Pecyn Cyhoeddus

Cyngor Sir
CEREDIGION
County Council

Neuadd Cyngor Ceredigion, Penmorfa,
Aberaeron, Ceredigion SA46 0PA
www.ceredigion.gov.uk

<u>SYLWCH</u>: Fe fydd y cyfarfod hwn yn cael ei ddarlledu'n fyw ar ffilmio i'w ddarlledu'n fyw neu ar ôl i'r cyfarfod orffen, a hynny drwy gyfrwng safle rhyngrwyd y Cyngor. Hefyd gallai'r lluniau a'r sain a recordir gael eu defnyddio at ddibenion hyfforddi yn y Cyngor.

Ar ddechrau'r cyfarfod, bydd y Cadeirydd yn cadarnhau a fydd y cyfan neu ran o'r cyfarfod yn cael ei ffilmio ai peidio.

Yn gyffredinol ni fydd y rhannau lle mae'r cyhoedd yn eistedd yn cael eu ffilmio. Er hynny, trwy ddod i mewn i'r ystafell gyfarfod a defnyddio'r man lle mae seddi'r cyhoedd, mae'r cyhoedd yn cytuno y gallant gael eu ffilmio ac o bosibl i'r lluniau a'r sain a gaiff eu recordio gael eu defnyddio, fel y nodir uchod. Os bydd gennych unrhyw gwestiynau ynglŷn â hyn, cysylltwch â'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd.

13 Ebrill 2023

Annwyl Syr / Fadam

Ysgrifennaf i'ch hysbysu y cynhelir CYFARFOD O'R CYNGOR yn NEUADD CYNGOR CEREDIGION, PENMORFA, ABERAERON AC O BELL TRWY FIDEO-GYNHADLEDDA ar <u>Ddydd Iau, 20 Ebrill 2023 am</u> <u>10.00am</u> i drafod y materion canlynol:

1. **Ymddiheuriadau**

2. **Datgelu buddianau personol / buddiannau sy'n rhagfarnu**

3. **Materion Personol**

4. **Cadarnhau Cofnodion Cyfarfod y Cyngor a gynhaliwyd ar 2 Mawrth 2023 a 9 Mawrth 2023 (Tudalennau 5 - 22)**

5. **I ystyried y cynnig canlynol a gyflwynwyd o dan Reol 10.1 Rheolau Gweithdrefnau'r Cyngor: (Tudalennau 23 - 24)**

   Cynigydd: Cynghorydd Meirion Davies
   Eilydd: Cynghorydd Paul Hinge

   Noda'r Cyngor:
   O ystyried yr argyfwng sy'n wynebu'r rhwydwaith bysiau gwledig yng Ngheredigion a Chymru wledig, mae Cyngor Ceredigion yn annog Llywodraeth Cymru i sefydlu tasglu trafnidiaeth wledig er mwyn mynd i'r afael â'r mater hwn ar frys.

Rydym yn cydnabod nad yw trigolion ac ymwelwyr wedi dychwelyd i drafnidiaeth gyhoeddus ar ôl Covid, yn y niferoedd y byddem yn ei ddisgwyl. Fodd bynnag, o ganlyniad i dynnu llawer o lwybrau bysiau gwledig yn ôl oherwydd fforddiadwyedd, mae ein cymunedau'n cael eu hynysu'n gynyddol rhag cael mynediad at wasanaethau cyhoeddus a chymdeithasu gyda ffrindiau a theulu.

Mae tynnu llawer o lwybrau bysiau gwledig yn gwaethygu tlodi gwledig lle mae'r effaith i'w deimlo fwyaf mawr. Mae gan oedolion sy'n agored i niwed, gan gynnwys pobl hŷn, a'r rhai sydd heb drafnidiaeth yr hawl i gael mynediad at drafnidiaeth gyhoeddus yn eu cymunedau.

Mae Cyngor Ceredigion yn cefnogi ffocws Llywodraeth Cymru ar fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd. Eto, drwy ofyn i drigolion symud o geir i drafnidiaeth gyhoeddus, mae angen buddsoddi a'r cymhorthdal cysylltiedig ar gyfer isadeiledd trafnidiaeth wledig.

Rhaid i drafnidiaeth wledig gael ei drin yn gyfartal â'n trefi a'n dinasoedd mwy os ydym am fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd o ddifrif, ac atal cymunedau gwledig rhag cael eu hynysu ymhellach.

Felly, mae'r Cyngor yn nodi:

1. *Bod Cyngor Ceredigion yn gofyn i Lywodraeth Cymru gydnabod bod angen buddsoddi mewn trafnidiaeth mewn cymunedau gwledig, a'i sybsideidddio yn unol â hynny.*
2. *Bod trafnidiaeth gyhoeddus mewn cymunedau gwledig fel y rhai yng Ngheredigion, sydd wedi cael eu heffeithio'n andwyol gan danariannu trafnidiaeth gyhoeddus gan Lywodraeth Cymru, yn gofyn am gydraddoldeb mynediad tebyg i gymunedau mwy.*
3. *Bpd tasglu trafnidiaeth wledig yn cael ei sefyldu ar unwaith gan Lywodraeth Cymru ac ar y cyd â rhanddeiliaid allweddol fel Cyngor Ceredigion, i fynd i'r afael â mater trafnidiaeth wledig.*

6. I ystyried adroddiad gan y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Y Gyfraith a Llywodraethu a Swyddog Monitro ar y Datganiad Llywodraethu Blynyddol Drafft 2022-23 a Chod Llywodraethu Corfforaethol Lleol 2023-24 (Tudalennau 25 - 162)

7. I ystyried adroddiad gan y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Polisi, Perfformiad a Diogelu'r Cyhoedd ar Gynllun Llesiant Lleol Ceredigion 2023-2028 (Tudalennau 163 - 286)

8. I ystyried adroddiad gan y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd ar Restr Cydnabyddiaeth Ariannol i'r Aelodau ar gyfer 2023/24 (Tudalennau 287 - 344)

9. I ystyried adroddiad gan y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd ar Arolwg Aelodau mewn perthynas i Amseru Cyfarfodydd y Cyngor a'i Bwyllgorau (Tudalennau 345 - 352)

10. I ystyried adroddiad gan y Prif Weithredwr a Swyddog Cofrestru Etholiadol Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd ar Adolygiad o Gymunedau a Threfniadau Etholiadol - Polisi Maint y Cyngor (Tudalennau 353 - 358)

11. I ystyried adroddiad gan y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd ar Newidiadau i Aelodaeth y Cyngor Iechyd Cymunedol (Tudalennau 359 - 360)

12. I ystyried adroddiad gan y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Y Gyfraith a Llywodraethu ar Enwebu Ymddiriedolwr i'r elusen a adnabyddir fel Parc Coffa Llandysul (Tudalennau 361 - 372)

13. I gadarnhau Aelodau o'r Cyngor i Bwyllgorau'r cyngor ar gyfer y Flwyddyn Fwrdeisdrefol ddilynol (Tudalennau 373 - 380)

14. Ethol darpar Gadeirydd y Cyngor ar gyfer 2023/24 i’w sefydlu yng Nghyfarfod Blynyddol y Cyngor i’w gynnal am 2.00pm ddydd Gwener, 19 Mai 2023

15. Ethol darpar Is-gadeirydd y Cyngor ar gyfer 2023/24 i’w sefydlu yng Nghyfarfod Blynyddol y Cyngor i’w gynnal am 2.00pm ddydd Gwener, 19 Mai 2023

Atgoffir yr Aelodau y dylent lofnodi’r Gofrestr Bresenoldeb

Darperir Gwasanaeth Cyfieithu ar y Pryd yn y cyfarfod hwn ac mae croeso i’r sawl a fydd yn bresennol ddefnyddio’r Gymraeg neu’r Saesneg yn y cyfarfod.

Yn gywir

Miss Lowri Edwards
Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd

At: Gadeirydd ac Aelodau Cyngor

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Eitem Agenda 4

Cofnodion Cyfarfod o GYNGOR SIR CEREDIGION a gynhaliwyd yn Neuadd y Cyngor, Penmorfa, Aberaeron ac o bell drwy fideogynadledda ddydd Iau, 2 Mawrth, 2023

YN BRESENNOL: Y Cynghorydd Ifan Davies (Cadeirydd), y Cynghorwyr Bryan Davies, Catrin M S Davies, Clive Davies, Euros Davies, Gareth Davies, Gethin Davies, Marc Davies, Meirion Davies, Rhodri Davies, Steve Davies, Amanda Edwards, Endaf Edwards, Elaine Evans, Elizabeth Evans, Eryl Evans, Gwyn Wigley Evans, Keith Evans, Rhodri Evans, Wyn Evans, Keith Henson, Paul Hinge, Geraint Hughes, Hugh Hughes, Chris James, Gwyn James, Ceris Jones, Maldwyn Lewis, Gareth Lloyd, Sian Maehrlein, Ann Bowen Morgan, Caryl Roberts, John Roberts, Mark Strong, Wyn Thomas, Matthew Vaux, Alun Williams a Carl Worrall.

(10.00am - 12.50pm)

Gweithdrefn
Croesawodd Cadeirdd y Cyngor, y Cynghorydd Ifan Davies, bawb I'r cyfarfod a chadarnhaodd fod y cyfarfod yn cael ei weddarlledu.

1 Ymddiheuriadau
Ni chafwyd dim ymddiheuriadau.

2 Datgelu buddianau personol / buddiannau sy'n rhagfarnu
Datgelodd y Cynghorwyr Euros Davies, Gareth Davies, Gwyn Wigley Evans a Gareth Lloyd fuddiant personol yng nghyswllt eitem 5.

3 Materion Personol

a) Estynnodd y Cynghorydd Ifan Davies ei gydymdeimlad â theulu Mr Dai Lloyd Evans, cyn arweinydd Cyngor Ceredigion a Chynghorydd dros sawl degawd. Bu i'r Cynghorwyr Bryan Davies a Keith Evans hefyd gydymdeimlo â'r teulu gan dalu teyrnged i Mr Dai Lloyd Evans;

Cafwyd munud o dawelwch i gofio amdano.

b) Diolchodd y Cynghorydd Paul Hinge i Vernon Jones, Clerc ei Gyngor Cymuned lleol a fyddai'n rhoi'r gorau iddi ar ôl rhoi 52 o flynyddoedd o wasanaeth cyhoeddus;
c) Llongyfarchodd y Cynghorydd Carl Worrall Daphne Muriel Day ar ddathlu ei phen-blwydd yn gant oed.
d) Estynnodd y Cynghorydd Keith Evans ei gydymdeimlad â theulu Emlyn Watkin, cyn Bennaeth Cyllid Cyngor Sir Ceredigion;
e) Llongyfarchodd y Cynghorydd Keith Evans Ella Davies, Llandysul ar ddathlu ei phen-blwydd yn gant oed.
f) Llongyfarchodd y Cynghorydd Ann Bowen Morgan gangen Llanbedr Pont Steffan o Ferched y Wawr ar ddathlu ei phen-blwydd yn 50 oed;
g) Llongyfarchodd y Cynghorydd Ann Bowen Morgan Gyngor Tref Llanbedr Pont Steffan a'r Brifysgol yn Llanbedr Pont Steffan am sefydlu Gwobr Goffa Hag Harris;
h) Llongyfarchodd y Cynghorydd Maldwyn Lewis aelodau Clwb Bowlio Rhydlewis am eu llwyddiant ar gyrraedd brig y gynghrair ac am gynrychioli Ceredigion a Chymru;

i) Llongyfarchodd y Cynghorydd Rhodri Evans Ann Jones ar gael ei phenodi'n Ddirprwy Raglaw dros Geredigion.
j) Llongyfarchodd y Cynghorydd Rhodri Evans Sion Davies, disgybl yn Ysgol Henry Richard a fyddai'n cynrychioli Tîm Dartiau Cymru yn Gibraltar;
k) Llongyfarchodd y Cynghorydd Catrin M S Davies Gwyneth Keyworth am ennill gwobr y Perfformiwr Cefnogol Gorau mewn drama theatr yng Ngwobrau WhatsOnStage am ei rôl yn *To Kill a Mockingbird*;
l) Diolchodd y Cynghorydd Catrin M S Davies i bob un a gynorthwyodd i sicrhau bod Cystadleuaeth Hanner Awr Adloniant y Clybiau Ffermwyr Ifanc yn llwyddiant ysgubol;
m) Llongyfarchodd y Cynghorydd Catrin M S Davies Beca Williams am ennill gwobr yr Actores Orau yng Nghystadleuaeth Hanner Awr Adloniant y Clybiau Ffermwyr Ifanc;
n) Llongyfarchodd y Cynghorydd Catrin M S Davies Dafydd Williams am ennill gwobr yr Actor Gorau yn y categori dan 16 oed yng Nghystadleuaeth Hanner Awr Adloniant y Clybiau Ffermwyr Ifanc;
o) Llongyfarchodd y Cynghorydd Catrin M S Davies Elen Pencwm am ennill gwobr y Cynhyrchydd Gorau yng Nghystadleuaeth Hanner Awr Adloniant y Clybiau Ffermwyr Ifanc;
p) Llongyfarchodd y Cynghorydd Eryl Evans Glwb Ffermwyr Ifanc Bro Dderi am eu llwyddiant yng Nghystadleuaeth Hanner Awr Adloniant y Clybiau Ffermwyr Ifanc;
q) Llongyfarchodd y Cynghorydd Eryl Evans Elliw Dafydd am ennill gwobr y Cynhyrchydd Gorau yng Nghystadleuaeth Hanner Awr Adloniant y Clybiau Ffermwyr Ifanc;
r) Llongyfarchodd y Cynghorydd Eryl Evans Betrys Davies am ennill gwobr yr Actores Orau yn y categori dan 16 oed yng Nghystadleuaeth Hanner Awr Adloniant y Clybiau Ffermwyr Ifanc;
s) Llongyfarchodd y Cynghorydd Eryl Evans Martha Thomas am ennill y drydedd wobr yng nghategori'r Actores Orau o dan 16 oed yng Nghystadleuaeth Hanner Awr Adloniant y Clybiau Ffermwyr Ifanc;
t) Llongyfarchodd y Cynghorydd Eryl Evans Ifan Meredith a Gruffydd Davies am ddod yn gydradd drydydd yng nghategori'r Actor Gorau o dan 16 oed yng Nghystadleuaeth Hanner Awr Adloniant y Clybiau Ffermwyr Ifanc;
u) Llongyfarchodd y Cynghorydd Eryl Evans Lowri Elen am ennill gwobr yr Actores Orau dros 16 oed yng Nghystadleuaeth Hanner Awr Adloniant y Clybiau Ffermwyr Ifanc;
v) Llongyfarchodd y Cynghorydd Eryl Evans Gapel Ebenezer, Llangybi am ddathlu 250 o flynyddoedd;
w) Llongyfarchodd y Cynghorydd Keith Henson Ronald H Thomas am roi 48 o flynyddoedd o wasanaeth i Gyngor Sir Ceredigion a dymunodd yn dda iddo ar ei ymddeoliad;
x) Estynnodd y Cynghorydd Amanda Edwards ei chydymdeimlad â theulu Margaret Symmonds, a fu'n gweithio ar ran y Cyngor mewn gorsafoedd pleidleisio rhwng 2005 a 2022 ac yn cynorthwyo â'r gwaith canfasio;
y) Llongyfarchodd y Cynghorydd Gareth Lloyd bob un o'r Clybiau Ffermwyr Ifanc am eu llwyddiant yn y Gystadleuaeth Hanner Awr

Adloniant ac yn arbennig Clwb Ffermwyr Ifanc Pontsian a dymunodd yn dda i’r clwb wrth symud ymlaen i’r rownd nesaf;

z) Llongyfarchodd y Cynghorydd Gareth Lloyd Sion Wyn Evans ac Endaf Griffiths ar gael eu penodi’n Aelod Hŷn ac Aelod Iau newydd y Ffermwyr Ifanc yng Ngheredigion a diolchodd i Sioned Davies a Caryl Davies, yr aelodau a fyddai’n rhoi’r gorau i’r rolau hyn, am eu holl waith;

aa) Llongyfarchodd y Cynghorydd Wyn Evans aelodau Clwb Ffermwyr Ifanc Lledrod am eu hymdrechion, ac yn arbennig Emrys Jones am ennill yr ail wobr yng nghategori’r actor gorau yng Nghystadleuaeth Hanner Awr Adloniant y Clybiau Ffermwyr Ifanc;

bb) Llongyfarchodd y Cynghorydd Ifan Davies Gylch Meithrin Pontrhydfendigaid ar dderbyn adroddiad rhagorol yn dilyn Arolygiad gan Estyn. Gwahoddwyd y Cylch Meithrin i baratoi astudiaeth achos o arferion gorau fel y gellid ei rhannu â holl gylchoedd y Mudiad Meithrin ledled Cymru.

4 Cofnodion Cyfarfod y Cyngor a gynhaliwyd ar 26 Ionawr 2023

PENDERFYNWYD cadarnhau bod Cofnodion Cyfarfod y Cyngor a gynhaliwyd ar 26 Ionawr 2023 yn gywir.

5 Adroddiad ar y cyd gan yr Arweinydd, yr Aelod Cabinet â chyfrifoldeb am Wasanaethau Ariannol a'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Cyllid a Chaffael ar Gyllideb 2023/24, gan gynnwys y Rhaglen Gyfalaf Tair Blynedd a'r Dangosyddion Darbodus ar gyfer Rheoli'r Trysorlys

Cyflwynodd y Cynghorydd Bryan Davies, Arweinydd y Cyngor, yr adroddiad gan nodi bod y wybodaeth wedi’i hystyried gan y Cabinet a’r holl Bwyllgorau Trosolwg a Chraffu. Ychwanegodd fod y Cabinet wedi cytuno â’r cynnig a gyflwynwyd gan un o’r Pwyllgorau Craffu i beidio â chodi tâl am barcio yn Nhregaron a Llandysul a bod y cynnig hwn wedi’i gynnwys yn yr adroddiad.

Diolchodd y Cynghorydd Bryan Davies i’r Swyddogion, gan nodi bod y Cabinet wedi gosod her iddynt fantoli’r gyllideb heb effeithio ar swyddi na gwasanaethau ar y rheng flaen, gymaint â sydd bosib. Nododd fod chwyddiant, pwysau o ran costau gan gynnwys ynni, tanwydd, dyfarniadau cyflog a galwadau cynyddol yn y gyllideb Gofal Cymdeithasol, a chostau byw cynyddol wedi golygu diffyg o £22m yn y gyllideb a bod y cynnydd o 8.1% yn Setliad Llywodraeth Cymru ar gyfer 2023/24 wedi golygu y byddai angen sicrhau £12m o arbedion o ffynonellau incwm. Roedd y Cabinet wedi cynnig cynnydd o 7.3% yn Nhreth y Cyngor ac roedd hyn yn cynnwys 6% i ariannu’r cynnydd yn y pwysau a fyddai ar y Cyngor o ran cost, a chynnydd i ardoll Awdurdod Tân Canolbarth a Gorllewin Cymru o’u cyllideb o 13% nad oedd yn agored i drafodaeth, sy’n golygu 1.3% yn ychwanegol ar Dreth y Cyngor.

Dywedodd y Cynghorydd Gareth Davies, yr Aelod Cabinet dros Gyllid a Chaffael nad oeddent yn medru rhoi sicrwydd na fyddai unrhyw swyddi yn cael eu torri, ac y gallai’r ansicrwydd parhaus ynghylch cyflogau effeithio ar gronfeydd wrth gefn y Cyngor gan fod, o bosib, yn uwch na’r swm a neilltuwyd ar ei gyfer. Diolchodd i'r Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu am eu trafodaethau agored ac aeddfed a nododd pe byddai’r Aelodau wedi dymuno cynnig atebion gwahanol, y byddent wedi gorfod cyflwyno'r rhain yn ystod y

broses graffu fel y gallai'r Swyddog Adran 151 ystyried costau'r cynigion a rhoi sicrwydd am gadernid unrhyw gynlluniau o'r fath.

Bu i Eifion Evans, y Prif Weithredwr, gydnabod y gwaith cefndir yr oedd pob Swyddog wedi'i wneud i nodi'r arbedion ac i sicrhau bod swyddi a gwasanaethau yn cael eu diogelu gymaint â sydd bosib. Nododd fod y rheoleiddwyr allanol yn cydnabod bod Cyngor Sir Ceredigion yn parhau i ddarparu gwasanaethau o'r ansawdd uchaf er gwaethaf yr heriau. Er hynny, rhagwelwyd y byddai cyllideb y flwyddyn ganlynol hyd yn oed yn fwy heriol.

Cadarnhaodd y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Cyllid a Chaffael ei farn ar y Gyllideb fel y Swyddog Adran 151, a oedd yn cynnwys rhoi diweddariad ar Setliad Terfynol LIC a chyflwyniad diweddar Cynigion Cyflog yn ddiweddar ar gyfer staff cyffredinol ar gyfer 2023/24.

Nododd y Cynghorydd Gareth Lloyd, Arweinydd y Grŵp Annibynnol, fod ardoll yr awdurdod tân wedi bod yn isel iawn yn hanesyddol, ac mai dim ond un Orsaf Dân gyda chriw llawn amser oedd yn bodoli ar draws Ceredigion a Phowys. Roedd hyn wedi cael effaith ar y staffio ac roedd yr Awdurdod Tân yn ceisio denu pobl newydd drwy adolygu contractau cyflogaeth, a dyna yn rhannol oedd y rheswm dros y cynnydd sylweddol yn yr Ardoll. Diolchodd i bawb am eu gwaith a diolchodd i'r Cabinet am wrando ar argymhellion y Pwyllgorau Craffu. O ran pennu cyllideb y flwyddyn nesaf, nododd y byddai angen i'r Cyngor ddechrau ar y gwaith yn syth drwy adolygu ffynonellau incwm megis talu am barcio a rhenti, yn ogystal ag arbedion o ran staff asiantaeth a phrynu offer yn hytrach na'i logi.

Diolchodd y Cynghorydd Elizabeth Evans, Arweinydd Grŵp y Democratiaid Rhyddfrydol, i'r Swyddogion am gynnwys Arweinwyr y Grwpiau yn gynnar ac am wrando ar eu cynigion. Nododd fod y cynnydd yn Nhreth y Cyngor yn ddigynsail ond y byddai'r trigolion yn anfodlon iawn gweld unrhyw ostyngiad posibl mewn gwasanaethau. Ar y llaw arall, dywedodd fod pryder y gallai cynnydd arall yng nghostau aelwydydd y sir wthio hyd yn oed fwy o bobl i galedi. Nododd fod morâl hefyd yn isel iawn ymhlith yr Aelodau. Fodd bynnag, dywedodd y byddai unrhyw gynnydd yn Nhreth y Cyngor a oedd o dan 7.3% yn arwain at ostyngiad pellach mewn gwasanaethau. Ychwanegodd na allai wrthwynebu'r cynnydd am nad oedd fel arweinydd un o'r Gwrthbleidiau wedi medru awgrymu unrhyw opsiynau eraill i leddfu'r sefyllfa. Fel enghraifft, mae'r gwahaniaeth lefel Treth y Cyngor rhwng 6.0% a 7.3% yn 37c yr wythnos ar gyfer eiddo Band D.

Cynigiodd y Cynghorydd Gareth Lloyd y dylai'r bleidlais ar gyfer Argymhellion 1 – 5 fod yn Bleidlais Gofrestredig. Eiliwyd hyn gan y Cynghorydd Gareth Davies. Cafwyd pleidlais a chytunwyd yn unfrydol.

Cafwyd pleidlais gofrestredig ynghylch argymhellion 1 i 5 yn yr adroddiad, yn unol â'r hyn a gytunwyd iddo ac yn unol â Rheol 14.5, Rheolau Gweithdrefn y Cyngor yng Nghyfansoddiad y Cyngor.

O blaid: Y Cynghorwyr Bryan Davies, Catrin M S Davies, Clive Davies, Euros Davies, Gareth Davies, Gethin Davies, Ifan Davies, Marc Davies,

Meirion Davies, Rhodri Davies, Amanda Edwards, Endaf Edwards, Elaine Evans, Elizabeth Evans, Eryl Evans, Gwyn Wigley Evans, Keith Evans, Rhodri Evans, Wyn Evans, Keith Henson, Paul Hinge, Geraint Hughes, Hugh Hughes, Chris James, Gwyn James, Ceris Jones, Maldwyn Lewis, Gareth Lloyd, Sian Maehrlein, Ann Bowen Morgan, Caryl Roberts, John Roberts, Mark Strong, Wyn Thomas, Matthew Vaux, Alun Williams a Carl Worrall (37).

Yn erbyn: Neb (0)

Ymatal: Neb (0)

Ni wnaeth y Cynghorydd Steve Davies bleidleisio.

Yn dilyn pleidlais gofrestredig, **PENDERFYNWYD**:

1. Nodi, ym marn y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Cyllid a Chaffael (Swyddog Adran 151):
   • bod amcangyfrifon Cyllideb 2023/24 wedi'u paratoi mewn modd cadarn, a
   • bod lefel arfaethedig y Cronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd a'r Balansau Cyffredinol yn ddigonol ar gyfer y flwyddyn ariannol i ddod.
2. Cymeradwyo Gofyniad y Gyllideb Refeniw ar gyfer 2023/24 o £180.101m, fel yr amlinellir yn Atodiad 1.
3. Cymeradwyo Cyllidebau 2022/23 a Chyllidebau 2023/24, y cyllidebau manwl a ddiweddarwyd, fel yr amlinellir yn Atodiad 2.
4. Pennu Treth y Cyngor Band D o £1,553.60 ar gyfer 2023/24 at ddibenion Cyngor Sir Ceredigion, sef cynnydd o £105.70 neu 7.3%.
5. Nodi bod y cynnydd o 7.3% ym Mand D Treth y Cyngor yn cynrychioli cynnydd o 6.0% ar gyfer Gwasanaethau craidd y Cyngor ac 1.3% pellach er mwyn ariannu cynnydd yn ardoll Awdurdod Tân Canolbarth a Gorllewin Cymru ar gyfer 2023/24.

Yn dilyn pleidlais arall, **PENDERFYNWYD** hefyd:

6. Cymeradwyo'r Strategaeth Gyfalaf, fel yr amlinellir yn Atodiad 3.
7. Cymeradwyo'r Rhaglen Gyfalaf Aml-flwyddyn, fel yr amlinellir yn Atodiad 4.
8. Cymeradwyo'r Dangosyddion Darbodus, fel yr amlinellir yn Atodiad 5.
9. Dirprwyo awdurdod i'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol - Cyllid a Chaffael i weithredu symudiad o fewn cyfanswm y terfyn Awdurdodedig ar gyfer benthyca allanol, a'r ffin Weithredol.

6 **Adroddiad y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Cyllid a Chaffael ynghylch Gosod Treth y Cyngor ar gyfer 2023/24**

Cyflwynodd y Cynghorydd Gareth Davies, yr Aelod Cabinet dros y Gwasanaethau Cyllid a Chaffael adroddiad i'r Cyngor ynglŷn â Phennu Treth y Cyngor ar gyfer 2023/24. Nododd mai adroddiad technegol oedd hwn a bod gofyniad statudol i bleidleisio ar y mater hwn. Serch hynny, nid oedd hyn yn ailagor y drafodaeth a gafwyd ar yr eitem a gytunwyd iddi yn flaenorol.

Yn dilyn pleidlais, **PENDERFYNWYD** cymeradwyo'r canlynol:

(a) I nodi y cymeradwywyd y symiau canlynol ar gyfer y flwyddyn 2023/24 yng nghyfarfod Cabinet y Cyngor a gynhaliwyd ar 6 Rhagfyr 2022 yn unol â rheoliadau Adran 33(5) o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992:

(b) 32,767.99 sef y swm a gyfrifir gan y Cyngor fel sylfaen treth y Cyngor ar gyfer yr ardal, yn unol â Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Cyfrifo Sylfaen Treth y Cyngor) (Cymru) 1995, fel y'u diwygiwyd gan Reoliadau Awdurdodau Lleol (Cyfrifo Sylfaen Treth y Cyngor) a Threth y Cyngor (Dosbarthau Rhagnodedig ar Anheddau) (Cymru) (Diwygio) 2004.

(c) RHAN O ARDAL Y CYNGOR

Ardaloedd CynghorauTref a Chymuned:	Sylfaen Treth y Cyngor	Ardaloedd CynghorauTref a Chymuned:	Sylfaen Treth y Cyngor
ABERYSTWYTH	4,078.02	TREGARON	540.26
ABERAERON	760.58	YSBYTY YSTWYTH	207.94
ABERTEIFI / CARDIGAN	1,850.53	YSTRAD FFLUR	312.91
LLANBEDR P.S. / LAMPETER	1,004.15	YSTRAD MEURIG	168.04
CEI NEWYDD / NEW QUAY	726.00	CILIAU AERON	427.90
BORTH	744.47	HENFYNYW	517.31
CEULANAMAESMAWR	429.83	LLANARTH	750.23
BLAENRHEIDOL	202.85	LLANDYSILOGOGO	547.81
GENEU'R GLYN	357.37	LLANFAIR CLYDOGAU	308.76
LLANBADARN FAWR	895.70	LLANFIHANGEL YSTRAD	663.86
LLANGYNFELIN	270.19	LLANGYBI	283.50
LLANFARIAN	759.01	LLANLLWCHAEARN	492.89
LLANGWYRYFON	251.05	LLANSANTFFRAED	617.81
LLANILAR	481.58	LLANWENOG	585.35
LLANRHYSTUD	451.68	LLANWNNEN	213.69
MELINDWR	520.75	DYFFRYN ARTH	575.32
PONTARFYNACH	243.53	ABERPORTH	1,128.88
TIRYMYNACH	798.36	BEULAH	870.46
TRAWSGOED	447.89	LLANDYFRIOG	831.23
TREFEURIG	786.69	LLANDYSUL	1,262.45
FAENOR	818.47	LLANGOEDMOR	593.30
YSGUBOR-Y-COED	163.41	LLANGRANNOG	428.33
LLANDDEWI BREFI	308.09	PENBRYN	735.39
LLANGEITHO	371.44	TROEDYRAUR	663.13
LLEDROD	309.53	Y FERWIG	631.71
NANTCWNLLE	378.36		

SYLFAEN TRETH Y CYNGOR 32,767.99

sef y symiau a gyfrifwyd gan y Cyngor, yn unol â Rheoliad 6 o Reoliadau 1995 (fel y'u diwygiwyd gan Reoliadau 2004), fel symiau Treth y Cyngor am y flwyddyn ar gyfer anheddau

mewn rhannau penodol o'r ardal y mae un eitem neu fwy yn berthnasol iddynt;

3.2 I cymeradwyo'r symiau a gyfrifwyd gan y Cyngor ar gyfer y flwyddyn 2023/24 yn unol ag adrannau 32 hyd 36, Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992, fel y nodir isod:-

(a) £269,760,426 sef cyfanswm y symiau a amcangyfrifwyd gan y Cyngor ar gyfer eitemau a nodir yn Adran 32(2)(a) hyd (e) o'r Ddeddf. Mae hyn yn cynnwys £190,000 o ran Rhyddhad Ardrethi Annomestig Cenedlaethol.

(b) £88,284,000 sef cyfanswm y symiau a amcangyfrifwyd gan y Cyngor ar gyfer eitemau a nodir yn Adran 32(3)(a) hyd (c) o'r Ddeddf.

(c) £181,476,426 sef swm y diffyg rhwng cyfanswm (a) uchod a chyfanswm (b) uchod, a gyfrifir gan y Cyngor fel yr anghenion cyllidebol am y flwyddyn, yn unol ag Adran 32(4) o'r ddeddf.

(d) £129,192,414 sef cyfanswm y symiau y mae'r Cyngor yn amcangyfrif a fydd yn daladwy i Gronfa'r Cyngor am y flwyddyn ar gyfer ailddosbarthu ardrethi annomestig, y grant cymorth refeniw a Chynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor.

(e) £1,595.58 sef y swm a roddir o dan (c) uchod, namyn y swm a roddir o dan (d) uchod, wedi'i rannu â Sylfaen Treth y Cyngor, a gyfrifir gan y Cyngor fel swm sylfaenol Treth y Cyngor am y flwyddyn yn unol ag Adran 33(1) o'r Ddeddf.

(f) £1,375,663 sef cyfanswm yr holl eitemau arbennig y cyfeirir atynt yn Adran 34(1) o'r Ddeddf.

(g) £1,553.60 sef y cyfanswm a roddir o dan (e) uchod, namyn y swm a geir wrth rannu'r swm a roddir o dan (f) uchod â'r Sylfaen Treth y Cyngor a gyfrifwyd gan y Cyngor fel swm sylfaenol Treth y Cyngor am y flwyddyn, yn unol ag Adran 34(2) o'r Ddeddf.

(h) RHAN O ARDAL Y CYNGOR

Ardaloedd Cynghorau Tref a Chymuned:	**Sylfaen Treth y Cyngor**	**Ardaloedd Cynghorau Tref a Chymuned:**	**Sylfaen Treth y Cyngor**
ABERYSTWYTH	1,695.58	TREGARON	1,594.32
ABERAERON	1,609.60	YSBYTY YSTWYTH	1,568.03
ABERTEIFI / CARDIGAN	1,599.93	YSTRAD FFLUR	1,576.65
LLANBEDR P.S. / LAMPETER	1,592.44	YSTRAD MEURIG	1,566.60
CEI NEWYDD / NEW QUAY	1,576.85	CILIAU AERON	1,567.62
BORTH	1,585.12	HENFYNYW	1,567.13

CEULANAMAESMAWR	1,590.82	LLANARTH	1,566.24
BLAENRHEIDOL	1,575.91	LLANDYSILOGOGO	1,572.34
GENEU'R GLYN	1,580.18	LLANFAIR CLYDOGAU	1,564.94
LLANBADARN FAWR	1,601.92	LLANFIHANGEL YSTRAD	1,568.59
LLANGYNFELIN	1,579.51	LLANGYBI	1,567.71
LLANFARIAN	1,572.97	LLANLLWCHAEARN	1,576.61
LLANGWYRYFON	1,568.21	LLANSANTFFRAED	1,592.45
LLANILAR	1,568.14	LLANWENOG	1,579.23
LLANRHYSTUD	1,572.64	LLANWNNEN	1,569.82
MELINDWR	1,567.04	DYFFRYN ARTH	1,579.19
PONTARFYNACH	1,567.97	ABERPORTH	1,590.01
TIRYMYNACH	1,578.03	BEULAH	1,582.32
TRAWSGOED	1,565.21	LLANDYFRIOG	1,571.65
TREFEURIG	1,570.12	LLANDYSUL	1,591.43
FAENOR	1,594.44	LLANGOEDMOR	1,604.16
YSGUBOR-Y-COED	1,575.02	LLANGRANNOG	1,578.11
LLANDDEWI BREFI	1,584.44	PENBRYN	1,569.92
LLANGEITHO	1,568.41	TROEDYRAUR	1,570.19
LLEDROD	1,561.10	Y FERWIG	1,592.54
NANTCWNLLE	1,559.41		

sef y symiau sy'n ganlyniad o ychwanegu swm yr eitem neu eitemau arbennig a wnelo ag anheddau yn y rhannau penodol o ardal y Cyngor y cyfeirir atynt uchod at y swm a roddir o dan 3.2(g) uchod, wedi rhannu yn y ddau achos â'r swm a roddir o dan 3.1(b) uchod, a amcangyfrifwyd gan y Cyngor fel symiau sylfaenol Treth y Cyngor ar gyfer anheddau mewn rhannau penodol o'r ardal y mae un eitem arbennig neu fwy yn berthnasol iddynt, yn unol ag Adran 34(3) o'r Ddeddf.

(i) RHAN O ARDAL Y CYNGOR

ARDALOEDD	Band	Band	Band	Band	Band	Band	Band	Band	Band
CYNGHORAU	A	B	C	D	E	F	G	H	I
TREF A CHYMUNED:	£	£	£	£	£	£	£	£	£
ABERYSTWYTH	1130.38	1318.79	1507.18	1695.58	2072.37	2449.17	2825.96	3391.16	3956.36
ABERAERON	1073.06	1251.92	1430.76	1609.60	1967.28	2324.98	2682.66	3219.20	3755.74
ABERTEIFI / CARDIGAN	1066.62	1244.39	1422.16	1599.93	1955.47	2311.01	2666.55	3199.86	3733.17
LLANBEDR P.S. / LAMPETER	1061.62	1238.57	1415.50	1592.44	1946.31	2300.19	2654.06	3184.88	3715.70
CEI NEWYDD / NEW QUAY	1051.23	1226.44	1401.65	1576.85	1927.26	2277.67	2628.08	3153.70	3679.32
BORTH	1056.74	1232.88	1409.00	1585.12	1937.36	2289.62	2641.86	3170.24	3698.62
CEULANAMAESMAWR	1060.54	1237.31	1414.06	1590.82	1944.33	2297.85	2651.36	3181.64	3711.92
BLAENRHEIDOL	1050.60	1225.71	1400.81	1575.91	1926.11	2276.32	2626.51	3151.82	3677.13
GENEU'R GLYN	1053.45	1229.03	1404.61	1580.18	1931.33	2282.48	2633.63	3160.36	3687.09
LLANBADARN FAWR	1067.94	1245.94	1423.93	1601.92	1957.90	2313.89	2669.86	3203.84	3737.82
LLANGYNFELIN	1053.00	1228.51	1404.01	1579.51	1930.51	2281.52	2632.51	3159.02	3685.53
LLANFARIAN	1048.64	1223.43	1398.20	1572.97	1922.51	2272.07	2621.61	3145.94	3670.27

LLANGWYRYFON	1045.47	1219.72	1393.97	1568.21	1916.70	2265.19	2613.68	3136.42	3659.16
LLANILAR	1045.42	1219.67	1393.90	1568.14	1916.61	2265.09	2613.56	3136.28	3659.00
LLANRHYSTUD	1048.42	1223.17	1397.90	1572.64	1922.11	2271.59	2621.06	3145.28	3669.50
MELINDWR	1044.69	1218.81	1392.93	1567.04	1915.27	2263.50	2611.73	3134.08	3656.43
PONTARFYNACH	1045.31	1219.54	1393.75	1567.97	1916.40	2264.85	2613.28	3135.94	3658.60
TIRYMYNACH	1052.02	1227.36	1402.70	1578.03	1928.70	2279.38	2630.05	3156.06	3682.07
TRAWSGOED	1043.47	1217.39	1391.30	1565.21	1913.03	2260.86	2608.68	3130.42	3652.16
TREFEURIG	1046.74	1221.21	1395.66	1570.12	1919.03	2267.95	2616.86	3140.24	3663.62
FAENOR	1062.96	1240.12	1417.28	1594.44	1948.76	2303.08	2657.40	3188.88	3720.36
YSGUBOR-Y-COED	1050.01	1225.02	1400.02	1575.02	1925.02	2275.03	2625.03	3150.04	3675.05
LLANDDEWI BREFI	1056.29	1232.35	1408.39	1584.44	1936.53	2288.64	2640.73	3168.88	3697.03
LLANGEITHO	1045.60	1219.88	1394.14	1568.41	1916.94	2265.48	2614.01	3136.82	3659.63
LLEDROD	1040.73	1214.19	1387.65	1561.10	1908.01	2254.92	2601.83	3122.20	3642.57
NANTCWNLLE	1039.60	1212.88	1386.14	1559.41	1905.94	2252.48	2599.01	3118.82	3638.63
TREGARON	1062.88	1240.03	1417.18	1594.32	1948.61	2302.91	2657.20	3188.64	3720.08
YSBYTY YSTWYTH	1045.35	1219.58	1393.81	1568.03	1916.48	2264.93	2613.38	3136.06	3658.74
YSTRAD FFLUR	1051.10	1226.29	1401.47	1576.65	1927.01	2277.38	2627.75	3153.30	3678.85
YSTRAD MEURIG	1044.40	1218.47	1392.54	1566.60	1914.73	2262.87	2611.00	3133.20	3655.40
CILIAU AERON	1045.08	1219.26	1393.44	1567.62	1915.98	2264.34	2612.70	3135.24	3657.78
HENFYNYW	1044.75	1218.88	1393.01	1567.13	1915.38	2263.63	2611.88	3134.26	3656.64
LLANARTH	1044.16	1218.19	1392.22	1566.24	1914.29	2262.35	2610.40	3132.48	3654.56
LLANDYSILIOGOGO	1048.22	1222.94	1397.64	1572.34	1921.74	2271.16	2620.56	3144.68	3668.80
LLANFAIR CLYDOGAU	1043.29	1217.18	1391.06	1564.94	1912.70	2260.47	2608.23	3129.88	3651.53
LLANFIHANGEL YSTRAD	1045.72	1220.02	1394.30	1568.59	1917.16	2265.74	2614.31	3137.18	3660.05
LLANGYBI	1045.14	1219.33	1393.52	1567.71	1916.09	2264.47	2612.85	3135.42	3657.99
LLANLLWCHAEARN	1051.07	1226.26	1401.43	1576.61	1926.96	2277.33	2627.68	3153.22	3678.76
LLANSANTFFRAED	1061.63	1238.58	1415.51	1592.45	1946.32	2300.21	2654.08	3184.90	3715.72
LLANWENOG	1052.82	1228.29	1403.76	1579.23	1930.17	2281.11	2632.05	3158.46	3684.87
LLANWNNEN	1046.54	1220.98	1395.40	1569.82	1918.66	2267.52	2616.36	3139.64	3662.92
DYFFRYN ARTH	1052.79	1228.26	1403.73	1579.19	1930.12	2281.05	2631.98	3158.38	3684.78
ABERPORTH	1060.00	1236.68	1413.34	1590.01	1943.34	2296.68	2650.01	3180.02	3710.03
BEULAH	1054.88	1230.70	1406.51	1582.32	1933.94	2285.57	2637.20	3164.64	3692.08
LLANDYFRIOG	1047.76	1222.40	1397.02	1571.65	1920.90	2270.16	2619.41	3143.30	3667.19
LLANDYSUL	1060.95	1237.78	1414.61	1591.43	1945.08	2298.73	2652.38	3182.86	3713.34
LLANGOEDMOR	1069.44	1247.68	1425.92	1604.16	1960.64	2317.12	2673.60	3208.32	3743.04
LLANGRANNOG	1052.07	1227.42	1402.77	1578.11	1928.80	2279.49	2630.18	3156.22	3682.26

PENBRYN	1046.61	1221.05	1395.49	1569.92	1918.79	2267.66	2616.53	3139.84	3663.15
TROEDYRAUR	1046.79	1221.26	1395.73	1570.19	1919.12	2268.05	2616.98	3140.38	3663.78
Y FERWIG	1061.69	1238.65	1415.59	1592.54	1946.43	2300.34	2654.23	3185.08	3715.93

sef y symiau sy'n ganlyniad o luosi'r symiau a roddir o dan 3.2(h) gyda'r rhif sydd, yn ôl y gyfran a bennir yn Adran 5(1) o'r Ddeddf, yn berthnasol i anheddau a restrir mewn band prisio penodol wedi rhannu gyda'r rhif sydd, yn ôl y gyfran honno, yn berthnasol i anheddau a restrir ym mand prisio D gan y Cyngor, yn unol ag Adran 36(1) o'r Ddeddf, sef y symiau a gaiff eu hystyried ar gyfer y flwyddyn mewn perthynas â chategorïau o anheddau a restrir mewn gwahanol fandiau prisio.

3.3 I nodi'r symiau yn y praeseptau a gyflwynwyd i'r Cyngor gan Gomisiynydd Heddlu a Throseddu Dyfed-Powys ar gyfer 2023/24 yn unol ag Adran 47 Deddf Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol, ar gyfer pob categori o anheddiad a ddengys isod:-

Treth Gyngor Heddlu Dyfed-Powys

BANDIAU PRISIO

A	B	C	D	E	F	G	H	I
£	£	£	£	£	£	£	£	£
208.43	243.17	277.91	312.65	382.13	451.61	521.08	625.30	729.52

3.4 I pennu Treth y Cyngor yn unol ag Adran 30 o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992. Ar ôl cyfrifo'r cyfanswm ymhob achos ar gyfer y symiau a roddir o dan 3.2(i) a 3.3 uchod, mae'r Cyngor, yn unol ag Adran 30(2) o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992, drwy hyn yn pennu'r symiau, sydd i'w gweld yn Atodiad A, fel symiau Treth y Cyngor ar gyfer y flwyddyn 2023/24 ar gyfer pob categori anheddiad.

ARDALOEDD CYNGHORAU TREF A CHYMUNED	**Band A £**	**Band B £**	**Band C £**	**Band D £**	**Band E £**	**Band F £**	**Band G £**	**Band H £**	**Band I £**
ABERYSTWYTH	1338.82	1561.96	1785.09	2008.23	2454.50	2900.77	3347.05	4016.46	4685.87
ABERAERON	1281.50	1495.09	1708.67	1922.25	2349.41	2776.58	3203.75	3844.50	4485.25
ABERTEIFI / CARDIGAN	1275.06	1487.56	1700.07	1912.58	2337.60	2762.61	3187.64	3825.16	4462.68
LLANBEDR P.S. / LAMPETER	1270.06	1481.74	1693.41	1905.09	2328.44	2751.79	3175.15	3810.18	4445.21
CEI NEWYDD / NEW QUAY	1259.67	1469.61	1679.56	1889.50	2309.39	2729.27	3149.17	3779.00	4408.83
BORTH	1265.18	1476.05	1686.91	1897.77	2319.49	2741.22	3162.95	3795.54	4428.13
CEULANAMAESMAWR	1268.98	1480.48	1691.97	1903.47	2326.46	2749.45	3172.45	3806.94	4441.43
BLAENRHEIDOL	1259.04	1468.88	1678.72	1888.56	2308.24	2727.92	3147.60	3777.12	4406.64
GENEU'R GLYN	1261.89	1472.20	1682.52	1892.83	2313.46	2734.08	3154.72	3785.66	4416.60
LLANBADARN FAWR	1276.38	1489.11	1701.84	1914.57	2340.03	2765.49	3190.95	3829.14	4467.33

LLANGYNFELIN	1261.44	1471.68	1681.92	1892.16	2312.64	2733.12	3153.60	3784.32	4415.04
LLANFARIAN	1257.08	1466.60	1676.11	1885.62	2304.64	2723.67	3142.70	3771.24	4399.78
LLANGWYRYFON	1253.91	1462.89	1671.88	1880.86	2298.83	2716.79	3134.77	3761.72	4388.67
LLANILAR	1253.86	1462.84	1671.81	1880.79	2298.74	2716.69	3134.65	3761.58	4388.51
LLANRHYSTUD	1256.86	1466.34	1675.81	1885.29	2304.24	2723.19	3142.15	3770.58	4399.01
MELINDWR	1253.13	1461.98	1670.84	1879.69	2297.40	2715.10	3132.82	3759.38	4385.94
PONTARFYNACH	1253.75	1462.71	1671.66	1880.62	2298.53	2716.45	3134.37	3761.24	4388.11
TIRYMYNACH	1260.46	1470.53	1680.61	1890.68	2310.83	2730.98	3151.14	3781.36	4411.58
TRAWSGOED	1251.91	1460.56	1669.21	1877.86	2295.16	2712.46	3129.77	3755.72	4381.67
TREFEURIG	1255.18	1464.38	1673.57	1882.77	2301.16	2719.55	3137.95	3765.54	4393.13
FAENOR	1271.40	1483.29	1695.19	1907.09	2330.89	2754.68	3178.49	3814.18	4449.87
YSGUBOR-Y-COED	1258.45	1468.19	1677.93	1887.67	2307.15	2726.63	3146.12	3775.34	4404.56
LLANDDEWI BREFI	1264.73	1475.52	1686.30	1897.09	2318.66	2740.24	3161.82	3794.18	4426.54
LLANGEITHO	1254.04	1463.05	1672.05	1881.06	2299.07	2717.08	3135.10	3762.12	4389.14
LLEDROD	1249.17	1457.36	1665.56	1873.75	2290.14	2706.52	3122.92	3747.50	4372.08
NANTCWNLLE	1248.04	1456.05	1664.05	1872.06	2288.07	2704.08	3120.10	3744.12	4368.14
TREGARON	1271.32	1483.20	1695.09	1906.97	2330.74	2754.51	3178.29	3813.94	4449.59
YSBYTY YSTWYTH	1253.79	1462.75	1671.72	1880.68	2298.61	2716.53	3134.47	3761.36	4388.25
YSTRAD FFLUR	1259.54	1469.46	1679.38	1889.30	2309.14	2728.98	3148.84	3778.60	4408.36
YSTRAD MEURIG	1252.84	1461.64	1670.45	1879.25	2296.86	2714.47	3132.09	3758.50	4384.91
CILIAU AERON	1253.52	1462.43	1671.35	1880.27	2298.11	2715.94	3133.79	3760.54	4387.29
HENFYNYW	1253.19	1462.05	1670.92	1879.78	2297.51	2715.23	3132.97	3759.56	4386.15
LLANARTH	1252.60	1461.36	1670.13	1878.89	2296.42	2713.95	3131.49	3757.78	4384.07
LLANDYSILIOGOGO	1256.66	1466.11	1675.55	1884.99	2303.87	2722.76	3141.65	3769.98	4398.31
LLANFAIR CLYDOGAU	1251.73	1460.35	1668.97	1877.59	2294.83	2712.07	3129.32	3755.18	4381.04
LLANFIHANGEL YSTRAD	1254.16	1463.19	1672.21	1881.24	2299.29	2717.34	3135.40	3762.48	4389.56
LLANGYBI	1253.58	1462.50	1671.43	1880.36	2298.22	2716.07	3133.94	3760.72	4387.50
LLANLLWCHAEARN	1259.51	1469.43	1679.34	1889.26	2309.09	2728.93	3148.77	3778.52	4408.27
LLANSANTFFRAED	1270.07	1481.75	1693.42	1905.10	2328.45	2751.81	3175.17	3810.20	4445.23
LLANWENOG	1261.26	1471.46	1681.67	1891.88	2312.30	2732.71	3153.14	3783.76	4414.38
LLANWNNEN	1254.98	1464.15	1673.31	1882.47	2300.79	2719.12	3137.45	3764.94	4392.43
DYFFRYN ARTH	1261.23	1471.43	1681.64	1891.84	2312.25	2732.65	3153.07	3783.68	4414.29
ABERPORTH	1268.44	1479.85	1691.25	1902.66	2325.47	2748.28	3171.10	3805.32	4439.54
BEULAH	1263.32	1473.87	1684.42	1894.97	2316.07	2737.17	3158.29	3789.94	4421.59
LLANDYFRIOG	1256.20	1465.57	1674.93	1884.30	2303.03	2721.76	3140.50	3768.60	4396.70
LLANDYSUL	1269.39	1480.95	1692.52	1904.08	2327.21	2750.33	3173.47	3808.16	4442.85
LLANGOEDMOR	1277.88	1490.85	1703.83	1916.81	2342.77	2768.72	3194.69	3833.62	4472.55
LLANGRANNOG	1260.51	1470.59	1680.68	1890.76	2310.93	2731.09	3151.27	3781.52	4411.77
PENBRYN	1255.05	1464.22	1673.40	1882.57	2300.92	2719.26	3137.62	3765.14	4392.66
TROEDYRAUR	1255.23	1464.43	1673.64	1882.84	2301.25	2719.65	3138.07	3765.68	4393.29
Y FERWIG	1270.13	1481.82	1693.50	1905.19	2328.56	2751.94	3175.32	3810.38	4445.44

7 Adroddiad y Swyddog Arweiniol Corfforaethol Cyllid a Chaffael ynghylch Datganiad Polisi Rheoli'r Trysorlys, Strategaeth Rheoli'r Trysorlys a Pholisi Isafswm Darpariaeth Refeniw (IDR) 2023/24

Cyflwynodd y Cynghorydd Gareth Davies, yr Aelod Cabinet dros Gyllid a Chaffael yr adroddiad i'r Cyngor gan nodi bod y Cabinet wedi penderfynu yn ystod ei gyfarfod ar 14 Chwefror 2023 i gymeradwyo Datganiad Polisi Rheoli'r Trysorlys, Strategaeth Rheoli'r Trysorlys a'r Polisi Isafswm Darpariaeth Refeniw (MRP) ar gyfer 2023/24. Nodwyd y byddai unrhyw benderfyniad ynghylch dirprwyo dyletswyddau o dan adran 4 yn cael ei adrodd yn ôl i'r Cabinet, pe byddai unrhyw faterion yn codi.

Yn dilyn pleidlais, **PENDERFYNWYD**:
a) nodi'r adroddiad (eitemau 2(i) i 2(iv)) a chymeradwyo argymhelliad y Cabinet;
b) cymeradwyo Strategaeth Rheoli'r Trysorlys ar gyfer Benthyca a Buddsoddi 2023/24; a
c) cymeradwyo Polisi Isafswm Darpariaeth Refeniw 2023/24.

8 Adroddiad y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Pobl a Threfniadaeth ar gyflwyno Taliad Atodol ar sail Grymoedd y Farchnad - Recriwtio Prif Swyddogion

Cyflwynodd y Cynghorydd Bryan Davies, Arweinydd y Cyngor a'r Aelod Cabinet dros y Gwasanaethau Democrataidd, Polisi, Perfformiad a Phobl a Threfniadaeth yr adroddiad i'r Cyngor gan nodi yn dilyn ymgyrch recriwtio yn ddiweddar fod rôl y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Porth Cynnal, a Chyfarwyddwr Statudol y Gwasanaethau Cymdeithasol yn parhau'n wag. Dywedodd fod uchafswm cyflog y rôl ar hyn o bryd lawer yn is na'r rolau cyfatebol mewn awdurdodau cyfagos ac mewn awdurdodau sydd â phoblogaeth debyg i Geredigion.

Cynigiwyd felly fod Taliad Atodol ar sail Grymoedd y Farchnad o hyd at £10,385 yn cael ei gyflwyno i gynyddu'r cyflog a hysbysebir a fyddai'n arwain at uchafswm cyflog a thaliad atodol a hysbysebir o £97,500, gan barhau mewn grym tra bo cyfradd y farchnad yn parhau i fod yn uwch na lefel y cyflog a werthuswyd ar gyfer y swydd.

Gofynnodd yr Aelodau a fyddai'r cynnydd arfaethedig yn ddigonol, gan nodi na fyddai'n gynaliadwy dibynnu ar staff asiantaeth.

Dywedodd Eifion Evans fod y cyflogau yng Ngheredigion wedi bod ar eu hôl hi o gymharu â dyletswyddau a chyfrifoldebau tebyg mewn awdurdodau cyfagos. Serch hynny, byddai'r cyflog uwch yn arwain at lai o wahaniaeth rhwng cyflogau'r rolau a oedd yn uwch i fyny'r strwythur cyflogau. Roedd angen i'r Cyngor ystyried yr hyn a fyddai'n fforddiadwy a phe byddai argymhelliad yn cael ei gyflwyno y tu hwnt i'r hyn a oedd yn cael ei gynnig, roedd yn bosib y byddai angen i'r Cyngor ystyried adolygiad cyffredinol o strwythur cyflogau'r Cyngor.

Yn dilyn pleidlais, **PENDERFYNWYD** cymeradwyo cyflwyno taliad atodol ar sail grymoedd y farchnad ar gyfer swydd Cyfarwyddwr Statudol y

Gwasanaethau Cymdeithasol a Swyddog Arweiniol Corfforaethol – Porth Cynnal.

9 Adroddiad y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Y Gyfraith a Llywodraethu ar apwyntio dau Ymddiriedolwr i elusen Gwobrau Evan Morgan

Rhoddodd Matthew Vaux, yr Aelod Cabinet dros Bartneriaethau, Tai, Cyfreithiol a Llywodraethu a Diogelu'r Cyhoedd amlinelliad o Gynllun y Comisiwn Elusennau mewn perthynas â'r elusen a adwaenir fel Gwobrau Evan Morgan gan nodi bod angen tri ymddiriedolwr o dan y Cynllun.

Yr ymddiriedolwr cyntaf a gaiff ei enwi yn y Cynllun yw Cyfarwyddwr Addysg Cyngor Sir Dyfed. Erbyn heddiw mae swyddogaethau statudol Cyfarwyddwr Addysg Dyfed yn cael eu cyflawni gan y Swyddog Arweiniol Corfforaethol - Ysgolion yn rhinwedd ei swydd fel Prif Swyddog Addysg. Y Cyngor fel yr Awdurdod Addysg Lleol fydd yn enwebu'r ddau ymddiriedolwr arall. Gall yr ymddiriedolwyr hyn fod yn Aelodau o'r Cyngor ond nid oes yn rhaid iddynt fod.

Er mwyn adfywio'r cynllun elusennol ac er mwyn bod mewn sefyllfa i ddyfarnu gwobrau newydd, cynigir bod y Cyngor yn penodi Cadeirydd ac Is-gadeirydd Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu Cyngor Sir Ceredigion fel y ddau ymddiriedolwr arall.

Yn dilyn pleidlais, **PENDERFYNWYD** cymeradwyo penodi Cadeirydd ac Is-gadeirydd Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu Cyngor Sir Ceredigion fel y ddau ymddiriedolwr a enwebir i'r elusen a adwaenir fel Gwobrau Evan Morgan.

10 Adroddiad y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataiddd ar Adolygiad o Gymunedau a Threfniadau Etholiadol

Cyflwynodd Eifion Evans, y Prif Weithredwr, adroddiad i'r Cyngor gan nodi bod gofyniad statudol ar y Swyddog Etholiadol i adolygu ffiniau yn rheolaidd a bod Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru wedi'i benodi i gynnal adolygiad o gymunedau a threfniadau etholiadol ar ran Cyngor Sir Ceredigion.

Fel rhan o'r adolygiad, byddai'r Comisiwn yn rhoi sylw i'r canlynol:

- creu, diddymu neu uno cymunedau a wardiau cymunedol
- enw'r gymuned, a lle mae'n cynnwys wardiau, enw wardiau cymunedol
- lle mae newidiadau wedi'u gwneud i ffiniau cymunedau neu wardiau cymunedol, nifer y cynghorwyr sy'n cynrychioli'r gymuned a, lle mae'n cynnwys wardiau, nifer y cynghorwyr fesul ward.

Fel rhan o'r broses adolygu, byddai gofyn i'r Cyngor sefydlu grŵp trawsbleidiol o Gynghorwyr i gefnogi'r adolygiad i benderfynu ar Bolisi Maint y Cyngor (a fyddai'n cael ei gyflwyno i'r Cyngor cyn dechrau'r cyfarfod ymgynghori cyntaf gyda chynghorau Tref a Chymuned) ac i fod yn brif grŵp ar gyfer yr awdurdod lleol. Argymhellwyd bod gan y Grŵp Trawsbleidiol 7

Aelod ac roedd Arweinwyr y Grwpiau wedi enwebu Aelodau ar gyfer y grŵp hwn.

Dywedodd y Cynghorydd Bryan Davies, Arweinydd y Cyngor, fod rhai Cynghorau Tref a Chymuned yn wynebu heriau o ran denu unigolion i sefyll fel Aelodau. Soniodd hefyd am y costau sy'n gysylltiedig â gweinyddu Pwyllgorau.
Yn dilyn pleidlais, **PENDERFYNWYD**:

a) nodi bod Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru wedi'i gomisiynu i gynnal Adolygiad y Cymunedau ar ran y Cyngor;
b) cymeradwyo mai 7 fyddai nifer yr Aelodau ar Grŵp Trawsbleidiol yr Adolygiad o Gymunedau a’r Adolygiad Etholiadol;
c) cadarnhau aelodaeth Grŵp Trawsbleidiol yr Adolygiad o Gymunedau a’r Adolygiad Etholiadol fel a ganlyn:
    - Clive Davies
    - Elizabeth Evans
    - Eryl Evans
    - Gwyn Wigley Evans
    - Rhodri Evans
    - Paul Hinge
    - Alun Williams.

11 Adroddiad y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Y Gyfraith a Llywodraethu ar apwyntio Is-Gadeirydd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio

Cyflwynodd y Cynghorydd Matthew Vaux, yr Aelod Cabinet dros Bartneriaethau, Tai, Cyfreithiol a Llywodraethu a Diogelu’r Cyhoedd yr adroddiad i’r Cyngor gan nodi yn dilyn ymddiswyddiad Is-gadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, fod Mr Andrew Blackmore wedi’i benodi a’i gymeradwyo gan y Cyngor ar 15 Rhagfyr 2022.

Yn ystod cyfarfod o’r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a gynhaliwyd ar 17 Ionawr 2023, ystyriwyd y trefniadau ar gyfer Is-gadeirydd, a chytunwyd i benodi Mr Andrew Blackmore fel Is-gadeirydd ar unwaith o 17 Ionawr 2023 ymlaen am weddill y cyfnod o ddwy flynedd hyd at fis Mai 2024.

Yn dilyn pleidlais, **PENDERFYNWYD** cadarnhau penodiad Andrew Blackmore fel Is-gadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio hyd at fis Mai 2024.

12 Aelodaeth y Grŵp Datblygu

Plaid Cymru	3	Y Cynghorydd Bryan Davies Y Cynghorydd Clive Davies Y Cynghorydd Alun Williams
Aelodau Annibynnol (Cadeirydd / Is-gadeirydd y	1	Y Cynghorydd Rhodri Evans

Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Adnoddau Corfforaethol*)		
Y Democratiaid Rhyddfrydol (Cadeirydd / Is-gadeirydd y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Adnoddau Corfforaethol*)	1	Y Cynghorydd Geraint Hughes

*Ar gyfer tymor y swydd, byddai'r Grŵp Annibynnol a'r Democratiaid Rhyddfrydol yn rhannu rolau'r Cadeirydd/Is-gadeirydd – gan gyfnewid bob dwy flynedd.

13 Cynrychiolydd cyflogwr i Gronfa Pensiwn Dyfed

Cyflwynodd y Cynghorydd Bryan Davies, Arweinydd y Cyngor a'r Aelod Cabinet dros y Gwasanaethau Democrataidd, Polisi, Perfformiad a Phobl a Threfniadaeth yr adroddiad i'r Cyngor gan nodi bod y Cynghorydd Gareth Lloyd wedi penderfynu rhoi'r gorau i'r rôl hon.

Enwebodd y Cynghorydd Bryan Davies y Cynghorydd Wyn Thomas fel Cynrychiolydd Cyflogwr i Gronfa Bensiwn Dyfed.

Yn dilyn pleidlais, **PENDERFYNWYD** penodi'r Cynghorydd Wyn Thomas fel Cynrychiolydd Cyflogwr i Gynllun Bensiwn Dyfed.

14 Aelodau o'r Cyngor i Bwyllgorau'r cyngor ar gyfer y Flwyddyn Fwrdeisdrefol ddilynol

PENDERFYNWYD cadarnhau Aelodaeth Pwyllgorau'r Cyngor fel y'i cyflwynwyd gerbron y cyfarfod.

Cadarnhawyd yng Nghyfarfod y Cyngor a gynhaliwyd ar Dydd Iau, 20 Ebrill 2023

CADEIRYDD: ______________

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Cofnodion Cyfarfod Arbennig o GYNGOR SIR CEREDIGION a gynhaliwyd yn Neuadd Cyngor Ceredigion, Penmorfa, Aberaeron ac o bell trwy gynhadledd fideo ar Dydd Iau, 9fed Mawrth, 2023

YN BRESENNOL: Ifan Davies (Cadeirydd); Councillors Bryan Davies, Catrin M S Davies, Euros Davies, Gareth Davies, Gethin Davies, Marc Davies, Meirion Davies, Amanda Edwards, Endaf Edwards, Elaine Evans, Elizabeth Evans, Eryl Evans, Gwyn Wigley Evans, Keith Evans, Rhodri Evans, Wyn Evans, Keith Henson, Paul Hinge, Hugh R M Hughes, Chris James, Ceris Jones, Maldwyn Lewis, Gareth Lloyd, Sian Maehrlein, Caryl Roberts, John Roberts, Wyn Thomas, Matthew Vaux, Alun Williams a Carl Worrall.

(2.00pm - 2.50pm)

Gweithdrefn

Croesawodd Cadeirdd y Cyngor, y Cynghorydd Ifan Davies, bawb i'r cyfarfod a chadarnhaodd nad oedd y cyfarfod yn cael ei weddarlledu.

1 Ymddiheuriadau

Ymddiheurodd y Cynghorwyr Geraint Hughes, Gwyn James ac Ann Bowen Morgan am eu hanallu i fynychu'r cyfarfod.

Ymddiheuriodd y Cyngohorydd Clive Davies am ei anallu i fynychu'r cyfarfod am ei fod ar ddyletswyddau eraill ar ran y Cyngor.

2 Datgelu buddianau personol / buddiannau sy'n rhagfarnu

Nid oedd unrhyw ddatgeliadau o ddiddordeb.

3 Materion Personol

Estynodd y Cynghorydd Gareth Davies ei gydymdeilad â theulu Ben Davies, Cynghorydd Cymuned i Gyngor Cymuned Llanbadarn a chyn-Gynghorydd Sir, a fu farw'n ddiweddar.

4 EITEM EITHRIEDIG

Nid yw'r adroddiad sy'n ymwneud ag eitem 5 ar yr agenda, Atodiad B, i'w gyhoeddi gan ei fod yn cynnwys gwybodaeth eithriedig fel y'i diffinnir ym mharagraff 12 ac 13 o Ran 4 o Atodlen 12A i Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 fel y'i diwygiwyd gan Orchymyn Llywodraeth Leol (Mynediad at wybodaeth) (Amrywio) (Cymru) 2007. Os bydd y Cyngor, ar ôl cymhwyso'r Prawf Budd y Cyhoedd, yn penderfynu ystyried yr eitem hon yn breifat, bydd y cyhoedd a'r wasg yn cael eu heithrio o'r cyfarfod yn ystod ystyriaeth o'r fath, yn unol ag Adran 100B(2) o'r Ddeddf.

Gofynnwyd i'r Aelodau, wrth ymdrin â'r eitem, ystyried a ddylid gwahardd y cyhoedd a phwyso o'r Cyfarfod.

PENDERFYNWYD eithrio'r cyhoedd a'r wasg yn ystod ar ystyriaeth o eitem 5 isod ar y sail bod y cais yn cynnwys gwybodaeth bersonol na ddylid, ar sail ystyriaeth, ei datgelu i'r cyhoedd a'r wasg. Cadarnhaodd y Cadeirydd y byddai'r gweddarlledu yn cael ei atal yn ystod eitem 5 isod.

5 **Swydd Swyddog Arweiniol Corfforaethol – Cyswllt Cwsmeriaid a TGCh**

Derbyniodd y Cyngor gyflwyniad ac ymateb i gwestiynau a osodwyd i'r ymgeiswyr ar y rhestr fer i benodi i swydd wag y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Cyswllt Cwsmeriaid a TGCh. Cafwyd adborth hefyd gan Gadeirydd y Pwyllgor Llunio Rhestr Fer, yr Aelod Cabinet Portffolio, Cynghorydd Catrin M.S. Davies ynghyd ag aelodau eraill o'r Pwyllgor.

Rhoddodd y Prif Weithredwr hefyd sicrwydd bod gan yr ymgeisydd y cymwysterau a'r profiad gofynnol i ymgymryd â rôl y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Cyswllt Cwsmeriaid a TGCh.

Yn dilyn pleidlais PENDERFYNWYD cynnig y swydd i Mr Alan Morris.

Ystyriwyd y cyflog a fyddai'n cael ei gynnig. Cynigiwyd ac eiliwyd y dylid cynnig y swydd ar y pwynt cynyddrannol cyntaf ar raddfa gyflog A1 y Swyddog Arweiniol Corfforaethol.

Yn dilyn pleidlais, **PENDERFYNWYD** cynnig y swydd ar gyflog o £75,165, y pwynt cynyddrannol cyntaf ar raddfa gyflog A1 y Swyddog Arweiniol Corfforaethol (graddfeydd 2023/24) i gychwyn ar 1 Ebrill 2023.

Derbyniodd Mr Alan Morris, ar ôl cael cynnig y swydd, y swydd ar gyflog o £75,165 sydd ar bwynt cynyddrannol cyntaf y Swyddog Arweiniol Corfforaethol graddfa gyflog A1, a fydd yn dod i rym ar 1 Ebrill 2023.

Yna gwahoddwyd y cyhoedd a'r wasg i ddod i mewn i'r cyfarfod.

Cadarnhaodd y Cadeirydd fod Mr Alan Morris wedi cael cynnig a derbyn y swydd gan ddechrau ar y pwynt cynyddrannol cyntaf Swyddog Arweiniol Corfforaethol graddfa gyflog A1, i ddechrau ar 1 Ebrill 2023.

Cadarnhawyd yng Nghyfarfod y Cyngor a gynhaliwyd ar Dydd Iau, 20 Ebrill 2023

CADEIRYDD: ______________

From: Elizabeth Evans Elizabeth.Evans@ceredigion.gov.uk
Subject: Motion to Council
Date: 6 Mar 2023 at 11:12:45
To: Meirion Davies Meirion.Davies@ceredigion.gov.uk, Paul Hinge Paul.Hinge@ceredigion.gov.uk
Cc: [redacted] Elizabeth Evans Elizabeth.Evans@ceredigion.gov.uk

Rhybudd o Gynnig i'r Cyngor

O ystyried yr argyfwng sy'n wynebu'r rhwydwaith bysiau gwledig yng Ngheredigion a Chymru wledig, mae Cyngor Ceredigion yn annog Llywodraeth Cymru i sefydlu tasglu trafnidiaeth wledig er mwyn mynd i'r afael â'r mater hwn ar frys.

Rydym yn cydnabod nad yw trigolion ac ymwelwyr wedi dychwelyd i drafnidiaeth gyhoeddus ar ôl Covid, yn y niferoedd y byddem yn ei ddisgwyl. Fodd bynnag, o ganlyniad i dynnu llawer o lwybrau bysiau gwledig yn ôl oherwydd fforddiadwyedd, mae ein cymunedau'n cael eu hynysu'n gynyddol rhag cael mynediad at wasanaethau cyhoeddus a chymdeithasu gyda ffrindiau a theulu.

Mae tynnu llawer o lwybrau bysiau gwledig yn gwaethygu tlodi gwledig lle mae'r effaith i'w deimlo fwyaf mawr. Mae gan oedolion sy'n agored i niwed, gan gynnwys pobl hŷn, a'r rhai sydd heb drafnidiaeth yr hawl i gael mynediad at drafnidiaeth gyhoeddus yn eu cymunedau.

Mae Cyngor Ceredigion yn cefnogi ffocws Llywodraeth Cymru ar fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd. Eto, drwy ofyn i drigolion symud o geir i drafnidiaeth gyhoeddus, mae angen buddsoddi a'r cymhorthdal cysylltiedig ar gyfer isadeiledd trafnidiaeth wledig.

Rhaid i drafnidiaeth wledig gael ei drin yn gyfartal â'n trefi a'n dinasoedd mwy os ydym am fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd o ddifrif, ac atal cymunedau gwledig rhag cael eu hynysu ymhellach.

Felly, mae'r Cyngor yn nodi:

1. Bod Cyngor Ceredigion yn gofyn i Lywodraeth Cymru gydnabod bod angen buddsoddi mewn trafnidiaeth mewn cymunedau gwledig, a'i sybsideidddio yn unol â hynny.
2. Bod trafnidiaeth gyhoeddus mewn cymunedau gwledig fel y rhai yng Ngheredigion, sydd wedi cael eu heffeithio'n andwyol gan danariannu trafnidiaeth gyhoeddus gan Lywodraeth Cymru, yn gofyn am gydraddoldeb mynediad tebyg i gymunedau mwy.
3. Bpd tasglu trafnidiaeth wledig yn cael ei sefyldu ar unwaith gan Lywodraeth Cymru ac ar y cyd â rhanddeiliaid allweddol fel Cyngor Ceredigion, i fynd i'r afael â mater trafnidiaeth wledig.

Cynigydd: Cynghorydd Meirion Davies

Eilydd: Cynghorydd Paul Hinge

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Eitem Agenda 6

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r:	**Cyngor**
Dyddiad y cyfarfod:	**20 Ebrill 2023**
Teitl:	**Datganiad Llywodraethu Blynyddol Drafft 2022-23 a Chod Llywodraethu Corfforaethol Lleol 2023-24**
Pwrpas yr adroddiad:	**Cymeradwyo Datganiad Llywodraethu Blynyddol Drafft 2022-23 a Chod Llywodraethu Corfforaethol Lleol 2023-24** **Er Penderfyniad**
Portffolio Cabinet ac Aelod Cabinet:	**Y Cynghorydd Matthew Vaux, Aelod Cabinet dros Bartneriaethau, Tai, Cyfreithiol a Llywodraethu a Diogelu'r Cyhoedd**

Cefndir:

Mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gynnal adolygiad o effeithiolrwydd eu fframwaith llywodraethu o leiaf bob blwyddyn, gan gynnwys eu systemau rheoli mewnol. Rhaid cofnodi'r adolygiad hwn mewn Datganiad Llywodraethu Blynyddol a'i gyhoeddi fel rhan o Gyfrifon Blynyddol y Cyngor. Mae'r Pwyllgor Archwilio yn gyfrifol am fonitro'r trefniadau llywodraethu ar ran y Cyngor.

Rhaid paratoi'r Datganiad yn unol ag arferion priodol, gan gynnwys y rhai a nodir yn un o fframweithiau Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) a Ffederasiwn Rhyngwladol y Cyfrifyddion (IFAC) sef '*Delivering Good Governance in Local Government'* (2016). Mae'r Fframwaith, a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 2016, wedi'i seilio ar Fframwaith Rhyngwladol CIPFA/IFAC sef yr *International Framework: Good Governance in the Public Sector*.

Mae fframwaith CIPFA/SOLACE *'Delivering Good Governance in Local Government'* (2016) yn nodi saith egwyddor o lywodraethu a fydd yn galluogi sefydliadau, partneriaethau'r sector cyhoeddus ac awdurdodau cyfunol i gyflawni eu deilliannau wrth weithio er budd y cyhoedd. Cefnogir yr egwyddorion ymhellach gan egwyddorion craidd o ran ymddygiad sy'n dangos yr hyn y dylai llywodraethu da fod o safbwynt ymarferol. Yr egwyddorion hyn yw'r sail ar gyfer Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol y Cyngor ac fe'u hystyrir yn nogfen y Fframwaith Llywodraethu.

Dogfen Fframwaith Llywodraethu 2022-23

Cynhaliwyd gweithdy ar 28 Tachwedd 2022 ar gyfer Swyddogion perthnasol ac Aelodau'r Pwyllgor i ystyried y cynnydd a wnaed ar y camau a nodwyd yn Natganiad Llywodraethu Blynyddol 2021-2022. Yn ystod y gweithdy hwn cafodd y ddogfen Fframwaith Llywodraethu ei hadolygu i ystyried unrhyw dystiolaeth ddiweddar y

gellid ei chynnwys yn y ddogfen ac i gnoi cil dros y camau gweithredu a nodwyd yn flaenorol.

Lluniwyd Dogfen Fframwaith Llywodraethu 2022-23 (**Atodiad 1**) yn sgil y gweithdy hwn a chyfraniadau gan amrywiol swyddogion cyfrifol a nodir yn y ddogfen.

Mae gwaith sgorio'r adolygiad terfynol - a wnaed yn ystod y gweithdy - wedi'i gynnwys **(gweler Atodiad 1)**. I grynhoi, cafodd cyfanswm o 94 o ymddygiadau eu hadolygu. Mae cyfanswm o 90 o ymddygiadau bellach yn cael sgôr o 9/10 ac mae pedwar yn cael sgôr o 7/8.

Cyflwynwyd y Ddogfen Fframwaith Llywodraethu i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 17 Ionawr 2023. Cyflwynwyd fersiwn ddiwygiedig o'r ddogfen hon i'r pwyllgor ar 9 Mawrth 2023.

Y Datganiad Llywodraethu Blynyddol

Mae'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol drafft ar gyfer 2022-23 (**Atodiad 2**) wedi'i baratoi yn unol â'r fframwaith. Mae'n cynnwys y canlynol:

- Cydnabyddiaeth o'r cyfrifoldeb dros sicrhau llywodraethu da
- Cyfeiriad at yr asesiad
- Barn ar lefel y sicrwydd y gall y trefniadau llywodraethu ei ddarparu
- Adroddiad cynnydd ynghylch sut y mae'r problemau a nodwyd y llynedd wedi'u datrys
- Cynllun gweithredu a gytunwyd yn ei gylch ar gyfer ymdrin â materion llywodraethu yn ystod y flwyddyn nesaf
- Casgliad.

Yng nghyfarfod y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu ar 9 Mawrth 2023 cytunodd yr Aelodau i argymell bod y Cyngor yn cymeradwyo Datganiad Llywodraethu Blynyddol Drafft 2022-23 yn amodol ar sicrhau bod y frawddeg yn y casgliad sy'n nodi bod "yr adolygiad wedi cadarnhau bod trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn effeithiol ac yn addas at y diben" hefyd yn cael ei chynnwys yn y crynodeb gweithredol ar ddechrau'r ddogfen. Mae'r newid hwn wedi'i wneud ac mae wedi'i gynnwys yn y Datganiad Llywodraethu Drafft 2022-23 sydd i'w weld yn **Atodiad 2**.

Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol 2023-24

Cafodd Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol 2022-23 ei adolygu a'i newid i greu Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol drafft 2023-24 (**Atodiad 3**). Mae'r Cod wedi cael ei ddiweddaru i egluro'n fwy sut mae'r saith egwyddor ar gyfer llywodraethu da, a nodir gan CIPFA/SOLACE yn '*Delivering Good Governance in Local Government'* (argraffiad 2016), yn cael eu cynnwys gan y Cyngor yn ei God Llywodraethu Corfforaethol Lleol ei hun. Mae'r tabl sy'n nodi'r Cod a'r camau a gymerwyd i gwrdd â'r gofynion wedi'i ddiwygio hefyd i'w gwneud hi'n haws i'w ddarllen.

Gwnaeth y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio argymell yn ei gyfarfod ar 17 Ionawr 2023 y dylai'r Cyngor gymeradwyo Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol 2023-24 (**Atodiad 3**).

Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol:	**Oes Asesiad Effaith Integredig wedi ei gwblhau? Os nac oes, esboniwch pam?** Nac oes ***Crynodeb:*** Nid yw'r adroddiad hwn yn ymwneud â newid mewn polisi neu strategaeth **Hirdymor:** **Cydweithio:** **Cynnwys:** **Atal:** **Integreiddio:**
Argymhellion:	Bod y Cyngor yn penderfynu gwneud y canlynol: 1. Nodi cynnwys Dogfen Fframwaith Llywodraethu 2022-23 (**Atodiad 1**) 2. Cymeradwyo Datganiad Llywodraethu Blynyddol Drafft 2022-23 (**Atodiad 2**) 3. Cymeradwyo Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol 2023-24 (**Atodiad 3**)
Rhesymau dros y penderfyniad:	Er mwyn symud ymlaen i gyhoeddi Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2022-23 yn unol â Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014.
Trosolwg a Chraffu:	Cyfarfodydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 17/1/2023 a 9/3/2023
Fframwaith Polisi:	Ddim yn berthnasol
Amcanion Llesiant Corfforaethol:	Mae Llywodraethu Corfforaethol effeithiol yn sicrhau bod y Cyngor yn gallu cyflawni'r holl Amcanion Llesiant Corfforaethol: 1. Hybu'r Economi, Cefnogi Busnesau a Galluogi Cyflogaeth 2. Creu Cymunedau Gofalgar ac Iach 3. Darparu'r Dechrau Gorau Mewn Bywyd a Galluogi Pobl o Bob Oed i Ddysgu 4. Creu Cymunedau Cynaliadwy a Gwyrdd sydd wedi'u Cysylltu'n Dda â'i Gilydd
Y goblygiadau o ran cyllid a chaffael:	Os na fydd y dogfennau hyn yn cael eu cymeradwyo, ni fyddwn yn cydymffurfio â'r gofynion rheoleiddio.
Y goblygiadau cyfreithiol:	Os na fydd y dogfennau hyn yn cael eu cymeradwyo, ni fyddwn yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth/rheoliadau.
Y goblygiadau o ran staff:	Dim
Y goblygiadau o ran Eiddo / Asedau:	Dim

Risgiau:	Dim
Pwerau Statudol:	Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014
Papurau Cefndir:	Yr adroddiad a aeth gerbron y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 17/1/2023: https://council.ceredigion.gov.uk/documents/s4372/Item%2011%20REVISED%20combined%20s.pdf?LLL=0 Agenda/Cofnodion: https://council.ceredigion.gov.uk/ieListDocuments.aspx?CId=147&MId=391&Ver=4&LLL=0 Yr adroddiad a aeth gerbron y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 9/3/2023: https://council.ceredigion.gov.uk/documents/s4628/Item%2012%20Governance%20Framework%20combined%20s.pdf?LLL=0 Agenda/Cofnodion: https://council.ceredigion.gov.uk/ieListDocuments.aspx?CId=147&MId=329&Ver=4&LLL=0
Atodiadau:	**Atodiad 1 –** Dogfen Fframwaith Llywodraethu 2022-23 **Atodiad 2 –** Datganiad Llywodraethu Blynyddol Drafft 2022-23 **Atodiad 3 -** Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol 2023-24
Swyddog Arweiniol Corfforaethol:	Elin Prysor, Swyddog Arweiniol Corfforaethol – Cyfreithiol a Llywodraethu (a’r Swyddog Monitro)
Swyddog Adrodd:	Harry Dimmack, Swyddog Llywodraethu
Dyddiad:	30/03/2023

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adolygiad o'r Fframwaith Llywodraethu 2022-2023

A. Ymddwyn ag uniondeb, gan ddangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol, a pharchu rheolaeth y gyfraith						
Mae sefydliadau llywodraeth leol yn atebol nid yn unig am y swm y maent yn ei wario, ond hefyd am y ffordd y maent yn defnyddio'r adnoddau y maent yn gyfrifol amdanynt. Mae hyn yn cynnwys atebolrwydd am allbynnau cadarnhaol a negyddol, ac am y canlyniadau a gyflawnwyd ganddynt. Yn ogystal, maent yn ysgwyddo cyfrifoldeb cyffredinol dros wasanaethu budd y cyhoedd drwy lynu wrth ofynion deddfwriaeth a pholisïau'r llywodraeth. Mae'n hanfodol y gall pob sefydliad ddangos, yn ei gyfanrwydd, pa mor briodol yw ei holl weithredoedd a bod systemau ar waith i annog a gorfodi ymlyniad wrth werthoedd moesegol a pharch at reolaeth y gyfraith.						
Is-egwyddorion	Ymddygiad	Tystiolaeth	Yn ddisgwyliedig	✓/X	Sgôr	Gweithred
A1 Ymddwyn ag uniondeb	Elin Prysor / Lowri Edwards/Duncan Hall/Alex Jenkins A1.1 Sicrhau bod yr Aelodau a'r Swyddogion yn ymddwyn ag uniondeb ac yn arwain diwylliant lle maent yn gweithredu'n amlwg ac yn gyson er budd y cyhoedd, gan warchod enw da'r sefydliad drwy wneud hynny	• Cod Ymddygiad yr Aelodau (diweddarwyd yn 2016) ac ar gael ar wefan y Cyngor, ar y fewnrwyd (CeriNet) o dan Adnoddau Cynghorwyr, ac yn y Cyfansoddiad. • Siart lif Cod Ymddygiad yr Aelodau (diweddarwyd yn 2016). • Cod Ymddygiad y Swyddogion * (diweddariad wedi'i gwblhau ac yn aros i'w gymeradwyo ar hyn o bryd) ar gael, ynghyd â'r holl bolisïau a strategaethau corfforaethol, ar wefan y Cyngor/CeriNet. • Cadarnhad unigol o ran cydymffurfiaeth. • Darperir hyfforddiant cynefino a hyfforddiant dilynol ar y Cod Ymddygiad a moeseg i'r holl Aelodau. Rhaglen Gynefino gynhwysfawr ar gyfer Aelodau wedi'i chwblhau yn dilyn Etholiadau Lleol 2022 ac roedd yr hyfforddiant ar y Cod Ymddygiad yn orfodol. • Darparwyd hyfforddiant Moeseg/Twyll ar y cyd ag yswiriwr y Cyngor yn ystod gweithdy chwarterol y Rheolwyr Corfforaethol ar 28.5.2021. Mae sleidiau o'r cyflwyniad yn ffurfio sylfaen modiwl e-ddysgu ar gyfer yr holl Staff a'r Archwilwyr Mewnol ('IA') a'r Gwasanaethau Llywodraethu sy'n gweithio gyda'r gwasanaeth Dysgu a Datblygu i baratoi sefyllfaoedd ar gyfer hyfforddiant. Cefnogir yr hyfforddiant gan adolygiad a gynhaliwyd yn ddiweddar o Strategaeth y Cyngor ynghylch Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian). • Mae Archwiliad Mewnol dilynol o drefniadau'r Cyngor ynghylch Moeseg yn mynd rhagddo hefyd (yn cael ei adolygu ar hyn o bryd). • Darparir cyngor o ddydd i ddydd gan y Swyddog Monitro ('MO') a'r Swyddog Cymorth Craffu. • Polisi Disgyblu (Tachwedd 2017). • Adolygiad Datblygiad Personol. • Mae Cofrestr o Fuddiannau'r Aelodau ar gael gan Wasanaethau Democrataidd y Cyngor. Fe'i hadolygir gan y Swyddog Monitro. • Ceir ffurflenni datgan buddiannau a lletygarwch ar gyfer Swyddogion ac Aelodau ar CeriNet. • Mae MO yn anfon negeseuon atgoffa a chyngor rheolaidd i'r staff drwy e-ddiweddariadau newyddion mewnol. • Mae MO yn monitro ac yn adolygu datganiadau'r Prif Swyddogion bob blwyddyn.	Codau Ymddygiad	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach. Bydd y MO yn parhau i gynghori'r Aelodau ynglŷn â'r angen i ddatgan lletygarwch / rhoddion. Bydd MO yn cynghori'r Prif Swyddogion ymhellach am yr angen i ddatgan: • cysylltiadau personol agos â Swyddogion eraill neu Aelodau. Adolygiad parhaus o ddatganiadau busnes Prif Swyddogion Bydd MO a Swyddog Corfforaethol Arweiniol y Gwasanaethau Democrataidd yn parhau i gynnal adolygiad o'r Aelodau sy'n dal swyddi cyfarwyddwr, swyddi ymddiriedolwr neu aelodaeth pan gânt eu penodi i gyrff allanol, ac i bwyllgorau. Bydd MO yn ystyried adborth gan yr Aelodau a gwerth ychwanegol, a bydd yn parhau i ddiweddaru Cod Ymddygiad yr Aelodau a'r Swyddogion. Diweddaru ffurflen Goddefeb i Aelodau
			Llofnod Unigol i gadarnhau cydymffurfio â'r cod	✓		
			Cynefino ar gyfer Aelodau a Staff newydd ynghylch safon yr ymddygiad a ddisgwylir	✓		
			Arfarnu perfformiad a adwaenir fel arall yn Adolygiadau Datblygiad Personol	✓		
			Ffurflenni Datgelu'r Swyddogion			

		• Rhoddodd MO wybod i'r Prif Swyddogion fod angen iddynt ddatgan cysylltiadau personol agos â Swyddogion eraill neu Aelodau (gweler e-ddiweddariad newyddion MO ar 20.7.2021 ar CeriNet), gan gynnwys rhoi gwybod i'r Prif Swyddogion yng nghyfarfodydd y Grŵp Arweiniol. • Y broses datganiad o fuddiannau i'w hymestyn i gynnwys gofyniad ynghylch partïon cysylltiedig: bod swyddogion ac Aelodau yn datgan os oes perthynas agos rhyngddynt â swyddogion eraill, Aelodau neu athrawon. Datganiad/manylion penodol yn ofynnol os yw hyn yn cynnwys /ddim yn cynnwys Prif Swyddog (a nodi'r berthynas). • Y broses datganiad o fuddiannau i'w hymestyn i gynnwys y gofyniad bod Aelodau yn datgan swyddi Cyfarwyddwyr – enw a rhif y cwmni, am dâl (neu beidio), budd preifat neu benodiad yn y Cyngor. MO i atgoffa'r Aelodau o'r angen i ddatgan yn fanwl gywir yr holl swyddi Cyfarwyddwyr (gan gynnwys cwmnïau segur). • Y broses datganiad o fuddiannau i'w hymestyn i gynnwys y gofyniad bod Aelodau yn nodi rôl benodol o fewn yr aelodaeth – sylwedydd, aelod, gwirfoddolwr, aelod o'r Pwyllgor, aelod o'r Bwrdd neu Ymddiriedolwr. • Y broses datganiad o fuddiannau i'w hymestyn i gynnwys y gofyniad i ddatgan os yw ef/hi neu aelod agos o'r teulu neu unrhyw unigolyn neu sefydliad sy'n gweithredu ar ei ran, ar Fwrdd, pwyllgor rheoli neu grŵp rheoli arall sefydliad y mae'r Cyngor yn cael trafodion arwyddocaol â nhw. • The Code of Conduct for Officers has been substantially reviewed and will be updated soon • Mae'r Cod Ymddygiad i Swyddogion wedi cael ei adolygu'n sylweddol a chaiff ei ddiweddaru cyn bo hir. • Cyngor wedi'i ddiweddaru am Ddatganiadau a Chofrestru Buddiannau Cyflogeion y Cyngor (cyhoeddwyd diweddariadau e-bost yn cynnig newyddion ar 16.12.2021 ac 20.7.2021 gan gynnwys ynghylch Grantiau i fusnesau NDR Cronfa Busnes Cyfyngiadau Covid-19 (cyhoeddwyd diweddariad Newyddion ar 8.1.2021). • Mae arfer MO o hysbysu Swyddogion ynghylch datgelu buddiannau yn parhau. Ceir nodiadau atgoffa rheolaidd trwy gyfrwng Diweddariadau Newyddion ar system CeriNet ac yn y Grŵp Arweiniol. Cyhoeddwyd diweddariad am Ddatganiadau Budd a Lletygarwch Cyflogeion y Cyngor ar 3 Mawrth 2022, 28 Mehefin 2022 a 5 Hydref 2022 ar ar Wefan CeriNet y Cyngor, gan gynnwys dolenni i'r ffurflenni perthnasol a'r Cod Ymddygiad i Gyflogeion Llywodraeth Leol, ynghyd â nodyn atgoffa y dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu geisiadau am gyngor i MO. Hysbysir Prif Swyddogion trwy ddiweddariad newyddion system CeriNet o neges e-bost MO ynghylch datgelu budd a Lletygarwch ac anfonwyd nodyn i atgoffa'r Prif Swyddogion.				Oedwyd arfarniadau oherwydd Pandemig Covid-19 ond maent bellach wedi ailgychwyn (fe'u cynhaliwyd ym mis Mai 2021 ac maent yn cael eu cynnal dan drefniant rhith o hyd). Caiff Cod Ymddygiad diwygiedig i Swyddogion ei gyhoeddi ar ôl iddo gael ei ddiweddaru a'i gymeradwyo. Swyddogion i gwblhau modiwl e-hyfforddiant Moeseg/Twyll Gorfodol ar ôl iddo gael ei gwblhau a'i gymeradwyo.

		• Prif Swyddogion wedi’u hysbysu trwy ddiweddariad newyddion system CeriNet am ebost MO ynghylch datgan buddiannau a Lletygarwch a nodyn atgoffa wedi’i anfon at y Prif Swyddogion.
		• Cynhelir adolygiad ar hyn o bryd o’r cyrff allanol sydd wedi penodi Aelodau, gan gynnwys gwerth ychwanegol, a hefyd, diweddaru’r Cyfansoddiad.
		• MO i wneud ymholiadau gydag ysgrifenyddion cwmni fel y bo angen i bennu sail buddiannau Aelodau o fewn sefydliadau neu gwmnïau elusennol, a’r sail resymegol. Ceisio diwygio’r Erthyglau Cymdeithasu hefyd neu ymddiswyddo o swyddi Cyfarwyddwyr y Cyngor os oes angen.
		• Datgelu budd gan Aelodau a Swyddogion mewn cyfarfodydd, ceir cyfle i wneud cyfeiriad at unrhyw rolau/cysylltiadau personol agos ac ati.
		• Adolygiad parhaus o ddatganiadau busnes Prif Swyddogion.
		• Cwblhawyd ffurflenni Goddefeb wedi’u diweddaru ar gyfer Aelodau.
		• Mae gofyn i aelodau ddiweddaru’r Gofrestr Buddiannau yn unol â’r Cod Ymddygiad, ac yn ogystal, bob blwyddyn, sy’n gyfle i gyfeirio at unrhyw rolau/cysylltiadau personol agos ac ati. Bellach, mae hyn yn cynnwys aelodau lleyg/annibynnol o’r Pwyllgor Moeseg a Safonau a’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. Cyhoeddir llyfryn Cofrestr Buddiannau ar gyfer pob Aelod ar Wefan y Cyngor.
		• Anfonir cyngor rheolaidd rhagweithiol a nodiadau atgoffa i Aelodau a Swyddogion yn ôl y gofyn.
		• MO i gynghori Swyddogion ymhellach o’r angen i ddatgelu buddiannau mewn sefydliadau sy’n mynd yn groes i fuddiannau’r Cyngor, neu y gallent fynd yn groes iddynt, gan gynnwys:
		    ○ Contractwyr;
		    ○ Llywodraethwyr Ysgol;
		    ○ Clercod Cynghorau Tref a Chymuned;
		    ○ Aelodau cynghorau Tref a Chymuned; a
		    ○ Llywodraethwyr Ysgol.
		• MO i gynghori Swyddogion ymhellach am yr angen i ddatgan:
		    ○ Swyddi Cyfarwyddwr; a
		    ○ Chyflogaeth arall
		Gan gynnwys a yw’n gwrthdaro gyda buddiannau’r Cyngor neu beidio.
		• Diweddarwyd ffurflenni goddefebau i Aelodau (2020).
		• Rhaid i Swyddogion Cymwys Proffesiynol ac Athrawon fodloni gofynion eu sefydliad/corff proffesiynol.
		• Mae aelodau yn cwblhau modiwl hyfforddiant AD.
		• Rhoddir hyfforddiant am safonau ymddygiad i Reolwyr a Staff.
		• Mae MO yn dosbarthu i arweinwyr grwpiau gwleidyddol ddiweddariadau/penderfyniadau gan Banel Dyfarnu Cymru, a’i rôl ef yw penderfynu ynghylch achosion honedig o dorri				

		amodau gan aelodau etholedig a chyfetholedig yn erbyn cod ymddygiad statudol eu hawdurdod. • MO yn cwrdd ag arweinwyr grwpiau gwleidyddol bob chwarter i ystyried eu dyletswyddau newydd i gynnal safonau ymddygiad yr Aelodau yn eu grŵp. • Arweinwyr grwpiau gwleidyddol yn ymgysylltu â'r Pwyllgor Moeseg a Safonau fel y bo angen yn unol â'u dyletswyddau newydd. • Arweinwyr grwpiau gwleidyddol i gwblhau templed yn amlinellu'r camau gweithredu a gyflawnwyd i dystio eu bod wedi cydymffurfio â'u dyletswyddau newydd. • Gweithdrefn Datrys yn Lleol ar gyfer Aelodau: Aelod heb fod mewn grŵp/heb ymlyniad yn cael cyngor/cymorth gan Gadeirydd/Is-gadeirydd y Cyngor. • Mae gan y Pwyllgor Moeseg a Safonau ddyletswyddau newydd (o fis Mai 2022) dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 ('Deddf 2021'), a fydd yn cynnwys: • Monitro cydymffurfiaeth gan arweinwyr grwpiau gwleidyddol ar y Cyngor gyda'u dyletswyddau dan A.52A(1) Deddf Llywodraeth Leol 2000; • Cynghori, hyfforddi neu drefnu hyfforddi arweinwyr grwpiau gwleidyddol ar y Cyngor am faterion sy'n ymwneud â'u dyletswyddau dan A.52A(1) Deddf Llywodraeth Leol 2000. • Mae'r ddyletswydd i fonitro cydymffurfiaeth arweinwyr grwpiau gwleidyddol yn ymwneud â safonau ymddygiad, a sicrhau bod hyn yn weladwy ac yn cael ei ddangos yn gyson a gyda thystiolaeth er mwyn diogelu enw da y Cyngor. • Mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Rheoli Datblygu (y Pwyllgor Rheolaeth Datblygu gynt) wedi cael ei ddiwygio. • Mae'r ddogfen Gweithdrefnau Gweithredol ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei diwygio. • Mae'r Cynllun Dirprwyaethau yn cynnwys meini prawf ar gyfer ceisiadau, y mae'n rhaid eu cyfeirio i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu, a'r ceisiadau hynny y gellir eu dirprwyo i'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol. • Mae Protocol ar gyfer Ymarfer Da i Gynghorwyr yn y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei gynhyrchu a'i gynnwys yn y Cyfansoddiad.				
	Elin Prysor A1.2 Sicrhau bod yr Aelodau'n arwain y blaen o ran sefydlu egwyddorion neu werthoedd gweithredol safonol penodol ar gyfer y	• Ceir perthynas waith dda â Llywodraeth Cymru, fel un o'r prif reoleiddwyr. Ceir deialog reolaidd â chynrychiolwyr Archwilio Cymru. • Adolygwyd a chymeradwywyd gweledigaeth y Cyngor gan y Cabinet, ac mae'r weledigaeth yn pennu nifer o Amcanion Strategol hirdymor.	Mae'r safonau yn adlewyrchu Gwerthoedd Gwasanaeth Cyhoeddus Llywodraeth Cymru	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

	Sefydliad a'i Staff, a'u bod yn cael eu mynegi a'u deall. Dylai'r rhain adeiladu ar Saith Egwyddor Bywyd Cyhoeddus (egwyddorion Nolan).	• Mae Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 yn cynnwys Amcanion Llesiant a Gwella ac yn amlinellu blaenoriaethau ac amcanion lefel uchel y Cyngor gyda chamau gweithredu ategol yn flynyddol. Ystyriodd y Cyngor y fersiwn drafft o’r Hunanasesiad ac Adolygiad Blynyddol o Berfformiad ac Adroddiad Blynyddol Amcanion Llesiant 2021-22 ar 15.12.22. • Cod Ymddygiad yr Aelodau (2016). • Mae Cofrestr o Fuddiannau'r Aelodau ar gael gan Wasanaethau Democrataidd y Cyngor. Fe’i hadolygir gan MO. • Mae'r Aelodau a'r Swyddogion yn datgan buddiannau mewn cyfarfodydd. • Mae’r Prif Swyddogion yn datgan buddiannau bob blwyddyn ac yn ysgwyddo rhwymedigaethau parhaus i ddatgan buddiannau. • Mae’r Aelodau yn diweddaru eu Cofrestr Buddiannau bob blwyddyn ac yn ysgwyddo rhwymedigaethau parhaus i ddatgan buddiannau (gan gynnwys aelodau lleyg/annibynnol y Pwyllgor Moeseg a Safonau a’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu). • Ceir deialog reolaidd ag Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (‘PSOW’) a rheoleiddwyr eraill gan gynnwys Estyn, AGC, ICO ac IPCO. • Mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Rheoli Datblygu (y Pwyllgor Rheolaeth Datblygu gynt) wedi cael ei ddiwygio. • Mae’r ddogfen Gweithdrefnau Gweithredol ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei diwygio. • Mae’r Cynllun Dirprwyaethau yn cynnwys meini prawf ar gyfer ceisiadau, y mae’n rhaid eu cyfeirio i’r Pwyllgor Rheoli Datblygu, a’r ceisiadau hynny y gellir eu dirprwyo i’r Swyddog Arweiniol Corfforaethol. • Mae Protocol ar gyfer Ymarfer Da i Gynghorwyr yn y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei gynhyrchu a’i gynnwys yn y Cyfansoddiad.	Cyfathrebu gwerthoedd a rennir â’r Aelodau, Staff, y gymuned a phartneriaid	✓		
	Elin Prysor / Lowri Edwards A1.3 Arwain drwy esiampl a defnyddio'r egwyddorion neu'r gwerthoedd gweithredol safonol hyn fel fframwaith ar gyfer y broses benderfynu a gweithredoedd eraill	• Mae cofnodion pob pwyllgor yn cynnwys eitem lle y mae gofyn i’r Aelodau a’r Swyddogion ddatgan buddiannau. • Mae'r Cyfansoddiad yn destun adolygiadau cynhwysfawr, ac yn cael ei ddiweddaru yn ôl y gofyn, gan gynnwys newidiadau arfaethedig i’r Gweithgor Trawsbleidiol ar y Cyfansoddiad, i wneud argymhellion am newidiadau i’r Cyfansoddiad i’r Cyngor. Mae diwygiad pellach yn mynd rhagddo, gan bod y Cyfansoddiad yn ddogfen fyw, er mwyn adlewyrchu newidiadau deddfwriaethol ac yn unol â’r angen. Cymeradwyodd y Cyngor y diwygiadau ar 3.3.22, 8.7.22 a 20.10.22.	Gwerthoedd arweinyddiaeth a osodir gan Lywodraeth Cymru yn cael eu dilyn.	✓	9/10	Tybir bod y trefniadau llywodraethu cyffredinol yn cydymffurfio ac yn bodloni arferion da. Nid oes angen camau pellach. Bydd y Grŵp Arweiniol yn cael ei ddiweddaru am e-ddysgu wrth i’r gwasanaeth Adnoddau Dynol roi adroddiadau i’r Grŵp Arweiniol.
			Arferion gwneud penderfyniadau	✓		
			Datganiadau o fuddiannau yn cael eu gwneud mewn cyfarfodydd	✓		
			Ymddygiad mewn cyfarfodydd	✓		

		• Cafodd ymarfer cymharu ei gynnal o'r Cyfansoddiad Cyfredol yn erbyn y Cyfansoddiad Enghreifftiol a gyhoeddwyd gan CLILC gan wneud newidiadau lle y bo angen i sicrhau bod cyfansoddiad y Cyngor yn parhau'n gyfredol. • Mae Gweithgor Trawsbleidiol ar y Cyfansoddiad, sy'n cynnwys Cydbwysedd Gwleidyddol, yn cyfarfod yn rheolaidd i ystyried cynigion ynghylch diweddariadau i'r Cyfansoddiad. Cynhaliwyd cyfarfodydd ar 20.6.22 and 12.9.22. • Mae MO/Swyddog Llywodraethu yn adrodd i'r Cyngor er mwyn diweddaru dirprwyaethau a'r Cyfansoddiad. • Mae'r Cyngor wedi sefydlu Grŵp Gorchwyl a Gorffen i ddatblygu'r camau gweithredu a fydd yn gwella'r Gwasanaeth Cynllunio, gan gynnwys gwneud penderfyniadau. • Mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Rheoli Datblygu (y Pwyllgor Rheolaeth Datblygu gynt) wedi cael ei ddiwygio er mwyn datgan yn eglur ei bwrpas, ei rôl a'i gyfrifoldebau, a sut y mae'n cysylltu â'r Blaenoriaethau Corfforaethol. • Mae'r ddogfen Gweithdrefnau Gweithredol ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei diwygio. Mae'r Gweithdrefnau Gweithredol yn diffinio'r ceisiadau sy'n bwysig yn strategol a'r ceisiadau cynllunio 'mawr'. • Mae'r ddogfen Gweithdrefnau Gweithredol yn rhoi sylw i'r trefniadau mewn perthynas ag aelodau wardiau lleol yn annerch y Pwyllgor. • Mae Protocol ar gyfer Ymarfer Da i Gynghorwyr yn y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei gynhyrchu a'i gynnwys yn y Cyfansoddiad. • Mae Cynllun Dirprwyaethau y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei ddiwygio er mwyn iddo ganolbwyntio'n well ar geisiadau sy'n fwy pwysig yn strategol a cheisiadau mawr. • Mae'r Cynllun Dirprwyaethau yn cynnwys meini prawf ar gyfer ceisiadau, y mae'n rhaid eu cyfeirio i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu, a'r ceisiadau hynny y gellir eu dirprwyo i'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol. • Mae grŵp 'cyfnod callio' wedi cael ei sefydlu o fewn Gweithdrefnau Gweithredol y Pwyllgor Rheoli Datblygu er mwyn adolygu ceisiadau cynllunio a allai, os cânt eu cymeradwyo, wyro'n sylweddol o'r polisi. • Datganiadau Budd blynyddol y Prif Swyddog. • Mae'r Strategaeth Gorfforaethol (2022-2027) yn cynnwys blaenoriaethau'r Cyngor. • Mae'r Amcanion Llesiant a Gwella yn datblygu'r meysydd blaenoriaeth a nodwyd yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 ac fe'u hadolygir bob blwyddyn. Datblygir y rhain trwy ymgynghori gyda'r cyhoedd ac Aelodau. Ystyriodd y Cyngor yr Adroddiad Blynyddol Amcanion Llesiant a Gwella 2020-21 drafft, gan gymeradwyo'r Amcanion Llesiant ar gyfer 2022-23 ar 21.10.21, a gyhoeddir ar wefan y Cyngor.	Gwerthoedd cyffredin yn arwain y broses gwneud penderfyniadau	✓		
			Datblygu a chynnal pwyllgor safonau effeithiol	✓		

		• Rhaid i’r holl Staff gwblhau modiwl hyfforddiant E-ddysgu gorfodol, a gyflwynwyd ym mis Medi 2017, ynghylch Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol 2015 (‘WFGA’) (rhwng mis Medi 2017 a mis Tachwedd 2021, fe’i cwblhawyd gan 2,834 o gyflogeion, yr oedd 343 wedi ei gwblhau yn Gymraeg a 2,491 yn Saesneg). Rhwng mis Ebrill a mis Tachwedd 2021, roedd 242 o gyflogeion wedi cwblhau’r modiwl, 40 yn Gymraeg, 202 yn Saesneg (* mae’r ffigurau hyn yn cynnwys y rhai sydd wedi gadael). Anfonwyd nodiadau atgoffa i’r Staff nad ydynt wedi cwblhau’r modiwl eto ac mae Grwpiau Arweiniol yn cael adroddiadau o bryd i’w gilydd. • Ystyriwyd materion ynghylch safonau ac ymddygiad aelodau gan Bwyllgor Moeseg a Safonau y Cyngor. Cynhelir cyfarfodydd cyhoeddus yn rheolaidd, ac fe’u cadeirir gan unigolyn annibynnol – pennu goddefebau, ac ystyried materion strategaeth/polisi a chael diweddariadau gan Lyfr Achosion PSOW ac achosion APW. • Prif ddyletswyddau’r Pwyllgor Moeseg a Safonau yw gwella’r safonau o ran ymddygiad yr Aelodau a gweithredu Cod Ymddygiad yr Aelodau. • Hyfforddiant Cod Ymddygiad wedi’i ddarparu i’r holl Aelodau yn dilyn Etholiadau Lleol 2022. • Mae MO yn cynghori'r Pwyllgor a’r Aelodau. • Mae'r Pwyllgor Safonau a Moeseg yn chwarae rhan weithredol o ran hyfforddi Aelodau. • Cynhaliwyd Cynhadledd Safonau 2018 ar y cyd rhwng Cyngor Sir Ceredigion a Chyngor Sir Powys (ar 14 Medi 2018). Y bwriad oedd y byddai Cynghorau Gogledd Cymru yn cynnal cynhadledd debyg yn 2021- fe’i gohiriwyd oherwydd Covid-19. • Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Moeseg a Safonau i’r Cyngor ym mis Hydref 2022. • Mae’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cynnal ymarfer meincnodi bob blwyddyn er mwyn darparu rhagor o sicrwydd ynglŷn ag adolygu proses y Datganiad Llywodraethu Blynyddol (‘AGS’). Wedi’i gadeirio gan aelod anweithredol adroddodd adolygiad Archwilio Mewnol 2021/22 ar 10.3.22 ac adroddodd diweddariad i roi sylw i’r newidiadau a waned ar 6.6.22. • Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu i’r Cyngor ar 23.9.2021 ac fe’i cymeradwywyd. • Strwythur Llywodraethu Covid-19 wedi’i gyflwyno gan y Cyngor, gan gynnwys pwerau dirprwyedig dros dro i Brif Weithredwr a Grŵp Arweiniol y Cyngor trwy ddefnyddio Penderfyniadau Brys ar gyfer penderfyniadau sy’n ymwneud ag ymateb y Cyngor i COVID-19), yn unol â Chyfansoddiad y Cyngor. Adolygwyd Penderfyniadau Brys yr Arweinydd yn rheolaidd, a daeth i ben ar 31.8.2021.				

		• Cyhoeddir Cofnod Penderfyniadau y Grŵp Rheoli Aur ar wefan y Cyngor). • Cyhoeddir Cofnod o'r Penderfyniadau a wneir gan Grŵp Arweiniol Covid-19 ('Grŵp Rheoli Aur') ar Wefan y Cyngor.				
	Elin Prysor/Alun Williams A1.4 Arddangos, mynegi ac ymgorffori'r egwyddorion neu'r gwerthoedd gweithredol safonol priodol drwy bolisïau a phrosesau a adolygir yn rheolaidd i sicrhau eu bod yn gweithredu'n effeithiol	• Diweddarwyd a chymeradwywyd 'Strategaeth i Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian)' effeithiol gan y Cyngor ar 17.6.21(cadarnhawyd y cofnodion ar 23.9.21). • Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol ynghylch Atal Twyll i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar ddiwedd y flwyddyn. Cyflwynwyd yr adroddiad diwethaf 6.6.22. • Mae Cofrestr o fuddiannau Aelodau ar gael gan Wasanaethau Democrataidd y Cyngor. • Datganiadau budd/lletygarwch ar gyfer Swyddogion, yn ôl y gofyn. • Mae MO yn anfon negeseuon atgoffa ynghylch datgan buddiannau / lletygarwch at y Staff bob chwarter. • Mae NFI yn tynnu sylw at Staff sy'n gyfarwyddwyr cwmnïau sy'n ymdrin â'r Cyngor – os na fydd hyn wedi'i ddatgan, bydd IA yn ymchwilio ac yn rhoi adroddiad i MO. • Diweddarir y datganiadau o fuddiannau'r Prif Swyddogion bob blwyddyn. • Cedwir cofrestr o'r Swyddogion mewn swyddi â chyfyngiadau gwleidyddol, ac mae'r Polisi Cyfyngiadau Gwleidyddol ar Weithwyr Llywodraeth Leol ar gael i'r gweithwyr ar CeriNet. • Darparwyd hyfforddiant Moeseg/Twyll ar y cyd ag yswiriwr y Cyngor yn ystod y gweithdy chwarterol i Reolwyr Corfforaethol ar 28.5.2021. Mae sleidiau o'r cyflwyniad yn sail ar gyfer modiwl e-ddysgu i'r holl Staff, ac mae IA a Gwasanaethau Llywodraethu yn gweithio gyda'r adran Dysgu a Datblygu i baratoi sefyllfaoedd ar gyfer hyfforddiant. • Caiff yr hyfforddiant ei gynorthwyo gan adolygiad a gynhaliwyd yn ddiweddar o Strategaeth y Cyngor ynghylch Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian). • Cynhaliwyd Archwiliad Moeseg yn ystod 2019. Mae Archwiliad Mewnol dilynol o drefniadau'r Cyngor ynghylch Moeseg yn mynd rhagddo hefyd (yn cael ei adolygu ar hyn o bryd). • Mae Polisi Chwythu'r Chwiban ar gael i Gyflogeion a Chontractwyr (diweddarwyd yn 2018 – yn cael ei adolygu ar hyn o bryd) ar CeriNet a chaiff ei ddiweddaru yn ôl yr angen. • MO yw'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol ('CLO') ac mae'n cynghori'r sawl sy'n chwythu'r chwiban, pan fo hynny'n briodol. • Rhaid i'r holl Staff gwblhau modiwl hyfforddiant E-ddysgu gorfodol ynghylch Chwythu'r Chwiban. Mae MO yn cadw	Polisïau gwrth-dwyll a llygredd yn gweithio'n effeithiol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach • Caiff Cofrestr o Benderfyniadau Dirprwyedig ei chyhoeddi. • Parhau i fonitro'r nifer sy'n gwneud y modiwl e-ddysgu gorfodol ynghylch chwythu'r chwiban. Mae'n is na'r gofyn ar hyn o bryd. • Adolygir Polisi Chwythu'r Chwiban.
			Cofrestr buddiannau wedi'i diweddaru (Aelodau a Staff)	✓		
			Cofrestr wedi'i diweddaru o roddion a lletygarwch	✓		
			Polisïau chwythu'r chwiban mewn lle ac yn diogelu unigolion sy'n codi pryderon	✓		
			Polisi chwythu'r chwiban ar gael i aelodau'r cyhoedd, staff, partneriaid a chontractwyr	✓		
			Polisi cwynion ac enghreifftiau o ymateb i gwynion am ymddygiad	✓		
			Newidiadau / gwelliannau o ganlyniad i'r cwynion a dderbyniwyd ac a weithredwyd arnynt	✓		
			Cod ymddygiad Aelodau a Swyddogion yn cyfeirio at ofyniad i ddatgan buddiannau	✓		
			Cofnodion yn dangos bod datganiadau o fuddiannau wedi cael eu ceisio a bod datganiadau priodol wedi cael eu gwneud	✓		

		cofrestr o gyfeiriadau ac yn adrodd i’r Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu bob 6 mis. • Rhoddir sylw i bob cwyn yn unol â’r gweithdrefnau corfforaethol sy’n cynnwys camau ffurfiol ac anffurfiol a chaiff y rhain eu cyfleu i Staff yn rheolaidd. • Caiff y system gwynion ei monitro gan y Rheolwr Cwynion a Rhyddid Gwybodaeth Corfforaethol. • Polisi Pryderon Corfforaethol a Chwynion diwygiedig wedi’i gyhoeddi 1.10.2021. • Gweithredir gwelliannau o ganlyniad i gwynion/ argymhellion a gafwyd. • Hysbysiad Preifatrwydd Rhyddid Gwybodaeth a Chwynion y Cyngor. • Ystyrir Adroddiad Cwynion Blynyddol gan y Pwyllgor Archwilio a llywodraethu a’r Cabinet cyn iddo gael ei gymeradwyo gan y Cyngor, ac fe’i cyflwynwyd i’r Cyngor a’i nodi. • Mae’r Adroddiad Cwynion Blynyddol yn cynnwys Gwersi a Ddysgwyd o’r cwynion a gafwyd. • Mae datgan buddiannau yn eitem ar agendâu a chofnodion y Pwyllgor Moeseg a Safonau a'r holl bwyllgorau eraill. • Cyhoeddir cofnodion pob Pwyllgor ar Wefan y Cyngor. • Cyhoeddir Hysbysiadau o Benderfyniadau’r Cabinet ar Wefan y Cyngor. • Mae’r gwaith o baratoi ar gyfer cyhoeddi cofrestr penderfyniadau dirprwyedig yn parhau. Cyhoeddir penderfyniadau dirprwyedig y Pwyllgor Rheoli Datblygiad y Pwyllgor Rheoli Datblygu ar gyfer pob cyfarfod o’r Pwyllgor Rheoli Datblygiad. • Cyhoeddir Cofrestr Contractau ar Wefan y Cyngor. • Newidiadau y mae angen eu gwneud i’r Cyfansoddiad ynghylch y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ôl Deddf 2021 wedi’u cymeradwyo gan y Cyngor 23.9.21, 3.3.22, 8.7.22 a 20.10.22. • Mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei ddiwygio. • Mae’r ddogfen Gweithdrefnau Gweithredol ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei diwygio. • Mae Protocol ar gyfer Ymarfer Da i Gynghorwyr yn y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei gynhyrchu a’i gynnwys yn y Cyfansoddiad. • Bydd penderfyniadau sy’n cael eu gwneud yn groes i gyngor swyddogion ac nad ydynt yn bodloni meini prawf y rhestr wirio sy’n cael ei datblygu ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu yn cael eu hadolygu’n flynyddol fel rhan o’r broses Adroddiad Monitro Blynyddol a’u adrodd i’r gweithdrefnau archwilio mewnol.				

		• Cyflwynwyd adroddiad am faint y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu i’r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd ar 21.5.2021, a gytunodd argymell i’r Cyngor y dylai’r Pwyllgor gynnwys 6 Aelod o’r Cyngor Sir a 3 aelod lleyg (9 at ei gilydd). Cyflwynwyd adroddiad am faint y Pwyllgor i’r Cyngor ar 17.6.2021 a chytunodd y Cyngor i’r un cyfansoddiad o ran aelodau o 5.5.2022.				
A2 Dangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol	Elin Prysor A2.1 Ceisio sefydlu, monitro a chynnal safonau a pherfformiad moesegol y sefydliad	• Mae'r Pwyllgor Moeseg a Safonau yn hyrwyddo cydymffurfiaeth foesegol i sicrhau bod gan y cyhoedd ffydd a hyder bod yr Aelodau a’r Swyddogion yn gweithio yn unol â'r safonau moesegol a moesol uchaf.	Craffu ar y broses o wneud penderfyniadau moesegol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Hyrwyddo cydymffurfiaeth foesegol ar lefel corff llywodraethu	✓		
	Elin Prysor A2.2 Seilio ymddygiad personol ar werthoedd moesegol a sicrhau eu bod yn treiddio i bob agwedd ar ddiwylliant a gweithrediad y sefydliad	• Mae'r Pwyllgor Moeseg a Safonau wedi bod yn rhagweithiol, gan arwain sesiynau hyfforddi a rhoi gweithdrefnau ar waith ar gyfer y trefniadau goddefebau. Yn ddiweddar, adolygwyd y strwythur i wella effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd. • Mae swyddogion, fel Archwilwyr Mewnol, yn llofnodi datganiad blynyddol dan y Cod Moeseg. • Cymeradwywyd y Siarter Archwilio Mewnol gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 19 Ionawr 2022. • Cynhaliodd Cyngor Sir Caerfyrddin archwiliad annibynnol o foeseg o fewn y Cyngor yn ystod 2019. Mae Archwiliad Mewnol dilynol o drefniadau’r Cyngor ynghylch moeseg yn mynd rhagddo (yn cael ei adolygu ar hyn o bryd). • Dosbarthwyd Holiadur er mwyn dadansoddi’r anghenion o ran hyfforddiant i’r Staff drwy gylchlythyr y Cyngor. Roedd y neges yn gofyn am eu barn am ddiwylliant moesegol y Cyngor a bwriedir llunio modiwl hyfforddi yn sgil yr adborth.	Darparu hyfforddiant ymwybyddiaeth foesegol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach. Mae’r holl gamau gweithredu wedi dechrau ac maent yn parhau.
	Geraint Edwards A2.3 Datblygu a chynnal polisïau a gweithdrefnau cadarn sy'n rhoi pwyslais ar werthoedd moesegol y cytunwyd arnynt	• Mae Llawlyfr y Gweithwyr yn cael adolygu’n flynyddol, mae ar gael ar CeriNet, mae'n nodi'r disgwyliadau o ran ymddygiad staff ac yn cynnwys y Cod Ymddygiad ar gyfer Gweithwyr Llywodraeth Leol. • Hyfforddiant ar gydraddoldeb ac amrywiaeth a recriwtio a dethol gan gynnwys cyfleoedd cyfartal yn orfodol i bob un o Reolwyr Cyngor Sir Ceredigion. • Rhaid i bob aelod Staff gwblhau modiwl e-ddysgu ar Gydraddoldeb ac Amrywiaeth. • Cymeradwywyd Strategaeth Gaffael 2018-22 gan y Cyngor ar 19 Mehefin 2018. • Mae hyfforddiant caffael hefyd yn cael ei gyflwyno i’r Staff. • Polisïau’r Cyngor ar Recriwtio ac ar y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd.	Prosesau arfarnu yn ystyried gwerthoedd ac ymddygiad moesegol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Polisi penodiadau staff	✓		
			Polisi caffael	✓		
	Duncan Hall	• Mae'r Telerau ac Amodau safonol ar gyfer pawb sy'n Cyflenwi	Gwerthoedd Cytunedig ar gyfer	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn

	A2.4 Sicrhau ei bod yn ofynnol i gyrff allanol sy'n darparu gwasanaethau ar ran y sefydliad weithredu ag uniondeb ac yn unol â'r safonau moesegol uchel a ddisgwylir gan y sefydliad	Nwyddau a gwasanaethau yn cynnwys amodau sy’n ymwneud â Chydraddoldeb ac Amrywiaeth, ac maent ar gael ar wefan y Cyngor. • Strategaeth Gaffael 2018-2022 • Defnyddir meddalwedd mewnol yn ôl-weithredol i chwilio am daliadau a allai fod wedi’u talu ddwywaith. • Mae’r Cyngor wedi llunio Polisi Atal Caethwasiaeth Fodern (a anfonwyd at gontractwyr y Cyngor), Datganiad Blynyddol 2019-2020 ar Atal Caethwasiaeth, a Chod Ymarfer ar Gyflogaeth Foesegol mewn Cadwyni Cyflenwi.	gweithio mewn partneriaeth - Datganiad o foeseg busnes yn cyfleu ymrwymiad i werthoedd moesegol i gyflenwyr allanol - Gwerthoedd moesegol yn cael sylw mewn contractau gyda darparwyr gwasanaeth allanol			cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Protocolau ar gyfer gweithio mewn partneriaeth	✓		
A3 Parchu rheolaeth y gyfraith	Elin Prysor A3.1 Sicrhau bod yr Aelodau a'r Staff yn dangos ymrwymiad cadarn i reolaeth y gyfraith, ac yn glynu wrth ddeddfau a rheoliadau perthnasol	• Cyfansoddiad y Cyngor • Caiff pwerau statudol a goblygiadau cyfreithiol eu cynnwys ym mhob adroddiad lle mae angen i'r Cabinet wneud penderfyniad. • Caiff cyngor/goblygiadau cyfreithiol ac ariannol eu cynnwys ym mhob adroddiad priodol y mae angen penderfynu arno. • Mae MO a’r Gwasanaeth Cyfreithiol ar gael i roi cyngor fel y bo'n briodol. • Mae’r gwasanaeth IA ar gael i roi cyngor fel y bo’n briodol. • Mae MO yn mynd i gyfarfodydd y Grŵp Arweiniol / y Cabinet / y Cyngor. • Mae MO yn mynd i lawer o gyfarfodydd cyhoeddus fel mater o drefn, yn ôl y gofyn, os yw ar gael. • Os yw MO yn absennol, mae'r Dirprwy MO yn mynd i gyfarfodydd y Cabinet a'r Cyngor. • Nid yw’r Grŵp Rheoli Aur yn cwrdd mwyach. • Mae Deddf 2021 yn cael effaith ar gyrff corfforaethol, gan gynnwys y Cyngor, ac mae gwaith wedi cael ei wneud ar sicrhau cydymffurfiaeth, gan gynnwys trwy gyfrwng y Gweithgor Trawsbleidiol ar y Cyfansoddiad (mae Aelodau o bob grŵp gwleidyddol yn mynychu hwn), adroddiadau i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a’r Cyngor, ac mae cynllun Gweithredu y Cyngor wedi cael ei baratoi a’i ddiweddaru yn rheolaidd, a chynhaliwyd cyfarfodydd gyda CLOs a Swyddogion perthnasol, pan fo hynny’n briodol.	Darpariaethau statudol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Canllawiau statudol yn cael eu dilyn	✓		
			Cyfansoddiad	✓		
	Elin Prysor / Duncan Hall / Alex Jenkins	• Mae disgrifiadau swydd a manylebau’r person yn diffinio	Disgrifiadau/ manylebion swydd	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn

	A3.2 Creu'r amodau i sicrhau bod y Swyddogion statudol, deiliaid swyddi allweddol eraill, a'r aelodau yn gallu cyflawni eu cyfrifoldebau yn unol â gofynion deddfwriaethol a rheoleiddiol.	swyddogaethau a chyfrifoldebau gofynnol swyddi'n glir. • Mae disgrifiadau o rôl yr Aelodau'n nodi eu cyfrifoldebau. • Cydymffurfio â Datganiad CIPFA ar Rôl y Prif Swyddog Cyllid mewn Llywodraeth Leol (CIPFA, cyhoeddwyd 13 Ebrill 2016). • Cydymffurfio â Datganiad CIPFA ar Rôl y Pennaeth Archwilio Mewnol mewn Sefydliadau Gwasanaeth Cyhoeddus (CIPFA, cyhoeddwyd 9 Ebrill 2019) a’r cyfraniad a gyhoeddwyd yn nogfen gysylltiedig CIPFA, Rhoi Egwyddorion ar Waith (2019)). • Nodir y cylchoedd gorchwyl yn y Cyfansoddiad. • Adrodd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. • Rheoliadau Ariannol a Rheolau'r Weithdrefn Ariannol (Dogfen F yn y Cyfansoddiad). • Rheolau Gweithdrefn Contract (Dogfen G yng Nghyfansoddiad y Cyngor). • Codau Ymddygiad (gweler uchod). • Cydymffurfio â chodau penodol e.e. Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (‘PSIAS’, Mawrth 2017) • Rhoi diweddariadau i aelodau'r Pwyllgor Archwilio am dwyll, gan gynnwys adroddiad blynyddol y gwasanaeth IA am atal twyll. • Mae’r Swyddogion Statudol yn atebol i'r Prif Weithredwr (‘CE’) a’r Cyngor. • Cyfarfodydd rheolaidd rhwng CE, Swyddog A.151 ac MO. • Mae gan y Rheolwr Corfforaethol – Archwilio Mewnol (‘CMIA’) fynediad rhydd a dilyffethair i Aelodau a Swyddogion ar bob lefel, a’r hawl i gael mynediad yn unol â Chyfansoddiad a Siarter Archwilio Mewnol y Cyngor. • Cyhoeddir y Gofrestr o Fuddiannau’r Aelodau ar Wefan y Cyngor. • Sicrhaodd Deddf 2021 Gydsyniad Brenhinol ym mis Ionawr 2021 ac mae’n gwneud newidiadau i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. • Diweddarwyd Cylch Gorchwyl GAC yn unol â’r Ddeddf newydd.	Cydymffurfiaeth gyda datganiad CIPF ynghylch rôl y Prif Swyddog Ariannol mewn llywodraeth leol (CIPFA 2016)	✓		cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Cylch gorchwyl	✓		
			Cefnogaeth pwyllgor	✓		
	Elin Prysor / Duncan Hall A3.3 Ceisio gwneud y defnydd gorau o'r holl bwerau er budd dinasyddion, cymunedau a rhanddeiliaid eraill	• Mae'r Prif Swyddogion yn rhoi cymorth a chyngor i'r Aelodau. Mae'n ofynnol cynnwys cyngor/goblygiadau ariannol a chyfreithiol mewn adroddiadau/penderfyniadau a gyhoeddir fel y bo'n briodol.	Cofnod o'r cyngor cyfreithiol a ddarparwyd gan Swyddogion	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Elin Prysor A3.4 Ymdrin yn effeithiol ag achosion o dorri	• Mae gan MO fynediad uniongyrchol at CE ac mae'n adrodd i'r Cyngor yn gyffredinol ac fel rhan o ddyletswydd statudol. • Mae MO neu gynrychiolydd enwebedig yn mynd i holl gyfarfodydd y Cabinet a'r Cyngor. Mae MO yn gweithredu	Darpariaethau MO a darpariaethau Swyddog A.151	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni

	darpariaethau cyfreithiol a rheoleiddiol	polisi drws 'agored' ar gyfer Aelodau sydd am gael cyngor am 'ymddygiad' a 'llywodraethu'. • Mae MO a Swyddog A.151 yn cyfarfod â CE bob mis. • Mae MO a Swyddog A.151 yn aelodau allweddol o’r Grŵp Arweiniol. • Mae'r eitemau a gyflwynir i'r Aelodau benderfynu arnynt yng nghyfarfodydd y Cabinet, y Cyngor a'r Pwyllgorau yn destun cyngor cyfreithiol ac ariannol, a cheir cyfeiriadau at y cyngor ym mhob adroddiad. • Caiff pwerau statudol a goblygiadau cyfreithiol eu cynnwys ym mhob adroddiad lle mae angen i'r Cabinet wneud penderfyniad. • Caiff cyngor/goblygiadau cyfreithiol ac ariannol eu cynnwys ym mhob adroddiad priodol y mae angen penderfynu arno. • Mae MO a’r Gwasanaeth Cyfreithiol ar gael i roi cyngor cyn cyfarfodydd ac yn ystod cyfarfodydd.	Cofnod o'r cyngor cyfreithiol a ddarparwyd gan Swyddogion	✓		arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Darpariaethau statudol	✓		
	Elin Prysor / Alex Jenkins A3.5 Sicrhau bod achosion o lygredd a chamddefnyddio pŵer yn cael eu trin a'u trafod yn effeithiol	• Diweddarwyd a chymeradwywyd ‘Strategaeth i Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian)’ effeithiol gan y Cyngor ar 17 Mehefin 2021(cadarnhawyd y cofnodion ar 23 Medi 2021). • Ymchwiliadau Mewnol, Archwiliad Allanol effeithiol. • Polisi Chwythu’r Chwiban (wrthi’n cael ei adolygu) a Pholisi Disgyblu. • Mae Swyddog yn y tîm IA yn Dechnegydd Atal Twyll achrededig. • Mae Swyddog yn y tîm IA yn meddu ar Dystysgrif mewn Arferion Ymchwilio gan CIPFA (‘CCIP’). • Mae’r Cyngor yn cydymffurfio gyda gofynion Menter Twyll Cenedlaethol flynyddol Archwilio Cymru, a gydlynir gan yr Archwilwyr Mewnol ar hyn o bryd. • Cyflwynir adroddiad blynyddol IA ynghylch Atal Twyll i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar ddiwedd y flwyddyn (adroddiad diwethaf wedi’i gyflwyno 6.6.22). • Monitro ac ymateb i rybuddion o dwyll (NAFN, rhwydweithiau ehangach, cymheiriaid, ac ati). • Aelodaeth a chyfranogiad weithredol mewn grwpiau a rhwydweithiau proffesiynol (Tisonline, KHub, ac ati). • Mae IA yn cynnig cyngor i wasanaethau ynghylch gweithredu systemau a phrosesau newydd i sicrhau y caiff rheolaethau mewnol effeithiol eu cynnal. • Mae Swyddogion Enwebedig y Cyngor yn ymgymryd â hyfforddiant amrywiol ynghylch twyll er mwyn cynnal eu gwybodaeth a’u harbenigedd. • Pan fo hynny’n briodol, cyhoeddir gwybodaeth am erlyniadau llwyddiannus ar wefan y Cyngor (ac yn y wasg leol). • Caiff taliadau grant Covid-19 eu harchwilio cyn eu talu (gan ei bod yn haws stopio taliad na’i adfer).	Polisïau a gweithdrefnau gwrth-dwyll a llygredd effeithiol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Prawf lleol o sicrwydd (lle y bo'n briodol)	✓		

Tudalen 42

		• Ychwanegwyd archwiliadau rheolaeth ariannol allweddol i’r cynllun archwilio, er mwyn archwilio rheolaethau, llywodraethu a risgiau tra bod staff yn gweithio gartref. • Gall cynllun archwilio blynyddol IA roi sylw i unrhyw anghenion i ail-flaenoriaethu gwaith, gan ganiatáu i IA ymateb i unrhyw newidiadau o ran risg yn y Cyngor.				

B. Sicrhau ei fod yn agored a'i fod yn ymgysylltu'n helaeth â rhanddeiliaid						
Gan fod llywodraeth leol yn cael ei rhedeg er lles y cyhoedd, dylai sefydliadau sicrhau bod eu gweithgareddau'n agored. Dylid defnyddio sianeli cyfathrebu ac ymgynghori clir y gellir ymddiried ynddynt i ymgysylltu'n effeithiol â phob grŵp o randdeiliaid, fel dinasyddion unigol a defnyddwyr gwasanaethau, yn ogystal â rhanddeiliaid sefydliadol.						
Is-egwyddorion	Ymddygiad	Tystiolaeth	Yn ddisgwyliedig	✓/X	Sgôr	Gweithred
B1 Bod yn agored	Alun Williams B1.1 Sicrhau bod diwylliant agored ar waith, drwy ddangos, cofnodi a mynegi ymrwymiad y sefydliad i fod yn agored	• Mae'r holl adroddiadau Blynyddol statudol ar gael ar Wefan y Cyngor. • Cynllun cyhoeddi y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth. • Mae llu o feysydd gwasanaeth ar gael ar-lein gan gynnwys gwybodaeth a hunan-wasanaeth treth gyngor. • Nodir nodau a gwerthoedd y Cyngor yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027. • Gwefan Cyngor Sir Ceredigion. • Darlledir cyfarfodydd y Cyngor a'r Cabinet. • Mae cyfeiriadau e-bost generig wedi cael eu creu ar gyfer MO a Moeseg a Safonau. • Ymatebion rheolaidd ac amserol i'r wasg ac ymholiadau eraill i Reolwyr ac aelodau, yn ogystal ag ymatebion FOI cynhwysfawr. • Mae adolygiad o'r cynllun Cyhoeddi FOI yn mynd rhagddo. • Polisi Rhyddid Gwybodaeth (Mawrth 2018). • Mae Rheolwr Corfforaethol Cwynion a Rhyddid Gwybodaeth yn ei swydd. • Hysbysiad Preifatrwydd Cwynion a Rhyddid Gwybodaeth. • Polisi Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol (Mawrth 2018).	Adroddiad Blynyddol	✓	7/8	Efallai y bydd gofyn gwneud Mân addasiadau derbyniol Diweddarwyd y polisi FOI a'r polisi EIR. Mae adolygiad o'r Cynllun Cyhoeddi FOI yn mynd rhagddo.
			Cynllun cyhoeddi FOI			
			Gwybodaeth ar-lein am Dreth Gyngor	✓		
			Nodau a Gwerthoedd yr Awdurdod	✓		
			Gwefan yr Awdurdod	✓		
	Lowri Edwards B1.2 Gwneud penderfyniadau sy'n agored ynghylch camau gweithredu, cynlluniau, defnyddio adnoddau, rhagolygon, allbynnau a chanlyniadau. Ceir rhagdybiaeth o blaid bod yn agored. Os na wneir hyn, dylid cyfiawnhau'r rhesymau dros gadw penderfyniad yn gyfrinachol	• Mae holl gyfarfodydd y Cyngor, y Cabinet a'r Pwyllgorau yn agored i'r cyhoedd, a chyhoeddir yr agendâu a'r cofnodion ar wefan y Cyngor (ac eithrio adroddiadau esempt); • Mae'r Cyngor wedi cymeradwyo Protocol Ymgysylltu â'r Cyhoedd Trosolwg a Chraffu (2018) (Dogfen N yn y Cyfansoddiad), ac fe'i defnyddiwyd ar sawl achlysur. • Protocol ar gyfer siarad yn y Pwyllgor Rheoli Datblygiad yn ei le (Rhan 4, Dogfen I yn y Cyfansoddiad). • Protocol i'r Aelodau Cabinet gael mynediad i'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu wedi'i gymeradwyo gan y Cyngor (Rhan 5 Dogfen M2 Cyfansoddiad). • Yn unol â gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau Cymru 2021, mae trefniadau wedi cael eu gwneud er mwyn gallu cynnal cyfarfodydd hybrid o fis Mai 2022. Offer newydd wedi cael eu gosod yn y Siambr. Cyfarfodydd y Cyngor a'r Cabinet yn cael eu darlledu ar dudalennau Facebook y Cyngor. Gall aelodau'r cyhoedd fod yn bresennol i weld cyfarfodydd o bell neu mewn person.	Cofnod o wneud penderfyniadau a deunyddiau ategol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

	Lowri Edwards B1.3 Darparu tystiolaeth a rhesymau clir dros benderfyniadau mewn cofnodion cyhoeddus ac mewn esboniadau i randdeiliaid, a bod yn glir ynghylch y meini prawf, y sail resymegol a'r ystyriaethau a ddefnyddiwyd. Sicrhau maes o law fod effaith a chanlyniadau'r penderfyniadau hynny'n glir	• Lluniwyd offeryn a chanllawiau Asesu Effaith Integredig ('IIA') i lywio proses benderfynu effeithiol, ac maent yn cael eu rhoi ar waith. • Diweddarwyd templed yr adroddiadau i'r Cyngor / Cabinet er mwyn cynnwys cyfeiriad at y goblygiadau cyfreithiol, y goblygiadau o ran staffio, y goblygiadau o ran eiddo / asedau a risgiau ac adlewyrchu'r Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 newydd. • Defnyddir templedi safonol a chanllawiau ar gyfer adroddiadau i'r Cyngor, y Cabinet a'r Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu ac mae pob un ohonynt yn cynnwys canlyniadau IIA. • Lle bo'n briodol, mae eitemau y mae angen i'r Cabinet, y Cyngor a'r Pwyllgorau benderfynu arnynt yn destun cyngor cyfreithiol ac ariannol y cyfeirir ato ym mhob adroddiad. • Mae Protocol ar waith ar gyfer perthnasoedd gwaith rhwng Aelodau a Swyddogion (e.e. Protocol Swyddog-Aelod). (Rhan 5 o'r Cyfansoddiad). • Mae'r Protocol Ymarfer Da wedi cael ei greu i helpu Aelodau'r Pwyllgor Rheoli Datblygu i sicrhau y caiff penderfyniadau ynghylch ceisiadau eu gwneud ar sail ystyriaethau cynllunio perthnasol cadarn, ac nid amgylchiadau personol yr ymgeiswyr. • Cyhoeddir calendr o ddyddiadau cyfarfodydd, gan gynnwys blaenraglenni gwaith y Cyngor, y Cabinet a'r Pwyllgorau, ar wefan y Cyngor. • Cyhoeddir adroddiadau blynyddol, Datganiadau o'r cyfrifon, adroddiadau cynnydd am wella yn unol â'r amserlen ofynnol ac maent ar gael ar wefan y Cyngor. • Mae hyfforddiant Ymwybyddiaeth Sefydliadol ar gael fel modiwl dewisol o'r Rhaglen Rheolwyr Corfforaethol, sy'n cynnwys gwybodaeth yn ymwneud â'r broses o wneud penderfyniadau, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, Cydraddoldeb, y Gymraeg a'r defnydd o'r IIAs.	Protocolau gwneud penderfyniadau	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Pro-forma ar gyfer adroddiadau	✓		
			Cofnod o gyngor proffesiynol wrth wneud penderfyniadau	✓		
			Adroddiadau cyfarfodydd yn dangos manylion am y cyngor a roddwyd	✓		
			Trafodaeth rhwng Aelodau a Swyddogion ar anghenion gwybodaeth Aelodau i gefnogi gwneud penderfyniadau	✓		
			Cytundeb ar y wybodaeth a gaiff ei darparu a'r terfynau amser	✓		
			Dilynir calendr o ddyddiadau ar gyfer cyflwyno, cyhoeddi a dosbarthu adroddiadau yn amserol	✓		
	Alun Williams B1.4 Defnyddio dulliau ymgynghori ac ymgysylltu ffurfiol ac anffurfiol i bennu'r ymyriadau/camau gweithredu mwyaf priodol ac effeithiol	• Mae Rhestr Wirio Ymgysylltu ac Ymgynghori ar gael i'r Swyddogion i'w cynorthwyo i benderfynu a ddylid cynnal ymgynghoriad ynghylch newid arfaethedig, ynghyd â chanllawiau ynghylch rhannu canlyniadau ymgynghoriad. • Adroddir casgliadau IIA i'r Cyngor, y Cabinet a'r pwyllgor Trosolwg a Chraffu. Aeth 8 IIA gerbron y Cabinet o 01.04.2022 i 07.12.2022 (2022-23 rhan o'r flwyddyn). • 2021-22, tan 1.12.2021. Pwyllgorau, sy'n cynnwys ymgynghori.	Strategaeth Llesiant (BGC) a datganiad (ALI)	✓	7/8	Gall Mân addasiadau derbyniol fod yn ofynnol
			Defnyddio adborth o'r ymgynghoriad	✓		
			Polisi cwynion a defnyddio cwynion	✓		
			Arolwg dinasyddion	x		

		• Mae’r Cyngor, ar y cyd â phartneriaid, wedi cynnal gweithgarwch ymgysylltu sylweddol er mwyn paratoi Cynllun Llesiant Lleol ac Asesiad Llesiant y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (‘BGC’).
		• Pennwyd amcanion llesiant ar gyfer 2022-2023 er mwyn cyflawni Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027.
		• Adolygwyd y Polisi Cwynion Corfforaethol, cyflwynwyd Polisi newydd i’r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Adnoddau Dynol ar 7.7.21 ac i’r Cyngor ar 23.9.2021, ac mae Polisi a Gweithdrefnau Pryderon a Chwynion Diwygiedig 2021, ei weithrediad a’i gyhoeddi wedi cael ei gymeradwyo gan y Cyngor.
		• Adolygwyd Polisi a Gweithdrefn Cwynion y Gwasanaethau Cymdeithasol.
		• Lluniwyd offeryn Penderfynu ar Ymgyngoriadau (Coeden Ymgynghori a siart lif). Mae’n cynnwys defnyddio adborth.
		• Mae gweithgarwch ymgynghori pellach yn cynnwys:
		    o Mae swydd Ymgysylltu a Chydraddoldeb newydd wedi cael ei chreu trwy ailstrwythuro’r gwasanaeth Polisi a Pherfformiad; ac
		    o Mae’r holl ymgynghoriadau cyfredol ar gael ar wefan y Cyngor; ac
		• Ymgynghoriadau 2020-2021.
		• Cyhoeddir ymgyngoriadau yn yr adran Gorfforaethol ar Wefan y Cyngor.
		• Oherwydd Covid-19, mae’r Cyngor wedi ymgynghori o bell trwy gyfrwng darpariaeth fideogynadledda ac arolygon electronig.
		• Hyrwyddir ymgynghoriadau trwy Gyfryngau Cymdeithasol
		• Mae canllawiau wedi'u cyhoeddi ar fewnrwyd Cyngor Ceredigion i'r holl staff eu dilyn o ran rhannu adborth â'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau. Mae arwyddion diweddar yn dangos bod Swyddogion yn gwneud cynnydd sylweddol yn y maes hwn.				

B2 Ymgysylltu'n helaeth â rhanddeiliaid sefydliadol	Alun Williams / Diana Davies B2.1 Ymgysylltu'n effeithiol â rhanddeiliaid sefydliadol i sicrhau bod diben, amcanion a chanlyniadau arfaethedig pob perthynas â rhanddeiliaid yn glir er mwyn cyflawni amcanion llwyddiannus a chynaliadwy	• Mae Cylch Gorchwyl BGC ar gael wefan y Cyngor. • Mae Cylch Gorchwyl Grwpiau Prosiect BGC ar gael. • Cynhelir ymarferion ymgysylltu ac ymgynghori ar y cyd. • Mae’r holl ymgyngoriadau cyfredol ar gael ar Wefan y Cyngor. • Mae prosiectau cydweithredol ar waith ar y cyd â rhanddeiliaid sefydliadol, ac mae trefniadau llywodraethu clir ar waith. • Rhoddwyd trefniadau craffu ar waith ar gyfer BGC. • Cymeradwywyd offeryn a chanllawiau IIA i'w rhoi ar waith.	Strategaeth gyfathrebu ac ymgysylltu	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

		• Datblygwyd siart llif a Choeden Penderfynu Ymgynghori ac maent ar gael.				
	Diana Davies B2.2 Creu partneriaethau ffurfiol ac anffurfiol i sicrhau bod modd defnyddio adnoddau'n fwy effeithlon a chyflawni canlyniadau'n fwy effeithiol	• Mae Rhestr Ymgysylltu gyda Defnyddwyr Gwasanaeth gan gynnwys rhanddeiliaid y dylai’r awdurdod ymgysylltu â nhw yn ei lle, ynghyd â Pholisi Ymgysylltu a Chyfranogiad. • Mae Canllawiau a Thempledi Safonau Cydweithio ar gyfer Prosiectau Strategol Newydd ar gael. Mae partneriaethau yn Cynnwys: o BGC; o Bwrdd Partneriaeth Ranbarthol Gorllewin Cymru; o Y Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol; o Bwrdd Diogelu Canolbarth a Gorllewin Cymru; a o Tyfu Canolbarth Cymru. • Mae'r adolygiad ffurfiol o’r partneriaethau sy'n rhan o’r BGC wedi'i gwblhau. Mae strwythur newydd y partneriaethau wedi bod yn weithredol er mis Mehefin 2018 ac adolygir y partneriaethau yn rheolaidd. • Cynhaliwyd adolygiad o’r Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol yn 2019 a chraffwyd ar y gwaith hwn.	Cronfa ddata o randdeiliaid y dylai'r awdurdod ymgysylltu â nhw ac am ba ddiben a chofnod o asesiad o effeithiolrwydd unrhyw newidiadau	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Alun Williams / Diana Davies B2.3 Sicrhau bod partneriaethau'n seiliedig ar: • ymddiriedaeth • cyd-ymrwymiad i newid • diwylliant sy'n annog ac yn derbyn her gan bartneriaid • sicrhau bod y gwerth ychwanegol sy'n deillio o waith partneriaeth yn glir	• Darperir cyngor i'r Aelodau a'r Swyddogion sy'n gwasanaethu ar gyrff allanol. • Cyflwynir adroddiadau rheolaidd i'r Cabinet am gyfarfodydd a gweithgareddau partneriaethau. • Sefydlwyd partneriaethau fel Tyfu Canolbarth Cymru, gyda threfniadau llywodraethu. • Cyflwynir adroddiadau rheolaidd i'r Grŵp Arweiniol a'r Cabinet am gyfarfodydd a gweithgareddau partneriaethau. • Trefniadau craffu yn eu lle ar gyfer BGC. • Adolygir metrigau partneriaethau yn fewnol, lle bo'n briodol. • Mae'r Tîm Cyfreithiol yn rhan o'r gwaith o ddrafftio ac adolygu Cylchoedd Gorchwyl Cytundebau Rhyngawdurdodol (‘IAA’) a phwyllgorau ffurfiol. • Lluniwyd cyfres o ddogfennau sy'n ymwneud â phrosiectau cydweithredu strategol y mae'r Awdurdod yn ystyried ymuno â nhw. Mae'r dogfennau'n cynnwys canllawiau, safonau a thempledi niferus ar gyfer gwahanol gamau'r prosiectau cydweithredu. • Mae'r Grwpiau Gweithredol wedi cynnal Hunanasesiadau. • Sefydlwyd Cyd-Bwyllgor Trosolwg a Chraffu Tyfu Canolbarth Cymru.	Strategaeth Llesiant Protocolau partneriaeth	✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

B3 Ymgysylltu â rhanddeiliaid yn effeithiol, gan gynnwys dinasyddion unigol a defnyddwyr gwasanaethau	Alun Williams B3.1 Sefydlu polisi clir ar y math o faterion y bydd y sefydliad yn ymgynghori'n ystyrlon â dinasyddion unigol, defnyddwyr gwasanaethau a rhanddeiliaid eraill yn eu cylch i sicrhau bod gwasanaeth (neu ddarpariaeth arall) yn cyfrannu at gyflawni'r canlyniadau arfaethedig	• Lluniwyd Coeden benderfynu a siart lif ynghylch ymgynghori ar gyfer y Staff a'r Aelodau. • Rhestr Wirio Ymgysylltu ac Ymgynghori. • Polisi Ymgysylltu a Chyfranogiad. • Lluniwyd Tudalen Ymgysylltu, Ymgynghoriadau a Phartneriaethau Cymunedol ar CeriNet, sy'n cynnwys dolenni i Bolisi Ymgysylltu a Chyfranogiad, Rhestr Gyfeirio Ymgysylltu ac Ymgynghori, Ymgysylltu gyda Defnyddwyr Gwasanaeth ac Offeryn Gwneud Penderfyniadau wrth Ymgynghori. • Mae Polisi Ymgysylltu a Chyfranogiad newydd ar gyfer Cyngor Sir Ceredigion, 'Siarad, Gwrando a Chydweithio' wedi cael ei pharatoi a'i gytuno trwy'r broses ddemocrataidd yn yr hydref 2002 • Asesir pob IIA ar gyfer y Cabinet gan y Rheolwr Ymgysylltu a Chyfranogiad, gan gynnwys a oes gweithgarwch ymgysylltu, cynnwys ac ymgynghori effeithiol wedi digwydd a phroses wybodus er mwyn gwneud penderfyniadau strategol. • Pecyn Cymorth Ymgysylltu â'r Cyhoedd • Rhestr Ymgysylltu â Defnyddwyr Gwasanaethau. • Mae gofyn cynnal ymgynghoriad ffurfiol gyda rhanddeiliaid ar gyfer pob cynnig sy'n ymwneud ag ad-drefnu ysgol, trwy gydymffurfio gyda Chod Trefniadaeth Ysgol Llywodraeth Cymru. • Mae'r holl ymgyngoriadau cyfredol ar gael ar Wefan y Cyngor. Mae fframwaith monitro partneriaethau yn rhoi adroddiadau i'r Grŵp Arweiniol am yr holl benderfyniadau allweddol a wnaed gan y partneriaethau presennol.	Cofnod o ymgynghoriadau cyhoeddus Fframwaith partneriaeth Cylch Gorchwyl y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus	✓ ✓ ✓	5/6	Derbyniol, ond gall fod angen gwneud mân addasiadau. Oherwydd pandemig COVID-19, bu angen i'r Grŵp Rheoli Aur wneud penderfyniadau am resymau brys (dan drosglwyddiad pŵer y swyddogaeth weithredol dros dro mewn grym tan 31.8.2021 ac ar gyfer gweithdrefnau gweithredol dan Ddeddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004 ar ôl y dyddiad hwnnw), felly mae wedi bod yn amhosibl ymgynghori wyneb yn wyneb gyda'r gymuned ar hyn o bryd i nifer o wasanaethau, felly diwygiwyd y sgorio er mwyn adlewyrchu hyn.
	Alun Williams / Lowri Edwards B3.2 Sicrhau bod dulliau cyfathrebu'n effeithiol a bod yr Aelodau a'r Swyddogion yn deall eu rôl o ran ymgysylltu â'r gymuned	• Rhestr Wirio Ymgysylltu ac Ymgynghori. • Strategaeth Gorfforaethol (2022-2027). • Polisi Ymgysylltu a Chyfranogiad wedi'i gymeradwyo. • Pecyn Cymorth Ymgysylltu â'r Cyhoedd. • Rhestr Ymgysylltu â Defnyddwyr Gwasanaethau. • Pecyn Cymorth IIA. • Polisi'r Cyfryngau Cymdeithasol (diwygiwyd Awst 2018). • Canllawiau ar Frandio Corfforaethol (Mai 2019). • Cofnodion cyfarfodydd a digwyddiadau ymgysylltu strwythuredig.	Tystiolaeth o drafodaethau strwythuredig â rhanddeiliaid Strategaeth gyfathrebu	✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	B3.3 Alun Williams / Lowri Edwards Annog, casglu a gwerthuso safbwyntiau a phrofiadau	• Strategaeth Gyfathrebu Gorfforaethol (2019-2022) yn cael ei hadolygu ar hyn o bryd a chaiff Strategaeth newydd ei datblygu yn 2023.	Strategaeth gyfathrebu ac ymgysylltu	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni

	cymunedau, dinasyddion, defnyddwyr gwasanaethau a sefydliadau o wahanol gefndiroedd, gan gynnwys cyfeirio at anghenion y dyfodol	• Protocol Ymgysylltu â'r Cyhoedd Trosolwg a Chraffu (2016) (Dogfen N yn y Cyfansoddiad). • Mae’r cyfryngau cymdeithasol yn cael eu defnyddio i gael barn y cyhoedd am faterion sy’n cael eu hystyried gan y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu. • Pecyn Cymorth IIIA. • Darperir adroddiadau cryno am weithgareddau ymgynghori ac ymgysylltu i'r Aelodau a defnyddwyr gwasanaethau. • Cofnodion grwpiau ymgysylltu â phobl â nodweddion gwarchodedig • Cynnwys y gymuned mewn modd effeithiol wrth gyflawni’r gwaith asesu llesiant. • Gwnaed gwaith effeithiol o gynnwys y gymuned gan ymwneud â defnyddwyr gwasanaeth o gefndiroedd gwahanol er mwyn cyfrannu at y Cynllun Cydraddoldeb Strategol newydd.	Cynnwys cymunedau'n effeithiol	✓		arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Alun Williams/Lowri Edwards B3.4 Rhoi systemau adborth effeithiol ar waith i ddangos sut yr ystyriwyd y safbwyntiau	• Strategaeth Gyfathrebu Gorfforaethol 2019-2022 yn cael ei hadolygu ar hyn o bryd a chaiff Strategaeth newydd ei datblygu yn 2023. • Darperir adroddiadau cryno am weithgareddau ymgynghori ac ymgysylltu i'r Aelodau ac i ddefnyddwyr gwasanaethau. • Lledaenu canlyniadau ymgynghori a chaiff adroddiadau am yr ymarferion ymgysylltu a’r ymgynghoriadau a gwblhawyd eu postio ar dudalen gyhoeddus y Cyngor ar y we am ymgynghoriadau er mwyn rhoi adborth i’r cyhoedd. • Cyflwynwyd prosesau er mwyn monitro adborth e.e. cyflwynir unrhyw adroddiadau ymgynghori/ymgysylltu i’r pwyllgor Craffu a’r Cabinet er mwyn cyfrannu at eu proses o wneud penderfyniadau. • Caiff adborth o weithgarwch ymgysylltu a sut yr ystyriwyd safbwyntiau pobl ei gofnodi yn yr IIAs.	Strategaeth gyfathrebu ac ymgysylltu	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau.
	Alun Williams B3.5 Cydbwyso adborth gan grwpiau rhanddeiliaid mwy gweithredol ac adborth gan grwpiau rhanddeiliaid eraill i sicrhau bod pawb yn cael eu cynnwys	• Rydym wedi gweithio mewn partneriaeth ag Awdurdodau Lleol a Gwasanaethau Cyhoeddus ar draws Canolbarth a Gorllewin Cymru ar yr adolygiad o’n Cynlluniau Cydraddoldeb Strategol. Paratowyd cyfres o gwestiynau a fframwaith ymgysylltu ac ymgynghori ar y cyd ac o ganlyniad i hynny, cafwyd adborth gan bobl â nodweddion gwarchodedig.	Prosesau ar gyfer delio â gofynion cystadleuol o fewn y gymuned, er enghraifft, ymgynghori	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Diana Davies B3.6 Ystyried buddiannau cenedlaethau'r dyfodol o drethdalwyr a defnyddwyr gwasanaethau	• Cyflawnwyd Asesiad Llesiant (BGC) a fydd yn llywio'r gwaith o ddatblygu Cynllun Llesiant Lleol y BGC sydd i’w gyhoeddi ym mis Mai 2023.	Adroddiadau Asesiad Llesiant	✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

		• Mae'r Amcanion Llesiant Corfforaethol wedi'u eu cynnwys yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 y Cyngor ac fe'u hadolygir bob blwyddyn. • Cyhoeddir adroddiad blynyddol ar y cynnydd a sicrhawyd yn erbyn amcanion Llesiant a blaenoriaethau Corfforaethol y Cyngor ar Wefan y Cyngor. • Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu CCUHP - Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn. • Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu Safonau Cyfranogi.	Datganiad ac Amcanion Llesiant	✓		

C. Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy						
Mae natur ac effaith hirdymor llawer o gyfrifoldebau llywodraeth leol yn golygu y dylai ddiffinio a chynllunio canlyniadau ac y dylai'r rhain fod yn gynaliadwy. Dylai penderfyniadau hybu pwrpas yr awdurdod, cyfrannu at y manteision a'r amcanion arfaethedig, a pharhau i fod o fewn terfynau ei awdurdod a'i adnoddau. Mae cael mewnbwn gan bob grŵp o randdeiliaid, gan gynnwys dinasyddion, defnyddwyr gwasanaethau a rhanddeiliaid sefydliadol yn hollbwysig i lwyddiant y broses hon ac i daro cydbwysedd rhwng galwadau sy'n cystadlu â'i gilydd wrth bennu'r blaenoriaethau ar gyfer yr adnoddau cyfyngedig sydd ar gael.						
Is-egwyddorion	Ymddygiad	Tystiolaeth	Yn ddisgwyliedig	✓/X	Sgôr	Gweithred
C1 Diffinio canlyniadau	Alun Williams C1.1 Llunio gweledigaeth glir sy'n ddatganiad ffurfiol y cytunir arno o bwrpas a chanlyniadau arfaethedig y sefydliad, sy'n cynnwys dangosyddion perfformiad priodol ac sy'n darparu sylfaen ar gyfer strategaeth gyffredinol, cynlluniau a phenderfyniadau eraill y sefydliad	• Mae Amcanion Llesiant Corfforaethol y Cyngor wedi'u cynnwys yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 y Cyngor a chânt eu hadolygu bob blwyddyn a'u hadrodd yn yr Hunanasesiad ac Adolygiad Blynyddol o Berfformiad ac Adroddiad Blynyddol Amcanion Llesiant a gyhoeddir ar wefan Cyngor Sir Ceredigion. • Mae'r Cyngor wedi penderfynu ar bwrpas a gweledigaeth y Cyngor ac maent wedi'u cynnwys yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027. Mae'r strategaeth yn dangos sut y bydd yr awdurdod yn cefnogi ac yn hyrwyddo llesiant dinasyddion Ceredigion. • Mae'r holl drefniadau Cynllunio yn adlewyrchu'r Edefyn Aur ac maent yn cyfeirio at gynlluniau Corfforaethol, gan gynnwys: o Cynlluniau Busnes; o Y Cynllun Strategol; o Adroddiadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol; ac o Amcanion Llesiant a Gwella.	Datganiad ac amcanion llesiant	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Defnyddio'r weledigaeth fel sail ar gyfer cynllunio corfforaethol a chynllunio'r gwasanaeth	✓		
	Alun Williams / Diana Davies C1.2 Pennu'r effaith arfaethedig ar randdeiliaid, neu'r newidiadau ar eu cyfer, gan gynnwys dinasyddion a defnyddwyr gwasanaethau. Gall fod yn uniongyrchol neu dros gyfnod o flwyddyn neu fwy	• Mae'r offeryn a chanllawiau IIA ar gael ac mae hyfforddiant wedi cael ei ddarparu i Swyddogion ac Aelodau. • Mae Polisi Ymgysylltu a Chyfranogiad ar gael. • Paratowyd Pecyn Adnoddau Ymgysylltu â'r Cyhoedd 2014 i ddarparu adnodd hwylus y gall Swyddogion ei ddefnyddio pan fyddant yn paratoi ac yn cynnal ymarfer ymgysylltu effeithiol â chymunedau, yn unol ag Egwyddorion Cenedlaethol Ymgysylltu â'r Cyhoedd. • Darperir diweddariadau ar yr arbedion yn y gyllideb a gwaith y Grŵp Datblygu i'r Grŵp Ymgynghorol Trawsbleidiol ar Drawsnewid ac Effeithlonrwydd. • Roedd yr Hunanasesiad ac Adolygiad Blynyddol o Berfformiad ac Adroddiad Blynyddol Amcanion Llesiant yn cynnwys adolygiad o'r Amcanion Llesiant Corfforaethol.	Ymgysylltu â'r gymuned a chynnwys cymunedau	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Cynlluniau corfforaethol a gwasanaeth	✓		
			Cynllun Llesiant (Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus) a	✓		

Tudalen 50

			datganiad llesiant (ALI)			
	Alun Williams C1.3 Cyflawni canlyniadau diffiniedig ar sail gynaliadwy o fewn yr adnoddau a fydd ar gael	• Amlinellir y wybodaeth am berfformiad yn Adroddiad Blynyddol Amcanion Llesiant a Gwella’r Cyngor. • Paratoir Cynlluniau Busnes bob blwyddyn a chânt eu monitro bob chwarter gan Fwrdd Perfformiad sy'n cynnwys Aelodau o'r Cabinet a Chadeiryddion ac Is-gadeiryddion y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu a Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. • Mae'r pum Pwyllgor Trosolwg a Chraffu'n craffu'n fanwl ar y broses o bennu'r gyllideb. • Y Cynllun Ariannol Tymor Canolig. • Mae'r trefniadau perfformiad chwarterol yn darparu protocol her i sicrhau bod canlyniadau'n cael eu cyflawni. • Mae'r broses cynllunio busnes yn cynnwys dyrannu adnoddau. • Mae'r Grŵp Trawsbleidiol ar Drawsnewid ac Effeithlonrwydd yn monitro'r Cynllun Strategol a'r camau i ddarparu gwasanaethau o fewn cyllidebau.	Adroddiadau rheolaidd ar gynnydd	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Alun Williams C1.4 Pennu a rheoli'r risgiau rhag cyflawni canlyniadau	• Mae'r trefniadau rheoli perfformiad corfforaethol yn cynnwys asesiad chwarterol o'r risgiau rhag cyflawni canlyniadau neu ddarparu gwasanaethau. • Mae'r gwaith o reoli risgiau'n cynnwys logiau risg ar gyfer: ○ Cynlluniau Busnes (Lefel 1); ○ Cynlluniau Gwasanaeth (Lefel 2).	Tueddiadau perfformiad wedi'u sefydlu ac adroddir arnynt.	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Protocolau rheoli risg	✓		
	Duncan Hall C1.5 Rheoli disgwyliadau defnyddwyr gwasanaethau yn effeithiol o ran pennu blaenoriaethau a gwneud y defnydd gorau o'r adnoddau sydd ar gael	• Caiff mesurau perfformiad lleol eu cynnwys mewn cynlluniau Busnes a chynlluniau cyflenwi gwasanaethau. • Mae Cynlluniau Cyfalaf yn cynnwys: ○ Hawliau Tramwy; ○ Priffyrdd; ○ Cynllun y Gyllideb Flynyddol; a ○ Thrawsnewid. • Cymeradwyodd y Cabinet y Polisi a’r Strategaeth Rheoli Risgiau, ynghyd â’r Fframwaith Rheoli Risgiau, ar 24 Medi 2019. • Cyflwynir hyfforddiant rheoli risgiau i’r Aelodau a’r Uwch-reolwyr. • Lluniwyd pecyn e-ddysgu rheoli risgiau ar gyfer yr holl staff eraill, a darparwyd hyfforddiant yn 2019, a threfnwyd gweithdy gydag yswirwyr ar gyfer yr uwch-reolwyr. • Ystyrir data am berfformiad gwasanaeth a gyhoeddir, gan gynnwys costau a gwerth am arian, yn rheolaidd mewn adroddiadau gwasanaeth.	Cyfres o fesurau safon ansawdd wedi'u cytuno ar gyfer pob elfen o'r gwasanaeth ac wedi'u cynnwys mewn cynlluniau gwasanaeth	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Rheoli disgwyliadau Defnyddwyr gwasanaeth
			Protocolau rheoli risg	✓		

C2 Manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy	Duncan Hall / Elin Prysor C2.1 Ystyried a chydbwyso effaith gyfun polisïau, cynlluniau a phenderfyniadau ar yr economi, y gymdeithas a'r amgylchedd wrth benderfynu ar y gwasanaethau a ddarperir	• Mae'r Archwiliwr penodedig yn ystyried trefniadau'r Cyngor i sicrhau ei fod yn defnyddio ei adnoddau'n ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol. Yn ei lythyr, dywed fod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran defnyddio ei adnoddau. • Cyhoeddwyd yr Archwiliad diweddaraf o Gynllun Gwella’r Cyngor (2020-2021) ym mis Tachwedd 2020. Daeth yr adroddiad i gasgliad cadarnhaol fod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau a’i fod wedi gweithredu yn unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru i raddau digonol i gyflawni ei ddyletswyddau. • Llenwir ffurflen arfarnu cyfalaf ar gyfer prosiectau cyfalaf newydd, sy’n cynnwys y gofyniad ar gyfer y prosiect, ac fe’i defnyddir i asesu gwerth am arian a goblygiadau refeniw prosiectau mawr. • Mae'r Strategaeth Buddsoddi Cyfalaf yn rhan o'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig. • Mae'r Awdurdod wedi cymryd y camau canlynol i roi Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ar waith: o Paratoi datganiad ac amcanion llesiant; o Cynnwys y Nodau Llesiant a'r egwyddor Datblygu cynaliadwy yn y broses cynllunio busnes; o Datblygu canllawiau ac offeryn IIA newydd; o Sefydlu grŵp a chynllun gweithredu ar Ddeddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol; o Mae’r Cyfansoddiad yn cael ei fonitro a’i adolygu o hyd; o Cyhoeddwyd asesiad Llesiant Lleol BGC ym mis Mawrth 2017; o Cytunwyd ar drefniadau craffu ar gyfer BGC; o Bydd adroddiadau'r Cabinet yn cynnwys asesiad o’r effaith gymdeithasol / economaidd / amgylcheddol; o Datblygwyd modiwl e-ddysgu gorfodol am y Ddeddf ac fe’i hyrwyddwyd ymhlith holl Staff y Cyngor; o Rhaid cyflawni asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb, y gymuned a'r Gymraeg ar gyfer unrhyw gynnig i ailstrwythuro ysgolion, fel sy'n ofynnol dan God Trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru; ac o Mae’r Aelodau wedi cyfrannu at Fframwaith Craffu Swyddog Cenedlaethau’r Dyfodol o ran WFGA.	Buddsoddiad cyfalaf wedi'i strwythuro i gyflawni disgwyliadau oes priodol a'r gallu i addasu ar gyfer defnydd yn y dyfodol er mwyn i adnoddau gael eu gwario ar optimeiddio llesiant cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol: rhaglen gyfalaf strategaeth buddsoddi cyfalaf	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Gofynion deddfwriaethol – Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	✓		
	Duncan Hall C2.2 Ystyried cyfnod hirach wrth wneud penderfyniadau, gan ystyried risg a gweithredu'n dryloyw os oes gwrthdaro posibl rhwng canlyniadau arfaethedig y sefydliad a ffactorau byrdymor fel y cylch	• Mae datganiad polisi caffael Cymru yn cydweddu â Strategaeth Gaffael 2018-2022 y Cyngor. • Mae'r offeryn a’r canllawiau IIA ar gael ac fe'u defnyddir i gefnogi'r broses benderfynu. • Cyhoeddir yr holl adroddiadau a chofnodion yn brydlon ac maent ar gael i'r cyhoedd eu gweld. Mae'r holl gyfarfodydd yn cael eu cynnal yn gyhoeddus, yn amodol ar ystyried gwybodaeth wedi’i heithrio yn ôl y diffiniad ohoni yn Neddf Llywodraeth Leol 1972.	Rhoi datganiad polisi caffael Cymru ar waith	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Cynlluniau corfforaethol yn ystyried cynlluniau gwasanaeth tymor canolig a hirdymor	✓		

	gwleidyddol neu gyfyngiadau ariannol	• Anogir craffu cyn penderfynu lle bo modd. • Y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig. • Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027. • Y Rhaglen Drawsnewid.	Trafodaeth rhwng Aelodau a Swyddogion am y wybodaeth y mae ei hangen ar yr Aelodau i’w cynorthwyo i wneud penderfyniadau	✓		
			Cofnod penderfyniadau a deunyddiau ategol	✓		
	Alun Williams / Diana Davies C2.3 Penderfynu ar fudd ehangach y cyhoedd wrth gydbwyso buddiannau sy'n gwrthdaro rhwng cyflawni'r manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol amrywiol, drwy ymgynghori lle bo modd, i sicrhau cyfaddawd priodol	• Cyhoeddwyd Cynllun Llesiant Lleol y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ym mis Mai 2018. • Cyhoeddir yr holl adroddiadau a chofnodion yn brydlon ac maent ar gael i'r cyhoedd eu gweld. Mae'r holl gyfarfodydd yn cael eu cynnal yn gyhoeddus, yn amodol ar ystyried gwybodaeth wedi’i heithrio yn ôl y diffiniad ohoni yn Neddf Llywodraeth Leol 1972. Mae MO yn rhoi cyngor. • Mae Rhestrau Gwirio Ymgysylltu ac Ymgynghori ar gael ar CeriNet. • Cynllun Gweithredu Grŵp WFGA ar draws y Cyngor. • Offer a chanllawiau IIA.	Cynllun Llesiant (BGC)	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Cofnod o wneud penderfyniadau a deunyddiau ategol	✓		
			Protocolau ar gyfer ymgynghori	✓		
	Alun Williams / Lowri Edwards C2.4 Sicrhau mynediad teg a chyfartal at wasanaethau	• Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2020-2024. • Mae adroddiad monitro Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2021-2022 wedi’i gymeradwyo a’i gyhoeddi ar wefan y Cyngor. Safonau'r Gymraeg. • Adroddiad Monitro Blynyddol ar Safonau’r Gymraeg. • Cyflwynwyd Adroddiad Cwynion a Chanmoliaeth Blynyddol 2021/22 i’r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 21.9.22 ac fe’i cymeradwywyd gan y Cyngor ar 24.11.22. • Rhaid i’r holl Staff gwblhau modiwl e-ddysgu gorfodol am Ymwybyddiaeth o’r Gymraeg. • Cafodd yr Aelodau Hyfforddiant Ymwybyddiaeth o’r Gymraeg a Chydraddoldeb fel rhan o’u Rhaglen Gynefino.	Datblygu protocolau i sicrhau mynediad teg a bod canllawiau statudol yn cael eu dilyn	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

D. Penderfynu ar yr ymyriadau sydd eu hangen i wneud y gorau o'r camau i gyflawni'r canlyniadau arfaethedig						
Mae llywodraeth leol yn cyflawni canlyniadau arfaethedig drwy gymysgedd o ymyriadau cyfreithiol, rheoleiddiol, ac ymarferol. Mae penderfynu ar y cymysgedd iawn o ymyriadau yn ddewis strategol hanfodol bwysig y mae'n rhaid i lywodraeth leol ei wneud i sicrhau ei bod yn cyflawni'r canlyniadau arfaethedig. Mae angen prosesau penderfynu cadarn i sicrhau bod modd cyflawni canlyniadau diffiniedig mewn ffordd sy'n darparu'r cyfaddawd gorau rhwng y gwahanol fathau o adnoddau, gan hwyluso gweithrediadau effeithiol ac effeithlon ar yr un pryd. Mae angen adolygu'r penderfyniadau a wnaed yn barhaus i wneud y gorau o'r camau i gyflawni canlyniadau.						
Is-egwyddorion	Ymddygiad	Tystiolaeth	Yn ddisgwyliedig	✓/X	Sgôr	Gweithred
D1 Penderfynu ar ymyriadau	Lowri Edwards / Elin Prysor D1.1 Sicrhau bod penderfynwyr yn cael dadansoddiad gwrthrychol a thrylwyr o amryw o opsiynau sy'n dangos sut y byddai'r canlyniadau arfaethedig yn cael eu cyflawni, ac yn cynnwys y risgiau sy'n gysylltiedig â'r opsiynau hynny. Drwy hynny, gellir sicrhau'r gwerth gorau, waeth sut y caiff gwasanaethau eu darparu	• Mae canllawiau ac offeryn IIA ar gael, a darparwyd hyfforddiant i Swyddogion ac Aelodau. • Sefydlwyd grŵp rheoli prosiectau corfforaethol i ffurfioli'r gwaith o ddatblygu a rheoli prosiectau. • Defnyddir templedi adrodd safonol yn y broses benderfynu. • Mae hyfforddiant Ymwybyddiaeth Sefydliadol ar gael fel modiwl dewisol o'r Rhaglen Rheolwyr Corfforaethol, sy'n cynnwys gwybodaeth yn ymwneud â'r broses o wneud penderfyniadau, Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol, Cydraddoldeb, y Gymraeg a'r defnydd o'r IIAs, ac mae’r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ac MO (CLO-Cyfreithiol a Llywodraethu) yn rhoi cyngor yn ôl yr angen. • Cyhoeddwyd Polisi, Strategaeth a Fframwaith Rheoli Risg (cymeradwywyd gan y Cabinet ar 24.9.10) ynghyd â rhaglen hyfforddiant i Aelodau, Rheolwyr Uwch a Rheolwyr, ar CeriNet ac mae ar gael i’r holl Aelodau o Staff. Diwygiwyd y dogfennau i adlewyrchu risgiau ychwanegol a gwybodaeth gefndirol er mwyn gwneud penderfyniadau gwybodus. Adroddir y Gofrestr Risg Corfforaethol yn rheolaidd i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu (9.9.2021, 3.6.2021)	Trafodaeth rhwng Aelodau a Swyddogion am y wybodaeth y mae ei hangen ar yr Aelodau i’w cynorthwyo i wneud penderfyniadau	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Protocolau gwneud penderfyniadau	✓		
			Arfarniadau o'r opsiynau	✓		
			Cytundeb ar y wybodaeth a gaiff ei darparu a'r terfynau amser.	✓		
	Duncan Hall D1.2 Ystyried adborth gan ddinasyddion a defnyddwyr gwasanaethau wrth benderfynu ar welliannau i wasanaethau neu wasanaethau nad oes eu hangen mwyach er mwyn blaenoriaethu galwadau sy'n cystadlu â'i gilydd o fewn yr adnoddau cyfyngedig sydd ar gael, gan gynnwys pobl, sgiliau, tir ac asedau, gan gadw'r effaith yn y dyfodol mewn cof	• Diweddarwyd y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig yn rheolaidd, a chymeradwywyd y fersiwn cyfredol sy’n trafod y cyfnod o 2021/22 ymlaen gan y Cyngor ar 5.3.2021. • Mae offeryn coeden penderfyniadau ymgynghori yn cynnwys adran sy’n cynnig canllawiau am ledaenu canlyniadau ymgynghori. • Ceir her ariannol o ran arbedion ar Wefan y Cyngor.	Strategaeth Ariannol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
D2 Cynllunio ymyriadau	Alun Williams D2.1 Sefydlu a gweithredu cylchoedd cynllunio a rheoli cadarn sy'n cwmpasu cynlluniau, blaenoriaethau a thargedau strategol a gweithredol	• Mae'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cynnwys: ○ Adroddiad Gwasanaeth y Swyddog Arweiniol Corfforaethol; ○ Bwrdd Perfformiad; a ○ Chyfarfodydd y Panel Gweithredol chwarterol.	Calendr o'r dyddiadau ar gyfer datblygu a chyflwyno cynlluniau ac adroddiadau yn cael ei ddilyn.	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

Tudalen 54

		• Defnyddir calendr i roi gwybod am derfynau amser, a chyhoeddir dyddiadau'r Bwrdd / Panel Gweithredol gyda'r adroddiadau.					
	Alun Williams / Diana Davies / Lowri Edwards D2.2 Ymgysylltu â rhanddeiliaid mewnol ac allanol i benderfynu sut y dylid cynllunio a darparu gwasanaethau a gweithredoedd eraill	• Strategaeth Gyfathrebu Gorfforaethol 2019-2022 yn cael ei hadolygu ar hyn o bryd. Caiff strategaeth newydd ei datblygu yn 2023. • Mae gan BGC Ceredigion Gynllun Llesiant Lleol a ddatblygwyd ac a ddarparwyd ar y cyd â rhanddeiliaid a phartneriaid allanol. • Mae BGC wedi cynnal Asesiad Llesiant Lleol sydd wedi cyfrannu at y Cynllun Llesiant Lleol ac Amcanion Llesiant y Cyngor dros y blynyddoedd nesaf.	Strategaeth gyfathrebu ac ymgysylltu	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Cynlluniau llesiant y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus	✓		
	Alun Williams D2.3 Ystyried a monitro'r risgiau sy'n wynebu pob partner wrth gydweithio, gan gynnwys risgiau a rennir	• Mae gan bob prosiect cydweithredu mawr drefniadau llywodraethu a rheoli, gan gynnwys rheoli risg. • Ystyrir pob prosiect gan y Panel Rheoli Prosiect Corfforaethol, a fynychir gan IA hefyd ac mae'n fforwm effeithiol ar gyfer cynghori/herio ac amlygu risgiau wrth i feysydd Gwasanaeth ddatblygu prosiectau, gan gynnwys prosiectau cydweithio. • Mae'r Panel Rheoli Prosiect Corfforaethol yn helpu i sicrhau bod prosiectau yn rhoi ystyriaeth gynnar i: Ddeddf Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol; i ganllawiau eraill; i gyllid, caffael, llywodraethu a threfniadau cyfreithiol; i oblygiadau AD; Iechyd a Diogelwch; ac Archwilio. Gwella trefniadau prosiect cyn adrodd i'r Grŵp Datblygu a phrosesau awdurdodi eraill. • Bydd newidiadau deddfwriaethol yn cael eu hystyried e.e. mae'r gwaith yn parhau mewn perthynas â gweithredu newidiadau deddfwriaethol megis newidiadau Deddf LGEW 2021 ac ystyried/monitro risgiau y mae pob partner yn eu hwynebu wrth gydweithio, gan gynnwys risgiau a rennir. Cynhelir cyfarfodydd ac mae gwaith paratoi yn cael ei wneud, er enghraifft, ynghylch gofyniad Deddf 2021 am Gyd-bwyllgorau Corfforedig, gan gynnwys risgiau posibl ac a rennir (sefydlwyd grŵp CJC, a chynhaliwyd y cyfarfod cyntaf ar 19 Ebrill 2021, er mwyn ystyried y gofyniad i sefydlu CJC Canolbarth Cymru yn unol â Deddf 2021). • Mae trefniadau Craffu ar y Cyd priodol yn eu lle mewn perthynas â Bwrdd Tyfu Canolbarth Cymru. Yn yr un modd, bydd gan Gyd-Bwyllgor Corfforedig Canolbarth Cymru drefniadau is-bwyllgor priodol yn eu lle (Cyd-Bwyllgor Craffu, Safonau ac Archwilio a Llywodraethu) – mae'r trefniadau yn cydymffurfio gyda deddfwriaeth a'i Reolau Sefydlog	Fframwaith partneriaethau / cydweithredu	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach. Parhau i ystyried newidiadau deddfwriaethol e.e. Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Gweithredu newidiadau deddfwriaethol, megis newidiadau Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 ac ystyried/monitro risgiau y mae pob partner yn eu hwynebu wrth gydweithio, gan gynnwys risgiau a rennir.
			Protocol rheoli risg	✓		
	Russell Hughes-Pickering D2.4 Sicrhau bod trefniadau'n hyblyg ac yn ystwyth i sicrhau bod modd addasu'r systemau i	• Sefydlwyd Grŵp Rheoli Prosiectau Corfforaethol i ffurfioli'r gwaith o ddatblygu a rheoli prosiectau. • Sicrhau bod Staff sy'n meddu ar sgiliau rheoli prosiectau ar gael. • Mae hyn yn helpu i sicrhau bod prosiectau'n rhoi sylw i'r materion a ganlyn yn gynnar: Deddf Llesiant Cenedlaethau'r	Protocolau cynllunio	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

Tudalen 55

	gyflawni allbynnau pan fydd amgylchiadau'n newid	Dyfodol; canllawiau eraill; trefniadau cyllid, caffael, llywodraethu a chyfreithiol; goblygiadau o ran Adnoddau Dynol; Iechyd a Diogelwch; ac Archwilio. Gwella trefniadau prosiectau cyn rhoi adroddiadau i’r Grŵp Datblygu ac i brosesau awdurdodi eraill. • Helpu i bennu’r gofynion cyfalaf i’w cynnwys mewn rhaglenni cyfalaf yn y dyfodol.				
	Alun Williams D2.5 Pennu dangosyddion perfformiad lleol priodol (yn ychwanegol at y dangosyddion perfformiad statudol neu genedlaethol perthnasol eraill) fel rhan o'r broses gynllunio i nodi sut i fesur perfformiad gwasanaethau a phrosiectau	• Pennwyd a chymeradwywyd dangosyddion perfformiad lleol ar gyfer pob elfen gwasanaeth a'u cynnwys yn y cynllun gwasanaeth, a rhoddir adroddiadau rheolaidd yn eu cylch. • Gweithredir y broses Cynllunio Busnes ar gyfer 2022-23 a rhennir Cynlluniau Busnes Lefel 1 gyda’r Tîm Perfformiad ac Ymchwil. • Nodwyd mesurau perfformiad ym mhob Cynllun Busnes Lefel 1 y maent yn eu tro wedi cael eu trosi i’r Dangosfwrdd adrodd ar gyfer pob gwasanaeth. Mae’r mesurau hyn wedi cael eu craffu yn agos ac wedi cael eu cymeradwyo’n derfynol gan yr arweinwyr uwch. Mae gwasanaethau yn adrodd yn erbyn y mesurau hyn fel rhan o’r broses rheoli perfformiad ar gyfer y flwyddyn.	Cafodd dangosyddion perfformiad lleol eu pennu a'u cymeradwyo ar gyfer pob elfen o'r gwasanaeth a'u cynnwys yn y cynllun gwasanaeth, ac adroddir arnynt yn rheolaidd	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Alun Williams D2.6 Sicrhau bod capasiti ar gael i baratoi'r wybodaeth sydd ei hangen i adolygu ansawdd gwasanaethau'n rheolaidd	• Mae’r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cynnwys: o Cyfarfodydd wythnosol y Grŵp Arweiniol; o Adroddiadau cynnydd chwarterol ynghylch Cynlluniau Busnes lefel 1; o Cyfarfodydd y Bwrdd Perfformiad bob chwarter; a o Chyfarfodydd y Panel Gweithredol bob chwarter.	Adroddiadau yn cynnwys canlyniadau perfformiad manwl ac yn tynnu sylw at feysydd lle mae angen cymryd camau cywirol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Duncan Hall D2.7 Paratoi cyllidebau yn unol ag amcanion, strategaethau a chynllun ariannol tymor canolig y sefydliad	• Mae Cynlluniau Busnes yn cynnwys gwybodaeth gyllidebol ac ariannol, ac maent yn rhan o'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol chwarterol. • Fframwaith y Gyllideb. • Cyfrifyddiaeth Gwasanaethau – Monitro'r gyllideb.	Tystiolaeth bod cyllidebau, cynlluniau ac amcanion yn cyfateb	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Duncan Hall D2.8 Gosod sylfaen ar gyfer y gwaith o gynllunio adnoddau tymor canol a thymor hir drwy lunio amcangyfrifon realistig o'r gwariant refeniw a'r gwariant cyfalaf er mwyn llunio strategaeth ariannu gynaliadwy	• Mae'r Rheoliadau Ariannol a Rheolau'r Weithdrefn Ariannol (Dogfen F yn y Cyfansoddiad) a'r Canllawiau Rheoli Cyllidebol i gyd yn gyfredol. Datganiadau Sicrwydd y Prif Swyddog. Adolygir y rheolaethau mewnol sydd ar waith yn rheolaidd gan Archwilio Mewnol, yn unol â'r cynllun archwilio blynyddol sy'n seiliedig ar risg. • Strategaeth Ariannol Tymor Canolig. • Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027. • Cymeradwywyd Strategaeth a Chynllun Archwilio Mewnol 2022/2023 gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 10 Mawrth 2022.	Canllawiau a phrotocolau'r gyllideb	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			MTFS	✓		
			Cynlluniau Corfforaethol	✓		
D3 Gwneud y gorau o'r camau i gyflawni'r	Duncan Hall D3.1 Sicrhau bod y strategaeth ariannol tymor	• Mae newidiadau trwy’r cynllun arbedion corfforaethol wedi bod trwy broses lywodraethu gadarn er mwyn sicrhau bod yr holl arbedion yn cysylltu â’r canlyniad a ddymunir.	Adborth o arolygon a strategaethau	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni

Tudalen 56

canlyniadau arfaethedig	canolig yn integreiddio ac yn cydbwyso blaenoriaethau gwasanaethau, fforddiadwyedd a chyfyngiadau eraill ar adnoddau		ymadael / datgomisiynu			arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Newidiadau o ganlyniad	✓		
	Duncan Hall D3.2 Sicrhau bod y broses gyllidebu yn hollgynhwysol, gan ystyried holl gost gweithrediadau dros y tymor canolig a'r tymor hir	• Mae'r Rheoliadau Ariannol a Rheolau'r Weithdrefn Ariannol (Dogfen F yn y Cyfansoddiad) a'r Canllawiau Rheoli Cyllidebol i gyd yn gyfredol. Datganiadau Sicrwydd y Prif Swyddog. • Adolygir y rheolaethau mewnol sydd ar waith yn rheolaidd gan IA, yn unol â'r cynllun archwilio blynyddol sy'n seiliedig ar risg. • Cymeradwywyd Strategaeth a Chynllun Archwilio Mewnol 2022/2023 gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 10/3/22.	Canllawiau a phrotocolau'r gyllideb	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Duncan Hall D3.3 Sicrhau bod y strategaeth ariannol tymor canolig yn amlinellu'r cyd-destun ar gyfer penderfyniadau parhaus ynghylch materion cyflenwi pwysig neu ymatebion i newidiadau yn yr amgylchedd allanol a allai godi yn ystod y cyfnod cyllidebol er mwyn cyflawni canlyniadau gan wneud y defnydd gorau o'r adnoddau	• Mae'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig ar waith. • Mae'r cynllun arbedion corfforaethol wedi bod yn destun proses lywodraethu gadarn i sicrhau bod yr holl arbedion yn gysylltiedig â'r canlyniad arfaethedig.	Strategaeth Ariannol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Tueddiadau hirdymor yn cael eu hystyried Oes tystiolaeth ar gyfer hyn?	✓		
	Duncan Hall D3.4 Sicrhau bod 'gwerth cymdeithasol' yn cael ei gyflawni drwy gynllunio a chomisiynu gwasanaethau. Mae Deddf Gwasanaethau Cyhoeddus (Gwerth Cymdeithasol) 2012 yn datgan mai hwn yw'r “budd ychwanegol i'r gymuned, yn ychwanegol at brynu nwyddau, gwasanaethau a chanlyniadau'n uniongyrchol”	• Buddion Cymunedol wedi'u corffori yn ein prosesau a'n polisïau ac wedi cael eu cymhwyso, eu monitro a'u hadrodd arno yn rheolaidd. • Caiff Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol (Cymru) ei hintegreiddio yn ein prosesau.	Cynlluniau gwasanaeth yn dangos ystyriaeth o werth cymdeithasol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Cyflawni gwerth cymdeithasol yn cael ei fonitro a'i adrodd arno	✓		

E. Datblygu capasiti'r sefydliad, gan gynnwys gallu ei arweinyddiaeth a'r unigolion tu mewn iddo						
Mae angen arweinyddiaeth a strwythurau priodol, yn ogystal â phobl sy'n meddu ar sgiliau, cymwysterau a meddylfryd priodol, ar lywodraeth leol i weithredu'n effeithlon ac yn effeithiol ac i gyflawni'r canlyniadau arfaethedig o fewn y cyfnodau a bennir. Rhaid i sefydliad llywodraeth leol sicrhau bod ganddo'r capasiti i gyflawni ei fandad ei hun ac i wneud yn siŵr bod polisïau ar waith i sicrhau bod gan ei reolwyr gapasiti gweithredol ar gyfer y sefydliad yn ei gyfanrwydd. Bydd yr unigolion a'r amgylchedd y mae'r sefydliad yn gweithredu ynddo yn newid dros gyfnod, felly bydd angen parhaus i ddatblygu ei gapasiti, yn ogystal â'r sgiliau a'r profiad o ran arwain aelodau staff unigol. Caiff arweinyddiaeth sefydliad llywodraeth leol ei chryfhau wrth i bobl o lawer o gefndiroedd gwahanol gymryd rhan ynddi, gan adlewyrchu strwythur ac amrywiaeth cymunedau.						
Is-egwyddorion	Ymddygiad	Tystiolaeth	Yn ddisgwyliedig	✓/X	Sgôr	Gweithred
E1 Datblygu capasiti'r endid	Geraint Edwards E1.1 Adolygu gweithrediadau, perfformiad a'r defnydd o asedau yn rheolaidd i sicrhau eu bod yn dal i fod yn effeithiol	• Mae hyfforddiant cynefino corfforaethol a rheoli llinell bellach ar waith. Cyflwynwyd cynlluniau Datblygu Rheolwyr Corfforaethol a chynefino corfforaethol ym mis Ebrill 2018 a’u diwygio ym mis Hydref 2022. Mae’r sesiynau cynefino corfforaethol yn rhan o’r gofynion hyn a rhaid i bob aelod newydd o Staff fynychu sesiwn gynefino. Mae Uwch-reolwyr yn bresennol yn y sesiynau hyn a gynhelir wyneb yn wyneb neu’n rhithiol. • Caiff CeriNet (y fewnrwyd a’r adnodd Adnoddau Dynol i'r Staff a'r rheolwyr) ei hadolygu’n gyson a’i gwella i sicrhau ei bod yn effeithiol. • Rheolir Dysgu a Datblygu trwy system CeriNet erbyn hyn, gan ddarparu cyfleoedd i'r holl staff. Cyflwynir modiwlau e-ddysgu i sicrhau bod hyfforddiant a datblygu yn gost-effeithiol lle bynnag y bo modd. • Cynllun Perfformiad Personol blynyddol parhaus – mae Adolygiadau Perfformiad yn cysylltu gydag amcanion Corfforaethol a strategol. • Mae'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn darparu fforwm ar gyfer rheoli perfformiad a pharatoi cynlluniau gweithredu i gyflawni gwelliannau corfforaethol o ran adolygu perfformiad staff. Cryfhawyd y rhain ymhellach trwy gyflwyno arfarniadau blynyddol i’r holl Staff trwy system Adnoddau Dynol Ceri. • Darperir rhaglen gynefino i Aelodau newydd. Trefnir hyfforddiant parhaus ar faterion penodol e.e. rheoli'r Trysorlys. • Mae Aelodau'n mynd i amryw o ddigwyddiadau, seminarau a chynadleddau (gweler uchod). • Mae proses Adolygu Datblygiad Personol ar waith ar gyfer yr Aelodau.	Adolygiadau rheolaidd o weithgareddau, allbynnau a chanlyniadau a gynlluniwyd.	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Geraint Edwards E1.2 Gwella'r defnydd o adnoddau trwy ddefnyddio technegau priodol fel meincnodi ac opsiynau eraill i benderfynu sut i ddyrannu adnoddau'r awdurdod er mwyn cyflawni canlyniadau'n effeithiol ac yn effeithlon	• Defnyddio ymchwil ac ymarferion meincnodi. • Trwy gyflwyno system gyflogres AD Ceri, bu modd sicrhau bod data ystyrlon am Staff ar gael i'r Rheolwyr bob mis er mwyn iddynt fonitro costau, trosiant ac absenoldebau.	Defnyddio ymchwil ac ymarferion meincnodi	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

Tudalen 58

	Alun Williams / Diana Davies
	E1.3 Cydnabod manteision partneriaethau a chydweithio lle gellir sicrhau gwerth ychwanegol
		• Gweithredu partneriaethau sy'n cyflawni canlyniadau y cytunir arnynt yn effeithiol.
		• Datblygwyd Partneriaethau effeithiol mewn nifer o feysydd a gwasanaethau, gan gynnwys:
		  • Gwella Ysgolion;
		  • Iechyd a Gofal cymdeithasol; a
		  • Gwastraff.
		• Mae partneriaethau ychwanegol wedi'u cynnwys yn y Rhestr o Brosiectau Cydweithredu strategol.
			Gweithredu partneriaethau sy'n cyflawni canlyniadau y cytunir arnynt yn effeithiol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

	Geraint Edwards E1.4 Paratoi a chynnal cynllun gweithlu effeithiol i wella'r broses strategol o ddyrannu adnoddau	Mae’r broses o gynllunio’r gweithlu mewn modd strategol wedi’i rhoi ar waith gan ddefnyddio pecyn cymorth cynllunio'r gweithlu ac mae’n cael ei gwblhau gan bob maes gwasanaeth. Mae Cynllun y Gweithlu 2022-2027 yn cael ei ddatblygu ar hyn o bryd a chaiff ei gyhoeddi ar ôl cael ei gymeradwyo gan y Cabinet ar ddechrau 2023. Pan fydd yn ei le, adroddir diweddariadau am gynnydd Cynllun y Gweithlu i’r Pwyllgor Craffu.	Cynllun y Gweithlu Cynllun datblygu sefydliadol	✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
E2 Datblygu capasiti arweinyddiaeth y sefydliad ac unigolion eraill	Elin Prysor / Geraint Edwards E2.1 Datblygu protocolau i sicrhau bod arweinwyr etholedig a phenodedig yn negodi â'i gilydd ynghylch eu swyddogaethau yn nyddiau cynnar y berthynas, a'u bod yn parhau i ddeall eu swyddogaethau a'u hamcanion	• Mae’r strwythur Swyddogion Uwch ac Arweinwyr wedi diffinio’r rolau hyn, gan gynnwys sut y maent yn integreiddio â’i gilydd. • Mae cyd-gyfarfodydd yr Uwch-reolwyr yn sicrhau bod swyddogaethau, cyfrifoldebau ac atebolrwydd yn glir. • Mae disgrifiadau swyddi'n diffinio swyddogaethau a chyfrifoldebau gofynnol y swyddi yn glir. • Mae'r <u>Cyfansoddiad</u> yn nodi rolau a chyfrifoldebau'r Aelodau (Rhan 3.4, Tabl 4) a'r Uwch-swyddogion (rhan 2 Erthygl 2) • Mae'r Pecyn Cymorth Cynllunio Strategol yn cynnwys elfen o gynllunio olyniaeth a rheoli talent. • Darperir cyfleoedd Dysgu a Datblygu i'r rheini sy'n ysgwyddo rôl arweiniol ac i ddarpar arweinwyr.	Disgrifiadau swyddi CE ac arweinwyr yn paru i ystyried y ffordd orau o sefydlu a chynnal dulliau cyfathrebu effeithiol	✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Elin Prysor / Duncan Hall E2.2 Cyhoeddi datganiad sy'n pennu'r mathau o benderfyniadau a ddirprwyir a'r rheini a gedwir er mwyn i'r corff llywodraethu benderfynu arnynt ar y cyd	• Ceir Cynllun Dirprwyo (Y <u>Cyfansoddiad</u>, Rhan 3.5) sy'n nodi cyfrifoldebau'r Aelodau a'r Swyddogion yn glir. • Ceir protocolau ynghylch perthnasoedd gwaith rhwng yr Aelodau a'r swyddogion (e.e. Protocol Swyddog-Aelod). • Ceir Codau Ymddygiad ar gyfer Aelodau a Swyddogion. • Ceir gweithgorau Swyddogion ac Aelodau ac maent yn gweithredu'n effeithiol. • Adolygir <u>Rheolau Gweithdrefn Contract (‘CPR’) (Rhan 4 Dogfen G yn y Cyfansoddiad)</u> a’r <u>Rheoliadau Ariannol sy’n cyd-fynd â gweithdrefnau ariannol (Rhan 4 Dogfen F yn y Cyfansoddiad)</u> yn rheolaidd e.e. diweddarwyd CPR ym mis Mawrth 2019.	Cynllun dirprwyo wedi'i adolygu o leiaf yn flynyddol yn sgil newidiadau cyfreithiol a sefydliadol Rheolau sefydlog a rheoliadau ariannol a adolygir yn rheolaidd	✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Elin Prysor E2.3 Sicrhau bod gan yr arweinydd a'r prif weithredwr swyddogaethau arweiniol diffiniedig a	• Mae <u>Cyfansoddiad</u> y Cyngor yn nodi'r swyddogaethau a'r cyfrifoldebau. • Sefydlwyd strwythur Corfforaethol y Cyngor i sicrhau bod modd i'r Swyddogion Statudol gyflawni eu rolau mewn ffordd effeithiol.	Datganiad clir o rolau a chyfrifoldebau ein gilydd a sut y cânt eu rhoi yn eu lle	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

	neilltuol o fewn strwythur lle mae'r prif weithredwr yn arwain yr awdurdod i weithredu'r strategaeth ac i reoli'r gwaith o ddarparu gwasanaethau ac allbynnau eraill a bennwyd gan yr Aelodau, a lle mae'r naill yn cadw cydbwysedd o ran awdurdod y llall	• Mae CE yn gyfrifol am adolygu'r strwythur hwn yn ôl y gofyn. • Penderfynodd Pwyllgor y Gwasanaethau Democrataidd ar 15.10.21 i gytuno ar set ddiwygiedig y Disgrifiadau Rôl Aelodau, a gynlluniwyd i'w defnyddio gyda Fframwaith Datblygiad (Cymhwysedd) aelodau Cymreig, o Fanylebau Person a Disgrifiadau Rôl Aelodau Fframwaith Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ('CLILC'), sy'n cynnwys disgrifiad rôl o'r Arweinydd (Mae adroddiad er gwybodaeth wedi cael ei baratoi hefyd i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu 19.1.21)				
	Elin Prysor/Lowri Edwards/Geraint Edwards E2.4 Datblygu gallu'r Aelodau a'r uwch-reolwyr i ddarparu arweinyddiaeth effeithiol ar y cyd ac i sicrhau bod modd i'r sefydliad ymateb yn llwyddiannus i ofynion cyfreithiol a gofynion polisi sy'n newid, yn ogystal â newidiadau a risgiau economaidd, gwleidyddol ac amgylcheddol trwy: – sicrhau bod yr aelodau a'r staff yn gallu cael hyfforddiant cynefino priodol wedi'i deilwra i'w rôl, a bod cyfleoedd hyfforddi a datblygu parhaus sy'n gydnaws ag anghenion unigolion a'r sefydliad ar gael ac yn cael eu hybu – sicrhau bod yr aelodau a'r swyddogion yn meddu ar y sgiliau a'r wybodaeth ac yn cael yr adnoddau a'r cymorth sydd eu hangen arnynt i gyflawni eu swyddogaethau a'u cyfrifoldebau, a sicrhau eu bod yn gallu diweddaru eu gwybodaeth yn barhaus – sicrhau datblygiad personol, sefydliadol a system gyfan drwy ddysgu ar y cyd, gan gynnwys y gwersi a ddysgir o wendidau	• Rhaglen Gynefino gynhwysfawr i'r Aelodau (hen a newydd) yn dilyn Etholiadau Lleol 2022 • Modiwlau e-ddysgu ar gael i'r Aelodau a chânt eu hannog i'w cwblhau. • Mynediad at gyrsiau/briffiau ar ddeddfwriaeth newydd. • Darparu cyfleoedd i Swyddogion gael hyfforddiant sgiliau ac atgoffa parhaus. • Gweithdai i'r Aelodau a drefnir yn ôl yr angen. • Adolygiadau personol ar gyfer Swyddogion. • Darparu cyfleoedd i'r Aelodau gael hyfforddiant sgiliau ac atgoffa, a'u hadolygu'n barhaus (gweler uchod), gan gynnwys Cynllun Adolygu Datblygiad Personol. • Fe'i gwneir fel rhan o fanyleb person swyddi cyllid a chyfreithiol allweddol (cymhwyster gorfodol, gofynion swydd).	Mynediad at gyrsiau/briffiau ar ddeddfwriaeth newydd	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

Tudalen 60

	llywodraethu mewnol ac allanol					
	Lowri Edwards/ Geraint Edwards E2.5 sicrhau bod yr Aelodau a'r Staff yn gallu cael mynediad at raglen gynefino briodol sydd wedi'i theilwra i'w swyddi a bod cyfleoedd hyfforddi a datblygu parhaus sy'n cydweddu â gofynion unigolion a'r sefydliad ar gael ac yn cael eu hybu	• Nod y Cyngor yw sicrhau lefel safon Siarter Cymru ar gyfer Cymorth a Datblygiad Aelodau. • Mae disgrifiadau rôl aelodau yn eu lle ac yn cael eu diweddaru pan fydd amgylchiadau’n newid. • Datblygwyd proses ar gyfer Adolygiadau Datblygiad Personol Aelodau a defnyddir y wybodaeth i ddatblygu Cynllun Hyfforddiant Aelodau. • Mae cynlluniau Datblygu Rheolwyr Corfforaethol a Chynefino yn eu lle. • Mae cyflwyno CeriNet fel mewnrwyd ac adnodd AD i'r staff a'r rheolwyr wedi gwella effeithiolrwydd. Mae gwybodaeth gynefino ar gael, ynghyd â Llawlyfr Staff a Phecyn Adnoddau i Reolwyr. • Caiff pecynnau e-ddysgu eu datblygu a’u cyflwyno yn rheolaidd ar gyfer hyfforddiant gorfodol ac anorfodol i staff ac Aelodau. • Cynhelir Adolygiadau Perfformiad gan yr holl Staff fel rhan o fodiwl Rheoli Perfformiad system Ceri. • Mae’r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn darparu’r fforwm ar gyfer anghenion rheoli perfformiad ac ar ôl hynny, wrth baratoi cynlluniau gweithredu er mwyn cyflawni gwelliannau corfforaethol wrth adolygu perfformiad Staff. • Darparir rhaglen gynefino ar gyfer Aelodau newydd a darparwyd rhaglen gynefino gynhwysfawr newydd ar ôl yr etholiad (o fis Mai 2022), a fydd yn cynnwys modiwlau e-ddysgu ychwanegol. Trefnir hyfforddiant parhaus ar gyfer materion penodol. Mae aelodau yn mynychu digwyddiadau, seminarau a chynadleddau amrywiol (gweler uchod).	Strategaeth datblygu'r Aelodau Cynefino a hyfforddiant parhaus Aelodau a rhaglen ddatblygu Mentora a rhaglenni cymorth cymheiriaid Cynlluniau datblygu personol ar gyfer Aelodau a Swyddogion	✓ ✓ ✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Lowri Edwards/ Geraint Edwards E2.6 Sicrhau bod gan yr Aelodau a'r Swyddogion sgiliau, gwybodaeth, adnoddau a chymorth priodol i gyflawni eu swyddogaethau a'u cyfrifoldebau, a sicrhau bod modd iddynt ddiweddaru eu gwybodaeth yn barhaus	• Mae cyfleoedd Dysgu a Datblygu ar gael i Staff ac Aelodau ar amryw o bynciau. • Gall yr holl Staff gael mynediad at ddigwyddiadau dysgu a datblygu drwy system hunanwasanaeth Ceri. • Gall rheolwyr hefyd gadw lle i Staff mewn digwyddiadau perthnasol drwy'r system Hunanwasanaeth i Reolwyr. • Darperir hyfforddiant parhaus i’r Aelodau. • Cynhelir hunanasesiad craffu bob blwyddyn.	Er enghraifft, ar gyfer yr Aelodau, gall hyn gynnwys y gallu i: • graffu a herio • cydnabod pan fydd angen cyngor arbenigol allanol • hyrwyddo ffydd • gweithio mewn partneriaeth • arwain y sefydliad	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

			• gweithredu fel arweinydd cymunedol Systemau a thechnoleg effeithlon yn cael eu defnyddio ar gyfer cymorth effeithiol	 ✓		
	Geraint Edwards E2.7 Sicrhau datblygiad personol, sefydliadol a system gyfan drwy ddysgu ar y cyd, gan gynnwys gwersi a ddysgwyd o wendidau llywodraethu mewnol ac allanol	• Rydym yn cynllunio olyniaeth trwy drafod a chymryd camau gweithredu o fewn meysydd gwasanaeth a chyda phartneriaid, ac ni ellir darparu tystiolaeth o hyn bob amser. Datblygir hyn ymhellach trwy becyn cymorth cynllunio'r gweithlu Strategol. • Mae Rhaglen Rheolwyr Ceredigion yn darparu cyfleoedd datblygu personol, gan gynnwys trefniadau llywodraethu a gwybodaeth sefydliadol.	Trefniadau ar gyfer cynllunio olyniaeth	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Alun Williams E2.8 Sicrhau bod strwythurau ar waith i annog y cyhoedd i gymryd rhan	• Rhestr ymgysylltu â Defnyddwyr Gwasanaethau. • Polisi Ymgysylltu a Chyfranogiad. Craffu Protocol Ymgysylltu â'r Cyhoedd (2016) (Dogfen N yn y Cyfansoddiad) Mae'r Cyngor yn ymgynghori ac yn ymgysylltu'n barhaus â thrigolion lleol, cwsmeriaid a rhanddeiliaid eraill yn y sir i gael gwybod beth yw eu barn a'u safbwyntiau pan fydd yn paratoi cynlluniau a/neu strategaethau newydd. Mae bob amser yn rhoi ystyriaeth ddyledus i'r adborth sy'n dod i law cyn cytuno ar y fersiynau terfynol. • Grwpiau ffocws Defnyddwyr Gwasanaeth. • Y pwyllgor Craffu wedi cwblhau arolwg ynghylch hunanasesu.	Paneli dinasyddion a phreswylwyr Cylch gorchwyl y fforwm rhanddeiliaid Strategaeth gyfathrebu ac ymgysylltu	✓ ✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Lowri Edwards E2.9 Mynd ati i ystyried effeithiolrwydd yr arweinyddiaeth a sicrhau bod yr arweinwyr yn barod i gael adborth adeiladol drwy adolygiadau gan gymheiriaid ac arolygiadau	• Cynllun datblygu'r Aelodau. • Adolygu datblygiad personol yr Aelodau. • Cyhoeddir cofnodion presenoldeb bob blwyddyn. • Anogir a chynorthwyir Aelodau i gwblhau Adroddiadau Blynyddol, a gyhoeddir ar wefan y Cyngor. • Mae Cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn mynychu'r Rhwydwaith Cenedlaethol, wedi'i hwyluso gan WLGA. • Mae Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn mynychu Grŵp Rhwydweithio Cadeiryddion Pwyllgorau Archwilio a Llywodraethu Cymru i ddatblygu'r rôl a chymharu'r rôl o fewn Awdurdodau Lleol. • Hyfforddiant wedi'i ddarparu i'r Aelodau (fel rhan o'r rhaglen gynefino i Aelodau (o fis Mai 2022)) hyfforddiant Aelodau Cabinet, hyfforddiant y Pwyllgor Moeseg a Safonau (rôl),	Adolygu perfformiad aelodau unigol yn rheolaidd gan ystyried eu presenoldeb ac ystyried unrhyw hyfforddiant neu anghenion datblygu Adolygiadau gan Gymheiriaid	✓ X	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

		hyfforddiant Dyletswyddau Arweinydd Grŵp Gwleidyddol a hyfforddiant y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu (rôl).				
	Geraint Edwards E2.10 Sicrhau bod Staff yn atebol trwy adolygiadau perfformiad rheolaidd sy'n ystyried anghenion hyfforddi neu ddatblygu	• Pecyn cymorth Cynllunio'r Gweithlu strategol yn cynnwys nodi anghenion hyfforddi a dysgu ar gyfer pob maes gwasanaeth. • Mae Arfarniadau Perfformiad yn cofnodi anghenion hyfforddi a datblygu drwy system CeriNet. • Caiff cynlluniau datblygu staff wedi'u cysylltu ag arfarniadau eu cryfhau wrth gyflwyno modiwl Rheoli Perfformiad yn CeriNet. • Rhoi polisïau Adnoddau Dynol priodol ar waith a sicrhau eu bod yn gweithio'n effeithiol.	Cynllun hyfforddiant a datblygu	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Mae Cynlluniau datblygu'r staff yn gysylltiedig â'r arfarniadau	✓		
			Rhoi polisïau adnoddau dynol priodol ar waith a sicrhau eu bod yn gweithio'n effeithiol	✓		
	Geraint Edwards/Lowri Edwards E2.11 Sicrhau bod trefniadau ar waith i gynnal iechyd a lles y gweithlu ac i gynorthwyo unigolion i gynnal eu lles meddwl a chorfforol	• Polisïau Adnoddau Dynol. • Polisi Gweithle Di-fwg. • Polisi Camddefnyddio Alcohol a Chyffuriau. • Mae'r Cyngor wedi cyflwyno amryw o adnoddau ac opsiynau i wella iechyd a lles y Staff. • Cyflwynwyd Strategaeth Iechyd a Lles 2021-2026 er mwyn cynorthwyo'r gwelliant yn iechyd a lles y gweithlu. • Mae'r Cyngor wedi penodi Swyddog Iechyd a Llesiant y Gweithwyr er mwyn cydlynu a hybu iechyd a llesiant o fewn y gweithlu. • Cyflwynwyd pecyn cymorth Gofal yn Gyntaf i gyflogeion sy'n cynnig: • Gwasanaeth cwnsela; a • Chyngor am faterion ariannol, cyfreithiol, defnyddwyr, gofalu am bobl hŷn, gofal plant a chyflogaeth. • Mae'r Cymorth arall sydd ar gael i Staff yn cynnwys: o Rhaglen iechyd a lles Rhyngweithiol Therapi Ymddygiad Gwybyddol; o Cynllun gofal llygaid; o Cynllun talebau gofal plant; o Iechyd Da; a o Hyfforddiant ymwybyddiaeth ofalgar ar gyfer Staff a Rheolwyr. • Mae gwasanaeth cwnsela hefyd ar gael i'r Aelodau.	Polisïau Adnoddau Dynol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

F. Rheoli risgiau a pherfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a thrwy reoli arian cyhoeddus mewn ffordd gadarn						
Mae angen i lywodraeth leol sicrhau bod y sefydliadau a'r strwythurau llywodraethu y mae'n eu goruchwylio wedi rhoi system rheoli perfformiad effeithiol ar waith, a bod modd iddynt gynnal y system honno, i hwyluso darpariaeth effeithiol ac effeithlon o wasanaethau a gynlluniwyd. Mae rheoli risg a rheolaeth fewnol yn rhannau pwysig ac annatod o system rheoli perfformiad ac maent yn hanfodol i gyflawni canlyniadau. Dylid ystyried risg a rhoi sylw iddi fel rhan o bob gweithgaredd penderfynu. Mae system rheolaeth ariannol gadarn y n hanfodol i weithredu polisïau ac i gyflawni canlyniadau arfaethedig, oherwydd ei bod yn gorfodi disgyblaeth ariannol, dyrannu adnoddau'n strategol, cyflenwi gwasanaeth effeithlon, ac atebolrwydd. Mae hefyd yn hanfodol bod diwylliant a strwythur craffu ar waith fel rhan allweddol o brosesau penderfynu, llunio polisïau ac adolygu atebol. Mae diwylliant gweithio cadarnhaol sy'n derbyn, yn hybu ac yn annog her adeiladol yn hollbwysig i graffu llwyddiannus ac i gyflawni llwyddiannus. Mae'n bwysig nodi nad yw diwylliant o'r fath yn digwydd yn awtomatig, ond yn hytrach drwy ymrwymiad cyhoeddus parhaus y rheini sydd mewn awdurdod.						
Is-egwyddorion	Ymddygiad	Tystiolaeth	Yn ddisgwyliedig	✓/X	Sgôr	Gweithred

F1 Rheoli risg	Alun Williams
	F1.1 Cydnabod bod rheoli risg yn rhan annatod o bob gweithgaredd a bod rhaid ei ystyried ym mhob rhan o'r broses benderfynu
		• Cymeradwyodd y Cabinet y Fframwaith Rheoli Risgiau Corfforaethol ar 24 Medi 2019, ac mae'n cael ei ddiweddaru o hyd.
		• Ystyrir y Gofrestr Risg Gorfforaethol yn holl gyfarfodydd y Grŵp Arweiniol a'r Swyddogion Arweiniol Corfforaethol, mewn cyfarfodydd Rheoli Perfformiad Corfforaethol, a chan y Pwyllgor Archwilio fel eitem sefydlog ar ei agendâu.
		• Mae Rheoli Risg yn rhan annatod o'r broses o baratoi cynlluniau busnes gweithredol, a phennu Polisïau a Strategaethau.
		• Cofnodir risgiau prosiectau a thrawsnewid.
		• Mae pob Cynllun yn cynnwys logiau Risg, gan gynnwys
		  ○ Y Cynllun Ariannol Tymor Canolig;
		  ○ Cynlluniau Busnes (Lefel 1); a
		  ○ Chynlluniau Gwasanaeth (lefel 2).
		• Caiff trefniadau Rheoli Risg corfforaethol eu harchwilio'n rheolaidd.
		• Mae rheoli risg yn rhan o raglenni archwilio gwasanaethau unigol / y sefydliad.
		• 'Risgiau' yw sylfaen rhaglenni gwaith archwilio yr Archwiliad Mewnol, yn unol â'r gofyniad gan system meddalwedd rheoli archwilio MKI/Pentana, ac estynnwyd templed adrodd y Cabinet er mwyn cynnwys risgiau a goblygiadau sy'n codi.
			Protocol rheoli risg	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

	Alun Williams F1.2 Rhoi trefniadau rheoli risg cadarn ac integredig ar waith a sicrhau eu bod yn gweithio'n effeithiol	• Cymeradwyodd y Cabinet y Polisi a'r Strategaeth Rheoli Risgiau ar 24 Medi 2019. • Mae'r Gofrestr Risgiau Corfforaethol yn eitem sefydlog ar agenda pob cyfarfod o'r Grŵp Arweiniol. Adroddir diweddariadau yn ystod pob Cyfarfod o'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu i ddarparu gwybodaeth barhaus a sicrwydd bod risgiau yn parhau i gael eu rheoli. Mae'r Pwyllgor yn cyfeirio materion at Bwyllgorau Craffu, pan fo hynny'n briodol. • Mae gofyn cael diweddariadau rheolaidd ynghylch Risg ar gyfer Perfformiad Corfforaethol. • Mae'r Grŵp Trawsnewid ac Effeithlonrwydd Trawsbleidiol yn monitro'r Risgiau Trawsnewid yn rheolaidd. • Cyflawnir gwaith penodol i Fonitro Risg Prosiect.	Polisi/strategaeth rheoli risg wedi'i chymeradwyo yn ffurfiol, ei mabwysiadu, ei hadolygu a'i diweddaru yn rheolaidd	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Alun Williams F1.3 Sicrhau bod y cyfrifoldebau ar gyfer	• Caiff pob Risg ei dyrannu i Swyddog Arweiniol Corfforaethol (Perchennog Risg).	Protocol rheoli risg	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni

Tudalen 64

	rheoli risgiau unigol wedi’u dyrannu’n glir					arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
F2 Rheoli perfformiad	Alun Williams F2.1 Monitro'r camau i ddarparu gwasanaeth yn effeithiol, gan gynnwys cynllunio, pennu manylion, gweithredu a chynnal adolygiad annibynnol ar ôl ei roi ar waith	• Mae rheoli perfformiad corfforaethol yn gysylltiedig â’r Amcanion Llesiant a Gwella, Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 a chynlluniau BGC. Mae gan y Cyngor nifer o ddangosyddion lleol hefyd sy’n ei helpu i bennu a yw wedi cyflawni’r blaenoriaethau yn ei Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027. • Cymeradwyodd y Cyngor yr Hunanasesiad ac Adolygiad Blynyddol o Berfformiad ac Adroddiad Blynyddol Amcanion Llesiant 2021-22. • Defnyddir gwybodaeth feincnodi wrth ailfodelu gwasanaethau. • Asesiadau allanol a mewnol gan: o Archwilio Cymru; o Estyn; o Arolygiaeth Gofal Cymru (‘ASGC’); o Swyddfa'r Comisiynydd Pwerau Ymchwilio (‘IPCO’); a o Swyddfa’r Comisiynydd Gwybodaeth (‘ICO’). • Hunanasesiad (Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu) – trafodwyd yr ymarfer hunanasesu yn y gweithdy ar 28.11.22 a chaiff ei gynnal yn 2023. • Mae Gwasanaethau Unigol yn cyflawni hunanasesiadau gan ddefnyddio matrics perfformiad. • Mae IA yn cynnal hunanasesiad bob blwyddyn ac mae’n destun adolygiad annibynnol allanol/adolygiad gan gymheiriaid bob 5 mlynedd fel sy’n ofynnol gan PSIAS. EQA wedi’i gwblhau mis Mai 2022, adroddiad a chynllun gweithredu dilynol wedi’i gyflwyno i’r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio 27.9.22 ynghyd â Hunanasesiad Archwiliol Mewnol CMIA. • Perfformiad o ran costau (gan ddefnyddio mewnbynnau ac allbynnau). • Mae Panel Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cwrdd bob chwarter. Mae pob Swyddog Arweiniol Corfforaethol yn adrodd i'r Panel hwn a chyhoeddir y Dyddiadau adrodd yn yr adroddiad. Mae Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu'n mynd i'r cyfarfodydd er mwyn iddynt allu pennu meysydd i'w cynnwys yn eu Blaenraglenni Gwaith.	Map perfformiad sy'n cynnwys mesurau perfformiad pob gweithgaredd allweddol.	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Gwybodaeth meincnodi	✓		
			Perfformiad o ran costau (gan ddefnyddio mewnbynnau ac allbynnau)	✓		
			Calendr o ddyddiadau ar gyfer cyflwyno, cyhoeddi a dosbarthu adroddiadau amserol a ddilynir.	✓		
	Alun Williams / Lowri Edwards/Elin Prysor F2.2 Gwneud penderfyniadau ar sail dadansoddiad a chyngor perthnasol, clir a gwrthrychol sy'n nodi'r goblygiadau a'r risgiau sy'n ymhlyg yn sefyllfa a rhagolwg ariannol, cymdeithasol ac amgylcheddol y sefydliad	• Mae'r Prif Swyddogion yn rhoi cymorth a chyngor i'r Aelodau. • Mae'n ofynnol cynnwys cyngor/goblygiadau ariannol a chyfreithiol mewn adroddiadau/penderfyniadau a gyhoeddir fel y bo'n briodol. • Diweddarwyd templed yr adroddiadau i’r Cyngor / Cabinet er mwyn cynnwys cyfeiriad at y goblygiadau cyfreithiol, y goblygiadau o ran staffio, y goblygiadau o ran eiddo/asedau a risgiau. • Mae’r Prif Swyddog Cyllid yn rhoi cyngor. • Cyhoeddir yr holl adroddiadau a chofnodion yn brydlon ac maent yn agored i'r cyhoedd eu gweld, gan gynnwys: o Opsiynau ar gyfer argymhellion. o Gofynnir i gadeiryddion pwyllgorau craffu ddwyn materion i sylw'r Cabinet	Trafodaeth rhwng Aelodau a Swyddogion ar anghenion gwybodaeth Aelodau i gefnogi gwneud penderfyniadau	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Cyhoeddi agendâu a chofnodion cyfarfodydd	✓		

Tudalen 65

		○ Y Pwyllgor Archwilio yn cyfeirio materion i'r Pwyllgor Craffu ac yn derbyn adroddiadau yn ôl. • Mae'r holl gyfarfodydd yn cael eu cynnal yn gyhoeddus, yn amodol ar ystyried gwybodaeth eithriedig yn ôl y diffiniad ohoni yn Neddf Llywodraeth Leol 1972 ac yn gyfarfodydd hybrid yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021. • Mae MO yn rhoi cyngor. • Cytundeb ar y wybodaeth y bydd ei hangen a'r terfynau amser.	Cytundeb ar y wybodaeth y bydd ei hangen a'r terfynau amser	✓		
	Lowri Edwards F2.3 Sicrhau bod trefn graffu neu oruchwylio effeithiol ar waith sy'n annog her a thrafodaeth adeiladol ynghylch polisïau ac amcanion cyn penderfynu, yn ystod y broses benderfynu ac ar ôl penderfynu, gan wella perfformiad y sefydliad ac unrhyw sefydliad y mae'n gyfrifol amdano	• Mae trefniadau craffu ar waith a gefnogir ac sy'n cynnig cyfleoedd i herio penderfyniadau ac i adolygu'r gwasanaethau a ddarperir. Nod y drefn graffu yw darparu gwerth ychwanegol i'r agenda gwelliant parhaus trwy ei rôl fel "cyfaill beirniadol". Mae'r Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu hefyd yn darparu cyfleoedd i gyflawni gwaith cyn penderfynu a gwaith llunio polisïau. Mae hon yn swyddogaeth sydd wedi datblygu dros y blynyddoedd diwethaf. Nod y Cyngor yw craffu cyn gwneud penderfyniadau lle bo modd. • Cymeradwywyd y Protocol Ymgysylltu â’r Cyhoedd Trosolwg a Chraffu (2016) (Dogfen N, y Cyfansoddiad) gan y Cyngor a’i ddefnyddio ar sawl achlysur. • Mae trefniadau ar waith i gasglu barn y cyhoedd trwy’r cyfryngau cymdeithasol a’i rannu gyda’r Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu er mwyn ei hystyried. • Cyhoeddir yr holl agendâu a chofnodion ar wefan y Cyngor. • Cyhoeddir blaenraglenni gwaith ar wefan y Cyngor. • Cyhoeddir cylchoedd gorchwyl ar wefan y Cyngor. • Hyfforddiant i’r Aelodau ar rôl y Pwyllgor Craffu. • Hyfforddiant wedi’i ddarparu i Gadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Craffu. • Mae manylion aelodaeth yr holl Bwyllgorau Craffu ar gael ar wefan y Cyngor. • Mae Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu y Cyngor yn gyfrifol am gadw llygad ar effeithiolrwydd cyffredinol BGC. • Ymgymerwyd â gwaith gyda Swyddfa Cenedlaethau’r Dyfodol i ddatblygu Fframwaith Craffu mewn perthynas â WFGA. • Y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.	Rôl a chyfrifoldeb ar gyfer craffu wedi'i sefydlu ac yn glir	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Agenda a chofnodion cyfarfodydd craffu	✓		
			Tystiolaeth o welliannau o ganlyniad i graffu	✓		
			Cylch gorchwyl	✓		
			Hyfforddiant i Aelodau	✓		
			Aelodaeth	✓		
			Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn destun craffu effeithiol	✓		
	Lowri Edwards/Alun Williams F2.4 Rhoi adroddiadau rheolaidd i'r Aelodau a'r uwch-reolwyr ynghylch cynlluniau cyflenwi gwasanaethau a'r camau a gymerwyd i gyflawni canlyniadau	• Adolygodd y Cyngor ei drefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn 2017 er mwyn gwella’r gwaith o fonitro ei gynlluniau busnes a’i ddangosyddion perfformiad. Mae’r rhain yn gysylltiedig â’r Amcanion Llesiant Corfforaethol a Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 hefyd. • Mae Bwrdd Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cyfarfod bob chwarter, ac estynnir gwahoddiad i Gadeiryddion Pwyllgorau Craffu fynychu’r rhain. • Pennir y dyddiadau adrodd ar ddechrau'r flwyddyn. • Cyfeirir Trawsnewid a Risgiau at Baneli a chyfarfodydd Llywodraeth Leol ar y cyd. • Gall Pwyllgorau Craffu ofyn am adroddiadau unrhyw bryd.	Calendr o ddyddiadau ar gyfer cyflwyno, cyhoeddi a dosbarthu adroddiadau amserol a ddilynir	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

	Duncan Hall F2.5 Sicrhau bod cysondeb rhwng camau pennu (fel cyllidebau) ac adroddiadau ar ôl gweithredu (e.e. datganiadau ariannol)	• Mae gwaith monitro ariannol yn digwydd yn rheolaidd ar draws y Cyngor dan drefniadau cyfrifyddu datganoledig, a darperir adroddiadau ffurfiol i'r Cabinet. Mae gwaith monitro hefyd yn rhan o'r adroddiadau rheoli perfformiad chwarterol. • Mae'n ofynnol cynnwys goblygiadau ariannol ym mhob adroddiad i'r Cabinet. • Mae'r Rheoliadau Ariannol a’r Rheolau'r Weithdrefn Ariannol (Dogfen F yn y Cyfansoddiad) a'r Rheoliadau Contractau (Dogfen G yn y Cyfansoddiad) i gyd yn gyfredol. Cymeradwywyd y Strategaeth Gaffael 2018-2022 gyfredol yn 2018. • Arferion cyfrifyddu – cydymffurfir â Chodau Ymarfer. Paratoir dangosyddion darbodus a darperir adroddiadau arnynt i'r Cyngor. Cânt eu monitro drwy gydol y flwyddyn. Mae'r gyllideb yn cael ei monitro'n gyson drwy gydol y flwyddyn. Mae IA hefyd yn adolygu'r rheolaethau dros gasglu a monitro incwm. • Caiff Cynlluniau Busnes/Gwasanaeth eu monitro i sicrhau bod canlyniadau'n cael eu cyflawni.	Safonau ariannol, canllawiau Rheoliadau ariannol a rheolau sefydlog	✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
F3 Rheolaeth fewnol gadarn	Alun Williams / Amanda Roberts / Alex Jenkins F3.1 Alinio'r strategaeth rheoli risg a'r polisïau ar reolaeth fewnol â'r gwaith o gyflawni amcanion	• Cymeradwyodd y Cabinet y Polisi a’r Strategaeth Rheoli Risgiau ynghyd â’r Fframwaith Rheoli Risgiau ar 24 Medi 2019. • Cyflwynir diweddariadau ynghylch trefniadau Parhad Busnes ac Argyfyngau Sifil Posibl yn rheolaidd yn unol â'r Gofrestr Risg Gorfforaethol, Risg CORP04. • Mae’r Grŵp Parhad Busnes ac Argyfyngau Sifil Posibl yn cyfarfod bob chwarter. • Mae'r Cynllun Archwilio Mewnol Blynyddol yn cael ei asesu o safbwynt risg ac mae’n ystyried nodau ac amcanion y Cyngor, a'i bolisïau a'i weithdrefnau corfforaethol, gan gynnwys adolygu’r trefniadau corfforaethol ar gyfer Rheoli Risg a phrofi’r mesurau rheoli lliniarol sydd ar waith ar gyfer sampl o’r risgiau a nodir yn y Gofrestr Risgiau Corfforaethol. • Cymeradwywyd Strategaeth a Chynllun Archwilio Mewnol 2021-2022 gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 10 Mawrth 2022, ac maent yn parhau i ystyried y risgiau ychwanegol sy’n deillio o’r pandemig. • Gall cynllun archwilio blynyddol IA roi sylw i unrhyw angen i ail-flaenoriaethu gwaith, gan ganiatáu i IA ymateb i unrhyw newidiadau o ran risg yn y Cyngor. • Mae’r adroddiadau archwilio mewnol a roddir i’r Rheolwyr yn tynnu sylw at y risgiau o beidio â gweithredu unrhyw gamau y mae’r gwasanaeth IA yn eu hargymell. Mae camau gweithredu sylfaenol ac arwyddocaol a argymhellir yn cael eu dilyn i fyny a’u hadrodd i’r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Os yw’r CMIA o’r farn nad yw Rheolwr wedi rhoi sylw i unrhyw risgiau sylfaenol, adroddir hyn i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, y mae ganddo y disgresiwn i ofyn i’r Rheolwr fynychu ac esbonio’r rheswm dros y diffyg cydymffurfiaeth. • Mae’r Archwilydd a benodwyd yn ystyried trefniadau’r Cyngor er mwyn sicrhau darbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ac yn	Strategaeth rheoli risg Cynllun Archwilio 2018/19 Adroddiadau archwilio	✓ ✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach

Tudalen 67

		ei lythyr, mae wedi nodi bod y Cyngor wedi cydymffurfio â’i gyfrifoldebau ynghylch y defnydd a wneir o’i adnoddau. • Mae Amcanion y Cyngor yn cyd-fynd â Strategaethau.				
	Alun Williams / Alex Jenkins F3.2 Gwerthuso a monitro'r prosesau rheoli risg a rheolaeth fewnol yn rheolaidd	• Cymeradwyodd y Cabinet Fframwaith Rheoli Risgiau’r Cyngor ar 24 Medi 2019, ac mae’r Cyngor yn parhau i lunio strategaethau a chynlluniau sy’n ystyried y risgiau sy’n deillio o bandemig COVID-19. • Mae'r Grŵp Rheoli Argyfyngau a Pharhad Busnes yn cwrdd yn rheolaidd i adolygu Cynlluniau a Threfniadau Argyfyngau a Pharhad Busnes Corfforaethol a Meysydd Gwasanaeth, yn ogystal ag argymhellion sy'n codi o ddigwyddiadau ac ymarferion blaenorol i ddarparu tystiolaeth o'r risg, i bennu'r tueddiadau sy'n dod i'r amlwg, ac i gofnodi unrhyw wersi a ddysgwyd er mwyn mynd i'r afael â nhw. • Mae gwerthuso risg bob amser yn ymddangos ar agendâu. • Cymeradwywyd Strategaeth a Chynllun Archwilio Mewnol 2022/23 gan y Pwyllgor Archwilio ar 10 Mawrth 2022, ac mae’n parhau i ystyried y risgiau ychwanegol sy’n deillio o’r pandemig. • Gall cynllun archwilio blynyddol IA roi sylw i unrhyw angen i ail-flaenoriaethu gwaith, gan ganiatáu i IA ymateb i unrhyw newidiadau o ran risg yn y Cyngor. • Cyflwynir Adroddiadau Cynnydd Chwarterol rheolaidd ynglŷn ag Archwilio Mewnol i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu at ddibenion monitro (e.e. cyflwynwyd Adroddiad Cynnydd Archwilio Mewnol ar gyfer y cyfnod rhwng 1 Ebrill 2022 a 30 Mehefin 2022 i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 27 Medi 2022). • Cyflwynir crynodeb o’r gwaith a’r farn archwilio ar sicrwydd yn yr Adroddiad Archwilio Mewnol Blynyddol ar ddiwedd y flwyddyn. Cymeradwywyd Adroddiad Blynyddol IA ar gyfer 2021/22 gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 6 Mehefin 2022 • Adolygiadau IA dilynol er mwyn monitro gweithrediad camau gweithredu gofynnol. • Caiff y rheolaethau mewnol a’r prosesau risg a llywodraethu eu monitro yn unol â'r Siarter Archwilio Mewnol (cymeradwywyd y fersiwn diwethaf gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu 19/1/22) a'r Cynllun a’r Strategaeth Archwilio Mewnol Blynyddol.	Cafodd y strategaeth/polisi rheoli risg ei chymeradwyo a'i mabwysiadu'n ffurfiol, ac mae'n cael ei hadolygu a'i diweddaru'n rheolaidd.	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach
	Alex Jenkins F3.3 Sicrhau bod trefniadau gwrth-dwyll a llygredd effeithiol ar waith	• Cydymffurfio â'r Cod Ymarfer ar Reoli'r Risg o Dwyll a Llygredd (CIPFA, 2014). • Mae gan yr Archwilwyr Mewnol weithdrefnau ar waith os caiff twyll ei ganfod. • Mae Swyddog yn y tîm IA yn Dechnegydd Atal Twyll achrededig. • Mae Swyddog yn y tîm IA yn meddu ar Dystysgrif mewn Arferion Ymchwilio gan CIPFA (‘CCIP’). • Mae ‘Strategaeth Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian) a ddiweddarwyd ac a gymeradwywyd gan y Cyngor ar 17 Mehefin 2021 (cadarnhawyd y cofnodion ar 23 Medi 2021) wedi’i pharatoi o ran y Cod Ymarfer ac mae wedi’i diweddaru i sicrhau bod yr holl ofynion wedi’u cynnwys.	Cydymffurfio â'r Cod Ymarfer ar Reoli'r Risg o Dwyll a Llygredd (CIPFA, 2014)	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach

		• Mae IA yn ymgymryd â gwaith atal twyll pan fo angen (yn ogystal ag ymdrin ag achosion o dwyll a ganfuwyd fel yr ystyriwyd yn gynharach). • Mae’r Cyngor yn cydymffurfio â gofynion Menter Twyll Cenedlaethol flynyddol Archwilio Cymru. IA sy’n cydgysylltu’r gwaith hwn ar hyn o bryd. • Mae IA yn cyflwyno Adroddiad Atal Twyll i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu bob blwyddyn (<u>cyflwynwyd Adroddiad Atal Twyll 2021/22 i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 6 Mehefin 2022</u>). • Monitro ac ymateb i rybuddion ynghylch twyll (NAFN, rhwydweithiau ehangach, cymheiriaid, ac ati); • Aelodaeth a chyfranogiad gweithredol mewn grwpiau a rhwydweithiau proffesiynol (Tisonline, KHub, ac ati); • Mae IA yn cynnig cyngor i wasanaethau ynghylch gweithredu systemau a phrosesau newydd er mwyn sicrhau y caiff rheolaethau mewnol effeithiol eu cynnal; • Mae Swyddogion enwebedig yn y Cyngor yn cael hyfforddiant twyll amrywiol er mwyn cynnal eu gwybodaeth a’u harbenigedd; • Pan fo hynny’n briodol, cyhoeddir gwybodaeth am erlyniadau llwyddiannus ar wefan y Cyngor (ac yn y wasg leol) • Caiff taliadau grant Covid-19 eu harchwilio cyn iddynt gael eu talu (gan ei bod yn haws stopio taliad na’i adfer); • Ychwanegwyd archwiliadau rheolaeth ariannol allweddol i’r cynllun archwilio, er mwyn archwilio rheolaethau, llywodraethu a risgiau tra bod staff yn gweithio gartref • Gall cynllun archwilio blynyddol IA roi sylw i unrhyw angen i ail-flaenoriaethu gwaith, gan ganiatáu i IA ymateb i unrhyw newidiadau o ran risg yn y Cyngor.				
	Alex Jenkins F3.4 Sicrhau bod yr archwiliwr mewnol yn rhoi sicrwydd ychwanegol o ran digonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol y fframwaith llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth	• Cymeradwywyd <u>AGS 2020/21</u> gan y Cyngor ar 25 Tachwedd 2021 gyda’r Datganiad o’r Cyfrifon. Mae AGS yn cynnwys barn flynyddol CMIA ynghylch sicrwydd. • Mae CMIA sy’n astudio ar hyn o bryd i ennill cymhwyster CIPFA yn bennaeth ar y swyddogaeth IA, mae ganddo CMIA brofiad sylweddol ym maes llywodraeth leol, ac maent yn cael eu cynorthwyo gan dîm sy’n meddu ar sgiliau a gwybodaeth briodol. Adroddir yn rheolaidd i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu am weithgarwch IA. Mae blaenraglen waith gadarn sy’n seiliedig ar risg a gweithgarwch cynllunio busnes yn eu lle. • Mae IA yn gwerthuso ac yn gwella effeithiolrwydd prosesau rheoli risg, rheolaeth a llywodraethu yn unol â PSOAS, a gaiff ei hunanasesu a’i adrodd i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu bob blwyddyn, ynghyd ag unrhyw welliannau gofynnol. Cynhelir adolygiad gan gymheiriaid bob 5 mlynedd a chwblhawyd yr un diweddaraf ym mis Mai 2022. Cafodd yr adroddiad a’r cynllun gweithredu dilynol ei gyflwyno i’r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 27 Medi 2022. • Mae Archwilio Mewnol yn rhoi sicrwydd i reolwyr unigol ar ôl pob adolygiad archwilio – yna defnyddir y rhain i ddarparu lefel	Datganiad Llywodraethu Blynyddol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Gwasanaeth Archwilio Mewnol effeithiol gydag adnoddau ac yn cael ei gynnal	✓		

		gorfforaethol gyffredinol o sicrwydd yn flynyddol, sy'n bwydo i mewn i’r AGS. • Ailstrwythurwyd y gwasanaeth Archwilio Mewnol ym mis Mai 2019 ac eto ym mis Tachwedd 2020. Mae pob swydd wedi’i llenwi er 1 Rhagfyr 2020. • Mae dau aelod staff wrthi’n astudio ar gyfer cymhwyster hyfforddiant proffesiynol Sefydliad yr Archwilwyr Mewnol ar hyn o bryd.				
	Elin Prysor F3.5 Sicrhau bod pwyllgor Archwilio a Llywodraethu neu grŵp neu swyddogaeth o'r fath sy'n annibynnol ar y weithrediaeth ac sy'n atebol i'r corff llywodraethu yn: darparu ffynhonnell arall o sicrwydd effeithiol ynghylch y trefniadau i reoli risg ac i gynnal amgylchedd rheoli effeithiol, gan sicrhau bod ei argymhellion yn cael sylw a'u rhoi ar waith	• Sefydlwyd Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu sy'n pennu ei gynllun gwaith ei hun. Mae aelod o'r wrthblaid yn cadeirio'r Pwyllgor (tan mis Mai 2022 pan fydd Unigolyn Lleyg yn Gadeirydd, yn unol â darpariaethau Deddf 2021). • Gwaith paratoi parhaus a gweithredu newidiadau sy’n effeithio ar y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yng ngoleuni Deddf 2021. Hysbyswyd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, mewn adroddiad yn ystod y Cyfarfod ar 24.2.2021, o newidiadau i’w rôl ynghylch adroddiadau hunanasesu y Cyngor, ac ynghylch asesiadau perfformiad panel, yn ogystal â’r ffaith bod yr enw yn cael ei newid, ynghyd â’r newidiadau i’r Cadeirydd/Is-Gadeirydd a’r cyfansoddiad. • Diweddarwyd cylch gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 6 Rhagfyr 2018. • Cyflwynwyd adroddiad a oedd yn cynnig diweddariad am Ddeddf 2021 i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 3.6.2021, a fyddai’n cynnwys rhoi diweddariad i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ynghylch newidiadau i’r Cyfansoddiad sy’n effeithio ar y Pwyllgor, gan gynnwys: - Recriwtio aelodau lleyg ac Is-Bwyllgor Archwilio a Llywodraethu CJC Canolbarth Cymru; ac - Ynghylch swyddogaethau’r Pwyllgor sy’n ymwneud ag: o adolygu ac asesu asesiad perfformiad y Cyngor; o ystyried adroddiad Hunanasesu blynyddol drafft y Cyngor; o ystyried unrhyw adroddiad gan yr Archwilydd Cyffredinol ac ymateb drafft y Cyngor; o adolygu swyddogaeth trin cwynion y Cyngor; a’r rôl ynghylch Asesiadau Perfformiad y Panel (o fis Mai 2022). • Mae newidiadau a wnaethpwyd yn ystod 2021-2022 yn cynnwys paratoadau ar gyfer: - newidiadau i’r cylch gorchwyl/cylch gwaith/cyfansoddiad (gan gynnwys argymhellion i’r Cyngor gan y Gweithgor Trawsbleidiol ar y Cyfansoddiad a newidiadau i’r Cyfansoddiad a gymeradwywyd gan y Cyngor yn ystod ei Gyfarfod ar 23.9.2021); - newid yr enw i’r ‘Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu’; - yr Aelodaeth fydd 2/3 Cynghorydd ac 1/3 Unigolyn Lleyg (yn unol â’r diffiniad yn y Ddeddf) – recriwtio wedi cael ei gwblhau (cymeradwywyd y penodiadau gan y Cyngor ar 9.12.21);	Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cydymffurfio ag arferion gorau – gweler Pwyllgorau Archwilio: Canllawiau Ymarferol ar gyfer Awdurdodau Lleol a'r Heddlu (CIPFA, 2013) Cylch gorchwyl Aelodaeth Hyfforddiant	✓ ✓ ✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

		- Dyletswydd y Pwyllgor i benodi ei Gadeirydd a'i Ddirprwy Gadeirydd ei hun; - Rhaid i'r Cadeirydd fod yn unigolyn lleyg – recriwtio wedi cael ei gwblhau (cymeradwywyd y penodiadau gan y Cyngor ar 9.12.21) a phenodir y Cadeirydd/Dirprwy Gadeirydd o blith yr Aelodau Lleyg; - Ni ddylai'r Dirprwy Gadeirydd fod yn aelod o Bwyllgor Gweithredol yr Awdurdod Lleol; ac - Yn absenoldeb y Cadeirydd a'r Dirprwy, dim ond Aelodau anweithredol fydd yn gallu cadeirio. • Cwblhawyd adolygiad o faint y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a chymeradwywyd y ffaith y bydd ei faint yn newid o fis Mai 2022 (9). • Mae gan y Pwyllgor Archwilio aelod lleyg effeithiol. Ystyrir aelodaeth y Pwyllgor Archwilio Llywodraethu yn unol â Deddf 2021: cwblhawyd y broses o recriwtio aelodau lleyg, gan ystyried gofynion Deddf 2021 a'r ffaith bod cyfnod yr aelod lleyg presennol yn y swydd wedi dod i ben. • Cymeradwywyd Cyfeiriad Swydd, Manyleb person a meini prawf gan y Cyngor ar 10/12/20. • Hunanasesiad y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu – mae'r ymarfer hunanasesu yn mynd rhagddo. • Cyhoeddir adroddiadau a chofnodion ar wefan y Cyngor. • Diweddarwyd cylch gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. • Mae manylion aelodaeth y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a'r holl bwyllgorau craffu ar gael ar wefan y Cyngor. • Mae'r CMIA a Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cwrdd yn rheolaidd. • Mae MO a Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cwrdd yn ôl y gofyn. • Cyfarfodydd rheolaidd rhwng MO a CMIA. • Cyfarfodydd rheolaidd rhwng MO a CMIA ac Archwilio Cymru yn ôl yr angen. • Cyfarfodydd rheolaidd rhwng Aelodau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a'r rheolydd allanol Archwilio Cymru (gyda Swyddogion a heb Swyddogion) • Darperir hyfforddiant / diweddariadau rheolaidd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. • Mae Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn mynd i Grŵp Rhwydweithio Cadeiryddion Pwyllgorau Archwilio a Llywodraethu Cymru i ddatblygu'r rôl a chymharu'r rôl o fewn Awdurdodau Lleol.				
F4 Rheoli data	Arwyn Morris F4.1 Sicrhau bod trefniadau effeithiol ar waith i gasglu, storio, defnyddio a rhannu data'n ddiogel, gan gynnwys prosesau i ddiogelu data personol	• Mae Strategaeth TGCh a Digidol newydd ar gyfer 2018-2022 wedi'i chymeradwyo. • Mae'r holl bolisïau'n gyfredol gan gynnwys; (y rhain oll wedi'u cymeradwyo yn ystod mis Chwefror 2019). ○ Polisi Diogelu Data a GDPR; ○ Polisi Diogelu Gwybodaeth; a ○ Pholisi Rheoli Cofnodion.	Fframwaith a gweithdrefnau rheoli data. Allem ni ychwanegu'r dyddiadau i'r polisïau os gwelwch yn dda	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

		• Rhaid i’r holl Staff gwblhau modiwl e-ddysgu gorfodol am Ddiogelu Gwybodaeth.
		• Rhaid i’r holl Staff gwblhau modiwl e-ddysgu gorfodol am Ddiogelu Data.
		• Swyddog Diogelu Data Dynodedig.
		• Cyswllt Cwsmeriaid y Swyddog Arweiniol Corfforaethol yw’r Perchennog Risg Gwybodaeth Uwch (‘SIRO’) ac mae wedi mynychu hyfforddiant priodol ar gyfer y rôl hwnnw.
		• Pennwyd y Swyddogion cyfrifol canlynol:
		  ○ Swyddog Diogelwch TG (‘ITSO’); a
		  ○ Swyddog Rheoli Gwybodaeth a Chofnodion (‘IRMO’)
		• Yn ogystal, mae'r grwpiau/pwyllgorau a ganlyn yn ystyried diogelwch Gwybodaeth:
		  ○ Y Grŵp Diogelu Data Corfforaethol; a’r
		  ○ Pwyllgor Argyfyngau a Pharhad Busnes.
		• Cynhelir asesiadau allanol, gan gynnwys cydymffurfiaeth â’r Cod Ymddygiad.
		• Cynhelir Archwiliad Mewnol rheolaidd o'r gofynion Cofrestru diogelu data.
		• Rhoddwyd gweithdrefnau ar waith yn sgil archwiliad Archwilio Cymru.
		• Mae swyddogion yn ystyried cyflwyno hysbysiadau preifat mewn perthynas â cheisiadau i’r holl Aelodau, gan gynnwys y Pwyllgor Rheoli Datblygu.
		• Mae hyfforddiant wedi cael ei drefnu ar gyfer Aelodau ar eu rhwymedigaethau o dan y GDPR fel rhan o’r hyfforddiant newydd i Aelodau, ac mae adran ar y ddeddfwriaeth honno wedi cael ei chynnwys bellach yn y protocol ar gyfer Aelodau mewn cynllunio.
			Swyddog diogelu data dynodedig
			Polisïau a gweithdrefnau Diogelu Data.
				✓
				✓		

	Arwyn Morris F4.2 Sicrhau bod trefniadau effeithiol ar waith a gweithredu'n effeithiol wrth rannu data â chyrff eraill	• Mae Cyngor Sir Ceredigion wedi llofnodi Cytundeb Cymru ar Rannu Gwybodaeth Bersonol (WASPI) ac felly mae'n defnyddio fframwaith WASPI ar gyfer ei Gytundebau Rhannu Gwybodaeth. • Fel rheol, anfonir cytundebau at y Swyddog Diogelu Data. • Ceir cofrestr gyhoeddus ar Wefan WASPI hefyd. • Cynhelir asesiadau allanol rheolaidd e.e. Cydymffurfiaeth â’r Cod Ymddygiad. ***Cyfres gyffredin o egwyddorion a safonau sydd ar waith pan fydd sefydliadau sy'n bartneriaid yn rhannu gwybodaeth bersonol yw'r Cytundeb. Bydd y sefydliadau sy'n mabwysiadu'r Cytundeb yn dangos eu hymrwymiad i fodloni'r amodau, y rhwymedigaethau a'r gofynion y cytunwyd arnynt o fewn y fframwaith.	Cytundeb rhannu data Cofrestr rhannu data Cytundebau prosesu data	✓ ✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Arwyn Morris F4.3 Adolygu ac archwilio'n rheolaidd ansawdd a chywirdeb y data a ddefnyddir i wneud	• Polisi Rheoli Cofnodion. • Polisi Diogelu Data / GDPR. • Monitro perfformiad mewnol a thystiolaeth. • Mae croes-gyfateb data yn digwydd ar draws y gwahanol wasanaethau.	Data gweithdrefnau ac adroddiadau ansawdd. Allem ni ychwanegu'r dyddiadau i'r	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

	penderfyniadau ac i fonitro perfformiad	• Caiff gwerthoedd Dangosyddion Perfformiad eu dilysu gyda thystiolaeth. • Amserlen Cadw Dogfennau – wedi'i chyhoeddi ar y fewnrwyd erbyn hyn.	polisïau os gwelwch yn dda Oes enghraifft o Fonitro perfformiad mewnol			
			Gweithdrefnau dilysu data Pa weithgarwch dilysu data a gyflawnir	✓		
F5 Rheoli arian cyhoeddus mewn ffordd gadarn	Duncan Hill F5.1 Sicrhau bod rheolaeth ariannol yn cefnogi'r gwaith o gyflawni canlyniadau hirdymor a pherfformiad ariannol a gweithredol byrdymor	• Sefydlwyd y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig ('MTFS') gyfredol yn ystod 2013-14 a chafodd ei diweddaru'n helaeth a'i chymeradwyo gan y Cyngor ar 24 Chwefror 2016. Mae'r MTFS gyfredol yn trafod y cyfnod o 2018/2019 ymlaen, ond mae bellach wedi'i diwygio i adlewyrchu setliad refeniw dros dro 2021/2022 ac wedi'i diweddaru i: o Adlewyrchu effaith Covid-19 o Adlewyrchu 'Hybu Economi Ceredigion – Strategaeth Weithredu 2020-35' o Diwygio'r cynllun arbedion trawsnewid o Rhagamcanu y pwysau o ran costau o Adlewyrchu newidiadau o ran data, rheoliadau, cynlluniau, polisïau a strategaethau ac mae'n cael ei chyflwyno i'r Cabinet i'w chymeradwyo 23.2.2021 ac wedyn yn cael ei chyflwyno i'r Cyngor ar 5.2.2021. • Mae hwn bellach yn cynnwys fframwaith polisi er mwyn pennu'r cyllidebau bob blwyddyn, yn ogystal â chynllun tair blynedd. Mae MTFS yn ymddangos fel risg corfforaethol a gaiff ei ddiweddaru o leiaf dair gwaith y flwyddyn. Roedd y gwaith blynyddol o osod cyllideb yn cynnwys asesiad risg hefyd. Mae'r Cyngor yn ymateb i'r cynnig yn Adroddiad Gwella Blynyddol Swyddfa Archwilio Cymru 2016 (Archwilio Cymru bellach), gan ystyried yr adroddiad yng ngoleuni'r MTFS trwy sicrhau bod trefniadau rheoli ariannol y Cyngor yn ddigon cadarn i ymateb i'r sialensiau sylweddol yn y dyfodol. • ofynnol i ystyried blaenoriaethau gwasanaethau, gan roi sylw i'r cyfyngiadau ariannol ar yr un pryd. • Sefydlwyd cynllun/amserlen ar gyfer prosiect y gyllideb flynyddol i sicrhau bod cyllideb gytbwys yn cael ei chymeradwyo o fewn y cyfnod statudol yn unol â fframwaith cyllideb y Cyngor. • Darperir adroddiadau rheolaidd am y gyllideb i'r Cabinet a'r Grŵp Arweiniol trwy gydol y flwyddyn, ac mae'r cyllidebau gweithredol yn cael eu monitro bob mis.	Rheolaeth ariannol yn ategu darparu gwasanaethau a thrawsnewid yn ogystal â sicrhau stiwardiaeth dda.	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

	Duncan Hill F5.2 Sicrhau bod rheolaeth ariannol ddatblygedig yn cael ei hintegreiddio i bob lefel gynllunio a rheoli, gan gynnwys rheoli risgiau a rheolaethau ariannol	• Caiff y gyllideb ei monitro'n rheolaidd trwy gydol y flwyddyn, o fewn gwasanaethau, gan y Cabinet a chan weithgorau Aelodau a Swyddogion e.e. Grŵp Datblygu a CMG ac arbedion y rhaglen trawsnewid i'r Grŵp Ymgynghorol Trawsbleidiol ar Drawsnewid ac Effeithlonrwydd. • Cynhelir cyfarfodydd chwarterol o'r Panel Gweithredol, os oes angen, gyda'r Swyddogion Arweiniol Corfforaethol ynghyd ag Arweinydd y Cyngor, CE, y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Cyllid a'r Aelod Cabinet gyda chyfrifoldeb am Gyllid.	Adroddiadau monitro cyllideb	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

G. Defnyddio arferion gweithio da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio i sicrhau atebolrwydd effeithiol						
Mae atebolrwydd yn ymwneud â sicrhau bod y rhai sy'n gwneud penderfyniadau ac yn darparu gwasanaethau yn atebol amdanynt. Mae atebolrwydd effeithiol yn ymwneud nid yn unig ag adrodd ar gamau gweithredu a gwblhawyd, ond hefyd sicrhau bod rhanddeiliaid yn gallu deall ac ymateb pan fydd y sefydliad yn cynllunio ac yn cyflawni ei weithgareddau mewn modd tryloyw. Mae'r swyddogaeth archwilio allanol a mewnol yn cyfrannu at atebolrwydd effeithiol.						
Is-egwyddorion	Ymddygiad	Tystiolaeth	Yn ddisgwyliedig	✓/X	Sgôr	Gweithred
G1 Defnyddio arferion gwaith da o ran tryloywder	Lowri Edwards/Arwyn Morris/Alun Williams G1.1 Ysgrifennu a rhannu adroddiadau â'r cyhoedd a rhanddeiliaid eraill mewn ffordd ddealladwy sy'n briodol ar gyfer y gynulleidfa darged a sicrhau eu bod yn hawdd cael gafael arnynt a'u pwyso a'u mesur	• Gwefan y Cyngor. • Darlledir cyfarfodydd y Cyngor a’r Cabinet ar y we. • Ceir templedi safonol ar gyfer y Cabinet, y Pwyllgorau Craffu a'r Cyngor. • Cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg. • Defnyddio Modern.Gov er mwyn cyhoeddi agendâu a Gwybodaeth am Gynghorwyr. • Mae’r Cyngor yn rhoi ar waith y newidiadau a gyflwynwyd gan Ddeddf 2021, gan gynnwys y gofyniad i’r Cyngor ymgynghori a chyhoeddi strategaeth cyfranogiad y cyhoedd i gynyddu cyfranogiad y cyhoedd mewn democratiaeth leol ac i wella tryloywder. • Mae’r Cyngor yn cydymffurfio â Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Coronafeirws) (Cyfarfodydd) (Cymru) 2020 sy’n caniatáu mynediad o bell i gyfarfodydd ac sy’n nodi’r gofynion o ran mynediad y cyhoedd at ddogfennau/cyhoeddi dogfennau. • Mae’r gwaith yn mynd rhagddo i baratoi Polisi Ymgysylltu Cymunedol a fydd yn bodloni gofynion Deddf 2021, a fydd yn cynnwys sut y byddwn yn annog cyfranogiad wrth wneud penderfyniadau hefyd, er ein bod yn aros am ganllawiau terfynol gan Lywodraeth Cymru am y rhan hon o’r ddeddfwriaeth. • Mae map ffyrdd y Cyngor wedi darparu’r wybodaeth ddiweddaraf i ddinasyddion am y gwasanaethau a ddarperir oherwydd pandemig Covid-19, er mwyn cynnig eglurder i breswylwyr y Sir. • Mae offer wedi cael eu gosod yn Siambr y Cyngor er mwyn gallu cynnal cyfarfodydd hybrid, yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021. • Mae’r Cyngor yn darparu ffyrdd amgen i ddinasyddion droi at wybodaeth os nad ydynt yn gallu manteisio ar wasanaethau digidol. Gall y Dinesydd ffonio Canolfan Gyswllt y Cyngor neu ymweld â’i Lyfrgelloedd, lle y gellir troi at gyfrifiaduron neu fanteisio ar wasanaeth Wi-Fi 4G am ddim y gall unrhyw un ei ddefnyddio ar eu dyfais eu hunain.	Gwefan Darlledir cyfarfodydd y Cyngor ar y we	✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Lowri Edwards G1.2 Taro cydbwysedd rhwng darparu swm priodol	• Mae manylion cyswllt y Cynghorwyr, eu cofnodion presenoldeb ac aelodaeth y Pwyllgorau ar gael ar Wefan y Cyngor.	Adroddiadau blynyddol y Cynghorwyr	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni

Tudalen 75

	o wybodaeth i fodloni'r galwadau am dryloywder a gwella craffu cyhoeddus, heb iddi fod yn rhy feichus i'w darparu nac i ddefnyddwyr ei deall	• Mae adroddiadau blynyddol Cynghorwyr ar gael ar Wefan y Cyngor. • Mae’r Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Chraffu ar gael ar Wefan y Cyngor. • Mae Adroddiad Blynyddol y Gwasanaethau Democrataidd ar gael ar Wefan y Cyngor.	Adroddiad blynyddol	✓		arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
G2 Defnyddio arferion gwaith da o ran adrodd	Alun Williams G2.1 Adrodd o leiaf bob blwyddyn ar berfformiad, gwerth am arian a gwarchod adnoddau	• Cyhoeddir Hunanasesiad ac Adolygiad Blynyddol o Berfformiad ac Adroddiad Blynyddol Amcanion Llesiant y Cyngor Sir ar wefan Sir Ceredigion i roi gwybod i ddinasyddion Ceredigion am weithgareddau a chamau gweithredu a gyflawnir gan y Cyngor er mwyn cynorthwyo ei Amcanion Llesiant a Gwella. Mae hwn hefyd yn rhan o hunanasesiad y Cyngor. Mae crynodeb o'r cynllun hefyd ar gael mewn swyddfeydd cyhoeddus i'n dinasyddion ei weld. • Cyhoeddir datganiadau ariannol blynyddol ar Wefan y Cyngor.	Adroddiad blynyddol ffurfiol sy'n cynnwys pwyntiau allweddol a godwyd gan graffwyr allanol ac adborth gan ddefnyddwyr gwasanaeth ar ddarparu gwasanaethau	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Datganiadau cyllid blynyddol	✓		
	Alun Williams G2.2 Sicrhau bod yr Aelodau a'r uwch-reolwyr yn ysgwyddo perchnogaeth dros y canlyniadau	• Cymeradwyaeth briodol. • Trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol. • Perchnogaeth dros gynllunio a thrawsnewid.	Cymeradwyaeth briodol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Elin Prysor G2.3 Sicrhau bod trefniadau cadarn ar waith i asesu'r graddau y mae'r egwyddorion a geir yn y Fframwaith wedi'u rhoi ar waith, a chyhoeddi canlyniadau'r asesiad hwn, gan gynnwys cynllun gweithredu ar gyfer gwella a thystiolaeth o lywodraethu da (datganiad llywodraethu blynyddol)	• Mae AGS y Cyngor yn dangos sut y mae’n cydymffurfio â saith egwyddor graidd y Fframwaith Llywodraethu a’r is-egwyddorion a geir yn y Fframwaith ac yn y Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol, gan gynnwys y modd y mae’n rhoi trefniadau priodol ar waith i lywodraethu ei waith, yn hwyluso defnydd effeithiol o’i swyddogaethau, ac yn trefnu i reoli risgiau (lluniwyd y Fframwaith Llywodraethu yn 2010 ac fe’i hadolygwyd yn unol â Fframwaith CIPFA/SOLACE, *Delivering Good Governance in Local Government* (2016)). Mae hefyd yn cydymffurfio â Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol (Cymru) 2015. • Cynhaliwyd asesiad o'r fframwaith llywodraethu corfforaethol i sicrhau cydymffurfiaeth e.e. fe’i ddiweddarwyd yng ngoleuni’r newidiadau y bu’n rhaid eu gwneud oherwydd pandemig COVID-19. Y Cyngor sy’n penderfynu a ddylid cymeradwyo’r AGS e.e. diweddarwyd a chymeradwywyd y Datganiad gan y Cyngor ar 25 Tachwedd 2021 (ochr yn ochr â’r cyfrifon). • Mae Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol y Cyngor yn dangos sut y mae wedi rhoi’r trefniadau llywodraethu corfforaethol angenrheidiol ar waith i gyflawni’i waith yn effeithiol. Mae’r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol yn ddatganiad cyhoeddus sy’n nodi sut y bydd y Cyngor yn bodloni’r ymrwymiad hwnnw.	Datganiad Llywodraethu Blynyddol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.

	Elin Prysor G2.4 Sicrhau bod y Fframwaith yn cael ei ddefnyddio ar gyfer sefydliadau a reolir ar y cyd neu a rennir, fel y bo'n briodol	• Caiff AGS ei rannu gyda'r cyfrifon, ei adolygu a'i ddiweddaru, gydag Aelodau a Swyddogion yn darparu proses ymgysylltu ehangach.	Datganiad Llywodraethu Blynyddol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Duncan Hill G2.5 Sicrhau bod y wybodaeth am berfformiad a ddarperir gyda'r datganiadau ariannol yn cael ei pharatoi ar sail gyson ac amserol a bod modd cymharu'r datganiadau â sefydliadau tebyg	• Mae'n ofynnol cynnwys goblygiadau ariannol ym mhob adroddiad i'r Cabinet. Mae'r Rheoliadau Ariannol a Rheolau'r Weithdrefn Ariannol (Dogfen F yn y Cyfansoddiad) a Rheolau'r Weithdrefn Gontractau (Dogfen G yn y Cyfansoddiad) yn gyfredol. Cymeradwywyd Strategaeth Gaffael 2018-2022 yn 2018. • Arferion cyfrifyddu – Codau Ymarfer yn cael eu dilyn. Paratoir dangosyddion darbodus a darperir adroddiadau arnynt i'r Cyngor. Cânt eu monitro trwy gydol y flwyddyn. Mae'r gyllideb yn cael ei monitro'n gyson drwy gydol y flwyddyn. Mae IA hefyd yn adolygu'r rheolaethau dros gasglu a monitro incwm.	Y fformat yn dilyn arferion gorau	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
G3 Sicrwydd ac atebolrwydd effeithiol	Elin Prysor G3.1 Sicrhau bod y sefydliad yn gweithredu ar sail y camau unioni a argymhellir gan archwilwyr allanol	• Ceir perthynas waith dda â'r rheoleiddwyr allanol, gan gynnwys Archwilio Cymru, Estyn, AGC, yr Awdurdod Gwasanaethau Ariannol ('FSA') a'r Asiantaeth Safonau Bwyd, fel rheoleiddwyr allweddol. • Cofnodwyd Protocol Archwilio Cymru ac mae gweithdrefnau yn eu lle i sicrhau y rhoddir sylw i'r holl 'Ffurflenni Ymateb Rheolwyr' o bob adroddiad Archwilio Cymru ac y cyflwynir ymatebion y Gwasanaeth i'r Grŵp Arweiniol, y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ac Archwilio Cymru. • O ran monitro cynnydd camau gweithredu/argymhellion, y Swyddog Llywodraethu yw pwynt cyswllt Archwilio Cymru ar gyfer Ffurflenni Ymateb Rheolwyr ('MRFs') heb eu llenwi ar gyfer 2019/20 & 2020/21, a materion parhaus ynghylch llywodraethu/MRFs sy'n ymwneud â pherfformiad. Nodir y system hon mewn Protocol, a gymeradwywyd gan y Grŵp Arweiniol ac a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, a chyflwynwyd fersiwn wedi ddiweddaru (i adlewyrchu'r ffaith bod y Swyddog Perfformiad a Gwella Corfforaethol yn ei swydd) yn ystod Cyfarfod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 9.9.2021. • Cynhelir cyfarfodydd misol hefyd rhwng swyddogion Perfformiad ac Archwilio Cymru, a gellir eu trefnu gyda swyddogion eraill yn ôl yr angen. Cynhelir deialog rheolaidd gyda chynrychiolwyr o Archwilio Cymru. • Caiff argymhellion gan Archwilio Cymru eu cyflawni fel rhan o'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol. • Cyflwynir holl adroddiadau Archwilio Cymru i'r grŵp Arweiniol a'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, sy'n monitro'r gwaith o gyflawni'r camau unioni.	Argymhellion wedi llywio gwelliant cadarnhaol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Monitro cynnydd Camau Gweithredu/argymhellion.

		• Mae'r broses o fonitro'r cynnydd a wneir o ran y Camau Gweithredu wedi cael ei datblygu.				
	Alex Jenkins G3.2 Sicrhau bod gwasanaeth archwilio mewnol effeithiol, sy'n gallu cysylltu'n uniongyrchol â'r Aelodau, ar waith, ei fod yn rhoi sicrwydd o ran trefniadau llywodraethu, a bod ei argymhellion yn cael eu rhoi ar waith	• Mae'r Prif Archwiliwr Mewnol yn astudio i ennill cymhwyster IIA ar hyn o bryd, ac wedyn cymhwyster Siartredig, ac mae ganddo profiad sylweddol o lywodraeth leol, ac yn cael ei gefnogi gan dîm sydd â'r wybodaeth a'r sgiliau priodol. • Mae'r rheolwr Archwilio yn astudio ar gyfer cymhwyster IIA ac mae dau archwilydd yn datblygu sgiliau archwilio TGCh. • Mae Swyddogion IA yn dilyn cymwysterau archwilio er mwyn gwella eu gwybodaeth, eu sgiliau a'u cymhwysedd. • Cwblhawyd proses i ailstrwythuro IA ym mis Mai 2019, ac un arall ym mis Tachwedd 2020. Mae pob swydd wedi'i llenwi er 1 Rhagfyr 2020. • Mae CMIA newydd wedi bod yn ei le o 1 Ionawr 2022, ac mae ganddo brofiad sylweddol o faes IA, ac yn cael ei gynorthwyo gan Reolwr Archwilio gwybodus a medrus. • Mae gan rôl CMIA fynediad rhydd a dilyffethair i Gadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ac mae'r ddau yn cyfarfod yn rheolaidd yn ystod y flwyddyn. • Mae blaenraglen waith gadarn sy'n seiliedig ar risg a gweithgarwch cynllunio busnes yn ei lle. • Adroddir yn rheolaidd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu am weithgarwch IA, h.y. Adroddiadau Cynnydd Archwilio Mewnol chwarterol i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu er mwyn monitro perfformiad cynnydd a gwelliant a rhoddir crynodeb o'r gwaith a'r farn archwilio ynghylch sicrwydd bob blwyddyn mewn Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol ar ddiwedd y flwyddyn. Cynhelir adolygiadau dilynol er mwyn monitro bod camau gweithredu cywirol yn cael eu cymryd. • Adolygir Siarter Archwilio Mewnol yn rheolaidd a chaiff ei chymeradwyo gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu (cymeradwywyd y fersiwn diwethaf gan y Pwyllgor Archwilio ar 19/1/22). • Mae CMIA yn rhoi barn wrthrychol flynyddol ar sicrwydd ym mhrosesau rheoli risg, rheolaeth a llywodraethu'r Cyngor yn seiliedig ar y sicrwydd unigol a roddir i Reolwyr ar ôl pob adolygiad archwilio ac mae hyn yn cyfrannu at yr AGS. • Cyflwynir adroddiadau blynyddol i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu am gydymffurfiaeth â PSIAS gyda chynllun gwella sy'n deillio o hynny. Adolygiad asesu gan gymheiriaid bob pum mlynedd (yr adolygiad diweddaraf wedi'i gwblhau ym Mai 2022, yr adroddiad a'r Cynllun Gwella dilynol wedi'u cyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 27 Medi 2022). • Cenhadaeth IA yw gwella a diogelu gwerth sefydliadol trwy ddarparu sicrwydd, cyngor a mewnwelediad gwrthrychol sy'n seiliedig ar risg. Nodir manylion hyn yn y Siarter Archwilio mewnol, sy'n nodi hawl mynediad IA hefyd (yn unol â Rheoliadau Ariannol/Cyfansoddiad y Cyngor).	Cydymffurfio â Datganiad CIPFA ar Rôl y Pennaeth Archwilio Mewnol (2010) a datganiad 2019 CIPFA ar rôl Archwilio Mewnol Cydymffurfio â PSIAS	✓ ✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach. Mae'r swyddogaeth Archwilio Mewnol yn cynnwys nifer lawr y staff bellach. Mae hyfforddiant yn mynd rhagddo. Mae camau gweithredu yn eu lle i sicrhau pontio esmwyth wrth gyfnewid rôl CMIA Trefnu adolygiad cymheiriaid 5 mlynedd gydag Ynys Môn

Tudalen 78

	Amanda Roberts / Alex Jenkins G3.3 Croesawu her gan gymheiriaid, adolygiadau ac arolygiadau gan gyrff rheoleiddiol, a rhoi'r argymhellion ar waith	• Ceir perthynas waith dda â Llywodraeth Cymru, y prif reoleiddiwr. Ceir deialog reolaidd â chynrychiolwyr Archwilio Cymru. • Rhoddir argymhellion Archwilio Cymru ar waith trwy'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol. • Mae'r Cyngor yn dysgu ac mae'n mynd ati i wella o hyd. • Cynhelir asesiad allanol bob pum mlynedd o IA, yn unol â’r hyn sy’n ofynnol gan PSIAS. • Cynhaliwyd yr Asesiad Allanol diwethaf o’r gwasanaeth Archwilio Mewnol ym mis Mai 2022 gan Gyngor Sir Fôn ac adroddwyd amdano i’r Pwyllgor Archwilio, ynghyd â’r Cynllun Gwella dilynol ar 27 Medi 2022. • Adroddir am gynnydd, perfformiad a gwelliant IA i’r Pwyllgor Archwilio bob chwarter.	Argymhellion wedi llywio gwelliant cadarnhaol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Elin Prysor G3.4 Cael sicrwydd o ran y risgiau sy'n gysylltiedig â darparu gwasanaethau trwy drydydd parti, a darparu tystiolaeth o hyn yn y datganiad llywodraethu blynyddol	• AGS. • Mae’r Aelodau a’r Swyddogion yn cynnal adolygiad o’r AGS bob blwyddyn.	Datganiad llywodraethu blynyddol	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
	Alun Williams / Diana Davies G3.5 Wrth weithio mewn partneriaeth, sicrhau bod y trefniadau atebolrwydd yn glir a bod yr angen am atebolrwydd cyhoeddus ehangach wedi'i gydnabod a'i fodloni	• Cylch gorchwyl a Chynllun Llesiant BGC. • Adroddiad blynyddol gan BGC. • Mae Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu Cyngor Sir Ceredigion yn gyfrifol am gadw llygad ar effeithiolrwydd cyffredinol y Bwrdd. • Caiff cytundebau Partneriaeth ac Atebolrwydd eu sefydlu mewn prosiectau cydweithredol.	Cylch gorchwyl Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a'r cynlluniau llesiant	✓	9/10	Ystyrir bod y llywodraethu cyffredinol da yn cydymffurfio ac yn bodloni arfer gorau. Nid oes angen camau pellach.
			Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn ymgysylltu â chraffu	✓		

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

Datganiad Llywodraethu Blynyddol

2022-23

DRAFT

Cymeradwywyd gan y Cyngor [x]

Cynnwys

1 Crynodeb Gweithredol 3

2 Asesiad o effeithiolrwydd prif elfennau'r fframwaith llywodraethu 5

3 Cyflawniadau ym maes Llywodraethu Corfforaethol yn ystod 2022-23 7

4 Barn am lefel y sicrwydd y gall y trefniadau llywodraethu ei rhoi 36

5 Y materion a nodwyd ar gyfer y llynedd (2022-2023) 42

6 Cynllun gweithredu y cytunwyd arno ar gyfer materion i'w hystyried yn ystod 2023-202467

7 Casgliad 72

8 Ardystio'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol 72

DRAFFT

1 CRYNODEB GWEITHREDOL

Mae Cyngor Sir Ceredigion ('y Cyngor') yn gyfrifol am sicrhau bod ei fusnes yn cael ei gyflawni yn unol â'r gyfraith a safonau priodol, a bod arian cyhoeddus yn cael ei ddiogelu, bod cyfrif priodol amdano a'i fod yn cael ei ddefnyddio mewn ffordd ddarbodus, effeithlon ac effeithiol.

Mae'r Cyngor hefyd wedi ymrwymo i wella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol ei ddinasyddion. Caiff yr ymrwymiad hwnnw ei egluro yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 y Cyngor ac mae'n disgrifio sut y bydd y Cyngor yn mynd i'r afael â'r heriau sydd o'i flaen ac yn manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd. Gweledigaeth y Cyngor ar gyfer y cyfnod hwn yw bod y Cyngor *'yn darparu gwasanaethau cyhoeddus dwyieithog cynaliadwy sy'n rhoi gwerth am arian er mwyn cynnal economi gref, amgylchedd iach a hyrwyddo lles ein pobl a'n cymunedau'* a bwriedir gwireddu'r weledigaeth trwy gyflawni'r Blaenoriaethau Corfforaethol, sef:

1. Hybu'r Economi; Cefnogi Busnesau a Galluogi Cyflogaeth;
2. Creu cymunedau gofalgar ac iach;
3. Darparu'r dechrau gorau mewn bywyd a galluogi pobl o bob oed i ddysgu;
4. Creu cymunedau cynaliadwy a gwyrdd sydd wedi'u cysylltu'n dda â'i gilydd.

I fod yn llwyddiannus, rhaid bod gan y Cyngor sylfaen gref o drefniadau llywodraethu da a rheolaeth ariannol gadarn. Mae Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol y Cyngor yn sicrhau ein bod yn gwneud y pethau iawn, yn y ffordd iawn, yn unol â'n gwerthoedd. Ategir y Cod Lleol gan Fframwaith Sicrwydd Llywodraethu sy'n egluro'r sicrwydd y bydd y Cyngor yn ceisio ei gael, a'r modd y gwneir hynny.

Mae copi o God Llywodraethu Corfforaethol Lleol a Datganiad Llywodraethu Blynyddol y Cyngor ar gael ar wefan y Cyngor yn https://www.ceredigion.gov.uk/eich-cyngor/cynghorwyr-a-phwyllgorau/datganiad-llywodraethu-blynyddol/

Dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009, mae dyletswydd ar y Cyngor hefyd i drefnu ei fod yn sicrhau gwelliant parhaus yn y modd y caiff ei swyddogaethau eu cyflawni, gan ystyried cyfuniad o ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd. Wrth gyflawni'r cyfrifoldeb cyffredinol hwn, rhaid i'r Cyngor sicrhau bod trefniadau priodol ar waith ar gyfer llywodraethu ei fusnes a hwyluso camau i gyflawni ei swyddogaethau'n effeithiol, sy'n cynnwys trefniadau ar gyfer rheoli risgiau. Mae Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) mewn grym ac mae'r Cyngor wedi cymryd y camau angenrheidiol er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth.

Datblygwyd Fframwaith Llywodraethu yn 2010 ac mae wedi'i ddiwygio yn unol â fframwaith CIPFA/SOLACE, *Delivering Good Governance in Local Government 2016.* Defnyddir y fframwaith i adolygu'r trefniadau llywodraethu bob blwyddyn.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 hefyd yn cyflwyno trefniadau llywodraethu newydd ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru. Mae'n ofynnol i gyrff cyhoeddus ymgymryd â datblygu cynaliadwy. Mae'r Ddeddf yn rhoi dyletswydd llesiant ar gyrff cyhoeddus i bennu a chyhoeddi amcanion llesiant sydd i gyfrannu cymaint ag y modd i'r saith nod llesiant cenedlaethol. Mae disgwyl hefyd iddynt gymryd pob cam rhesymol tuag at gyflawni eu hamcanion.

Yn dilyn yr adolygiad ac yn unol â gofynion y Fframwaith, mae Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol mewn grym ac wedi'i adolygu ar gyfer 2023-24.

Mae'r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol yn dod â holl drefniadau'r Cyngor ar gyfer llywodraethu ac atebolrwydd ynghyd mewn un ddogfen. Mae'r Cod yn seiliedig ar y canllawiau arfer gorau a nodir yn fframwaith CIPFA/SOLACE, *Delivering Good Governance in Local Government*.

Yn dilyn adolygiad gan Archwilio Cymru o Wasanaeth Cynllunio'r Cyngor a gynhaliwyd yn ystod y cyfnod Ebrill i Orffennaf 2021 (cyhoeddwyd yr adroddiad yn Hydref 2021), mae'r Cyngor yn gweithio i gefnogi Archwilio Cymru gyda'u Hadolygiad Dilynol o'r Gwasanaeth Cynllunio. Ymatebir i unrhyw argymhellion fel cyfeiriad yn y cynllun gweithredu isod.

Mae Fframwaith Llywodraethu'r Cyngor yn seiliedig ar y fframwaith rhyngwladol *International Framework: Good Governance in the Public Sector* (CIPFA/IFAC, 2014) a'r saith egwyddor a ganlyn:

A: Ymddwyn gydag uniondeb, gan ddangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol, a pharchu rheolaeth y gyfraith
B: Sicrhau ei fod yn agored ac yn ymgysylltu'n gynhwysfawr â rhanddeiliaid
C: Diffinio canlyniadau yn nhermau buddion economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy
D: Penderfynu ar yr ymyriadau sy'n angenrheidiol i gyflawni'r canlyniadau arfaethedig gystal ag y bo modd
E: Datblygu capasiti'r sefydliad, gan gynnwys gallu ei arweinwyr a'r unigolion oddi mewn iddo
F: Rheoli risgiau a pherfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a thrwy reoli arian cyhoeddus yn gadarn
G: Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio i sicrhau atebolrwydd effeithiol

Bob blwyddyn, mae'n ofynnol i'r Cyngor lunio Datganiad Llywodraethu Blynyddol (y ddogfen hon), sy'n esbonio sut y mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'r saith egwyddor craidd a'r is-egwyddorion sydd yn ei Fframwaith Llywodraethu a'r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol, a sut y mae'n bodloni gofyniad Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014. Mae'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol hwn yn rhoi sicrwydd ynghylch cydymffurfio ar gyfer y flwyddyn sy'n dod i ben ar 31 Mawrth 2023 a hyd at ddyddiad cymeradwyo'r Datganiad o Gyfrifon.

Mae Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr yn cydnabod pwysigrwydd cael sylfaen gref o ran trefniadau llywodraethu da a rheolaeth ariannol gadarn. Maent yn addo ymrwymo i fynd i'r afael â'r materion a gaiff eu hamlygu yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol hwn, a gwella trefniadau llywodraethu'r Cyngor ymhellach.

Mae'r Arweinydd a'r Prif Weithredwr yn cadarnhau eu bod wedi cael eu hysbysu ynghylch goblygiadau'r adolygiad gan yr uwch-reolwyr a'r Pwyllgor Archwilio, ac maent yn fodlon y bydd y camau a amlinellir yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol hwn yn mynd i'r afael â'r meysydd ar gyfer gwella.

Llofnodwyd ar ran **Cyngor Sir Ceredigion**

Arweinydd y Cyngor	**Prif Weithredwr**
Dyddiad: xx/xx/xxxx	Dyddiad: xx/xx/xxxx

2 Asesiad o effeithiolrwydd prif elfennau'r Fframwaith Llywodraethu

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i ddangos bod ganddo'r trefniadau llywodraethu corfforaethol angenrheidiol ar waith i berfformio'n effeithiol.

Mae Arweinydd y Cyngor yn darparu cyfeiriad strategol clir ac mae'r Cyfansoddiad yn diffinio rolau'r Cynghorwyr a'r Swyddogion yn glir. Mae Timau Archwilio Mewnol ac Allanol, y Pwyllgor Moeseg a Safonau a'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi ymrwymo i sicrhau bod y trefniadau llywodraethu yn effeithiol ac yn gadarn.

Mae'r Cyngor wedi cynnal adolygiad blynyddol o effeithiolrwydd ei drefniadau llywodraethu yn erbyn fframwaith CIPFA/SOLACE, *Delivering Good Governance in Local Government* (2016). Roedd yr adolygiad yn cynnwys gweithdy ar gyfer Aelodau/Swyddogion, lle y dadansoddwyd ac adolygwyd dogfen Fframwaith Llywodraethu'r Cyngor, a'r newidiadau pellach a wnaed ar ôl y gweithdy wedi'u hadrodd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Cafwyd cyfraniadau i'r adolygiad gan yr Aelodau a ganlyn: Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ynghyd â chynghorydd ac

DRAFT

aelodau lleyg y Pwyllgor. Yn ogystal, roedd y canlynol hefyd wedi cymryd rhan: Swyddog Monitro; Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol; Swyddog Llywodraethu; Swyddog Arweiniol Corfforaethol–Gwasanaethau Democrataidd; Rheolwr Corfforaethol–Gwasanaethau Democrataidd; Swyddog Arweiniol Corfforaethol–Pobl a Threfniadaeth; a Rheolwr Corfforaethol–Polisi, Perfformiad a Diogelu'r Cyhoedd.

Yn ystod y gweithdy, cyflwynwyd a sgoriwyd pob ymddygiad ar sail system sgorio, fel a ganlyn:

1/2	Annerbyniol – angen gweithredu'n syth
3/4	Yn llai na boddhaol – angen gweithredu ar frys (cyn pen 3-6 mis)
5/6	Boddhaol – angen gweithredu (cyn diwedd y flwyddyn, 9-12 mis)
7/8	Derbyniol – gallai fod angen mân addasiadau
9/10	Da – ystyrir bod y Llywodraethu, yn gyffredinol, yn dda a'i fod yn bodloni arfer gorau – nid oes angen unrhyw gamau gweithredu pellach

Mae pob sgôr yn y Ddogfen Fframwaith Reoleiddio yn sgôr allan o 10 e.e. mae sgôr 7/8 yn golygu sgôr rhwng 7 a 8 allan o gyfanswm o 10 marc.

Dosbarthwyd y Fframwaith Llywodraethu i swyddogion eraill sydd â chyfrifoldebau llywodraethu/rheoli yn y Cyngor hefyd. Cyflwynwyd y fframwaith adolygu i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 17 Ionawr 2023.

Mae effeithiolrwydd y Fframwaith Llywodraethu yn seiliedig ar dystiolaeth a sicrwydd sy'n deillio o:

- Archwiliadau ac Arolygiadau Mewnol ac Allanol;
- Rheolaeth Ariannol;
- Rheoli Risgiau a Pherfformiad;
- Safonau Moesegol a Chyfreithiol;
- Y Cyfarwyddwyr Corfforaethol ac Uwch-Reolwyr Eraill, gan gynnwys Swyddog Adran 151 a'r Swyddog Monitro;
- Y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio; a'r
- Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu.

Yn ogystal, mae'r Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol yn cynnal adolygiad annibynnol o'r Fframwaith Llywodraethu ac o'r dull sgorio a'r dystiolaeth bob blwyddyn. Cwblhawyd yr adolygiad o Fframwaith 2022/23 ym mis Ionawr 2023, gan gynnig sicrwydd 'uchel' bod system gadarn o ran craffu a chadernid yn ei lle. Adroddwyd hyn i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Mawrth 2023.

Mae'r Cyngor wedi llunio Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol sy'n amlinellu'r systemau a'r prosesau, y diwylliannau a'r gwerthoedd a ddefnyddir i gyfarwyddo a rheoli'r awdurdod, ac sy'n amlinellu'r gweithgareddau a ddefnyddir ganddo i fod yn atebol i'r gymuned, ymgysylltu â hi a'i harwain. Mae'n galluogi'r awdurdod i fonitro'r

modd y caiff ei amcanion strategol eu cyflawni, gan ystyried a yw'r amcanion hynny wedi arwain at ddarparu gwasanaethau priodol cost-effeithiol.

Mae'r system rheolaeth fewnol yn rhan bwysig o'r cod hwnnw, a bwriedir iddi reoli risg at lefel resymol. Ni all ddileu pob risg y bydd yr awdurdod yn methu â chyflawni ei bolisïau, ei nodau a'i amcanion, ac felly dim ond sicrwydd rhesymol o effeithiolrwydd y gall ei roi. Mae'r system rheolaeth fewnol yn seiliedig ar broses barhaus y bwriedir iddi adnabod a blaenoriaethu'r risgiau sy'n ymwneud â chyflawni polisïau, nodau ac amcanion y Cyngor; gwerthuso'r tebygolrwydd y bydd y risgiau hynny'n digwydd a'u heffaith os byddant yn digwydd; a rheoli'r risgiau mewn ffordd effeithlon, effeithiol a darbodus.

Mae'r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol ar gael ar wefan y Cyngor yn https://www.ceredigion.gov.uk/eich-cyngor/cynghorwyr-a-phwyllgorau/datganiad-llywodraethu-blynyddol/

Mae cod Rheolaeth Ariannol CIPFA yn gosod safonau rheolaeth ariannol ar gyfer awdurdodau lleol. Ei nod yw cefnogi arferion effeithiol o ran rheolaeth ariannol a chynorthwyo awdurdodau lleol i ddangos eu cynaliadwyedd cyllidebol. Mae Swyddog Adran 151 wedi cynnal adolygiad hunanasesu ac yn fodlon bod y Cyngor yn cydymffurfio â'r cod.

3 Cyflawniadau ym maes Llywodraethu Corfforaethol yn ystod 2022-23

Mae'r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol yn amlinellu ymrwymiad yr awdurdod lleol i egwyddorion llywodraethu da. Yn y paragraffau canlynol, amlinellir y cyflawniadau ym maes Llywodraethu Corfforaethol yn ystod 2022-23.

A. Ymddwyn gydag uniondeb, gan ddangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol, a pharchu rheolaeth y gyfraith:

Ymddwyn gydag uniondeb

- Cod Ymddygiad i Aelodau (diweddarwyd yn 2016) sydd ar gael ar wefan y Cyngor, ei fewnrwyd (CeriNet) dan Adnoddau Cynghorwyr, ac yn y Cyfansoddiad.
- Siart Llif Cod Ymddygiad yr Aelodau (diweddarwyd yn 2016).
- Cod Ymddygiad i Swyddogion* (adolygiad wedi'i gynnal ac wrthi'n aros i gael ei gymeradwyo), sydd ar gael gyda'r holl bolisïau a strategaethau Corfforaethol trwy wefan y Cyngor/CeriNet.
- Hyfforddiant Ymsefydlu gorfodol a hyfforddiant dilynol am y Cod Ymddygiad a moeseg i'r holl Aelodau.
- Darparwyd hyfforddiant ynghylch Moeseg/Twyll ar y cyd ag yswiriwr y Cyngor yn ystod gweithdy chwarterol 2021 y Rheolwyr Corfforaethol gan fod yn sail i fodiwl e-ddysgu ar gyfer yr holl Staff.
- Mae Archwilio Mewnol a'r Gwasanaethau Llywodraethu, gan gydweithio â Dysgu a Datblygu, wedi paratoi senarios ar gyfer hyfforddiant. Cefnogwyd yr hyfforddiant gan adolygiad a gynhaliwyd yn ddiweddar o Strategaeth Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian) y Cyngor.

- Rhoddir cyngor dydd i ddydd gan y Swyddog Monitro a'r Swyddog Cymorth Craffu.
- Polisi Disgyblu (Tachwedd 2017).
- Adolygiadau Datblygiad Personol wedi'u cynnal i adolygu perfformiad.
- Cofrestr o fuddiannau Aelodau, sydd ar gael gan Wasanaethau Democrataidd y Cyngor, wedi'i adolygu gan y Swyddog Monitro.
- Mae ffurflenni Datgelu Budd a Lletygarwch i Swyddogion ac Aelodau ar CeriNet.
- Y Swyddog Monitro yn cadw golwg ac yn adolygu ffurflenni Prif Swyddogion yn flynyddol.
- Mae'r Swyddog Monitro yn cynghori Prif Swyddogion ac Aelodau ar yr angen i ddatgelu cysylltiadau personol agos â Swyddogion neu Aelodau eraill.
- Mae'r Swyddog Monitro yn parhau i gynghori Swyddogion ynghylch ffurflenni buddiannau. Ceir nodiadau atgoffa rheolaidd trwy gyfrwng Diweddariadau Newyddion ar system CeriNet ac yn y Grŵp Arweiniol.
- Gweithgarwch cyfateb data'r Fenter Twyll Genedlaethol (NFI) i amlygu staff sy'n gyfarwyddwyr cwmnïau sydd â chysylltiadau â'r Cyngor – bydd Archwilio Mewnol yn ymchwilio i unrhyw ddiffyg datgelu ac yn adrodd i'r Swyddog Monitro.
- Ymestyn y broses datgelu budd i gynnwys gofyniad ynghylch pobl gysylltiedig: Aelodau a Swyddogion i ddatgelu os ydynt yn perthyn yn agos i Swyddogion neu Aelodau eraill neu athrawon. Mae angen datganiad/ffurflen benodol yn nodi a yw hyn yn cynnwys Prif Swyddog (ac i nodi'r berthynas).
- Ymestyn y broses datgelu budd i gynnwys gofyniad bod Aelodau yn nodi swyddi Cyfarwyddwyr – enw a rhif y cwmni, di-dâl/â thâl, budd preifat neu benodiad gan y Cyngor. Y Swyddog Monitro i atgoffa'r Aelodau o'r angen i ddatgelu'n gywir pob swydd Cyfarwyddwr (gan gynnwys cwmnïau segur).
- Ymestyn y broses datgelu budd i gynnwys gofyniad bod Aelodau yn nodi rôl o fewn aelodaeth – arsylwr, aelod, gwirfoddolwr, aelod o'r Pwyllgor, aelod Bwrdd neu Ymddiriedolwr.
- Datgelu buddiannau swyddogion i gynnwys gofyniad i ddatgan a ydynt hwy neu aelod agos o'r teulu, neu unrhyw berson neu sefydliad sy'n gweithredu ar eu rhan, ar Fwrdd, pwyllgor rheoli neu grŵp rheoli arall sefydliad y mae'r Cyngor yn ymwneud yn sylweddol ag ef.
- Mae adolygiad wrthi'n cael ei gynnal o'r cyrff allanol sydd wedi penodi Aelodau, gan gynnwys gwerth ychwanegol, a diweddaru'r Cyfansoddiad.
- Y Swyddog Monitro i wneud ymholiadau gydag ysgrifenyddion cwmnïau yn ôl yr angen i ganfod sail buddiannau Aelodau sy'n ymddiriedolwyr/Cyfarwyddwyr mewn sefydliadau neu gwmnïau elusennol, a'r rhesymeg. Gwneir ymdrech i ddiwygio Erthyglau Cymdeithasu neu ymddiswyddiad cyfarwyddwyr y Cyngor os oes angen.
- Mae gofyn i aelodau ddiweddaru'r Gofrestr Fuddiannau yn unol â'r Cod Ymddygiad, a phob blwyddyn, yn ogystal mae'n gyfle i gyfeirio at unrhyw rolau/cysylltiadau personol agos ac ati. Yn ogystal, rhaid i Aelodau ddatgelu buddiannau mewn cyfarfodydd, mae hyn yn cynnwys aelodau annibynnol/lleyg.
- Cadw Cofrestr Swyddi dan Gyfyngiad Gwleidyddol ar gyfer Swyddogion a Pholisi Cyfyngiadau Gwleidyddol ar Weithwyr Llywodraeth Leol ar gael i weithwyr ar CeriNet. Cyhoeddi Cofrestr o Swyddi o dan Gyfyngiad Gwleidyddol ar wefan y Cyngor.
- Ffurflenni goddefebau (*dispensations*) i aelodau wedi'u diweddaru yn 2022.
- Y Swyddog Monitro yn cwrdd ag arweinwyr grwpiau gwleidyddol bob chwarter i ystyried eu dyletswyddau newydd i gynnal safonau ymddygiad Aelodau yn eu grŵp.
- Arweinwyr grwpiau gwleidyddol i gydweithio â'r Pwyllgor Moeseg a Safonau yn ôl yr angen i gyflawni eu dyletswyddau newydd.

DRAFT

- Arweinwyr grwpiau gwleidyddol i gwblhau templed sy'n nodi'r camau a gymerwyd i ddangos cydymffurfiaeth â'u dyletswyddau newydd.
- Gweithdrefn Penderfyniadau Lleol ar gyfer Aelodau: Aelod heb grŵp/cysylltiad gwleidyddol yn cael cyngor/cefnogaeth Cadeirydd/Is-Gadeirydd y Cyngor.
- Mae'r Pwyllgor Moeseg a Safonau wedi cael hyfforddiant ar ei ddyletswyddau newydd (o fis Mai 2022) dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 ('Deddf 2021').
- Diwygiwyd Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Rheoli Datblygu i nodi'n glir ei ddiben, ei rôl a'i gyfrifoldebau, a sut mae'n cysylltu â Blaenoriaethau Corfforaethol.
- Diwygiwyd y ddogfen Gweithdrefnau Gweithredol ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu. Mae proses 'cyfnod callio' wedi'i sefydlu er mwyn adolygu ceisiadau cynllunio, a allai, o'u cymeradwyo, fod yn wyro sylweddol oddi wrth bolisi.
- Mae'r Cynllun Dirprwyo yn cynnwys meini prawf ar gyfer ceisiadau y mae'n rhaid eu cyfeirio at y Pwyllgor Rheoli Datblygu, a'r ceisiadau hynny y gellir eu dirprwyo i'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol.
- Mae Protocol Arfer Da i Gynghorwyr yn y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi'i lunio a'i gynnwys yn y Cyfansoddiad.
- Mae perthynas waith dda yn bodoli gyda'r holl brif reoleiddwyr.
- Caiff y Cyfansoddiad ei adolygu'n rheolaidd, gyda diweddariadau parhaus yn ôl yr angen, gan gynnwys cyflwyno newidiadau arfaethedig i Weithgor Trawsbleidiol y Cyfansoddiad, i wneud argymhellion i'r Cyngor ar newidiadau i'r Cyfansoddiad. Y Swyddog Monitro/Swyddog Llywodraethu yn adrodd i'r Cyngor i ddiweddaru dirprwyaethau a'r Cyfansoddiad.
- Mae Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 yn cynnwys Amcanion Llesiant Corfforaethol sy'n nodi blaenoriaethau ac amcanion lefel uchel y Cyngor ynghyd â chamau gweithredu ategol yn flynyddol.
- Mae'r Amcanion Llesiant a Gwella yn adeiladu ar y meysydd blaenoriaeth a nodwyd yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 ac fe'u hadolygir yn flynyddol. Datblygir y rhain mewn ymgynghoriad â'r cyhoedd ac Aelodau.
- Rhaid i bob aelod o staff gwblhau modiwl hyfforddi E-ddysgu gorfodol ar Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015.
- Ystyrir materion ynghylch ymddygiad a safonau Aelodau gan Bwyllgor Moeseg a Safonau y Cyngor. Cynhelir cyfarfodydd cyhoeddus yn rheolaidd, ac fe'u cadeirir gan unigolyn annibynnol – pennu goddefebau, ac ystyried materion strategol/polisi a chael diweddariadau gan achosion Panel Dyfarnu Cymru (APW) a chanfyddiadau Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Rhoddir cyngor i'r Pwyllgor a'r Aelodau gan y Swyddog Monitro a'r Swyddog Safonau.
- Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol Pwyllgor Moeseg a Safonau i'r Cyngor ym mis Hydref 2022.
- Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cyfarfod yn rheolaidd i ystyried adroddiadau llywodraethu ac adroddiadau gan reolydd allanol. Caiff ei gadeirio gan aelod anweithredol.
- Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cynnal ymarfer meincnodi bob blwyddyn er mwyn cynnig sicrwydd pellach am yr adolygiad ar y broses Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Mae'r Swyddog Monitro yn adolygu ac yn adrodd ar y broses yn flynyddol.
- Mae 'Strategaeth i Oresgyn Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian)' effeithiol ar waith (diweddarwyd Mehefin 2021).
- Cyflwynir Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol ynghylch Atal Twyll i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar ddiwedd y flwyddyn.

- Diweddarir aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio am dwyll gan gynnwys adroddiad atal twyll blynyddol Archwilio Mewnol a gyflwynir i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar ddiwedd y flwyddyn.
- Cynhaliwyd Archwiliad Moeseg yn ystod 2019. Gwnaed gwaith Archwilio Mewnol dilynol hefyd ar drefniadau'r Cyngor o ran moeseg (wrthi'n cael ei adolygu ar hyn o bryd).
- Mae Polisi Chwythu'r Chwiban ar gael i Gyflogeion a Chontractwyr (mae wedi'i adolygu ac yn aros am gymeradwyaeth ar hyn o bryd).
- Rhaid i bob aelod o Staff gwblhau modiwl hyfforddiant E-ddysgu gorfodol ynghylch Chwythu'r Chwiban. Mae'r Swyddog Monitro yn cadw cofrestr o atgyfeiriadau ac yn adrodd i'r Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu bob 6 mis.
- Cyhoeddwyd Polisi Pryderon a Chwynion Corfforaethol diwygiedig ar 1.10.2021.
- Rhoddir sylw i'r holl gŵynion yn unol â'r gweithdrefnau corfforaethol, sy'n cynnwys camau anffurfiol a ffurfiol, a chaiff y rhain eu cyfleu i Staff yn rheolaidd.
- Caiff y system gŵynion ei monitro gan y Rheolwr Rhyddid Gwybodaeth a Chwynion Corfforaethol.
- Ystyrir Adroddiad Cwynion Blynyddol gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Cabinet cyn iddo gael ei gymeradwyo gan y Cyngor. Mae'n cynnwys y Gwersi a Ddysgwyd o'r cwynion a dderbyniwyd.
- Caiff Agenda/Cofnodion pob pwyllgor eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor, gan gynnwys datgelu buddiannau.
- Caiff Hysbysiadau am Benderfyniadau'r Cabinet eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor.
- Parhau y mae'r paratoi at gyhoeddi cofrestr penderfyniadau dirprwyedig.
- Cofrestr Contractau wedi'u cyhoeddi ar wefan y Cyngor.

Dangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol

- Mae'r Pwyllgor Moeseg a Safonau yn hyrwyddo cydymffurfiaeth foesegol er mwyn sicrhau bod gan y cyhoedd ymddiriedaeth a hyder bod Aelodau a Swyddogion yn gweithio yn unol â'r safonau moesegol a moesol uchaf.
- Mae'r Pwyllgor Moeseg a Safonau wedi bod yn rhagweithiol, gan arwain ar sesiynau hyfforddiant a rhoi gweithdrefnau yn eu lle ar gyfer trefniadau goddefebau. Adolygwyd y strwythur yn ddiweddar er mwyn gwella effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd.
- Mae swyddogion fel Archwilwyr Mewnol yn llofnodi cadarnhad Cod Moeseg yn flynyddol.
- Mae gwaith dilynol hefyd ar y gweill ar drefniadau Archwilio Mewnol yn ymwneud â Moeseg y Cyngor (yn cael ei adolygu ar hyn o bryd).
- Cynhaliodd Cyngor Sir Gâr archwiliad annibynnol o foeseg o fewn y Cyngor yn ystod 2019.
- Caiff Llawlyfr Gweithwyr ei adolygu'n flynyddol, mae ar gael ar CeriNet, mae'n nodi ymddygiad disgwyliedig Gweithwyr ac mae'n cynnwys y Cod Ymddygiad ar gyfer Gweithwyr Llywodraeth Leol.
- Mae hyfforddiant ynghylch cydraddoldeb ac amrywiaeth a recriwtio a dethol, gan gynnwys cyfle cyfartal, yn orfodol i holl Reolwyr Cyngor Sir Ceredigion.
- Rhaid i'r holl staff gwblhau modiwl e-ddysgu ar Gydraddoldeb ac Amrywiaeth.
- Mae Amodau a Thelerau safonol ar gyfer yr holl Gyflenwyr Nwyddau a gwasanaethau yn cynnwys amodau sy'n ymwneud â Chydraddoldeb ac Amrywiaeth ac maent ar gael ar wefan y Cyngor.
- Cymeradwywyd Strategaeth Gaffael 2018-2022 gan y Cyngor ar 19 Mehefin 2018.
- Yn raddol mae hyfforddiant ynghylch caffael yn cael ei gyflwyno i'r Staff hefyd.
- Polisi DBS a Pholisi Recriwtio'r Cyngor.

- Dosbarthwyd yr Holiadur Dadansoddi Anghenion Hyfforddiant ar ffurf cylchlythyr gan y Cyngor i'r Staff, yn holi eu barn am ddiwylliant moesegol y Cyngor ac mae modiwl hyfforddiant wedi'i gynllunio er mwyn ymateb i'r adborth.

Parchu rheolaeth y gyfraith

- Cyfansoddiad y Cyngor.
- Mae cylch gorchwyl wedi'i gynnwys yn y Cyfansoddiad.
- Rhoddir ystyriaeth i Egwyddorion Diogelu Data a phrosesu gwybodaeth bersonol yng nghyd-destun Pwyllgorau'r Cyngor a'r holl Aelodau.
- Mae hyfforddiant wedi'i drefnu ar gyfer pob Aelod (Cyflwyniad i'r Cyngor, gan gynnwys GDPR).
- Caiff pwerau statudol a goblygiadau cyfreithiol eu cynnwys ym mhob adroddiad Cabinet lle gwneir penderfyniad.
- Rhoddir cyngor/goblygiadau Cyfreithiol ac Ariannol am yr holl adroddiadau priodol y mae gofyn gwneud penderfyniad amdanynt.
- Mae'r Swyddog Monitro a'r Gwasanaethau Cyfreithiol ar gael i roi cyngor pan fo hynny'n briodol.
- Mae'r Swyddog Monitro yn mynychu cyfarfodydd y Grŵp Arweiniol/Cabinet/Cyngor ac mae'n mynychu nifer o gyfarfodydd cyhoeddus yn rheolaidd, yn ôl y gofyn, os bydd ar gael ar y pryd. Yn absenoldeb y Swyddog Monitro, bydd y Dirprwy Swyddog Monitro yn mynychu cyfarfodydd y Cabinet a'r Cyngor.
- Mae gan y Swyddog Monitro fynediad uniongyrchol i'r Prif Weithredwr ac mae'n adrodd i'r Cyngor yn gyffredinol ac fel rhan o ddyletswydd statudol.
- Mae'r Swyddog Monitro yn gweithredu polisi drws 'agored' i Aelodau sy'n dymuno cael cyngor ynghylch 'ymddygiad' a 'llywodraethu'.
- Mae disgrifiadau swydd a manylebau person yn diffinio'n glir y rolau a'r cyfrifoldebau sy'n ofynnol ar gyfer swyddi.
- Mae disgrifiadau rôl Aelodau yn nodi eu gwahanol gyfrifoldebau.
- Cydymffurfir â Datganiad CIPFA ynghylch Rôl y Prif Swyddog Ariannol mewn Llywodraeth Leol (CIPFA, cyhoeddwyd 13 Ebrill 2016).
- Cydymffurfir â Datganiad CIPFA ynghylch Rôl y Pennaeth Archwilio Mewnol mewn Sefydliadau Gwasanaeth Cyhoeddus (CIPFA, cyhoeddwyd 9 Ebrill 2019) a chyhoeddwyd cyfraniad yn nogfen gysylltiedig CIFPA, *Putting Principles into Practice* (2019).
- Rheolau Gweithdrefn Ariannol a Rheoliadau Ariannol (Dogfen F y Cyfansoddiad).
- Rheolau Gweithdrefn Contractau (Dogfen G yng Nghyfansoddiad y Cyngor).
- Cydymffurfiaeth â Chodau Penodol e.e. Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus i Archwilwyr Mewnol ('PSIAS', Mawrth 2017)
- Diweddarir aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar dwyll gan gynnwys adroddiad atal twyll blynyddol yr Archwiliad Mewnol.
- Swyddogion statudol sy'n atebol i'r Prif Weithredwr a'r Cyngor.
- Cyfarfodydd rheolaidd rhwng y Prif Weithredwr, Swyddog Adran151 a'r Swyddog Monitro.
- Mae gan y Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol ('CMIA') fynediad rhydd a dilyffethair i Aelodau a Swyddogion ar bob lefel, yn ogystal â hawl mynediad yn unol â Chyfansoddiad y Cyngor a'r Siarter Archwilio Mewnol.
- Mae Swyddog yn y tîm Archwilio Mewnol yn Dechnegydd Atal Twyll achrededig, ac mae ail swyddog bellach yn gwneud y cymhwyster hefyd.
- Mae gan Swyddog yn y tîm Archwilio Mewnol dystysgrif CIPFA mewn Arferion Ymchwilio ('CCIP').

DRAFT

- Mae'r Cyngor yn cydymffurfio â gofynion Menter Twyll Genedlaethol flynyddol Archwilio Cymru, sydd wedi'i chydlynu ar hyn o bryd gan yr Archwilwyr Mewnol.
- Mae monitro yn digwydd ac ymatebir i rybuddion ynghylch twyll (NAFN, rhwydweithiau ehangach, cymheiriaid, ac ati).
- Aelodaeth a chyfranogiad weithredol mewn grwpiau a rhwydweithiau proffesiynol (Tisonline, KHub, ac ati).
- Mae Swyddogion enwebedig yn y Cyngor yn gwneud hyfforddiant amrywiol ynghylch twyll er mwyn cynnal eu gwybodaeth a'u harbenigedd.
- Pan fo hynny'n briodol, cyhoeddir erlyniadau llwyddiannus ar wefan y Cyngor (ac yn y wasg leol).

B. Sicrhau ei fod yn agored a'i fod yn ymgysylltu'n gynhwysfawr â rhanddeiliaid

Bod yn agored

- Mae holl gyfarfodydd y Cyngor, y Cabinet a Phwyllgorau yn agored i'r cyhoedd ac mae agendâu a phapurau wedi'u cyhoeddi ar wefan y Cyngor (ac eithrio adroddiadau eithriedig, gwybodaeth eithriedig fel y'i diffinnir gan Ddeddf Llywodraeth Leol 1972).
- Caiff cyfarfodydd y Cyngor a'r Cabinet eu darlledu.
- Yn unol â gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021, mae trefniadau wedi'u gwneud i alluogi cynnal cyfarfodydd hybrid o fis Mai 2022. Mae offer newydd wedi'u gosod yn y Siambr. Mae cyfarfodydd y Cyngor a'r Cabinet yn cael eu darlledu ar dudalennau Facebook y Cyngor. Gall aelodau'r cyhoedd fynychu cyfarfodydd o bell neu yn bersonol.
- Cyhoeddir yr holl Adroddiadau Blynyddol, Datganiad Cyfrifon ac Adroddiadau Cynnydd Gwelliant Statudol o fewn terfynau amser ac maent ar gael ar wefan y Cyngor.
- Cynllun cyhoeddi'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth.
- Mae llu o feysydd gwasanaeth ar gael ar-lein gan gynnwys gwybodaeth a hunanwasanaeth y dreth gyngor.
- Mae amcanion a gwerthoedd y Cyngor wedi'u nodi yn Strategaeth Gorfforaethol 2017-2022.
- Gwefan Cyngor Sir Ceredigion.
- Mae cyfeiriadau e-bost y Swyddog Monitro a Moeseg a Safonau generig wedi'u creu.
- Ymatebion rheolaidd ac amserol i'r wasg ac ymholiadau eraill i Reolwyr ac aelodau, yn ogystal ag ymatebion Rhyddid Gwybodaeth cynhwysfawr.
- Mae'r adolygiad o gynllun Cyhoeddi'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth yn mynd rhagddo.
- Polisi Rhyddid Gwybodaeth (Mawrth 2018).
- Mae Rheolwr Cwynion a Rhyddid Gwybodaeth Corfforaethol yn eu swydd.
- Hysbysiad Preifatrwydd Gwasanaeth Cwynion a Rhyddid Gwybodaeth.
- Cymeradwywyd Protocol Ymgysylltu â'r Cyhoedd Trosolwg a Chraffu (2018) (Dogfen N y Cyfansoddiad) gan y Cyngor ac fe'i defnyddiwyd sawl gwaith.
- Ceir protocol er mwyn siarad yn y Pwyllgor Rheoli Datblygu (Rhan 4 Dogfen I y Cyfansoddiad).
- Mae Protocol ar fynediad gan Aelodau'r Cabinet i'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu wedi'i gymeradwyo gan y Cyngor (Rhan 5 Dogfen M2 y Cyfansoddiad).
- Datblygwyd offeryn a chanllawiau Asesiad Effaith Integredig ('IIA') ar gyfer gwneud penderfyniadau effeithiol, ac mae wrthi'n cael eu rhoi ar waith.

- Mae templed adroddiad y Cyngor / Cabinet wedi'i ddiweddaru i gynnwys cyfeiriad at oblygiadau cyfreithiol, goblygiadau staffio, goblygiadau eiddo / asedau a risgiau ac i adlewyrchu Strategaeth Gorfforaethol newydd 2022-2027.
- Defnyddir canllawiau a thempledi safonol er mwyn adrodd i'r Cyngor, y Cabinet a Phwyllgorau Trosolwg a Chraffu ac mae'r rhain oll yn cynnwys canlyniadau Asesiadau Effaith Integredig.
- Mae Protocol mewn grym ar gyfer perthnasoedd gwaith rhwng Aelodau a Swyddogion (e.e. Protocol Swyddog-Aelod) (Rhan 5 y Cyfansoddiad)
- Cyhoeddir calendr o ddyddiadau cyfarfodydd, gan gynnwys blaenraglenni gwaith y Cyngor, y Cabinet a Phwyllgorau ar wefan y Cyngor.
- Mae hyfforddiant Ymwybyddiaeth Sefydliadol ar gael fel modiwl dewisol yn y Rhaglen Rheolwr Corfforaethol, sy'n cynnwys gwybodaeth sy'n ymwneud â'r broses o wneud penderfyniadau, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, Cydraddoldeb, yr Iaith Gymraeg a defnyddio Asesiadau Effaith Integredig.
- Mae'r Rhestr Gyfeirio Ymgysylltu ac Ymgynghori yn cynorthwyo wrth wneud penderfyniadau ynghylch a ddylid cynnal ymgynghoriad ai peidio am newid arfaethedig ac mae canllawiau ynghylch lledaenu canlyniadau ymgynghori ar gael i Swyddogion.
- Adroddir casgliadau Asesiadau Effaith Integredig i'r Cyngor, y Cabinet ac i Drosolwg a Chraffu. Aeth 8 asesiad o'r fath i'r Cabinet rhwng 01.04.2022 a 07.12.2022 (rhan o flwyddyn 2022-23).
- Mae'r Cyngor, ar y cyd â phartneriaid, wedi cyflawni gwaith ymgysylltu sylweddol er mwyn paratoi Asesiad Llesiant a Chynllun Llesiant Lleol y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ('BGC').
- Gosodwyd amcanion Llesiant a Gwella er mwyn cyflawni Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027.
- Adolygwyd y Polisi Cwynion Corfforaethol, cyflwynwyd Polisi newydd i Adnoddau Corfforaethol Pwyllgor Trosolwg a Chraffu ar 7.7.21 ac i'r Cyngor ar 23.9.2021, ac mae Polisi a Gweithdrefnau Pryderon a Chwynion 2021 Diwygiedig, ei weithrediad a'i gyhoeddi, wedi cael ei gymeradwyo gan y Cyngor.
- Adolygwyd Polisi a Gweithdrefn Cwynion y Gwasanaethau Cymdeithasol.
- Datblygwyd offeryn gwneud Penderfyniadau Ymgynghori (siart llif a Choeden Ymgynghori) ar gyfer Staff ac Aelodau ac mae'n cynnwys defnyddio adborth.
- Caiff ymgynghoriadau eu cyhoeddi ar adran Gorfforaethol gwefan y Cyngor.
- Caiff ymgynghoriadau eu hyrwyddo trwy gyfrwng y cyfryngau cymdeithasol.
- Cyhoeddwyd canllawiau ar fewnrwyd Cyngor Ceredigion i'r holl Staff eu dilyn ynghylch lledaenu adborth i'r sawl sy'n gwneud penderfyniadau. Mae'r arwyddion diweddar yn dynodi bod Swyddogion yn gwneud cynnydd sylweddol yn y maes hwn.

Ymgysylltu'n gynhwysfawr â rhanddeiliaid

- Mae Cylch Gorchwyl y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) ar gael ar wefan y Cyngor, mae Cylch Gorchwyl Grwpiau Prosiect BGC ar gael ac mae trefniadau Craffu ar gyfer BGC wedi cael eu gwneud.
- Cynhelir ymarferion ymgysylltu ac ymgynghori ar y cyd. Mae prosiectau cydweithredol yn rhedeg gyda rhanddeiliaid sefydliadol a threfniadau llywodraethu clir ar waith ar eu cyfer.
- Ceir Rhestr Ymgysylltu â Defnyddwyr Gwasanaeth sy'n cynnwys rhanddeiliaid y dylai'r awdurdod ymgysylltu â nhw ynghyd â Pholisi Ymgysylltu a Chyfranogi.
- Mae Templedi a Chanllawiau Safonau Cydweithio ar gyfer Prosiectau Strategol Newydd ar gael.

DRAFT

- Mae partneriaethau yn cynnwys:
  - BGC;
  - Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol Gorllewin Cymru;
  - Partneriaeth Diogelwch Cymunedol;
  - Bwrdd Diogelu Canolbarth a Gorllewin Cymru; a
  - Thyfu Canolbarth Cymru.
- Sefydlwyd partneriaethau megis Tyfu Canolbarth Cymru gyda threfniadau llywodraethu. Sefydlwyd Cyd-bwyllgor Trosolwg a Chraffu Tyfu Canolbarth Cymru.
- Adroddir yn rheolaidd am weithgarwch a chyfarfodydd partneriaethau i'r Grŵp Arweiniol a'r Cabinet.
- Mae metrigau partneriaeth yn destun gweithgarwch adolygu mewnol, pan fo hynny'n briodol.
- Mae'r Tîm Cyfreithiol yn ymwneud â'r gwaith o ddrafftio ac adolygu'r Cylch Gorchwyl ar gyfer Cytundebau Rhyng-Awdurdod ('IAAs') a phwyllgorau ffurfiol.
- Datblygwyd cyfres o ddogfennau sy'n ymwneud â phrosiectau cydweithio strategol y mae'r Awdurdod yn ystyried ymrwymo iddynt. Mae'r dogfennau yn cynnwys canllawiau, safonau a thempledi niferus ar gyfer camau amrywiol prosiectau cydweithio.

Ymgysylltu'n effeithiol â rhanddeiliaid, gan gynnwys dinasyddion unigol a defnyddwyr gwasanaethau

- Lluniwyd Polisi Ymgysylltu a Chyfranogi newydd ar gyfer Cyngor Sir Ceredigion, sef 'Siarad, Gwrando a Gweithio Gyda'n Gilydd' a chytunwyd arno drwy'r broses ddemocrataidd.
- Mae tudalen Ymgysylltu Cymunedol, Ymgynghoriadau a Phartneriaethau wedi cael ei chreu ar CeriNet, sy'n cynnwys dolenni i'r Polisi Ymgysylltu a Chyfranogi, Rhestr Gyfeirio Ymgysylltu ac Ymgynghori, Ymgysylltu â Defnyddwyr Gwasanaeth ac Offeryn Gwneud Penderfyniadau Ymgynghori.
- Asesir yr holl Asesiadau Effaith Integredig ar gyfer y Cabinet gan y Rheolwr Ymgysylltu a Chydraddoldeb, gan gynnwys a oes gweithgarwch ymgysylltu, cynnwys ac ymgynghori wedi digwydd a phroses wybodus o wneud penderfyniadau.
- Pecyn Cymorth Ymgysylltu â'r Cyhoedd.
- Pecyn Offer Asesiadau Effaith Integredig.
- Rhoddir adroddiadau cryno am weithgareddau ymgynghori ac ymgysylltu i'r Aelodau a defnyddwyr gwasanaeth.
- Rydym wedi gweithio mewn partneriaeth gydag Awdurdodau Lleol a Gwasanaethau Cyhoeddus ar draws Canolbarth a Gorllewin Cymru ar yr adolygiad o'n Cynlluniau Cydraddoldeb Strategol. Lluniwyd fframwaith ymgynghori ac ymgysylltu a set o gwestiynau ar y cyd ac o ganlyniad, cafwyd adborth gan bobl sy'n meddu ar nodweddion gwarchodedig.
- Ceir cofnodion cyfarfodydd ymgysylltu strwythuredig â phobl y mae ganddynt nodweddion gwarchodedig.
- Gwnaed gwaith Cynnwys Cymunedau'n Effeithiol gyda'r gwaith asesu llesiant.
- Cyflawnwyd gwaith Cynnwys Cymunedau'n Effeithiol gyda defnyddwyr gwasanaeth o wahanol gefndiroedd er mwyn cyfrannu at y Cynllun Cydraddoldeb Strategol newydd.
- Mae Strategaeth Cyfathrebu Corfforaethol 2019-2022 wrthi'n cael ei hadolygu ar hyn o bryd a datblygir Strategaeth newydd yn 2023.

- Mae canlyniadau ymgynghoriadau ac adroddiadau ar ymgynghoriadau a gwblhawyd ac ymarferion ymgysylltu yn cael eu postio ar dudalen we ymgynghoriadau cyhoeddus y Cyngor er mwyn rhoi adborth i'r cyhoedd.
- Cyflwynwyd prosesau i fonitro adborth e.e. cyflwynir unrhyw adroddiadau ymgynghori/ymgysylltu i'r pwyllgor Craffu ac i'r Cabinet er mwyn cyfrannu at eu penderfyniadau.
- Cofnodir adborth o weithgarwch ymgysylltu a sut yr ystyriwyd safbwyntiau pobl yn yr Asesiadau Effaith Integredig.
- Cynhaliwyd Asesiad Llesiant (BGC) sydd wedi cyfrannu at ddatblygiad Cynllun Llesiant Lleol BGC, i'w gyhoeddi ym mis Mai 2023.
- Cyhoeddir adroddiad blynyddol am y cynnydd a sicrhawyd yn erbyn amcanion Llesiant a blaenoriaethau Corfforaethol y Cyngor ar wefan y Cyngor.
- Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu CCUHP – Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.
- Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu Safonau Cyfranogi.

C. Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy:

Diffinio canlyniadau

- Mae Amcanion Llesiant Corfforaethol y Cyngor wedi'u cynnwys yn Strategaeth Gorfforaethol y Cyngor 2022-2027 ac yn cael eu hadolygu bob blwyddyn a'u hadrodd yn yr Adroddiad Blynyddol ar yr Hunanasesiad a'r Adolygiad Blynyddol o Berfformiad a Llesiant a gyhoeddir ar wefan Cyngor Sir Ceredigion.
- Mae pwrpas a gweledigaeth y Cyngor wedi'u pennu gan y Cyngor ac wedi'u cynnwys yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027. Mae'r strategaeth hon yn dangos sut y bydd yr awdurdod yn cefnogi ac yn hyrwyddo lles dinasyddion Ceredigion.
- Mae'r holl drefniadau Cynllunio yn adlewyrchu'r Edau Aur ac yn ffurfio'r cysylltiadau gyda chynlluniau Corfforaethol, gan gynnwys:
    - Cynlluniau Busnes;
    - Cynllun Strategol;
    - Adrodd am Reoli Perfformiad Corfforaethol; ac
    - Amcanion Gwella Llesiant.
- Amlinellir gwybodaeth am berfformiad yn yr Adroddiad Blynyddol y Cyngor ar yr Hunanasesiad a'r Adolygiad Blynyddol o Berfformiad a Llesiant.
- Caiff Cynlluniau Busnes eu paratoi bob blwyddyn a'u monitro bob chwarter gan Fwrdd Perfformiad, sy'n cynnwys aelodau'r Cabinet a Chadeiryddion ac Is-Gadeiryddion y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu a Chadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.
- Mae'r broses o bennu cyllidebau yn destun gweithgarwch craffu manwl gan y pum Pwyllgor Trosolwg a Chraffu
- Mae Cynllun Ariannol Tymor Canolig mewn grym.
- Mae trefniadau perfformiad chwarterol yn darparu protocol herio er mwyn sicrhau y cyflawnir canlyniadau.
- Mae'r broses cynllunio busnes yn cynnwys dyrannu adnoddau.
- Mae'r Grŵp Trawsbleidiol Trawsnewid ac Effeithlonrwydd yn monitro arbedion cyllidebol a bod gwasanaethau yn cael eu darparu o fewn cyllidebau.
- Mae trefniadau rheoli perfformiad corfforaethol yn cynnwys asesiad chwarterol o'r risgiau wrth geisio cyflawni canlyniadau neu ddarparu gwasanaethau.
- Mae gweithgarwch rheoli risg yn cynnwys cofnodion risg ar gyfer:

  - Cynlluniau Busnes (Lefel 1); a
  - Chynlluniau Gwasanaeth (Lefel 2).
- Caiff mesurau perfformiad lleol eu cynnwys mewn cynlluniau busnes a darparu gwasanaethau.
- Mae Cynlluniau Cyfalaf yn cynnwys:
  - Hawliau Tramwy;
  - Priffyrdd;
  - Cynllun Cyllideb Blynyddol; a
  - Thrawsnewid.
- Cymeradwyodd y Cabinet y Strategaeth a'r Polisi Rheoli Risg a'r Fframwaith Rheoli Risg ar 24 Medi 2019.
- Cyflwynir hyfforddiant Rheoli Risg i Aelodau ac Uwch Reolwyr.
- Datblygwyd pecyn e-ddysgu rheoli risg i'r holl Staff eraill a chynhaliwyd hyfforddiant yn 2019, a threfnwyd gweithdy gydag yswirwyr ar gyfer Uwch Reolwyr.
- Caiff cyhoeddi perfformiad gwasanaeth, gan gynnwys data ynghylch costau a gwerth am arian, ei ystyried yn rheolaidd mewn adroddiadau gwasanaeth.

Buddion economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy

- Mae'r Archwilydd a benodwyd yn ystyried trefniadau'r Cyngor er mwyn sicrhau darbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd. Yn ei lythyr, mae wedi datgan bod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau ynghylch ei ddefnydd o adnoddau.
- Cyhoeddwyd yr Archwiliad mwyaf diweddar o Gynllun Gwella'r Cyngor (2020-2021) ym mis Tachwedd 2020. Daeth yr adroddiad i'r canlyniad cadarnhaol bod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau a'i fod wedi gweithredu yn unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru mewn ffordd ddigonol er mwyn cyflawni ei ddyletswyddau.
- Caiff ffurflen arfarnu cyfalaf ei llenwi ar gyfer prosiectau cyfalaf newydd, sy'n cynnwys y gofyniad ar gyfer y prosiect, ac fe'i defnyddir i asesu gwerth am arian a goblygiadau refeniw prosiectau mawr.
- Mae Strategaeth Buddsoddi Cyfalaf wedi'i chynnwys yn y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig.
- Mae'r Awdurdod wedi cymryd y camau canlynol tuag at weithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015:
  - Paratoi datganiad ac amcanion llesiant;
  - Ymgorffori'r Nodau Llesiant a'r egwyddor datblygiad Cynaliadwy yn y broses cynllunio busnes;
  - Datblygu canllawiau ac offeryn Asesiadau Effaith Integredig newydd;
  - Sefydlu grŵp a chynllun gweithredu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol;
  - Monitro ac adolygu'r Cyfansoddiad yn barhaus;
  - Cyhoeddi asesiad Llesiant Lleol BGC ym mis Mawrth 2017;
  - Cytuno ar drefniadau craffu ar gyfer BGC;
  - Adroddiadau Cabinet, gan gynnwys yr asesiad effaith cymdeithasol / economaidd / amgylcheddol;
  - Datblygu modiwl e-ddysgu gorfodol am y Ddeddf a'i hyrwyddo ymhlith holl Staff y Cyngor;
  - Rhaid cynnal Asesiad Effaith ar Gydraddoldeb, Cymunedau a'r iaith Gymraeg ar gyfer yr holl gynigion i ailstrwythuro ysgolion fel sy'n ofynnol dan God Trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru; ac
  - Mae aelodau wedi cyfrannu at Fframwaith Craffu Swyddog Cenedlaethau'r Dyfodol mewn perthynas â'r Ddeddf.

- Mae datganiad polisi caffael Cymru yn cyd-fynd â Strategaeth Caffael 2018-2022 y Cyngor.
- Cynllun Gweithredu Grŵp DLICD ledled y Cyngor cyfan.
- Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2020-2024.
- Safonau'r Gymraeg.
- Adroddiad blynyddol monitro Safonau'r Gymraeg.
- Rhaid i bob aelod o staff gwblhau modiwl hyfforddiant E-ddysgu gorfodol ar Ymwybyddiaeth o'r iaith Gymraeg.
- Rhoddir Hyfforddiant Ymwybyddiaeth o'r Gymraeg a Chydraddoldeb i Aelodau fel rhan o'u Rhaglen Ymsefydlu.

D. Penderfynu ar yr ymyriadau sy'n angenrheidiol i gyflawni'r canlyniadau arfaethedig gystal ag y bo modd:

Penderfynu ar ymyriadau

- Mae arweiniad ac offeryn Asesiadau Effaith Integredig ar gael a rhoddwyd hyfforddiant i Swyddogion ac Aelodau.
- Mae grŵp rheoli prosiect corfforaethol wedi'i sefydlu i ffurfioli datblygiad a rheolaeth prosiectau.
- Defnyddir templedi adrodd safonol yn y broses o wneud penderfyniadau.
- Mae hyfforddiant Ymwybyddiaeth Sefydliadol ar gael fel modiwl dewisol yn y Rhaglen i Reolwyr Corfforaethol, sy'n cynnwys gwybodaeth ynghylch y broses o wneud penderfyniadau, Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, Cydraddoldeb, yr Iaith Gymraeg a defnyddio'r Asesiadau Effaith Integredig, ac mae Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd a'r Swyddog Monitro (Swyddog Arweiniol Corfforaethol-Cyfreithiol a Llywodraethu) yn rhoi cyngor yn ôl yr angen.
- Cyhoeddir Polisi, Strategaeth a Fframwaith Rheoli Risg gyda rhaglen hyfforddiant ar gyfer Aelodau, Uwch-Reolwyr a Rheolwyr ar CeriNet ac maent ar gael i bob Aelod o Staff. Diwygiwyd dogfennau i adlewyrchu risgiau ychwanegol a gwybodaeth gefndirol er mwyn gwneud penderfyniadau gwybodus. Adroddir am y Gofrestr Risg Corfforaethol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn rheolaidd.
- Mae'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig wedi cael ei diweddaru'n rheolaidd.
- Mae offeryn coeden penderfyniadau ymgynghori yn cynnwys adran sy'n cynnig arweiniad ynghylch lledaenu canlyniadau ymgynghori.
- Ceir her gyllid ynghylch arbedion ar wefan y Cyngor.

Cynllunio ymyriadau

- Mae trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cynnwys yr elfennau chwarterol canlynol:
    - cyfarfodydd wythnosol y Grŵp Arweiniol;
    - adroddiad chwarterol am y cynnydd yn erbyn Cynlluniau Busnes lefel 1;
    - cyfarfodydd chwarterol y Bwrdd Perfformiad; a
    - chyfarfodydd chwarterol y Panel Gweithredol.
- Defnyddir calendr i hysbysu am derfynau amser a chyhoeddir dyddiadau Bwrdd/Panel Gweithredol gydag adroddiadau.
- Mae gan yr holl brosiectau cydweithio mawr drefniadau llywodraethu a rheoli sefydledig gan gynnwys rheoli risg.
- Ystyrir pob prosiect gan Banel Rheoli Prosiectau Corfforaethol, a fynychir hefyd gan yr Archwiliwr Mewnol ac mae'n fforwm effeithiol ar gyfer cynghori/herio ac

DRAFT

amlygu risgiau wrth i feysydd Gwasanaeth ddatblygu prosiectau, gan gynnwys prosiectau cydweithio.

- Mae'r Panel Rheoli Prosiectau Corfforaethol yn helpu i sicrhau bod prosiectau yn ystyried yr elfennau canlynol yn gynnar: Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol; arweiniad arall; cyllid, caffael, llywodraethu a threfniadau cyfreithiol; goblygiadau AD; Iechyd a Diogelwch; ac Archwilio. Gwella trefniadau prosiect cyn adrodd i'r Grŵp Datblygu a phrosesau awdurdodi eraill. Mae hyn hefyd yn helpu i nodi gofynion cyfalaf i'w cynnwys mewn rhaglenni cyfalaf yn y dyfodol.
- Sicrhau bod Staff sy'n meddu ar sgiliau rheoli prosiect ar gael.
- Rhoddir ystyriaeth i newidiadau deddfwriaethol e.e. mae gwaith yn mynd rhagddo mewn perthynas â gweithredu newidiadau deddfwriaethol megis newidiadau Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021 ac ystyried/monitro risgiau y mae pob partner yn eu hwynebu wrth gydweithio, gan gynnwys risgiau a rennir. Cynhelir cyfarfodydd ac mae gwaith paratoi yn cael ei wneud, er enghraifft, ynghylch gofyniad Deddf 2021 am Gyd-bwyllgorau Corfforedig, gan gynnwys risgiau posibl a risgiau a rennir (sefydlwyd grŵp Cyd-bwyllgorau Corfforedig, a chynhaliwyd y cyfarfod cyntaf ar 19 Ebrill 2021, i ystyried y gofyniad i sefydlu Cyd-bwyllgorau Corfforedig Canolbarth Cymru yn unol â Deddf 2021).
- Mae trefniadau Craffu ar y Cyd priodol ar waith mewn perthynas â Bwrdd Tyfu Canolbarth Cymru. Yn yr un modd, bydd gan Gyd-bwyllgor Corfforedig Canolbarth Cymru drefniadau priodol (Craffu ar y Cyd, Safonau a Phwyllgor Llywodraethu ac Archwilio) – trefniadau sy'n cydymffurfio â deddfwriaeth a'i Reolau Sefydlog.
- Pennwyd a chymeradwywyd dangosyddion perfformiad lleol ar gyfer pob elfen gwasanaeth ac maent wedi cael eu cynnwys yn y cynllun gwasanaeth, ac adroddir amdanynt yn rheolaidd.
- Mae'r broses Cynllunio Busnes ar gyfer 2022-23 wrthi'n cael ei rhoi ar waith a rhennir Cynlluniau Busnes Lefel 1 gyda'r Tîm Perfformiad ac Ymchwil.
- Nodwyd mesurau perfformiad ym mhob Cynllun Busnes Lefel 1 ac mae'r rhain yn eu tro yn cael eu trosi i'r Dangosfwrdd adrodd ar gyfer pob gwasanaeth. Craffwyd ar y mesurau hyn yn ofalus ac fe'u cymeradwywyd yn derfynol gan yr uwch arweinwyr. Mae gwasanaethau yn adrodd yn erbyn y mesurau hyn fel rhan o'r broses rheoli perfformiad ar gyfer y flwyddyn.
- Mae Cynlluniau Busnes yn cynnwys gwybodaeth ynghylch y gyllideb a chyllid ac maent yn rhan o'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol chwarterol.
- Fframwaith Cyllideb mewn grym.
- Cyfrifyddu Gwasanaeth – Monitro cyllideb.
- Mae Rheoliadau Ariannol a Rheolau am y Weithdrefn Ariannol (Dogfen F y Cyfansoddiad), ynghyd â Chanllawiau Rheoli Cyllidebol, wedi cael eu diweddaru. Ceir datganiadau Sicrwydd Prif Swyddog. Mae'r trefniadau rheoli mewnol sydd mewn grym yn destun gweithgarwch adolygu rheolaidd gan Archwilwyr Mewnol, yn unol â'r cynllun archwilio blynyddol sy'n seiliedig ar risg.
- Mae newidiadau drwy'r cynllun arbedion corfforaethol wedi bod trwy broses lywodraethu gadarn er mwyn sicrhau bod yr holl arbedion yn cysylltu â'r canlyniad a ddymunir.
- Caiff Buddion Cymunedol eu hymwreiddio yn ein Prosesau a'n Polisïau ac maent wedi cael eu gweithredu a'u monitro ac adrodd amdanynt yn rheolaidd. Caiff Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) ei hintegreiddio yn ein prosesau.

E. Datblygu capasiti'r sefydliad, gan gynnwys gallu ei arweinwyr a'r unigolion oddi mewn iddo:

Datblygu capasiti'r sefydliad

- Mae trefniadau ymsefydlu corfforaethol ac ar gyfer rheolwyr llinell bellach mewn grym. Cyflwynwyd cynlluniau Datblygu Rheolwyr Corfforaethol ac ymsefydlu Corfforaethol ym mis Ebrill 2018 a'u hadolygu ym mis Hydref 2022. Mae sesiynau ymsefydlu corfforaethol yn rhan o'r gofynion hyn, rhaid i bob aelod o Staff newydd fynychu sesiwn ymsefydlu. Mae Uwch Reolwyr yn cyflwyno yn y sesiynau hyn sydd wyneb-yn-wyneb neu'n rhithiol.
- Caiff CeriNet (yr adnodd a'r mewnrwyd AD i Staff a rheolwyr) ei adolygu'n barhaus a'i wella er mwyn sicrhau ei effeithiolrwydd.
- Bellach, rheolir Dysgu a Datblygu trwy system Ceri a chynigir cyfleoedd i bob aelod o Staff.
- Cynllun Perfformiad Personol blynyddol parhaus – mae Adolygiadau Perfformiad yn cysylltu ag amcanion Corfforaethol a strategol.
- Mae'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn darparu'r fforwm ar gyfer anghenion rheoli perfformiad ac wedyn yn paratoi'r cynlluniau gweithredu er mwyn sicrhau gwelliannau corfforaethol wrth adolygu perfformiad Staff. Cryfhawyd y rhain ymhellach wrth gyflwyno arfarniadau blynyddol ar gyfer yr holl Staff trwy gyfrwng system AD Ceri.
- Darparir rhaglen ymsefydlu ar gyfer Aelodau newydd. Trefnir hyfforddiant parhaus ar gyfer materion penodol e.e. rheoli Trysorlys
- Mae aelodau yn mynychu digwyddiadau, seminarau a chynadleddau amrywiol (gweler uchod).
- Mae proses Adolygu Datblygiad Personol yn ei lle ar gyfer Aelodau.
- Defnyddir ymarferion meincnodi ac ymchwil.
- Mae system gyflogres AD Ceri wedi sicrhau bod data ystyrlon am Staff bellach ar gael i Reolwyr bob mis er mwyn monitro costau, trosiant ac absenoldeb.
- Gweithredir partneriaethau yn effeithiol i gyflawni canlyniadau y cytunwyd arnynt.
- Datblygwyd Partneriaethau effeithiol mewn sawl maes a gwasanaeth gan gynnwys:
    - Gwella Ysgolion;
    - Iechyd a Gofal cymdeithasol; a
    - Gwastraff.
- Caiff partneriaethau ychwanegol eu cynnwys yn y Rhestr Prosiectau Cydweithio strategol.
- Gwneir gwaith cynllunio gweithlu gan ddefnyddio'r pecyn offer cynllunio gweithlu Strategol a chaiff hwn ei gwblhau gan bob maes gwasanaeth. Mae Cynllun y Gweithlu 2022-2027 wrthi'n cael ei ddatblygu ar hyn o bryd ac fe'i cyhoeddir ar ôl ei gymeradwyo gan y Cabinet yn gynnar yn 2023. Unwaith y bydd yn ei le, caiff diweddariadau blynyddol ar gynnydd cynllun y gweithlu eu hadrodd i'r pwyllgor craffu.

Datblygu gallu arweinwyr y sefydliad ac unigolion eraill

- Mae strwythur Arweinwyr ac Uwch Reolwyr yn diffinio'r rolau hyn, gan gynnwys sut y maent yn integreiddio â'i gilydd.
- Mae cyfarfod ar y cyd rhwng yr Uwch Reolwyr yn sicrhau bod rolau, cyfrifoldebau ac atebolrwydd yn glir.
- Mae disgrifiadau swydd yn diffinio'n glir y rolau a'r cyfrifoldebau gofynnol i swyddi.
- Mae'r Cyfansoddiad yn nodi rolau a chyfrifoldebau Aelodau (Rhan 3.4 Tabl 4) ac Uwch Swyddogion (rhan 2 Erthygl 2).

- Mae'r Pecyn Cymorth Cynllunio Strategol yn cynnwys elfen o gynllunio ar gyfer olyniaeth a rheoli talent.
- Cynigir cyfleoedd Dysgu a Datblygu i'r rheiny sydd mewn rôl Arwain neu sy'n ddarpar arweinwyr.
- Mae Cynllun Dirprwyo (Rhan 3.5 y Cyfansoddiad) yn bodoli ac yn nodi'n glir gyfrifoldebau Aelodau a Swyddogion.
- Mae protocolau yn eu lle ar gyfer perthnasoedd gwaith rhwng Aelodau a Swyddogion (e.e. Protocol Swyddog-Aelod).
- Mae Codau Ymddygiad i Swyddogion ac Aelodau mewn grym.
- Mae gweithgorau Swyddogion ac Aelodau mewn grym ac yn gweithio'n effeithiol.
- Adolygir yn rheolaidd Reolau Gweithdrefn Contractau ('CPR') (Rhan 4 Dogfen G y Cyfansoddiad) a Rheoliadau Ariannol a gweithdrefnau ariannol cysylltiedig (Rhan 4 Dogfen F y Cyfansoddiad) e.e. diweddarwyd y Rheolau Gweithdrefnau Contractau ym mis Mawrth 2019.
- Mae Cyfansoddiad y Cyngor yn nodi swyddogaethau a chyfrifoldebau'r Arweinydd a'r Prif Weithredwr.
- Sefydlwyd strwythur Corfforaethol y Cyngor er mwyn sicrhau y gall y Swyddogion Statudol gyflawni eu rolau mewn ffordd effeithiol.
- Mae'r Prif Weithredwr yn gyfrifol am adolygu'r strwythur hwn, yn ôl yr angen.
- Cytunodd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd ar y set ddiwygiedig o Ddisgrifiadau Rôl Aelodau, a gynlluniwyd i gael eu defnyddio law yn llaw â Fframwaith Datblygu Aelodau (Cymhwysedd) Cymru, Manylebau Person a Disgrifiadau Rôl Aelodau Fframwaith Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ('CLlLC').
- Cyflwynwyd Disgrifiadau Rôl Aelodau a Manylebau Person i'r Cyngor.
- Rhaglen Gynefino/Ymsefydlu Gynhwysfawr ar gyfer Aelodau (hen a newydd) wedi'u cynnal yn dilyn Etholiadau Lleol 2022.
- Mynediad i sesiynau briffio gwybodaeth/cyrsiau am ddeddfwriaeth newydd.
- Cyfleoedd wedi'u darparu i Swyddogion gael hyfforddiant diweddaru a sgiliau yn barhaus.
- Gweithdai i Aelodau wedi'u trefnu yn ôl yr angen.
- Adolygiadau personol ar gyfer Swyddogion
- Darparu cyfleoedd, ac adolygu parhaus ar y cyfleoedd hynny, ar gyfer hyfforddiant sgiliau a diweddaru i Aelodau (gweler uchod), gan gynnwys y Cynllun Adolygu Datblygiad Personol.
- Datblygiad/Hyfforddiant wedi'u gwneud fel rhan o fanyleb y person ar gyfer prif swyddi cyllid a chyfreithiol (cymhwyster gorfodol, gofynion y swydd).
- Nod y Cyngor yw sicrhau'r lefel safonol ar gyfer Siarter Cymru o ran Cymorth a Datblygiad Aelodau.
- Datblygwyd proses ar gyfer Adolygu Datblygiad Personol Aelodau a defnyddir y wybodaeth i ddatblygu Cynllun Hyfforddiant Aelodau.
- Mae cynlluniau Ymsefydlu a Datblygu Rheolwyr Corfforaethol ar waith.
- Caiff pecynnau e-ddysgu eu datblygu a'u cyflwyno'n rheolaidd ar gyfer hyfforddiant gorfodol ac anorfodol.
- Cynhelir Arfarniadau Perfformiad gan yr holl staff fel rhan o fodiwl Rheoli Perfformiad ar system Ceri.
- Mae'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn darparu'r fforwm ar gyfer anghenion rheoli perfformiad ac wedi hynny yn paratoi cynlluniau gweithredu ar gyfer sicrhau gwelliannau corfforaethol wrth adolygu perfformiad Staff.
- Cynhelir rhaglen ymsefydlu ar gyfer Aelodau newydd a chynhaliwyd rhaglen ymsefydlu gynhwysfawr newydd ar ôl yr etholiad (o fis Mai 2022) gyda modiwlau e-

ddysgu ychwanegol ar gael. Trefnir hyfforddiant parhaus ar gyfer materion penodol. Mae aelodau yn mynychu digwyddiadau, seminarau a chynadleddau amrywiol (gweler uchod).

- Gwneir gweithgarwch hunanasesu craffu bob blwyddyn gan gynnwys arolwg.
- Mae Rhaglen Rheolwyr Ceredigion yn cynnig datblygiad personol gan gynnwys trefniadau llywodraethu a gwybodaeth sefydliadol.
- Anogir a chynorthwyir aelodau i gwblhau Adroddiadau Blynyddol, a gyhoeddir ar wefan y Cyngor.
- Mae Cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn mynychu'r Rhwydwaith Cenedlaethol, wedi'i gynnal gan CLlLC.
- Mae Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn mynychu Cyfarfodydd Rhwydweithio Cadeiryddion Pwyllgorau Archwilio a Llywodraethu Cymru Gyfan er mwyn datblygu a chymharu'r rôl o fewn Awdurdodau Lleol.
- Mae cynlluniau datblygu staff sy'n gysylltiedig ag arfarniadau wedi'u cryfhau drwy gyflwyno'r modiwl Rheoli Perfformiad yn Ceri.
- Gweithredir polisïau Adnoddau Dynol priodol a sicrhau eu bod yn gweithio'n effeithiol.
- Polisi Gweithle Di-Fwg.
- Polisi Camddefnyddio Alcohol a Chyffuriau.
- Mae'r Cyngor wedi cyflwyno amrediad o adnoddau a dewisiadau er mwyn gwella iechyd a lles Staff.
- Cyflwynwyd Strategaeth Iechyd a Llesiant 2021-2026 er mwyn cynorthwyo'r gwelliant yn iechyd a lles y gweithlu.
- Mae'r Cyngor wedi penodi Swyddog Iechyd a Lles Cyflogeion er mwyn cydlynu a hyrwyddo iechyd a lles yn y gweithlu.
- Cyflwynwyd pecyn cymorth Gofal yn Gyntaf i gyflogeion, sy'n cynnig:
    - Gwasanaeth cwnsela;
    - Cyngor ynghylch materion ariannol, cyfreithiol, defnyddwyr, gofal i'r henoed, gofal plant a chyflogaeth.
- Mae'r cymorth arall sydd ar gael i Staff yn cynnwys:
    - Rhaglen iechyd a lles Rhyngweithiol Therapi Ymddygiad Gwybyddol;
    - Cynllun gofal llygaid;
    - Cynllun talebau gofal plant;
    - Iechyd Da; a
    - Hyfforddiant ymwybyddiaeth ofalgar ar gyfer Staff a Rheolwyr.
- Mae gwasanaeth cwnsela hefyd ar gael i Aelodau.

F. Rheoli risgiau a pherfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a thrwy reoli arian cyhoeddus yn gadarn:

Rheoli risgiau

- Cymeradwywyd y Strategaeth a'r Polisi Rheoli Risg a'r Fframwaith Rheoli Risg gan y Cabinet ar 24 Medi 2019, a'r diweddaru yn parhau arnynt.
- Ystyrir y Gofrestr Risg Corfforaethol yn ystod holl gyfarfodydd y Grŵp Arweiniol, cyfarfodydd y Swyddogion Arweiniol Corfforaethol ac fel eitem sefydlog yng nghyfarfodydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Mae'r Pwyllgor yn cyfeirio materion i Bwyllgorau Craffu pan fo hynny'n briodol. Mae hyn yn rhoi gwybodaeth barhaus a sicrwydd bod risgiau'n parhau i gael eu rheoli.
- Caiff pob risg eu neilltuo i Swyddog Arweiniol Corfforaethol (Perchennog y Risg).
- Gwneir gwaith Monitro Risgiau prosiectau penodol.

- Mae'r Grŵp Trawsbleidiol ar Drawsnewid ac Effeithlonrwydd yn monitro Risgiau Trawsnewid yn rheolaidd.
- Mae Rheoli Risg yn rhan annatod o weithgarwch cynllunio busnes gweithredol a phennu Strategaethau a Pholisïau.
- Cofnodir holl Risgiau trawsnewid a phrosiectau.
- Mae pob Cynllun yn cynnwys cofnodion Risgiau, gan gynnwys:
    - Y Cynllun Ariannol Tymor Canolig;
    - Cynlluniau Busnes (lefel 1);
    - Cynlluniau Gwasanaeth (lefel 2).
- Caiff trefniadau Rheoli Risg Corfforaethol eu harchwilio'n rheolaidd.
- Mae gweithgarwch rheoli risg wedi'i gynnwys mewn rhaglenni archwilio sefydliad/gwasanaethau unigol.
- Mae 'risgiau' yn sail i raglenni gwaith archwilio'r Archwilwyr Mewnol, fel sy'n ofynnol gan system meddalwedd rheoli archwilio Pentana. Estynnwyd templed adroddiadau'r Cabinet i gynnwys risgiau ac oblygiadau sy'n codi.

Rheoli perfformiad

- Mae rheoli perfformiad corfforaethol yn gysylltiedig â'r Amcanion Llesiant a Gwella, Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 a chynlluniau'r BGC. Mae gan y Cyngor hefyd lawer o ddangosyddion lleol sy'n ei helpu i benderfynu a yw wedi cyflawni'r blaenoriaethau yn ei Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 ai peidio.
- Cymeradwyodd y Cyngor Adroddiad Blynyddol ar yr Hunanasesiad ac Adolygiad Blynyddol o Amcanion Perfformiad a Llesiant 2021-22.
- Casglwyd gwybodaeth feincnodi fel rhan o weithgarwch ailfodelu gwasanaethau.
- Asesiadau mewnol ac allanol gan:
    - Archwilio Cymru;
    - Estyn;
    - Arolygiaeth Gofal Cymru ('AGGC');
    - Swyddfa'r Comisiynydd Pwerau Ymchwilio ('ICPO'); a
    - Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth ('ICO').
- Hunanasesiad (Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio) –ymarfer hunanasesu wedi'i drafod ar 28.11.22 ac i'w gynnal yn 2023.
- Mae gwasanaethau unigol yn cynnal gweithgarwch hunanasesu trwy gyfrwng matrics perfformio.
- Mae Archwilio Mewnol yn cynnal hunanasesiad blynyddol ac maent yn cael adolygiad cymheiriaid / asesiad allanol annibynnol bob 5 mlynedd gan PSIAS. Asesu ansawdd yn allanol (EQA) wedi'i gwblhau fis Mai 2022, adroddiad a chynllun gweithredu yn deillio o hwnnw wedi'i gyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio 27.9.22 ynghyd â Hunanasesiad Archwiliad Mewnol Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol.
- Perfformiad costau (gan ddefnyddio mewnbynnau ac allbynnau).
- Mae Panel Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cyfarfod bob chwarter. Mae pob Swyddog Arweiniol Corfforaethol yn adrodd i'r Panel hwn a chyhoeddir y dyddiadau ar gyfer adrodd yn yr adroddiad. Mae Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu yn mynychu ar sail yr egwyddor y gallant nodi meysydd y mae gofyn eu cynnwys yn eu Blaenraglenni Gwaith priodol nhw.
- Mae Prif Swyddogion yn darparu cymorth a chyngor i Aelodau. Rhoddir cyngor gan y Prif Swyddog Ariannol a'r Swyddog Monitro hefyd.
- Mae trefniadau craffu mewn grym ac sy'n cynnig cyfleoedd i herio gweithgarwch gwneud penderfyniadau ac adolygu darpariaeth gwasanaethau. Nod y

DRAFT

swyddogaeth graffu yw cynnig gwerth ychwanegol i'r agenda gwelliant parhaus yn eu rôl fel "cyfaill beirniadol". Yn ogystal, mae Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu yn cynnig cyfleoedd i wneud gwaith datblygu polisi a gwaith cyn gwneud penderfyniadau, sy'n swyddogaeth craffu, a hyn wedi'i ddatblygu dros y blynyddoedd diwethaf. Nod y Cyngor yw craffu, pan fo modd, cyn y caiff penderfyniadau eu gwneud.

- Rhoddir hyfforddiant i Aelodau ar rôl Craffu a hyfforddiant i Gadeirydd ac Is-Gadeirydd Craffu.
- Bydd Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu'r Cyngor yn gyfrifol am gymryd trosolwg o effeithiolrwydd cyffredinol y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC).
- Gwneir gwaith gyda Swyddfa Cenedlaethau'r Dyfodol er mwyn datblygu Fframwaith Craffu mewn perthynas â DLlCD.
- Mae Bwrdd Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cyfarfod bob chwarter, ac estynnir gwahoddiad i Gadeiryddion Pwyllgorau Craffu fynychu.
- Pennir dyddiadau adrodd ar ddechrau pob blwyddyn.
- Atgyfeirir Trawsnewid a Risgiau i gyd-gyfarfodydd a Phaneli Llywodraeth Leol.
- Cyflawnir gwaith monitro ariannol yn rheolaidd ar draws y Cyngor dan drefniant cyfrifyddu datganoledig a chaiff gwaith adrodd ffurfiol ei gyflwyno i'r Cabinet. Caiff gwaith monitro ei gynnwys yn yr adroddiadau rheoli perfformiad chwarterol hefyd.
- Arferion cyfrifyddu – cydymffurfir â Chodau Ymarfer. Caiff Dangosyddion Darbodus eu paratoi ac fe'u hadroddir i'r Cyngor a'u monitro trwy gydol y flwyddyn. Cyflawnir gweithgarwch rheolaidd i fonitro'r gyllideb trwy gydol y flwyddyn. Mae Archwiliwr Mewnol yn adolygu trefniadau rheoli o ran monitro a chasglu incwm hefyd.
- Caiff cynlluniau Busnes/Gwasanaethau eu monitro er mwyn sicrhau y cyflawnir canlyniadau cyflawni.

Rheolaeth fewnol gadarn

- Cymeradwyodd y Cabinet y Strategaeth a'r Polisi Rheoli Risg a'r Fframwaith Rheoli Risg ar 24 Medi 2019.
- Cyflwynir diweddariadau mewn perthynas â Pharhad Busnes ac Argyfyngau Sifil Posibl yn rheolaidd yn unol â'r Gofrestr Risg Corfforaethol, Risg CORP04.
- Mae'r Grŵp Parhad Busnes ac Argyfyngau Sifil Posibl yn cyfarfod bob mis.
- Cynhelir cyfarfodydd rheolaidd o'r Grŵp Rheoli Parhad Busnes a Materion Brys i adolygu Cynlluniau a Threfniadau Parhad Busnes a Materion Brys Meysydd Gwasanaeth a Chorfforaethol, yn ogystal ag argymhellion sy'n codi o ddigwyddiadau yn y gorffennol ac ymarferion i ddangos tystiolaeth o risg, nodi tueddiadau sy'n dod i'r amlwg, a chofnodi unrhyw wersi a ddysgwyd er mwyn ymateb iddynt.
- Asesir risg y Cynllun Archwilio Mewnol blynyddol ac mae'n ystyried nodau ac amcanion y Cyngor, a'i bolisïau a'i weithdrefnau corfforaethol; i gynnwys adolygiad o'r trefniadau corfforaethol Rheoli Risg, a phrofi'r trefniadau rheoli lliniarol sydd mewn grym ar gyfer sampl o risgiau a nodir yn y Gofrestr Risg Corfforaethol.
- Cymeradwywyd y Strategaeth Archwilio Mewnol a Chynllun Blynyddol 2021-2022 gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 10 Mawrth 2022, ac mae'n parhau i ystyried risgiau ychwanegol a gyflwynir gan y pandemig.
- Gall cynllun archwilio blynyddol yr Archwilydd Mewnol roi sylw i unrhyw weithgarwch angenrheidiol i ail-flaenoriaethu gwaith, gan ganiatáu i'r Archwilydd Mewnol fod yn ymatebol i unrhyw newidiadau o ran risg yn y Cyngor.
- Cyflwynir adroddiadau Cynnydd Archwilio Mewnol Chwarterol rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio at ddibenion monitro (e.e. cyflwynwyd Adroddiad

Cynnydd Archwilio Mewnol ar gyfer y cyfnod cyntaf rhwng 1 Gorffennaf 2022 hyd at 30 Medi 2022 i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 17 Ionawr 2023).

- Mae adroddiadau archwilio mewnol a gyflwynir i Reolwyr yn amlygu'r risgiau o beidio gweithredu unrhyw gamau Archwilio Mewnol a argymhellir. Cynhelir archwiliad dilynol o'r cynlluniau gweithredu a gyflwynir. Os bydd y Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol o'r farn nad yw Rheolwr wedi rhoi sylw i unrhyw risgiau sylfaenol, adroddir am hyn i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ac mae gan y Pwyllgor hwn y disgresiwn i ofyn i'r Rheolwr hwnnw fynychu ac esbonio'r rheswm dros beidio sicrhau cydymffurfiaeth.
- Llunnir crynodeb yn flynyddol o'r gwaith a barn yr archwilwyr ynghylch y sicrwydd a roddir yn yr Adroddiad Archwilio Mewnol Blynyddol ar ddiwedd y flwyddyn. Cymeradwywyd Adroddiad Blynyddol yr Archwilwyr Mewnol ar gyfer 2021/22 gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 6 Mehefin 2022.
- Mae adolygiadau dilynol yr Archwilwyr Mewnol yn monitro rhoi'r camau gweithredu gofynnol ar waith.
- Caiff trefniadau rheoli mewnol, risg a phrosesau llywodraethu eu monitro yn unol â'r Siarter Archwilio Mewnol (cymeradwywyd y fersiwn diwethaf gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 19/1/22) a'r Cynllun a'r Strategaeth Archwilio Mewnol Blynyddol.
- Bydd yr Archwilydd a benodir yn ystyried trefniadau'r Cyngor er mwyn sicrhau darbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei lythyr lle y mae'n nodi bod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau ynghylch defnyddio ei adnoddau.
- Mae gwerthuso risg wastad yn ymddangos ar agendâu.
- Cydymffurfir â'r Cod Ymarfer ynghylch Rheoli Risg Twyll a Llygredd ('CIPFA', 2014).
- Mae gan Archwilwyr Mewnol weithdrefnau yn eu lle os darganfyddir twyll.
- Mae Swyddog yn nhîm yr Archwilydd Mewnol yn Dechnegydd Atal Twyll achrededig, ac mae ail swyddog wrthi hefyd yn astudio at y cymhwyster.
- Mae Swyddog yn nhîm yr Archwilydd Mewnol yn meddu ar Dystysgrif CIPFA mewn Arferion Ymchwilio ('CCIP').
- Diweddarwyd a chymeradwywyd 'Strategaeth i Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian)' gan y Cyngor ar 17 Mehefin 2021 (cadarnhawyd y cofnodion ar 23 Medi 2021) ac fe'i hysgrifennwyd mewn perthynas â'r Cod Ymarfer a'i diweddaru i sicrhau y caiff yr holl ofynion eu cynnwys.
- Mae'r Archwilydd Mewnol yn gwneud gwaith atal twyll yn ôl y gofyn (yn ogystal â delio gyda gweithgarwch darganfod twyll fel yr ystyriwyd yn gynharach).
- Mae'r Cyngor yn cydymffurfio â gofynion Menter Twyll Genedlaethol flynyddol Archwilio Cymru, a gydlynir gan yr Archwilydd Mewnol ar hyn o bryd.
- Mae'r Archwilydd Mewnol yn cyflwyno Adroddiad Atal Twyll i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio bob blwyddyn (cyflwynwyd Adroddiad Atal Twyll 2021/22 i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 6 Mehefin 2022).
- Gwneir gwaith monitro ac ymateb i rybuddion o dwyll (NAFN, rhwydweithiau ehangach, cymheiriaid, ac ati);
- Ceir aelodaeth o rwydweithiau a grwpiau proffesiynol (Tisonline, KHub, ac ati), a chyfranogir yn weithredol atynt;
- Mae'r Archwilydd Mewnol yn cynnig cyngor i wasanaethau ynghylch gweithredu systemau a phrosesau newydd er mwyn sicrhau y caiff trefniadau rheoli mewnol effeithiol eu cynnal;
- Mae Swyddogion enwebedig o'r Cyngor yn gwneud hyfforddiant twyll amrywiol er mwyn cynnal eu gwybodaeth a'u harbenigedd;

- Pan fo hynny'n briodol, cyhoeddir erlyniadau llwyddiannus ar wefan y Cyngor (ac yn y wasg leol).
- Gall cynllun archwilio blynyddol yr Archwilydd Mewnol roi sylw i unrhyw weithgarwch angenrheidiol i ail-flaenoriaethu gwaith, gan ganiatáu i'r Archwilydd Mewnol fod yn ymatebol i unrhyw newidiadau o ran risg yn y Cyngor.
- Mae'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn cynnwys barn flynyddol y Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol ar sicrwydd.
- Pennaeth y swyddogaeth Archwilio Mewnol yw Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol sy'n astudio ar hyn o bryd tuag at gymhwyster Archwilio Mewnol, mae ganddynt brofiad helaeth ym maes llywodraeth leol, ac maent yn cael eu cynorthwyo gan dîm sy'n meddu ar sgiliau a gwybodaeth briodol. Cynhelir gwaith adrodd rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ynghylch gweithgarwch Archwilio Mewnol. Ceir gweithgarwch cynllunio busnes a blaenraglen waith gadarn sy'n seiliedig ar risg.
- Mae'r Archwilwyr Mewnol yn gwerthuso ac yn gwella effeithiolrwydd prosesau rheoli risg, rheolaeth a llywodraethu yn unol â PSIAS, a gaiff ei hunanasesu a'i adrodd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio bob blwyddyn, ynghyd ag unrhyw welliannau sy'n ofynnol. Cynhelir adolygiad cymheiriaid bob 5 mlynedd, a'r diweddaraf wedi'i gwblhau ym mis Mai 2022. Cyflwynwyd yr adroddiad a'r cynllun gweithredu dilynol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 27 Medi 2022.
- Mae'r Archwilwyr Mewnol yn cynnig sicrwydd unigol i Reolwyr ar ôl pob adolygiad archwilio – yna, defnyddir y rhain i gynnig lefel gorfforaethol gyffredinol o sicrwydd bob blwyddyn, sy'n cyfrannu i'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.
- Gweithredwyd proses i ailstrwythuro Archwilio Mewnol ym mis Mai 2019, a chynhaliwyd un arall ym mis Tachwedd 2020. Mae'r gwasanaeth wedi bod yn manteisio ar adnoddau llawn er 1 Rhagfyr 2020.
- Mae dau aelod o'r tîm yn astudio am gymhwyster hyfforddiant proffesiynol Sefydliad yr Archwilwyr Mewnol ar hyn o bryd.
- Hunanasesiad y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio – ymarfer hunanasesu ar y gweill.
- Ceir cyfarfodydd rheolaidd rhwng y Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol a Chadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.
- Cynhelir cyfarfodydd yn ôl yr angen rhwng y Swyddog Monitro a Chadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.
- Cynhelir cyfarfodydd rheolaidd rhwng y Swyddog Monitro a'r Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol.
- Ceir cyfarfodydd rheolaidd rhwng y Swyddog Monitro, y Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol ac Archwilio Cymru pan fo angen.
- Trefnir cyfarfodydd rheolaidd rhwng Aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r rheolydd allanol Archwilio Cymru (gyda Swyddogion a hebddynt).

Rheoli data

- Cymeradwywyd y Strategaeth TGCh a Digidol ar gyfer 2018-2022.
- Mae'r holl bolisïau wedi cael eu diweddaru (cymeradwywyd pob un ym mis Chwefror 2019) gan gynnwys:
    - Polisi Diogelu Data a GDPR;
    - Polisi Diogelwch Gwybodaeth; a
    - Pholisi Rheoli Cofnodion.
- Rhaid i'r holl Staff gwblhau modiwl hyfforddiant e-ddysgu gorfodol ynghylch Diogelwch Gwybodaeth.

- Rhaid i'r holl Staff gwblhau modiwl hyfforddiant e-ddysgu gorfodol ynghylch Diogelu Data.
- Mae Swyddog Diogelu Data dynodedig.
- Y Swyddog Arweiniol Corfforaethol–Cyswllt Cwsmeriaid yw'r Uwch-berchennog Risg Gwybodaeth ('SIRO') ac mae wedi mynychu hyfforddiant priodol ar gyfer y rôl honno.
- Nodir y Swyddogion cyfrifol canlynol:
    - Swyddog Diogelwch TG ('ITSO'); a
    - Swyddog Rheoli Cofnodion a Gwybodaeth ('IRMO')
- Yn ogystal, mae'r grwpiau/pwyllgorau canlynol yn ystyried diogelwch gwybodaeth:
    - Grŵp Diogelu Data Corfforaethol;
    - Cyfarfod Parhad Busnes ac Argyfyngau.
- Asesiadau allanol i gynnwys cydymffurfio â'r Cod Ymddygiad.
- Archwiliadau Mewnol rheolaidd ar ofynion cofrestru diogelu data.
- Mae gweithdrefnau yn dilyn archwiliad Archwilio Cymru wedi'u rhoi ar waith.
- Mae swyddogion yn ystyried cyflwyno hysbysiadau preifatrwydd mewn perthynas â cheisiadau i'r holl Aelodau, gan gynnwys y Pwyllgor Rheoli Datblygu.
- Mae hyfforddiant wedi'i drefnu ar gyfer Aelodau ar eu rhwymedigaethau o dan y GDPR fel rhan o'r hyfforddiant newydd i Aelodau ac mae adran ar y ddeddfwriaeth honno bellach wedi'i chynnwys yn y protocol ar gyfer Aelodau wrth gynllunio.
- Llofnododd Cyngor Sir Ceredigion Gytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru ('WASPI'), felly mae'n defnyddio fframwaith WASPI ar gyfer Cytundebau Rhannu Gwybodaeth.
  ***Mae'r cytundeb yn gasgliad cyffredin o egwyddorion a safonau y bydd sefydliadau partner yn rhannu gwybodaeth bersonol drwyddynt. Bydd sefydliadau sy'n mabwysiadu'r Cytundeb yn dangos eu hymrwymiad wrth fodloni'r amodau, y rhwymedigaethau a'r gofynion cytunedig o fewn y fframwaith.
- Yn rhan fwyaf yr achosion, anfonir cytundebau ymlaen i'r Swyddog Diogelu Data.
- Ceir cofrestr gyhoeddus ar wefan WASPI hefyd.
- Asesiadau allanol rheolaidd e.e. cydymffurfio â'r Cod Ymddygiad.
- Tystiolaeth a monitro perfformiad mewnol.
- Caiff data ei groes-gyfateb ar draws y gwahanol wasanaethau.
- Caiff gwerthoedd Dangosyddion Perfformiad eu dilysu gyda chymorth tystiolaeth.
- Amserlen Gadw – bellach wedi'i chyhoeddi ar y fewnrwyd.

Rheolaeth ariannol gyhoeddus gref

- Sefydlwyd y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig ('SATC') gyfredol yn ystod blwyddyn 2013-14 ac fe'i diweddarwyd yn llwyr a'i chymeradwyo gan y Cyngor ar 24 Chwefror 2016. Mae'r SATC gyfredol ar gyfer y cyfnod 2018/2019 ymlaen ond mae bellach wedi cael ei diwygio i adlewyrchu setliad refeniw amodol 2021/2022 a'i diweddaru i:
    - Adlewyrchu effaith Covid-19
    - Adlewyrchu 'Rhoi Hwb i Economi Ceredigion – Strategaeth ar gyfer Gweithredu 2020-35'
    - Diwygio'r cynllun arbedion trawsnewid
    - Rhagweld pwysau o ran y costau yn y dyfodol
    - Adlewyrchu newidiadau data, rheoliadau, cynlluniau, polisïau a strategaethau

  ac fe'i cyflwynir i'r Cabinet i'w chymeradwyo ar 23.2.2021, gyda'r nod o gyflwyno'r gymeradwyaeth i'r Cyngor ar 5.2.2021.

- Mae bellach yn cynnwys fframwaith polisi er mwyn pennu cyllidebau bob blwyddyn, yn ogystal â chynllun tair blynedd. Mae'r SATC yn cynnwys risg corfforaethol a gaiff ei ddiweddaru o leiaf dair gwaith y flwyddyn. Yn ogystal, mae'r gweithgarwch blynyddol er mwyn pennu'r gyllideb yn cynnwys asesiad risg. Mae'r Cyngor yn ymateb i'r cynnig yn Adroddiad Gwella Blynyddol Swyddfa Archwilio Cymru (Archwilio Cymru bellach) 2016, gan ystyried yr adroddiad yng ngoleuni SATC trwy sicrhau bod trefniadau rheolaeth ariannol y Cyngor yn ddigon cadarn i fodloni'r sialensiau sylweddol a fydd yn codi yn y dyfodol.
- Datblygwyd Cynllun Strategol ac mae wedi gwella'r rhaglen waith sy'n angenrheidiol er mwyn ystyried blaenoriaethau gwasanaeth wrth roi sylw i gyfyngiadau ariannol.
- Pennir amserlen/cynllun prosiect cyllideb flynyddol er mwyn sicrhau y caiff cyllideb gytbwys ei chymeradwyo o fewn y cyfnod statudol yn unol â fframwaith cyllideb y Cyngor.
- Cyflwynir adroddiadau cyllideb rheolaidd i'r Cabinet a'r Grŵp Arweiniol trwy gydol y flwyddyn a chaiff cyllidebau gweithredol eu monitro bob mis.
- Mae gweithgarwch monitro'r gyllideb yn digwydd yn gyson trwy gydol y flwyddyn, o fewn gwasanaethau, i'r Cabinet ac i weithgorau Swyddogion sy'n Aelodau e.e. Grŵp Datblygu a CMG ac arbedion y rhaglen drawsnewid i'r Grŵp Trawsbleidiol Ymgynghorol am Drawsnewid ac Effeithlonrwydd.
- Cynhelir cyfarfodydd chwarterol o'r Panel Gweithredol yn ôl y gofyn gyda Swyddogion Arweiniol Corfforaethol, ynghyd ag Arweinydd y Cyngor, y Prif Weithredwr, y Swyddog Arweiniol Corfforaethol dros Gyllid a'r Aelod Cabinet sydd â chyfrifoldeb dros Gyllid.

G. Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio i sicrhau atebolrwydd effeithiol:

Gweithredu arferion da o ran tryloywder

- Gwefan y Cyngor.
- Darlledir cyfarfodydd y Cyngor a'r Cabinet.
- Templedi safonol ar gyfer y Cabinet, Craffu a'r Cyngor.
- Cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg.
- Defnyddio Modern.Gov er mwyn cyhoeddi agendâu a Gwybodaeth am Gynghorwyr.
- Mae manylion cyswllt Cynghorwyr, eu cofnodion presenoldeb, eu haelodaeth o Bwyllgorau a'r Datganiadau Datgelu Buddiannau ar gael ar wefan y Cyngor.
- Mae adroddiadau blynyddol Cynghorwyr ar gael ar wefan y Cyngor.
- Mae Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Chraffu ar gael ar wefan y Cyngor.
- Mae Adroddiad Blynyddol y Gwasanaethau Democrataidd ar gael ar wefan y Cyngor.
- Yn unol â gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021, mae offer wedi'i osod yn Siambr y Cyngor i alluogi cynnal cyfarfodydd hybrid. Mae'r Cyngor yn cynnig ffyrdd amgen i ddinasyddion droi at wybodaeth os nad ydynt yn gallu manteisio ar wasanaethau digidol. Gallant ffonio Canolfan Gyswllt y Cyngor neu ymweld â'i Lyfrgelloedd lle gall y cyhoedd droi at gyfrifiaduron sydd ar gael neu wasanaeth Wi-Fi 4G am ddim, sy'n caniatáu i unrhyw un ddefnyddio eu dyfais eu hunain.

Gweithredu arferion da o ran tryloywder

DRAFT

- Cyhoeddir Adroddiad Blynyddol ar yr Hunanasesiad ac Amcanion Gwella a Llesiant y Cyngor Sir ar wefan Cyngor Sir Ceredigion er mwyn hysbysu dinasyddion Ceredigion o'r gweithgareddau a'r camau y mae'r Cyngor yn eu cymryd er mwyn cefnogi ei Amcanion Gwella a Llesiant. Mae hyn yn rhan o hunanasesiad y Cyngor hefyd. Mae cynllun cryno ar gael hefyd mewn swyddfeydd cyhoeddus ar gyfer ein dinasyddion.
- Cyhoeddir datganiadau ariannol blynyddol ar wefan y Cyngor.
- Mae Datganiad Llywodraethu Blynyddol y Cyngor yn dangos tystiolaeth o'r ffordd y mae'n cydymffurfio â saith Egwyddor graidd y Fframwaith Llywodraethu a'r is-egwyddorion sydd yn y Fframwaith ac yn y Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol, gan gynnwys sut y mae'n gweithredu trefniadau cywir er mwyn llywodraethu ei faterion, yn hwyluso gweithrediad effeithiol ei swyddogaethau ac yn gwneud trefniadau ar gyfer rheoli risg (datblygwyd y Fframwaith Llywodraethu yn 2010 ac fe'i diwygiwyd yn unol â Fframwaith *Delivering Good Governance in Local Government* CIFA/SOLACE 2016). Mae'n cydymffurfio hefyd â Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
- Cynhaliwyd asesiad o'r fframwaith ar gyfer llywodraethu corfforaethol er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth. Penderfyniad i'w wneud gan y Cyngor ynghylch cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ai peidio, ynghyd â'r Datganiad Cyfrifon.
- Rhannwyd y Datganiad Llywodraethu Blynyddol gyda chyfrifon, gan ei adolygu a'i ddiweddaru gydag Aelodau a Swyddogion gan gynnig proses ymgysylltu ehangach.
- Mae Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol y Cyngor yn dangos bod y trefniadau llywodraethu corfforaethol angenrheidiol mewn grym ganddo er mwyn sicrhau perfformiad effeithiol. Mae'r Cod Llywodraethu Lleol yn ddatganiad cyhoeddus sy'n nodi'r ffordd y bydd y Cyngor yn cyflawni'r ymrwymiad hwnnw.
- Mae goblygiadau ariannol yn ofyniad er mwyn eu cynnwys yn holl adroddiadau Cyfarfodydd y Cabinet. Diweddarwyd Rheoliadau Ariannol a'r Rheolau Gweithdrefn Ariannol (Dogfen F y Cyfansoddiad), a'r Rheolau Gweithdrefn Contract (Dogfen G y Cyfansoddiad).
- Arferion cyfrifyddu – cydymffurfir â Chodau Ymarfer, caiff Dangosyddion Darbodus eu paratoi a'u hadrodd i'r Cyngor a'u monitro trwy gydol y flwyddyn. Cynhelir gweithgarwch rheolaidd er mwyn monitro'r gyllideb trwy gydol y flwyddyn. Yn ogystal, mae'r Archwilydd Mewnol yn adolygu trefniadau rheoli ynghylch casglu a monitro incwm.

Sicrwydd ac atebolrwydd effeithiol

- Mae perthynas waith dda yn bodoli gyda Llywodraeth Cymru a rheolyddion allanol, gan gynnwys Archwilio Cymru, Estyn, Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC), yr Awdurdod Gwasanaethau Ariannol ('FSA') a'r Asiantaeth Safonau Bwyd fel rheolyddion allweddol.
- Cofnodir Protocol Archwilio Cymru ac mae gweithdrefnau mewn grym er mwyn sicrhau y rhoddir sylw i'r holl 'Ffurflenni Ymateb Rheolwyr' o bob adroddiad Archwilio Cymru, a bod ymatebion Gwasanaeth yn cael eu cyflwyno i'r Grŵp Arweiniol, y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ac Archwilio Cymru.
- O ran monitro cynnydd camau gweithredu/argymhellion, y Swyddog Llywodraethu yw pwynt cyswllt Archwilio Cymru ar gyfer Ffurflenni Ymateb Rheolwyr ('MRFs') a materion llywodraethu/MRFs sy'n ymwneud â llywodraethu parhaus. Disgrifir y system hon mewn Protocol, a gymeradwywyd gan y Grŵp Arweiniol ac a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, a chyflwynwyd fersiwn wedi'i ddiweddaru (er mwyn adlewyrchu'r ffaith bod y Swyddog Gwella a Pherfformiad

Corfforaethol yn eu swydd) i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ystod ei gyfarfod ar 9.9.2021.

- Cynhelir cyfarfodydd misol hefyd rhwng Swyddogion Perfformio ac Archwilio Cymru a gellir eu trefnu â swyddogion eraill os oes angen. Ceir deialog reolaidd gyda chynrychiolwyr o Archwilio Cymru.
- Rhoddir sylw i argymhellion gan Archwilio Cymru yn y trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol.
- Cyflwynir holl adroddiadau Archwilio Cymru i'r grŵp Arweiniol a'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, sy'n monitro rhoi'r camau gweithredu cywiro gofynnol ar waith.
- Mae proses er mwyn monitro cynnydd Camau Gweithredu wedi'i datblygu.
- Mae'r Prif Archwilydd Mewnol (CMIA) wrthi ar hyn o bryd yn astudio er mwyn sicrhau cymhwyster Sefydliad Archwilwyr Mewnol (IIA) ac mae ganddynt brofiad helaeth ym maes llywodraeth leol, ac wedi'u cefnogi gan dîm sy'n meddu ar sgiliau a gwybodaeth briodol.
- Mae'r Rheolwr Archwilio wrthi'n gwneud cymhwyster Sefydliad Archwilwyr Mewnol (IIA).
- Mae dau archwilydd yn datblygu sgiliau archwilio TGCh.
- Mae Swyddogion Archwilio Mewnol yn astudio am gymwysterau archwilio er mwyn gwella eu gwybodaeth, eu sgiliau a'u cymhwysedd.
- Gweithredwyd proses i ailstrwythuro Archwilio Mewnol ym mis Mai 2019, a chynhaliwyd rhai eraill ym mis Tachwedd 2020 ac ym mis Ebrill 2022. Mae'r gwasanaeth wedi bod yn manteisio ar adnoddau llawn er 1 Mehefin 2022.
- Mae CMIA newydd wedi bod yn y swydd o 1 Ionawr 2022, ac mae ganddynt brofiad sylweddol ym maes Archwilio Mewnol, ac fe'u cefnogir gan Reolwr Archwilio gwybodus a medrus.
- Mae gan rôl CMIA fynediad rhydd a dilyffethair i Gadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ac mae'r ddau yn cyfarfod yn rheolaidd yn ystod y flwyddyn.
- Mae gweithgarwch cynllunio busnes a blaenraglen waith gadarn sy'n seiliedig ar risg yn eu lle.
- Adroddir yn rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ynghylch gweithgarwch Archwilio Mewnol, h.y. Adroddiadau Cynnydd Archwilio Mewnol chwarterol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio er mwyn monitro perfformiad cynnydd a gwella, a rhoddir crynodeb o'r gwaith a'r farn archwilio ynghylch sicrwydd mewn Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol bob blwyddyn ar ddiwedd y flwyddyn. Cynhelir adolygiadau dilynol er mwyn monitro camau gweithredu cywirol.
- Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn adolygu ac yn cymeradwyo'r Siarter Archwilio Mewnol yn rheolaidd (cymeradwywyd y fersiwn diwethaf gan y Pwyllgor Archwilio ar 19/01/2022).
- Mae CMIA yn cynnig barn wrthrychol flynyddol am sicrwydd ynghylch prosesau rheoli risg, rheoli a llywodraethu y Cyngor, ar sail y sicrwydd unigol a roddir i Reolwyr ar ôl pob adolygiad archwilio, ac mae hyn yn cyfrannu i'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.
- Adroddir am y cydymffurfio â PSIAS bob blwyddyn i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a chynllun gwella yn dilyn hyn. Cynhelir gweithgarwch adolygu asesu gan gymheiriaid bob pum mlynedd (cynhaliwyd yr adolygiad diweddaraf ym mis Mai 2022 gan Gyngor Sir Ynys Môn, cyflwynwyd yr adroddiad a'r cynllun gwella dilynol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 27 Medi 2022).
- Cenhadaeth Archwilio Mewnol yw gwella a diogelu gwerth sefydliadol trwy gynnig sicrwydd, cyngor a barn wrthrychol ac sy'n seiliedig ar risg. Nodir manylion hyn yn

DRAFT

y Siarter Archwilio fewnol, sy'n nodi hawl mynediad Archwilio Mewnol hefyd (yn unol â Rheoliadau Ariannol/Cyfansoddiad y Cyngor).

- Pennir cytundebau Atebolrwydd a Phartneriaeth mewn prosiectau ar y cyd.

4 Barn am lefel y sicrwydd y gall y trefniadau llywodraethu ei rhoi

Mae'r Rheolwr Corfforaethol–Archwilio Mewnol (CMIA) yn paratoi Adroddiad Archwilio Mewnol Blynyddol ar ddiwedd y flwyddyn, a gyflwynir fel rheol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ei gyfarfod ym mis Mehefin. Mae'r adroddiad yn amlinellu canlyniadau unigol a chyfunol yr adolygiadau archwilio a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn, ac mae'n rhoi'r farn archwilio gyffredinol am sicrwydd yn seiliedig ar y gwaith archwilio hwnnw. Mae'r sicrwydd a roddir hefyd yn rhoi sylw i gynnydd o ran gweithredu gwelliannau, ystyriaeth o'r gofrestr risgiau, a'r sicrwydd a roddir mewn adroddiadau a gyhoeddwyd gan reoleiddwyr allanol. Yn yr adroddiad ceir manylion ynghylch cwmpas y gwaith archwilio, a'r angen i ailflaenoriaethu'n gyson er mwyn sicrhau bod gwaith digonol yn cael ei gyflawni ar gyfer rhoi sicrwydd.

Mae'r Adroddiad Blynyddol ar ddiwedd y flwyddyn yn cynnwys canlyniadau hunanasesiad blynyddol y gwasanaeth archwilio mewnol, sy'n seiliedig ar dempled Nodyn Cymhwyso CIPFA i Lywodraeth Leol. Roedd y templed yn destun adolygiad allanol gan gymheiriaid ym mis Mai 2022, a'r bwriad yw ailadrodd asesiad allanol bob pum mlynedd fel sy'n ofynnol gan Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS). Mae'r cynlluniau gwella sy'n deillio o'r asesiadau hyn yn cael eu cynnwys yn yr Adroddiadau Cynnydd chwarterol a gyflwynir i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, a chânt eu hadolygu'n flynyddol yn yr Adroddiad Archwilio Mewnol Blynyddol.

Mae'r Cynlluniau Gwella yn nodi'r gwelliannau a wnaed ac y bwriedir eu gwneud yn sgil yr argymhellion sy'n codi o'r asesiadau, ynghyd â chanlyniadau Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwella'r gwasanaeth yn unol â gofynion PSIAS, er mwyn sicrhau bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn medru monitro cynnydd y gwasanaeth.

Lluniwyd Adroddiad am gynnydd Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2022-2023 a Chynllun Gweithredu'r Flwyddyn Gyfredol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 3 Mehefin 2021.

Mae Adroddiad Cynnydd Archwilio Mewnol 1/4/2022-30/6/2022 (a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 27 Medi 2022, a'r cyfnodau dilynol i'w disgwyl ar 17 Ionawr 2023, 9 Mawrth 2023 a 2 Mehefin 2022) yn cynnwys y camau gweithredu a gymerwyd hyd yma er mwyn cyflawni'r gwelliannau arfaethedig a nodwyd.

Mae strwythur staffio'r gwasanaeth Archwilio Mewnol wedi bod yn gyflawn yn ystod y flwyddyn 2022-2023.

Ar 10 Mawrth 2022 hefyd, cyflwynodd y CMIA y Strategaeth a'r Cynllun Archwilio Mewnol ar gyfer 2022/23 i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Diben hwn yw sicrhau bod gwaith yn cael ei gyflawni ar lefel ddigon eang i ategu'r farn flynyddol am effeithiolrwydd y systemau llywodraethu, gwaith rheoli risgiau, a rheolaeth fewnol ar

draws y Cyngor. Roedd y Strategaeth a'r Cynllun Archwilio Mewnol ar gyfer 2022/23 yn crynhoi'r meysydd gwaith yr oedd yr Adran Archwilio Mewnol yn bwriadu canolbwyntio arnynt yn ystod y flwyddyn, gan ystyried y sefyllfa oherwydd y pandemig.

Mae'r gwasanaeth wedi cael ei ddarparu ar sail fwy adweithiol eleni, yn yr un modd â'r flwyddyn flaenorol, oherwydd yr amryw risgiau a gyflwynwyd yn sgil newidiadau angenrheidiol i arferion gweithio'r Cyngor, er enghraifft grantiau untro'n cael eu rhoi, grwpiau'n cael eu sefydlu i dargedu meysydd penodol lle'r oedd newid yn digwydd, mwy o staff yn gweithio gartref, ac ati. Mae gwaith archwilio mewnol wedi'i asesu yn barhaus ac mae anghenion a blaenoriaethau cyfnewidiol y Cyngor wedi cael eu hystyried yn rheolaidd. Yn ychwanegol i'r gwaith adweithiol hwn, rhoddir sicrwydd ar gyfer 2022/23 ar adolygiadau a gynllunnir ac sy'n cael eu cario ymlaen neu'n cael eu cynnal yn ystod y flwyddyn er mwyn asesu lefel flynyddol y sicrwydd ar gyfer y Cyngor. Mae'r holl gamau gweithredu a gymerwyd wedi bod yn gyson â'r nodyn cyfarwyddyd a gyhoeddwyd gan y Bwrdd Cynghori ar Safonau Archwilio Mewnol. At hynny, mae rhagor o adnoddau wedi'u neilltuo i ddatblygu'r system mapio sicrwydd er mwyn ategu ymhellach y sicrwydd a roddir ar ddiwedd y flwyddyn.

Mae gan y Cyngor, er enghraifft, rwymedigaeth daer i ddyfarnu grantiau amrywiol i fusnesau cymwys yn y Sir, ac oherwydd hawliadau twyllodrus posibl, mae Archwilio Mewnol wedi parhau i adolygu sampl o geisiadau cyn talu (mae'n haws stopio taliadau nag adfer yr arian wedi hynny), gan ychwanegu gwerth i weithrediadau'r Cyngor o ganlyniad i amgylchiadau sy'n newid, fel y'i cefnogir gan nodiadau arweiniad y Bwrdd Cynghori Safonau Archwilio Mewnol.

Daeth y CMIA i'r casgliad yn ei Hadroddiad Blynyddol 2021/22 a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 06/06/2022 bod gan y Cyngor fframwaith boddhaol o lywodraethu, rheoli risg a rheolaethau mewnol ar waith i reoli cyflawni amcanion y sefydliad yn ystod y flwyddyn, yn seiliedig ar:

- nifer, cwmpas a'r sicrwydd a gafwyd o'r adolygiadau mewnol ac allanol a gynhaliwyd yn ystod y flwyddyn hyd at 31 Mawrth 2022,
- a'r ffaith bod y rheolwyr wedi derbyn y camau a gymerwyd (pan fo modd).

Fodd bynnag, oherwydd effaith barhaus y pandemig, dylid nodi na chafodd unrhyw ysgolion eu hadolygu yn ystod y flwyddyn. Fodd bynnag, cynhaliwyd archwiliadau penodol wrth archwilio'r Grant Gwella Addysg a'r grant Datblygu Disgyblion (PDG).

Bydd y Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn destun adolygiad gan Archwilio Cymru er mwyn sicrhau ei fod yn gyson â'r wybodaeth sydd ganddo ac â deddfwriaeth. Yn ogystal, mae'r Adran Archwilio Mewnol yn cynnal adolygiad annibynnol blynyddol o'r Fframwaith Llywodraethu Blynyddol ac o'r dull sgorio a'r dystiolaeth, fel y nodir ym Mhwynt 2 uchod.

Swyddog Arweiniol Corfforaethol–Cyswllt Cwsmeriaid y Cyngor yw Uwch-berchennog Risg Gwybodaeth yr awdurdod, ac mae'n gyfrifol hefyd am Ddiogelu Data a Diogelwch TGCh.

Yn draddodiadol, roedd Fforwm SIRO yn cynnwys arbenigwyr am faterion: e.e. Cyfleusterau, Diogelu Data, Diogelwch TG, Pennaeth TG, Cyfreithiol, AD a rhywfaint o gynrychiolaeth adrannol. Mae hwn yn cyfarfod bob chwarter i drafod materion sy'n ymwneud â risg gwybodaeth a rheoli gwybodaeth.

Mae rolau allweddol a threfniadau craffu presennol y Tîm Asedau Gwybodaeth fel a ganlyn:

- Swyddog Diogelwch TG ('ITSO') sy'n cynghori ynghylch diogelwch data, a chynghorwyr ac ymgynghorwyr allanol yn cael eu defnyddio o bryd i'w gilydd i roi prawf ar drefniadau diogelwch yr Awdurdod a chynghori yn eu cylch;
- Swyddog Rheoli Gwybodaeth a Chofnodion ('IRMO') sy'n cynghori ynghylch cydymffurfio â'r gyfraith ac sy'n sicrhau bod polisïau a gweithdrefnau ar waith ac y glynir wrthynt;
- Mae'r Grŵp Corfforaethol Diogelu Data (a elwir yn fewnol yn gyfarfod Grŵp Corfforaethol Diogelu Data / Rhyddid Gwybodaeth / Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol) yn cwrdd bob chwarter, a chaiff ei gadeirio gan y Pennaeth Polisi Gwasanaeth (Dirprwy Pennaeth TGCh a Gwasanaethau Cwsmeriaid);
- Cyflwynir Adroddiadau Blynyddol yn ôl yr angen i Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'r Cyngor.

Yn ogystal:

- Y Swyddog Diogelwch TG ('ITSO') yw Is-gadeirydd Fforwm Diogelwch Sector Cyhoeddus Cenedlaethol Cymru (WARP Cymru) sy'n cwrdd bob chwarter.
- Y Swyddog Rheoli Gwybodaeth a Chofnodion ('IRMO') yw Cadeirydd Cymdeithas Rheoli Gwybodaeth a Chofnodion Cymru ac mae'n trefnu digwyddiadau ar draws Cymru.
- Mae'r IRMO yn aelod o Banel Sicrhau Ansawdd Cytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru ar gyfer Canolbarth a Gorllewin Cymru.

Yn dilyn yr adolygiad o'r Fframwaith Llywodraethu, bernir bod y trefniadau llywodraethu cyffredinol yn dda ar y sail bod mwyafrif y sgorau a roddwyd yn 9/10.

Mae cyflwyno'r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol sy'n amlinellu'r ffordd y mae'r Cyngor wedi ymrwymo i egwyddorion craidd Fframwaith *Delivering Good Governance in Local Government* CIPFA/SOLACE yn cynnig arweiniad i'r holl Aelodau a Swyddogion am yr agenda lywodraethu.

Bydd adolygu'r Cod Llywodraethu Lleol yn rheolaidd yn rhoi lefel uchel o sicrwydd bod y trefniadau llywodraethu'n addas i'w diben.

DRAFT

5 Y materion a nodwyd ar gyfer y llynedd (2022-2023)

Mae'r tabl canlynol yn cofnodi'r camau gweithredu a gymerwyd yn ystod 2022-23 i ddatrys y materion a nodwyd yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2021-2022:

Sylwer: bydd unrhyw gamau gweithredu nad ydynt wedi'u cwblhau'n llawn erbyn y dyddiad cwblhau yn cael eu cario ymlaen i Gynllun Gweithredu 2023-2024.

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
A1.1 Sicrhau bod yr Aelodau a'r Swyddogion yn ymddwyn gydag uniondeb ac yn arwain diwylliant lle maent yn gweithredu'n amlwg ac yn gyson er budd y cyhoedd, gan warchod enw da'r sefydliad drwy wneud hynny	Y Swyddog Monitro (SM) i barhau i gynghori Aelodau ymhellach am yr angen i ddatgelu lletygarwch/rhoddion. Y Swyddog Monitro i roi cyngor i Brif Swyddogion ymhellach am yr angen i ddatgelu: • cysylltiadau personol agos gyda Swyddogion neu Aelodau eraill, Adolygiad parhaus o ddatganiadau busnes Prif Swyddogion Y SM a Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd i barhau i gynnal adolygiad o Aelodau sydd â swyddi cyfarwyddwyr, ymddiriedolaethau neu aelodaeth pan gânt eu penodi i bwyllgorau a chyrff allanol, a'r Swyddog Monitro i ystyried adborth aelodau a gwerth ychwanegol, gan barhau i	Y SM yn parhau i gynghori'r Aelodau bod angen datgelu rhoddion / lletygarwch. Y SM yn cynghori aelodau ar yr angen i ddatgelu cysylltiadau personol agos â Swyddogion neu Aelodau eraill, a pharhau i'w hatgoffa o hynny. Mae adolygiad parhaus o ddatganiadau busnes Prif Swyddogion yn dal i fynd rhagddo. Mae adolygiad o'r Aelodau sydd â swyddi cyfarwyddwyr, ymddiriedolwyr neu aelodaeth yn parhau. Y SM i ystyried adborth aelodau a gwerth ychwanegol.	EP/LE	Mawrth 2023

Tudalen 113

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
	ddiweddaru'r Cod Ymddygiad ar gyfer Swyddogion ac Aelodau. Diweddaru'r ffurflen Goddefebau i Aelodau Ni chynhaliwyd arfarniadau oherwydd pandemig Covid-19 ond maent bellach wedi ailddechrau (wedi'u cynnal ym mis Mai 2021 ac yn parhau i gael eu cynnal yn rhithwir). Cod Ymddygiad diwygiedig ar gyfer Swyddogion i'w gyhoeddi ar ôl ei ddiweddaru a'i gymeradwyo. Swyddogion i gwblhau modiwl e-hyfforddiant gorfodol ar Foeseg/Twyll ar ôl ei gwblhau a'i gymeradwyo. Sefydlwyd camau gweithredu / dogfennau llywodraethu'r Pwyllgor Cynllunio/Rheoli Datblygu, hyfforddiant i'w ddarparu a chynnydd i'w adolygu yn ystod 2022-2023. .	Mae'r ffurflen Goddefebau i aelodau wedi'i diweddaru. Arfarniadau wedi'u hailddechrau. Cod Ymddygiad diwygiedig ar gyfer Swyddogion i'w gyhoeddi ar ôl ei gymeradwyo. Modiwl e-ddysgu Moeseg/Twyll yn dal i aros am gymeradwyaeth. Trafodaethau wrthi'n cael eu cynnal ar hyn o bryd gydag Archwilio Cymru i gefnogi eu Hadolygiad Dilynol o'r Gwasanaeth Cynllunio. Ymatebir i unrhyw argymhellion.		

DRAFT

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
A1.2 Sicrhau bod Aelodau'n cymryd yr awenau wrth sefydlu egwyddorion neu werthoedd gweithredu safonol penodol ar gyfer y Sefydliad a'i Staff a'u bod yn cael eu cyfathrebu a'u deall. Dylai'r rhain adeiladu ar Saith Egwyddor Bywyd Cyhoeddus (Egwyddorion Nolan)	Camau gweithredu/dogfennau llywodraethu'r Pwyllgor Cynllunio/Rheoli Datblygu wedi'u sefydlu, hyfforddiant i'w roi a chynnydd i'w adolygu yn ystod 2022-2023.	Trafodaethau wrthi'n cael eu cynnal gydag Archwilio Cymru i gefnogi eu Hadolygiad Dilynol o'r Gwasanaeth Cynllunio. Ymatebir i unrhyw argymhellion.	EP/LE	Mawrth 2023
A1.3 Arwain trwy esiampl a defnyddio'r gwerthoedd neu'r egwyddorion gweithredol safonol hyn fel fframwaith er mwyn gwneud penderfyniadau a chymryd camau eraill.	Y Grŵp Arweiniol i gael diweddariad am e-Ddysgu gydag AD yn adrodd i'r Grŵp Arweiniol.	Wedi'i gwblhau Hyfforddiant Cod Ymddygiad wedi'i roi i bob Aelod yn dilyn Etholiadau Lleol 2022	GE	Mawrth 2023 – wedi'i gyflawni

DRAFT

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
A1.4 Arddangos, mynegi ac ymgorffori'r egwyddorion neu'r gwerthoedd gweithredu safonol drwy bolisïau a phrosesau priodol a adolygir yn rheolaidd i sicrhau eu bod yn gweithredu'n effeithiol	Cofrestr Penderfyniadau Dirprwyedig i'w chyhoeddi. Parhau i fonitro'r nifer sy'n gwneud modiwl e-ddysgu gorfodol Chwythu'r Chwiban. Ar hyn o bryd mae'n is na'r hyn sy'n ofynnol. Adolygu polisi Chwythu'r Chwiban.	Mae gwaith ar gyhoeddi Cofrestr Penderfyniadau Dirprwyedig yn dal i fynd rhagddo. Parhau i fonitro cwblhau'r modiwl e-ddysgu gorfodol Chwythu'r Chwiban. Adolygwyd y polisi Chwythu'r Chwiban; mae'n aros i gael ei gymeradwyo gan y Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu a'r Cabinet.	EP/HR	Mawrth 2023
A3.1 Sicrhau bod aelodau a Staff yn dangos ymrwymiad cadarn i'r gyfraith, yn ogystal â chydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau perthnasol	Hyfforddiant pellach i'w ddarparu i'r holl Aelodau ynghylch eu cyfrifoldebau mewn perthynas ag Egwyddorion Diogelu Data a hysbysiadau preifatrwydd. Hysbysiadau preifatrwydd i Gynghorwyr yn cael eu datblygu ac i'w darparu.	Hyfforddiant wedi'i roi i'r holl Aelodau ynghylch eu cyfrifoldebau mewn perthynas ag Egwyddorion Diogelu Data. Hysbysiadau preifatrwydd i Gynghorwyr yn cael eu datblygu ac i'w darparu gan y Swyddog Diogelu Data.	EP/LE	Mawrth 2023

DRAFT

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
B1.1 Sicrhau bod diwylliant agored ar waith, drwy ddangos, cofnodi a mynegi ymrwymiad y sefydliad i fod yn agored	Cwblhau adolygiad o Gynllun Cyhoeddi'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth, sydd ar y gweill.	Diweddarwyd y Polisi Rhyddid Gwybodaeth a'r Polisi Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol (EIR). Mae adolygiad o Gynllun Cyhoeddi'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth yn mynd rhagddo.	LE/AW/MNH	Mawrth 2023
B3.1 Sefydlu polisi clir ar y math o faterion y bydd y sefydliad yn ymgynghori'n ystyrlon â dinasyddion unigol, defnyddwyr gwasanaethau a rhanddeiliaid eraill yn eu cylch, neu'n eu cynnwys ynddynt, i sicrhau bod gwasanaeth (neu ddarpariaeth arall) yn cyfrannu at gyflawni'r canlyniadau arfaethedig	O ganlyniad i bandemig Covid-19, bu angen i benderfyniadau gael eu gwneud gan y Grŵp Rheoli Aur am resymau brys (o dan swyddogaeth weithredol dros dro trosglwyddo pŵer sydd ar waith tan 31.8.2021 ac ar gyfer gweithdrefnau gweithredol o dan Ddeddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004 ar ôl y dyddiad hwnnw), felly mae wedi bod yn amhosibl i nifer o wasanaethau ymgynghori wyneb yn wyneb yn y gymuned ar hyn o bryd, felly diwygiwyd y sgorio i adlewyrchu hyn. Parhau i fwrw ymlaen â'r adolygiad o'r Polisi Ymgysylltu â'r Gymuned a fydd yn cynnwys darpariaethau ar gyfer ymgysylltu â rhanddeiliaid yn y dyfodol.	Nid yw'r Grŵp Rheoli Aur yn cwrdd bellach. Mae Polisi Ymgysylltu a Chyfranogi newydd, 'Siarad, Gwrando a Gweithio Gyda'n Gilydd' wedi'i gyhoeddi. Angen adolygu rhoi'r polisi hwn ar waith cyn bod y cam gweithredu wedi'i gwblhau.	AW	Mawrth 2023

Tudalen 117

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad / Cynnydd hyd yma	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
D2.3 Ystyried a monitro risgiau y mae pob partner yn eu hwynebu wrth gydweithio, gan gynnwys risgiau a rennir	Parhau i roi ystyriaeth i newidiadau deddfwriaethol e.e. Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Gweithredu newidiadau deddfwriaethol, megis ynghylch Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 ac ystyried/monitro'r risgiau sy'n wynebu pob partner wrth gydweithio, gan gynnwys risgiau a rennir.	Mae gwaith yn mynd rhagddo i roi cyfrif am newidiadau deddfwriaethol. Bydd risgiau sy'n wynebu pob partner wrth weithio ar y cyd yn parhau i gael eu hystyried/monitro.	AW/EP	Mawrth 2023
G3.1 Sicrhau y gweithredir ynghylch argymhellion sy'n ymwneud â chamau cywiro gan archwilwyr allanol	Monitro cynnydd camau gweithredu/argymhellion	Parhau y mae'r monitro ar gynnydd camau gweithredu/argymhellion	EP/AW	Mawrth 2023

DRAFT

6 Cynllun gweithredu y cytunwyd arno ar gyfer materion i'w hystyried yn ystod 2023-2024

Yn sgil gweithredu ac adolygu fframwaith CIPFA/SOLACE, *Delivering Good Governance in Local Government* (2016), nodwyd y materion a ganlyn i'w datrys yn ystod 2023-24:

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
A1.1 Sicrhau bod yr Aelodau a'r Swyddogion yn ymddwyn gydag uniondeb ac yn arwain diwylliant lle maent yn gweithredu'n amlwg ac yn gyson er budd y cyhoedd, gan warchod enw da'r sefydliad drwy wneud hynny	Y Swyddog Monitro i barhau i gynghori Aelodau ar y Cod Ymddygiad. MO i barhau i gynghori'r Prif Swyddogion ymhellach am yr angen i ddatgelu: • cysylltiadau personol agos gyda Swyddogion neu Aelodau eraill, Adolygiad parhaus o ddatganiadau busnes Prif Swyddogion Adolygu – Aelodau sydd â swyddi cyfarwyddwr, ymddiriedolaethau, neu aelodaeth, y Swyddog Monitro i ystyried adborth gan aelodau a gwerth ychwanegol. Cyhoeddir y Cod Ymddygiad diwygiedig i Swyddogion ar ôl iddo gael ei gymeradwyo.	Ymgorffori ymddwyn gydag uniondeb ymhellach.	EP/LE	Mawrth 2024

Tudalen 119

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
	Swyddogion i gwblhau modiwl e-hyfforddiant Gorfodol ynghylch Moeseg/Twyll ar ôl iddo gael ei gwblhau a'i gymeradwyo. Camau gweithredu/dogfennau llywodraethu'r Pwyllgor Cynllunio/Rheoli Datblygu wedi'u sefydlu, hyfforddiant i'w roi a chynnydd i'w adolygu yn ystod 2022-2023. Trafodaethau'n cael eu cynnal ar hyn o bryd gydag Archwilio Cymru i gefnogi eu Hadolygiad Dilynol o'r Gwasanaeth Cynllunio. Ymatebir i unrhyw argymhellion.			
A1.2 Sicrhau bod Aelodau'n cymryd yr awenau wrth sefydlu egwyddorion neu werthoedd gweithredu safonol penodol ar gyfer y Sefydliad a'i Staff a'u bod yn cael eu cyfathrebu a'u deall.	Camau gweithredu/dogfennau llywodraethu'r Pwyllgor Cynllunio/Rheoli Datblygu wedi'u sefydlu, hyfforddiant i'w roi a chynnydd i'w adolygu yn ystod 2022-2023. Trafodaethau'n cael eu cynnal ar hyn o bryd gydag Archwilio Cymru i gefnogi eu Hadolygiad Dilynol o'r Gwasanaeth	Ymgorffori ymhellach Egwyddorion a gwerthoedd Gweithredu Safonol, gan gynnwys eu cyfathrebu.	EP/LE	Mawrth 2024

DRAFT

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
Dylai'r rhain adeiladu ar Saith Egwyddor Bywyd Cyhoeddus (Egwyddorion Nolan)	Cynllunio. Ymatebir i unrhyw argymhellion.			
A1.4 Arddangos, mynegi ac ymgorffori'r egwyddorion neu'r gwerthoedd gweithredu safonol drwy bolisïau a phrosesau priodol a adolygir yn rheolaidd i sicrhau eu bod yn gweithredu'n effeithiol	Cyhoeddi Cofrestr Penderfyniadau Dirprwyedig – ar y gweill. Parhau i fonitro'r niferoedd sy'n cwblhau'r modiwl e-ddysgu Gorfodol am Chwythu'r Chwiban. Mae polisi Chwythu'r Chwiban wedi'i adolygu ac yn aros i'w gymeradwyo gan y Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu a'r Cabinet. Ffurflenni diwygiedig Datgelu Buddiannau a Chod Ymddygiad i'w cyflwyno i'r Pwyllgor Craffu. Adroddiad ar weithgarwch generig chwythu'r chwiban i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu.	Ymgorffori'r egwyddorion Gweithredu Safonol ymhellach a chyfathrebu drwy gyhoeddi dogfennau.	EP/ HR	Mawrth 2024

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
A3.1 Sicrhau bod aelodau a staff yn dangos ymrwymiad cryf i reolaeth y gyfraith yn ogystal â chadw at gyfreithiau a rheoliadau perthnasol	Hysbysiadau preifatrwydd i Gynghorwyr yn cael eu datblygu ac i'w darparu gan y Swyddog Diogelu Data.	Dangos ymrwymiad cryf i reolaeth y gyfraith a chadw at gyfreithiau a rheoliadau perthnasol	EP/LE/AM	Mawrth 2024
A3.2 Creu amodau i sicrhau bod y Swyddogion statudol, deiliaid swyddi allweddol eraill ac Aelodau yn gallu cyflawni eu cyfrifoldebau yn unol â gofynion deddfwriaethol a rheoliadol.	CMIA i gwblhau cymhwyster proffesiynol	Sicrhau bod deiliaid swyddi allweddol yn gallu cyflawni eu cyfrifoldebau yn unol â gofynion deddfwriaethol a rheoliadol.	EP/AJ	Mawrth 2024
B1.1 Sicrhau bod diwylliant agored ar waith, drwy ddangos, cofnodi a mynegi ymrwymiad y sefydliad i fod yn agored	Adolygu Cynllun Cyhoeddi'r Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth, sy'n mynd rhagddo ar hyn o bryd.	Dangos ymrwymiad i fod yn agored.	LE/AW/MNH	Mawrth 2024
B3.1 Sefydlu polisi clir ar y math o faterion y bydd y sefydliad yn ymgynghori'n ystyrlon â dinasyddion unigol, defnyddwyr gwasanaethau a rhanddeiliaid eraill yn eu cylch, neu'n eu cynnwys ynddynt, i sicrhau bod gwasanaeth (neu ddarpariaeth arall) yn cyfrannu at gyflawni'r canlyniadau arfaethedig.	Mae Polisi Ymgysylltu a Chyfranogi newydd, 'Siarad, Gwrando a Gweithio Gyda'n Gilydd' wedi'i gyhoeddi. Angen ystyriaeth i roi'r polisi hwn ar waith cyn bod y cam gweithredu wedi'i gwblhau.	Gwella Ymgysylltu â'r Gymuned.	AW	Mawrth 2024

DRAFT

Mater	Cam gweithredu	Canlyniad	Swyddog Arweiniol	Dyddiad cwblhau
D2.3 Ystyried a monitro'r risgiau sy'n wynebu pob partner wrth gydweithio gan gynnwys risgiau a rennir	Parhau i ystyried newidiadau deddfwriaethol e.e. Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Gweithredu newidiadau deddfwriaethol, megis ynghylch Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 ac ystyried/monitro risgiau y mae pob partner yn eu hwynebu wrth gydweithio, gan gynnwys risgiau a rennir.	Rheoli risg a chydymffurfio â deddfwriaeth er mwyn dangos ymrwymiad i'r gyfraith.	AW/EP	Mawrth 2024
E2.2 Cyhoeddi datganiad sy'n nodi'r mathau o benderfyniadau sy'n cael eu dirprwyo a'r penderfyniadau sydd wedi'u neilltuo i'r corff llywodraethu eu gwneud ar y cyd	Cofrestr Penderfyniadau Dirprwyedig i'w chyhoeddi.	Mwy o eglurder ynghylch pa benderfyniadau sy'n cael eu dirprwyo drwy gyfathrebu drwy gyhoeddiadau.	EP	Mawrth 2024
G3.1 Sicrhau y gweithredir ar sail argymhellion ynghylch camau cywiro, a wneir gan archwilwyr allanol	Monitro cynnydd camau gweithredu/argymhellion – yn parhau.	Sicrwydd a rheoli risg	EP/AW	Mawrth 2024

DRAFT

7 Casgliad

Mesurodd yr adolygiad blynyddol o’r fframwaith llywodraethu gynnydd yn erbyn Fframwaith newydd *Delivering Good Governance* (2016) CIPFA/SOLACE a chanfuwyd bod y trefniadau llywodraethu cyffredinol yn dderbyniol neu’n dda. Cadarnhaodd yr adolygiad fod trefniadau llywodraethu’r Cyngor yn effeithiol ac yn addas i’r diben.

Mae’r Cyngor wedi gwneud cynnydd da yn ystod y flwyddyn, gan gofnodi llwyddiant yn erbyn pob un o’r saith egwyddor graidd.

Mae datblygu Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol sy’n dod â’r holl godau a’r holl ddogfennau lleol ynghyd mewn un ddogfen yn rhoi sicrwydd bod trefniadau llywodraethu clir ar waith.

Mae’r Cyngor wedi nodi nifer o fân faterion i’w datrys yn ystod 2023/24 ac mae wedi’u nodi mewn cynllun gweithredu er mwyn eu cwblhau (gweler uchod). Caiff y camau gweithredu a gymerwyd o ganlyniad uniongyrchol i’r pandemig eu cofnodi, fel y bo’n briodol.

8 Ardystio’r Datganiad Llywodraethu Blynyddol

Yn ystod y flwyddyn i ddod, y bwriad yw cymryd camau i fynd i’r afael â’r materion uchod er mwyn gwella ein trefniadau llywodraethu ymhellach. Rydym yn fodlon y bydd y camau hyn yn mynd i’r afael â’r angen am welliannau a nodwyd yn ein hadolygiad o effeithiolrwydd, trwy gydol 2023/24, a byddwn yn monitro’r modd y caiff y camau eu rhoi ar waith a’r modd y maent yn gweithredu, fel rhan o’n hadolygiad blynyddol nesaf. Cydnabyddir y gallai’r pandemig atal rhai o’r camau hyn, a rhoddir sylw i hynny ac adroddir yn briodol wrth y Cyngor yn ei gylch yn Natganiad Llywodraethu Blynyddol 2023/24.

DRAFT

Cod
Llywodraethu Corfforaethol Lleol

DRAFT

Cymeradwywyd gan y Cyngor ar [nodwch ddyddiad]

Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol

Cynnwys

1	**Cyflwyniad**	3
2	**Cyfrifoldebau dros Lywodraethu Corfforaethol**	3
3	**Monitro ac Adolygu**	3
4	**Y Datganiad Llywodraethu Blynyddol**	4
5	**Y Fframwaith Llywodraethu**	5
	○ Egwyddor A: Ymddwyn ag uniondeb, gan ddangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol, a pharchu rheolaeth y gyfraith.	6
	○ Egwyddor B: Sicrhau ei fod yn agored a'i fod yn ymgysylltu'n helaeth â rhanddeiliaid.	14
	○ Egwyddor C: Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy.	18
	○ Egwyddor D: Penderfynu ar yr ymyriadau sydd eu hangen i wneud y gorau o'r camau i gyflawni'r canlyniadau arfaethedig	21
	○ Egwyddor E: Datblygu capasiti'r sefydliad, gan gynnwys gallu ei arweinyddiaeth a'r unigolion tu mewn iddo.	23
	○ Egwyddor F: Rheoli risgiau a pherfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a thrwy reoli arian cyhoeddus mewn ffordd gadarn	26
	○ Egwyddor G Defnyddio arferion gweithio da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio i sicrhau atebolrwydd effeithiol	33
6	**Dogfennau Cysylltiedig**	39

DRAFT

1. Cyflwyniad

Mae Cyngor Sir Ceredigion wedi ymrwymo i ddangos ei fod wedi rhoi'r trefniadau llywodraethu corfforaethol angenrheidiol ar waith er mwyn iddo berfformio'n effeithiol. Mae'r Cod Llywodraethu Lleol hwn yn ddatganiad cyhoeddus sy'n nodi sut y bydd y Cyngor yn bodloni'r ymrwymiad hwn.

Defnyddir y term llywodraethu corfforaethol i ddisgrifio'r ffordd y mae sefydliadau'n cyfarwyddo ac yn rheoli'r hyn y maent yn ei wneud i gyflawni'r canlyniadau a fwriedir ar gyfer defnyddwyr gwasanaethau a rhanddeiliaid, gan weithredu er budd y cyhoedd ar bob adeg.

Mae llywodraethu corfforaethol da yn peri iddi fod yn ofynnol i awdurdodau lleol gyflawni eu swyddogaethau mewn ffordd sy'n dangos atebolrwydd, tryloywder, effeithiolrwydd, uniondeb, didueddrwydd a chynwysoldeb. Llywodraethu corfforaethol yw'r strwythur hefyd ar gyfer pennu amcanion strategol a monitro perfformiad.

2. Cyfrifoldebau dros Lywodraethu Corfforaethol

Mae cyfrifoldeb ar bob Aelod a Swyddog i gynnal egwyddorion llywodraethu da. Hwn yw un o brif gyfrifoldebau Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr.

Mae'r Grŵp Arweiniol, sy'n cynnwys y Prif Weithredwr, y Cyfarwyddwyr Corfforaethol a'r Swyddogion Arweiniol Corfforaethol, yn gyfrifol am ddatblygu, cyflwyno ac adolygu trefniadau llywodraethu corfforaethol cadarn.

3. Monitro ac Adolygu

Mae'n ofynnol i'r Arweinydd a'r Prif Weithredwr sicrhau bod trefniadau Llywodraethu Corfforaethol yn cael eu hadolygu'n flynyddol i fesur i ba raddau y mae'r Cyngor yn bodloni gofynion yr egwyddorion craidd a'r is-egwyddorion a geir yng Nghod Fframwaith y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA).

Y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu sy'n gyfrifol am fonitro ac adolygu'r trefniadau Llywodraethu fel y'u disgrifir yn y Cod hwn. Mae cylch gorchwyl llawn y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu wedi'i gynnwys yn y Cyfansoddiad.

Adroddir ar ganlyniadau'r adolygiad trwy'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Adolygir unrhyw newidiadau i'r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ac fe'u cymeradwyir gan y Cyngor.

Trwy'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, bydd y Cyngor yn sicrhau bod y trefniadau hyn yn cael eu hadolygu'n barhaus. Bydd hyn yn cynnwys ystyried:

- Gwaith Archwilio Mewnol ac Archwilio Allanol
- Barn arolygiaethau ac asiantaethau adolygu eraill
- Barn Swyddogion Statudol y Cyngor
- Materion cyffredinol sy'n ymwneud â gweithredu'r Cod
- Y broses o baratoi'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol a'r camau y bwriedir eu cymryd i fynd i'r afael â'r materion llywodraethu sy'n codi

DRAFT

4. Y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ('DLlB')

Bob Blwyddyn, bydd y Cyngor yn cyhoeddi DLlB.

Bydd yn darparu asesiad cyffredinol o drefniadau Llywodraethu Corfforaethol y Cyngor ac arfarniad o'r trefniadau rheoli sydd ar waith i reoli prif risgiau'r Cyngor.

Bydd y Datganiad hefyd yn rhoi manylion y meysydd lle y mae angen gwneud gwelliannau.

Adolygir y Datganiad gan y Grŵp Arweiniol a'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, cyn i'r Cyngor ei gymeradwyo'n derfynol ac i Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr ei lofnodi.

Cyhoeddir y Datganiad ar wefan y Cyngor ac fel rhan o Ddatganiad Cyfrifon Blynyddol y Cyngor ac fe'i adolygir gan ein Harchwilwyr Allanol.

5. Y Fframwaith Llywodraethu

Yn 2014 cydweithiodd y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifeg (SSCCCh) a Ffederasiwn Rhyngwladol y Cyfrifwyr (FfRhC) i gynhyrchu'r Fframwaith Rhyngwladol: Llywodraethu Da yn y Sector Cyhoeddus (2014). Cynhyrchwyd y fframwaith hwn gyda'r nod o annog gwell darpariaeth gwasanaethau a gwell atebolrwydd drwy osod meincnod ar gyfer llywodraethu da yn y sector cyhoeddus.

Mae'r Fframwaith Rhyngwladol yn dweud mai 'swyddogaeth sylfaenol llywodraethu da yn y sector cyhoeddus yw sicrhau bod endidau yn cyflawni eu canlyniadau arfaethedig tra'n gweithredu er budd y cyhoedd bob amser.' Mae'r fframwaith yn nodi 7 egwyddor allweddol ar gyfer cyflawni llywodraethu da, sydd wedi'u nodi yn Ffigur 1 isod. Roedd egwyddorion A a B yn nodi'r gofynion cyffredinol ar gyfer gweithredu er budd y cyhoedd bob amser, tra bod egwyddorion C i G yn nodi'r gofynion eraill y mae'n rhaid eu bodloni er mwyn sicrhau llywodraethu da.

DRAFT

5. Y Fframwaith Llywodraethu

Mae Ffigur 1 isod yn diffinio'r perthnasoedd rhwng yr Egwyddorion ar gyfer Llywodraethu Da yn y Sector Cyhoeddus sydd wedi'i osod allan yn y Fframwaith Rhyngwladol:

Figure 1: Relationships between the Principles for Good Governance in the Public Sector

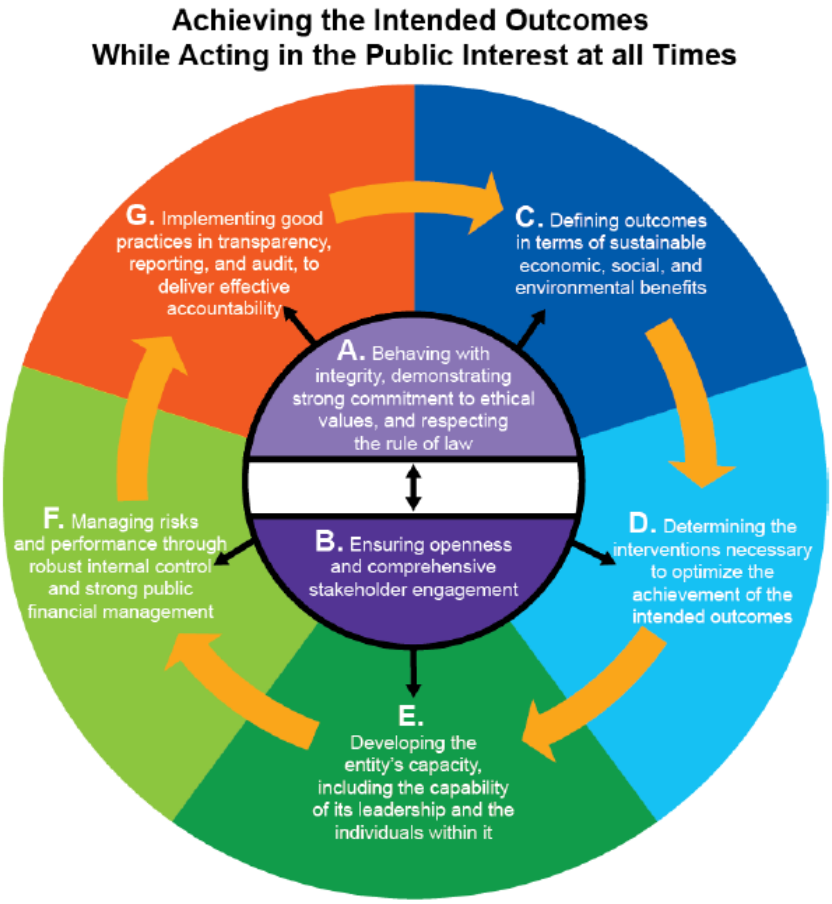

Yn 2016, bu SSCCCh yn gweithio ar y cyd â Chymdeithas Prif Weithredwyr Awdurdodau Lleol (CPWALI) i ddatblygu eu *Cyflawni Llywodraethu Da mewn Fframwaith Llywodraeth Leol (*2016). Mae'r fframwaith hwn yn seiliedig ar egwyddorion craidd y Fframwaith Rhyngwladol, sydd wedi eu dehongli mewn cyd-destun llywodraeth leol.

Datblygwyd y Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol yn unol â fframwaith *Delivering Good Governance in Local Government* (Rhifyn 2016) a gyhoeddwyd gan CIPFA/SOLACE, a nodiadau cyfarwyddyd fframwaith *Delivering Good Governance in Local Government – Guidance notes for Welsh authorities* (Rhifyn 2016) gan CIPFA/SOLACE.

Diben y Cod Llywodraethu Corfforaethol hwn yw dangos bod strwythurau llywodraethu'r Cyngor yn cydymffurfio â'r egwyddorion craidd a'r is-egwyddorion a geir yn y Fframwaith, ac mae'r tabl isod yn dangos trefniadau llywodraethu'r Cyngor mewn perthynas ag ef.

Egwyddor A: Ymddwyn ag uniondeb, gan ddangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol, a pharchu rheolaeth y gyfraith	
Is-egwyddor	**Sut ydym ni'n bodloni'r Egwyddorion hyn**
Ymddwyn ag uniondeb	• Cod Ymddygiad yr Aelodau (diweddarwyd yn 2016) ac ar gael ar wefan y Cyngor, ar y fewnrwyd (CeriNet) o dan Adnoddau Cynghorwyr, ac yn y Cyfansoddiad. • Siart lif Cod Ymddygiad yr Aelodau (diweddarwyd yn 2016). • Cod Ymddygiad y Swyddogion * (diweddariad wedi'i gwblhau ac yn aros i'w gymeradwyo ar hyn o bryd) ar gael, ynghyd â'r holl bolisïau a strategaethau corfforaethol, ar wefan y Cyngor/CeriNet. • Cadarnhad unigol o ran cydymffurfiaeth. • Darperir hyfforddiant cynefino a hyfforddiant dilynol ar y Cod Ymddygiad a moeseg i'r holl Aelodau. • Darparwyd hyfforddiant Moeseg/Twyll ar y cyd ag yswiriwr y Cyngor yn ystod gweithdy chwarterol y Rheolwyr Corfforaethol ar 28.5.2021. Mae sleidiau o'r cyflwyniad yn ffurfio sylfaen modiwl e-ddysgu ar gyfer yr holl Staff a'r Archwilwyr Mewnol ('IA') a'r Gwasanaethau Llywodraethu sy'n gweithio gyda'r gwasanaeth Dysgu a Datblygu i baratoi sefyllfaoedd ar gyfer hyfforddiant. Cefnogir yr hyfforddiant gan adolygiad a gynhaliwyd yn ddiweddar o Strategaeth y Cyngor ynghylch Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian). • Darparir cyngor o ddydd i ddydd gan y Swyddog Monitro ('MO') a'r Swyddog Cymorth Craffu. • Polisi Disgyblu (Tachwedd 2017). • Adolygiad Datblygiad Personol. • Mae Cofrestr o Fuddiannau'r Aelodau ar gael gan Wasanaethau Democrataidd y Cyngor. Fe'i hadolygir gan y Swyddog Monitro. • Ceir ffurflenni datgan buddiannau a lletygarwch ar gyfer Swyddogion ac Aelodau ar CeriNet. • Mae MO yn anfon negeseuon atgoffa a chyngor rheolaidd i'r staff drwy e-ddiweddariadau newyddion mewnol. • Mae MO yn monitro ac yn adolygu datganiadau'r Prif Swyddogion bob blwyddyn. • Rhoddodd MO wybod i'r Prif Swyddogion fod angen iddynt ddatgan cysylltiadau personol agos â Swyddogion eraill neu Aelodau. • Y broses datganiad o fuddiannau i'w hymestyn i gynnwys gofyniad ynghylch partïon cysylltiedig: bod swyddogion ac Aelodau yn datgan os oes perthynas agos rhyngddynt â swyddogion eraill, Aelodau neu athrawon. Datganiad/manylion penodol yn ofynnol os yw hyn yn cynnwys /ddim yn cynnwys Prif Swyddog (a nodi'r berthynas). • Y broses datganiad o fuddiannau i'w hymestyn i gynnwys y gofyniad bod Aelodau yn datgan swyddi Cyfarwyddwyr – enw a rhif y cwmni, am dâl (neu beidio), budd preifat neu benodiad yn y Cyngor.

	MO i atgoffa'r Aelodau o'r angen i ddatgan yn fanwl gywir yr holl swyddi Cyfarwyddwyr (gan gynnwys cwmnïau segur). • Y broses datganiad o fuddiannau i'w hymestyn i gynnwys y gofyniad bod Aelodau yn nodi rôl benodol o fewn yr aelodaeth – sylwedydd, aelod, gwirfoddolwr, aelod o'r Pwyllgor, aelod o'r Bwrdd neu Ymddiriedolwr. • Y broses datganiad o fuddiannau i'w hymestyn i gynnwys y gofyniad i ddatgan os yw ef/hi neu aelod agos o'r teulu neu unrhyw unigolyn neu sefydliad sy'n gweithredu ar ei ran, ar Fwrdd, pwyllgor rheoli neu grŵp rheoli arall sefydliad y mae'r Cyngor yn cael trafodion arwyddocaol â nhw. • Mae'r Cod Ymddygiad i Swyddogion wedi cael ei adolygu'n sylweddol a chaiff ei ddiweddaru cyn bo hir. • Cyngor wedi'i ddiweddaru am Ddatganiadau a Chofrestru Buddiannau Cyflogeion y Cyngor (gan diweddariadau e-bost yn cynnig newyddion). • Mae arfer MO o hysbysu Swyddogion ynghylch datgelu buddiannau yn parhau. Ceir nodiadau atgoffa rheolaidd trwy gyfrwng Diweddariadau Newyddion ar system CeriNet ac yn y Grŵp Arweiniol. • Datganiad o ddiddordeb y Prif Swyddogion a rhwynedigaeth parhaus i ddatgan buddiannau. • Prif Swyddogion wedi'u hysbysu trwy ddiweddariad newyddion system CeriNet am ebost MO ynghylch datgan buddiannau a Lletygarwch a nodyn atgoffa wedi'i anfon at y Prif Swyddogion. • Cynhelir adolygiad ar hyn o bryd o'r cyrff allanol sydd wedi penodi Aelodau, gan gynnwys gwerth ychwanegol, a hefyd, diweddaru'r Cyfansoddiad. • MO i wneud ymholiadau gydag ysgrifenyddion cwmni fel y bo angen i bennu sail buddiannau Aelodau o fewn sefydliadau neu gwmnïau elusennol, a'r sail resymegol. Ceisio diwygio'r Erthyglau Cymdeithasu hefyd neu ymddiswyddo o swyddi Cyfarwyddwyr y Cyngor os oes angen. • Datgelu budd gan Aelodau a Swyddogion mewn cyfarfodydd, ceir cyfle i wneud cyfeiriad at unrhyw rolau/cysylltiadau personol agos ac ati. • Adolygiad parhaus o ddatganiadau busnes Prif Swyddogion. • Cwblhawyd ffurflenni Goddefeb wedi'u diweddaru ar gyfer Aelodau. • Mae gofyn i aelodau ddiweddaru'r Gofrestr Buddiannau yn unol â'r Cod Ymddygiad, ac yn ogystal, bob blwyddyn, sy'n gyfle i gyfeirio at unrhyw rolau/cysylltiadau personol agos ac ati. Bellach, mae hyn yn cynnwys aelodau lleyg/annibynnol o'r Pwyllgor Moeseg a Safonau a'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. Cyhoeddir llyfryn Cofrestr Buddiannau ar gyfer pob Aelod ar Wefan y Cyngor. • Anfonir cyngor rheolaidd rhagweithiol a nodiadau atgoffa i Aelodau a Swyddogion yn ôl y gofyn. • MO i gynghori Swyddogion ymhellach o'r angen i ddatgelu buddiannau mewn sefydliadau sy'n mynd yn groes i fuddiannau'r Cyngor, neu y gallent fynd yn groes iddynt, gan gynnwys:

DRAFT

	- Contractwyr; - Llywodraethwyr Ysgol; - Clercod Cynghorau Tref a Chymuned; - Aelodau cynghorau Tref a Chymuned; a - Llywodraethwyr Ysgol. • MO i gynghori Swyddogion ymhellach am yr angen i ddatgan: - Swyddi Cyfarwyddwr; a - Chyflogaeth arall Gan gynnwys a yw’n gwrthdaro gyda buddiannau’r Cyngor neu beidio. • Diweddarwyd ffurflenni goddefebau i Aelodau (2020). • Rhaid i Swyddogion Cymwys Proffesiynol ac Athrawon fodloni gofynion eu sefydliad/corff proffesiynol. • Mae aelodau yn cwblhau modiwl hyfforddiant AD. • Rhoddir hyfforddiant am safonau ymddygiad i Reolwyr a Staff. • Mae MO yn dosbarthu i arweinwyr grwpiau gwleidyddol ddiweddariadau/penderfyniadau gan Banel Dyfarnu Cymru, a’i rôl ef yw penderfynu ynghylch achosion honedig o dorri amodau gan aelodau etholedig a chyfetholedig yn erbyn cod ymddygiad statudol eu hawdurdod. • MO yn cwrdd ag arweinwyr grwpiau gwleidyddol bob chwarter i ystyried eu dyletswyddau newydd i gynnal safonau ymddygiad yr Aelodau yn eu grŵp. • Arweinwyr grwpiau gwleidyddol yn ymgysylltu â’r Pwyllgor Moeseg a Safonau fel y bo angen yn unol â’u dyletswyddau newydd. • Arweinwyr grwpiau gwleidyddol i gwblhau templed yn amlinellu’r camau gweithredu a gyflawnwyd i dystio eu bod wedi cydymffurfio â’u dyletswyddau newydd. • Gweithdrefn Datrys yn Lleol ar gyfer Aelodau: Aelod heb fod mewn grŵp/heb ymlyniad yn cael cyngor/cymorth gan Gadeirydd/Is-gadeirydd y Cyngor. • Mae gan y Pwyllgor Moeseg a Safonau ddyletswyddau newydd (o fis Mai 2022) dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (‘Deddf 2021’), a fydd yn cynnwys: - Monitro cydymffurfiaeth gan arweinwyr grwpiau gwleidyddol ar y Cyngor gyda’u dyletswyddau dan A.52A(1) Deddf Llywodraeth Leol 2000; - Cynghori, hyfforddi neu drefnu hyfforddi arweinwyr grwpiau gwleidyddol ar y Cyngor am faterion sy’n ymwneud â’u dyletswyddau dan A.52A(1) Deddf Llywodraeth Leol 2000. - Mae’r ddyletswydd i fonitro cydymffurfiaeth arweinwyr grwpiau gwleidyddol yn ymwneud â safonau ymddygiad, a sicrhau bod hyn yn weladwy ac yn cael ei ddangos yn gyson a gyda thystiolaeth er mwyn diogelu enw da y Cyngor.

DRAFT

	• Mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Rheoli Datblygu (y Pwyllgor Rheolaeth Datblygu gynt) wedi cael ei ddiwygio. • Mae'r ddogfen Gweithdrefnau Gweithredol ar gyfer y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei diwygio. • Mae'r Cynllun Dirprwyaethau yn cynnwys meini prawf ar gyfer ceisiadau, y mae'n rhaid eu cyfeirio i'r Pwyllgor Rheoli Datblygu, a'r ceisiadau hynny y gellir eu dirprwyo i'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol. • Mae Protocol ar gyfer Ymarfer Da i Gynghorwyr yn y Pwyllgor Rheoli Datblygu wedi cael ei gynhyrchu a'i gynnwys yn y Cyfansoddiad. • Mae grŵp 'oeri' wedi'i sefydlu o fewn Gweithdrefnau Gweithredol y Pwyllgor Rheoli Datblygu er mwyn adolygu ceisiadau cynllunio, a allai, os caiff ei gymeradwyo, fod yn ymadawiad sylweddol â pholisi. Ceir perthynas waith dda â Llywodraeth Cymru, fel un o'r prif reoleiddwyr. Ceir deialog reolaidd â chynrychiolwyr Archwilio Cymru. • Adolygwyd a chymeradwywyd gweledigaeth y Cyngor gan y Cabinet, ac mae'r weledigaeth yn pennu nifer o Amcanion Strategol hirdymor. • Mae Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 yn cynnwys Amcanion Llesiant a Gwella ac yn amlinellu blaenoriaethau ac amcanion lefel uchel y Cyngor gyda chamau gweithredu ategol yn flynyddol. • Ceir deialog reolaidd ag Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru ('PSOW') a rheoleiddwyr eraill gan gynnwys Estyn, AGC, ICO ac IPCO. • Mae cofnodion pob pwyllgor yn cynnwys eitem lle y mae gofyn i'r Aelodau a'r Swyddogion ddatgan buddiannau. • Mae'r Cyfansoddiad yn destun adolygiadau cynhwysfawr, ac yn cael ei ddiweddaru yn ôl y gofyn, gan gynnwys newidiadau arfaethedig i'r Gweithgor Trawsbleidiol ar y Cyfansoddiad, i wneud argymhellion am newidiadau i'r Cyfansoddiad i'r Cyngor. Mae diwygiad pellach yn mynd rhagddo, gan bod y Cyfansoddiad yn ddogfen fyw, er mwyn adlewyrchu newidiadau deddfwriaethol ac yn unol â'r angen. • Mae Gweithgor Trawsbleidiol ar y Cyfansoddiad, sy'n cynnwys Cydbwysedd Gwleidyddol, yn cyfarfod yn rheolaidd i ystyried cynigion ynghylch diweddariadau i'r Cyfansoddiad. • Mae MO/Swyddog Llywodraethu yn adrodd i'r Cyngor er mwyn diweddaru dirprwyaethau a'r Cyfansoddiad. • Mae'r Cyngor wedi sefydlu Grŵp Gorchwyl a Gorffen i ddatblygu'r camau gweithredu a fydd yn gwella'r Gwasanaeth Cynllunio, gan gynnwys gwneud penderfyniadau. • Rhaid i'r holl Staff gwblhau modiwl hyfforddiant E-ddysgu gorfodol, a gyflwynwyd ym mis Medi 2017, ynghylch Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 ('WFGA'). Anfonwyd nodiadau atgoffa i'r Staff nad ydynt wedi cwblhau'r modiwl eto ac mae Grwpiau Arweiniol yn cael adroddiadau o bryd i'w gilydd.

DRAFT

- Ystyriwyd materion ynghylch safonau ac ymddygiad aelodau gan Bwyllgor Moeseg a Safonau y Cyngor. Cynhelir cyfarfodydd cyhoeddus yn rheolaidd, ac fe'u cadeirir gan unigolyn annibynnol – pennu goddefebau, ac ystyried materion strategaeth/polisi a chael diweddariadau gan Lyfr Achosion PSOW ac achosion APW.
- Prif ddyletswyddau'r Pwyllgor Moeseg a Safonau yw gwella'r safonau o ran ymddygiad yr Aelodau a gweithredu Cod Ymddygiad yr Aelodau.
- Hyfforddiant Cod Ymddygiad wedi'i ddarparu i'r holl Aelodau.
- Mae MO yn cynghori'r Pwyllgor a'r Aelodau.
- Mae'r Pwyllgor Safonau a Moeseg yn chwarae rhan weithredol o ran hyfforddi Aelodau.
- Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Moeseg a Safonau i'r Cyngor ym mis Hydref 2022.
- Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cynnal ymarfer meincnodi bob blwyddyn er mwyn darparu rhagor o sicrwydd ynglŷn ag adolygu proses y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ('AGS').
- Adolygiad Archwiliad Mewnol ac adrodd ar y broses yn flynyddol. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cwrdd yn rheolaidd i ystyried adroddiadau llywodraethu a rheoleiddwyr allanol. Dan gadeiryddiaeth aelod lleyg.
- Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu i'r Cyngor.
- Cyhoeddir Cofnod o'r Penderfyniadau a wneir gan Grŵp Arweiniol Covid-19 ('Grŵp Rheoli Aur') ar Wefan y Cyngor.
- Diweddarwyd a chymeradwywyd 'Strategaeth i Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian)' effeithiol gan y Cyngor ar 17.6.21(cadarnhawyd y cofnodion ar 23.9.21).
- Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol ynghylch Atal Twyll i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar ddiwedd y flwyddyn.
- Mae NFI yn tynnu sylw at Staff sy'n gyfarwyddwyr cwmnïau sy'n ymdrin â'r Cyngor – os na fydd hyn wedi'i ddatgan, bydd IA yn ymchwilio ac yn rhoi adroddiad i MO.
- Cedwir cofrestr o'r Swyddogion mewn swyddi â chyfyngiadau gwleidyddol, ac mae'r Polisi Cyfyngiadau Gwleidyddol ar Weithwyr Llywodraeth Leol ar gael i'r gweithwyr ar CeriNet.
- Cynhaliwyd Archwiliad Moeseg yn ystod 2019. Mae Archwiliad Mewnol dilynol o drefniadau'r Cyngor ynghylch Moeseg yn mynd rhagddo hefyd (yn cael ei adolygu ar hyn o bryd).
- Mae Polisi Chwythu'r Chwiban ar gael i Gyflogeion a Chontractwyr (diweddarwyd yn 2018 – yn cael ei adolygu ar hyn o bryd) ar CeriNet a chaiff ei ddiweddaru yn ôl yr angen.
- MO yw'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol ('CLO') ac mae'n cynghori'r sawl sy'n chwythu'r chwiban, pan fo hynny'n briodol.

DRAFT

	• Rhaid i'r holl Staff gwblhau modiwl hyfforddiant E-ddysgu gorfodol ynghylch Chwythu'r Chwiban. Mae MO yn cadw cofrestr o gyfeiriadau ac yn adrodd i'r Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu bob 6 mis. • Rhoddir sylw i bob cwyn yn unol â'r gweithdrefnau corfforaethol sy'n cynnwys camau ffurfiol ac anffurfiol a chaiff y rhain eu cyfleu i Staff yn rheolaidd. • Caiff y system gwynion ei monitro gan y Rheolwr Cwynion a Rhyddid Gwybodaeth Corfforaethol. • Polisi Pryderon Corfforaethol a Chwynion diwygiedig wedi'i gyhoeddi 1.10.2021. • Gweithredir gwelliannau o ganlyniad i gwynion/ argymhellion a gafwyd. • Hysbysiad Preifatrwydd Rhyddid Gwybodaeth a Chwynion y Cyngor. • Ystyrir Adroddiad Cwynion Blynyddol gan y Pwyllgor Archwilio a llywodraethu a'r Cabinet cyn iddo gael ei gymeradwyo gan y Cyngor, ac fe'i cyflwynwyd i'r Cyngor a'i nodi. • Mae'r Adroddiad Cwynion Blynyddol yn cynnwys Gwersi a Ddysgwyd o'r cwynion a gafwyd. • Mae datgan buddiannau yn eitem ar agendâu a chofnodion y Pwyllgor Moeseg a Safonau a'r holl bwyllgorau eraill. • Cyhoeddir cofnodion pob Pwyllgor ar Wefan y Cyngor. • Cyhoeddir Hysbysiadau o Benderfyniadau'r Cabinet ar Wefan y Cyngor. • Mae'r gwaith o baratoi ar gyfer cyhoeddi cofrestr penderfyniadau dirprwyedig yn parhau. Cyhoeddir penderfyniadau dirprwyedig y Pwyllgor Rheoli Datblygiad y Pwyllgor Rheoli Datblygu ar gyfer pob cyfarfod o'r Pwyllgor Rheoli Datblygiad. • Cyhoeddir Cofrestr Contractau ar Wefan y Cyngor. • Newidiadau y mae angen eu gwneud i'r Cyfansoddiad ynghylch y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ôl Deddf 2021 wedi'u cymeradwyo gan y Cyngor 23.9.21, 3.3.22, 8.7.22 a 20.10.22. • Mae'r Pwyllgor Llywodraethu a Archwilio yn gynnwys 6 Aelod o'r Cyngor Sir a 3 aelod lleyg (9 at ei gilydd).
Dangos ymrwymiad cadarn i werthoedd moesegol	• Mae'r Pwyllgor Moeseg a Safonau yn hyrwyddo cydymffurfiaeth foesegol i sicrhau bod gan y cyhoedd ffydd a hyder bod yr Aelodau a'r Swyddogion yn gweithio yn unol â'r safonau moesegol a moesol uchaf. • Mae swyddogion, fel Archwilwyr Mewnol, yn llofnodi datganiad blynyddol dan y Cod Moeseg. • Cymeradwywyd y Siarter Archwilio Mewnol gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. • Cynhaliodd Cyngor Sir Caerfyrddin archwiliad annibynnol o foeseg o fewn y Cyngor yn ystod 2019. Mae Archwiliad Mewnol dilynol o drefniadau'r Cyngor ynghylch moeseg yn mynd rhagddo (yn cael ei adolygu ar hyn o bryd). • Dosbarthwyd Holiadur er mwyn dadansoddi'r anghenion o ran hyfforddiant i'r Staff drwy gylchlythyr y Cyngor. Roedd y neges yn gofyn am eu barn am ddiwylliant moesegol y Cyngor a bwriedir llunio modiwl hyfforddi yn sgil yr adborth.

DRAFT

	• Mae Llawlyfr y Gweithwyr yn cael adolygu'n flynyddol, mae ar gael ar CeriNet, mae'n nodi'r disgwyliadau o ran ymddygiad staff ac yn cynnwys y Cod Ymddygiad ar gyfer Gweithwyr Llywodraeth Leol. • Hyfforddiant ar gydraddoldeb ac amrywiaeth a recriwtio a dethol gan gynnwys cyfleoedd cyfartal yn orfodol i bob un o Reolwyr Cyngor Sir Ceredigion. • Rhaid i bob aelod Staff gwblhau modiwl e-ddysgu ar Gydraddoldeb ac Amrywiaeth. • Cymeradwywyd Strategaeth Gaffael 2018-22 gan y Cyngor ar 19 Mehefin 2018. • Mae hyfforddiant caffael hefyd yn cael ei gyflwyno i'r Staff. • Polisïau'r Cyngor ar Recriwtio ac ar y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd. • Mae'r Telerau ac Amodau safonol ar gyfer pawb sy'n Cyflenwi Nwyddau a gwasanaethau yn cynnwys amodau sy'n ymwneud â Chydraddoldeb ac Amrywiaeth, ac maent ar gael ar wefan y Cyngor. • Defnyddir meddalwedd mewnol yn ôl-weithredol i chwilio am daliadau a allai fod wedi'u talu ddwywaith. • Mae'r Cyngor wedi llunio Polisi Atal Caethwasiaeth Fodern (a anfonwyd at gontractwyr y Cyngor), Datganiad Blynyddol 2019-2020 ar Atal Caethwasiaeth, a Chod Ymarfer ar Gyflogaeth Foesegol mewn Cadwyni Cyflenwi.
Parchu rheolaeth y gyfraith	• Cyfansoddiad y Cyngor • Rhoddir ystyriaeth i'r Egwyddorion Diogelu Data, a phrosesu gwybodaeth bersonol yng nghyd-destun Pwyllgorau'r Cyngor a'r holl Aelodau. • Mae hyfforddiant wedi'i drefnu ar gyfer yr holl Aelodau (Cyflwyniad i'r Cyngor, gan gynnwys Rheoliad Cyffredinol Diogelu Data) yn dilyn Etholiadau Mai 2022. • Caiff pwerau statudol a goblygiadau cyfreithiol eu cynnwys ym mhob adroddiad lle mae angen i'r Cabinet wneud penderfyniad. • Caiff cyngor/goblygiadau cyfreithiol ac ariannol eu cynnwys ym mhob adroddiad priodol y mae angen penderfynu arno. • Mae MO a'r Gwasanaeth Cyfreithiol ar gael i roi cyngor fel y bo'n briodol. • Mae'r gwasanaeth IA ar gael i roi cyngor fel y bo'n briodol. • Mae MO yn mynd i gyfarfodydd y Grŵp Arweiniol / y Cabinet / y Cyngor. • Mae MO yn mynd i lawer o gyfarfodydd cyhoeddus fel mater o drefn, yn ôl y gofyn, os yw ar gael. • Os yw MO yn absennol, mae'r Dirprwy MO yn mynd i gyfarfodydd y Cabinet a'r Cyngor. • Mae Deddf 2021 yn cael effaith ar gyrff corfforaethol, gan gynnwys y Cyngor, ac mae gwaith wedi cael ei wneud ar sicrhau cydymffurfiaeth, gan gynnwys trwy gyfrwng y Gweithgor Trawsbleidiol ar y Cyfansoddiad (mae Aelodau o bob grŵp gwleidyddol yn mynychu hwn), adroddiadau i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a'r Cyngor, ac mae cynllun Gweithredu y Cyngor wedi cael ei baratoi a'i ddiweddaru yn rheolaidd, a chynhaliwyd cyfarfodydd gyda CLOs a Swyddogion perthnasol, pan fo hynny'n briodol. • Cylch Gorchwyl Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi'I ddiweddaru yn unol â'r Ddeddf newydd

DRAFT

	• Mae disgrifiadau o rôl yr Aelodau'n nodi eu cyfrifoldebau. • Cydymffurfio â Datganiad CIPFA ar Rôl y Prif Swyddog Cyllid mewn Llywodraeth Leol (CIPFA, cyhoeddwyd 13 Ebrill 2016). • Cydymffurfio â Datganiad CIPFA ar Rôl y Pennaeth Archwilio Mewnol mewn Sefydliadau Gwasanaeth Cyhoeddus (CIPFA, cyhoeddwyd 9 Ebrill 2019) a'r cyfraniad a gyhoeddwyd yn nogfen gysylltiedig CIPFA, Rhoi Egwyddorion ar Waith (2019)). • Nodir y cylchoedd gorchwyl yn y Cyfansoddiad. • Adrodd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. • Rheoliadau Ariannol a Rheolau'r Weithdrefn Ariannol (Dogfen F yn y Cyfansoddiad). • Rheolau Gweithdrefn Contract (Dogfen G yng Nghyfansoddiad y Cyngor). • Codau Ymddygiad (gweler uchod). • Cydymffurfio â chodau penodol e.e. Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus ('PSIAS', Mawrth 2017) • Rhoi diweddariadau i aelodau'r Pwyllgor Archwilio am dwyll, gan gynnwys adroddiad blynyddol y gwasanaeth IA am atal twyll. • Mae'r Swyddogion Statudol yn atebol i'r Prif Weithredwr ('CE') a'r Cyngor. • Cyfarfodydd rheolaidd rhwng CE, Swyddog A.151 ac MO. • Mae gan y Rheolwr Corfforaethol – Archwilio Mewnol ('CMIA') fynediad rhydd a dilyffethair i Aelodau a Swyddogion ar bob lefel, a'r hawl i gael mynediad yn unol â Chyfansoddiad a Siarter Archwilio Mewnol y Cyngor. • Cyhoeddir y Gofrestr o Fuddiannau'r Aelodau ar Wefan y Cyngor. • Mae'r Prif Swyddogion yn rhoi cymorth a chyngor i'r Aelodau. • Mae gan MO fynediad uniongyrchol at CE ac mae'n adrodd i'r Cyngor yn gyffredinol ac fel rhan o ddyletswydd statudol. • Mae MO neu gynrychiolydd enwebedig yn mynd i holl gyfarfodydd y Cabinet a'r Cyngor. Mae MO yn gweithredu polisi drws 'agored' ar gyfer Aelodau sydd am gael cyngor am 'ymddygiad' a 'llywodraethu'. • Mae MO a Swyddog A.151 yn cyfarfod â CE bob mis. • Mae MO a Swyddog A.151 yn aelodau allweddol o'r Grŵp Arweiniol. • Mae'r eitemau a gyflwynir i'r Aelodau benderfynu arnynt yng nghyfarfodydd y Cabinet, y Cyngor a'r Pwyllgorau yn destun cyngor cyfreithiol ac ariannol, a cheir cyfeiriadau at y cyngor ym mhob adroddiad. • Diweddarwyd a chymeradwywyd 'Strategaeth i Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian)' effeithiol gan y Cyngor ar 17 Mehefin 2021(cadarnhawyd y cofnodion ar 23 Medi 2021). • Ymchwiliadau Mewnol, Archwiliad Allanol effeithiol. • Polisi Chwythu'r Chwiban (wrthi'n cael ei adolygu) a Pholisi Disgyblu. • Mae Swyddog yn y tîm IA yn Dechnegydd Atal Twyll achrededig. • Mae Swyddog yn y tîm IA yn meddu ar Dystysgrif mewn Arferion Ymchwilio gan CIPFA ('CCIP'). • Mae'r Cyngor yn cydymffurfio gyda gofynion Menter Twyll Cenedlaethol flynyddol Archwilio Cymru, a gydlynir gan yr Archwilwyr Mewnol ar hyn o bryd.

DRAFT

	• Cyflwynir adroddiad blynyddol IA ynghylch Atal Twyll i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar ddiwedd y flwyddyn. • Monitro ac ymateb i rybuddion o dwyll (NAFN, rhwydweithiau ehangach, cymheiriaid, ac ati). • Aelodaeth a chyfranogiad weithredol mewn grwpiau a rhwydweithiau proffesiynol (Tisonline, KHub, ac ati). • Mae IA yn cynnig cyngor i wasanaethau ynghylch gweithredu systemau a phrosesau newydd i sicrhau y caiff rheolaethau mewnol effeithiol eu cynnal. • Mae Swyddogion Enwebedig y Cyngor yn ymgymryd â hyfforddiant amrywiol ynghylch twyll er mwyn cynnal eu gwybodaeth a'u harbenigedd. • Pan fo hynny'n briodol, cyhoeddir gwybodaeth am erlyniadau llwyddiannus ar wefan y Cyngor (ac yn y wasg leol). • Caiff taliadau grant Covid-19 eu harchwilio cyn eu talu (gan ei bod yn haws stopio taliad na'i adfer). • Ychwanegwyd archwiliadau rheolaeth ariannol allweddol i'r cynllun archwilio, er mwyn archwilio rheolaethau, llywodraethu a risgiau tra bod staff yn gweithio gartref. • Gall cynllun archwilio blynyddol IA roi sylw i unrhyw anghenion i ail-flaenoriaethu gwaith, gan ganiatáu i IA ymateb i unrhyw newidiadau o ran risg yn y Cyngor.

Egwyddor B: Sicrhau ei fod yn agored a'i fod yn ymgysylltu'n helaeth â rhanddeiliaid	
Is-egwyddor	**Sut ydym ni'n bodloni'r Egwyddorion hyn**
Bod yn agored	• Mae'r holl adroddiadau Blynyddol statudol ar gael ar Wefan y Cyngor. • Cynllun cyhoeddi y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth. • Mae llu o feysydd gwasanaeth ar gael ar-lein gan gynnwys gwybodaeth a hunan-wasanaeth treth gyngor. • Nodir nodau a gwerthoedd y Cyngor yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027. • Gwefan Cyngor Sir Ceredigion yn darparu gwybodaeth i'r cyhoedd • Darlledir cyfarfodydd y Cyngor a'r Cabinet. • Mae cyfeiriadau e-bost generig wedi cael eu creu ar gyfer MO a Moeseg a Safonau. • Ymatebion rheolaidd ac amserol i'r wasg ac ymholiadau eraill i Reolwyr ac aelodau, yn ogystal ag ymatebion FOI cynhwysfawr. • Mae adolygiad o'r cynllun Cyhoeddi FOI yn mynd rhagddo. • Polisi Rhyddid Gwybodaeth (Mawrth 2018). • Mae Rheolwr Corfforaethol Cwynion a Rhyddid Gwybodaeth yn ei swydd. • Hysbysiad Preifatrwydd Cwynion a Rhyddid Gwybodaeth. • Polisi Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol (Mawrth 2018). • Mae holl gyfarfodydd y Cyngor, y Cabinet a'r Pwyllgorau yn agored i'r cyhoedd, a chyhoeddir yr agendâu a'r cofnodion ar wefan y Cyngor (ac eithrio adroddiadau esempt); • Mae'r Cyngor wedi cymeradwyo Protocol Ymgysylltu â'r Cyhoedd Trosolwg a Chraffu (2018) (Dogfen N yn y Cyfansoddiad), ac fe'i defnyddiwyd ar sawl achlysur.

DRAFT

	• Protocol ar gyfer siarad yn y Pwyllgor Rheoli Datblygiad yn ei le (Rhan 4, Dogfen I yn y Cyfansoddiad). • Protocol i'r Aelodau Cabinet gael mynediad i'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu wedi'i gymeradwyo gan y Cyngor (Rhan 5 Dogfen M2 Cyfansoddiad). • Yn unol â gofynion Deddf 2021, mae trefniadau wedi cael eu gwneud er mwyn gallu cynnal cyfarfodydd hybrid o fis Mai 2022. Offer newydd wedi cael eu gosod yn y Siambr. Cyfarfodydd y Cyngor a'r Cabinet yn cael eu darlledu ar dudalennau Facebook y Cyngor. Gall aelodau'r cyhoedd fod yn bresennol i weld cyfarfodydd o bell neu mewn person. • Lluniwyd offeryn a chanllawiau Asesu Effaith Integredig ('IIA') i lywio proses benderfynu effeithiol, ac maent yn cael eu rhoi ar waith. • Diweddarwyd templed yr adroddiadau i'r Cyngor / Cabinet er mwyn cynnwys cyfeiriad at y goblygiadau cyfreithiol, y goblygiadau o ran staffio, y goblygiadau o ran eiddo / asedau a risgiau ac adlewyrchu'r Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 newydd. • Defnyddir templedi safonol a chanllawiau ar gyfer adroddiadau i'r Cyngor, y Cabinet a'r Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu ac mae pob un ohonynt yn cynnwys canlyniadau IIA. • Lle bo'n briodol, mae eitemau y mae angen i'r Cabinet, y Cyngor a'r Pwyllgorau benderfynu arnynt yn destun cyngor cyfreithiol ac ariannol y cyfeirir ato ym mhob adroddiad. • Mae Protocol ar waith ar gyfer perthnasoedd gwaith rhwng Aelodau a Swyddogion (e.e. Protocol Swyddog-Aelod). (Rhan 5 o'r Cyfansoddiad). • Mae'r Protocol Ymarfer Da wedi cael ei greu i helpu Aelodau'r Pwyllgor Rheoli Datblygu i sicrhau y caiff penderfyniadau ynghylch ceisiadau eu gwneud ar sail ystyriaethau cynllunio perthnasol cadarn, ac nid amgylchiadau personol yr ymgeiswyr. • Cyhoeddir calendr o ddyddiadau cyfarfodydd, gan gynnwys blaenraglenni gwaith y Cyngor, y Cabinet a'r Pwyllgorau, ar wefan y Cyngor. • Cyhoeddir adroddiadau blynyddol, Datganiadau o'r cyfrifon, adroddiadau cynnydd am wella yn unol â'r amserlen ofynnol ac maent ar gael ar wefan y Cyngor. • Mae hyfforddiant Ymwybyddiaeth Sefydliadol ar gael fel modiwl dewisol o'r Rhaglen Rheolwyr Corfforaethol, sy'n cynnwys gwybodaeth yn ymwneud â'r broses o wneud penderfyniadau, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, Cydraddoldeb, y Gymraeg a'r defnydd o'r IIAs. • Mae Rhestr Wirio Ymgysylltu ac Ymgynghori ar gael i'r Swyddogion i'w cynorthwyo i benderfynu a ddylid cynnal ymgynghoriad ynghylch newid arfaethedig, ynghyd â chanllawiau ynghylch rhannu canlyniadau ymgynghoriad. • Adroddir casgliadau IIA i'r Cyngor, y Cabinet a'r pwyllgor Trosolwg a Chraffu. Aeth 8 IIA gerbron y Cabinet o 01.04.2022 i 07.12.2022 (2022-23 rhan o'r flwyddyn). • Mae'r Cyngor, ar y cyd â phartneriaid, wedi cynnal gweithgarwch ymgysylltu sylweddol er mwyn paratoi Cynllun Llesiant Lleol ac Asesiad Llesiant y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ('BGC').

	• Pennwyd amcanion llesiant ar gyfer 2022-2023 er mwyn cyflawni Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027.
	• Adolygwyd y Polisi Cwynion Corfforaethol ac mae wedi'i cael ei weithredu
	• Adolygwyd Polisi a Gweithdrefn Cwynion y Gwasanaethau Cymdeithasol.
	• Lluniwyd offeryn Penderfynu ar Ymgyngoriadau (Coeden Ymgynghori a siart lif). Mae'n cynnwys defnyddio adborth.
	• Mae gweithgarwch ymgynghori pellach yn cynnwys:
	  o Mae swydd Ymgysylltu a Chydraddoldeb newydd wedi cael ei chreu trwy ailstrwythuro'r gwasanaeth Polisi a Pherfformiad; ac
	  o Mae'r holl ymgynghoriadau cyfredol ar gael ar wefan y Cyngor; ac
	  o Cyhoeddir ymgyngoriadau yn yr adran Gorfforaethol ar Wefan y Cyngor.
	• Hyrwyddir ymgynghoriadau trwy Gyfryngau Cymdeithasol.
	• Mae canllawiau wedi'u cyhoeddi ar fewnrwyd Cyngor Ceredigion i'r holl staff eu dilyn o ran rhannu adborth â'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau. Mae arwyddion diweddar yn dangos bod Swyddogion yn gwneud cynnydd sylweddol yn y maes hwn.

Ymgysylltu'n helaeth â rhanddeiliaid sefydliadol	• Mae Cylch Gorchwyl BGC ar gael wefan y Cyngor.
	• Mae Cylch Gorchwyl Grwpiau Prosiect BGC ar gael.
	• Cynhelir ymarferion ymgysylltu ac ymgynghori ar y cyd.
	• Mae'r holl ymgyngoriadau cyfredol ar gael ar Wefan y Cyngor.
	• Mae prosiectau cydweithredol ar waith ar y cyd â rhanddeiliaid sefydliadol, ac mae trefniadau llywodraethu clir ar waith.
	• Rhoddwyd trefniadau craffu ar waith ar gyfer BGC.
	• Cymeradwywyd offeryn a chanllawiau IIA i'w rhoi ar waith.
	• Datblygwyd siart llif a Choeden Penderfynu Ymgynghori ac maent ar gael.
	• Mae Rhestr Ymgysylltu gyda Defnyddwyr Gwasanaeth gan gynnwys rhanddeiliaid y dylai'r awdurdod ymgysylltu â nhw yn ei lle, ynghyd â Pholisi Ymgysylltu a Chyfranogiad.
	• Mae Canllawiau a Thempledi Safonau Cydweithio ar gyfer Prosiectau Strategol Newydd ar gael.
	Mae partneriaethau yn Cynnwys:
	  o BGC;
	  o Bwrdd Partneriaeth Ranbarthol Gorllewin Cymru;
	  o Y Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol;
	  o Bwrdd Diogelu Canolbarth a Gorllewin Cymru; a
	  o Tyfu Canolbarth Cymru.
	• Mae'r adolygiad ffurfiol o'r partneriaethau sy'n rhan o'r BGC wedi'i gwblhau. Mae strwythur newydd y partneriaethau wedi bod yn weithredol er mis Mehefin 2018 ac adolygir y partneriaethau yn rheolaidd.
	• Cynhaliwyd adolygiad o'r Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol yn 2019 a chraffwyd ar y gwaith hwn.
	• Darperir cyngor i'r Aelodau a'r Swyddogion sy'n gwasanaethu ar gyrff allanol.
	• Cyflwynir adroddiadau rheolaidd i'r Cabinet am gyfarfodydd a gweithgareddau partneriaethau.

DRAFT

	• Sefydlwyd partneriaethau fel Tyfu Canolbarth Cymru, gyda threfniadau llywodraethu. • Cyflwynir adroddiadau rheolaidd i'r Grŵp Arweiniol a'r Cabinet am gyfarfodydd a gweithgareddau partneriaethau. • Adolygir metrigau partneriaethau yn fewnol, lle bo'n briodol. • Mae'r Tîm Cyfreithiol yn rhan o'r gwaith o ddrafftio ac adolygu Cylchoedd Gorchwyl Cytundebau Rhyngawdurdodol ('IAA') a phwyllgorau ffurfiol. • Lluniwyd cyfres o ddogfennau sy'n ymwneud â phrosiectau cydweithredu strategol y mae'r Awdurdod yn ystyried ymuno â nhw. Mae'r dogfennau'n cynnwys canllawiau, safonau a thempledi niferus ar gyfer gwahanol gamau'r prosiectau cydweithredu. • Mae'r Grwpiau Gweithredol wedi cynnal Hunanasesiadau. • Sefydlwyd Cyd-Bwyllgor Trosolwg a Chraffu Tyfu Canolbarth Cymru.
Ymgysylltu â rhanddeiliaid yn effeithiol, gan gynnwys dinasyddion unigol a defnyddwyr gwasanaethau	• Lluniwyd Coeden benderfynu a siart lif ynghylch ymgynghori ar gyfer y Staff a'r Aelodau. • Rhestr Wirio Ymgysylltu ac Ymgynghori. • Polisi Ymgysylltu a Chyfranogiad. • Lluniwyd Tudalen Ymgysylltu, Ymgynghoriadau a Phartneriaethau Cymunedol ar CeriNet, sy'n cynnwys dolenni i Bolisi Ymgysylltu a Chyfranogiad, Rhestr Gyfeirio Ymgysylltu ac Ymgynghori, Ymgysylltu gyda Defnyddwyr Gwasanaeth ac Offeryn Gwneud Penderfyniadau wrth Ymgynghori. • Mae Polisi Ymgysylltu a Chyfranogiad newydd ar gyfer Cyngor Sir Ceredigion, 'Siarad, Gwrando a Chydweithio' wedi cael ei pharatoi a'i gytuno trwy'r broses ddemocrataidd yn yr hydref 2022 • Asesir pob IIA ar gyfer y Cabinet gan y Rheolwr Ymgysylltu a Chyfranogiad, gan gynnwys a oes gweithgarwch ymgysylltu, cynnwys ac ymgynghori effeithiol wedi digwydd a phroses wybodus er mwyn gwneud penderfyniadau strategol. • Pecyn Cymorth Ymgysylltu â'r Cyhoedd • Rhestr Ymgysylltu â Defnyddwyr Gwasanaethau. • Mae gofyn cynnal ymgynghoriad ffurfiol gyda rhanddeiliaid ar gyfer pob cynnig sy'n ymwneud ag ad-drefnu ysgol, trwy gydymffurfio gyda Chod Trefniadaeth Ysgol Llywodraeth Cymru. • Mae'r holl ymgyngoriadau cyfredol ar gael ar Wefan y Cyngor. • Mae fframwaith monitro partneriaethau yn rhoi adroddiadau i'r Grŵp Arweiniol am yr holl benderfyniadau allweddol a wnaed gan y partneriaethau presennol. • Rhestr Wirio Ymgysylltu ac Ymgynghori. • Strategaeth Gorfforaethol (2022-2027). • Pecyn Cymorth IIA. • Polisi'r Cyfryngau Cymdeithasol (diwygiwyd Awst 2018). • Canllawiau ar Frandio Corfforaethol (Mai 2019). • Cofnodion cyfarfodydd a digwyddiadau ymgysylltu strwythuredig. • Strategaeth Gyfathrebu Gorfforaethol (2019-2022) yn cael ei hadolygu ar hyn o bryd a chaiff Strategaeth newydd ei datblygu yn 2023. • Protocol Ymgysylltu â'r Cyhoedd Trosolwg a Chraffu (2016) (Dogfen N yn y Cyfansoddiad).

	• Mae’r cyfryngau cymdeithasol yn cael eu defnyddio i gael barn y cyhoedd am faterion sy’n cael eu hystyried gan y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu. • Darperir adroddiadau cryno am weithgareddau ymgynghori ac ymgysylltu i'r Aelodau a defnyddwyr gwasanaethau. • Cofnodion grwpiau ymgysylltu â phobl â nodweddion gwarchodedig • Cynnwys y gymuned mewn modd effeithiol wrth gyflawni’r gwaith asesu llesiant. • Gwnaed gwaith effeithiol o gynnwys y gymuned gan ymwneud â defnyddwyr gwasanaeth o gefndiroedd gwahanol er mwyn cyfrannu at y Cynllun Cydraddoldeb Strategol newydd. • Lledaenu canlyniadau ymgynghori a chaiff adroddiadau am yr ymarferion ymgysylltu a’r ymgynghoriadau a gwblhawyd eu postio ar dudalen gyhoeddus y Cyngor ar y we am ymgynghoriadau er mwyn rhoi adborth i’r cyhoedd. • Cyflwynwyd prosesau er mwyn monitro adborth e.e. cyflwynir unrhyw adroddiadau ymgynghori/ymgysylltu i’r pwyllgor Craffu a’r Cabinet er mwyn cyfrannu at eu proses o wneud penderfyniadau. • Caiff adborth o weithgarwch ymgysylltu a sut yr ystyriwyd safbwyntiau pobl ei gofnodi yn yr IIAs. • Rydym wedi gweithio mewn partneriaeth ag Awdurdodau Lleol a Gwasanaethau Cyhoeddus ar draws Canolbarth a Gorllewin Cymru ar yr adolygiad o’n Cynlluniau Cydraddoldeb Strategol. Paratowyd cyfres o gwestiynau a fframwaith ymgysylltu ac ymgynghori ar y cyd ac o ganlyniad i hynny, cafwyd adborth gan bobl â nodweddion gwarchodedig. • Cyflawnwyd Asesiad Llesiant (BGC) a fydd yn llywio'r gwaith o ddatblygu Cynllun Llesiant Lleol y BGC sydd i’w gyhoeddi ym mis Mai 2023. • Mae’r Amcanion Llesiant Corfforaethol wedi’u eu cynnwys yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 y Cyngor ac fe’u hadolygir bob blwyddyn. • Cyhoeddir adroddiad blynyddol ar y cynnydd a sicrhawyd yn erbyn amcanion Llesiant a blaenoriaethau Corfforaethol y Cyngor ar Wefan y Cyngor. • Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu CCUHP - Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn. • Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu Safonau Cyfranogi.

Egwyddor C: Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy	
Is-egwyddor	**Sut ydym ni’n bodloni’r Egwyddorion hyn**
Diffinio canlyniadau	• Mae Amcanion Llesiant Corfforaethol y Cyngor wedi’u cynnwys yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 y Cyngor a chânt eu hadolygu bob blwyddyn a’u hadrodd yn yr Hunanasesiad ac Adolygiad Blynyddol o Berfformiad ac Adroddiad Blynyddol Amcanion Llesiant a gyhoeddir ar wefan Cyngor Sir Ceredigion. • Mae'r Cyngor wedi penderfynu ar bwrpas a gweledigaeth y Cyngor ac maent wedi'u cynnwys yn Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027. Mae'r

	strategaeth yn dangos sut y bydd yr awdurdod yn cefnogi ac yn hyrwyddo llesiant dinasyddion Ceredigion.
	• Mae'r holl drefniadau Cynllunio yn adlewyrchu'r Edefyn Aur ac maent yn cyfeirio at gynlluniau Corfforaethol, gan gynnwys:
	  o Cynlluniau Busnes;
	  o Y Cynllun Strategol;
	  o Adroddiadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol; ac
	  o Amcanion Llesiant a Gwella.
	• Mae'r offeryn a chanllawiau IIA ar gael ac mae hyfforddiant wedi cael ei ddarparu i Swyddogion ac Aelodau.
	• Mae Polisi Ymgysylltu a Chyfranogiad ar gael.
	• Amlinellir y wybodaeth am berfformiad yn Adroddiad Blynyddol Amcanion Llesiant a Gwella'r Cyngor.
	• Paratoir Cynlluniau Busnes bob blwyddyn a chânt eu monitro bob chwarter gan Fwrdd Perfformiad sy'n cynnwys Aelodau o'r Cabinet a Chadeiryddion ac Is-gadeiryddion y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu a Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.
	• Mae'r pum Pwyllgor Trosolwg a Chraffu'n craffu'n fanwl ar y broses o bennu'r gyllideb.
	• Y Cynllun Ariannol Tymor Canolig.
	• Mae'r trefniadau perfformiad chwarterol yn darparu protocol her i sicrhau bod canlyniadau'n cael eu cyflawni.
	• Mae'r broses cynllunio busnes yn cynnwys dyrannu adnoddau.
	• Mae'r trefniadau rheoli perfformiad corfforaethol yn cynnwys asesiad chwarterol o'r risgiau rhag cyflawni canlyniadau neu ddarparu gwasanaethau.
	• Mae'r gwaith o reoli risgiau'n cynnwys logiau risg ar gyfer:
	  o Cynlluniau Busnes (Lefel 1);
	  o Cynlluniau Gwasanaeth (Lefel 2).
	• Caiff mesurau perfformiad lleol eu cynnwys mewn cynlluniau Busnes a chynlluniau cyflenwi gwasanaethau.
	• Mae Cynlluniau Cyfalaf yn cynnwys:
	  o Hawliau Tramwy;
	  o Priffyrdd;
	  o Cynllun y Gyllideb Flynyddol; a
	  o Thrawsnewid.
	• Cymeradwyodd y Cabinet y Polisi a'r Strategaeth Rheoli Risgiau, ynghyd â'r Fframwaith Rheoli Risgiau, ar 24 Medi 2019.
	• Cyflwynir hyfforddiant rheoli risgiau i'r Aelodau a'r Uwch-reolwyr.
	• Lluniwyd pecyn e-ddysgu rheoli risgiau ar gyfer yr holl staff eraill.
	• Ystyrir data am berfformiad gwasanaeth a gyhoeddir, gan gynnwys costau a gwerth am arian, yn rheolaidd mewn adroddiadau gwasanaeth.

Manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol cynaliadwy	• Mae'r Archwiliwr penodedig yn ystyried trefniadau'r Cyngor i sicrhau ei fod yn defnyddio ei adnoddau'n ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol. Yn ei lythyr, dywed fod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran defnyddio ei adnoddau. • Cyhoeddwyd yr Archwiliad diweddaraf o Gynllun Gwella'r Cyngor (2020-2021) ym mis Tachwedd 2020. Daeth yr adroddiad i gasgliad cadarnhaol fod y Cyngor wedi cyflawni ei ddyletswyddau a'i fod wedi gweithredu yn unol â chanllawiau Llywodraeth Cymru i raddau digonol i gyflawni ei ddyletswyddau.

DRAFT

- Llenwir ffurflen arfarnu cyfalaf ar gyfer prosiectau cyfalaf newydd, sy'n cynnwys y gofyniad ar gyfer y prosiect, ac fe'i defnyddir i asesu gwerth am arian a goblygiadau refeniw prosiectau mawr.
- Mae'r Strategaeth Buddsoddi Cyfalaf yn rhan o'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig.
- Mae'r Awdurdod wedi cymryd y camau canlynol i roi Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ar waith:
  - Paratoi datganiad ac amcanion llesiant;
  - Cynnwys y Nodau Llesiant a'r egwyddor Datblygu cynaliadwy yn y broses cynllunio busnes;
  - Datblygu canllawiau ac offeryn IIA newydd;
  - Sefydlu grŵp a chynllun gweithredu ar Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol;
  - Mae'r Cyfansoddiad yn cael ei fonitro a'i adolygu o hyd;
  - Cyhoeddwyd asesiad Llesiant Lleol BGC ym mis Mawrth 2017;
  - Cytunwyd ar drefniadau craffu ar gyfer BGC;
  - Bydd adroddiadau'r Cabinet yn cynnwys asesiad o'r effaith gymdeithasol / economaidd / amgylcheddol;
  - Datblygwyd modiwl e-ddysgu gorfodol am y Ddeddf ac fe'i hyrwyddwyd ymhlith holl Staff y Cyngor;
  - Rhaid cyflawni asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb, y gymuned a'r Gymraeg ar gyfer unrhyw gynnig i ailstrwythuro ysgolion, fel sy'n ofynnol dan God Trefniadaeth Ysgolion Llywodraeth Cymru; ac
  - Mae'r Aelodau wedi cyfrannu at Fframwaith Craffu Swyddog Cenedlaethau'r Dyfodol o ran WFGA.
- Mae datganiad polisi caffael Cymru yn cydweddu â Strategaeth Gaffael 2018-2022 y Cyngor.
- Mae'r offeryn a'r canllawiau IIA ar gael ac fe'u defnyddir i gefnogi'r broses benderfynu.
- Anogir craffu cyn penderfynu lle bo modd.
- Y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig.
- Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027.
- Y Rhaglen Drawsnewid.
- Cyhoeddwyd Cynllun Llesiant Lleol y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ym mis Mai 2018.
- Mae Rhestrau Gwirio Ymgysylltu ac Ymgynghori ar gael ar CeriNet.
- Cynllun Gweithredu Grŵp WFGA ar draws y Cyngor.
- Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2020-2024.
- Mae adroddiad monitro Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2021-2022 wedi'i gymeradwyo a'i gyhoeddi ar wefan y Cyngor. Safonau'r Gymraeg.
- Adroddiad Monitro Blynyddol ar Safonau'r Gymraeg.
- Cyflwynwyd Adroddiad Cwynion a Chanmoliaeth Blynyddol 2021/22 i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 21.9.22 ac fe'i cymeradwywyd gan y Cyngor ar 24.11.22.
- Rhaid i'r holl Staff gwblhau modiwl e-ddysgu gorfodol am Ymwybyddiaeth o'r Gymraeg.
- Cafodd yr Aelodau Hyfforddiant Ymwybyddiaeth o'r Gymraeg a Chydraddoldeb fel rhan o'u Rhaglen Gynefino.

DRAFT

Egwyddor D: Penderfynu ar yr ymyriadau sydd eu hangen i wneud y gorau o'r camau i gyflawni'r canlyniadau arfaethedig	
Is-egwyddor	**Sut ydym ni'n bodloni'r Egwyddorion hyn**
Penderfynu ar ymyriadau	• Mae canllawiau ac offeryn IIA ar gael, a darparwyd hyfforddiant i Swyddogion ac Aelodau. • Sefydlwyd grŵp rheoli prosiectau corfforaethol i ffurfioli'r gwaith o ddatblygu a rheoli prosiectau. • Defnyddir templedi adrodd safonol yn y broses benderfynu. • Mae hyfforddiant Ymwybyddiaeth Sefydliadol ar gael fel modiwl dewisol o'r Rhaglen Rheolwyr Corfforaethol, sy'n cynnwys gwybodaeth yn ymwneud â'r broses o wneud penderfyniadau, Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, Cydraddoldeb, y Gymraeg a'r defnydd o'r IIAs, ac mae'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ac MO (CLO-Cyfreithiol a Llywodraethu) yn rhoi cyngor yn ôl yr angen. • Cyhoeddwyd Polisi, Strategaeth a Fframwaith Rheoli Risg (cymeradwywyd gan y Cabinet ar 24.9.10) ynghyd â rhaglen hyfforddiant i Aelodau, Rheolwyr Uwch a Rheolwyr, ar CeriNet ac mae ar gael i'r holl Aelodau o Staff. Diwygiwyd y dogfennau i adlewyrchu risgiau ychwanegol a gwybodaeth gefndirol er mwyn gwneud penderfyniadau gwybodus. Adroddir y Gofrestr Risg Corfforaethol yn rheolaidd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu • Diweddarwyd y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig yn rheolaidd. • Mae offeryn coeden penderfyniadau ymgynghori yn cynnwys adran sy'n cynnig canllawiau am ledaenu canlyniadau ymgynghori. • Ceir her ariannol o ran arbedion ar Wefan y Cyngor.
Cynllunio ymyriadau	• Defnyddir calendr i roi gwybod am derfynau amser, a chyhoeddir dyddiadau'r Bwrdd / Panel Gweithredol gyda'r adroddiadau. • Strategaeth Gyfathrebu Gorfforaethol 2019-2022 yn cael ei hadolygu ar hyn o bryd. Caiff strategaeth newydd ei datblygu yn 2023. • Mae gan BGC Ceredigion Gynllun Llesiant Lleol a ddatblygwyd ac a ddarparwyd ar y cyd â rhanddeiliaid a phartneriaid allanol. • Mae BGC wedi cynnal Asesiad Llesiant Lleol sydd wedi cyfrannu at y Cynllun Llesiant Lleol ac Amcanion Llesiant y Cyngor dros y blynyddoedd nesaf. • Mae gan bob prosiect cydweithredu mawr drefniadau llywodraethu a rheoli, gan gynnwys rheoli risg. • Ystyrir pob prosiect gan y Panel Rheoli Prosiect Corfforaethol, a fynychir gan IA hefyd ac mae'n fforwm effeithiol ar gyfer cynghori/herio ac amlygu risgiau wrth i feysydd Gwasanaeth ddatblygu prosiectau, gan gynnwys prosiectau cydweithio. • Mae'r Panel Rheoli Prosiect Corfforaethol yn helpu i sicrhau bod prosiectau yn rhoi ystyriaeth gynnar i: Ddeddf Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol; i ganllawiau eraill; i gyllid, caffael, llywodraethu a threfniadau cyfreithiol; i oblygiadau AD; Iechyd a Diogelwch; ac Archwilio. Gwella trefniadau prosiect cyn adrodd i'r Grŵp Datblygu a phrosesau awdurdodi eraill. • Helpu i bennu'r gofynion cyfalaf i'w cynnwys mewn rhaglenni cyfalaf yn y dyfodol. • Bydd newidiadau deddfwriaethol yn cael eu hystyried e.e. mae'r gwaith yn parhau mewn perthynas â gweithredu newidiadau deddfwriaethol

DRAFT

	megis newidiadau Deddf LGEW 2021 ac ystyried/monitro risgiau y mae pob partner yn eu hwynebu wrth gydweithio, gan gynnwys risgiau a rennir. • Mae trefniadau Craffu ar y Cyd priodol yn eu lle mewn perthynas â Bwrdd Tyfu Canolbarth Cymru. Yn yr un modd, bydd gan Gyd-Bwyllgor Corfforedig Canolbarth Cymru drefniadau is-bwyllgor priodol yn eu lle (Cyd-Bwyllgor Craffu, Safonau ac Archwilio a Llywodraethu) – mae'r trefniadau yn cydymffurfio gyda deddfwriaeth a'i Reolau Sefydlog. • Sicrhau bod Staff sy'n meddu ar sgiliau rheoli prosiectau ar gael. • Pennwyd a chymeradwywyd dangosyddion perfformiad lleol ar gyfer pob elfen gwasanaeth a'u cynnwys yn y cynllun gwasanaeth, a rhoddir adroddiadau rheolaidd yn eu cylch. • Gweithredir y broses Cynllunio Busnes ar gyfer 2022-23 a rhennir Cynlluniau Busnes Lefel 1 gyda'r Tîm Perfformiad ac Ymchwil. • Nodwyd mesurau perfformiad ym mhob Cynllun Busnes Lefel 1 y maent yn eu tro wedi cael eu trosi i'r Dangosfwrdd adrodd ar gyfer pob gwasanaeth. Mae'r mesurau hyn wedi cael eu craffu yn agos ac wedi cael eu cymeradwyo'n derfynol gan yr arweinwyr uwch. Mae gwasanaethau yn adrodd yn erbyn y mesurau hyn fel rhan o'r broses rheoli perfformiad ar gyfer y flwyddyn. • Mae'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cynnwys: o Cyfarfodydd wythnosol y Grŵp Arweiniol; o Adroddiadau cynnydd chwarterol ynghylch Cynlluniau Busnes lefel 1; o Cyfarfodydd y Bwrdd Perfformiad bob chwarter; a o Chyfarfodydd y Panel Gweithredol bob chwarter. • Mae Cynlluniau Busnes yn cynnwys gwybodaeth gyllidebol ac ariannol, ac maent yn rhan o'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol chwarterol. • Fframwaith y Gyllideb. • Cyfrifyddiaeth Gwasanaethau – Monitro'r gyllideb. • Mae'r Rheoliadau Ariannol a Rheolau'r Weithdrefn Ariannol (Dogfen F yn y Cyfansoddiad) a'r Canllawiau Rheoli Cyllidebol i gyd yn gyfredol. Datganiadau Sicrwydd y Prif Swyddog. Adolygir y rheolaethau mewnol sydd ar waith yn rheolaidd gan Archwilio Mewnol, yn unol â'r cynllun archwilio blynyddol sy'n seiliedig ar risg. • Strategaeth Ariannol Tymor Canolig. • Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027. • Cymeradwywyd Strategaeth a Chynllun Archwilio Mewnol 2022/2023 gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 10 Mawrth 2022.
Gwneud y gorau o'r camau i gyflawni'r canlyniadau arfaethedig	• Mae newidiadau trwy'r cynllun arbedion corfforaethol wedi bod trwy broses lywodraethu gadarn er mwyn sicrhau bod yr holl arbedion yn cysylltu â'r canlyniad a ddymunir. • Mae'r Rheoliadau Ariannol a Rheolau'r Weithdrefn Ariannol (Dogfen F yn y Cyfansoddiad) a'r Canllawiau Rheoli Cyllidebol i gyd yn gyfredol. Datganiadau Sicrwydd y Prif Swyddog. • Adolygir y rheolaethau mewnol sydd ar waith yn rheolaidd gan IA, yn unol â'r cynllun archwilio blynyddol sy'n seiliedig ar risg. • Cymeradwywyd Strategaeth a Chynllun Archwilio Mewnol 2022/2023 gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 10/3/22. • Mae'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig ar waith.

	• Mae'r cynllun arbedion corfforaethol wedi bod yn destun proses lywodraethu gadarn i sicrhau bod yr holl arbedion yn gysylltiedig â'r canlyniad arfaethedig. • Buddion Cymunedol wedi'u corffori yn ein prosesau a'n polisïau ac wedi cael eu cymhwyso, eu monitro a'u hadrodd arno yn rheolaidd. • Caiff Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) ei hintegreiddio yn ein prosesau.

Egwyddor E: Datblygu capasiti'r sefydliad, gan gynnwys gallu ei arweinyddiaeth a'r unigolion tu mewn iddo	
Is-egwyddor	**Sut ydym ni'n bodloni'r Egwyddorion hyn**

Datblygu capasiti'r endid	• Mae hyfforddiant cynefino corfforaethol a rheoli llinell bellach ar waith. Cyflwynwyd cynlluniau Datblygu Rheolwyr Corfforaethol a chynefino corfforaethol ym mis Ebrill 2018 a'u diwygio ym mis Hydref 2022. Mae'r sesiynau cynefino corfforaethol yn rhan o'r gofynion hyn a rhaid i bob aelod newydd o Staff fynychu sesiwn gynefino. Mae Uwch-reolwyr yn bresennol yn y sesiynau hyn a gynhelir wyneb yn wyneb neu'n rhithiol.
	• Caiff CeriNet (y fewnrwyd a'r adnodd Adnoddau Dynol i'r Staff a'r rheolwyr) ei hadolygu'n gyson a'i gwella i sicrhau ei bod yn effeithiol.
	• Rheolir Dysgu a Datblygu trwy system CeriNet erbyn hyn, gan ddarparu cyfleoedd i'r holl staff. Cyflwynir modiwlau e-ddysgu i sicrhau bod hyfforddiant a datblygu yn gost-effeithiol lle bynnag y bo modd.
	• Cynllun Perfformiad Personol blynyddol parhaus – mae Adolygiadau Perfformiad yn cysylltu gydag amcanion Corfforaethol a strategol.
	• Mae'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn darparu fforwm ar gyfer rheoli perfformiad a pharatoi cynlluniau gweithredu i gyflawni gwelliannau corfforaethol o ran adolygu perfformiad staff. Cryfhawyd y rhain ymhellach trwy gyflwyno arfarniadau blynyddol i'r holl Staff trwy system Adnoddau Dynol Ceri.
	• Darperir rhaglen gynefino i Aelodau newydd. Trefnir hyfforddiant parhaus ar faterion penodol e.e. rheoli'r Trysorlys.
	• Mae Aelodau'n mynd i amryw o ddigwyddiadau, seminarau a chynadleddau (gweler uchod).
	• Mae proses Adolygu Datblygiad Personol ar waith ar gyfer yr Aelodau.
	• Defnyddio ymchwil ac ymarferion meincnodi.
	• Trwy gyflwyno system gyflogres AD Ceri, bu modd sicrhau bod data ystyrlon am Staff ar gael i'r Rheolwyr bob mis er mwyn iddynt fonitro costau, trosiant ac absenoldebau.
	• Gweithredu partneriaethau sy'n cyflawni canlyniadau y cytunir arnynt yn effeithiol.
	• Datblygwyd Partneriaethau effeithiol mewn nifer o feysydd a gwasanaethau, gan gynnwys:
	    ○ Gwella Ysgolion;
	    ○ Iechyd a Gofal cymdeithasol; a
	    ○ Gwastraff.
	• Mae partneriaethau ychwanegol wedi'u cynnwys yn y Rhestr o Brosiectau Cydweithredu strategol.

DRAFT

	• Mae'r broses o gynllunio'r gweithlu mewn modd strategol wedi'i rhoi ar waith gan ddefnyddio pecyn cymorth cynllunio'r gweithlu ac mae'n cael ei gwblhau gan bob maes gwasanaeth. Mae Cynllun y Gweithlu 2022-2027 yn cael ei ddatblygu ar hyn o bryd a chaiff ei gyhoeddi ar ôl cael ei gymeradwyo gan y Cabinet ar ddechrau 2023. Pan fydd yn ei le, adroddir diweddariadau am gynnydd Cynllun y Gweithlu i'r Pwyllgor Craffu.
Datblygu capasiti arweinyddiaeth y sefydliad ac unigolion eraill	• Mae'r strwythur Swyddogion Uwch ac Arweinwyr wedi diffinio'r rolau hyn, gan gynnwys sut y maent yn integreiddio â'i gilydd. • Mae cyd-gyfarfodydd yr Uwch-reolwyr yn sicrhau bod swyddogaethau, cyfrifoldebau ac atebolrwydd yn glir. • Mae disgrifiadau swyddi'n diffinio swyddogaethau a chyfrifoldebau gofynnol y swyddi yn glir. • Mae'r <u>Cyfansoddiad</u> yn nodi rolau a chyfrifoldebau'r Aelodau (Rhan 3.4, Tabl 4) a'r Uwch-swyddogion (rhan 2 Erthygl 2) • Ceir Cynllun Dirprwyo (Y <u>Cyfansoddiad</u>, Rhan 3.5) sy'n nodi cyfrifoldebau'r Aelodau a'r Swyddogion yn glir. • Mae'r Pecyn Cymorth Cynllunio Strategol yn cynnwys elfen o gynllunio olyniaeth a rheoli talent. • Darperir cyfleoedd Dysgu a Datblygu i'r rheini sy'n ysgwyddo rôl arweiniol ac i ddarpar arweinwyr. • Ceir protocolau ynghylch perthnasoedd gwaith rhwng yr Aelodau a'r swyddogion (e.e. Protocol Swyddog-Aelod). • Ceir Codau Ymddygiad ar gyfer Aelodau a Swyddogion. • Ceir gweithgorau Swyddogion ac Aelodau ac maent yn gweithredu'n effeithiol. • Adolygir <u>Rheolau Gweithdrefn Contract ('CPR') (Rhan 4 Dogfen G yn y Cyfansoddiad)</u> a'r <u>Rheoliadau Ariannol sy'n cyd-fynd â gweithdrefnau ariannol (Rhan 4 Dogfen F yn y Cyfansoddiad)</u> yn rheolaidd e.e. diweddarwyd CPR ym mis Mawrth 2019. • Sefydlwyd strwythur Corfforaethol y Cyngor i sicrhau bod modd i'r Swyddogion Statudol gyflawni eu rolau mewn ffordd effeithiol. • Mae CE yn gyfrifol am adolygu'r strwythur hwn yn ôl y gofyn. • Rhaglen Gynefino gynhwysfawr i'r Aelodau. • Mynediad at gyrsiau/briffiau ar ddeddfwriaeth newydd. • Darparu cyfleoedd i Swyddogion gael hyfforddiant sgiliau ac atgoffa parhaus. • Gweithdai i'r Aelodau a drefnir yn ôl yr angen. • Adolygiadau personol ar gyfer Swyddogion. • Darparu cyfleoedd i'r Aelodau gael hyfforddiant sgiliau ac atgoffa, a'u hadolygu'n barhaus (gweler uchod), gan gynnwys Cynllun Adolygu Datblygiad Personol. • Fe'i gwneir fel rhan o fanyleb person swyddi cyllid a chyfreithiol allweddol (cymhwyster gorfodol, gofynion swydd). • Nod y Cyngor yw sicrhau lefel safon Siarter Cymru ar gyfer Cymorth a Datblygiad Aelodau. • Mae disgrifiadau rôl aelodau yn eu lle ac yn cael eu diweddaru pan fydd amgylchiadau'n newid. • Datblygwyd proses ar gyfer Adolygiadau Datblygiad Personol Aelodau a defnyddir y wybodaeth i ddatblygu Cynllun Hyfforddiant Aelodau. • Mae cynlluniau Datblygu Rheolwyr Corfforaethol a Chynefino yn eu lle.

DRAFT

	• Mae gwybodaeth gynefino, Llawlyfr Staff a Phecyn Adnoddau i Reolwyr ar gael ar Ceri. • Caiff pecynnau e-ddysgu eu datblygu a'u cyflwyno yn rheolaidd ar gyfer hyfforddiant gorfodol ac anorfodol i staff ac Aelodau. • Cynhelir Adolygiadau Perfformiad gan yr holl Staff fel rhan o fodiwl Rheoli Perfformiad system Ceri. • Hyfforddiant wedi'i ddarparu i Aelodau (fel rhan o raglen sefydlu ar gyfer Aelodau (o fis Mai 2022)) Hyfforddiant Aelod Cabinet, hyfforddiant Pwyllgor Moeseg a Safonau (rôl), hyfforddiant Arweinydd Grŵp Gwleidyddol a Hyfforddiant Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio (rôl).Mae aelodau yn mynychu digwyddiadau, seminarau a chynadleddau amrywiol (gweler uchod). • Mae cyfleoedd Dysgu a Datblygu ar gael i Staff ac Aelodau ar amryw o bynciau, drwy system hunanwasanaeth Ceri. • Gall rheolwyr hefyd gadw lle i Staff mewn digwyddiadau perthnasol drwy'r system Hunanwasanaeth i Reolwyr. • Cynhelir hunanasesiad craffu bob blwyddyn. • Rydym yn cynllunio olyniaeth trwy drafod a chymryd camau gweithredu o fewn meysydd gwasanaeth a chyda phartneriaid, ac ni ellir darparu tystiolaeth o hyn bob amser. Datblygir hyn ymhellach trwy becyn cymorth cynllunio'r gweithlu Strategol. • Mae Rhaglen Rheolwyr Ceredigion yn darparu cyfleoedd datblygu personol, gan gynnwys trefniadau llywodraethu a gwybodaeth sefydliadol. • Rhestr ymgysylltu â Defnyddwyr Gwasanaethau. • Polisi Ymgysylltu a Chyfranogiad. • Cyhoeddir cofnodion presenoldeb bob blwyddyn. • Anogir a chynorthwyir Aelodau i gwblhau Adroddiadau Blynyddol, a gyhoeddir ar wefan y Cyngor. • Mae Cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn mynychu'r Rhwydwaith Cenedlaethol, wedi'i hwyluso gan WLGA. • Mae Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn mynychu Grŵp Rhwydweithio Cadeiryddion Pwyllgorau Archwilio a Llywodraethu Cymru i ddatblygu'r rôl a chymharu'r rôl o fewn Awdurdodau Lleol. • Hyfforddiant wedi'i ddarparu i'r Aelodau (fel rhan o'r rhaglen gynefino i Aelodau (o fis Mai 2022)) hyfforddiant Aelodau Cabinet, hyfforddiant y Pwyllgor Moeseg a Safonau (rôl), hyfforddiant Dyletswyddau Arweinydd Grŵp Gwleidyddol a hyfforddiant y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu (rôl). • Cynllun datblygu'r Aelodau. • Adolygu datblygiad personol yr Aelodau. • Anogir a chynorthwyir Aelodau i gwblhau Adroddiadau Blynyddol, a gyhoeddir ar wefan y Cyngor. • Polisïau Adnoddau Dynol. • Polisi Gweithle Di-fwg. • Polisi Camddefnyddio Alcohol a Chyffuriau. • Mae'r Cyngor wedi cyflwyno amryw o adnoddau ac opsiynau i wella iechyd a lles y Staff. • Cyflwynwyd Strategaeth Iechyd a Lles 2021-2026 er mwyn cynorthwyo'r gwelliant yn iechyd a lles y gweithlu.

DRAFT

	• Mae'r Cyngor wedi penodi Swyddog Iechyd a Llesiant y Gweithwyr er mwyn cydlynu a hybu iechyd a llesiant o fewn y gweithlu.
	• Cyflwynwyd pecyn cymorth Gofal yn Gyntaf i gyflogeion sy'n cynnig:
	  ○ Gwasanaeth cwnsela; a
	  ○ Chyngor am faterion ariannol, cyfreithiol, defnyddwyr, gofalu am bobl hŷn, gofal plant a chyflogaeth.
	• Mae'r Cymorth arall sydd ar gael i Staff yn cynnwys:
	  ○ Rhaglen iechyd a lles Rhyngweithiol Therapi Ymddygiad Gwybyddol;
	  ○ Cynllun gofal llygaid;
	  ○ Cynllun talebau gofal plant;
	  ○ Iechyd Da; a
	  ○ Hyfforddiant ymwybyddiaeth ofalgar ar gyfer Staff a Rheolwyr.
	• Mae gwasanaeth cwnsela hefyd ar gael i'r Aelodau.

Egwyddor F: Rheoli risgiau a pherfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a thrwy reoli arian cyhoeddus mewn ffordd gadarn	
Is-egwyddor	**Sut ydym ni'n bodloni'r Egwyddorion hyn**

Rheoli risg	• Cymeradwyodd y Cabinet y Polisi a'r Strategaeth Rheoli Risgiau ar 24 Medi 2019.
	• Mae'r Fframwaith Rheoli Risgiau Corfforaethol yn parhau i gael ei ddiweddaru.
	• Ystyrir y Gofrestr Risg Gorfforaethol yn holl gyfarfodydd y Grŵp Arweiniol a'r Swyddogion Arweiniol Corfforaethol, mewn cyfarfodydd Rheoli Perfformiad Corfforaethol, a chan y Pwyllgor Archwilio fel eitem sefydlog ar ei agendâu.
	• Mae Rheoli Risg yn rhan annatod o'r broses o baratoi cynlluniau busnes gweithredol, a phennu Polisïau a Strategaethau.
	• Cofnodir risgiau prosiectau a thrawsnewid.
	• Mae pob Cynllun yn cynnwys logiau Risg, gan gynnwys
	  ○ Y Cynllun Ariannol Tymor Canolig;
	  ○ Cynlluniau Busnes (Lefel 1); a
	  ○ Chynlluniau Gwasanaeth (lefel 2).
	• Caiff trefniadau Rheoli Risg corfforaethol eu harchwilio'n rheolaidd.
	• Mae rheoli risg yn rhan o raglenni archwilio gwasanaethau unigol / y sefydliad.
	• 'Risgiau' yw sylfaen rhaglenni gwaith archwilio yr Archwiliad Mewnol, yn unol â'r gofyniad gan system meddalwedd rheoli archwilio MKI/Pentana, ac estynnwyd templed adrodd y Cabinet er mwyn cynnwys risgiau a goblygiadau sy'n codi.
	• Mae gofyn cael diweddariadau rheolaidd ynghylch Risg ar gyfer Perfformiad Corfforaethol.
	• Cyflawnir gwaith penodol i Fonitro Risg Prosiect.
	• Caiff pob Risg ei dyrannu i Swyddog Arweiniol Corfforaethol (Perchennog Risg).

Rheoli perfformiad	• Mae rheoli perfformiad corfforaethol yn gysylltiedig â'r Amcanion Llesiant a Gwella, Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 a chynlluniau BGC. Mae gan y Cyngor nifer o ddangosyddion lleol hefyd sy'n ei helpu

	i bennu a yw wedi cyflawni'r blaenoriaethau yn ei Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027. • Hunanasesiad ac Adolygiad Blynyddol o Berfformiad ac Adroddiad Blynyddol Amcanion Llesiant cymeradwyo gan y Cyngor yn flynyddol. • Defnyddir gwybodaeth feincnodi wrth ailfodelu gwasanaethau. • Asesiadau allanol a mewnol gan: o Archwilio Cymru; o Estyn; o Arolygiaeth Gofal Cymru ('ASGC'); o Swyddfa'r Comisiynydd Pwerau Ymchwilio ('IPCO'); a o Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth ('ICO'). • Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn gwneud hunanasesiad blynyddol. • Mae Gwasanaethau Unigol yn cyflawni hunanasesiadau gan ddefnyddio matrics perfformiad. • Mae IA yn cynnal hunanasesiad bob blwyddyn ac mae'n destun adolygiad annibynnol allanol/adolygiad gan gymheiriaid bob 5 mlynedd fel sy'n ofynnol gan PSIAS. EQA wedi'i gwblhau mis Mai 2022. • Perfformiad o ran costau (gan ddefnyddio mewnbynnau ac allbynnau). • Mae Panel Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn cwrdd bob chwarter. Mae pob Swyddog Arweiniol Corfforaethol yn adrodd i'r Panel hwn a chyhoeddir y Dyddiadau adrodd yn yr adroddiad. Mae Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu'n mynd i'r cyfarfodydd er mwyn iddynt allu pennu meysydd i'w cynnwys yn eu Blaenraglenni Gwaith. • Mae'r Prif Swyddogion yn rhoi cymorth a chyngor i'r Aelodau. • Diweddarwyd templed yr adroddiadau i'r Cyngor / Cabinet er mwyn cynnwys cyfeiriad at y goblygiadau cyfreithiol, y goblygiadau o ran staffio, y goblygiadau o ran eiddo/asedau a risgiau. • Mae'n ofynnol cynnwys goblygiadau ariannol ym mhob adroddiad i'r Cabinet. • Mae'r Prif Swyddog Cyllid yn rhoi cyngor. • Mae MO yn rhoi cyngor. • Cytundeb ar y wybodaeth y bydd ei hangen a'r terfynau amser. • Mae trefniadau craffu ar waith a gefnogir ac sy'n cynnig cyfleoedd i herio penderfyniadau ac i adolygu'r gwasanaethau a ddarperir. Nod y drefn graffu yw darparu gwerth ychwanegol i'r agenda gwelliant parhaus trwy ei rôl fel "cyfaill beirniadol". Mae'r Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu hefyd yn darparu cyfleoedd i gyflawni gwaith cyn penderfynu a gwaith llunio polisïau. Mae hon yn swyddogaeth sydd wedi datblygu dros y blynyddoedd diwethaf. Nod y Cyngor yw craffu cyn gwneud penderfyniadau lle bo modd. • Cymeradwywyd y Protocol Ymgysylltu â'r Cyhoedd Trosolwg a Chraffu (2016) (Dogfen N, y Cyfansoddiad) gan y Cyngor a'i ddefnyddio ar sawl achlysur. • Mae trefniadau ar waith i gasglu barn y cyhoedd trwy'r cyfryngau cymdeithasol a'i rannu gyda'r Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu er mwyn ei hystyried. • Hyfforddiant i'r Aelodau ar rôl y Pwyllgor Craffu. • Hyfforddiant wedi'i ddarparu i Gadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Craffu.

DRAFT

	• Mae manylion aelodaeth yr holl Bwyllgorau Craffu ar gael ar wefan y Cyngor. • Mae Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu y Cyngor yn gyfrifol am gadw llygad ar effeithiolrwydd cyffredinol BGC. • Ymgymerwyd â gwaith gyda Swyddfa Cenedlaethau'r Dyfodol i ddatblygu Fframwaith Craffu mewn perthynas â WFGA. • Y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. • Adolygodd y Cyngor ei drefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol yn 2017 er mwyn gwella'r gwaith o fonitro ei gynlluniau busnes a'i ddangosyddion perfformiad. Mae'r rhain yn gysylltiedig â'r Amcanion Llesiant Corfforaethol a Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 hefyd. • Cyfeirir Trawsnewid a Risgiau at Baneli a chyfarfodydd Llywodraeth Leol ar y cyd. • Gall Pwyllgorau Craffu ofyn am adroddiadau unrhyw bryd. • Mae gwaith monitro ariannol yn digwydd yn rheolaidd ar draws y Cyngor dan drefniadau cyfrifyddu datganoledig, a darperir adroddiadau ffurfiol i'r Cabinet. Mae gwaith monitro hefyd yn rhan o'r adroddiadau rheoli perfformiad chwarterol. • Mae'r Rheoliadau Ariannol a'r Rheolau'r Weithdrefn Ariannol (Dogfen F yn y Cyfansoddiad) a'r Rheoliadau Contractau (Dogfen G yn y Cyfansoddiad) i gyd yn gyfredol. Cymeradwywyd y Strategaeth Gaffael 2018-2022 gyfredol yn 2018. • Arferion cyfrifyddu – cydymffurfir â Chodau Ymarfer. Paratoir dangosyddion darbodus a darperir adroddiadau arnynt i'r Cyngor. Cânt eu monitro drwy gydol y flwyddyn. Mae'r gyllideb yn cael ei monitro'n gyson drwy gydol y flwyddyn. Mae IA hefyd yn adolygu'r rheolaethau dros gasglu a monitro incwm. • Caiff Cynlluniau Busnes/Gwasanaeth eu monitro i sicrhau bod canlyniadau'n cael eu cyflawni.
Rheolaeth fewnol gadarn	• Cymeradwyodd y Cabinet y Polisi a'r Strategaeth Rheoli Risgiau ynghyd â'r Fframwaith Rheoli Risgiau ar 24 Medi 2019. • Cyflwynir diweddariadau ynghylch trefniadau Parhad Busnes ac Argyfyngau Sifil Posibl yn rheolaidd yn unol â'r Gofrestr Risg Gorfforaethol, Risg CORP04. • Mae'r Grŵp Parhad Busnes ac Argyfyngau Sifil Posibl yn cyfarfod bob chwarter. • Mae'r Cynllun Archwilio Mewnol Blynyddol yn cael ei asesu o safbwynt risg ac mae'n ystyried nodau ac amcanion y Cyngor, a'i bolisïau a'i weithdrefnau corfforaethol, gan gynnwys adolygu'r trefniadau corfforaethol ar gyfer Rheoli Risg a phrofi'r mesurau rheoli lliniarol sydd ar waith ar gyfer sampl o'r risgiau a nodir yn y Gofrestr Risgiau Corfforaethol. • Mae'r adroddiadau archwilio mewnol a roddir i'r Rheolwyr yn tynnu sylw at y risgiau o beidio â gweithredu unrhyw gamau y mae'r gwasanaeth IA yn eu hargymell. Mae camau gweithredu sylfaenol ac arwyddocaol a argymhellir yn cael eu dilyn i fyny a'u hadrodd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Os yw'r CMIA o'r farn nad yw Rheolwr wedi rhoi sylw i unrhyw risgiau sylfaenol, adroddir hyn i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, y mae ganddo y disgresiwn i ofyn i'r Rheolwr fynychu ac esbonio'r rheswm dros y diffyg cydymffurfiaeth.

DRAFT

	• Mae'r Archwilydd a benodwyd yn ystyried trefniadau'r Cyngor er mwyn sicrhau darbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ac yn ei lythyr, mae wedi nodi bod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau ynghylch y defnydd a wneir o'i adnoddau. • Mae Amcanion y Cyngor yn cyd-fynd â Strategaethau. • Fframwaith Rheoli Risgiau'r Cyngor. • Mae'r Grŵp Rheoli Argyfyngau a Pharhad Busnes yn cwrdd yn rheolaidd i adolygu Cynlluniau a Threfniadau Argyfyngau a Pharhad Busnes Corfforaethol a Meysydd Gwasanaeth, yn ogystal ag argymhellion sy'n codi o ddigwyddiadau ac ymarferion blaenorol i ddarparu tystiolaeth o'r risg, i bennu'r tueddiadau sy'n dod i'r amlwg, ac i gofnodi unrhyw wersi a ddysgwyd er mwyn mynd i'r afael â nhw. • Mae gwerthuso risg bob amser yn ymddangos ar agendâu. • Cymeradwywyd Strategaeth a Chynllun Archwilio Mewnol gan y Pwyllgor Llywodraethu a Archwilio. • Gall cynllun archwilio blynyddol IA roi sylw i unrhyw angen i ail-flaenoriaethu gwaith, gan ganiatáu i IA ymateb i unrhyw newidiadau o ran risg yn y Cyngor. • Cyflwynir Adroddiadau Cynnydd Chwarterol rheolaidd ynglŷn ag Archwilio Mewnol i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu at ddibenion monitro. • Cyflwynir crynodeb o'r gwaith a'r farn archwilio ar sicrwydd yn yr Adroddiad Archwilio Mewnol Blynyddol ar ddiwedd y flwyddyn. • Adolygiadau IA dilynol er mwyn monitro gweithrediad camau gweithredu gofynnol. • Caiff y rheolaethau mewnol a'r prosesau risg a llywodraethu eu monitro yn unol â'r Siarter Archwilio Mewnol a'r Cynllun a'r Strategaeth Archwilio Mewnol Blynyddol. • Cydymffurfio â'r Cod Ymarfer ar Reoli'r Risg o Dwyll a Llygredd (CIPFA, 2014). • Mae gan yr Archwilwyr Mewnol weithdrefnau ar waith os caiff twyll ei ganfod. • Mae IA yn ymgymryd â gwaith atal twyll pan fo angen (yn ogystal ag ymdrin ag achosion o dwyll a ganfuwyd fel yr ystyriwyd yn gynharach). • Mae Swyddog yn y tîm IA yn Dechnegydd Atal Twyll achrededig. • Mae Swyddog yn y tîm IA yn meddu ar Dystysgrif mewn Arferion Ymchwilio gan CIPFA ('CCIP'). • Mae 'Strategaeth Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian) wedi'i pharatoi o ran y Cod Ymarfer ac mae wedi'i diweddaru i sicrhau bod yr holl ofynion wedi'u cynnwys. • Mae'r Cyngor yn cydymffurfio â gofynion Menter Twyll Cenedlaethol flynyddol Archwilio Cymru. IA sy'n cydgysylltu'r gwaith hwn ar hyn o bryd. • Mae IA yn cyflwyno Adroddiad Atal Twyll i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu bob blwyddyn. • Monitro ac ymateb i rybuddion ynghylch twyll (NAFN, rhwydweithiau ehangach, cymheiriaid, ac ati); • Aelodaeth a chyfranogiad gweithredol mewn grwpiau a rhwydweithiau proffesiynol (Tisonline, KHub, ac ati);

DRAFT

	• Mae IA yn cynnig cyngor i wasanaethau ynghylch gweithredu systemau a phrosesau newydd er mwyn sicrhau y caiff rheolaethau mewnol effeithiol eu cynnal; • Mae Swyddogion enwebedig yn y Cyngor yn cael hyfforddiant twyll amrywiol er mwyn cynnal eu gwybodaeth a'u harbenigedd; • Ychwanegwyd archwiliadau rheolaeth ariannol allweddol i'r cynllun archwilio, er mwyn archwilio rheolaethau, llywodraethu a risgiau tra bod staff yn gweithio gartref • Cymeradwywyd AGS 2021/22 gan y Cyngor ar 19 Ionawr 2022 gyda'r Datganiad o'r Cyfrifon. Mae AGS yn cynnwys barn flynyddol CMIA ynghylch sicrwydd. • Mae CMIA sy'n astudio ar hyn o bryd i ennill cymhwyster CIPFA yn bennaeth ar y swyddogaeth IA, mae ganddo CMIA brofiad sylweddol ym maes llywodraeth leol, ac maent yn cael eu cynorthwyo gan dîm sy'n meddu ar sgiliau a gwybodaeth briodol. Adroddir yn rheolaidd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu am weithgarwch IA. Mae blaenraglen waith gadarn sy'n seiliedig ar risg a gweithgarwch cynllunio busnes yn eu lle. • Mae Archwilio Mewnol yn rhoi sicrwydd i reolwyr unigol ar ôl pob adolygiad archwilio – yna defnyddir y rhain i ddarparu lefel gorfforaethol gyffredinol o sicrwydd yn flynyddol, sy'n bwydo i mewn i'r AGS. • Ailstrwythurwyd y gwasanaeth Archwilio Mewnol ym mis Mai 2019 ac eto ym mis Tachwedd 2020. Mae pob swydd wedi'i llenwi er 1 Rhagfyr 2020. • Mae dau aelod staff wrthi'n astudio ar gyfer cymhwyster hyfforddiant proffesiynol Sefydliad yr Archwilwyr Mewnol ar hyn o bryd. • Sefydlwyd Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu sy'n pennu ei gynllun gwaith ei hun. Mae aelod o'r wrthblaid yn cadeirio'r Pwyllgor (tan mis Mai 2022 pan fydd Unigolyn Lleyg yn Gadeirydd, yn unol â darpariaethau Deddf 2021). • Diweddarwyd cylch gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 6 Rhagfyr 2018. • Cwblhawyd adolygiad o faint y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a chymeradwywyd y ffaith y bydd ei faint yn newid i 9 aelod (1/3 Aelodau Lleyg). • Ystyrir aelodaeth y Pwyllgor Archwilio Llywodraethu yn unol â Deddf 2021: cwblhawyd y broses o recriwtio aelodau lleyg, gan ystyried gofynion Deddf 2021 a'r ffaith bod cyfnod yr aelod lleyg presennol yn y swydd wedi dod i ben. • Cymeradwywyd Cyfeiriad Swydd, Manyleb person a meini prawf gan y Cyngor ar 10/12/20. • Mae manylion aelodaeth y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a'r holl bwyllgorau craffu ar gael ar wefan y Cyngor. • Mae'r CMIA a Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cwrdd yn rheolaidd. • Mae MO a Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cwrdd yn ôl y gofyn. • Cyfarfodydd rheolaidd rhwng MO a CMIA. • Cyfarfodydd rheolaidd rhwng MO a CMIA ac Archwilio Cymru yn ôl yr angen.

DRAFT

	• Cyfarfodydd rheolaidd rhwng Aelodau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a'r rheolydd allanol Archwilio Cymru (gyda Swyddogion a heb Swyddogion) • Darperir hyfforddiant / diweddariadau rheolaidd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.

Rheoli data	• Mae Strategaeth TGCh a Digidol newydd ar gyfer 2018-2022 wedi'i chymeradwyo.
	• Mae'r holl bolisïau'n gyfredol gan gynnwys; (y rhain oll wedi'u cymeradwyo yn ystod mis Chwefror 2019).
	    o Polisi Diogelu Data a GDPR;
	    o Polisi Diogelu Gwybodaeth; a
	    o Pholisi Rheoli Cofnodion.
	• Rhaid i'r holl Staff gwblhau modiwl e-ddysgu gorfodol am Ddiogelu Gwybodaeth.
	• Rhaid i'r holl Staff gwblhau modiwl e-ddysgu gorfodol am Ddiogelu Data.
	• Swyddog Diogelu Data Dynodedig.
	• Cyswllt Cwsmeriaid y Swyddog Arweiniol Corfforaethol yw'r Perchennog Risg Gwybodaeth Uwch ('SIRO') ac mae wedi mynychu hyfforddiant priodol ar gyfer y rôl hwnnw.
	• Pennwyd y Swyddogion cyfrifol canlynol:
	    o Swyddog Diogelwch TG ('ITSO'); a
	    o Swyddog Rheoli Gwybodaeth a Chofnodion ('IRMO')
	• Yn ogystal, mae'r grwpiau/pwyllgorau a ganlyn yn ystyried diogelwch Gwybodaeth:
	    o Y Grŵp Diogelu Data Corfforaethol; a'r
	    o Pwyllgor Argyfyngau a Pharhad Busnes.
	• Cynhelir asesiadau allanol, gan gynnwys cydymffurfiaeth â'r Cod Ymddygiad.
	• Cynhelir Archwiliad Mewnol rheolaidd o'r gofynion Cofrestru diogelu data.
	• Rhoddwyd gweithdrefnau ar waith yn sgil archwiliad Archwilio Cymru.
	• Mae swyddogion yn ystyried cyflwyno hysbysiadau preifat mewn perthynas â cheisiadau i'r holl Aelodau, gan gynnwys y Pwyllgor Rheoli Datblygu.
	• Mae hyfforddiant wedi cael ei drefnu ar gyfer Aelodau ar eu rhwymedigaethau o dan y GDPR fel rhan o'r hyfforddiant newydd i Aelodau, ac mae adran ar y ddeddfwriaeth honno wedi cael ei chynnwys bellach yn y protocol ar gyfer Aelodau mewn cynllunio.
	• Mae Cyngor Sir Ceredigion wedi llofnodi Cytundeb Cymru ar Rannu Gwybodaeth Bersonol (WASPI) ac felly mae'n defnyddio fframwaith WASPI ar gyfer ei Gytundebau Rhannu Gwybodaeth.
	• Fel rheol, anfonir cytundebau at y Swyddog Diogelu Data.
	• Ceir cofrestr gyhoeddus ar Wefan WASPI hefyd.
	• Cynhelir asesiadau allanol rheolaidd e.e. Cydymffurfiaeth â'r Cod Ymddygiad.
	***Cyfres gyffredin o egwyddorion a safonau sydd ar waith pan fydd sefydliadau sy'n bartneriaid yn rhannu gwybodaeth bersonol yw'r Cytundeb. Bydd y sefydliadau sy'n mabwysiadu'r Cytundeb yn dangos eu hymrwymiad i fodloni'r amodau, y rhwymedigaethau a'r gofynion y cytunwyd arnynt o fewn y fframwaith.
	• Monitro perfformiad mewnol a thystiolaeth.

DRAFT

	• Mae croes-gyfateb data yn digwydd ar draws y gwahanol wasanaethau. • Caiff gwerthoedd Dangosyddion Perfformiad eu dilysu gyda thystiolaeth. • Amserlen Cadw Dogfennau – wedi'i chyhoeddi ar y fewnrwyd erbyn hyn.

Rheoli arian cyhoeddus mewn ffordd gadarn	• Sefydlwyd y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig ('MTFS') gyfredol yn ystod 2013-14 a chafodd ei diweddaru'n helaeth a'i chymeradwyo gan y Cyngor ar 24 Chwefror 2016. Mae'r MTFS gyfredol yn trafod y cyfnod o 2018/2019 ymlaen, ond mae bellach wedi'i diwygio i adlewyrchu setliad refeniw dros dro 2021/2022 ac wedi'i diweddaru i:
	  • Adlewyrchu effaith Covid-19
	  • Adlewyrchu 'Hybu Economi Ceredigion – Strategaeth Weithredu 2020-35'
	  • Diwygio'r cynllun arbedion trawsnewid
	  • Rhagamcanu y pwysau o ran costau
	  • Adlewyrchu newidiadau o ran data, rheoliadau, cynlluniau, polisïau a strategaethau
	ac mae'n cael ei chyflwyno i'r Cabinet i'w chymeradwyo 23.2.2021 ac wedyn yn cael ei chyflwyno i'r Cyngor ar 5.2.2021.
	• Mae hwn bellach yn cynnwys fframwaith polisi er mwyn pennu'r cyllidebau bob blwyddyn, yn ogystal â chynllun tair blynedd. Mae MTFS yn ymddangos fel risg corfforaethol a gaiff ei ddiweddaru o leiaf dair gwaith y flwyddyn. Roedd y gwaith blynyddol o osod cyllideb yn cynnwys asesiad risg hefyd. Mae'r Cyngor yn ymateb i'r cynnig yn Adroddiad Gwella Blynyddol Swyddfa Archwilio Cymru 2016 (Archwilio Cymru bellach), gan ystyried yr adroddiad yng ngoleuni'r MTFS trwy sicrhau bod trefniadau rheoli ariannol y Cyngor yn ddigon cadarn i ymateb i'r sialensiau sylweddol yn y dyfodol.
	• Mae Cynllun Strategol wedi ei ddatblygu ac wedi gwella'r rhaglen o waith sy'n ofynnol i ystyried blaenoriaethau gwasanaethau, gan roi sylw i'r cyfyngiadau ariannol ar yr un pryd.
	• Sefydlwyd cynllun/amserlen ar gyfer prosiect y gyllideb flynyddol i sicrhau bod cyllideb gytbwys yn cael ei chymeradwyo o fewn y cyfnod statudol yn unol â fframwaith cyllideb y Cyngor.
	• Darperir adroddiadau rheolaidd am y gyllideb i'r Cabinet a'r Grŵp Arweiniol trwy gydol y flwyddyn, ac mae'r cyllidebau gweithredol yn cael eu monitro bob mis.
	• Caiff y gyllideb ei monitro'n rheolaidd trwy gydol y flwyddyn, o fewn gwasanaethau, gan y Cabinet a chan weithgorau Aelodau a Swyddogion e.e. Grŵp Datblygu a CMG ac arbedion y rhaglen trawsnewid i'r Grŵp Ymgynghorol Trawsbleidiol ar Drawsnewid ac Effeithlonrwydd.
	• Cynhelir cyfarfodydd chwarterol o'r Panel Gweithredol, os oes angen, gyda'r Swyddogion Arweiniol Corfforaethol ynghyd ag Arweinydd y Cyngor, CE, y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Cyllid a'r Aelod Cabinet gyda chyfrifoldeb am Gyllid.

DRAFT

Egwyddor G: Defnyddio arferion gweithio da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio i sicrhau atebolrwydd effeithiol	
Is-egwyddor	**Sut ydym ni'n bodloni'r Egwyddorion hyn**
Defnyddio arferion gwaith da o ran tryloywder	• Gwefan y Cyngor. • Darlledir cyfarfodydd y Cyngor a'r Cabinet ar y we. • Ceir templedi safonol ar gyfer y Cabinet, y Pwyllgorau Craffu a'r Cyngor. • Cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg. • Defnyddio Modern.Gov er mwyn cyhoeddi agendâu a Gwybodaeth am Gynghorwyr. • Mae'r Cyngor yn rhoi ar waith y newidiadau a gyflwynwyd gan Ddeddf 2021, gan gynnwys y gofyniad i'r Cyngor ymgynghori a chyhoeddi strategaeth cyfranogiad y cyhoedd i gynyddu cyfranogiad y cyhoedd mewn democratiaeth leol ac i wella tryloywder. • Mae'r gwaith yn mynd rhagddo i baratoi Polisi Ymgysylltu Cymunedol a fydd yn bodloni gofynion Deddf 2021, a fydd yn cynnwys sut y byddwn yn annog cyfranogiad wrth wneud penderfyniadau hefyd, er ein bod yn aros am ganllawiau terfynol gan Lywodraeth Cymru am y rhan hon o'r ddeddfwriaeth. • Mae offer wedi cael eu gosod yn Siambr y Cyngor er mwyn gallu cynnal cyfarfodydd hybrid, yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021. • Mae'r Cyngor yn darparu ffyrdd amgen i ddinasyddion droi at wybodaeth os nad ydynt yn gallu manteisio ar wasanaethau digidol. Gall y Dinesydd ffonio Canolfan Gyswllt y Cyngor neu ymweld â'i Lyfrgelloedd, lle y gellir troi at gyfrifiaduron neu fanteisio ar wasanaeth Wi-Fi 4G am ddim y gall unrhyw un ei ddefnyddio ar eu dyfais eu hunain. • Mae manylion cyswllt y Cynghorwyr, eu cofnodion presenoldeb ac aelodaeth y Pwyllgorau ar gael ar Wefan y Cyngor. • Mae adroddiadau blynyddol Cynghorwyr ar gael ar Wefan y Cyngor. • Mae'r Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Chraffu ar gael ar Wefan y Cyngor. • Mae Adroddiad Blynyddol y Gwasanaethau Democrataidd ar gael ar Wefan y Cyngor.
Defnyddio arferion gwaith da o ran adrodd	• Cyhoeddir Hunanasesiad ac Adolygiad Blynyddol o Berfformiad ac Adroddiad Blynyddol Amcanion Llesiant y Cyngor ar wefan Cyngor Sir Ceredigion i roi gwybod i ddinasyddion Ceredigion am weithgareddau a chamau gweithredu a gyflawnir gan y Cyngor er mwyn cynorthwyo ei Amcanion Llesiant a Gwella. Mae hwn hefyd yn rhan o hunanasesiad y Cyngor. Mae crynodeb o'r cynllun hefyd ar gael mewn swyddfeydd cyhoeddus i'n dinasyddion ei weld. • Cyhoeddir datganiadau ariannol blynyddol ar Wefan y Cyngor. • Cymeradwyaeth briodol. • Trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol. • Perchnogaeth dros gynllunio a thrawsnewid. • Mae AGS y Cyngor yn dangos sut y mae'n cydymffurfio â saith egwyddor graidd y Fframwaith Llywodraethu a'r is-egwyddorion a geir yn y Fframwaith ac yn y Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol, gan gynnwys y modd y mae'n rhoi trefniadau priodol ar waith i lywodraethu ei waith, yn hwyluso defnydd effeithiol o'i swyddogaethau, ac yn trefnu i reoli risgiau (lluniwyd y Fframwaith Llywodraethu yn 2010 ac fe'i

DRAFT

	hadolygwyd yn unol â Fframwaith CIPFA/SOLACE, *Delivering Good Governance in Local Government* (2016)). Mae hefyd yn cydymffurfio â Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. • Cynhaliwyd asesiad o'r fframwaith llywodraethu corfforaethol i sicrhau cydymffurfiaeth. Y Cyngor sy'n penderfynu a ddylid cymeradwyo'r AGS. • Mae Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol y Cyngor yn dangos sut y mae wedi rhoi'r trefniadau llywodraethu corfforaethol angenrheidiol ar waith i gyflawni'i waith yn effeithiol. Mae'r Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol yn ddatganiad cyhoeddus sy'n nodi sut y bydd y Cyngor yn bodloni'r ymrwymiad hwnnw. • Caiff AGS ei rannu gyda'r cyfrifon, ei adolygu a'i ddiweddaru, gydag Aelodau a Swyddogion yn darparu proses ymgysylltu ehangach. • Mae'n ofynnol cynnwys goblygiadau ariannol ym mhob adroddiad i'r Cabinet. Mae'r Rheoliadau Ariannol a Rheolau'r Weithdrefn Ariannol (Dogfen F yn y Cyfansoddiad) a Rheolau'r Weithdrefn Gontractau (Dogfen G yn y Cyfansoddiad) yn gyfredol. Cymeradwywyd Strategaeth Gaffael 2018-2022 yn 2018. • Arferion cyfrifyddu – Codau Ymarfer yn cael eu dilyn. Paratoir dangosyddion darbodus a darperir adroddiadau arnynt i'r Cyngor. Cânt eu monitro trwy gydol y flwyddyn. Mae'r gyllideb yn cael ei monitro'n gyson drwy gydol y flwyddyn. Mae IA hefyd yn adolygu'r rheolaethau dros gasglu a monitro incwm.
Sicrwydd ac atebolrwydd effeithiol	• Ceir perthynas waith dda â'r rheoleiddwyr allanol, gan gynnwys Archwilio Cymru, Estyn, AGC, yr Awdurdod Gwasanaethau Ariannol ('FSA') a'r Asiantaeth Safonau Bwyd, fel rheoleiddwyr allweddol. • Cofnodwyd Protocol Archwilio Cymru ac mae gweithdrefnau yn eu lle i sicrhau y rhoddir sylw i'r holl 'Ffurflenni Ymateb Rheolwyr' o bob adroddiad Archwilio Cymru ac y cyflwynir ymatebion y Gwasanaeth i'r Grŵp Arweiniol, y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ac Archwilio Cymru. • O ran monitro cynnydd camau gweithredu/argymhellion, y Swyddog Llywodraethu yw pwynt cyswllt Archwilio Cymru ar gyfer Ffurflenni Ymateb Rheolwyr ('MRFs') heb eu llenwi ar gyfer 2019/20 & 2020/21, a materion parhaus ynghylch llywodraethu/MRFs sy'n ymwneud â pherfformiad. Nodir y system hon mewn Protocol, a gymeradwywyd gan y Grŵp Arweiniol ac a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu. • Cynhelir cyfarfodydd misol hefyd rhwng swyddogion Perfformiad ac Archwilio Cymru, a gellir eu trefnu gyda swyddogion eraill yn ôl yr angen. Cynhelir deialog rheolaidd gyda chynrychiolwyr o Archwilio Cymru. • Caiff argymhellion gan Archwilio Cymru eu cyflawni fel rhan o'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol. • Cyflwynir holl adroddiadau Archwilio Cymru i'r grŵp Arweiniol a'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, sy'n monitro'r gwaith o gyflawni'r camau unioni. • Mae'r broses o fonitro'r cynnydd a wneir o ran y Camau Gweithredu wedi cael ei datblygu. • Mae'r Prif Archwiliwr Mewnol yn astudio i ennill cymhwyster IIA ar hyn o bryd, ac wedyn cymhwyster Siartredig, ac mae ganddo profiad

DRAFT

sylweddol o lywodraeth leol, ac yn cael ei gefnogi gan dîm sydd â'r wybodaeth a'r sgiliau priodol.

- Mae'r rheolwr Archwilio yn astudio ar gyfer cymhwyster IIA ac mae dau archwilydd yn datblygu sgiliau archwilio TGCh.
- Mae Swyddogion IA yn dilyn cymwysterau archwilio er mwyn gwella eu gwybodaeth, eu sgiliau a'u cymhwysedd.
- Mae CMIA newydd wedi bod yn ei le o 1 Ionawr 2022, ac mae ganddo brofiad sylweddol o faes IA, ac yn cael ei gynorthwyo gan Reolwr Archwilio gwybodus a medrus.
- Mae gan rôl CMIA fynediad rhydd a dilyffethair i Gadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ac mae'r ddau yn cyfarfod yn rheolaidd yn ystod y flwyddyn.
- Mae blaenraglen waith gadarn sy'n seiliedig ar risg a gweithgarwch cynllunio busnes yn ei lle.
- Adroddir yn rheolaidd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu am weithgarwch IA, h.y. Adroddiadau Cynnydd Archwilio Mewnol chwarterol i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu er mwyn monitro perfformiad cynnydd a gwelliant a rhoddir crynodeb o'r gwaith a'r farn archwilio ynghylch sicrwydd bob blwyddyn mewn Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol ar ddiwedd y flwyddyn. Cynhelir adolygiadau dilynol er mwyn monitro bod camau gweithredu cywirol yn cael eu cymryd.
- Adolygir Siarter Archwilio Mewnol yn rheolaidd a chaiff ei chymeradwyo gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.
- Mae CMIA yn rhoi barn wrthrychol flynyddol ar sicrwydd ym mhrosesau rheoli risg, rheolaeth a llywodraethu'r Cyngor yn seiliedig ar y sicrwydd unigol a roddir i Reolwyr ar ôl pob adolygiad archwilio ac mae hyn yn cyfrannu at yr AGS.
- Cynhaliwyd yr Asesiad Allanol diwethaf o'r gwasanaeth Archwilio Mewnol ym mis Mai 2022 gan Gyngor Sir Fôn ac adroddwyd amdano i'r Pwyllgor Archwilio, ynghyd â'r Cynllun Gwella dilynol ar 27 Medi 2022.
- Cenhadaeth IA yw gwella a diogelu gwerth sefydliadol trwy ddarparu sicrwydd, cyngor a mewnwelediad gwrthrychol sy'n seiliedig ar risg. Nodir manylion hyn yn y Siarter Archwilio mewnol, sy'n nodi hawl mynediad IA hefyd (yn unol â Rheoliadau Ariannol/Cyfansoddiad y Cyngor).
- Rhoddir argymhellion Archwilio Cymru ar waith trwy'r trefniadau Rheoli Perfformiad Corfforaethol.
- AGS.
- Mae'r Aelodau a'r Swyddogion yn cynnal adolygiad o'r AGS bob blwyddyn.
- Cylch gorchwyl a Chynllun Llesiant BGC.
- Adroddiad blynyddol gan BGC.
- Mae Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu Cyngor Sir Ceredigion yn gyfrifol am gadw llygad ar effeithiolrwydd cyffredinol y Bwrdd.
- Caiff cytundebau Partneriaeth ac Atebolrwydd eu sefydlu mewn prosiectau cydweithredol.

DRAFT

6. Dogfennau Cysylltiedig

Mae’r tabl canlynol yn amlinellu’r Prif Ddogfennau, y Prosesau sydd wedi Cyfrannu atynt a’r gwaith Monitro Rheoleiddiol sy’n mynd rhagddo i gefnogi’r gwaith o gyflawni’r egwyddorion craidd.

Y Prif Ddogfennau sy’n cefnogi’r gwaith o gyflawni’r Egwyddorion craidd		Prosesau Perthnasol / Monitro Rheoleiddiol
Polisi Camddefnyddio Alcohol a Chyffuriau Datganiad Llywodraethu Blynyddol Datganiad Blynyddol o’r Cyfrifon Strategaeth Atal Twyll, Llygredd a Llwgrwobrwyo (gan gynnwys Atal Gwyngalchu Arian) Cynllun Rheoli Asedau Eiddo Adroddiadau’r Cabinet a’r Pwyllgorau Cod Ymddygiad yr Aelodau Cod Ymddygiad y Swyddogion Polisi Ymgysylltu â’r Gymuned Polisi Pryderon a Chwynion Llyfryn Gwybodaeth am Bryderon a Chwynion Cod Adroddiadau Cyfrinachol Cyfansoddiad Rheolau’r Weithdrefn Gontractau 2017 Strategaeth Gyfathrebu Gorfforaethol 2019-2022 gan gynnwys Cysylltiadau â’r Cyfryngau Strategaeth Gorfforaethol Iechyd, Diogelwch a Llesiant Cofrestr Risgiau Corfforaethol Strategaeth Gorfforaethol 2017 - 2022 Polisi Diogelu Data a Pholisi’r Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data Polisi Datgan a Chofrestru Lletygarwch a Buddiannau Adroddiad Blynyddol y Gwasanaethau Democrataidd Polisi Urddas yn y Gwaith Polisi Disgyblu Polisi’r Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd/Recriwtio Diogel Polisi Trais Domestig Polisi Ymgysylltu â’r Gymuned (2013)	Polisi Rheoli Perfformiad y Gweithwyr Polisi Rheoli Newid Polisi Ategol Grymoedd y Farchnad Polisi Rheoli Perfformiad Enghreifftiol Polisi Atal Caethwasiaeth Fodern Cod Llywodraethu Corfforaethol Lleol Strategaeth Ariannol Tymor Canolig 2018-2019 ymlaen Lwfansau’r Aelodau 2019-2020 Llawlyfr yr Aelodau Datblygiad Personol yr Aelodau Rhestr o Daliadau’r Aelodau Strategaeth Dysgu a Datblygu’r Aelodau Cofnodion Cyfarfodydd Strategaeth Swyddfeydd Datganiadau o Fuddiannau’r Swyddogion a’r Aelodau Cofrestru Rhoddion a Lletygarwch Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Chraffu Polisïau Tâl Polisi a Chanllawiau i Ddiogelu Plant ac Oedolion sydd mewn Perygl Polisi Cyfyngiadau Gwleidyddol Pecyn Cymorth Ymgysylltu â’r Cyhoedd Strategaeth Gaffael 2018-22 Polisi Adleoli Deddf Rheoleiddio Pwerau Ymchwilio 2000 Rhan II (‘RIPA’) Gwyliadwriaeth Gyfeiriedig, Defnyddio Ffynonellau Cuddwybodaeth Ddynol	Y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu Y Grŵp Arweiniol Fforwm Caffael Ceredigion Y Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol Bwrdd Perfformiad Rheoli Perfformiad Corfforaethol Panel Gweithredol Rheoli Perfformiad Corfforaethol Pwyllgor y Gwasanaethau Democrataidd Y Pwyllgor Moeseg a Safonau Fforwm y Gweithwyr Asiantaethau Arolygu ac Adolygu allanol Grŵp Iechyd Da Archwilio Mewnol Bwrdd Diogelu Canolbarth a Gorllewin Cymru Y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu Y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Panel yr Heddlu a Throseddu Y Grŵp Trawsbleidiol ar Drawsnewid ac Effeithlonrwydd Y Gweithgor Trawsbleidiol ar y Cyfansoddiad Archwilio Cymru Pwyllgor y Gymraeg

DRAFT

Polisi Cwynion (cyhoeddus) 2015 Polisi Diogelu Data 2019 Strategaeth Economaidd 2020-2035 Polisi E-bost Polisi'r Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol Protocol Ymgysylltu â'r Cyhoedd Trosolwg a Chraffu Rhestr Ymgysylltu â Defnyddwyr Gwasanaethau Adroddiadau Archwilio Allanol Safonau Rheoli Cyllid Rheolau'r Weithdrefn Ariannol 2009 Blaenraglen Benderfyniadau Polisi Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 Gweithdrefn Cwynion Polisi Honorariwm Polisi Iechyd a Diogelwch 2019 Polisi Rheoli Incwm ac Adennill Costau Gwasanaethau Strategaeth TGCh a Digidol Polisi Diogelwch Gwybodaeth 2019 Adroddiadau Arolygiadau Pecyn Cymorth Asesu Effaith Integredig Cynllun Archwilio Mewnol	a Chael Gafael ar Ddata Cyfathrebu Dogfen Polisïau a Gweithdrefnau Corfforaethol RIPA Cyfryngau Cymdeithasol Polisi Dethol a Recriwtio Polisi Gweithle Di-fwg Polisi Rheoli Gwybodaeth a Chofnodion Cofnod Penderfyniadau Strategaeth Rheoli Risgiau Cynllun Dirprwyo Cynlluniau Gwasanaeth Polisi a Gweithdrefn Cwynion y Gwasanaethau Cymdeithasol Polisi'r Cyfryngau Cymdeithasol Polisi Golygyddol a Gweinyddol y Cyfryngau Cymdeithasol Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2020–2024 Polisi Rheoli Straen Polisi a Gweithdrefn Atal o'r Gwaith Strategaeth Hyfforddi a Datblygu Polisi Rheoli'r Trysorlys Cynllun Llesiant a Gwella Polisi Gweithredoedd Annerbyniol Polisi Chwythu'r Chwiban Safonau'r Gymraeg Cynllun y Gweithlu Cynllun Strategol Polisi Cydbwysedd Bywyd a Gwaith	

DRAFT

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r:	**Cyngor**
Dyddiad y cyfarfod:	**20 Ebrill 2023**
Teitl:	**Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion 2023-2028**
Pwrpas yr adroddiad:	**Gofyn i'r Cyngor gymeradwyo Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion 2023-2028** **Er Penderfyniad**
Portffolio Cabinet ac Aelod Cabinet:	**Gwasanaethau Democrataidd, Polisi, Perfformiad a Phartneriaethau, Y Cynghorydd Bryan Davies**

Cefndir

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn gosod fframwaith cyfreithiol cyffredin sy'n seiliedig ar saith o Nodau Llesiant a phum ffordd o weithio. Y nod yw cynnal a darparu gwasanaethau cyhoeddus sy'n diwallu'r anghenion presennol, heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion hwythau.

Mae'r Ddeddf hefyd yn ei gwneud yn ddyletswydd i gyrff cyhoeddus penodol gydweithio a ffurfio Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus statudol ymhob ardal awdurdod lleol yng Nghymru. Mae'n rhaid i bob Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol ei ardal drwy gyfrannu at gyflawni'r Nodau Llesiant a pharatoi Cynllun Llesiant Lleol bob 5 mlynedd.

Er mwyn cyflawni hyn, rhaid i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wneud y canlynol:

- Paratoi a chyhoeddi asesiad o gyflwr lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol ei ardal.
- Paratoi a chyhoeddi Cynllun Llesiant Lleol ar gyfer ei ardal gan amlinellu'r nodau lleol a'r camau y bwriedir eu cymryd i'w cyflawni.

Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion

Mae'r Asesiad o Lesiant Lleol yn ofyniad statudol o dan Ddeddf Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, a'i ddiben yw amlinellu'r hyn sy'n bwysig i bobl a chymunedau yng Ngheredigion o ran llesiant.

Asesiad o Lesiant Lleol 2022 yw'r ail asesiad a gyhoeddwyd gan Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion ers i'r Ddeddf gael ei chyflwyno. Mae'r data, yr ymchwil a'r dystiolaeth a gasglwyd o wrando ar bobl a rhanddeiliaid wedi

cyfrannu'n fawr at yr Asesiad. Ystyriwyd hefyd dueddiadau'r dyfodol wrth baratoi'r Asesiad.

Cafodd Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion ei gymeradwyo a'i gyhoeddi gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ym mis Ebrill 2022. Defnyddiwyd y dystiolaeth a oedd ynddo fel y sail ar gyfer Cynllun Llesiant Lleol 2023-2028 ac felly mae'n ddogfen bwysig i Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion wrth benderfynu ynghylch yr hyn y bydd yn ei wneud dros y 5 mlynedd nesaf i wella llesiant pobl a chymunedau yn y sir.

Gallwch weld copi o'r Asesiad o Lesiant Lleol ar y wefan:

Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022

Cymeradwyo Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion 2023-2028

Cafodd y ffactorau a ystyriwyd yn yr Asesiad uchod eu harchwilio a bu iddynt gyfrannu at y prif amcanion yng Nghynllun Llesiant Lleol 2023-2028. Ar ôl hynny, cafodd fersiwn ddrafft Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion 2023-2028 ei pharatoi ac ymgynghorwyd â'r cyhoedd rhwng 25 Hydref 2022 a 31 Ionawr 2023. Gan fod Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu Cyngor Sir Ceredigion yn un o'r ymgynghoreion statudol, ystyriodd y Pwyllgor Cydlynu fersiwn ddrafft y Cynllun Llesiant Lleol yn ei gyfarfod ar 23 Tachwedd 2022.

Roedd yr adborth a gafwyd o'r ymgynghoriad cyhoeddus yn nodi bod 88% o'r rhai a ymatebodd i'r arolwg yn cytuno â'r Amcanion Llesiant a'u bod o'r farn mai'r blaenoriaethau a gyflwynwyd yn fersiwn ddrafft Cynllun Llesiant Lleol 2023-2028 oedd y blaenoriaethau iawn. Mae'r holl sylwadau a gafwyd a'r llythyron yn ymateb i'r cynllun wedi'u nodi'n llawn yn Adroddiad Adborth yr Ymgynghoriad ynghylch y Cynllun Llesiant Lleol sydd i'w weld yn Atodiad 1. Mae mwy o fanylion ynghylch y gwaith dadansoddi hefyd i'w gweld yn y ddogfen honno.

Mae'r casgliadau cyffredinol yn yr adroddiad hwn yn nodi bod y Cynllun wedi cael derbyniad da ar y cyfan. Roedd llawer o sylwadau defnyddiol wedi'u gwneud a bydd y rhain yn cyfrannu at y gwaith o ddatblygu'r cynllun cyflawni a fydd yn un manwl.

Lle bo'n briodol, defnyddiwyd y sylwadau a gyflwynwyd yn ystod yr ymgynghoriad wrth wneud newidiadau i'r Cynllun ac ar ben yr holl awgrymiadau a'r sylwadau a gafwyd yn y llythyrau a ddaeth i law, rhoddodd Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru a Llywodraeth Cymru arweiniad gwerthfawr. Mae hyn oll wedi'i gynnwys yn y Cynllun Llesiant Lleol terfynol cyn belled ag y bo modd gwneud hynny a bydd elfennau ychwanegol yn dylanwadu ar y modd y datblygir y cynllun cyflawni.

Ar ôl gwneud newidiadau i'r cynllun yn seiliedig ar y prif bwyntiau a nodwyd yn ystod yr ymgynghoriad, cyflwynwyd y cynllun i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yng

nghyfarfod y Bwrdd ar 6 Mawrth 2023. Roedd pob aelod o'r Bwrdd yn cefnogi'r gwelliannau a wnaed, ac yn sgil hynny cytunwyd ar fersiwn derfynol Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion. **Gweler Atodiad 2.**

Bellach mae'n ofynnol i'r sefydliadau sy'n aelodau o'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus gymeradwyo'r Cynllun drwy eu trefniadau llywodraethu arferol cyn y gall y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus gymeradwyo'r Cynllun yn derfynol a mynd ati i gyhoeddi'r Cynllun ym mis Mai 2023.

Wrth gwblhau'r broses o ran Cyngor Sir Ceredigion, cyflwynwyd y Cynllun yn y lle cyntaf i'r Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu ar 22 Mawrth 2023 lle cafodd y Cynllun ei gymeradwyo. Ar ôl hynny, cyflwynwyd y Cynllun gerbron y Cabinet ar 4 Ebrill ac yn awr, mae'r cynllun gerbron y Cyngor llawn.

Mae Asesiad Effaith Integredig wedi'i gwblhau ar gyfer Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion ac mae wedi'i gynnwys yn **Atodiad 3** i'r adroddiad hwn.

	A oes Asesiad Effaith Integredig wedi'i gwblhau? Os 'nac oes', nodwch pam	Oes - gweler Atodiad 3
	Crynodeb:	
Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol:	**Hirdymor:**	Mae cynllunio hirdymor wedi bod yn rhan annatod o'r gwaith o ddatblygu'r cynllun hwn. Mae'r nodau a'r camau gweithredu yn y cynllun wedi'u datblygu i ymateb yn uniongyrchol i'r problemau hirdymor a nodwyd yn Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion.
	Cydweithio:	Mae holl bartneriaid y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wedi cydweithio drwy gydol y broses o ddatblygu'r cynllun a bydd y gwaith o gyflawni'r cynllun yn cael ei wneud ar y cyd gan bartneriaid y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
	Cynnwys:	Mae rhanddeiliaid allweddol wedi bod yn rhan o bob cam o'r gwaith o ddatblygu'r cynllun. Mae'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wedi hyrwyddo cyfranogi, ymgysylltu a chyd-gynhyrchu. Mae'r rhain wedi

cynnwys sesiynau gyda grwpiau o bobl â nodweddion gwarchodedig (fel y'u diffinnir gan Ddeddf Cydraddoldeb 2010).

Atal: Rhoddodd Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion gyfle i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus nodi achosion sylfaenol y problemau y mae angen mynd i'r afael â hwy. Mae'r nodau a'r camau gweithredu yn canolbwyntio ar annog pobl i weithredu drostynt eu hunain ac maent yn rhoi ffocws cryf ar atal problemau rhag digwydd neu waethygu. Mae'r camau gweithredu yn ceisio lleihau lefel yr ymyrraeth ym mywydau pobl dros amser lle bynnag y bo modd, gan sicrhau bod hyblygrwydd ar gael i addasu i amgylchiadau sy'n newid.

Integreiddio: Mae'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wedi ystyried sut mae'r nodau a'r camau gweithredu sydd wedi'u cynnwys yn y cynllun yn effeithio ar gyrff cyhoeddus yn y sir.
Mae'r nodau a'r camau gweithredu wedi'u datblygu gan feithrin dealltwriaeth o gyfrifoldeb ar y cyd wrth sicrhau canlyniadau ar draws y gwasanaethau a'r sefydliadau.
Mae egwyddorion y cynllun yn seiliedig ar sefydliadau'r sector cyhoeddus yn cydweithio ar draws y sir i ychwanegu gwerth at yr hyn sydd eisoes yn cael ei wneud.

Argymhelliad: **Bod y Cyngor yn cymeradwyo Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion 2023-2028**

Rhesymau dros y penderfyniad: **Gan fod Cyngor Sir Ceredigion yn Aelod Statudol o Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion, mae angen iddo gymeradwyo Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion cyn y gall y Bwrdd Gwasanaethau**

	Cyhoeddus gytuno'n derfynol i'r cynllun a mynd ati i'w gyhoeddi.
Trosolwg a Chraffu:	Mae Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu Cyngor Sir Ceredigion wedi'i ddynodi i gymryd trosolwg cyffredinol o effeithiolrwydd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus drwy graffu ar benderfyniadau'r Bwrdd a'r camau eraill y mae'n eu cymryd. Rhoddir adroddiad am waith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus i'r pwyllgor hwn yn dilyn pob cyfarfod o'r Bwrdd.
Fframwaith Polisi:	Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion 2023-2028
Amcanion Llesiant Corfforaethol:	Hybu'r economi, Cefnogi busnesau a galluogi cyflogaeth Creu cymunedau gofalgar ac iach Darparu'r dechrau gorau mewn bywyd a galluogi pobl o bob oed i ddysgu Creu cymunedau cynaliadwy a gwyrdd sydd wedi'u cysylltu'n dda â'i gilydd
Goblygiadau o ran Cyllid a Chaffael:	O fewn y gyllideb bresennol
Goblygiadau Cyfreithiol:	Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
Goblygiadau o ran Staff:	Dim
Goblygiadau o ran eiddo / asedau	Dim
Risgiau:	Ddim yn berthnasol
Pwerau Statudol:	Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
Papurau Cefndir:	Gweler isod
Atodiadau:	Atodiad 1 – Adroddiad Adborth – yr ymgynghoriad ynghylch y Cynllun Llesiant Lleol Atodiad 2 - Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion 2023-2028 Atodiad 3 - Asesiad Effaith Integredig
Swyddog Arweiniol Corfforaethol:	Alun Williams

Swyddog Adrodd:	Naomi McDonagh, Rheolwr Partneriaethau ac Argyfyngau Sifil
Dyddiad:	29 Mawrth 2023

CYNLLLUN LLESIANT LLEOL

CEREDIGION

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion

2023-2028

Caru·Love Ceredigion

Cysylltwch â ni

✉ **Post:**
Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
Ceredigion
Canolfan Rheidol
Rhodfa Padarn
Llanbadarn Fawr
Aberystwyth
Ceredigion
SY23 3UE

Ffôn:
01545 570881

Mae **Fersiwn Testun Plaen** neu **Fersiwn Hawdd ei Ddarllen** o'r ddogfen yma ar gael o Gyngor Sir Ceredigion

Statws: Drafft
Cymeradwywyd gan y BGC:
Dyddiad Cyhoeddi:

(Tudalen flaen wedi'i dylunio gan ddefnyddio adnoddau o Freepik.com)

CYNNWYS

1.	Rhagair	4
2.	Cyflwyniad	5
3.	Cynllun ar Dudalen – Crynodeb o amcanion ac uchelgeisiau'r Cynllun Llesiant	6
4.	Y Cynllun Llesiant a pham mae ei angen arnom:	7
	• Y saith nod Llesiant	7
	• Datblygu cynaliadwy	8
	• Y Pum Ffordd o Weithio	8
5.	Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion – cydweithio yng Ngheredigion	9
6.	Strategaethau, cynlluniau a rhaglenni gwaith allweddol eraill	10
7.	Sut rydym wedi datblygu'r cynllun	10
8.	Ein hamcanion llesiant	11
9.	Cyflawni a Monitro Cynnydd	24
10.	Cyfrannu at y saith Nod Llesiant	25

Rhagair

Mae'n bleser gennyf gyflwyno Cynllun Llesiant Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) Ceredigion. Dyma'r ail Gynllun Llesiant 5 mlynedd ac mae'n adeiladu ar gynllun 2018-2023, gan ystyried gofynion a disgwyliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

> "Gobeithio y bydd yr hyn y mae Cymru yn ei wneud heddiw, y bydd y byd yn ei wneud yfory"
> - Y Cenhedloedd Unedig

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn unigryw i Gymru ac yn cynnig cyfle pwysig i wneud newid cadarnhaol, hirhoedlog i genedlaethau'r presennol a'r dyfodol gan sicrhau bod yr holl wasanaethau cyhoeddus yn cydweithio er budd llesiant Cymru.

Buom bob amser yn ffodus i gael trefniadau gweithio da rhwng partneriaid yng Ngheredigion, ac mae'r Ddeddf hon yn darparu'r uchelgais, y caniatâd, a'r rhwymedigaeth gyfreithiol i wella ein llesiant cymdeithasol, diwylliannol, amgylcheddol ac economaidd.

Trwy'r asesiad o lesiant a chlywed gan ein cymunedau, gwerthfawrogwn yr amgylchedd rydym yn byw ynddo ond gwyddom ein bod yn wynebu heriau, nid yn unig oherwydd yr effaith y mae Covid-19 wedi'i chael, ond oherwydd bydd costau byw, amcanestyniadau poblogaeth a phrinder sgiliau yn cael effeithiau pellgyrhaeddol. Hefyd disgwyliwn weld effeithiau cynyddol newid hinsawdd ar gymunedau.

Mae'r rhain yn faterion cymhleth sydd wedi'u plethu trwy ein cymunedau ond mae angen mynd i'r afael â nhw mewn ffordd gydweithredol. Mae hyn yn rhoi cyfle i gymunedau siapio eu dyfodol hirdymor ac rydym wedi ymrwymo i lunio a darparu gwasanaethau'n well gyda chymunedau er mwyn gwella llesiant yng Ngheredigion.

Y Cynghorydd Bryan Davies – Cadeirydd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion ac Arweinydd Cyngor Sir Ceredigion

Cyflwyniad

Aelodau Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) Ceredigion wedi ymrwymo i gydweithio i wella llesiant yng Ngheredigion nawr ac yn y dyfodol. Nid yw gweithio mewn partneriaeth yn rhywbeth newydd ac mae gennym hanes hir o weithio fel hyn. Mae ein cynllun llesiant yn amlinellu'r pethau y bydd BGC Ceredigion yn cydweithio i'w cyflawni dros y pum mlynedd nesaf; ein hamcanion a'n camau llesiant, yn ogystal â sut rydym am i Geredigion edrych ymhen 10 mlynedd. Mae rhagor o wybodaeth am Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion ar gael yma.

Mae'r Cynllun Llesiant hwn wedi'i lywio gan yr Asesiad o Lesiant Leol cynhwysfawr a gynhaliwyd yn ystod 2021-2022. Edrychodd yr asesiad hwn ar yr asedau a'r heriau y mae ein cymunedau yn eu hwynebu o ran eu llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol ac elfen bwysig ynddo oedd yr ymgysylltiad â chymunedau yng Ngheredigion. Edrychwyd ar gyfoeth o ddata.

Cafodd y cyfoeth hwn o ddata, gan gynnwys amcanestyniadau poblogaeth hirdymor, tueddiadau amgylcheddol ac economaidd ei goladu gan helpu i sefydlu'r Amcanion Llesiant arfaethedig y mae'r Cynllun Llesiant hwn yn seiliedig arnynt. Ymgysylltwyd â'n cymunedau, ein partneriaid, Llywodraeth Cymru, a Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol, ymhlith eraill, i geisio barn ac awgrymiadau pellach ynghylch a oedd yr amcanion yn briodol ac yn adlewyrchu anghenion llesiant y sir. Mae Bwrdd Gwasanaethau Ceredigion yn gweld y Cynllun Llesiant hwn fel cyfle pwysig i gryfhau a dwyn ynghyd rhaglenni gwaith heb ffiniau sefydliadol.

Ein cam nesaf fydd datblygu a gweithredu cynllun cyflawni gyda chamau gweithredu manwl i'w cwblhau; byddwn yn parhau i gynnwys ein cymunedau i lunio ein gwaith, cymhwyso egwyddorion adolygu parhaus a rhannu ein cynnydd wrth i ni fynd yn ein blaenau. Mae'r amcanion llesiant a'n huchelgeisiau i'w cyflawni wedi'u crynhoi ar y dudalen nesaf.

CRYNODEB O AMCANION AC UCHELGEISIAU'R CYNLLUN HWN:

TRAWSBYNCIOL	**MYND I'R AFAEL Â CHALEDI A THLODI** **Cydweithio i gyflawni uchelgeisiau cyffredin ar gyfer mynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldebau yng Ngheredigion oherwydd gall y rhain gael effaith ar draws y pedwar piler llesiant – llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol**			
Piler Llesiant	**1. Llesiant Economaidd**	**2. Llesiant Cymdeithasol**	**3. Llesiant Amgylcheddol**	**4. Llesiant Diwylliannol**
Amcanion	**Cydweithio i sicrhau economi gynaliadwy sydd o fudd i bobl leol ac sy'n adeiladu ar gryfderau Ceredigion.**	**Cydweithio i leihau anghydraddoldebau yn ein cymunedau a defnyddio atebion cymdeithasol a gwyrdd i wella iechyd corfforol a meddyliol.**	**Cydweithio i gyflawni mentrau datgarboneiddio yng Ngheredigion i ddiogelu a gwella ein hadnoddau naturiol.**	**Cydweithio er mwyn i gymunedau deimlo'n ddiogel a'u bod wedi'u cysylltu, gan hyrwyddo amrywiaeth ddiwylliannol a chynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg.**
Uchelgeisiau	Cefnogi gwaith y Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol i sicrhau bod anghenion lleol a bylchau sgiliau yn cael eu nodi ac yn cael sylw. Manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd ariannu yn y dyfodol i gyflawni amcanion y BGC. Ystyried ffyrdd arloesol o wneud cadwyni cyflenwi yn fwy effeithlon gan gefnogi'r economi leol yr un pryd. Sefydliadau'r BGC yn ysgogi cyfranogiad mwy cynhwysol mewn gwaith teg, cynaliadwy fel rhan o'r ymdrechion i ddatblygu economi llesiant.	Rhoi sylw i anghydraddoldebau daearyddol trwy waith seiliedig ar le sydd wedi'i wreiddio yn y gymuned er mwyn sicrhau grymuso hirdymor. Gwella mynediad anghyfartal at fwyd iach a gweithio i wella cynaliadwyedd y system fwyd yng Ngheredigion. Presgripsiynu cymdeithasol, gwyrdd a glas, a ddarperir gan wasanaethau sydd wedi'u cydgysylltu'n dda, yw'r dull atgyfeirio arferol a derbyniol ar gyfer gwella iechyd. Manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd i wella a hyrwyddo potensial cysylltedd digidol.	Cyflawni gweithgarwch datgarboneiddio o fewn cymunedau a sefydliadau'r BGC. Cyrraedd statws Sero Net erbyn 2030 Uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer adferiad gwyrdd. Paratoi ar gyfer effeithiau newid hinsawdd.	Ceredigion yn fan lle mae amrywiaeth ddiwylliannol a'r Gymraeg yn cael eu dathlu. Y gymuned yn cael ei chynnwys er mwyn i bobl deimlo eu bod wedi'u grymuso ac yn wybodus er mwyn sicrhau diogelwch cymunedol lleol. Ceredigion yn lle diogel gydag amgylchedd awyr agored hygyrch ac iach y mae pawb yn ei ddefnyddio a'i fwynhau.

Tudalen 174

Y Cynllun Llesiant a pham mae ei angen arnom

Y saith nod llesiant

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) yn ymwneud â gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn gofyn i bob gwasanaeth cyhoeddus, e.e., cynghorau, iechyd, yr heddlu, yr amgylchedd, tân a sefydliadau trydydd sector i gydweithio i wella llesiant i bawb yng Nghymru a gweithio tuag at y saith nod llesiant;

- Cymru lewyrchus
- Cymru gydnerth
- Cymru iachach
- Cymru sy'n fwy cyfartal
- Cymru o gymunedau cydlynus
- Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu
- Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang

Mae'r Ddeddf hefyd yn manylu ar y ffyrdd y mae'n rhaid i gyrff cyhoeddus penodedig gydweithio i wella llesiant Cymru. Mae'n gwneud i'r cyrff cyhoeddus a restrir yn y Ddeddf feddwl mwy am y tymor hir, gweithio'n well gyda phobl a chymunedau a gyda'i gilydd, ceisio atal problemau a defnyddio dull mwy cydgysylltiedig. Bydd hyn yn ein helpu i greu Cymru lle rydym ni i gyd am fyw, nawr ac yn y dyfodol.

Datblygu cynaliadwy

Mae'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth wraidd Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru). Mae hyn yn golygu bod angen i ni weithio mewn ffordd sy'n gwella llesiant pobl heddiw heb wneud dim a allai wneud pethau'n waeth i genedlaethau o fabanod, plant, pobl ifanc, oedolion, a phobl hŷn yn y dyfodol, mewn geiriau eraill, ein holl deuluoedd, hen bobl a phobl ifanc, ein ffrindiau a'n cymdogion. Rydym wedi defnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy i ddatblygu ein cynllun.

Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion yn gweld y Cynllun Llesiant hwn fel cyfle pwysig i gryfhau'r gwaith a wneir gyda'n gilydd i wella llesiant ein cymunedau a'i gyfraniad at yr effaith genedlaethol a rhyngwladol ehangach.

Y Pum Ffordd o Weithio

I'n helpu i roi'r egwyddor datblygu cynaliadwy ar waith wrth gynllunio a gwneud penderfyniadau, mae Deddf Llesiant 2015 yn gofyn bod cyrff cyhoeddus yn ystyried y "Pum Ffordd o Weithio". Mae'r ffyrdd hyn o weithio'n ein helpu i gydweithio'n well fel un gwasanaeth cyhoeddus, i fynd i'r afael â'r heriau a wynebwn fel sir, i leihau tlodi, gwella cydraddoldeb, creu economi carbon isel, neu gyfrannu at gymunedau hyfyw, diogel, wedi'u cysylltu'n dda â'i gilydd.

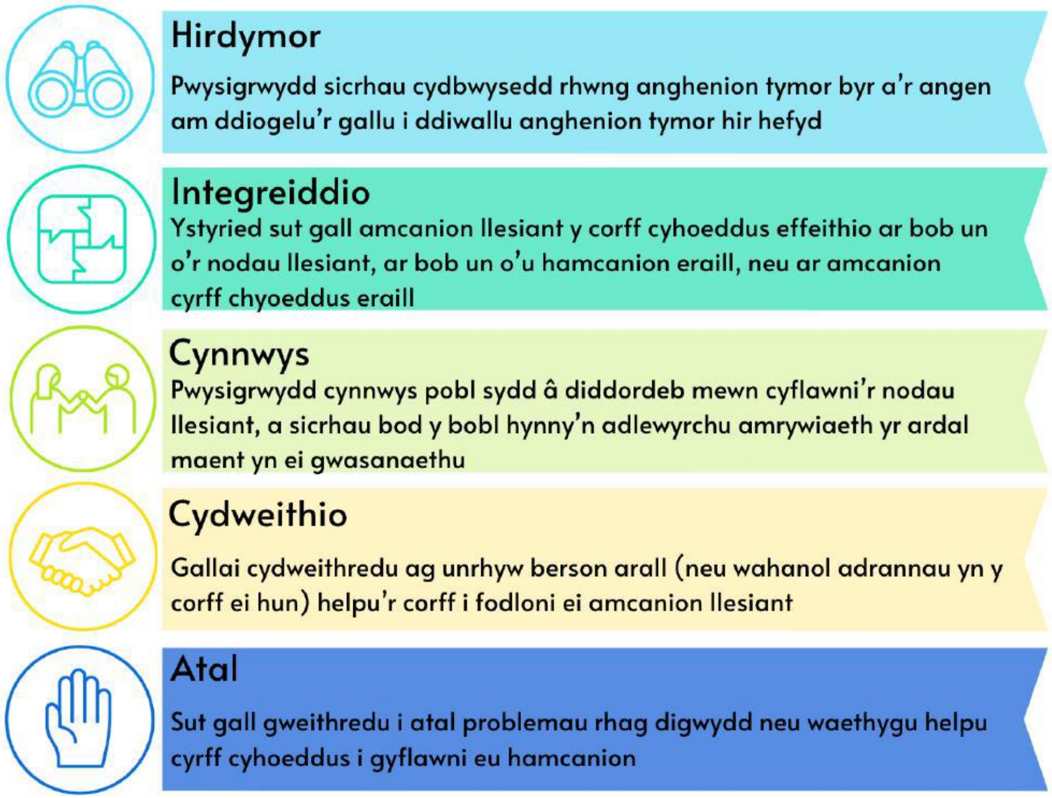

Cydweithio yng Ngheredigion
Mae Gwasanaethau Cyhoeddus yng Ngheredigion wedi cytuno i ddod at ei gilydd i ddatblygu gwasanaeth cydweithredol sy'n rhoi cymunedau wrth ei wraidd. Maent wedi cytuno i symud y rhwystrau rhwng gwasanaethau cyhoeddus a gweithio mewn ffordd ataliol i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yr ardal trwy gyfrannu at gyflawni'r nodau llesiant cenedlaethol. Mae Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion yn cynnwys uwch gynrychiolwyr o'r sefydliadau canlynol sydd wedi cydweithio i ddatblygu'r cynllun hwn.

Ni all unrhyw un o'n pedwar amcan gael eu cyflawni'n effeithiol ar ei ben ei hun gan un sefydliad yn unig ac felly bydd gan holl bartneriaid y BGC a nodir isod rôl i'w chwarae wrth gyflawni'r ymrwymiadau a nodir yn y cynllun hwn.

Aelod-Sefydliadau Statudol
Cyngor Sir Ceredigion
Cyfoeth Naturiol Cymru
Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda
Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru

Sefydliadau a wahoddwyd i gymryd rhan
Llywodraeth Cymru
Comisiynydd Heddlu a Throseddu Dyfed Powys
Gwasanaeth Prawf Cenedlaethol
Iechyd Cyhoeddus Cymru
Prifysgol Aberystwyth
Coleg Ceredigion
Un Llais Cymru
Heddlu Dyfed Powys
Yr Adran Gwaith a Phensiynau
Prifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant
Llyfrgell Genedlaethol Cymru
Cymdeithas Mudiadau Gwirfoddol Ceredigion

Aelodau Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion

Strategaethau, cynlluniau a rhaglenni gwaith allweddol eraill:

Mae BGC Ceredigion yn cydnabod bod strategaethau, cynlluniau a rhaglenni gwaith corfforaethol eraill yn eu lle eisoes yn y sir a lle bo'n briodol gellir gwella effaith y rhain ymhellach trwy gydweithio. Mae enghreifftiau yn cynnwys; Datganiad Ardal Canolbarth Cymru CNC, Cynlluniau Seilwaith Gwyrdd, Model Cymdeithasol Llesiant, Strategaeth Economaidd Cyngor Sir Ceredigion, Strategaeth Cynaliadwyedd a'r Amgylchedd (Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru) ymhlith eraill.

Bydd y BGC yn sicrhau bod y rhain yn cael eu hystyried lle bo'n briodol ac yn cyfrannu at y gwaith a wneir, gan sicrhau bod cysylltiadau perthnasol yn cael eu gwneud a bod cyflawni yn cael ei gryfhau.

Adnoddau

Er nad oes unrhyw adnoddau ychwanegol i gefnogi'r cynllun hwn a'r ffyrdd gwahanol o weithio, rydym yn cydnabod, trwy gydweithio a chynnwys cymunedau, y gallwn fod yn fwy effeithlon, darparu gwasanaethau â mwy o ffocws, rhannu ein hasedau, a chael llawer mwy o effaith.

Sut rydym wedi datblygu'r Cynllun

Cyn i ni ddatblygu'r cynllun hwn, cynhaliwyd asesiad o lesiant. Pwrpas yr asesiad yw cael darlun cynhwysfawr o gyflwr llesiant pobl a chymunedau lleol Ceredigion, nawr ac i'r dyfodol. Fe'i defnyddiwyd fel sail tystiolaeth i osod yr amcanion yn y cynllun hwn a helpu i lywio'r hyn y bydd BGC Ceredigion yn ei wneud dros y 5 mlynedd nesaf i wella llesiant pobl a chymunedau yn y sir. Mae Ffigur 1.5 yn dangos cylch cynllunio'r BGC o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (2015).

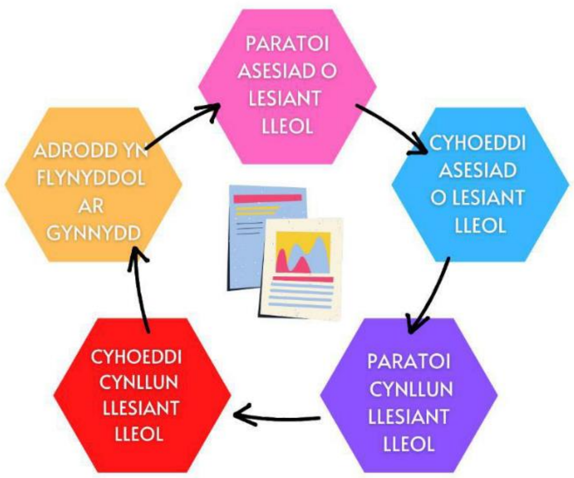

Roedd ein hasesiad wedi dweud llawer wrthym am lesiant cymdeithasol, economaidd, diwylliannol ac amgylcheddol pobl a chymunedau Ceredigion. Mae'r casgliadau y daethpwyd iddynt yn seiliedig ar yr holl dystiolaeth a gasglwyd yn ystod yr asesiad, yn feintiol ac yn ansoddol, ac fe'u lluniwyd yn ystod camau dadansoddi data, ymgysylltu ac ysgrifennu'r asesiad.

Tudalen 178

Mae'r Asesiad wedi'i lywio gan ddata, ymchwil a chasglu tystiolaeth, o wrando ar bobl a rhanddeiliaid a thrwy ystyried tueddiadau'r dyfodol a'r pethau y gallwn eu rhagweld a allai ddigwydd yfory y mae angen i ni ddechrau cynllunio ar eu cyfer heddiw.

Defnyddiwyd canfyddiadau'r Asesiad hwn i helpu i ddechrau gwaith manylach i ddarganfod beth sydd bwysicaf a beth y gellir ei wneud i wella lles pobl. Cytunwyd ar yr amcanion canlynol, sy'n ffurfio sylfaen i Gynllun Lles Lleol 2023-2028.

Ein Hamcanion Llesiant:

1. **Llesiant Economaidd:** Byddwn yn cydweithio i sicrhau economi gynaliadwy sydd o fudd i bobl leol ac sy'n adeiladu ar gryfderau Ceredigion.

2. **Llesiant Cymdeithasol:** Byddwn yn cydweithio i leihau anghydraddoldebau yn ein cymunedau ac yn defnyddio atebion cymdeithasol a gwyrdd i wella iechyd corfforol a meddyliol.

3. **Llesiant Amgylcheddol:** Byddwn yn cydweithio i gyflawni mentrau datgarboneiddio yng Ngheredigion i ddiogelu a gwella ein hadnoddau naturiol.

4. **Llesiant Diwylliannol:** Byddwn yn cydweithio er mwyn i gymunedau deimlo'n ddiogel a'u bod wedi'u cysylltu, gan hyrwyddo amrywiaeth ddiwylliannol a chynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg.

Yn ogystal â'r pedwar amcan hyn, teimlwyd bod angen ffocws penodol ar fynd i'r afael â chaledi a thlodi gan fod ganddo'r potensial i gysylltu â phob un o'r amcanion. Felly, mae hwn wedi cael ei adnabod fel thema drawsbynciol.

Parhaodd sgyrsiau gyda'n cymunedau ac eraill, megis Llywodraeth Cymru a Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol i gasglu barn ar yr amcanion a'r hyn y dylai'r BGC ei wneud i'w cyflawni.

Archwiliwyd yr ymatebion hyn a'u mireinio ymhellach drwy weithdy o'r BGC, gyda chyngor gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru. Ystyriwyd hefyd Amcanion Llesiant unigol sefydliadau statudol y BGC ar draws y sir a'r blaenoriaethau rhanbarthol, gan arwain at y Cynllun Llesiant Drafft, ynghyd â fersiwn Hawdd ei Ddarllen a fersiwn ar gyfer Pobl Ifanc, a ymgynghorwyd arnynt yn ystod mis Tachwedd, Rhagfyr 2022 a mis Ionawr 2023. Gwahoddwyd adborth drwy arolygon papur ac ar-lein, yn ogystal â thrwy ymgysylltu â grwpiau penodol â diddordeb megis, LHDTQ+ (Pride y Gaeaf 2022), Mencap Ceredigion a fforymau megis y Fforwm Anabledd. Cynhaliwyd gweithdai penodol hefyd gyda disgyblion ysgolion cynradd ac uwchradd yn

ogystal â'r Cyngor Ieuenctid er mwyn casglu eu barn. Roedd negeseuon ar y cyfryngau cymdeithasol, bwletinau staff a phosteri gyda chodau QR hefyd yn cael eu harddangos a chysylltwyd â chynghorau Tref a Chymuned yn uniongyrchol er mwyn hyrwyddo cyfleoedd i gyfrannu a derbyn adborth. Mae BGC Ceredigion yn ddiolchgar i Rwydwaith Cyd-gynhyrchu Cymru am ddarparu cyngor ar gynnwys y dogfennau ymgynghori a'r gwaith o gyflwyno'r gweithdai i bobl ifanc. Ceir crynodeb o'r ymatebion yn Atodiad 1 (Adroddiad Adborth Ymgynghori y Cynllun Llesiant Lleol 2023-2028) a rhoddwyd y sylw dyladwy i'r rhain yn y Cynllun Llesiant terfynol ar gyfer 2023-2028.

Prosiect Dewi 2021-2026

Mae BGC Ceredigion yn ffodus o gael mewnbwn ac arbenigedd gan Rwydwaith Cyd-gynhyrchu Cymru, a dderbyniodd Arian Cymunedol y Loteri Genedlaethol i gefnogi, arwain a chynghori ar wella cyd-gynhyrchu a chyfranogiad wrth baratoi ar gyfer Cynllun Llesiant 2023-2028 ac yn ystod ei gyflawni.

Bydd hyn yn cynnwys gweithwyr proffesiynol sy'n gweithio mewn partneriaeth â phobl sydd wedi byw profiadau i ddatblygu atebion i heriau mewn Gwasanaethau Cyhoeddus a chymunedau. Bydd cynnwys pobl sydd â diddordeb yn y maes yn helpu i gyrraedd y nodau llesiant ac yn adlewyrchu amrywiaeth yr ardal.

Cydnabyddir bod cyfranogi a chyd-gynhyrchu yn ffyrdd penodol o weithio ac mae gwreiddio'r ffyrdd hyn o weithio yn llwyddiannus yn gofyn am adnodd i staff ddatblygu'r sgiliau hyn. Bydd Rhwydwaith Cyd-gynhyrchu Cymru yn cynorthwyo ac yn llywio'r BGC ar wella cyd-gynhyrchu a chyfranogi trwy gydol cyfnod y Cynllun Lles a bydd yn weithredol wrth gefnogi'r gwaith o gyflawni'r holl amcanion isod.

Amcan Trawsbynciol: Mynd i'r Afael â Chaledi a Thlodi
Pam mae hon yn thema drawsbynciol â blaenoriaeth: • Mae tlodi plant yng Ngheredigion yn uwch na'r cyfartaledd ac wedi gweld y cynnydd ail uchaf yn genedlaethol ers 2014/15. Yng Ngheredigion mae 3,459 o blant yn byw mewn tlodi[1]. • Mae'r data sydd ar gael yn awgrymu bod tlodi mewn gwaith yn cynyddu ac mae'n parhau i fod yn her allweddol i aelwydydd, yn enwedig yng Ngogledd Aberystwyth, Aberteifi ac Aber-porth a De Aberystwyth[2]. • Mae tlodi incwm yn un o Dangosyddion Cenedlaethau Llywodraeth Cymru. Mae'r dangosydd yn mesur anghydraddoldeb incwm, dim safonau byw. Dydy Ceredigion ddim yn perfformio yn dda ar y mesur yma, mae bron traean yr aelwydydd yng Ngheredigion (10,250) yn byw mewn tlodi (ar lai na 60% o incwm cyfartalog y DU)[3] ac mae'r ffigur yn cynyddu. Rhwng 2018 a 2020 roedd y nifer o aelwydydd yn byw mewn tlodi wedi cynyddu gan 9% (neu 856 o aelwydydd). • Roedd plant a phobl ifanc o ardaloedd o dlodi yn wynebu risg uwch o iechyd meddwl a llesiant gwael. Mae pandemig COVID-19 yn creu heriau newydd i'r Gwasanaethau Cymdeithasol o ran adnabod plant sydd mewn 'perygl'. Ers y pandemig, mae'r rhanbarth wedi gweld cynnydd yn nifer y Plant a Phobl Ifanc sy'n ceisio cymorth gydag anawsterau emosiynol a meddyliol cymhleth[4]. • Amlygodd yr Arolwg Llesiant lefel y pryder ymhlith ymatebwyr yr arolwg ynghylch teuluoedd sy'n wynebu tlodi bwyd a fforddiadwyedd bwyd yn y dyfodol. Pan ofynnwyd – 'beth sy'n eich pryderu chi fwyaf am gyfrifoldeb byd-eang eich sir yn y dyfodol?', nodwyd tlodi bwyd fel y pryder pennaf, wrth i 61% o ymatebwyr ddewis yr ateb hwn[5].

[1] "Child poverty in your area 2014/15 – 2019/20". End Child Poverty Coalition. Ar-lein: http://www.endchildpoverty.org.uk/local-child-poverty-data-2014-15- 2019-20/. Adalwyd: 25.09.2021.
[2] CACI Paycheck Directory MSOA. 2020.
[3] CACI Paycheck Directory (2020). 'No of HH below 60% GB median income.' [Mewnol].
[4] Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion (2022). 'Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022'. [Ar-lein]. Ar gael ar: Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022 (Cyrchwyd: 10.10.22).
[5] Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion (2022). 'Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022'. [Ar-lein]. Ar gael ar: Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022 (Cyrchwyd: 10.10.22).

- Mae tlodi yn parhau i fod yn un o heriau mwyaf y Sir. Enillion ac incwm isel, gofal plant fforddiadwy, gostyngiad yn y Credyd Cynhwysol a chostau tai uchel/tai fforddiadwy sy'n ysgogi tlodi yng Ngheredigion

- Mae llawer o'r stoc tai yng Ngheredigion yn anaddas oherwydd bod yr adeiladau hyn mor hen, sy'n golygu ei bod yn anodd eu gwresogi a'u haddasu er mwyn gwella diogelwch a'u perfformiad wrth ddefnyddio ynni mewn ffordd effeithlon, ac o ganlyniad, mae preswylwyr Ceredigion yn wynebu costau ynni uwch. Yn 2019, y gost ganolrifol flynyddol amcangyfrifedig am ynni yng Ngheredigion ar gyfer fflatiau a oedd yn bodoli eisoes oedd £651 ac roedd yn £1,158 ar gyfer cartrefi a oedd yn bodoli eisoes, ac mae'r ddau yma lawer yn uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol (£525 ar gyfer fflatiau a oedd yn bodoli eisoes a £907 ar gyfer tai a oedd yn bodoli eisoes)[6]. Mae'n debygol iawn y bydd y ffigurau hyn wedi codi o ganlyniad i'r argyfwng ynni presennol yn y DU. Bydd hyn yn cael effaith niweidiol ar bobl hŷn, yn enwedig y rhai sydd eisoes yn byw mewn sefyllfa o dlodi tanwydd, gan bod angen i'r gwres fod ar dymheredd uwch a bydd angen ei adael ymlaen am gyfnod hwy fel arfer. At hynny, lleolir cyfran uchel o aelwydydd Ceredigion oddi ar y prif rhwydwaith nwy, sy'n golygu bod preswylwyr yn ddibynnol ar danwydd drytach megis olew, trydan neu LPG a thariffau tanwydd deuol[7].

Ein huchelgeisiau hir-dymor:

Nid yw caledi, tlodi ac anghydraddoldeb yn cael ei brofi bellach gan drigolion Ceredigion; gyda llai o effaith ar draws pob un o'r pedwar piler llesiant - llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol, a diwylliannol.

Beth fyddwn ni'n ei wneud:

0.1 Bydd y BGC yn blaenoriaethu mynd i'r afael â chaledi a thlodi mewn ymateb i'r argyfwng costau byw, gan groesgyfeirio at y pileri llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.

0.2 Bydd yr is-grŵp tlodi yn gweithredu fel llais i'r rhai sy'n cael eu heffeithio gan dlodi a chaledi yng Ngheredigion. Y grŵp hwn fydd y llygaid a'r clustiau, gan wybod beth sydd ei angen ar gymunedau a dinasyddion a'r wybodaeth sydd gan bartneriaid. Bydd buddion ac adnoddau i liniaru effaith tlodi yn cael eu casglu a'u rhannu mewn ffordd gydlynol er mwyn sicrhau ei fod yn cyrraedd pawb sydd angen cymorth.

[6] Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (2020).'Energy Performance Certificate statistics for new and existing flats and houses'. [Ar-lein]. Ar gael ar: https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/housing/datasets/energyperformancecertificatestatisticsfornewandexistingflatsandhouses (Mynediad: 21.10.21).
[7] Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion (2022). 'Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022'. [Ar-lein]. Ar gael ar: Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022 (Cyrchwyd: 10.10.22).

0.3	Bydd yr Is-grŵp tlodi sy'n cynnwys rhwydwaith o sefydliadau partner yn craffu ar waith y BGC i wella'r gwaith a wneir i frwydro yn erbyn tlodi ar draws pob un o'r pedwar amcan.

Amcan llesiant 1:

Cydweithio i sicrhau economi gynaliadwy sydd o fudd i bobl leol ac sy'n adeiladu ar gryfderau Ceredigion.

Pam yr amcan hwn:

- O'n hasesiad llesiant, rydym yn gwybod bod y rhagwelir y bydd poblogaeth Ceredigion yn gostwng dros y 25 mlynedd nesaf, gan gynnwys parhad i'r tueddiadau sydd wedi gweld y boblogaeth oedran gweithio yn lleihau ac allfudiad pobl ifanc i ardaloedd arall yng Nghymru a'r DU. Ar yr un amser mae'r boblogaeth yn heneiddio. Bydd effeithiau'r newidiadau yma yn eang, bydd yn debygol o effeithio llesiant economaidd, cymdeithasol a diwylliannol y sir. Er enghraifft, bydd yn effeithio ar allu'r gweithlu i fodloni gofynion sgiliau'r economi leol, ac wrth amddiffyn traddodiadau diwylliannol cryf y sir[8].

- Mae patrymau gweithio yn newid ac wedi dod i'r amlwg yn ystod COVID-19. Mae yna angen i weithio yn fwy hyblyg er mwyn cefnogi'r gweithlu presennol ac i annog eraill i mewn i'r gweithlu yn y dyfodol, megis oriau gweithio hyblyg, lleoliad gwaith a mwy o hyblygrwydd o gwmpas gofal plant. Rydym yn gwybod gwerth bod yn y gwaith a'r effaith ar lesiant, a gall y tueddiadau yma arwain at ffyrdd o greu cyfleoedd cyflogi ac i lenwi bylchau sgiliau sydd wedi adnabod yn yr economi lleol.

- Rydym yn ddibynnol ar gysylltedd digidol, ac mae hyn yn cynyddu yn enwedig yn dilyn pandemig COVID-19, mae'r tueddiadau yma yn debygol o barhau. Mae'r Asesiad yn arddangos pwysigrwydd band-llydan cyflym a dibynadwy a gwasanaethau ffonau symudol i fusnesau, cymunedau ac unigolion. Bydd gwella cysylltedd digidol yng Ngheredigion yn hanfodol i ddarparu'r seilwaith sydd yn angenrheidiol i'r dyfodol.

- Mae straen ac anawsterau ariannol sy'n deillio o'r pandemig, ynghyd â chostau byw cynyddol ac amgylcheddau gwaith gwael, i gyd yn cyfrannu at anghydraddoldebau mewn lefelau afiechyd cronig a chyfraddau marwolaethau ar draws Cymru. Addasodd llawer o gyflogwyr yn gyflym i ddiogelu iechyd eu gweithlu yn ystod y pandemig. Wrth i ni geisio llunio dyfodol gwell i Gymru, mae'n

[8] Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion (2022). 'Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022'. [Ar-lein]. Ar gael ar: Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022 (Cyrchwyd: 10.10.22).

ddyletswydd arnom i wella cyfranogiad mewn gwaith teg ar gyfer iechyd, llesiant a thegwch. Ar lefelau lleol a rhanbarthol, rhaid i ni weithredu gyda ffocws a dwysedd i wneud mynediad at waith o ansawdd da yn decach, defnyddio arian cyhoeddus i wella amodau gwaith a llunio partneriaeth â busnesau i hyrwyddo a gweithredu gwaith teg. (Gwaith teg ar gyfer iechyd, llesiant a thegwch, Iechyd Cyhoeddus Cymru 2022).

Ein huchelgeisiau hir-dymor:

- Mae gweithlu lleol ar gael sy'n diwallu anghenion y sector cyhoeddus ac anghenion y sector preifat.
- Manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd ariannu yn y dyfodol i gyflawni amcanion y BGC.
- Ystyried ffyrdd arloesol o wneud cadwyni cyflenwi yn fwy effeithlon gan gefnogi'r economi leol yr un pryd.
- Sefydliadau'r BGC yn ysgogi cyfranogiad mwy cynhwysol mewn gwaith teg, cynaliadwy fel rhan o'r ymdrechion i ddatblygu economi llesiant a sicrhau arferion gorau yn yr economi sylfaenol.

Beth fyddwn ni'n ei wneud:

1.1 Byddwn yn gweithio ar y cyd gyda phartneriaid, gan gynnwys y Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol, gan gynnwys partïon sydd â diddordeb mewn cynnal archwiliadau yn y gweithlu a nodi bylchau sgiliau i helpu i gynllunio ein gweithlu yn y dyfodol; cynyddu sgiliau trigolion Ceredigion i gwrdd â chyfleoedd gyrfa yn y sector gyhoeddus a'r sector preifat ac anghenion lleol, sy'n addas ar gyfer y dyfodol, gan gynnwys uwchsgilio ac ail-hyfforddi ar gyfer economi werdd.

1.2 Byddwn yn gweithio ar y cyd ac yn hyrwyddo dull gweithredu ar draws ein sefydliadau, gan gryfhau rhaglenni prentisiaethau a chyfleoedd gwirfoddoli sy'n darparu sgiliau ar gyfer cyflogaeth, yn helpu i gysylltu ag eraill yn ogystal â chyfrannu at well iechyd meddwl ac iechyd corfforol.

1.3 Bydd grŵp partneriaeth yn cael ei sefydlu i gyflawni Cronfa Ffyniant Gyffredin y DU. Bydd hyn yn sicrhau trosolwg traws-sefydliadol a dull gweithredu ar y cyd ar gyfer mynd i'r afael â blaenoriaethau lleol. Bydd hyn hefyd yn hwyluso alinio ffrydiau ariannu lle bo'n briodol a sicrhau bod yr Amcanion Llesiant yn cael eu hystyried a bod yr egwyddor o ddatblygu cynaliadwy yn cael ei weithredu.

1.4 Trwy gaffael, bydd sefydliadau'r BGC yn gwneud defnydd y mwyaf o gyflenwyr lleol ar gyfer ei nwyddau, ei wasanaethau a'i waith.

1.5 Bydd holl sefydliadau'r BGC yn ymrwymo i ddatblygu meddylfryd gwaith teg, rhoi gwaith teg wrth wraidd polisïau a chynlluniau, creu gwaith teg a bod yn esiamplau o waith teg yng Ngheredigion gan arddangos gwerth dull gweithredu o'r fath i fusnesau a'r gymuned a hyrwyddo mynediad i waith teg i bawb.

1.6 Bydd y BGC yn gwneud cysylltiadau clir â Bargen Twf Canolbarth Cymru a'r fframwaith economaidd rhanbarthol ar draws ystod o feysydd megis ynni, yr economi a sgiliau er mwyn ddatblygu dull mwy cynhwysol o fesur llwyddiant economaidd.

Amcan llesiant 2:

Cydweithio i leihau anghydraddoldebau yn ein cymunedau a defnyddio atebion cymdeithasol a gwyrdd i wella iechyd corfforol a meddyliol.

Pam yr amcan hwn:

- Mae Pandemig COVID-19 wedi creu anghydraddoldebau newydd ac wedi gwaethygu'r rhai sy'n bodoli eisoes. Mae Adroddiad Anghydraddoldeb yng Nghymru'r Dyfodol[9] yn dangos mai'r rhai sy'n byw mewn iechyd gwael, tlodi neu mewn cymunedau ymylol sydd wedi cael eu taro waethaf gan y pandemig. Yn ogystal, COVID-19 wedi tynnu sylw at y bwlch enfawr yn y dystiolaeth wrth gasglu data ar nodweddion gwarchodedig.

- Mae ein hiechyd wedi'i gysylltu'n agos ag agweddau cymdeithasol ac economaidd ar ein bywydau: o ble rydym yn cael ein geni, ble rydym yn byw ac yn gweithio, i'n cyfleoedd addysgol, ein hincwm, a'n dylanwad. Mae'r ffactorau cymdeithasol hyn yn arwain at anghydraddoldebau iechyd a llesiant ar draws pobl a chymunedau gwahanol, o ran mynediad at ofal iechyd, ac o ran y cyfleoedd sydd gennym i fyw bywydau iach. Wrth gwrs, nid dyma'r unig ffactorau a gall presgripsiynu cymdeithasol gynnig manteisio cadarnhaol a helpu i fynd i'r afael â'r materion hyn. Mae presgripsiynu cymdeithasol yn ymwneud â llesiant cyfannol a rhoi'r cyfrifoldeb am reoli iechyd gyda'r unigolyn, ac mae'n gyfrwng i rymuso a galluogi.

- Mae tystiolaeth gyson bod ymgysylltu â byd natur yn fuddiol o ran gweithgarwch corfforol a llesiant meddyliol ac mae presgripsiynu cymdeithasol hefyd yn cynnwys cael mynediad at gymorth ar faterion megis dyled a thai yn ogystal â gweithgareddau megis celf a grwpiau cymdeithasol. Mae tystiolaeth yn awgrymu y gall cael mynediad rhwydd at gymorth a threulio hyd yn oed ychydig o amser yn

[9] D MacBride-Stewart, S. a Dr Parken, A. (2021). Inequalities in a Future Wales: Areas for action in work, climate and demographic change – Full Report. [Ar-lein]. Ar gael ar: Future Trends and Inequalities in Wales (futuregenerations.wales) (Cyrchwyd: 07.02.2021).

yr awyr agored fod yn fuddiol, gan arwain ymchwilwyr i alw ar bawb i gael 'dos o natur' bob dydd. Mae ymchwil hefyd wedi dangos bod yr enillion cymdeithasol ar fuddsoddi mewn gwirfoddoli gwyrdd yn rhagorol.

- Bu diddordeb yn ddiweddar ym maes iechyd y cyhoedd mewn effeithiau cadarnhaol bod yn agos i'r arfordir ar iechyd a llesiant. Gyda phrofiad sylweddol o bresgripsiynu cymdeithasol 'gwyrdd' lle mae pobl â phroblemau iechyd meddwl megis iselder, gorbryder a phroblemau gyda defnyddio sylweddau yn cael eu cyfeirio at weithgareddau seiliedig ar natur. Fel sir arfordirol cydnabyddir potensial presgripsiynu cymdeithasol 'glas', megis therapi syrffio i hybu cysylltiad cymdeithasol, iechyd meddwl a llesiant cadarnhaol.

Ein huchelgeisiau hir-dymor:

- Rhoi sylw i anghydraddoldebau daearyddol trwy waith seiliedig ar le sydd wedi'i wreiddio yn y gymuned er mwyn sicrhau grymuso hirdymor.
- Gwella mynediad anghyfartal at fwyd iach a gweithio i wella cynaliadwyedd y system fwyd yng Ngheredigion.
- Presgripsiynu cymdeithasol gwyrdd a glas, a ddarperir gan wasanaethau sydd wedi'u cydgysylltu'n dda, yw'r dull atgyfeirio arferol a derbyniol ar gyfer gwella iechyd.
- Manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd i wella a hyrwyddo potensial cysylltedd digidol.

Beth fyddwn ni'n ei wneud:

2.1 Byddwn yn defnyddio dull partneriaethol gyda chymunedau i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau a chaledi gan ddefnyddio'r ymyriadau sy'n seiliedig ar le. Mae defnyddio dull sy'n seiliedig ar le yn galluogi mwy i waith wedi'i dargedu a'i ganolbwyntio, gan adeiladu ar gryfderau'r gymuned a nodi'r hyn sydd ei angen. Mae cymhwyso ffocws ar y cyd ar gymuned benodol, yn sicrhau amodau i bobl ffynnu a thros amser, leihau'r galw am wasanaethau. Byddwn yn canolbwyntio'n wreiddiol ar Aberteifi, tref sydd wedi cael ei tharo'n arbennig o wael gan bandemig y coronafeirws ac mae cryn dystiolaeth i ddangos ei bod yn ardal sydd â lefelau uchel o anghydraddoldebau iechyd ac amddifadedd. Bydd hyn yn cynnwys:

2.1.1 Cynnal astudiaeth waelodlin gychwynnol gyda ffocws ar fynd i'r afael â chaledi. Parhau i ganolbwyntio ar ddangosyddion caledi allweddol – amddifadedd, credyd cynhwysol, incwm aelwydydd, tlodi plant, cyflogaeth a swyddi, banciau bwyd, tai, diogelwch cymunedol, gwres/tanwydd.

2.1.2 Defnyddio dull ar gyfer Datblygu Cymunedol sy'n seiliedig ar Asedau i helpu i gysylltu pobl, gan gynnwys grwpiau anodd eu cyrraedd, plant a phobl ifanc, er mwyn helpu i greu mwy o berthnasoedd yn seiliedig ar breswylydd i breswylydd, gan adeiladu ar gyd-ddibyniaeth a dibyniaeth ar ei gilydd. Mae cysylltu pobl â'u diddordebau cyffredin a'u galluogi i gyfnewid sgiliau ac adnoddau yn helpu cymunedau i nodi a gweithredu ar y materion sydd bwysicaf iddyn nhw.

2.1.3 Mapio asedau ac adnoddau ar draws y gymuned gyfan a nodi bylchau posibl ar gyfer gweithredu ataliol, yn ogystal â chyfleoedd cyfredol a chyfleoedd posib ar gyfer rhagnodi cymdeithasol, gwyrdd a glas; integreiddio gwaith y rhagnodwyr cymdeithasol a chysylltwyr cymunedol ymhellach.

2.1.4 Bydd dysgu o'r dull hwn yn galluogi i ddulliau tebyg gael eu defnyddio mewn meysydd eraill ac yn cyfrannu at well cyfranogiad gyda chymunedau.

2.2 Datblygu Partneriaeth Bwyd Lleol ledled Ceredigion i fynd i'r afael â materion cynaliadwyedd bwyd, mynediad a fforddiadwyedd tra hefyd yn cydnabod y manteision llesiant ychwanegol y gall mentrau bwyd cymunedol/cynlluniau tyfu eu cyflwyno.

2.3 Gweithio gyda, a chefnogi, cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol. Grymuso pawb, gan gynnwys pobl ifanc, i wella mannau cymunedol a chael mynediad at fannau gwyrdd sy'n gweithio mewn ffordd i bontio'r cenedlaethau i greu cyfleoedd gweithredu cymdeithasol a fydd yn arwain at effaith wirioneddol gymunedol i wella mannau cymunedol.

2.4 Bydd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn ceisio cryfhau gwaith Rhaglen Ddigidol Tyfu Canolbarth Cymru i sicrhau dull cydgysylltiedig er mwyn manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd i wella'r seilwaith digidol a chysylltiadau.

2.5 Defnyddio dull partneriaethol o gynyddu'r nifer o'r genhedlaeth bresennol a chenhedlaeth y dyfodol sy'n cymryd rhan mewn chwaraeon a gweithgareddau corfforol ar draws y sir, gyda chysylltiadau priodol wedi'u gwneud i gael mynediad i fannau gwyrdd.

2.6 Bydd Cyrff Cyhoeddus trwy waith y BGC yn canolbwyntio ar ac yn cydweithio i ddarparu gweithgareddau ataliol sylfaenol ac eilaidd sy'n mynd i'r afael ag Iechyd a Lles.

Amcan llesiant 3: **Cydweithio i gyflawni mentrau datgarboneiddio yng Ngheredigion i ddiogelu a gwella ein hadnoddau naturiol.**
Pam yr amcan hwn: O'n hasesiad llesiant, rydym yn gwybod mae Newid Hinsawdd yn parhau i fod yn un o heriau allweddol i ni ac i genedlaethau'r dyfodol. Mae'r Asesiad yn dangos y gwerth mae pobl leol yn gosod ar ei amgylchedd lleol ac ar y rôl allweddol mae'n chwarae ar ei lesiant, ond mae angen cymryd camau nawr i ddiogelu'r amgylchedd ac i liniaru'r effeithiau ar yr amgylchedd ac ar y fioamrywiaeth o'n cwmpas. • Bydd datgarboneiddio yn heriol ac mae angen ystyried yn ofalus sut i'w weithredu. • Mae plant yn teimlo eu bod wedi'u cysylltu â'r amgylchedd naturiol ac yn ymwybodol iawn o'r angen i'w warchod[10]. • Mae ymwybyddiaeth a phryderon pobl ifanc am warchod yr amgylchedd yn parhau i dyfu[11]. • Roedd pobl ifanc yn poeni mwyaf am dipio anghyfreithlon a cholled ardaloedd gwyrdd[12].
Ein huchelgeisiau hir-dymor: • Cyflawni gweithgarwch datgarboneiddio o fewn cymunedau a sefydliadau'r BGC. • Cyrraedd statws Sero Net erbyn 2030. • Uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer adferiad gwyrdd. • Paratoi ar gyfer effeithiau newid hinsawdd.

[10] Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion (2022). 'Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022'. [Ar-lein]. Ar gael ar: Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022 (Cyrchwyd: 10.10.22).
[11] Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion (2022). 'Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022'. [Ar-lein]. Ar gael ar: Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022 (Cyrchwyd: 10.10.22).
[12] Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion (2022). 'Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022'. [Ar-lein]. Ar gael ar: Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022 (Cyrchwyd: 10.10.22).

Beth fyddwn ni'n ei wneud:

3.1 Cyflawni gweithgarwch datgarboneiddio i gefnogi uchelgais Llywodraeth Cymru i gael sector cyhoeddus sero net erbyn 2030

3.2 Ceisio gwella ansawdd aer, dŵr a'r amgylchedd trwy gefnogi mesurau atal llygredd, gan sicrhau bod cysylltiadau'n cael eu gwneud ag Amcan 2 o ran gweithio gyda chymunedau a chefnogi cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol (cam 2.3).

3.3 Ceisio gwarchod a gwella iechyd a chydnerthedd ein hecosystemau i fynd i'r afael â'r argyfwng natur a chefnogi gweithredu cynllun ffermio cynaliadwy Llywodraeth Cymru yng Ngheredigion.

3.4 Cynnal Asesiad Risg a Chyfleoedd Newid Hinsawdd a helpu i ddatblygu cymunedau ymaddasol a chydnerth mewn ymateb i newid hinsawdd, gan annog arloesi a datblygu atebion sy'n seiliedig ar natur.

3.5 Manteisio i'r eithaf ar y cyfle i uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer adferiad gwyrdd gan sicrhau bod cysylltiadau yn cael eu gwneud â cham 1.1, o ran cynyddu sgiliau trigolion Ceredigion i gwrdd â chyfleoedd gyrfa yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat sy'n addas ar gyfer y dyfodol.

3.6 Mae sefydliadau'r BGC yn ymrwymo i Siarter Teithio Iach sy'n hyrwyddo cerdded, beicio, trafnidiaeth gyhoeddus a defnydd o gerbydau allyriadau isel iawn, gan gydnabod y cyfraniad cadarnhaol sydd gan hyn ar wella cysylltiadau cymdeithasol, iechyd corfforol a meddyliol yn ogystal â lleihau allyriadau carbon yn ogystal â chyfrannu at dwristiaeth gynaliadwy.

3.7 Gweithio gyda darparwyr tai a rhanddeiliaid eraill i sicrhau tai o ansawdd da a phriodol i bawb, gydag systemau ynni effeithlon.

Amcan llesiant 4:

Cydweithio er mwyn i gymunedau deimlo'n ddiogel ac wedi'u cysylltu, gan hyrwyddo amrywiaeth ddiwylliannol a chynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg.

Pam yr amcan hwn:

- Gwyddom fod cysylltiad cryf efo iaith a diwylliant yng Ngheredigion a bydd darparu cyfleoedd i bobl i ddysgu a gwella ei sgiliau iaith Cymraeg yn hanfodol er mwyn cadw'r iaith yn fyw i genedlaethau'r dyfodol. Dynododd yr Arolwg Lles bod siarad Cymraeg yn hynod o bwysig er mwyn cynnig ymdeimlad o gynhwysiant a hunaniaeth, sy'n gallu cael canlyniadau lles cadarnhaol[13]. Ystyrir bod Ceredigion yn un o gadarnleoedd yr iaith Gymraeg ac mewn byd sy'n globaleiddio, gall hunaniaeth arbennig, megis bod yn Gymro neu'n Gymraes, fod yn brofiad cyffrous a chyfoethog. Mae ymchwil yn dangos y gall datblygu'r Gymraeg yn ystod blynyddoedd cynnar annog ymdeimlad o berthyn, a chynnig llwybr at gyfleoedd diwylliannol a chymdeithasol newydd megis llenyddiaeth, cerddoriaeth, ffilm a theatr yn nes ymlaen mewn bywyd. Hefyd, mae sicrhau bod siaradwyr Cymraeg yn pasio'r iaith ymlaen i'r genhedlaeth nesaf a bod plant yn cael cyfleoedd i gymdeithasu yn yr iaith yn eu hardaloedd lleol yn hanfodol i oroesiad y Gymraeg.

- Mae ymgysylltiad cymdeithasol yn sbardun allweddol canlyniadau lles. Ar lefel gymdeithasol, mae pobl a chymunedau cydnerth ac sydd â chysylltiadau da yn hapusach ac yn iachach, ac yn gallu siapio eu bywydau mewn ffordd gadarnhaol yn well[14]. Mae sicrhau cymunedau â chysylltiadau da yn dod yn bwysicach, ac yn 2020, lansiodd Llywodraeth Cymru ei strategaeth gyntaf; 'Cysylltu Cymunedau', er mwyn mynd i'r afael â digartrefedd ac ynysu cymdeithasol a meithrin cysylltiad cymdeithasol cryfach. Mae hyn yn arbennig o bwysig mewn ardaloedd gwledig fel Ceredigion, oherwydd y gallai rhwystrau strwythurol gyfyngu ar ymgysylltiad, a allai arwain at unigrwydd ac ynysu cymdeithasol tybiedig.

- Er gwaetha'r ffigurau troseddu isel yng Ngheredigion, mae teimlo'n ddiogel yn hanfodol o hyd i lesiant, ac mae'n nodwedd amlwg yn y arolwg llesiant a'r digwyddiadau ar gyfer rhanddeiliaid. Ond ar draws yr holl ymatebion, teimlo'n ddiogel yn eu cartref eu hunain oedd yr thema unigol bwysicaf, a nodwyd gan 61% o'r ymatebwyr[15]. Er bod y canfyddiad o droseddu yn tueddu i fod yn uwch na realiti troseddu, nid yw'n hollol glir pam y daeth yr ymdeimlad ehangach o deimlo'n ddiogel i'r amlwg mor aml yn ystod yr ymgynghoriad.

Ein hamcanion hir-dymor:

- Ceredigion yn fan lle mae amrywiaeth ddiwylliannol a'r Gymraeg yn cael eu dathlu.

[13] Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion (2022). 'Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022'. [Ar-lein]. Ar gael ar: Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022 (Cyrchwyd: 10.10.22).
[14] Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion (2022). 'Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022'. [Ar-lein]. Ar gael ar: Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022 (Cyrchwyd: 10.10.22).
[15] Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion (2022). 'Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022'. [Ar-lein]. Ar gael ar: Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022 (Cyrchwyd: 10.10.22).

- Y gymuned yn cael ei chynnwys er mwyn i bobl deimlo eu bod wedi'u grymuso ac yn wybodus er mwyn sicrhau diogelwch cymunedol lleol.

- Ceredigion yn lle diogel gydag amgylchedd awyr agored hygyrch ac iach y mae pawb yn ei ddefnyddio a'i fwynhau.

Beth fyddwn ni'n ei wneud:

4.1 Bydd y BGC yn cefnogi Strategaeth Ddiwylliannol Ceredigion a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir. Bydd yn strategaeth gymunedol i ddefnyddio ein diwylliant a'n hanes i wneud i bobl deimlo eu bod yn perthyn i'w cymuned, wedi buddsoddi ynddi ac yn cael eu gwerthfawrogi. Mae diwylliant yn cyfrannu at gydlyniant cymdeithasol a thrwy gael balchder yn y gorffennol gall helpu i siapio'r dyfodol. Oherwydd y cysylltiadau posibl gyda llesiant Cymdeithasol, bydd cysylltiadau'n cael eu gwneud gyda gweithio ar sail lleoedd o dan amcan 2.

4.2 Gweithredu Strategaeth y Gymraeg newydd a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir, gan adlewyrchu'r angen i fynd i'r afael â'r gostyngiad mewn siaradwyr Cymraeg fel y nodwyd yng Nghyfrifiad 2021. Bydd holl bartneriaid y BGC yn ystyried beth fydd eu camau nesaf y tu hwnt i weithredu gofynion statudol Mesur y Gymraeg, i annog y defnydd o'r Gymraeg a diwylliant Cymru yn y gweithle a chryfhau'r ymdeimlad o le, cymuned a pherthyn.

4.3 Caiff Asesiad Strategol o Droseddau ac Anhrefn Ceredigion ei gynnal i lywio blaenoriaethau'r Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol a helpu i ddeall ofn troseddu yng Ngheredigion.

4.4 Cynhelir cyfarfodydd Monitro Tensiwn Cymunedol gyda sefydliadau partner i nodi dangosyddion cynnar o densiynau sy'n datblygu o fewn cymunedau a gweithredu ffrydiau gwaith ymyrraeth gynnar ac atal yn yr ardaloedd hynny.

4.5 Bydd partneriaid yn parhau i gydweithio i gefnogi a chroesawu ceiswyr lloches a ffoaduriaid i Geredigion.

4.6 Gweithio mewn partneriaeth i ddangos ymrwymiad clir i gefnogi ac ymgorffori nodau ac amcanion y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol: Cymru Wrth-hiliol.

Cyflawni a Monitro Cynnydd

Trefniadau Llywodraethu a Chyflawni'r Cynllun

Strwythur gweithredol y Grwpiau Prosiect: Bydd pob Grŵp Prosiect yn cael ei gadeirio gan gynrychiolydd o blith un o bartneriaid y BGC. Gan ganolbwyntio yn y lle cyntaf ar agenda strategol, bydd aelodaeth y grwpiau yn cynnwys y cynrychiolwyr ar draws y sefydliadau sydd ag iddynt y statws priodol ond bydd yn hyblyg o ran medru cynnwys y swyddogion a'r staff cywir ynghyd ag eraill (y cyhoedd a grwpiau buddiannau arbennig) er mwyn cydgynhyrchu gwasanaethau a'u darparu mewn modd effeithiol. Bydd y BGC a'r Grwpiau Prosiect yn cael eu cefnogi gan Bartneriaeth Tlodi. Mae'r Grwpiau Prosiect yn dod yn uniongyrchol o dan drefniadau llywodraethu'r BGC, a fydd yn caniatáu i'r fforymau fabwysiadu dull gweithredu mwy hyblyg gan roi'r gallu iddynt adrodd ynghylch eithriadau ac uchafbwyntiau i'r BGC. Mi fydd pob Grŵp Prosiect yn datblygu cynllun cyflawni a chynllunio prosiect a fydd yn cael ei gyhoeddi ar wefan y BGC. Bydd y cynllun cyflawni yn rhoi eglurder ar y camau yr ydym yn bwriadu eu cymryd i gyflawni'r Camau Gweithredu yn y Cynllun hwn ac yn nodi'r partneriaid a'r rhanddeiliaid fydd yn gyfrifol am eu cyflwyno.

Monitro ein perfformiad

Bydd y BGC yn monitro'r gwaith o gyflawni'r Cynllun hwn, a byddwn yn datblygu offeryn adrodd yn seiliedig ar egwyddorion rheoli prosiect. Byddwn yn cynllunio dangosyddion sy'n addas ar gyfer y Cynllun ac sy'n berthnasol ar gyfer ein hardal leol.

Craffu

Mae Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu Cyngor Sir Ceredigion yn gyfrifol am gael trosolwg o effeithiolrwydd cyffredinol BGC Ceredigion trwy adolygu neu graffu ar y penderfyniadau a wneir neu'r camau a gymerir gan y Bwrdd, a thrwy adolygu neu graffu ar drefniadau llywodraethu'r Bwrdd.

Adroddiad Blynyddol

Fel rhan o'n trefniadau monitro, byddwn yn paratoi Adroddiad Blynyddol a fydd yn nodi manylion y camau a gymerwyd gan y BGC er mwyn sicrhau bod pob un o'r Amcanion Llesiant yn cael eu cyflawni.

Sut mae'r rhain yn cyfrannu at y Saith Nod Llesiant

Cymru lewyrchus

Cymdeithas arloesol, gynhyrchiol, carbon isel sy'n cydnabod y terfynau sydd ar yr amgylchedd bydeang ac sydd, o ganlyniad, yn defnyddio adnoddau mewn modd effeithlon a chymesur (gan gynnwys gweithredu ar newid yn yr hinsawdd); ac sy'n datblygu poblogaeth fedrus ac addysgedig mewn economi sy'n cynhyrchu cyfoeth ac yn cynnig cyfleoedd cyflogaeth, gan ganiatáu i bobl fanteisio ar y cyfoeth a gynhyrchir drwy gael gafael ar waith addas.

0.1	Bydd y BGC yn blaenoriaethu mynd i'r afael â chaledi a thlodi mewn ymateb i'r argyfwng costau byw, gan groesgyfeirio at y pileri llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.
0.2	Bydd yr is-grŵp tlodi yn gweithredu fel llais i'r rhai sy'n cael eu heffeithio gan dlodi a chaledi yng Ngheredigion. Y grŵp hwn fydd y llygaid a'r clustiau, gan wybod beth sydd ei angen ar gymunedau a dinasyddion a'r wybodaeth sydd gan bartneriaid. Bydd buddion ac adnoddau i liniaru effaith tlodi yn cael eu casglu a'u rhannu mewn ffordd gydlynol er mwyn sicrhau ei fod yn cyrraedd pawb sydd angen cymorth.
0.3	Bydd yr Is-grŵp tlodi sy'n cynnwys rhwydwaith o sefydliadau partner yn craffu ar waith y BGC i wella'r gwaith a wneir i frwydro yn erbyn tlodi ar draws pob un o'r pedwar amcan.
1.1	Byddwn yn gweithio ar y cyd gyda phartneriaid, gan gynnwys y Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol, gan gynnwys partïon sydd â diddordeb mewn cynnal archwiliadau yn y gweithlu a nodi bylchau sgiliau i helpu i gynllunio ein gweithlu yn y dyfodol; cynyddu sgiliau trigolion Ceredigion i gwrdd â chyfleoedd gyrfa yn y sector gyhoeddus a'r sector preifat ac anghenion lleol, sy'n addas ar gyfer y dyfodol, gan gynnwys uwchsgilio ac ail-hyfforddi ar gyfer economi werdd.
1.2	Byddwn yn gweithio ar y cyd ac yn hyrwyddo dull gweithredu ar draws ein sefydliadau, gan gryfhau rhaglenni prentisiaethau a chyfleoedd gwirfoddoli sy'n darparu sgiliau ar gyfer cyflogaeth, yn helpu i gysylltu ag eraill yn ogystal â chyfrannu at well iechyd meddwl ac iechyd corfforol.
1.3	Bydd grŵp partneriaeth yn cael ei sefydlu i gyflawni Cronfa Ffyniant Gyffredin y DU. Bydd hyn yn sicrhau trosolwg traws-sefydliadol a dull gweithredu ar y cyd ar gyfer mynd i'r afael â blaenoriaethau lleol. Bydd hyn hefyd yn hwyluso alinio ffrydiau ariannu lle bo'n briodol a sicrhau bod yr Amcanion Llesiant yn cael eu hystyried a bod yr egwyddor o ddatblygu cynaliadwy yn cael ei weithredu.
1.4	Trwy gaffael, bydd sefydliadau'r BGC yn gwneud defnydd y mwyaf o gyflenwyr lleol ar gyfer ei nwyddau, ei wasanaethau a'i waith.

1.5	Bydd holl sefydliadau'r BGC yn ymrwymo i ddatblygu meddylfryd gwaith teg, rhoi gwaith teg wrth wraidd polisïau a chynlluniau, creu gwaith teg a bod yn esiamplau o waith teg yng Ngheredigion gan arddangos gwerth dull gweithredu o'r fath i fusnesau a'r gymuned a hyrwyddo mynediad i waith teg i bawb.
1.6	Bydd y BGC yn gwneud cysylltiadau clir â Bargen Twf Canolbarth Cymru a'r fframwaith economaidd rhanbarthol ar draws ystod o feysydd megis ynni, yr economi a sgiliau er mwyn ddatblygu dull mwy cynhwysol o fesur llwyddiant economaidd.
2.1	Byddwn yn defnyddio dull partneriaethol gyda chymunedau i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau a chaledi gan ddefnyddio'r ymyriadau sy'n seiliedig ar le. Mae defnyddio dull sy'n seiliedig ar le yn galluogi mwy i waith wedi'i dargedu a'i ganolbwyntio, gan adeiladu ar gryfderau'r gymuned a nodi'r hyn sydd ei angen. Mae cymhwyso ffocws ar y cyd ar gymuned benodol, yn sicrhau amodau i bobl ffynnu a thros amser, leihau'r galw am wasanaethau. Byddwn yn canolbwyntio'n wreiddiol ar Aberteifi, tref sydd wedi cael ei tharo'n arbennig o wael gan bandemig y coronafeirws ac mae cryn dystiolaeth i ddangos ei bod yn ardal sydd â lefelau uchel o anghydraddoldebau iechyd ac amddifadedd.
2.4	Bydd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn ceisio cryfhau gwaith Rhaglen Ddigidol Tyfu Canolbarth Cymru i sicrhau dull cydgysylltiedig er mwyn manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd i wella'r seilwaith digidol a chysylltiadau.
3.1	Cyflawni gweithgarwch datgarboneiddio i gefnogi gwireddu uchelgais Llywodraeth Cymru o gael sector cyhoeddus sero net erbyn 2030.
3.3	Ceisio gwarchod a gwella iechyd a chydnerthedd ein hecosystemau i fynd i'r afael â'r argyfwng natur a chefnogi gweithredu cynllun ffermio cynaliadwy Llywodraeth Cymru yng Ngheredigion.
3.5	Manteisio i'r eithaf ar y cyfle i uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer adferiad gwyrdd gan sicrhau bod cysylltiadau yn cael eu gwneud â cham 1.1, o ran cynyddu sgiliau trigolion Ceredigion i gwrdd â chyfleoedd gyrfa yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat sy'n addas ar gyfer y dyfodol.
3.6	Mae sefydliadau'r BGC yn ymrwymo i Siarter Teithio Iach sy'n hyrwyddo cerdded, beicio, trafnidiaeth gyhoeddus a defnydd o gerbydau allyriadau isel iawn, gan gydnabod y cyfraniad cadarnhaol sydd gan hyn ar wella cysylltiadau cymdeithasol, iechyd corfforol a meddyliol yn ogystal â lleihau allyriadau carbon yn ogystal â chyfrannu at dwristiaeth gynaliadwy.
Cymru gydnerth	

Cenedl sy'n cynnal ac yn gwella amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau iach gweithredol sy'n cynnal cydnerthedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol ynghyd â'r gallu i addasu i newid (er enghraifft newid yn yr hinsawdd)	
0.1	Bydd y BGC yn blaenoriaethu mynd i'r afael â chaledi a thlodi mewn ymateb i'r argyfwng costau byw, gan groesgyfeirio at y pileri llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.
0.2	Bydd yr is-grŵp tlodi yn gweithredu fel llais i'r rhai sy'n cael eu heffeithio gan dlodi a chaledi yng Ngheredigion. Y grŵp hwn fydd y llygaid a'r clustiau, gan wybod beth sydd ei angen ar gymunedau a dinasyddion a'r wybodaeth sydd gan bartneriaid. Bydd buddion ac adnoddau i liniaru effaith tlodi yn cael eu casglu a'u rhannu mewn ffordd gydlynol er mwyn sicrhau ei fod yn cyrraedd pawb sydd angen cymorth.
0.3	Bydd yr Is-grŵp tlodi sy'n cynnwys rhwydwaith o sefydliadau partner yn craffu ar waith y BGC i wella'r gwaith a wneir i frwydro yn erbyn tlodi ar draws pob un o'r pedwar amcan.
1.1	Byddwn yn gweithio ar y cyd gyda phartneriaid, gan gynnwys y Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol, gan gynnwys partïon sydd â diddordeb mewn cynnal archwiliadau yn y gweithlu a nodi bylchau sgiliau i helpu i gynllunio ein gweithlu yn y dyfodol; cynyddu sgiliau trigolion Ceredigion i gwrdd â chyfleoedd gyrfa yn y sector gyhoeddus a'r sector preifat ac anghenion lleol, sy'n addas ar gyfer y dyfodol, gan gynnwys uwchsgilio ac ail-hyfforddi ar gyfer economi werdd.
1.2	Byddwn yn gweithio ar y cyd ac yn hyrwyddo dull gweithredu ar draws ein sefydliadau, gan gryfhau rhaglenni prentisiaethau a chyfleoedd gwirfoddoli sy'n darparu sgiliau ar gyfer cyflogaeth, yn helpu i gysylltu ag eraill yn ogystal â chyfrannu at well iechyd meddwl ac iechyd corfforol.
1.6	Bydd y BGC yn gwneud cysylltiadau clir â Bargen Twf Canolbarth Cymru a'r fframwaith economaidd rhanbarthol ar draws ystod o feysydd megis ynni, yr economi a sgiliau er mwyn ddatblygu dull mwy cynhwysol o fesur llwyddiant economaidd.
2.1	Byddwn yn defnyddio dull partneriaethol gyda chymunedau i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau a chaledi gan ddefnyddio'r ymyriadau sy'n seiliedig ar le. Mae defnyddio dull sy'n seiliedig ar le yn galluogi mwy i waith wedi'i dargedu a'i ganolbwyntio, gan adeiladu ar gryfderau'r gymuned a nodi'r hyn sydd ei angen. Mae cymhwyso ffocws ar y cyd ar gymuned benodol, yn sicrhau amodau i bobl ffynnu a thros amser, leihau'r galw am wasanaethau. Byddwn yn canolbwyntio'n wreiddiol ar Aberteifi, tref sydd wedi cael ei tharo'n arbennig o wael gan bandemig y coronafeirws ac mae cryn dystiolaeth i ddangos ei bod yn ardal sydd â lefelau uchel o anghydraddoldebau iechyd ac amddifadedd.

Tudalen 195

2.2	Datblygu Partneriaeth Bwyd Lleol ledled Ceredigion i fynd i'r afael â materion cynaliadwyedd bwyd, mynediad a fforddiadwyedd tra hefyd yn cydnabod y manteision llesiant ychwanegol y gall mentrau bwyd cymunedol/cynlluniau tyfu eu cyflwyno.
2.3	Gweithio gyda, a chefnogi, cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol. Grymuso pawb, gan gynnwys pobl ifanc, i wella mannau cymunedol a chael mynediad at fannau gwyrdd sy'n gweithio mewn ffordd i bontio'r cenedlaethau i greu cyfleoedd gweithredu cymdeithasol a fydd yn arwain at effaith wirioneddol gymunedol i wella mannau cymunedol.
2.4	Bydd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn ceisio cryfhau gwaith Rhaglen Ddigidol Tyfu Canolbarth Cymru i sicrhau dull cydgysylltiedig er mwyn manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd i wella'r seilwaith digidol a chysylltiadau.
2.6	Bydd Cyrff Cyhoeddus trwy waith y BGC yn canolbwyntio ar ac yn cydweithio i ddarparu gweithgareddau ataliol sylfaenol ac eilaidd sy'n mynd i'r afael ag Iechyd a Lles.
3.1	Cyflawni gweithgarwch datgarboneiddio i gefnogi uchelgais Llywodraeth Cymru i gael sector cyhoeddus sero net erbyn 2030
3.2	Ceisio gwella ansawdd aer, dŵr a'r amgylchedd trwy gefnogi mesurau atal llygredd, gan sicrhau bod cysylltiadau'n cael eu gwneud ag Amcan 2 o ran gweithio gyda chymunedau a chefnogi cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol (cam 2.3).
3.3	Ceisio gwarchod a gwella iechyd a chydnerthedd ein hecosystemau i fynd i'r afael â'r argyfwng natur a chefnogi gweithredu cynllun ffermio cynaliadwy Llywodraeth Cymru yng Ngheredigion.
3.4	Cynnal Asesiad Risg a Chyfleoedd Newid Hinsawdd a helpu i ddatblygu cymunedau ymaddasol a chydnerth mewn ymateb i newid hinsawdd, gan annog arloesi a datblygu atebion sy'n seiliedig ar natur.
3.5	Manteisio i'r eithaf ar y cyfle i uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer adferiad gwyrdd gan sicrhau bod cysylltiadau yn cael eu gwneud â cham 1.1, o ran cynyddu sgiliau trigolion Ceredigion i gwrdd â chyfleoedd gyrfa yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat sy'n addas ar gyfer y dyfodol.
3.6	Mae sefydliadau'r BGC yn ymrwymo i Siarter Teithio Iach sy'n hyrwyddo cerdded, beicio, trafnidiaeth gyhoeddus a defnydd o gerbydau allyriadau isel iawn, gan gydnabod y cyfraniad cadarnhaol sydd gan hyn ar wella cysylltiadau cymdeithasol, iechyd corfforol a meddyliol yn ogystal â lleihau allyriadau carbon yn ogystal â chyfrannu at dwristiaeth gynaliadwy.
3.7	Gweithio gyda darparwyr tai a rhanddeiliaid eraill i sicrhau tai o ansawdd da a phriodol i bawb, gydag systemau ynni effeithlon.

4.1	Bydd y BGC yn cefnogi Strategaeth Ddiwylliannol Ceredigion a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir. Bydd yn strategaeth gymunedol i ddefnyddio ein diwylliant a'n hanes i wneud i bobl deimlo eu bod yn perthyn i'w cymuned, wedi buddsoddi ynddi ac yn cael eu gwerthfawrogi. Mae diwylliant yn cyfrannu at gydlyniant cymdeithasol a thrwy gael balchder yn y gorffennol gall helpu i siapio'r dyfodol. Oherwydd y cysylltiadau posibl gyda llesiant Cymdeithasol, bydd cysylltiadau'n cael eu gwneud gyda gweithio ar sail lleoedd o dan amcan 2.
4.2	Gweithredu Strategaeth y Gymraeg newydd a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir, gan adlewyrchu'r angen i fynd i'r afael â'r gostyngiad mewn siaradwyr Cymraeg fel y nodwyd yng Nghyfrifiad 2021. Bydd holl bartneriaid y BGC yn ystyried beth fydd eu camau nesaf y tu hwnt i weithredu gofynion statudol Mesur y Gymraeg, i annog y defnydd o'r Gymraeg a diwylliant Cymru yn y gweithle a chryfhau'r ymdeimlad o le, cymuned a pherthyn.
4.3	Caiff Asesiad Strategol o Droseddau ac Anhrefn Ceredigion ei gynnal i lywio blaenoriaethau'r Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol a helpu i ddeall ofn troseddu yng Ngheredigion.
4.4	Cynhelir cyfarfodydd Monitro Tensiwn Cymunedol gyda sefydliadau partner i nodi dangosyddion cynnar o densiynau sy'n datblygu o fewn cymunedau a gweithredu ffrydiau gwaith ymyrraeth gynnar ac atal yn yr ardaloedd hynny.
4.6	Gweithio mewn partneriaeth i ddangos ymrwymiad clir i gefnogi ac ymgorffori nodau ac amcanion y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol: Cymru Wrth-hiliol.

Cymru sy'n fwy cyfartal

Cymdeithas sy'n galluogi pobl i gyflawni eu potensial ni waeth beth fo'u cefndir neu eu hamgylchiadau (gan gynnwys eu cefndir a'u hamgylchiadau cymdeithasol-economaidd).

0.1	Bydd y BGC yn blaenoriaethu mynd i'r afael â chaledi a thlodi mewn ymateb i'r argyfwng costau byw, gan groesgyfeirio at y pileri llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.
0.2	Bydd yr is-grŵp tlodi yn gweithredu fel llais i'r rhai sy'n cael eu heffeithio gan dlodi a chaledi yng Ngheredigion. Y grŵp hwn fydd y llygaid a'r clustiau, gan wybod beth sydd ei angen ar gymunedau a dinasyddion a'r wybodaeth sydd gan bartneriaid. Bydd buddion ac adnoddau i liniaru effaith tlodi yn cael eu casglu a'u rhannu mewn ffordd gydlynol er mwyn sicrhau ei fod yn cyrraedd pawb sydd angen cymorth.
0.3	Bydd yr Is-grŵp tlodi sy'n cynnwys rhwydwaith o sefydliadau partner yn craffu ar waith y BGC i wella'r gwaith a wneir i frwydro yn erbyn tlodi ar draws pob un o'r pedwar amcan.

1.1	Byddwn yn gweithio ar y cyd gyda phartneriaid, gan gynnwys y Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol, gan gynnwys partïon sydd â diddordeb mewn cynnal archwiliadau yn y gweithlu a nodi bylchau sgiliau i helpu i gynllunio ein gweithlu yn y dyfodol; cynyddu sgiliau trigolion Ceredigion i gwrdd â chyfleoedd gyrfa yn y sector gyhoeddus a'r sector preifat ac anghenion lleol, sy'n addas ar gyfer y dyfodol, gan gynnwys uwchsgilio ac ail-hyfforddi ar gyfer economi werdd.
1.5	Bydd holl sefydliadau'r BGC yn ymrwymo i ddatblygu meddylfryd gwaith teg, rhoi gwaith teg wrth wraidd polisïau a chynlluniau, creu gwaith teg a bod yn esiamplau o waith teg yng Ngheredigion gan arddangos gwerth dull gweithredu o'r fath i fusnesau a'r gymuned a hyrwyddo mynediad i waith teg i bawb.
2.1	Byddwn yn defnyddio dull partneriaethol gyda chymunedau i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau a chaledi gan ddefnyddio'r ymyriadau sy'n seiliedig ar le. Mae defnyddio dull sy'n seiliedig ar le yn galluogi mwy i waith wedi'i dargedu a'i ganolbwyntio, gan adeiladu ar gryfderau'r gymuned a nodi'r hyn sydd ei angen. Mae cymhwyso ffocws ar y cyd ar gymuned benodol, yn sicrhau amodau i bobl ffynnu a thros amser, leihau'r galw am wasanaethau. Byddwn yn canolbwyntio'n wreiddiol ar Aberteifi, tref sydd wedi cael ei tharo'n arbennig o wael gan bandemig y coronafeirws ac mae cryn dystiolaeth i ddangos ei bod yn ardal sydd â lefelau uchel o anghydraddoldebau iechyd ac amddifadedd.
2.2	Datblygu Partneriaeth Bwyd Lleol ledled Ceredigion i fynd i'r afael â materion cynaliadwyedd bwyd, mynediad a fforddiadwyedd tra hefyd yn cydnabod y manteision llesiant ychwanegol y gall mentrau bwyd cymunedol/cynlluniau tyfu eu cyflwyno.
2.3	Gweithio gyda, a chefnogi, cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol. Grymuso pawb, gan gynnwys pobl ifanc, i wella mannau cymunedol a chael mynediad at fannau gwyrdd sy'n gweithio mewn ffordd i bontio'r cenedlaethau i greu cyfleoedd gweithredu cymdeithasol a fydd yn arwain at effaith wirioneddol gymunedol i wella mannau cymunedol.
2.5	Defnyddio dull partneriaethol o gynyddu'r nifer o'r genhedlaeth bresennol a chenhedlaeth y dyfodol sy'n cymryd rhan mewn chwaraeon a gweithgareddau corfforol ar draws y sir, gyda chysylltiadau priodol wedi'u gwneud i gael mynediad i fannau gwyrdd.
2.6	Bydd Cyrff Cyhoeddus trwy waith y BGC yn canolbwyntio ar ac yn cydweithio i ddarparu gweithgareddau ataliol sylfaenol ac eilaidd sy'n mynd i'r afael ag Iechyd a Lles.
3.2	Ceisio gwella ansawdd aer, dŵr a'r amgylchedd trwy gefnogi mesurau atal llygredd, gan sicrhau bod cysylltiadau'n cael eu gwneud ag Amcan 2 o ran gweithio gyda chymunedau a chefnogi cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol (cam 2.3).

3.4	Cynnal Asesiad Risg a Chyfleoedd Newid Hinsawdd a helpu i ddatblygu cymunedau ymaddasol a chydnerth mewn ymateb i newid hinsawdd, gan annog arloesi a datblygu atebion sy'n seiliedig ar natur.
3.6	Mae sefydliadau'r BGC yn ymrwymo i Siarter Teithio Iach sy'n hyrwyddo cerdded, beicio, trafnidiaeth gyhoeddus a defnydd o gerbydau allyriadau isel iawn, gan gydnabod y cyfraniad cadarnhaol sydd gan hyn ar wella cysylltiadau cymdeithasol, iechyd corfforol a meddyliol yn ogystal â lleihau allyriadau carbon yn ogystal â chyfrannu at dwristiaeth gynaliadwy.
3.7	Gweithio gyda darparwyr tai a rhanddeiliaid eraill i sicrhau tai o ansawdd da a phriodol i bawb, gydag systemau ynni effeithlon.
4.1	Bydd y BGC yn cefnogi Strategaeth Ddiwylliannol Ceredigion a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir. Bydd yn strategaeth gymunedol i ddefnyddio ein diwylliant a'n hanes i wneud i bobl deimlo eu bod yn perthyn i'w cymuned, wedi buddsoddi ynddi ac yn cael eu gwerthfawrogi. Mae diwylliant yn cyfrannu at gydlyniant cymdeithasol a thrwy gael balchder yn y gorffennol gall helpu i siapio'r dyfodol. Oherwydd y cysylltiadau posibl gyda llesiant Cymdeithasol, bydd cysylltiadau'n cael eu gwneud gyda gweithio ar sail lleoedd o dan amcan 2.
4.2	Gweithredu Strategaeth y Gymraeg newydd a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir, gan adlewyrchu'r angen i fynd i'r afael â'r gostyngiad mewn siaradwyr Cymraeg fel y nodwyd yng Nghyfrifiad 2021. Bydd holl bartneriaid y BGC yn ystyried beth fydd eu camau nesaf y tu hwnt i weithredu gofynion statudol Mesur y Gymraeg, i annog y defnydd o'r Gymraeg a diwylliant Cymru yn y gweithle a chryfhau'r ymdeimlad o le, cymuned a pherthyn.
4.3	Caiff Asesiad Strategol o Droseddau ac Anhrefn Ceredigion ei gynnal i lywio blaenoriaethau'r Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol a helpu i ddeall ofn troseddu yng Ngheredigion.
4.4	Cynhelir cyfarfodydd Monitro Tensiwn Cymunedol gyda sefydliadau partner i nodi dangosyddion cynnar o densiynau sy'n datblygu o fewn cymunedau a gweithredu ffrydiau gwaith ymyrraeth gynnar ac atal yn yr ardaloedd hynny.
4.5	Bydd partneriaid yn parhau i gydweithio i gefnogi a chroesawu ceiswyr lloches a ffoaduriaid i Geredigion.
4.6	Gweithio mewn partneriaeth i ddangos ymrwymiad clir i gefnogi ac ymgorffori nodau ac amcanion y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol: Cymru Wrth-hiliol.
Cymru Iachach	

Cymdeithas lle mae llesiant corfforol a meddyliol pobl cystal â phosibl a lle deellir dewisiadau ac ymddygiadau sydd o fudd i iechyd yn y dyfodol	
0.1	Bydd y BGC yn blaenoriaethu mynd i'r afael â chaledi a thlodi mewn ymateb i'r argyfwng costau byw, gan groesgyfeirio at y pileri llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.
0.2	Bydd yr is-grŵp tlodi yn gweithredu fel llais i'r rhai sy'n cael eu heffeithio gan dlodi a chaledi yng Ngheredigion. Y grŵp hwn fydd y llygaid a'r clustiau, gan wybod beth sydd ei angen ar gymunedau a dinasyddion a'r wybodaeth sydd gan bartneriaid. Bydd buddion ac adnoddau i liniaru effaith tlodi yn cael eu casglu a'u rhannu mewn ffordd gydlynol er mwyn sicrhau ei fod yn cyrraedd pawb sydd angen cymorth.
0.3	Bydd yr Is-grŵp tlodi sy'n cynnwys rhwydwaith o sefydliadau partner yn craffu ar waith y BGC i wella'r gwaith a wneir i frwydro yn erbyn tlodi ar draws pob un o'r pedwar amcan.
1.2	Byddwn yn gweithio ar y cyd ac yn hyrwyddo dull gweithredu ar draws ein sefydliadau, gan gryfhau rhaglenni prentisiaethau a chyfleoedd gwirfoddoli sy'n darparu sgiliau ar gyfer cyflogaeth, yn helpu i gysylltu ag eraill yn ogystal â chyfrannu at well iechyd meddwl ac iechyd corfforol.
2.1	Byddwn yn defnyddio dull partneriaethol gyda chymunedau i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau a chaledi gan ddefnyddio'r ymyriadau sy'n seiliedig ar le. Mae defnyddio dull sy'n seiliedig ar le yn galluogi mwy i waith wedi'i dargedu a'i ganolbwyntio, gan adeiladu ar gryfderau'r gymuned a nodi'r hyn sydd ei angen. Mae cymhwyso ffocws ar y cyd ar gymuned benodol, yn sicrhau amodau i bobl ffynnu a thros amser, leihau'r galw am wasanaethau. Byddwn yn canolbwyntio'n wreiddiol ar Aberteifi, tref sydd wedi cael ei tharo'n arbennig o wael gan bandemig y coronafeirws ac mae cryn dystiolaeth i ddangos ei bod yn ardal sydd â lefelau uchel o anghydraddoldebau iechyd ac amddifadedd.
2.2	Datblygu Partneriaeth Bwyd Lleol ledled Ceredigion i fynd i'r afael â materion cynaliadwyedd bwyd, mynediad a fforddiadwyedd tra hefyd yn cydnabod y manteision llesiant ychwanegol y gall mentrau bwyd cymunedol/cynlluniau tyfu eu cyflwyno.
2.3	Gweithio gyda, a chefnogi, cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol. Grymuso pawb, gan gynnwys pobl ifanc, i wella mannau cymunedol a chael mynediad at fannau gwyrdd sy'n gweithio mewn ffordd i bontio'r cenedlaethau i greu cyfleoedd gweithredu cymdeithasol a fydd yn arwain at effaith wirioneddol gymunedol i wella mannau cymunedol.
2.5	Defnyddio dull partneriaethol o gynyddu'r nifer o'r genhedlaeth bresennol a chenhedlaeth y dyfodol sy'n cymryd rhan mewn chwaraeon a gweithgareddau corfforol ar draws y sir, gyda chysylltiadau priodol wedi'u gwneud i gael mynediad i fannau gwyrdd.

2.6	Bydd Cyrff Cyhoeddus trwy waith y BGC yn canolbwyntio ar ac yn cydweithio i ddarparu gweithgareddau ataliol sylfaenol ac eilaidd sy'n mynd i'r afael ag Iechyd a Lles.
3.2	Ceisio gwella ansawdd aer, dŵr a'r amgylchedd trwy gefnogi mesurau atal llygredd, gan sicrhau bod cysylltiadau'n cael eu gwneud ag Amcan 2 o ran gweithio gyda chymunedau a chefnogi cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol (cam 2.3).
3.3	Ceisio gwarchod a gwella iechyd a chydnerthedd ein hecosystemau i fynd i'r afael â'r argyfwng natur a chefnogi gweithredu cynllun ffermio cynaliadwy Llywodraeth Cymru yng Ngheredigion.
3.4	Cynnal Asesiad Risg a Chyfleoedd Newid Hinsawdd a helpu i ddatblygu cymunedau ymaddasol a chydnerth mewn ymateb i newid hinsawdd, gan annog arloesi a datblygu atebion sy'n seiliedig ar natur.
3.6	Mae sefydliadau'r BGC yn ymrwymo i Siarter Teithio Iach sy'n hyrwyddo cerdded, beicio, trafnidiaeth gyhoeddus a defnydd o gerbydau allyriadau isel iawn, gan gydnabod y cyfraniad cadarnhaol sydd gan hyn ar wella cysylltiadau cymdeithasol, iechyd corfforol a meddyliol yn ogystal â lleihau allyriadau carbon yn ogystal â chyfrannu at dwristiaeth gynaliadwy.
3.7	Gweithio gyda darparwyr tai a rhanddeiliaid eraill i sicrhau tai o ansawdd da a phriodol i bawb, gydag systemau ynni effeithlon.
4.1	Bydd y BGC yn cefnogi Strategaeth Ddiwylliannol Ceredigion a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir. Bydd yn strategaeth gymunedol i ddefnyddio ein diwylliant a'n hanes i wneud i bobl deimlo eu bod yn perthyn i'w cymuned, wedi buddsoddi ynddi ac yn cael eu gwerthfawrogi. Mae diwylliant yn cyfrannu at gydlyniant cymdeithasol a thrwy gael balchder yn y gorffennol gall helpu i siapio'r dyfodol. Oherwydd y cysylltiadau posibl gyda llesiant Cymdeithasol, bydd cysylltiadau'n cael eu gwneud gyda gweithio ar sail lleoedd o dan amcan 2.
4.2	Gweithredu Strategaeth y Gymraeg newydd a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir, gan adlewyrchu'r angen i fynd i'r afael â'r gostyngiad mewn siaradwyr Cymraeg fel y nodwyd yng Nghyfrifiad 2021. Bydd holl bartneriaid y BGC yn ystyried beth fydd eu camau nesaf y tu hwnt i weithredu gofynion statudol Mesur y Gymraeg, i annog y defnydd o'r Gymraeg a diwylliant Cymru yn y gweithle a chryfhau'r ymdeimlad o le, cymuned a pherthyn.
4.3	Caiff Asesiad Strategol o Droseddau ac Anhrefn Ceredigion ei gynnal i lywio blaenoriaethau'r Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol a helpu i ddeall ofn troseddu yng Ngheredigion.

4.4	Cynhelir cyfarfodydd Monitro Tensiwn Cymunedol gyda sefydliadau partner i nodi dangosyddion cynnar o densiynau sy'n datblygu o fewn cymunedau a gweithredu ffrydiau gwaith ymyrraeth gynnar ac atal yn yr ardaloedd hynny.
Cymru o gymunedau cydlynus Cymunedau atyniadol, hyfyw a diogel sydd â chysylltiadau da.	
0.1	Bydd y BGC yn blaenoriaethu mynd i'r afael â chaledi a thlodi mewn ymateb i'r argyfwng costau byw, gan groesgyfeirio at y pileri llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.
0.2	Bydd yr is-grŵp tlodi yn gweithredu fel llais i'r rhai sy'n cael eu heffeithio gan dlodi a chaledi yng Ngheredigion. Y grŵp hwn fydd y llygaid a'r clustiau, gan wybod beth sydd ei angen ar gymunedau a dinasyddion a'r wybodaeth sydd gan bartneriaid. Bydd buddion ac adnoddau i liniaru effaith tlodi yn cael eu casglu a'u rhannu mewn ffordd gydlynol er mwyn sicrhau ei fod yn cyrraedd pawb sydd angen cymorth.
0.3	Bydd yr Is-grŵp tlodi sy'n cynnwys rhwydwaith o sefydliadau partner yn craffu ar waith y BGC i wella'r gwaith a wneir i frwydro yn erbyn tlodi ar draws pob un o'r pedwar amcan.
1.2	Byddwn yn gweithio ar y cyd ac yn hyrwyddo dull gweithredu ar draws ein sefydliadau, gan gryfhau rhaglenni prentisiaethau a chyfleoedd gwirfoddoli sy'n darparu sgiliau ar gyfer cyflogaeth, yn helpu i gysylltu ag eraill yn ogystal â chyfrannu at well iechyd meddwl ac iechyd corfforol.
2.1	Byddwn yn defnyddio dull partneriaethol gyda chymunedau i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau a chaledi gan ddefnyddio'r ymyriadau sy'n seiliedig ar le. Mae defnyddio dull sy'n seiliedig ar le yn galluogi mwy i waith wedi'i dargedu a'i ganolbwyntio, gan adeiladu ar gryfderau'r gymuned a nodi'r hyn sydd ei angen. Mae cymhwyso ffocws ar y cyd ar gymuned benodol, yn sicrhau amodau i bobl ffynnu a thros amser, leihau'r galw am wasanaethau. Byddwn yn canolbwyntio'n wreiddiol ar Aberteifi, tref sydd wedi cael ei tharo'n arbennig o wael gan bandemig y coronafeirws ac mae cryn dystiolaeth i ddangos ei bod yn ardal sydd â lefelau uchel o anghydraddoldebau iechyd ac amddifadedd.
2.2	Datblygu Partneriaeth Bwyd Lleol ledled Ceredigion i fynd i'r afael â materion cynaliadwyedd bwyd, mynediad a fforddiadwyedd tra hefyd yn cydnabod y manteision llesiant ychwanegol y gall mentrau bwyd cymunedol/cynlluniau tyfu eu cyflwyno.
2.3	Gweithio gyda, a chefnogi, cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol. Grymuso pawb, gan gynnwys pobl ifanc, i wella mannau cymunedol a chael mynediad at fannau gwyrdd sy'n gweithio mewn

	ffordd i bontio'r cenedlaethau i greu cyfleoedd gweithredu cymdeithasol a fydd yn arwain at effaith wirioneddol gymunedol i wella mannau cymunedol.
2.4	Bydd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn ceisio cryfhau gwaith Rhaglen Ddigidol Tyfu Canolbarth Cymru i sicrhau dull cydgysylltiedig er mwyn manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd i wella'r seilwaith digidol a chysylltiadau.
2.6	Bydd Cyrff Cyhoeddus trwy waith y BGC yn canolbwyntio ar ac yn cydweithio i ddarparu gweithgareddau ataliol sylfaenol ac eilaidd sy'n mynd i'r afael ag Iechyd a Lles.
3.4	Cynnal Asesiad Risg a Chyfleoedd Newid Hinsawdd a helpu i ddatblygu cymunedau ymaddasol a chydnerth mewn ymateb i newid hinsawdd, gan annog arloesi a datblygu atebion sy'n seiliedig ar natur.
3.6	Mae sefydliadau'r BGC yn ymrwymo i Siarter Teithio Iach sy'n hyrwyddo cerdded, beicio, trafnidiaeth gyhoeddus a defnydd o gerbydau allyriadau isel iawn, gan gydnabod y cyfraniad cadarnhaol sydd gan hyn ar wella cysylltiadau cymdeithasol, iechyd corfforol a meddyliol yn ogystal â lleihau allyriadau carbon yn ogystal â chyfrannu at dwristiaeth gynaliadwy.
4.1	Bydd y BGC yn cefnogi Strategaeth Ddiwylliannol Ceredigion a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir. Bydd yn strategaeth gymunedol i ddefnyddio ein diwylliant a'n hanes i wneud i bobl deimlo eu bod yn perthyn i'w cymuned, wedi buddsoddi ynddi ac yn cael eu gwerthfawrogi. Mae diwylliant yn cyfrannu at gydlyniant cymdeithasol a thrwy gael balchder yn y gorffennol gall helpu i siapio'r dyfodol. Oherwydd y cysylltiadau posibl gyda llesiant Cymdeithasol, bydd cysylltiadau'n cael eu gwneud gyda gweithio ar sail lleoedd o dan amcan 2.
4.2	Gweithredu Strategaeth y Gymraeg newydd a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir, gan adlewyrchu'r angen i fynd i'r afael â'r gostyngiad mewn siaradwyr Cymraeg fel y nodwyd yng Nghyfrifiad 2021. Bydd holl bartneriaid y BGC yn ystyried beth fydd eu camau nesaf y tu hwnt i weithredu gofynion statudol Mesur y Gymraeg, i annog y defnydd o'r Gymraeg a diwylliant Cymru yn y gweithle a chryfhau'r ymdeimlad o le, cymuned a pherthyn.
4.3	Caiff Asesiad Strategol o Droseddau ac Anhrefn Ceredigion ei gynnal i lywio blaenoriaethau'r Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol a helpu i ddeall ofn troseddu yng Ngheredigion.
4.4	Cynhelir cyfarfodydd Monitro Tensiwn Cymunedol gyda sefydliadau partner i nodi dangosyddion cynnar o densiynau sy'n datblygu o fewn cymunedau a gweithredu ffrydiau gwaith ymyrraeth gynnar ac atal yn yr ardaloedd hynny.
4.5	Bydd partneriaid yn parhau i gydweithio i gefnogi a chroesawu ceiswyr lloches a ffoaduriaid i Geredigion.

4.6	Gweithio mewn partneriaeth i ddangos ymrwymiad clir i gefnogi ac ymgorffori nodau ac amcanion y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol: Cymru Wrth-hiliol.

Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu

Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg ac sy'n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden.

0.1	Bydd y BGC yn blaenoriaethu mynd i'r afael â chaledi a thlodi mewn ymateb i'r argyfwng costau byw, gan groesgyfeirio at y pileri llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.
0.2	Bydd yr is-grŵp tlodi yn gweithredu fel llais i'r rhai sy'n cael eu heffeithio gan dlodi a chaledi yng Ngheredigion. Y grŵp hwn fydd y llygaid a'r clustiau, gan wybod beth sydd ei angen ar gymunedau a dinasyddion a'r wybodaeth sydd gan bartneriaid. Bydd buddion ac adnoddau i liniaru effaith tlodi yn cael eu casglu a'u rhannu mewn ffordd gydlynol er mwyn sicrhau ei fod yn cyrraedd pawb sydd angen cymorth.
0.3	Bydd yr Is-grŵp tlodi sy'n cynnwys rhwydwaith o sefydliadau partner yn craffu ar waith y BGC i wella'r gwaith a wneir i frwydro yn erbyn tlodi ar draws pob un o'r pedwar amcan.
2.1	Byddwn yn defnyddio dull partneriaethol gyda chymunedau i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau a chaledi gan ddefnyddio'r ymyriadau sy'n seiliedig ar le. Mae defnyddio dull sy'n seiliedig ar le yn galluogi mwy i waith wedi'i dargedu a'i ganolbwyntio, gan adeiladu ar gryfderau'r gymuned a nodi'r hyn sydd ei angen. Mae cymhwyso ffocws ar y cyd ar gymuned benodol, yn sicrhau amodau i bobl ffynnu a thros amser, leihau'r galw am wasanaethau. Byddwn yn canolbwyntio'n wreiddiol ar Aberteifi, tref sydd wedi cael ei tharo'n arbennig o wael gan bandemig y coronafeirws ac mae cryn dystiolaeth i ddangos ei bod yn ardal sydd â lefelau uchel o anghydraddoldebau iechyd ac amddifadedd.
2.2	Datblygu Partneriaeth Bwyd Lleol ledled Ceredigion i fynd i'r afael â materion cynaliadwyedd bwyd, mynediad a fforddiadwyedd tra hefyd yn cydnabod y manteision llesiant ychwanegol y gall mentrau bwyd cymunedol/cynlluniau tyfu eu cyflwyno.
2.3	Gweithio gyda, a chefnogi, cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol. Grymuso pawb, gan gynnwys pobl ifanc, i wella mannau cymunedol a chael mynediad at fannau gwyrdd sy'n gweithio mewn ffordd i bontio'r cenedlaethau i greu cyfleoedd gweithredu cymdeithasol a fydd yn arwain at effaith wirioneddol gymunedol i wella mannau cymunedol.

4.1	Bydd y BGC yn cefnogi Strategaeth Ddiwylliannol Ceredigion a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir. Bydd yn strategaeth gymunedol i ddefnyddio ein diwylliant a'n hanes i wneud i bobl deimlo eu bod yn perthyn i'w cymuned, wedi buddsoddi ynddi ac yn cael eu gwerthfawrogi. Mae diwylliant yn cyfrannu at gydlyniant cymdeithasol a thrwy gael balchder yn y gorffennol gall helpu i siapio'r dyfodol. Oherwydd y cysylltiadau posibl gyda llesiant Cymdeithasol, bydd cysylltiadau'n cael eu gwneud gyda gweithio ar sail lleoedd o dan amcan 2.
4.2	Gweithredu Strategaeth y Gymraeg newydd a fydd yn cynnwys partneriaid ar draws y sir, gan adlewyrchu'r angen i fynd i'r afael â'r gostyngiad mewn siaradwyr Cymraeg fel y nodwyd yng Nghyfrifiad 2021. Bydd holl bartneriaid y BGC yn ystyried beth fydd eu camau nesaf y tu hwnt i weithredu gofynion statudol Mesur y Gymraeg, i annog y defnydd o'r Gymraeg a diwylliant Cymru yn y gweithle a chryfhau'r ymdeimlad o le, cymuned a pherthyn.
4.3	Caiff Asesiad Strategol o Droseddau ac Anhrefn Ceredigion ei gynnal i lywio blaenoriaethau'r Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol a helpu i ddeall ofn troseddu yng Ngheredigion.
4.4	Cynhelir cyfarfodydd Monitro Tensiwn Cymunedol gyda sefydliadau partner i nodi dangosyddion cynnar o densiynau sy'n datblygu o fewn cymunedau a gweithredu ffrydiau gwaith ymyrraeth gynnar ac atal yn yr ardaloedd hynny.
4.5	Bydd partneriaid yn parhau i gydweithio i gefnogi a chroesawu ceiswyr lloches a ffoaduriaid i Geredigion.
4.6	Gweithio mewn partneriaeth i ddangos ymrwymiad clir i gefnogi ac ymgorffori nodau ac amcanion y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol: Cymru Wrth-hiliol.

Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang

Cenedl sydd, wrth iddi wneud unrhyw beth i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru, yn ystyried a allai gwneud peth o'r fath gyfrannu'n gadarnhaol at lesiant byd-eang.

0.1	Bydd y BGC yn blaenoriaethu mynd i'r afael â chaledi a thlodi mewn ymateb i'r argyfwng costau byw, gan groesgyfeirio at y pileri llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.
0.2	Bydd yr is-grŵp tlodi yn gweithredu fel llais i'r rhai sy'n cael eu heffeithio gan dlodi a chaledi yng Ngheredigion. Y grŵp hwn fydd y llygaid a'r clustiau, gan wybod beth sydd ei angen ar gymunedau a dinasyddion a'r

	wybodaeth sydd gan bartneriaid. Bydd buddion ac adnoddau i liniaru effaith tlodi yn cael eu casglu a'u rhannu mewn ffordd gydlynol er mwyn sicrhau ei fod yn cyrraedd pawb sydd angen cymorth.
0.3	Bydd yr Is-grŵp tlodi sy'n cynnwys rhwydwaith o sefydliadau partner yn craffu ar waith y BGC i wella'r gwaith a wneir i frwydro yn erbyn tlodi ar draws pob un o'r pedwar amcan.
1.1	Byddwn yn gweithio ar y cyd gyda phartneriaid, gan gynnwys y Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol, gan gynnwys partïon sydd â diddordeb mewn cynnal archwiliadau yn y gweithlu a nodi bylchau sgiliau i helpu i gynllunio ein gweithlu yn y dyfodol; cynyddu sgiliau trigolion Ceredigion i gwrdd â chyfleoedd gyrfa yn y sector gyhoeddus a'r sector preifat ac anghenion lleol, sy'n addas ar gyfer y dyfodol, gan gynnwys uwchsgilio ac ail-hyfforddi ar gyfer economi werdd.
1.4	Trwy gaffael, bydd sefydliadau'r BGC yn gwneud defnydd y mwyaf o gyflenwyr lleol ar gyfer ei nwyddau, ei wasanaethau a'i waith.
2.2	Datblygu Partneriaeth Bwyd Lleol ledled Ceredigion i fynd i'r afael â materion cynaliadwyedd bwyd, mynediad a fforddiadwyedd tra hefyd yn cydnabod y manteision llesiant ychwanegol y gall mentrau bwyd cymunedol/cynlluniau tyfu eu cyflwyno.
2.3	Gweithio gyda, a chefnogi, cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol. Grymuso pawb, gan gynnwys pobl ifanc, i wella mannau cymunedol a chael mynediad at fannau gwyrdd sy'n gweithio mewn ffordd i bontio'r cenedlaethau i greu cyfleoedd gweithredu cymdeithasol a fydd yn arwain at effaith wirioneddol gymunedol i wella mannau cymunedol.
3.1	Cyflawni gweithgarwch datgarboneiddio i gefnogi uchelgais Llywodraeth Cymru i gael sector cyhoeddus sero net erbyn 2030.
3.2	Ceisio gwella ansawdd aer, dŵr a'r amgylchedd trwy gefnogi mesurau atal llygredd, gan sicrhau bod cysylltiadau'n cael eu gwneud ag Amcan 2 o ran gweithio gyda chymunedau a chefnogi cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol (cam 2.3).
3.3	Ceisio gwarchod a gwella iechyd a chydnerthedd ein hecosystemau i fynd i'r afael â'r argyfwng natur a chefnogi gweithredu cynllun ffermio cynaliadwy Llywodraeth Cymru yng Ngheredigion.
3.4	Cynnal Asesiad Risg a Chyfleoedd Newid Hinsawdd a helpu i ddatblygu cymunedau ymaddasol a chydnerth mewn ymateb i newid hinsawdd, gan annog arloesi a datblygu atebion sy'n seiliedig ar natur.
3.5	Manteisio i'r eithaf ar y cyfle i uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer adferiad gwyrdd gan sicrhau bod cysylltiadau yn cael eu gwneud â cham 1.1, o ran cynyddu sgiliau trigolion Ceredigion i gwrdd â chyfleoedd gyrfa yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat sy'n addas ar gyfer y dyfodol.

3.6	Mae sefydliadau'r BGC yn ymrwymo i Siarter Teithio Iach sy'n hyrwyddo cerdded, beicio, trafnidiaeth gyhoeddus a defnydd o gerbydau allyriadau isel iawn, gan gydnabod y cyfraniad cadarnhaol sydd gan hyn ar wella cysylltiadau cymdeithasol, iechyd corfforol a meddyliol yn ogystal â lleihau allyriadau carbon yn ogystal â chyfrannu at dwristiaeth gynaliadwy.
3.7	Gweithio gyda darparwyr tai a rhanddeiliaid eraill i sicrhau tai o ansawdd da a phriodol i bawb, gydag systemau ynni effeithlon.
4.5	Bydd partneriaid yn parhau i gydweithio i gefnogi a chroesawu ceiswyr lloches a ffoaduriaid i Geredigion.
4.6	Gweithio mewn partneriaeth i ddangos ymrwymiad clir i gefnogi ac ymgorffori nodau ac amcanion y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol: Cymru Wrth-hiliol.

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion

https://www.ceredigion.gov.uk/eich-cyngor/partneriaethau/bwrdd-gwasanaethau-cyhoeddus-ceredigion/

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion Public Services Board

Ymgynghoriad Cynllun Llesiant Lleol 2023-2028

Adroddiad Adborth

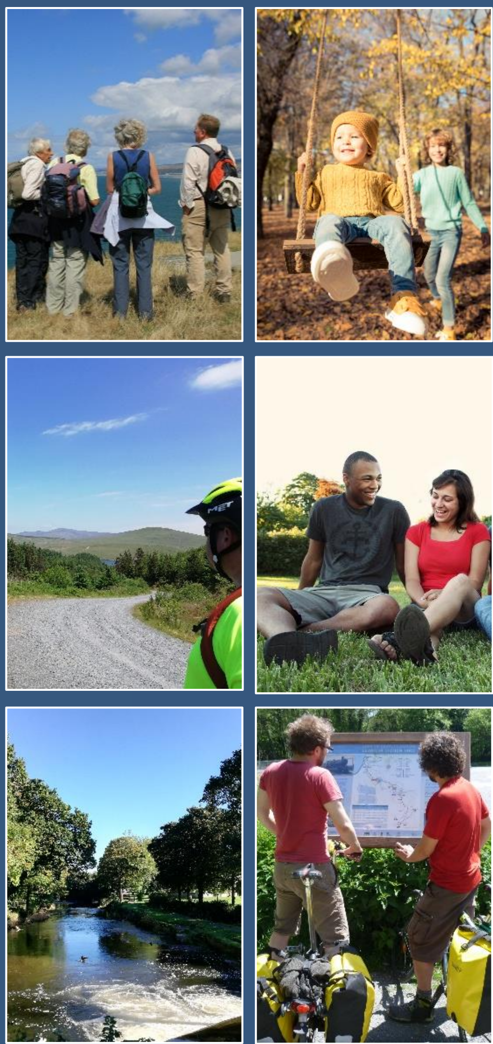

Chwefror 2023

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion Public Services Board

PRIF GANLYNIADAU

41

Ymatebion a dderbyniwyd *(gan gynnwys 7 ymateb ysgrifenedig)*

(Roedd 13 Ysgol Gynradd, 3 Ysgol Uwchradd a'r Cyngor Ieuenctid wedi cymryd rhan mewn sesiynau ymgysylltu)

88%

Yn cytuno mai'r 5 amcan llesiant yw'r blaenoriaethau cywir

(12% yn anghytuno)

85%

Yn cytuno gyda'r cynlluniau i fynd i'r afael ag effeithiau tlodi

(15% yn anghytuno)

91%

Yn cytuno â'r cynlluniau i helpu i adeiladu economi gynaliadwy

(6% yn anghytuno, 3% heb ateb)

85%

Yn cytuno â'r cynlluniau i helpu i leihau'r anghydraddoldebau sy'n ymwneud ag iechyd corfforol a meddyliol

(15% yn anghytuno)

91%

Yn cytuno â'r cynlluniau i helpu i leihau ôl troed carbon Ceredigion

(9% yn anghytuno)

91%

Yn cytuno â'r cynlluniau i'ch helpu i deimlo'n ddiogel ac wedi'u cysylltu â diwylliant

(9% yn anghytuno)

"Byddwn yn gweithio gyda'n gilydd i sicrhau economi gynaliadwy sydd o fudd i bobl leol ac sy'n adeiladu ar gryfderau Ceredigion."

oedd yr amcan llesiant pwysicaf i ymatebwyr

Ymgynghoriad wedi'i gynnal rhwng 25 Hydref 2022 a 31 Ionawr 2023

Roedd yr arolwg ar gael ar-lein trwy wefan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ac wedi'i hysbysebu gan aelodau'r Bwrdd

Derbyniwyd cyfanswm o 34 o ymatebion i'r arolwg ymgynghori

Mae'r canlyniadau llawn a'r wybodaeth monitro cydraddoldeb i'w gweld ar y tudalennau canlynol

Cefndir

Rhwng 25 Hydref 2022 a 31 Ionawr 2023, cynhaliodd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion ymgynghoriad cyhoeddus ar ei Gynllun Llesiant Lleol drafft 2023-28. Mae'r Cynllun Llesiant Lleol yn ofyniad statudol ar bob Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ac mae'n nodi'r amcanion y bydd y Bwrdd yn eu cymryd i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol yr ardal.

Nod yr ymgynghoriad oedd cofnodi barn trigolion a rhanddeiliaid ar awgrymiadau'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ynghylch sut y gall weithio i wneud y gwahaniaeth mwyaf i lesiant unigolion, cymunedau a Cheredigion yn gyffredinol. Bydd y safbwyntiau hyn yn helpu'r Bwrdd i ddeall yn well sut i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yr ardal: o dyfu busnesau newydd i ddiogelu'r amgylchedd, ac o drechu tlodi ac unigrwydd i adeiladu ymdeimlad o gymuned a balchder ar draws y sir. Bydd yn gosod y sylfeini ar gyfer sut y gallwn gydweithio yn y dyfodol, gan oresgyn yr heriau ar y cyd a manteisio ar y cyfleoedd sydd bwysicaf i bob un ohonom.

Ffurfiwyd rôl y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (ochr yn ochr â Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus eraill ar draws Cymru) trwy Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, sydd hefyd yn nodi'r '7 nod llesiant' sef ein gweledigaeth gyfunol ar gyfer Cymru gyfan. Er mwyn gwneud gwahaniaeth cadarnhaol i lesiant pawb, mae Cynlluniau Llesiant yn cael eu cynhyrchu bob 5 mlynedd, wedi'u llywio gan Asesiad Llesiant.

Roedd yr arolwg ar gael ar-lein trwy wefan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, trwy Fforwm Dweud Eich Dweud Ceredigion a chafodd ei hysbysebu gan holl aelodau'r Bwrdd. Roedd copïau papur ar gael ym mhob un o lyfrgelloedd a chanolfannau hamdden Ceredigion. Roedd fersiynau Hawdd eu Deall a Phobl Ifanc o'r Cynllun drafft hefyd ar gael mewn llyfrgelloedd ac ar dudalen we Ymgynghoriadau Cyngor Sir Ceredigion.

Cyfradd Ymateb

Cafwyd cyfanswm o 34 o ymatebion i'r arolwg ymgynghori gan gynnwys 242 o sylwadau ysgrifenedig. Ar gyfartaledd cymerodd ymatebwyr 37 munud i gwblhau'r arolwg. Cafwyd 5 ymateb ysgrifenedig ar wahân hefyd gan bartneriaid allweddol, postiwyd 15 ymateb ar y wal syniadau a chafwyd sesiynau penodol gyda disgyblion ysgolion cynradd ac uwchradd ynghyd â'r Cyngor Ieuenctid i sicrhau bod lleisiau pobl ifanc yn cael eu clywed. Mae'r tudalennau sy'n dilyn yn rhoi crynodeb o'r casgliadau.

Prif Gasgliadau

C1: Oeddech chi'n ymwybodol o'r BGC a'i rôl yng Ngheredigion cyn yr ymgynghoriad hwn?

Mewn ymateb i'r cwestiwn agoriadol, dim ond 41.2% neu 14 o ymatebwyr oedd yn ymwybodol o Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion cyn yr ymgynghoriad hwn, er ei fod yn bodoli ers 2016. Daeth Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus i fodolaeth yn dilyn pasio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Dywedodd union hanner (50% neu 17) o ymatebwyr nad oeddent yn ymwybodol o'r Bwrdd, sy'n awgrymu bod angen gwneud rhagor o waith i hyrwyddo'r Bwrdd, y Cynllun Llesiant Lleol a'i weithgareddau wrth gyflawni'r cynllun.

Roedd dau ymateb arall a ddywedodd eu bod dim ond yn rhannol ymwybodol o'r BGC a'i rôl cyn yr ymgynghoriad.

C2: Rhowch bedair llythyren gyntaf eich cod post i ni er mwyn ein helpu i dargedu ein gwaith

O'r 34 o ymatebion a dderbyniwyd, dywedodd y gyfran fwyaf (44.1%) eu bod yn dod o ardal cod post gyffredin SY23 yng ngogledd a chanol y Sir, sy'n cynnwys Aberystwyth. Roedd 20.6% pellach o ymatebwyr o god post SA43 yng ngwaelod de'r Sir, ac 8.8% yn SY25 i'r dwyrain yn pontio'r ffin â Phowys. Mae dosbarthiad llawn yr ymatebion yn ôl ardal cod post i'w weld yn Ffigur 1. (Ni chafwyd unrhyw ymatebion o chwe rhanbarth cod post, sef SY24, SA47, SA46, SA44, SA39 a SA38).

Ffigur 1: Dosbarthiad ymatebion ar draws Ceredigion

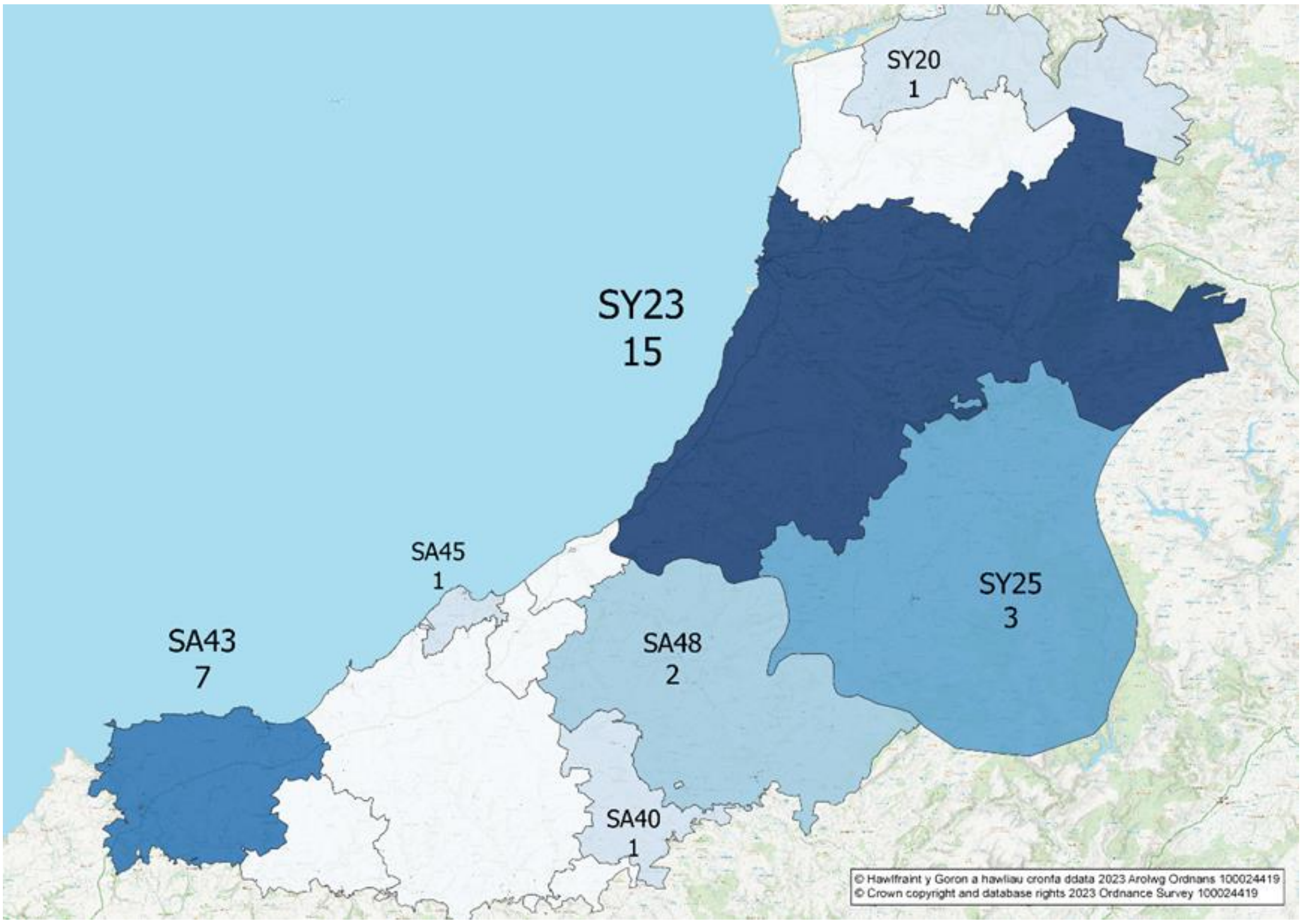

C3: Ydych chi'n cytuno mai'r 5 amcan llesiant yw'r blaenoriaethau cywir i ganolbwyntio arnynt i wella llesiant yn eich ardal leol?

Roedd cwestiwn 3 yn ceisio canfod lefelau cyffredinol o gefnogaeth ar gyfer y 5 amcan llesiant arfaethedig yn y Cynllun Llesiant Lleol drafft. Dywedodd y mwyafrif llethol (88%) "ydw", eu bod yn cytuno mai'r 5 amcan yw'r blaenoriaethau cywir i'w canolbwyntio arnynt er mwyn gwella llesiant. Roedd y 12% arall yn anghytuno ac nid oeddent yn meddwl mai dyma'r amcanion cywir.

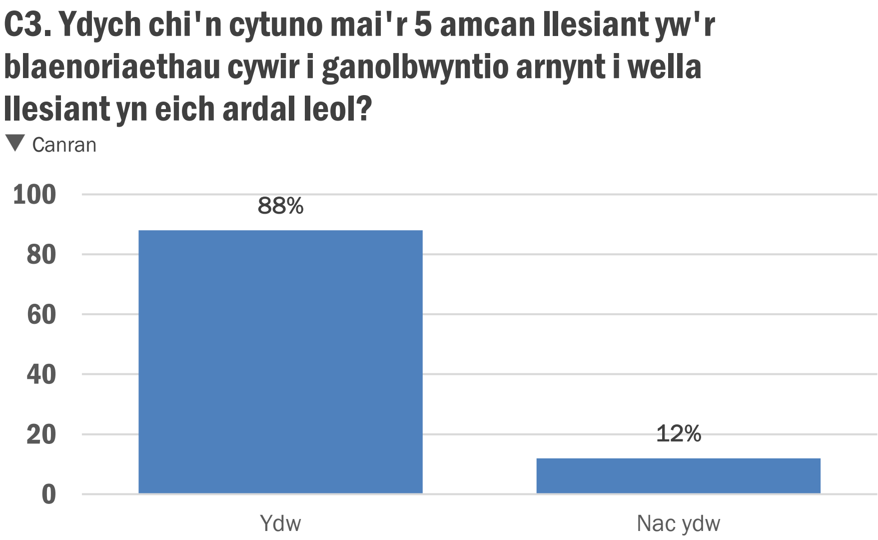

C4: Unrhyw sylwadau

Er bod yr ymatebion ysgrifenedig yn amrywiol, sylwadau yn ymwneud â'r amgylchedd a materion amgylcheddol oedd fwyaf cyffredin. Roedd dau o'r ymatebion ysgrifenedig wedi nodi nad yw Amcan 3: Byddwn yn cydweithio i gyflawni mentrau datgarboneiddio yng Ngheredigion i ddiogelu a gwella ein hadnoddau naturiol, yn sôn am yr argyfwng bioamrywiaeth. Nododd un ymatebwr fod angen i'r amcan hwn edrych ar "y darlun ehangach o golli bioamrywiaeth", a dywedodd yr ail ymatebwr y dylai'r amcan hwn "gyfeirio at yr argyfwng bioamrywiaeth hefyd."

Roedd gweddill y sylwadau ysgrifenedig ar gyfer y cwestiwn hwn yn weddol gymysg. Dywedodd un o'r sylwadau fod angen i Awdurdodau Lleol "gael y pethau sylfaenol yn iawn" cyn "ehangu ar eu cynnig". Nododd sylw ysgrifenedig arall pa mor bwysig yw cael mynediad at fyd natur a chysylltu pobl yn well â'r system fwyd, gan nodi hefyd fod gwneud bwyd lleol yn fwy hygyrch ac yn rhatach yr un mor bwysig. Yn yr un modd, awgrymodd un ymatebwr er ei fod yn cytuno â'r amcanion, "dydyn nhw ddim yn mynd yn ddigon pell" a bod angen ailwampio arferion amaethyddol yn llwyr oherwydd bod diogelwch bwyd yn dibynnu ar hyn. Mae pwyslais bod "angen iddo fod yn lleol ac yn gynaliadwy".

Roedd ymateb pellach yn pwysleisio'r cyfleoedd i bobl ag anableddau, gan gynnwys dosbarthiadau ymarfer corff, pwll nofio a mynediad gwell at ganolfannau hamdden ar drafnidiaeth gyhoeddus a/neu fannau parcio i'r anabl. Mae sylw arall yn awgrymu y dylai'r amcanion ganolbwyntio rhywfaint ar sut y byddai'r cynnydd yn y boblogaeth sy'n heneiddio yn cael ei rheoli. Gellir gweld crynodeb o'r sylwadau hyn yn y tabl isod.

Sampl o'r Sylwadau	
"Mae mynediad at fyd natur yn bwysig iawn a hefyd cysylltu pobl yn well â'r system fwyd a gwneud bwyd lleol yn llawer mwy cyffredin ac yn hollbwysig yn rhatach."	"Rwy'n meddwl bod gormod o ffocws ar ddatblygiad diwylliannol a dim digon ar isadeiledd."
"Gyda chynnydd yn y boblogaeth sy'n heneiddio, byddwn yn disgwyl gweld rhywfaint o ffocws ar sut y byddai hyn yn cael ei reoli."	"Mae Amcan 4 yn arbennig o wael, gan ganolbwyntio ar "fentrau" annelwig leihau carbon, yn hytrach nag ystyried y darlun ehangach o golli bioamrywiaeth."

"Mae'n iawn i gael yr amcanion hyn ond mae angen eu cyflawni fel arall mae'r cyfan yn aer poeth yn enwedig llygredd gyda Poppit ac Aberystwyth y gwaethaf ar gyfer all-lifau carthffosiaeth yng Nghymru sy'n wirioneddol warthus yn enwedig gyda'n poblogaeth o ddolffiniaid a llamidyddion sy'n denu twristiaeth i'r ardal."	"Dylai'r amcan ar gyfer datgarboneiddio hefyd gyfeirio at yr argyfwng bioamrywiaeth."
"Ydw ond dydyn nhw ddim yn mynd yn ddigon pell. Mae angen ailwampio ein harferion amaethyddol yn llwyr er mwyn gwella iechyd, mae sicrwydd bwyd yn dibynnu ar hyn hefyd. Mae angen iddo fod yn lleol ac yn gynaliadwy."	"Mwy o ddosbarthiadau ymarfer corff cynhwysol i bobl ag anableddau, mynediad i'r pwll lleol i bobl anabl, bysiau a fydd yn stopio yn y ganolfan hamdden, mannau parcio i bobl anabl yng nghanolfan hamdden Teifi."

C5: Ydych chi'n cytuno gyda'r cynlluniau i fynd i'r afael ag effeithiau tlodi yn eich ardal leol?

Roedd y mwyafrif o'r ymatebwyr, 85% neu 29 o ymatebion, yn cytuno â'r cynlluniau i fynd i'r afael ag effeithiau tlodi yn eu hardal leol. Dywedodd y 15% neu 5 o ymatebwyr sy'n weddill nad oeddent yn cytuno â'r cynlluniau. Mae'r rhesymeg y tu ôl i'r atebion hyn yn y cwestiwn canlynol.

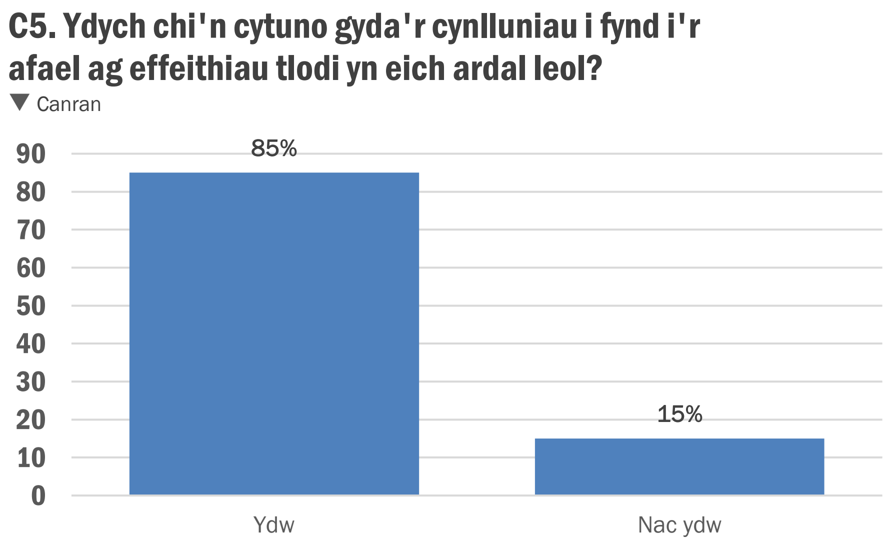

C6: Unrhyw sylwadau?

Manteisiodd pedwar o'r pum ymatebwr nad oedd yn cytuno â'r cynlluniau i fynd i'r afael â thlodi yn eu hardal leol ar y cyfle i egluro eu rhesymau yng nghwestiwn 6, er nad oedd unrhyw thema i'r sylwadau. Er enghraifft, roedd un sylw yn canolbwyntio ar yr economi leol gan nodi bod angen "swyddi sy'n talu'n well yn y Sir", tra bod un arall yn feirniadol oherwydd prisiau rhentu uchel yn y Sir, gan nodi eu bod yn "warthus". Dywedodd ymatebwr arall nad oedd yn glir beth fydd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn ei wneud mewn gwirionedd o ran yr amcan hwn a dylid gwneud hyn yn gliriach.

Roedd un ymateb manwl hefyd yn rhoi awgrymiadau ar gyfer y targedau y dylid eu mesur a'u hasesu o dan yr amcan hwn. Roedd yr awgrymiadau hyn yn cynnwys darparu cyflogaeth fwy hyblyg, gwella a buddsoddi mewn seilwaith digidol, canolbwyntio ar gadw llyfrgelloedd a gwasanaethau cyhoeddus ar

agor er mwyn i bobl allu dysgu, ac ymrwymo i gynnig hyfforddiant sgiliau digidol i'r henoed. Mae crynodeb o'r ymatebion hyn i'w weld yn y tabl isod.

<table>
<tr><th colspan="2">Sampl o'r Sylwadau</th></tr>
<tr><td>"Mae hwn yn blaster glynu. Mae angen swyddi sy'n talu'n well yn y Sir ar gyfer pobl dlawd mewn gwaith, nid is-grwpiau ac ymgynghoriadau."</td><td rowspan="3">Dyw galw'r rhain yn "gynlluniau" ddim yn iawn. Does dim unrhyw amcanion na thargedau pendant yn y ddogfen hon y tu hwnt i ffurfio partneriaeth gyda grwpiau. Hefyd, nid yw'r cwestiwn uchod yn cysylltu'n union gydag geiriad yr amcan yn y ddogfen, felly rwy'n cymryd yn ganiataol eich bod yn cyfeirio at amcan 1. Dyma fy awgrymiadau ar gyfer rhai targedau y gellir eu mesur a'u hasesu:
a) Darparu cyflogaeth fwy hyblyg o fewn y Cyngor i weithredu fel cyflogwr blaenllaw o ran gweithio hyblyg.
b) Gwella a buddsoddi mewn seilwaith digidol i wella gallu pobl i weithio'n hyblyg yng Ngheredigion. Bydd hyn yn lleihau unigedd mewn cymunedau a gallai wella cyfleoedd, yn enwedig i bobl iau yn y sir.
c) Yn hytrach na "nodi bylchau sgiliau" dylid canolbwyntio ar gadw ein llyfrgelloedd a'n gwasanaethau cyhoeddus ar agor fel bod unigolion sydd heb eu hadnabod yn gallu cael mynediad at ddysgu, nid dim ond y bobl rydych chi'n eu "adnabod".
d) Ymrwymo i gynnig hyfforddiant sgiliau digidol i bobl oedrannus sy'n aros yn y sir, fel nad ydynt yn cael eu hynysu oddi wrth weddill cymdeithas wrth iddynt heneiddio."</td></tr>
<tr><td>"Mae ffyrdd yn arwain at ddatblygu sy'n lleihau tlodi. Mae prisiau rhent yn warthus yn y sir hon."</td></tr>
<tr><td>"Nid yw'n glir beth fydd y BGC yn ei wneud mewn gwirionedd, oni bai bod hyn wedi'i gynnwys yn yr amcan economi gynaliadwy."</td></tr>
</table>

Ymhlith yr ymatebwyr oedd yn cytuno â'r cynlluniau i fynd i'r afael â thlodi, nid oedd unrhyw themâu a gododd dro ar ôl tro ymhlith eu hatebion ysgrifenedig, yn hytrach cyflwynwyd amrywiaeth o awgrymiadau gwahanol. Canolbwyntiodd un ymatebwr ar yr amgylchedd a'r effaith y byddai teithio gwyrddach yn ei chael. Tynnwyd sylw at y ffaith y byddai addasu i ffordd o fyw wyrddach gyda llai o geir a'r costau sy'n gysylltiedig â hynny, ynghyd â gwella trafnidiaeth gyhoeddus ac annog pobl i rannu ceir, yn "cael effaith arwyddocaol ar dlodi".

Roedd awgrymiadau eraill yn cynnwys darparu gofal plant ychwanegol i bobl a hoffai ddychwelyd i'r gwaith, hyrwyddo mannau cynnes oherwydd yr argyfwng costau byw, a gellid gwneud mwy i hyrwyddo llyfrgelloedd sy'n cynnig Wi-Fi, ardaloedd astudio a mannau cynnes. Codwyd rhai pryderon penodol hefyd, megis teuluoedd sy'n byw y tu allan i ddalgylchoedd Dechrau'n Deg yn methu â chael mynediad at wasanaethau Dechrau'n Deg ac yn debygol o brofi tlodi cynyddol wrth i gostau byw barhau i gynyddu. Cafwyd sylwadau cyffredinol hefyd bod angen dweud mwy am bobl hŷn yn y gymuned a sut mae tlodi yn effeithio arnynt. Ceir sampl o'r sylwadau hyn yn y tabl canlynol.

Sampl o'r Sylwadau	
"Yn fy mhrofiad i, byddai menter i gael pobl allan o'u ceir ac addasu i ffordd fwy gwyrdd o fyw yn cael effaith arwyddocaol ar dlodi. Rwy'n gwybod am lawer o bobl sy'n gweithio amser llawen (neu fwy!) ac sy'n dal i fod mewn tlodi oherwydd bod y gost o redeg car mor uchel (ynghyd â'r argyfwng costau byw). Mae angen i ni addasu ein ffordd o fyw nawr ar gyfer y dyfodol a chael cymhellion ariannol neu fathau eraill o gymorth (gofal plant, credydau treth gwaith ac ati) i annog pobl i gael gwared ar eu ceir. Byddai hynny yn rhoi llawer mwy o incwm gwario i bobl ei ddefnyddio yn ein heconomi leol. Byddai trafnidiaeth gyhoeddus well yn ffactor allweddol o ran pa mor ymarferol yw hyn.	"Buddsoddi mewn mwy o ofal plant am ddim i bobl a hoffai ddychwelyd i'r gwaith ond sy'n gweld bod cost gofal plant yn golygu eu bod yn colli arian trwy weithio."
	"Rydw i wedi gweld llawer o hyrwyddo mannau cynnes yn y Cyngor sy'n dda yn enwedig gyda chostau byw yn codi. Efallai y gellid gwneud mwy hefyd i hyrwyddo llyfrgelloedd y sir sy'n cynnig lle cynnes, Wi-Fi am ddim, mannau astudio ac ati, ond hefyd cyfoeth o adnoddau rhad ac am ddim eraill."
	"Mae tlodi hefyd yn effeithio ar yr henoed, does dim llawer yn cael ei ddweud amdanyn nhw, costau gwresogi yn arbennig."
"Mae Aber-porth yn ardal ddifreintiedig gydnabyddedig; byddai rhai teuluoedd yn elwa o allu cael mynediad at wasanaethau Dechrau'n Deg ond heb eu cynnwys yn y dalgylch. Gyda chostau byw yn cynyddu a llai o arian gwario bydd lefelau uchel o dlodi mewn gwaith yn cynyddu; mae'n bwysig eu bod nhw'n cael mynediad at ofal plant cofrestredig er mwyn iddynt allu elwa o gynlluniau cymorth gofal plant. Mae Cyngor Cymuned Aber-porth yn mynd i ystyried ffyrdd o gefnogi teuluoedd i gael mynediad at weithgareddau ar ôl ysgol trwy gefnogi grwpiau cymunedol lleol i ddarparu gwasanaethau. Bydd Cyngor Cymuned Aber-porth yn parhau i helpu rheolwyr Neuadd Bentref Aber-porth i gyflawni prosiectau cymunedol er budd trigolion."	"Ond dydyn nhw ddim yn mynd yn ddigon pell, byddai cefnogi busnesau lleol i ddiwallu anghenion lleol, yn enwedig ym myd amaethyddiaeth yn creu economi fwy cylchol. Lle nad oes arian mae'n anodd iawn cyflawni pethau. Nid yw banciau yn benthyca lle mae angen bellach. Gallai'r llywodraeth fenthyca yn debyg i fenthyciadau myfyrwyr i wella cylchrediad arian yn yr economi gylchol, fel bod anghenion yn gallu cael eu diwallu."

C7: Ydych chi'n cytuno gyda'r cynlluniau i helpu i adeiladu economi gynaliadwy er lles pobl sy'n byw ac yn gweithio yng Ngheredigion?

Roedd y mwyafrif helaeth o ymatebwyr i'r arolwg (91% / 34 o ymatebwyr) yn cytuno â'r cynlluniau i helpu i adeiladu economi gynaliadwy er lles pobl sy'n byw ac yn gweithio yng Ngheredigion (Amcan Llesiant 1). Nid oedd cyfran fach o ymatebwyr yn cytuno (6%/2 o ymatebwyr), tra bod 3% wedi gadael y cwestiwn heb ei ateb.

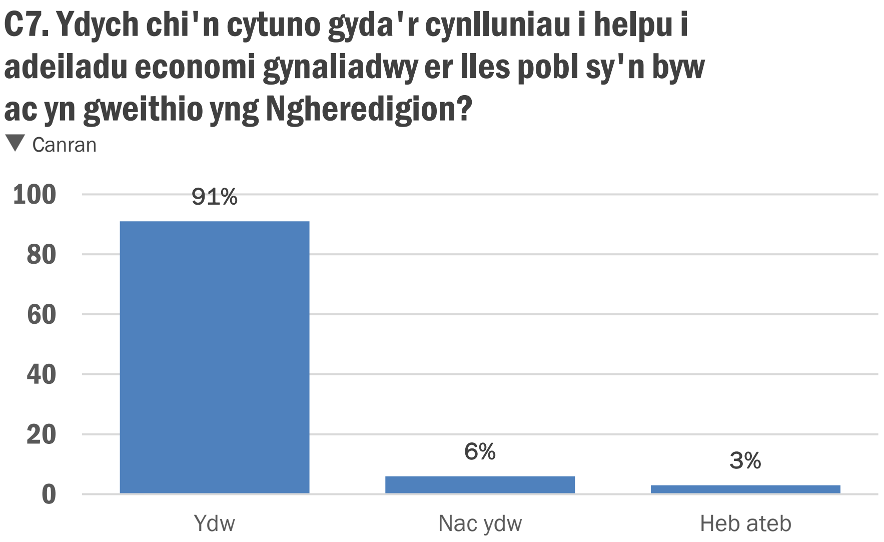

C8: Unrhyw sylwadau?

Rhoddodd ychydig o dan hanner (41%) yr ymatebwyr sylwadau pellach i gwestiwn 7, a oedd yn gofyn a oeddent yn cytuno â'r cynlluniau i helpu i adeiladu economi gynaliadwy er lles pobl sy'n byw ac yn gweithio yng Ngheredigion. Er bod yr ymatebion ysgrifenedig yn amrywio, gellid grwpio sylwadau o dan dair thema, gan gynnwys:

- Awgrymiadau i newid/amrywio ffocws yr uchelgeisiau o dan Amcan Llesiant 1 *(e.e., symud oddi wrth roi sylw ar sgiliau ac addysg i ganolbwyntio ar gyflog gwell).*
- Awgrymiadau ar sut i gyfrannu at economi gynaliadwy *(e.e. darparu cymorth gwell i fusnesau newydd, cefnogi siopau annibynnol, caffael yn lleol, adeiladu cadwyni cyflenwi byr, a chreu cymhellion i bobl ifanc aros yn yr ardal).*
- Pryderon ynglŷn â materion economaidd o fewn y Sir *(e.e. natur wledig, mynediad at wasanaethau, diffyg tai fforddiadwy ac incwm isel).*

Rhoddir sampl o'r sylwadau yn y tabl isod:

Sampl o'r Sylwadau	
"Mae lefelau sgiliau ac addysg eisoes yn uchel; mae'n ymwneud â'r math cywir o sgiliau a chyflog gwell."	"Mae angen i gymuned gynaliadwy allu cadw ei phobl ifanc ac mae diffyg tai fforddiadwy yn cael effaith negyddol..."
"Mae cyfle mawr yma i ail-hyfforddi pobol ar gyfer economi werdd."	"Angen mwy o bwyslais ar adeiladu cadwyni cyflenwi BYR ac ar ddefnyddio adnoddau lleol i ateb anghenion lleol, a thrwy hynny ychwanegu gwerth."
"Rhowch fwy o gefnogaeth i'r rhai sy'n dechrau busnes, benthyciadau mwy hael, cyfraddau busnes is a chymorth gyda rhentu siopau. Peidiwch â gadael i fwy o siopau cadwyn ddod i Geredigion, yn hytrach cefnogwch siopau annibynnol sy'n cadw arian i gylchredeg yn lleol."	"Mae canfyddiad bod byw yng Ngheredigion / cefn gwlad yn rhatach na byw yn y ddinas. Ond, o brofiad, dyw hynny ddim yn wir. Mae hyn i'w weld a'i deimlo gyda thrafnidiaeth gyhoeddus a hygyrchedd yn arbennig – mae'n rhaid i chi deithio mewn car i bobman oherwydd does dim bysiau rheolaidd..."

Ymhellach, gofynnwyd am adborth ysgrifenedig yn ymwneud â chwestiwn saith (ar Amcan Llesiant 1) gan bartneriaid BGC (aelodau statudol a sefydliadau cyfranogol a wahoddwyd) ac o weithdai ymgysylltu â rhanddeiliaid (fel ymgysylltu ag ysgolion cynradd ac uwchradd Ceredigion). Mae adborth wedi cael ei grwpio o dan dair thema allweddol, sy'n cynnwys:

- Ystyriaethau pellach o uchelgeisiau presennol
- Mwy o fanylion ar sut y caiff yr uchelgeisiau eu mesur/meincnodi
- Rhagor o fanylion/awgrymiadau ar sut i gyflawni'r uchelgeisiau

Themâu allweddol	Crynodeb o'r sylwadau
Ystyried uchelgeisiau presennol ymhellach	• Angen sicrhau bod egwyddorion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn cael eu rhoi ar waith wrth i'r BGC gyflawni uchelgeisiau Cronfa Ffyniant Gyffredin y DU. • Awgrym i wneud cysylltiad cliriach rhwng Bargen Twf Canolbarth Cymru a fframwaith economaidd rhanbarthol ar draws ynni, yr economi a sgiliau. • Awgrym i gynnwys camau sy'n mynd i'r afael â goblygiadau posibl Brexit ar ffermio cynaliadwy. • Awgrym i gynnwys caffael cyhoeddus sy'n gyfrifol yn gymdeithasol ac yn amgylcheddol er budd y gadwyn gyflenwi leol. • Plant ysgol uwchradd am gael mwy o gyfleoedd i ddysgu sgiliau ymarferol, mwy o gyfleoedd ar gyfer profiad gwaith a thrafnidiaeth gynaliadwy. • Plant ysgol gynradd am weld swyddi da yn yr ardal a fydd yn eu helpu i aros yng Ngheredigion, heb unrhyw fwlch cyflog rhwng y rhywiau a chyda chyflog gwell yn y sector ffermio ac addysg.
Manylion pellach ar sut y caiff yr uchelgeisiau eu mesur/meincnodi	• Gwybodaeth am sut y bydd cadwyni cyflenwi sy'n fwy effeithlon yn cael eu mesur. • Mynegwyd pryderon ynghylch y diffyg mesurau i feincnodi cynnydd ar uchelgais a chamau gweithredu i ysgogi cyfranogiad mwy cynhwysol mewn gwaith teg, cynaliadwy.
Rhagor o fanylion/awgrymiadau ar sut i gyflawni uchelgeisiau	• Manylion pellach sy'n nodi sut y bydd yr uchelgais o waith teg yn cael ei gyflawni. • Rhagor o wybodaeth am sut y bydd y BGC yn cyflawni argymhellion CLES ac a ydynt yn cyd-fynd â blaenoriaeth Economi Sylfaenol ac yn cefnogi busnesau lleol.

C9: Ydych chi'n cytuno gyda'r cynlluniau i helpu i leihau'r anghydraddoldebau sy'n gysylltiedig ag iechyd corfforol a meddyliol yn eich cymuned?

Roedd y rhan fwyaf o'r ymatebwyr (85%/ 29 o ymatebwyr) yn cytuno â'r cynlluniau i helpu i leihau'r anghydraddoldebau sy'n gysylltiedig ag iechyd corfforol a meddyliol yn eu cymuned (sy'n ymwneud ag Amcan Llesiant 2 yn y Cynllun Llesiant). Roedd y 15% arall o ymatebwyr (5 ymatebwr) yn anghytuno â'r cynlluniau i helpu i leihau anghydraddoldebau. Er bod cyfran uchel o ymatebwyr yn cytuno â'r cynlluniau, roedd yn un o'r meysydd lle roedd barn ymatebwyr ychydig yn fwy rhanedig. Roedd y

canlyniad hwn yn debyg i'r ymateb cyffredinol i gwestiwn pedwar, yn ymwneud â'r cynlluniau i fynd i'r afael â thlodi yn yr ardal.

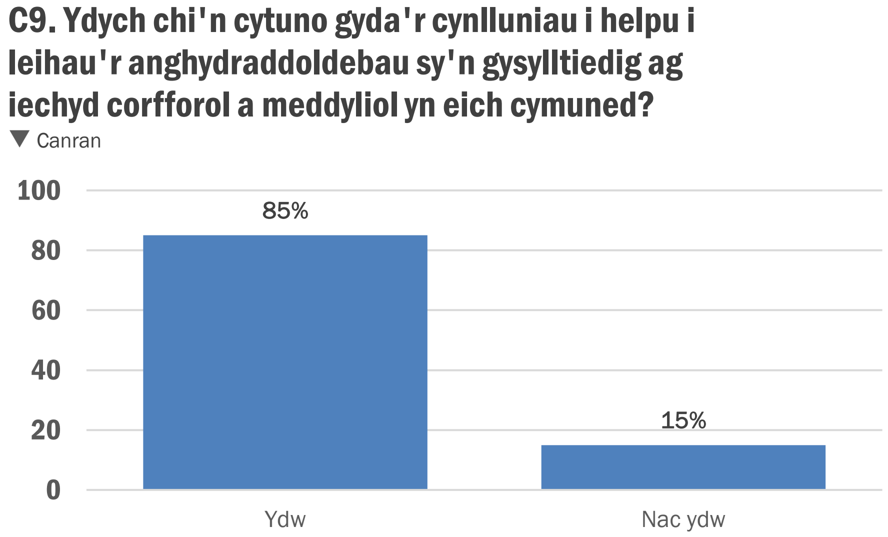

C10: Unrhyw sylwadau?

Roedd tua dwy ran o bump o'r ymatebwyr (38%/13 o ymatebwyr) wedi cyflwyno sylwadau i gwestiwn 9 a ofynnodd a oeddent yn cytuno â'r cynlluniau i helpu i leihau'r anghydraddoldebau ynghylch iechyd corfforol a meddyliol yn eu cymuned. At hynny, gofynnwyd am adborth ysgrifenedig yn ymwneud â chwestiwn naw (ar Amcan Llesiant 2) gan bartneriaid BGC (aelodau statudol a sefydliadau cyfranogol a wahoddwyd) ac o weithdai ymgysylltu â rhanddeiliaid (fel ymgysylltu ag ysgolion cynradd ac uwchradd Ceredigion).

Roedd adborth yn amrywio; fodd bynnag, roedd y consensws cyffredinol yn croesawu'r ffocws ar hyrwyddo presgripsiynu cymdeithasol, gwyrdd a glas yn y Cynllun drafft, a ddisgrifiwyd fel "uchelgais gwirioneddol flaengar".

Cyflwynwyd awgrymiadau ar ychwanegiadau pellach i Amcan Llesiant 2. Roedd yr awgrym mwyaf cyffredin (yn yr adborth i'r arolwg a'r adborth ysgrifenedig gan bartneriaid a rhanddeiliaid) yn ymwneud â'r angen i gynnwys trafnidiaeth gynaliadwy a theithio llesol yn y cynllun, oherwydd y manteision cymdeithasol, amgylcheddol ac iechyd sy'n gysylltiedig â hynny. Cyfeiriwyd yn benodol at wella a chynnal a chadw llwybrau troed a phalmentydd Ceredigion, Llwybr Arfordir Cymru, mynediad at wasanaethau a'r angen am drafnidiaeth gyhoeddus a chynaliadwy gwell a mwy hygyrch.

Yn ogystal, gwnaed argymhellion ar feysydd i'w datblygu ymhellach o dan Amcan Llesiant 2. Y teimlad cyffredinol yw bod angen rhoi mwy o sylw i'r mater o dai digonol a fforddiadwy yn y Cynllun drafft. Yn ogystal, nodwyd pwysigrwydd sicrhau fod tai sydd wedi'u cysylltu â gwasanaethau a thrafnidiaeth gynaliadwy yn cael ei ystyried. Nododd plant ysgol hefyd bwysigrwydd tai fforddiadwy a darparu tai gwarchod i'r digartref.

Yn ogystal, roedd ymatebwyr i'r arolwg wedi tynnu sylw at bwysigrwydd bwyd lleol, maethlon a chynaliadwy. Roedd cyfeiriadau penodol at ffactorau i leihau anghydraddoldebau bwyd, megis cydnerthedd a lleihau ein dibyniaeth ar y farchnad fwyd fyd-eang.

Roedd sylwadau llai cyffredin, fodd bynnag, yr un mor bwysig yn cynnwys:

- Awgrym i gynyddu ymgysylltiad y BGC â chymunedau o'r cychwyn cyntaf i gefnogi ei ddealltwriaeth eu hunain o feithrin cydnerthedd a'u cyfraniad posibl at hynny.
- Awgrym i gynnwys camau gweithredu penodol i fynd i'r afael â'r uchelgais presgripsiynu cymdeithasol
- Awgrym i fireinio uchelgais 2.3 (sy'n ymwneud â bwyd) i sicrhau bod y gweithgareddau a geisir yn glir ac yn gyraeddadwy.
- Awgrym i adolygu'r ystyriaeth sy'n cael ei rhoi i ychwanegu cyfeiriad at chwaraeon a hamdden, gan gynnwys cyfleusterau awyr agored a dan do.

Ymhlith plant ysgol roedd y materion a'r meysydd pwysicaf i'w hystyried yn ymwneud ag Amcan Llesiant 2 yn cynnwys:

- Gwarchod yr amgylchedd naturiol yn well (gan gynnwys mwy o arferion a mentrau amgylcheddol e.e. plannu coed, mwy o gyfleoedd gweithio gwyrdd, garddio ac ati).
- Gostyngiad mewn taflu sbwriel (awgrymiadau'n cynnwys – dirwyon taflu sbwriel, addysg bellach ar y niwed a achosir trwy daflu sbwriel, darpariaeth well o finiau ac ati)
- Cymorth gwell i bobl ar incwm isel/sy'n profi caledi (e.e. bwyd ffres mwy fforddiadwy, mwy o fanciau bwyd)
- Mwy o gymorth i ddeall cyllid a chyllidebau (e.e. addysg ar reoli cyllidebau, morgeisi, dyled ac ati).

Rhoddir sampl o'r sylwadau o'r arolwg ac adborth ysgrifenedig gan randdeiliaid a phartneriaid yn y tabl isod.

Sampl o'r Sylwadau	
"Yn hytrach na" phresgripsiynu "mannau gwyrdd, beth am atal yr erydu parhaus yn ansawdd ein mannau gwyrdd? Er enghraifft, mae llwybrau cyhoeddus yn rhan allweddol o'n seilwaith mannau gwyrdd ac yn cael eu hesgeuluso'n ofnadwy gyda thanfuddsoddiad ofnadwy…"	"I raddau – er y dylai olygu helpu pobl i helpu eu hunain."
"Cytuno, ond mae angen llawer mwy o lwybrau troed, sy'n hygyrch. Mae'n rhaid i chi deithio hanner awr i gael llwybr sydd ddim yn mynd trwy gae neu sydd wrth ymyl ffordd brysur."	"Dechrau mwy o brosiectau tyfu bwyd yng Ngheredigion, gweithio gyda ffermwyr i gynhyrchu pethau sylfaenol fel ceirch a gafodd eu tyfu yma yn hanesyddol, lleihau'r ddibyniaeth pobl ar fwyd sy'n cael ei hedfan i mewn a thorri carbon yn y gadwyn fwyd. Rhaid i hyn gael ei gefnogi gan sefydliadau lleol sy'n comisiynu bwyd o dyfwyr lleol…"
"Mae'n rhaid i ni gydnabod yn gyntaf yr effaith y mae bwyd/maeth yn ei chael ar iechyd corfforol a meddyliol – mae gwrtaith artiffisial sy'n defnyddio llawer o danwydd ffosil yn difetha iechyd planhigion a'r rhai sy'n eu bwyta sy'n denu'r defnydd o fioladdwyr mewn ffermio a'r fasnach	"Yn falch o weld Partneriaeth Bwyd Cynaliadwy ond mae angen gweithredu ar bresgripsiynu gwyrdd a chymdeithasol yn ogystal ag uchelgeisiau e.e. gweithio gyda ac adeiladu ar brosiect Trywydd Iach Biosffer Dyfi."

fferyllol ym maes iechyd y cyhoedd sy'n effeithio ar yr amgylchedd ehangach..."	
"Nid yw Cynllun Llesiant Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion (2023-28) yn sôn fawr ddim am drafnidiaeth gynaliadwy, sy'n cael effaith arwyddocaol ar gymunedau gwledig o safbwynt llesiant a datgarboneiddio, a rôl y BGC i ddiogelu a gwella gwasanaethau gwledig er budd ei drigolion."	"Mae'r broblem o stoc tai annigonol yng Ngheredigion yn cael sylw ar dudalen 13 o'r Cynllun drafft. Mae pawb yn gwybod bod tai annigonol nid yn unig yn ffactor mewn costau ynni uwch, ond mae hefyd wedi'i gysylltu'n agos iawn ag anghydraddoldebau iechyd a chanlyniadau iechyd gwaeth... gellid rhoi mwy o sylw i dai."

C11: Ydych chi'n cytuno gyda'r cynlluniau i helpu i leihau ôl troed carbon Ceredigion?

Roedd lefel gryf o gefnogaeth hefyd i leihau ôl troed carbon Ceredigion gyda 91% o'r rhai a ymatebodd yn nodi eu bod yn cytuno â'r flaenoriaeth hon. Mae'r ymatebion i gwestiwn 15 lle gofynnwyd i ymatebwyr nodi pa rai o'r amcanion oedd bwysicaf, yn awgrymu bod y flaenoriaeth hon yn cael ei hystyried yn un o'r heriau mwyaf i fynd i'r afael â hi yn y dyfodol. Roedd dau ymatebwr neu 9% yn anghytuno â'r amcan hwn, a thrafodir eu rhesymau yn C12 isod.

C11. Ydych chi'n cytuno gyda'r cynlluniau i helpu i leihau ôl troed carbon Ceredigion?

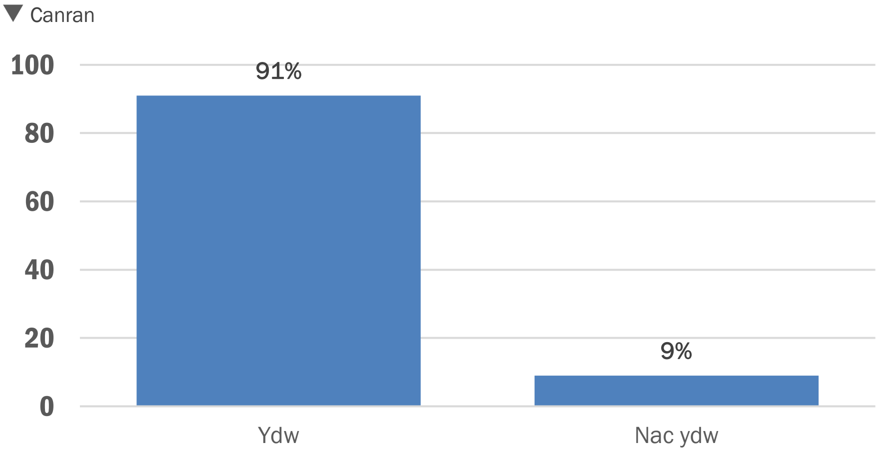

C12: Unrhyw sylwadau?

Roedd y mwyafrif o'r ymatebwyr wedi manteisio ar y cyfle i bwysleisio pwysigrwydd yr amcan hwn a chynnig awgrymiadau ar sut y gellir cyflawni hyn. Er enghraifft, roedd galwadau pellach am fwy o drafnidiaeth gyhoeddus a thrafnidiaeth well, yn enwedig gwasanaethau bws gwledig ac ymdrechion i leihau prisiau tocynnau neu ddarparu gwasanaethau am ddim â chymhorthdal. Cafwyd galwadau hefyd am fwy o ymdrech i gael cynlluniau ynni gwyrdd a defnyddio ynni adnewyddadwy fel un ffordd o helpu i gyflawni'r amcan hwn. Awgrymodd un ymatebwr y dylid ategu hyn gyda'r cyllid sydd ar gael i'r holl drigolion. Roedd dau ymatebwr yn cefnogi'r amcan arfaethedig i leihau ôl troed carbon y Sir, ond nid oeddent yn teimlo bod digon o eglurder ynghylch sut y byddai hyn yn cael ei gyflawni, ac nid oedd y cynlluniau'n mynd yn ddigon pell i leihau allyriadau carbon. Awgrymwyd bod angen addysg bellach i sicrhau bod trigolion yn deall eu hôl troed carbon.

Fodd bynnag, nid oedd dau ymatebwr yn cytuno â'r amcan hwn. Roedd eu gwrthwynebiadau yn ddeublyg – yn gyntaf nid oedd yn glir sut y byddai hyn yn cael ei gyflawni heb gael effaith ddilynol ar rai o'r amcanion eraill. Yn ail, nid yw'r ymrwymiad i ddatgarboneiddio yn gynllun ynddo'i hun a dylai'r BGC fod yn ymrwymo i gymryd camau gweithredu go iawn i ddatgarboneiddio a gwella bioamrywiaeth yn y Sir. Mae wedi darparu cyfres o gamau gweithredu posibl y gellid eu hystyried i gyflawni hyn. Mae'r tabl isod yn rhoi sampl o'r sylwadau a dderbyniwyd.

Sampl o'r Sylwadau	
"Mae'n bwysig iawn meddwl yn y tymor hir am y mater hwn a gall hyn gynnwys penderfyniadau dadleuol."	"Bydd creu mwy o gynlluniau ynni gwyrdd sydd ym mherchnogaeth leol a all cymorthdalu costau trydan ar gyfer ein trigolion yn help enfawr i'n heconomi. Ar hyn o bryd rydym yn cael ein cosbi am fyw "yn bell o'r grid" pan fyddwn yn allforio trydan net o Geredigion."
"Rwy'n credu y bydd hyn yn heriol o ystyried gwasanaethau trafnidiaeth gyhoeddus cyfyngedig. Byddai hwb i ynni adnewyddadwy yn cael ei groesawu gyda chyllid i bawb – nid dim ond y rhai sy'n hawlio budd-daliadau."	"Mae gan Gynghorau Tref a Chymuned gyfrifoldeb o dan Ddeddf Amgylchedd Cymru i gefnogi bioamrywiaeth yn eu cymunedau. Byddai trefniadau gweithio mewn partneriaeth gwell i ddatblygu prosiectau i warchod a gwella ein cymunedau yn fuddiol. Ymgysylltu gwell ag ysgolion a chymunedau ar ailgylchu; effeithlonrwydd ynni, bioamrywiaeth. Mae llygredd ar Afon Teifi yn bryder. Mae ystyried ffosffadau a'r effaith ar geisiadau cynllunio yn fater sydd angen ei ddatrys."
"Does dim digon o fanylion yma – ble a sut y byddwch chi'n cyflawni datgarboneiddio a sero net erbyn 2030?"	"Nid yw cynlluniau'n mynd yn ddigon pell, fe ddylen ni fod yn addysgu pobl am leihau eu hôl troed carbon a darparu trafnidiaeth gyhoeddus."

C13: Ydych chi'n cytuno gyda'r cynlluniau i'ch helpu i deimlo'n ddiogel ac wedi'ch cysylltu â diwylliant yn eich ardal leol?

Roedd lefel yr un mor uchel o gefnogaeth ar gyfer yr amcan arfaethedig terfynol ynghylch teimlo'n ddiogel ac wedi'u cysylltu â diwylliant. Yn gyffredinol, roedd y mwyafrif o'r ymatebwyr yn cytuno â'r amcan gyda dau ymatebwr neu 9% yn anghytuno.

C13. Ydych chi'n cytuno gyda'r cynlluniau i'ch helpu i deimlo'n ddiogel ac wedi'ch cysylltu â diwylliant yn eich ardal leol?

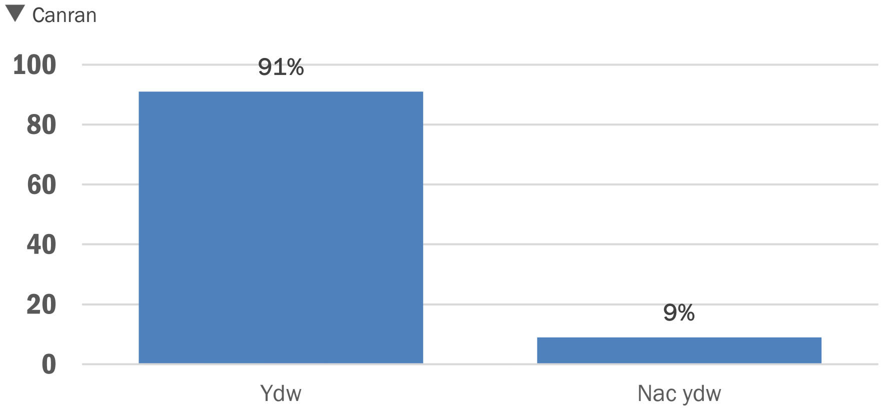

C14: Unrhyw sylwadau?

Er bod y mwyafrif o'r ymatebwyr yn cefnogi'r amcan arfaethedig hwn, roeddent wedi achub ar y cyfle yn y sylwadau ysgrifenedig i fynegi rhai pryderon penodol sydd ganddynt ynghylch diogelwch a diwylliant. Pwysleisiwyd pwysigrwydd hyrwyddo'r iaith Gymraeg a diwylliant Cymru, yn ogystal â hyrwyddo grwpiau eraill nad ydynt yn gysylltiedig â diwylliant. Codwyd nifer o bryderon penodol gwahanol hefyd – codwyd pwysigrwydd mynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldeb fel rhywbeth sy'n hanfodol i deimlo'n "ddiogel" yng nghymunedau Ceredigion, gofynnwyd am ragor o gymorth i ofalwyr a'u teuluoedd ac y dylai addysg plant aros yn y gymuned leol a bod dysgu yn lleol yn hanfodol bwysig. Ceir sampl o'r sylwadau hyn yn y tabl isod.

Sampl o'r Sylwadau	
"Dwi'n teimlo'n saff ond mae angen meithrin diwylliant Cymru."	"Mae Ceredigion yn lle cymharol ddiogel i fyw. Mae'r defnydd parhaus o'r Gymraeg a chyfleoedd i hybu diwylliant yn ein cymunedau yn bwysig."
"Fyddwn ni ddim yn teimlo'n 'saff' nes bod gan bawb ddigon i fyw arno – byddai angen i chi fynd i'r afael ag anghydraddoldeb a thlodi, gallai incwm cyffredinol ddatrys hyn. Mae cyfleoedd i gwrdd yn rhy ddrud, dim trafnidiaeth."	"Mae Canolfannau Gofal Dydd ar gau, does dim byd ar gyfer yr henoed/pobl â dementia/pobl anabl. Mae gwaharddiad/gwahaniaethu o ran y cymorth i ofalwyr nad ydynt yn hawlio oherwydd eu bod yn ceisio gwneud bywoliaeth trwy fod yn hunangyflogedig a pharhau i ofalu am eu hanwyliaid yr un pryd a bod gartref. Mae gwasanaeth staff wrth gefn/cyflenwi yn fyr, yn annibynadwy ac nid yw'n rheolaidd."
"Mae eich holl amcanion yn cynnwys partneriaid, ond dydyn nhw ddim yn amlinellu camau gweithredu neu amcanion penodol gyda chanlyniadau mesuradwy."	"Mae yna lawer mwy o grwpiau diwylliannol yng Ngheredigion sy'n haeddu cefnogaeth na dim ond y rhai sy'n gysylltiedig â'r Gymraeg. Rwy'n gobeithio bod hynny'n cael ei adlewyrchu yn y cynllun gweithredu."

C15: Pa un o'r amcanion llesiant a awgrymir yw'r pwysicaf i chi?

Yna gofynnwyd i'r ymatebwyr raddio, yn nhrefn pwysigrwydd, pa un oedd bwysicaf iddynt. Yr amcan i'w **gyflawni mentrau datgarboneiddio** yng Ngheredigion gafodd y flaenoriaeth uchaf o bleidleisiau gydag 8, ac yna'r uchelgeisiau ar gyfer mynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldebau yng Ngheredigion gyda 5, fel y dangosir yn y siart isod.

C15. Pa un o'r amcanion llesiant a awgrymir yw'r pwysicaf i chi?

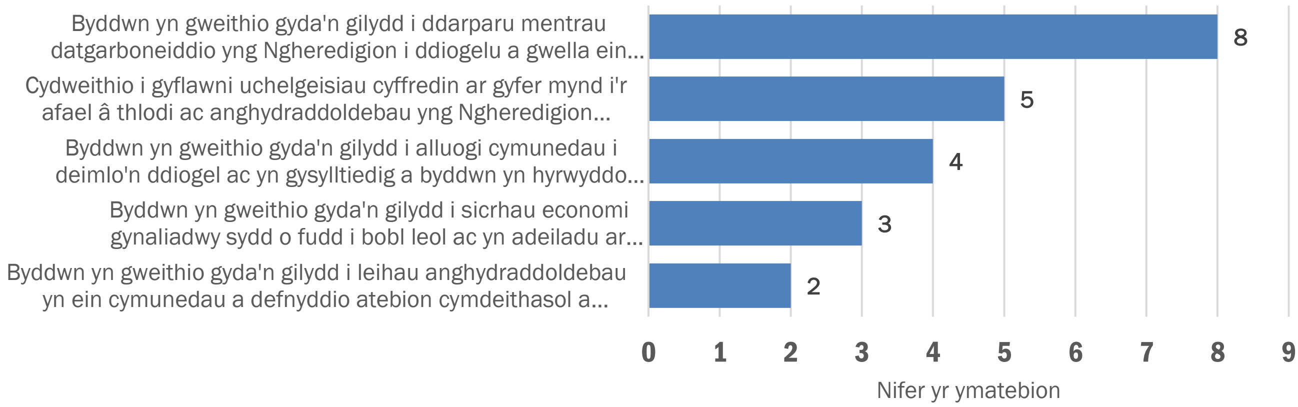

Fodd bynnag, nid yw hyn yn ystyried y safleoedd is. Felly defnyddiwyd system bwysoli syml i sgorio pob un o'r amcanion arfaethedig trwy luosi'r nifer ym mhob safle gyda sgôr o 5 i 1, gyda 5 yr uchaf. Dengys y canlyniadau mai **cydweithio i gyflawni economi gynaliadwy** oedd yr amcan a gafodd ei nodi fel y brif flaenoriaeth, ac yna'r amcan **mynd i'r afael â thlodi** ac yna **lleihau anghydraddoldebau**. Er mai cyflawni mentrau datgarboneiddio gafodd y nifer fwyaf o bleidleisiau prif flaenoriaeth, roedd ei sgôr cyffredinol yn llawer is gan iddo hefyd gael nifer uchel o bleidleisiau 4 a. Dangosir y sgorau wedi'u pwysoli cyffredinol yn y tabl isod.

Ymatebion wedi'u Pwysoli						
▼ Amcan Arfaethedig Safle ▶	1	2	3	4	5	Cyfanswm sgôr
Byddwn yn gweithio gyda'n gilydd i sicrhau economi gynaliadwy sydd o fudd i bobl leol ac yn adeiladu ar gryfderau Ceredigion.	4	8	3	4	3	72
Cydweithio i gyflawni uchelgeisiau cyffredin ar gyfer mynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldebau yng Ngheredigion oherwydd gall y rhain gael effaith ar draws y pedwar piler llesiant – llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.	5	6	5	3	0	70
Byddwn yn gweithio gyda'n gilydd i leihau anghydraddoldebau yn ein cymunedau a defnyddio atebion cymdeithasol a gwyrdd i wella iechyd corfforol a meddyliol.	2	4	10	4	1	65
Byddwn yn gweithio gyda'n gilydd i ddarparu mentrau datgarboneiddio yng Ngheredigion i ddiogelu a gwella ein hadnoddau naturiol.	8	0	1	6	6	61
Byddwn yn gweithio gyda'n gilydd i alluogi cymunedau i deimlo'n ddiogel ac yn gysylltiedig a byddwn yn hyrwyddo amrywiaeth ddiwylliannol ac yn cynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg.	4	2	1	3	10	47

C16: Beth allwn ni ei wneud a fyddai'n eich galluogi chi, neu grwpiau rydych chi'n ymwneud â nhw, i helpu i wella llesiant yng Ngheredigion?

Yna cafodd ymatebwyr gyfle i nodi gweithgareddau a grwpiau ychwanegol a allai helpu i wella llesiant yn y Sir. Manteisiodd y rhan fwyaf o'r ymatebwyr ar y cyfle hwn i gyfleu amrywiaeth o syniadau ac awgrymiadau gwahanol a grynhoir yn y tabl isod. Mae tri thuedd allweddol yn dod i'r amlwg:

- Roedd galwadau cynyddol am trafnidiaeth gyhoeddus well, yn enwedig gwasanaethau bysiau a buddsoddiad mewn beicio.
- Pwysleisiwyd pwysigrwydd grwpiau a digwyddiadau cymunedol o ran cysylltu pobl i gynnal iechyd a llesiant. Nodwyd Datblygu Cymunedol Seiliedig ar Asedau fel un ffordd o adeiladu cymunedau.
- Yr angen i gefnogi pobl iau i gyflawni eu dyheadau.

Awgrymiadau ar gyfer Gwella Llesiant yng Ngheredigion		
• Cefnogi pobl ifanc	• Ymrwymo i Ddatblygu Cymunedol yn seiliedig ar Asedau a defnyddio adeiladwyr cymunedol a chyllidebu cyfranogol	• Digwyddiadau cymunedol. Cysylltu pobl. Cysylltu anghenion unigolion â digwyddiadau cymdeithasol i gynnal llesiant iach.
• Datblygu hybiau cymunedol	• Ariannu'r gwasanaethau sylfaenol yn gywir, megis priffyrdd ac amgylcheddol	• Diffyg cyfleusterau hamdden a chwaraeon a'r pellteroedd y mae angen eu teithio oherwydd natur wledig yr ardal
• Gwelliannau i fynediad i'r anabl	• Gwelliannau i drafnidiaeth gyhoeddus er mwyn i bawb allu cymryd rhan	• Gwella trafnidiaeth gyhoeddus er mwyn cael llawer llai o geir ar y ffordd. Buddsoddi mewn beiciau cargo gwyrdd ar gyfer busnesau bach a pedestreiddio trefi twristaidd i'w gwneud yn fwy deniadol.
• Cadw llyfrgelloedd ar agor	• Gallai aelodau staff o sefydliadau BGC gael amser y gallant ei ddefnyddio i wirfoddoli dros eu cymuned heb aberthu cyflog	• Parhau i ariannu gwaith i gefnogi mynediad i gefn gwlad
• Llwybrau cerdded i gysylltu cymunedau sy'n hygyrch i gadeiriau olwyn neu fygis	• Darparu gwasanaeth bws gwell.	• Dosbarthiadau ymarfer corff am ddim mewn neuaddau pentref.
• Trafnidiaeth gyhoeddus amgen yn lle'r bws. Ffyrdd mwy effeithiol o gysylltu cymunedau a threfi Ceredigion	• Darparu cyfleusterau hamdden cyfartal ar draws y sir.	• Cyfleusterau hamdden fforddiadwy
• Ailagor canolfannau gofal dydd a chael mwy o grwpiau llesiant (er enghraifft cerdded)	• Profiadau gwirfoddoli â chymorth	• Mynd i'r afael â'r argyfwng costau byw a gostwng prisiau
• Cyfathrebu gwell am y mentrau llesiant sydd ar gael	• Benthyciadau fforddiadwy i fuddsoddi a gwneud cymunedau yn fwy cydnerth a hunangynhaliol megis trwy ynni adnewyddadwy, cronfeydd ceir, cynulliadau cymdeithasol a chymorth gyda cheisiadau i gefnogi prosiectau	• Cefnogaeth ar gyfer grwpiau ieuenctid a grwpiau lleiafrifol megis LHDT+, anabl, lleiafrifoedd ethnig, sy'n caniatáu i bobl ddod at ei gilydd a siarad am y newidiadau y mae angen eu gwneud

C17: Ydych chi'n hapus â'r ffordd yr ydym wedi ymgynghori â chi heddiw?

Ar y cyfan, roedd yr ymatebwyr yn hapus ar y cyfan â'r ffordd y cynhaliwyd yr ymgynghoriad. Rhoddodd 29% y sgôr uchaf o 5, roedd 29% wedi rhoi sgôr o 4 ar gyfer yr ymgynghoriad ac roedd 27% wedi rhoi sgôr o 3. Fodd bynnag, roedd tri ymateb wedi rhoi'r sgôr isaf o '1', sef 9%.

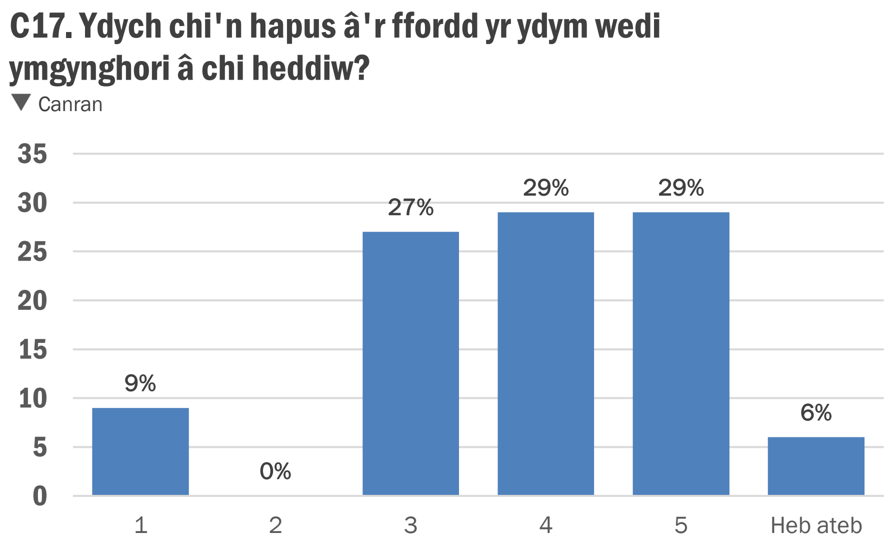

C18: Unrhyw sylwadau?

Manteisiodd nifer fach o ymatebwyr ar y cyfle i roi sylwadau ar y ffordd y cynhaliwyd yr ymgynghoriad. Roedd rhai wedi'i chael hi'n hawdd ei gwblhau, ond codwyd tri phryder penodol, sef:

- Nid oedd y raddfa pwyntiau 1-5 wedi'i labelu'n glir
- A fyddai trigolion heb fynediad i'r rhyngrwyd yn cael y cyfle i ymateb
- Roedd angen ei hyrwyddo'n well er mwyn sicrhau bod pob grŵp yn cael y cyfle i ymateb, yn enwedig pobl iau.

O'r tri ymatebwr a roddodd sgôr o '1', dim ond un oedd wedi manteisio ar y cyfle i egluro ei resymau. Teimlai fod yr ymgynghoriad yn ddryslyd ac awgrymwyd y dylai'r amcanion arfaethedig fod wedi'u rhifo ac y dylai geiriad yr ymgynghoriad gyd-fynd â chwestiynau'r ymgynghoriad.

C19: Oes unrhyw beth arall yr hoffech chi ei ddweud wrthym?

Roedd y cwestiwn olaf yn un penagored er mwyn i ymatebwyr allu codi unrhyw faterion eraill i'r BGC eu hystyried. Gwnaethpwyd sawl awgrym ychwanegol – unwaith eto codwyd trafnidiaeth gyhoeddus fel rhywbeth hanfodol yn enwedig i bobl iau, yn ogystal â chymorth i ofalwyr fynychu grwpiau cymunedol a hyfforddiant. Cyflwynwyd dau awgrym gwahanol – yn gyntaf y dylai ansawdd dŵr mewn afonydd a moroedd fod yn flaenoriaeth oherwydd y dirywiad a welwyd yn y blynyddoedd diwethaf ac a fydd yn effeithio ar yr incwm a gynhyrchir gan y rhai sy'n defnyddio'r adnoddau naturiol. Yn ail, bod ysgolion cymunedol, sefydliadau gofal plant a chlybiau ieuenctid yn allweddol i annog cymunedau i gydweithio'n agos.

Roedd y sylw olaf yn pwysleisio'r angen i gadw'r momentwm a'r brwdfrydedd i fynd ar gyfer cyflawni'r Cynllun Llesiant Lleol pan gaiff ei gymeradwyo. Yn arbennig, nodwyd pwysigrwydd cadw'r cyhoedd yn rhan o'r broses a chyfathrebu'n rheolaidd ynghylch yr hyn a gyflawnwyd wrth i'r Cynllun gael ei gyflwyno. Dangosir sampl o'r sylwadau a dderbyniwyd yn y tabl isod.

Sampl o'r Sylwadau	
"Mae ysgolion cymunedol, sefydliadau gofal plant a chlybiau ieuenctid yn allweddol i annog cymunedau i gydweithio'n agos. Cyflogau isel yw'r ffactor unigol mwyaf sy'n creu draen dawn ymysg pobl ifanc gan arwain at dlodi mewn gwaith. Ni ddylai dyfodol cynaliadwy ddibynnu ar y sector lletygarwch a manwerthu."	"Trafnidiaeth gyhoeddus: mynediad at wasanaeth trafnidiaeth gyhoeddus fforddiadwy ac effeithlon sy'n rhoi cyfle i bobl ifanc a thrigolion gwrdd â phobl eraill; cael mynediad at wasanaethau; bod yn annibynnol. Blaenoriaeth i gymuned Aber-porth yw cael ysgol sy'n addas i'r diben ac amgylchedd diogel i'n plant allu dysgu."
"Mae hwn i'w weld yn gynnig egnïol ar hyn o bryd. Peidiwch â gadael iddo chwythu ei blwc; cadwch y cyhoedd yn rhan o'r peth, gweithredu a rhoi gwybod yn rheolaidd am gyflawniadau."	"Dylai ansawdd y dŵr yn yr afonydd a'r moroedd fod yn flaenoriaeth, mae safonau wedi gwaethygu'n fawr dros y blynyddoedd diwethaf, ac mae hyn yn cael effaith arwyddocaol ar yr incwm a gynhyrchir gan y rhai sy'n defnyddio'r adnodd naturiol."
"Ble mae'r staff cyflenwi i ofalwyr allu mynychu boreau/prynhawniau coffi neu hyfforddiant er eu lles eu hunain? Rwy'n ddiolchgar am yr holiadur hwn i gael dweud fy nweud ar iechyd a gofal cymdeithasol yn y byd go iawn."	

Y "Wal Syniadau"

Roedd yr ymgynghoriad cyhoeddus yn cynnwys defnyddio "Wal Syniadau" ar wefan Dweud Eich Dweud Ceredigion. Roedd y Wal Syniadau yn rhoi cyfle i ymatebwyr bostio unrhyw syniadau ac awgrymiadau ychwanegol i wella llesiant. Roedd 15 o sylwadau wedi cael eu postio ac mae'r prif themâu wedi'u crynhoi yn y diagram isod. Nid oedd unrhyw themâu cyffredin wedi dod i'r amlwg, ond cafodd sawl thema a godwyd trwy gydol yr ymarfer ymgynghori hwn ei ailadrodd, yn fwyaf arbennig trafnidiaeth gyhoeddus a darparu cyrsiau Cymraeg i ddechreuwyr.

- **Cyrsiau Cymraeg i ddechreuwyr**
- **Dosbarthiadau ymarfer corff cymdeithasol i bobl sydd wedi ymddeol**
- **Grwpiau cerdded a llwybrau i bob â nam ar y golwg**
- **Datblygu mentrau ynni cymunedol**
- **Plannu coed cymunedol mewn mannau cyhoeddus**
- **Profion beiciau modur yng Ngheredigion**
- **Cadw'r llyfrgelloedd ar agor**
- **Gwasanaeth bws uniongyrchol o ac i Landysul**
- **Cefnogi gwasanaeth cymorth cam-drin domestig yn y gymuned**
- **Parcio am ddim yn y trefi**
- **Garddio a thorri Jac y Neidiwr**

Ymgysylltu ag Ysgolion

Ysgolion Cynradd

Cynhaliwyd sesiwn gyda chynrychiolwyr o Gyngor Ysgol 13 o ysgolion cynradd Ceredigion ar draws y Sir. Roedd y disgyblion a oedd yn bresennol ym Mlynyddoedd 3,4,5,6 gydag oedrannau'n amrywio o 7 i 11 oed. Roedd pob un o'r disgyblion yn cytuno bod pedwar amcan cyffredinol y Cynllun Llesiant yn faterion pwysig iawn i roi sylw iddynt, ac roedd pawb yn awyddus i barhau â'r berthynas â'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a bod yn rhan o ymgynghoriadau yn y dyfodol. Dangosir crynodeb o'r themâu a godwyd isod a nifer y disgyblion sy'n cytuno â phob datganiad mewn cromfachau.

Mynd i'r Afael â Thlodi ac Economi Gynaliadwy

- Roedd disgyblion am weld cymorth i bobl sydd heb ddigon o arian (x 7)
- Roedd disgyblion am weld swyddi da yn yr ardal a fydd yn eu helpu i aros yng Ngheredigion, heb unrhyw fwlch cyflog rhwng y rhywiau a chyda cyflog gwell yn y sectorau ffermio ac addysg (x 6)
- Roedd disgyblion yn bryderus am gostau byw ac am gael biliau is (x 4)
- Mae disgyblion am sicrhau bod gan bawb gartref (x 4)

Hinsawdd a Natur

- Mwy o amddiffyn yr amgylchedd naturiol, gan gynnwys rhaglenni plannu coed (x 8)
- Am weld gostyngiad mewn ymddygiad gwrthgymdeithasol: sbwriel (x 6)
- Annog ac addysgu ar arferion ecogyfeillgar (x 4)
- Cynhyrchu a defnyddio mwy o ynni cynaliadwy ac adnewyddadwy i helpu i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd (x 4)
- Pryderu am les anifeiliaid (x 3)
- Lleihau ôl troed carbon trwy gefnogi'r economi leol (x 3)

Diwylliant

- Mae disgyblion am weld treftadaeth ac iaith Cymru yn cael ei hybu mwy (x 4)
- Mae disgyblion am weld gweithredu i atal hiliaeth (x 4)
- Cymunedau mwy cynhwysol (x 4)

Cymunedau Diogel, Amrywiol a Chydlynol

- Mynediad i gyfleusterau hamdden fforddiadwy (x 13)
- Rhieni yn cael yr amser a'r arian i hwyluso chwarae (x 4)
- Cymunedau mwy diogel (x 2)
- Mwy o glybiau (x 2)
- Cael perthynas iach gyda ffrindiau (x 1)

Ysgolion Uwchradd

Cynhaliwyd sesiwn debyg gyda thair ysgol uwchradd ar draws y Sir, gyda 29 o ddisgyblion yn cymryd rhan yn amrywio o 11 i 16 oed. Mae'r prif themâu a nodir wedi'u crynhoi isod:

Byddwn yn lleihau llygredd i wella ansawdd aer, dŵr a'r amgylchedd

- Arferion a mentrau ecogyfeillgar, gan gynnwys ailgylchu, lleihau'r defnydd o blastig a phlannu coed
- Mynediad i fannau gwyrdd
- Trafnidiaeth gynaliadwy
- Atal llygredd ein dyfroedd
- Ymddygiad gwrthgymdeithasol: sbwriel
- Effeithiau llygredd ar iechyd meddwl

Byddwn yn helpu i roi'r sgiliau y mae eu hangen arnoch ar gyfer swyddi yn y dyfodol, gan gynnwys swyddi gwyrdd, a darparu mwy o brentisiaethau

- Ni ddylai addysg ganolbwyntio ar y pynciau academaidd yn unig, darparu mwy o gyfleoedd i ddysgu sgiliau ymarferol:
- Gallu dysgu am wahanol fathau o swyddi a chael profiad ohonynt mewn gwahanol ffyrdd

Byddwn yn mynd i'r afael â chaledi a thlodi mewn ymateb i'r argyfwng costau byw

- Rhoi cymorth i bobl sy'n profi caledi a sicrhau eu bod yn gallu cael mynediad at fwyd
- Cefnogaeth i ddeall cyllid a chyllidebau

Ymgysylltu â Phobl Ifanc

Ymgysylltwyd hefyd â Chyngor Ieuenctid Ceredigion i geisio barn pobl ifanc. Ar draws y pum thema a drafodwyd, cafwyd amrywiaeth eang o awgrymiadau eu gwneud a phryderon eu codi sy'n yn effeithio ar fywydau pobl iau. Ymhlith y thema drawsbynciol Mynd i'r Afael â Thlodi, nid oedd un mater unigol wedi dominyddu'r sgwrs, ond mae ehangder yr awgrymiadau a wnaed yn dangos dealltwriaeth dda o'r heriau a wynebir yn yr economi leol mewn perthynas â thlodi. Un pwynt a godwyd ac sy'n amlwg drwy gydol yr ymarfer ymgysylltu hwn oedd y galw am deithio ar fysiau am ddim neu â chymhorthdal i blant o gartrefi incwm isel. Ceir crynodeb o'r pwyntiau a godwyd ar draws pob un o'r pum thema yn y tablau sy'n dilyn.

Mynd i'r Afael â Tlodi

• Cynyddu'r tai cyngor sydd ar gael	• Petrol + disel
• Gwersi yn yr ysgol am gynilo arian	• Ysgolion ar agor am fwy o amser ar ôl oriau ysgol
• Sgiliau bywyd sy'n helpu gyda chyllid	• Rhywle i fynd ac aros yn gynnes
• Adeiladau newydd, mwy effeithlon	• Canolfannau Cymunedol ac elusennau
• Inswleiddio gwell	• Cynhyrchion misglwyf am ddim
• Gwres/trydan sy'n gyfeillgar i'r amgylchedd	• GIG
• Dylai bysiau nad ydynt yn fysiau ysgol fod am ddim ar gyfer disgyblion TGAU a 6ed dosbarth	• Banciau bwyd a rhoddion yn fwy hygyrch
• "Cinio ysgol – mwy ar gael – mwy o amrywiaeth"	• Isafswm cyflog hyd at o leiaf y cyflog byw
• Cinio ysgol am ddim	• Gwladoli cwmnïau ynni
• "Clwb Brecwast ar gael yn y bore"	• Codiadau cyflog yn gyffredinol ar gyfer swyddi sydd eu hangen (30%)
• Dŵr ar gael yn ystod y dydd	• Cap ar brisiau rhent
• Gwres a thrydan	• Cardiau disgownt myfyrwyr ar gyfer TGAU a'r 6ed dosbarth
• "Mwy o gyflog i athrawon – llai o streiciau"	• Dylai gwasanaethau fel bysiau/prydau ysgol/canolfan hamdden/campfa gael eu disgowntio neu fod am ddim i blant ar incwm isel
• Angen gwella amodau gwaith	

Roedd y themâu mwyaf cyffredin a godwyd mewn perthynas â'r economi yn canolbwyntio ar y cymorth i bobl iau sy'n ymuno â'r gweithlu. Yn gyntaf, roedd sawl ymateb yn pwysleisio'r angen am hyfforddiant gwahanol, gan gynnwys 'sgiliau bywyd', rheolaeth a'r diwydiannau penodol megis yr economi werdd a'r diwydiannau creadigol. Yn ail, roedd galw hefyd am gefnogaeth well ar gyfer prentisiaethau, o ran cyfleu'r cyfleoedd sy'n bodoli a hefyd lefel y tâl, a byddai'r ddau ohonynt yn debygol o ddenu mwy o ymgeiswyr. Codwyd amrywiaeth o faterion eraill a ddangosir yn y tabl isod. Codwyd y mater o drafnidiaeth well eto yn y thema hon.

Hybu'r Economi, Cefnogi Busnesau a Galluogi Cyflogaeth

• Mwy o swyddi yn y sector technoleg/cyfrifiadura/TG	• Tâl gwell am brentisiaethau – denu mwy o bobl i wneud prentisiaeth
• Gwneud yn siŵr bod myfyrwyr yn ymwybodol o brentisiaethau	• Mwy o wybodaeth am lwybrau gyrfa
• Hyrwyddo prentisiaethau fel mae prifysgolion yn cael eu hyrwyddo	• Gweithdai
• Sut i edrych yn dda mewn cyfweliad	• Profiad gwaith
• "Gwaith ymarferol + profiad – dysgu cyffyrddol"	• Mwy o wersi bywyd (rheolaeth)
• Mwy o gefnogaeth addysgol	• Mwy o brentisiaethau yn y diwydiant creadigol
• Cyflwyniadau ar gyfer swyddi gwahanol	• Dysgu gwybodaeth gyfreithiol berthnasol
• Hyfforddiant ariannol ar gyfer swyddi gwyrdd	• Darparu sgiliau a phrofiad ar gyfer swyddi mwy creadigol
• Mwy o hyfforddiant i bobl sy'n dod o gefndir ffermio – helpu i gadw i fyny â'r newid yn y strwythur economaidd	• Adnoddau cryfach i bobl sy'n delio â diffyg gwaith e.e. canolfannau gwaith
• Gwersi penodol am y rhain fel pwnc yn yr ysgol	• Dysgu pethau pwysicach yn yr ysgol ar gyfer hunangyflogaeth
• Sgiliau bywyd – arian, cynilion, bywyd, pethau y mae angen i ni wybod am y dyfodol nad ydym yn eu gwybod ar hyn o bryd	• Trafnidiaeth gwell i gyrraedd swydd

O ran cymunedau lleol, roedd dau fater a oedd yn fwyaf cyffredin yn y drafodaeth. Yn gyntaf, codwyd y mater o gyllid ar gyfer prosiectau cymunedol er mwyn darparu cymorth ieuenctid cyffredinol. Roedd hyn yn cynnwys yr angen am grantiau mwy hygyrch i wella'r cymorth ieuenctid a ddarperir. Yn ail, nodwyd beicio yn arbennig a'r angen am lwybrau beicio gwell ac i'r llwybrau hyn fod yn ddiogel. Crynhoir y rhain yn y tabl isod.

Creu Cymunedau Gofalgar ac Iach

• Grantiau a chyllid mwy hygyrch i wella cymorth ieuenctid	• Dim talu am doiledau cyhoeddus + mwy o doiledau
• Mannau cymunedol – clybiau – gweithgareddau – trydan – mannau gwefru – cymorth – cynhyrchion misglwyf – rhoddion bwyd – parciau ac ardaloedd ffitrwydd mewn mannau agored cymunedol	• Llochesi i'r digartref
• Amgylcheddau – teithiau cerdded cyhoeddus / llwybrau cerdded cŵn – biniau – anghysondeb gyda chasglu sbwriel – awyr agored mwy diogel e.e. gwydr ar y llawr	• Noddfa gwenyn
• Codi arian mewn cymunedau ar gyfer mannau cymunedol (chwaraeon, gwerthu cacennau, tynnu rhaff ac ati)	• 4G (astroturf) o gwmpas Ceredigion
• Ffynhonnau dŵr cyhoeddus i ail-lenwi poteli plastig	• Clybiau ieuenctid (Aberystwyth ac Aberaeron)
• "Gerddi cymunedol – yn dda i iechyd meddwl – unrhyw oedran – bwyd wedi'i dyfu'n lleol – cyfranogiad cymunedol"	• Mwy o arian ar gyfer gerddi cyhoeddus mewn cymunedau bach
• Gwneud pobl yn fwy ymwybodol	• Traciau BMX / beicio

• "Mwy o fannau cymunedol ecogyfeillgar – mwy o blannu"	• Llwybrau beicio (mwy ac o ansawdd gwell)
• "Caffis cymunedol – gyda mynediad i gyfrifiaduron"	• Llwybrau beicio mwy diogel
• Llwybrau cerdded (llwybrau natur)	

Roedd yr ymatebion yn dangos lefel uchel o ddealltwriaeth o faterion amgylcheddol a gwnaed amrywiaeth eang o awgrymiadau. Tynnwyd sylw at yr angen am fwy o fannau gwyrdd a phlannu coed ynghyd â'r angen i leihau traffig a llygredd a gwneud y defnydd gorau o ynni gwyrdd. Yn ddiddorol, roedd cyfeiriadau niferus hefyd at ddarparu rhandiroedd er mwyn i gymunedau ac unigolion dyfu eu bwyd eu hunain. Yn gysylltiedig â hyn, nododd un ymatebwr hefyd y dylai cynhyrchu bwyd ddigwydd yn lleol. Dangosir ehangder yr ymatebion a dderbyniwyd yn y tabl isod.

Creu Cymunedau Cynaliadwy, Gwyrdd ac Wedi'u Cysylltu'n Dda

• Parciau cŵn	• Achub y gwenyn (mwy o blanwyr mewn ardaloedd cymunedol)
• "Cynyddu ardaloedd i gerddwyr – mannau gwyrdd"	• Biniau ar gyfer cynhyrchion mislif
• Cynyddu gwybodaeth am yr amgylchedd (e.e. pam y dylid ei barchu, fel peidio â sefyll ar dwyni, tywod – ble mae bywyd gwyllt yn byw)	• Cyfyngu ar lygredd golau er mwyn sicrhau y gall anifeiliaid nosol fyw mewn heddwch tra bod ansawdd cwsg pobl leol yn gwella
• Plannu mwy o blanhigion i hybu bywyd gwyllt	• Tyrbinau gwynt
• Trafnidiaeth gyhoeddus wyrdd	• Trafnidiaeth gyhoeddus (bysiau)
• Ardal gorsiog fach (yn dda ar gyfer bywyd dŵr ac ati)	• Mwy o ffynhonnau dŵr ar hyd y lle – hyrwyddo poteli y gellir eu hailddefnyddio yn hytrach na phrynu poteli ym mhobman
• Plannu mwy o goed	• Rhwydi yn y moroedd
• Rhoi'r gorau i dorri coed ar gyfer adeiladu	• Lleihau cynhyrchion plastig untro
• Plannu mwy o goed / planhigion / blodau	• Rhaglen rhannu ceir
• Rhandir cyhoeddus / gerddi	• Mwy o fannau gwyrdd
• Tai gwydr cymunedol	• Paneli solar
• Pecynnu cyhoeddus (di-blastig)	• Mwy o gynhyrchu bwyd lleol
• Ardaloedd dolydd (yn well ar gyfer bioamrywiaeth) (yn wych ar gyfer carbon)	• Llwybrau cerdded / llwybrau natur – beiciau cyhoeddus, beiciau dinas – mwy o finiau
• Systemau draenio gwell	• Mwy o randiroedd er mwyn plannu llysiau a bara lleol
• Mwy o finiau yn yr ysgolion / parciau / mannau cyhoeddus	• Lleihau milltiroedd awyr gan ehangu cynhyrchu bwyd lleol trwy amrywio'r hyn a dyfir, a'r mathau o danwydd lleol sydd ar gael

Diwylliant

Wrth ystyried diwylliant y Sir, a'r iaith Gymraeg, roedd y sylwadau yn amrywio – teimlai rhai y dylid darparu mwy o addysg drwy gyfrwng y Gymraeg, teimlai rhai y gellid gwneud mwy i ddathlu iaith a diwylliant Cymru, a theimlai rhai y gallai athrawon a'r rhai sy'n darparu hyfforddiant ddefnyddio'r Gymraeg. Dangosir amrywiaeth y safbwyntiau hyn yn y tabl isod. Daw dwy thema allweddol arall i'r amlwg – yn gyntaf y dylid cael mwy o ddigwyddiadau Cymraeg yn enwedig cerddoriaeth, ac yn ail y dylid dathlu amrywiaeth ddiwylliannol y Sir er mwyn helpu i greu cymunedau cynhwysol. Yn wir, ymddangosodd "dathlu" a "hyrwyddo" trwy gydol yr ymatebion ymgysylltu mewn perthynas ag iaith a diwylliant Cymru.

• Dysgu am ddiwylliannau eraill er mwyn deall pobl sy'n mudo o wledydd eraill ac sydd o hil wahanol	• Rwy'n meddwl ei bod yn bwysig dathlu pob diwylliant ac amrywiaeth
• Dysgu mwy am gymunedau o fewn yr iaith Gymraeg	• Sut ydyn ni'n dathlu'r Gymraeg?
• Gwersi trwy gyfrwng y Gymraeg	• Ni ddylid gor-flaenoriaethu siaradwyr Cymraeg nac eilunaddoli siaradwyr Cymraeg sydd â barn wael dim ond oherwydd eu bod yn siarad Cymraeg
• Bagloriaeth Cymru, mathemateg, gwyddoniaeth	• Rwy'n meddwl ei bod yn bwysig cynnwys pob cymuned a helpu i gefnogi amrywiaeth mewn lleoedd Cymraeg eu hiaith trwy ddefnyddio addysg i helpu i uno pobl
• Mwy o safleoedd Cymraeg i blant bach er mwyn iddynt dyfu yn siarad yr iaith yn hyderus	• Wythnos diwylliant – cael wythnos yn yr ysgol i ddysgu am ddiwylliannau gwahanol yn yr ysgol
• Hyrwyddo siarad Cymraeg mewn ysgolion dwyieithog	• Dathlu pobl o dreftadaeth ethnig yng Nghymru
• Rhaid i bob athro yng Nghymru allu siarad Cymraeg	• Dathlu amrywiaeth ddiwylliannol: caniatáu ac annog pob hunaniaeth a diwylliant (gan gynnwys y Cymry) i ddathlu a chymryd rhan yn eu diwylliannau a'u traddodiadau
• Parch dwy ffordd rhwng ieithoedd – parchu a dysgu ieithoedd / diwylliannau eraill ac i'r gwrthwyneb	• Sicrhau nad yw'n effeithio nac yn cael ei flaenoriaethu dros addysg, iechyd meddwl, yr amgylchedd, materion byd-eang, trafnidiaeth gyhoeddus
• Pos ysgol yw sicrhau pwyllgorau	• Dathlu hanes Cymru, mis hanes Cymru
• Mwy o weithwyr digwyddiadau e.e. pêl-droed ac ati yn defnyddio'r Gymraeg fel eu hiaith gyntaf.	• Mae angen i ni ddathlu'r Gymraeg heb ddieithrio'r rhai nad ydynt yn ei siarad. Mae cynhwysiant yn allweddol.
• Mwy o ddigwyddiadau Cymraeg – cerddoriaeth – drama ayb	• Pwysigrwydd yr Eisteddfod
• Gorfodol i ddysgu Cymraeg yn yr ysgol gynradd ledled Cymru	• Mwy o ddigwyddiadau Cymraeg – cerddoriaeth
• Mwy o lyfrau Cymraeg mewn siopau ac ysgolion – diweddaru gyda mwy o lyfrau modern	• Argaeledd dosbarthiadau Cymraeg – ar gyfer pobl hŷn
• Dathlu ysgolion Cymraeg	

Ymatebion Ysgrifenedig gan Bartneriaid a Rhanddeiliaid

Yn ogystal â'r 34 o ffurflenni arolwg a gwblhawyd, cafwyd 7 ymateb ysgrifenedig unigol gan bartneriaid rhanbarthol a chenedlaethol allweddol, sef Prifysgol Aberystwyth, Cyfoeth Naturiol Cymru, Heddlu Dyfed-Powys, Gwasanaethau Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru a Chymdeithas yr Iaith. Roedd dau o'r ymatebion yn adborth manwl gan Lywodraeth Cymru a Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol. Mynegodd pob un o'r saith ymateb ysgrifenedig eu diolch am allu cymryd rhan yn yr ymgynghoriad a rhoi sylwadau ar y Cynllun Llesiant Lleol drafft.

Adborth gan Bartneriaid BGC a Rhanddeiliaid Lleol

Roedd y pedwar partner BGC a roddodd ymateb ysgrifenedig manwl yn datgan yn benodol eu cefnogaeth i'r Cynllun Llesiant Lleol drafft, ond gyda rhai addasiadau ac awgrymiadau i'w hystyried a grynhoir isod.

Cydweithio i sicrhau economi gynaliadwy sydd o fudd i bobl leol ac sy'n adeiladu ar gryfderau Ceredigion

- Cyd-fynd â Bargen Twf Canolbarth Cymru ac annog ymagwedd sy'n canolbwyntio mwy ar yr amgylchedd o fewn y fenter hon
- Mabwysiadu ymagwedd fwy cynhwysol ac arloesol at fesur budd a llwyddiant economaidd.
- Yn wyneb pwysigrwydd yr economi wledig yng Ngheredigion, ehangu ymhellach y manylion sy'n cyfeirio at amaethyddiaeth
- Cysylltiadau cliriach â Bargen Twf Canolbarth Cymru a'r fframwaith economaidd rhanbarthol ar draws ystod o feysydd megis ynni, yr economi a sgiliau.
- Ystyried mwy o ffocws ar gefnogi caffael cyhoeddus sy'n gymdeithasol ac amgylcheddol gyfrifol, er budd y gadwyn gyflenwi leol.
- Pryderon ynghylch y gorbwyslais ar y diwydiant twristiaeth yn y Sir ac anfanteision incwm llai sefydlog a dibynadwy. Gallai partneriaid y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus gyfrannu at greu twristiaeth gynaliadwy yn y Sir trwy strategaeth ar y cyd, a ddylai fod yn gam yn y Cynllun Llesiant Lleol. (Twristiaeth gynaliadwy = twristiaeth sy'n ystyried ei heconomi, ei chymdeithas a'i hamgylchedd nawr ac yn y dyfodol, gan roi sylw i anghenion ymwelwyr, y diwydiant, yr amgylchedd a chymunedau sy'n croesawu ymwelwyr).
- Dylai partneriaid y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus gyfrannu at yr economi trwy greu polisi ar gyfer prynu'n lleol lle bo modd, er mwyn creu economi gylchol sy'n gynaliadwy, a blaenoriaethu cwmnïau lleol neu Gymreig.

Cydweithio i leihau anghydraddoldebau yn ein cymunedau a defnyddio atebion cymdeithasol a gwyrdd i wella iechyd corfforol a meddyliol

- Mae angen mwy o sôn am drafnidiaeth gynaliadwy, sy'n cael effaith arwyddocaol ar gymunedau gwledig o safbwynt llesiant a datgarboneiddio, a rôl y BGC o ran diogelu a gwella gwasanaethau gwledig er budd ei drigolion.
- Dylid cynnwys teithio llesol fel rhan o fenter Teithio Llesol Llywodraeth Cymru i annog cymunedau i ymgysylltu â theithio cynaliadwy a'r manteision cymdeithasol ac iechyd sy'n gysylltiedig â hyn.
- Ystyried yr effaith anghymesur ar gymunedau penodol mewn perthynas â risgiau a pheryglon amgylcheddol, megis y perygl o lifogydd, ansawdd aer gwael, llygredd sŵn, ansawdd dŵr a rhywogaethau estron goresgynnol.
- Cynyddu ymgysylltiad â chymunedau i gefnogi eu dealltwriaeth eu hunain o feithrin cydnerthedd, a'u cyfraniad posibl at hynny.
- Ystyried cynnig hyfforddiant i bartneriaid ar y model 'Tri Gorwel' i helpu i ymgorffori tueddiadau'r dyfodol yng ngham nesaf cynllunio llesiant.
- Dylid cynnwys mwy o fanylion ar fater allweddol mynediad i gyfleoedd chwaraeon a hamdden ar draws y Sir.

Cydweithio i gyflawni mentrau datgarboneiddio yng Ngheredigion i ddiogelu a gwella ein hadnoddau naturiol

- Cynnwys ansawdd dŵr a llygredd, yn benodol mewn perthynas ag afonydd Ceredigion.
- Cynnwys manylion am yr amgylchedd morol (a'r economi ac adloniant cysylltiedig).
- Ystyried cynnal Asesiad o Risgiau a Chyfleoedd Hinsawdd, yn unol â Chymhwyso'r Asesiad o Risgiau Newid Hinsawdd ar gyfer Cymru (CCRA3), i lywio sut i symud ymlaen â dull wedi'i dargedu ar gyfer cyflawni addasu hinsawdd yng Ngheredigion.
- Cynnwys y Cynllun Ffermio Cynaliadwy newydd a sut y gallai effeithio ar gymunedau gwledig a chyflawni'r amcanion llesiant.

Cydweithio er mwyn i gymunedau deimlo'n ddiogel ac wedi'u cysylltu gan hyrwyddo amrywiaeth ddiwylliannol a chynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg

- Cyfeiriad pellach at y rôl y mae mannau ffisegol yn ei chwarae wrth gyfrannu at lesiant diwylliannol yng nghyd-destun mannau celfyddydau, iaith, diwylliant a threftadaeth sy'n unigryw i Geredigion.
- Rhoi ystyriaeth ddyledus i effeithiau gwirioneddol troseddau gwledig ac amgylcheddol (fel tipio anghyfreithlon, beicio oddi ar y ffordd a thanau gwyllt ac ati) a sut y gall y BGC fynd i'r afael â'r materion hyn.

- Dylid cynnwys mwy o fanylion ar y mater allweddol o drafnidiaeth gyhoeddus a chynaliadwy ar gyfer y Sir.
- Ar dudalen 19 o'r cynllun, dileu'r cyfeiriad at fyfyrwyr mewn perthynas â Cheredigion yn cael ei hystyried yn un o gadarnleoedd yr iaith Gymraeg. Nid yw hyn yn cyflwyno safbwynt cytbwys gan fod llawer o fyfyrwyr yn siarad Cymraeg ac yn cyfrannu at ddiwylliant dwyieithog bywiog.
- Fel un o gadarnleoedd y Gymraeg, mae angen i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus fod yn fwy uchelgeisiol o ran ei weithredoedd mewn perthynas â hyrwyddo'r Gymraeg, a dylai hyn fynd y tu hwnt i ddim ond annog a chynyddu'r defnydd o'r Gymraeg. Dylai holl bartneriaid y BGC ddarparu hyfforddiant ac ystyried prentisiaethau i bobl weithio'n uniongyrchol gyda'r cyhoedd, gan eu galluogi i uniaethu â'r cyhoedd yn hyderus trwy gyfrwng y Gymraeg.
- Dylid cynnwys yr hawl i gael cartref yn lleol o fewn yr amcan hwn gan fod fforddiadwyedd tai yn cael effaith ar gymunedau lleol. Gallai'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus fod yn fwy rhagweithiol wrth nodi anghenion ac amgylchiadau lleol pobl, a dod o hyd i a hwyluso datrysiadau addas megis tai rhent cymdeithasol, tai marchnad ganol a thai marchnad leol. Dylai'r Cynllun Llesiant Lleol fod yn fwy uchelgeisiol ac yn darged penodol er mwyn gwneud gwahaniaeth go iawn i bobl y Sir.

Cydweithio i gyflawni uchelgeisiau cyffredin ar gyfer mynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldebau yng Ngheredigion, oherwydd gall y rhain gael effaith ar draws pob un o'r pedwar piler llesiant – llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol

- Ceisio pob cyfle i hyrwyddo mesurau addasu hinsawdd, megis ôl-osod adeiladau i leihau ôl troed carbon a gwella cost-effeithiolrwydd, gosod systemau draenio mwy cynaliadwy a seilwaith gwyrdd, a thrwy hynny wella'r amgylchedd lleol o amgylch seilwaith llwyd traddodiadol.
- Mae asesiad risg newid hinsawdd yn 'gam nesaf' angenrheidiol ar gyfer nodi sut i gymhwyso llawer o'r cynllun llesiant i anghenion lleol Ceredigion, a'n helpu i flaenoriaethu materion gyda'r adnoddau sydd ar gael i wella cydnerthedd cymunedol a mesurau addasu ar gyfer hinsawdd sy'n newid.
- Ystyried a ddylid rhoi mwy o sylw i'r mater allweddol o dai digonol a fforddiadwyedd tai yn y Sir.

Adborth gan Lywodraeth Cymru a Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol

Rhoddodd Llywodraeth Cymru a Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol adborth manwl ar y Cynllun Llesiant Lleol drafft. Oherwydd eu hyd, mae ei ymatebion llawn wedi'u hatodi er gwybodaeth (Atodiad 1 a 2), ond rhoddir crynodeb o'u prif bwyntiau isod.

Llywodraeth Cymru

- Ar y cyfan, cafodd y cynllun drafft ei groesawu. Mae'n gynllun drafft sydd wedi'i gynllunio'n glir ac mae'n amlwg bod llawer o waith wedi'i wneud i ystyried y blaenoriaethau allweddol sy'n deillio o'r asesiad llesiant.
- Mae'r cynllun wedi'i strwythuro'n dda ac wedi'i ysgrifennu a'i gyflwyno'n glir.
- Mae'r adran ar yr amcanion llesiant wedi'i gosod allan yn dda ac yn llifo'n dda gyda'r tri phennawd – 'Pam yr amcan hwn', 'Ein huchelgeisiau', a 'Beth fyddwn ni'n ei wneud'; mae hyn yn rhoi esboniad da, clir o'r broses.
- Byddai'n dda cael mwy o dystiolaeth o sut mae meddylfryd tymor hwy (h.y. ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol) wedi'i ymgorffori yn y cynllun.
- Adlewyrchu'n gliriach y meddylfryd tymor hwy i nodi'r amcanion yn y cynllun.
- Mae cyfeiriadau at strategaethau, cynlluniau a rhaglenni gwaith corfforaethol eraill sydd eisoes yn eu lle o fewn y sir yn gryfder.
- Mae'r asesiad llesiant wedi'i ddefnyddio'n effeithiol i helpu i nodi'r blaenoriaethau a fydd yn cael sylw yn y cynllun.
- Byddai cynnwys mwy o ystyriaeth o gryfderau a bylchau wrth ddatblygu'r cynllun, er enghraifft, ymgysylltu â chymunedau a phartneriaid cyflawni gwahanol yn helpu i'w gryfhau.
- Sonnir am y bwlch tystiolaeth ar ddata nodweddion gwarchodedig ers Covid-19, ond ychydig iawn o fanylion sydd am hyn a dim cyfeiriad at fylchau eraill yn y dystiolaeth a allai fod wedi effeithio ar ddatblygiad y cynllun.

- Ystyried y sylfaen dystiolaeth 'beth sy'n gweithio' ynghylch pam mae rhai camau gweithredu wedi'u dewis a byddai datblygu theori newid i egluro sut y disgwylir i'r camau hyn arwain at yr uchelgeisiau a nodwyd yn helpu i gryfhau'r cynllun.
- Byddai dangos cynlluniau ar gyfer gwerthuso gweithredu'r uchelgeisiau a'u heffaith hefyd yn helpu i gryfhau'r cynllun.

Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol

Mae Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol wedi cael gwybod am y cynnydd o ran datblygu'r Cynllun Llesiant Lleol drafft a'r Amcanion Llesiant. Derbyniwyd adborth dwywaith gan Swyddfa'r Comisiynydd ar 22 Awst 2022 a 20 Medi. Mae'r canlynol yn rhoi crynodeb o'r prif adborth a'r awgrymiadau a wnaed.

Adborth Cyffredinol

- Mae'r cynllun drafft yn glir, yn darllen yn dda ac yn uchelgeisiol o ran ei gwmpas a'r camau gweithredu posibl y mae'n eu hamlinellu.
- Mae'n wych gweld y ffordd rydych wedi fframio'r ddogfen ddrafft: defnyddio pedwar dimensiwn llesiant; ystyried casgliadau eich asesiad llesiant; deall beth sydd angen ei gyflawni (yn strategol) ac yna edrych ar yr hyn y gall y BGC ei wneud yn ei gylch.
- Yn y testun ategol, mae'n gadarnhaol gweld cyfeiriad at ddemograffeg newidiol, newidiadau i batrymau gwaith a phwysigrwydd seilwaith/cysylltedd digidol.
- Mae rhai o'r camau a amlinellir yn y cynllun drafft yn eang eu cwmpas ac rydym yn annog eich BGC i sicrhau bod y gweithgareddau arfaethedig yn glir ac yn gyraeddadwy.
- Sicrhau bod y gweithgarwch a gynigir yn y cynllun llesiant yn benodol, yn fesuradwy, yn gyraeddadwy, yn berthnasol ac â chyfyngiad amser.
- Dylid ystyried ymhellach y rhyng-gysylltiadau rhwng y blaenoriaethau sy'n dod i'r amlwg i helpu i wneud y mwyaf o'ch cyfraniad at holl nodau llesiant Cymru.
- Gan adeiladu ar y wybodaeth yn atodiad un "Sut mae'r rhain yn cyfrannu at y Saith Nod Llesiant", mae cyfleoedd i'r BGC ystyried ymhellach sut y gall y gweithgarwch a gynigir gyfrannu'n ehangach.
- Byddwch yn feiddgar yn y camau rydych yn bwriadu eu cymryd ar gyfer eich cymunedau dros y pum mlynedd nesaf.

Amcan Trawsbynciol: Cydweithio i gyflawni uchelgeisiau cyffredin ar gyfer mynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldebau yng Ngheredigion oherwydd gall y rhain gael effaith ar draws pob un o'r pedair piler llesiant – llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol

- Mae'n amlwg bod y rhesymeg y tu ôl i'ch amcan trawsbynciol ar fynd i'r afael â chaledi a thlodi wedi datblygu o'r drafft cyntaf, yn enwedig trwy gynnwys 3 cham.
- Bydd llwyddiant yr amcan trawsbynciol hwn yn dibynnu i raddau helaeth ar ansawdd y sgyrsiau rydych yn eu cael gyda'ch cymunedau, yn yr achos hwn, Aberteifi.

Amcan 1: Cydweithio i sicrhau economi gynaliadwy sydd o fudd i bobl leol ac sy'n adeiladu ar gryfderau Ceredigion

- Sicrhewch eich bod yn edrych yn y tymor hwy ar y sgiliau a'r hyfforddiant sydd eu hangen i helpu i fynd i'r afael â rhai o'r heriau sy'n wynebu Ceredigion.
- Dylid ystyried pa gamau gweithredu wedi'u targedu a pharhaus y gallai fod eu hangen i sicrhau mynediad i'r rhai sydd bellaf o'r farchnad lafur yn eich ardal, e.e. pobl anabl, menywod a phobl ddu, asiaidd a lleiafrifoedd ethnig.
- A oes unrhyw gyfleoedd i wneud y cysylltiadau yma â phwynt 4d ym mhapur ategol CNC, sy'n nodi sut y gall BGCau helpu i gymell economi leol adfywiol lle caiff effeithiau amgylcheddol cynhyrchu a defnyddio eu lleihau?
- Sylwadau ar gamau penodol:

- 1.1. Yn croesawu ychwanegu'r testun sy'n dweud 'gan gynnwys uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer economi werdd.' Rydym yn eich annog i wneud cysylltiadau clir â phwysigrwydd cydweithio a chynnwys yn y testun ategol.
- 1.2. Fel y gwyddoch, nid yw'r meini prawf ar gyfer gwneud cais i Gronfa Ffyniant Gyffredin y DU yn cynnwys nac yn cyfeirio at ofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Dylai unrhyw brosiectau a weithredir arnynt fod yn unol â'r dull polisi hirdymor blaengar rydym wedi'i sefydlu yng Nghymru trwy Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Mae hyn yn golygu bod yn rhaid i unrhyw gynigion ddangos sut y byddai'r cyllid yn eich galluogi i gymryd pob cam rhesymol i gyflawni eich amcanion llesiant a chydymffurfio â'r egwyddor datblygu cynaliadwy.
- 1.4. Rydym yn eich cyfeirio at ein cyngor cynharach lle gofynnwyd am sicrwydd eich bod wedi ystyried y darlun ehangach ar yr economi sylfaenol yng Nghymru, ac wedi rhannu cysylltiadau amrywiol. Os yw'r ffocws ar adroddiad CLES yn unig, byddai'n ddefnyddiol gwybod pa argymhellion, yn benodol, rydych yn ceisio eu cyflawni.
- 1.5. Croesawu ychwanegu ymrwymiad y BGC i waith teg. Mae gan Iechyd Cyhoeddus Cymru adnoddau ar waith teg yma a allai fod yn ddefnyddiol i chi.

Amcan 2: Cydweithio i leihau anghydraddoldebau yn ein cymunedau a defnyddio atebion cymdeithasol a gwyrdd i wella iechyd corfforol a meddyliol

- Croesawu'r ffocws cryf, clir ar ymyriad seiliedig ar le yn Aberteifi i helpu i leihau anghydraddoldebau a rhannu'r hyn sy'n gweithio y tu hwnt i hynny. Er eglurder, byddai'n ddefnyddiol pe gallai'r testun ategol ar gyfer amcan drafft 2 gynnwys esboniad ar beth yw 'ymyriadau seiliedig ar le', sut beth fyddan nhw yn eich ardal chi a sut y gallent fod yn wahanol i ddulliau blaenorol.
- Er bod cydweithio wedi'i nodi fel cryfder yn ein trafodaethau hyd yn hyn, a'ch asesiad llesiant chi, gellid pwysleisio'r ffordd hon o weithio yn fwy o fewn yr amcan hwn.
- Yn seiliedig ar eiriad presennol amcan 2 drafft, mae'n bosibl y gellid rhoi ystyriaeth bellach i adlewyrchu'r cryfderau a'r enghreifftiau presennol yn yr ardal a sut y gallai'r rhain fod yn sail i ddysgu a symud ymlaen.
- Pa ystyriaeth a roddwyd i waith a gweithgarwch a fydd eisoes wedi cymryd lle i fapio asedau ac adnoddau yn yr ardal.
- Integreiddio iechyd a llesiant yn eich amcanion llesiant eraill.
- Rydym yn eich annog i nodi ac amlinellu unrhyw rwystrau neu densiynau a all fod gyda'r amcan hwn, ac unrhyw gamau posibl y gallwch chi (neu eraill) eu cymryd i'w dileu.
- Sylwadau ar gamau penodol:
  - Cam 2.1.2. Croesawu'r cyfeiriad ychwanegol at bresgripsiynu cymdeithasol, gwyrdd a glas.
  - Cam 2.3. Ailadrodd ein sylw cynharach, sef er ei fod yn gadarnhaol iawn gweld cam sy'n canolbwyntio ar fwyd, mae'r cam drafft fel y mae wedi'i eirio (h.y. 'archwilio'r cyfleoedd…') o bosibl ychydig yn annelwig ac efallai y bydd angen ystyried ymhellach sicrhau bod y gweithgareddau rydych yn ceisio'u cyflawni yn glir ac yn gyraeddadwy.
  - Cam 2.4. Sylwi bod cam 2.4 wedi'i ddileu o amcan llesiant 3 (drafft cyntaf) i amcan llesiant 2 sy'n cyd-fynd yn well a dylai ategu'r camau eraill a nodir yn amcan 2.

Amcan 3: Cydweithio i gyflawni mentrau datgarboneiddio yng Ngheredigion i ddiogelu a gwella ein hadnoddau naturiol

- Byddai'n cryfhau'r cynllun drafft pe bai'r cydweithio rhwng partneriaid BGC a phartneriaid pwysig eraill yn fwy amlwg, naill ai yng ngeiriad y camau neu'r testun ategol.
- Os ydych yn ei chael hi'n anodd cael mwy o fanylion mewn cam, rydym yn argymell eich bod yn ceisio gwneud y cysylltiadau o fewn y testun ategol.
- Sylwadau ar gamau penodol:
  - Cam 3.1. Fel y'i geiriwyd, dim ond at 'weithgarwch datgarboneiddio' y mae'r cam yn cyfeirio. A all hyn fynd ymhellach a chynnwys rhai o'r meysydd y bydd y BGC o bosibl yn canolbwyntio arnynt? Er enghraifft, fflyd, adeiladau, caffael ac ati?

- Cam 3.2. Efallai nad yw'n glir i ddarllenwyr ac aelodau'r cyhoedd beth yn union yw ystyr ' cefnogi mesurau atal llygredd' ac ymddengys nad oes llawer o gysylltiad rhwng y cam ei hun a'r testun ategol o dan amcan 3.
- Cam 3.3. Eich cyfeirio at gam 4b 'Gwella iechyd ein hecosystemau' ym mhapur ategol CNC er mwyn rhoi ystyriaeth bellach i rai o'r meysydd y mae'n eu hamlygu sy'n berthnasol yma hefyd, yn ogystal ag ystyried cysondeb iaith.
- 3.4. Cysylltiadau cryf yma â'r camau gweithredu a amlygwyd gan CNC yn eu papur, yn enwedig 4a, 4c i a ii a 4d. Fel uchod, rydym yn gwerthfawrogi y bydd hyblygrwydd yn bwysig ond argymhellwn y dylid rhoi ystyriaeth bellach i feysydd 4a, 4c a 4d ym mhapur CNC i helpu i roi rhywfaint o eglurder ar y cam/au penodol y byddwch yn eu hystyried.
- Mae'n galonogol gweld y ffocws ar fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd a gweld cyfeiriad at eich asesiad llesiant o ran dangos y gwerth y mae pobl leol yn ei roi ar eu hamgylchedd lleol a'r rôl hanfodol y mae'n ei chwarae yn eu llesiant.

Amcan 4: Cydweithio er mwyn i gymunedau deimlo'n ddiogel ac wedi'u cysylltu, gan hyrwyddo amrywiaeth ddiwylliannol a chynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg

- O ystyried maint ac ehangder y gweithgareddau o fewn yr amcan hwn, ein cyngor yw argymell eich bod yn archwilio ac yn nodi cyfleoedd i integreiddio rhai o'r gweithgareddau a amlinellir yn eich amcanion a'ch camau eraill. Er enghraifft:
  - A oes cysylltiadau posibl rhwng cefnogi strategaeth ddiwylliannol ar gyfer yr ardal (cam 4.1) a'r cam o fewn amcan 1 i gefnogi'r economi sylfaenol a'r camau o fewn amcan 2 lle rydych yn ceisio mabwysiadu dull seiliedig ar le?
  - A oes cyfleoedd i ddilyn ac integreiddio eich uchelgeisiau ar gyfer y Gymraeg trwy weithgareddau eraill, megis eich camau sy'n canolbwyntio ar sgiliau, ymyriadau seiliedig ar le, yr economi sylfaenol a/neu strategaeth ddiwylliannol, a thrwy hynny gryfhau eu heffaith y tu hwnt i ddyletswydd statudol?
- Rydym yn eich annog i ystyried y rhyng-gysylltiadau rhwng eich blaenoriaethau sy'n dod i'r amlwg er mwyn helpu i lywio eich penderfyniadau am y camau mwyaf effeithiol a phwy fydd angen eu cynnwys.
- Wrth i chi ddatblygu eich amcanion a'ch camau, byddai'n ddefnyddiol deall:
  - Sut mae'r gwaith hwn yn cael ei lywio gan randdeiliaid allweddol dros gyfnod yr haf, ac yn enwedig eu hanghenion a'u heriau?
  - Sut y gall y rhanddeiliaid allweddol yr effeithir arnynt gan yr amcanion a'r camau barhau i ddylanwadu ar y prosiect drwy gydol ei oes?
- Sylwadau ar gamau penodol:
  - Ar gam 4.2, mae Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg wedi cynghori y dylai eich cynllun llesiant gyd-fynd â'ch Strategaeth Hybu'r Gymraeg a gallai hyn fod yn ddefnyddiol i chi wrth nodi pa bartneriaid lleol i ymgysylltu â nhw. Ynghlwm mae adnoddau Comisiynydd y Gymraeg 'Ystyried y Gymraeg yn y Cynlluniau Llesiant Lleol' a gobeithiwn y byddant yn ddefnyddiol i chi.
  - Gan adeiladu ar gynnwys cam 4.6, byddai'n ddefnyddiol pe gellid darparu cyd-destun pellach yn y testun ategol. Er enghraifft, gwybodaeth am ba bartneriaethau y mae'r BGC yn bwriadu eu ffurfio a'r hyn y maent yn bwriadu ei gyflawni.

Cwestiynau Monitro Cydraddoldeb

Gofynnwyd cwestiynau monitro demograffig a chydraddoldeb safonol y Cyngor fel rhan o'r arolwg.

13. Yr Iaith Gymraeg – Hoffem wybod eich barn ar yr effeithiau y byddai'r cynnig hwn yn eu cael ar yr iaith Gymraeg, yn benodol ar:
    - gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg
    - peidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Beth fyddai'r effeithiau, yn eich barn chi? Sut mae cynyddu effeithiau cadarnhaol, neu liniaru effeithiau negyddol?

Teimlai'r mwyafrif llethol o ymatebwyr y byddai'r Cynllun Llesiant Lleol yn cael effaith gadarnhaol ar yr iaith Gymraeg. Fodd bynnag, amlygwyd sawl pwynt allweddol er mwyn gwella hyn ymhellach:

- Dylid annog cymunedau i ddarparu grwpiau a gweithgareddau cynhwysol.
- Dylid darparu mwy o gyfleoedd i ddysgu Cymraeg yn rhad ac am ddim.
- Sefydliadau i weithio'n agos gyda sefydliadau Cymraeg i hyrwyddo eu hamcanion trwy gyfrwng y Gymraeg.
- Annog busnesau lleol i sicrhau bod ganddynt staff sy'n siarad Cymraeg.
- Hyrwyddo'r manteision a'i wneud yn iaith gwaith a bywyd.

Dangosir sampl o'r sylwadau a dderbyniwyd yn y tabl isod.

Sampl o'r Sylwadau	
"Mae'n bwysig bod popeth yn cael ei arwain trwy'r Gymraeg, gyda'r cyfle i bobl ddysgu Cymraeg sylfaenol wrth gymryd rhan mewn gweithgareddau gwahanol. Mae'n bwysig iawn bod y Gymraeg yn cael ei hybu a bod y Gymraeg yn gyntaf ym mhob agwedd ar ein cymunedau"	"Angen mwy o fynediad rhwydd at ddosbarthiadau Cymraeg ar bob lefel gan fod y rhan fwyaf o bobl sy'n symud i'r ardal yn awyddus i ddysgu rhywfaint o Gymraeg"
"Efallai nad oes gan rai busnesau unrhyw siaradwyr Cymraeg yn gweithio iddynt, felly efallai y dylai fod yn ofynnol i fusnesau gael rhywfaint o staff sy'n siarad Cymraeg neu gyfieithwyr. Efallai y bydd gan lawer o bobl Saesneg eu hiaith ddiddordeb mewn cymryd dosbarthiadau Cymraeg yn eu hamser hamdden ac felly mae cyfle yma i sefydlu digwyddiadau cymdeithasol neu grwpiau lle gall pobl ymarfer siarad Cymraeg er mwyn iddynt fod yn fwy cynhwysol yn eu bywydau bob dydd."	"Trin y Gymraeg fel ein hawl nid fel rhywbeth ychwanegol. Mae hyn fwy neu lai yn cael ei gyflawni gan gyrff cyhoeddus ond gellid gwneud mwy i geisio cael pobl ddi-Gymraeg i ddeall pa mor bwysig yw hanes a diwylliant yr iaith Gymraeg i ni fel Cenedl."

14. Yr Iaith Gymraeg – Eglurwch hefyd sut y gellid llunio'r cynnig arfaethedig hwn, yn eich barn chi:
    - Sicrhau effeithiau cadarnhaol neu fwy o effeithiau cadarnhaol ar gyfleoedd pobl i ddefnyddio'r Gymraeg, ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg
    - fel nad oes unrhyw effeithiau andwyol ar gyfleoedd pobl i ddefnyddio'r Gymraeg, ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Cafwyd amrywiaeth o syniadau ynghylch sut y gellid gweithredu'r Cynllun Llesiant Lleol i gael effaith gadarnhaol ar yr iaith Gymraeg a chyfleoedd pobl i ddefnyddio'r Gymraeg, sef:

- Tynnu sylw at bwysigrwydd meddu ar sgiliau Cymraeg wrth wneud cais am swydd.
- Cefnogi cymunedau a hoffai gynyddu'r defnydd o'r iaith a'r syniad o ddinasyddiaeth Gymreig.

- Gweithwyr gyda'r cyhoedd i nodi eu bod yn siarad Cymraeg.
- Dylai arwyddion a dogfennau swyddogol fod yn ddwyieithog.
- Gofyn i wefannau neu fusnesau Ceredigion gael eu hiaith ddiofyn fel y Gymraeg yn lle'r Saesneg, gan mai'r Gymraeg yw iaith swyddogol y wlad a'i bod yn arwyddocaol yn ddiwylliannol.
- Sicrhau hefyd fod yr holl wybodaeth ar arwyddion, posteri a gwefannau bob amser yn cael ei chyfieithu i'r Gymraeg.

Dangosir sampl o rai o'r sylwadau hyn yn y tabl isod.

Sampl o'r Sylwadau	
"Trwy gefnogi cymunedau a hoffai gynyddu'r defnydd o'r iaith a'r syniad o ddinasyddiaeth Gymreig"	"Efallai gofyn i wefannau neu fusnesau Ceredigion gael eu hiaith ddiofyn fel y Gymraeg yn lle'r Saesneg, gan mai'r Gymraeg yw iaith swyddogol y wlad a'i bod yn arwyddocaol yn ddiwylliannol – hefyd sicrhau bod yr holl wybodaeth ar arwyddion, posteri, gwefannau ac ati yn cael ei chyfieithu i'r Gymraeg bob amser os yw wedi'i hysgrifennu'n wreiddiol mewn iaith wahanol, yn enwedig Saesneg"
"Trwy fabwysiadu dulliau o fesur effaith y cynnig bob hyn a hyn a rhoi mesurau yn eu lle os nad yw'r effaith honno yn dangos canlyniadau cadarnhaol o ran y Gymraeg"	"Gweithwyr gyda'r cyhoedd i nodi eu bod yn siarad Cymraeg – yn anffodus, dwi'n aml yn dechrau yn Saesneg i osgoi embaras iddyn nhw os nad ydyn nhw'n deall Cymraeg. Dylai popeth fod yn ddwyieithog – arwyddion, dogfennau ac ati – a hybu'r defnydd o ymadroddion Cymraeg bob dydd sylfaenol"

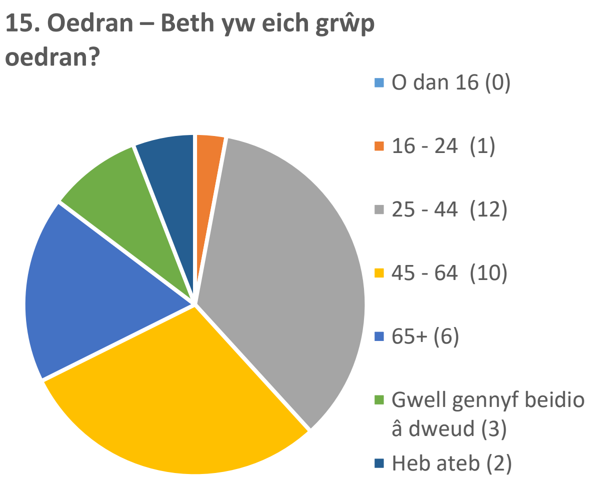

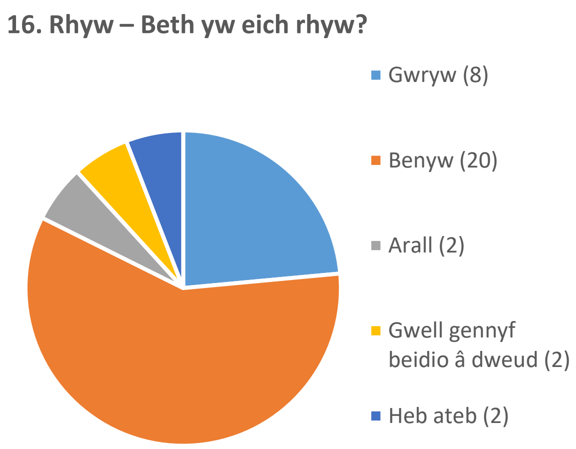

17. Trawsrywiol – ydy'ch rhyw yn awr yr un fath â'r un a ddyranwyd i chi ar eich genedigaeth?

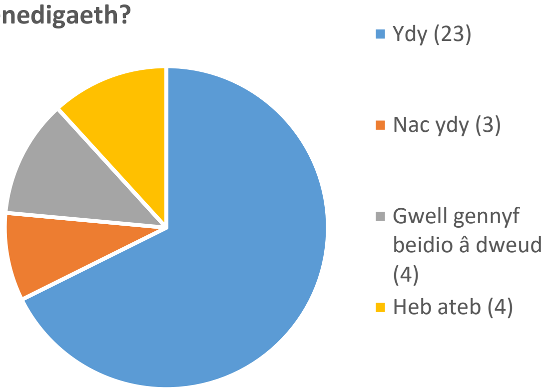

18. Cyfeiriadedd Rhywiol – Pa un o'r opsiynau canlynol sy'n disgrifio orau'r ffordd rydych yn meddwl amdanoch chi eich hun?

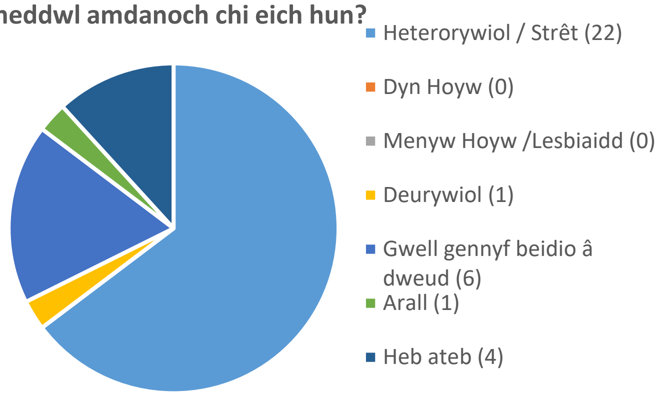

19. Partneriaeth – Beth yw eich statws partneriaeth?

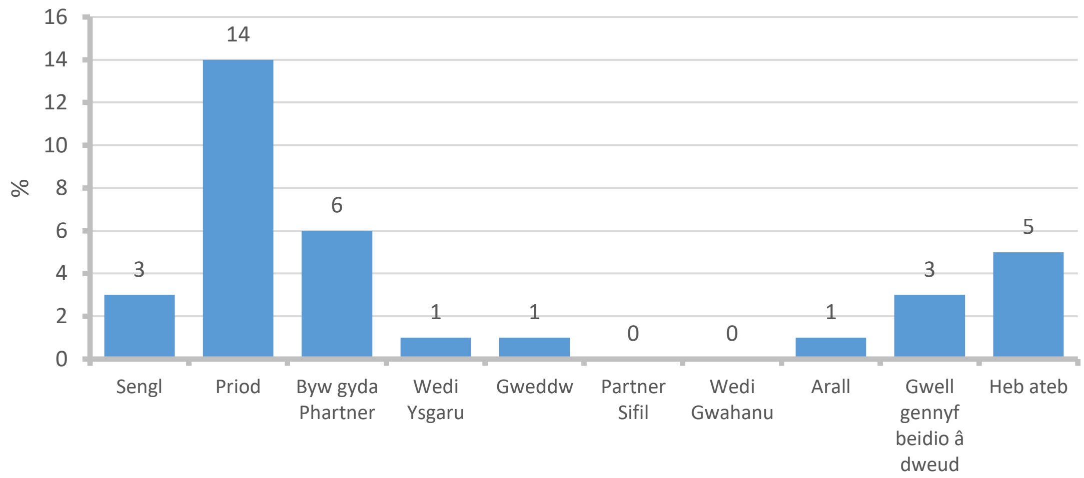

20. Hunaniaeth Genedlaethol – Sut fyddech chi'n disgrifio eich hunaniaeth genedlaethol?

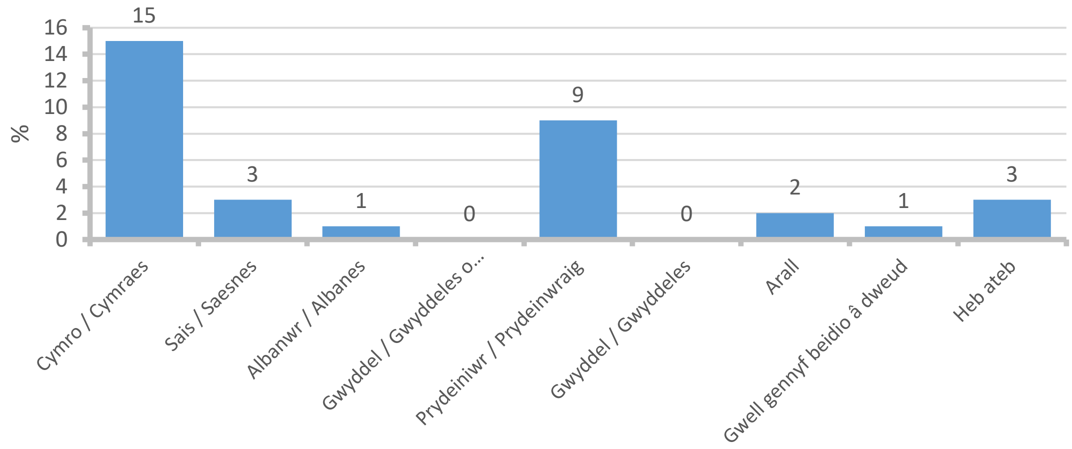

21. Hil – Beth yw eich grŵp ethnig? Dewiswch un opsiwn sy'n disgrifio eich grŵp ethnig neu'ch cefndir orau.

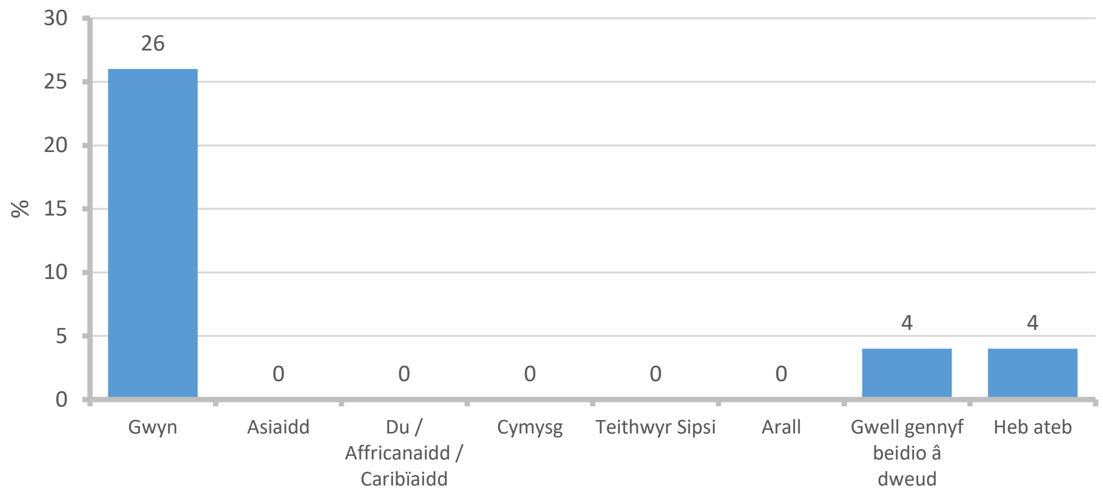

22. Iaith – Beth yw'ch dewis iaith?

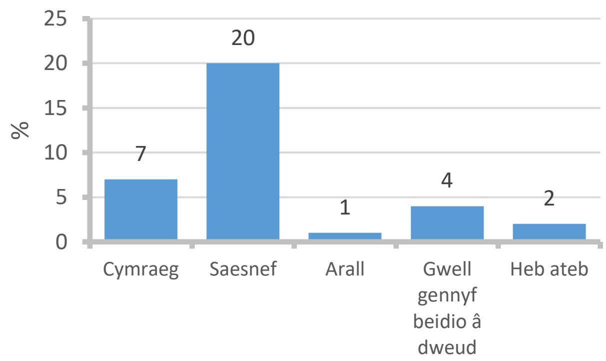

23. Iaith – Ydych chi'n deall, siarad, darllen neu ysgrifennu Cymraeg?

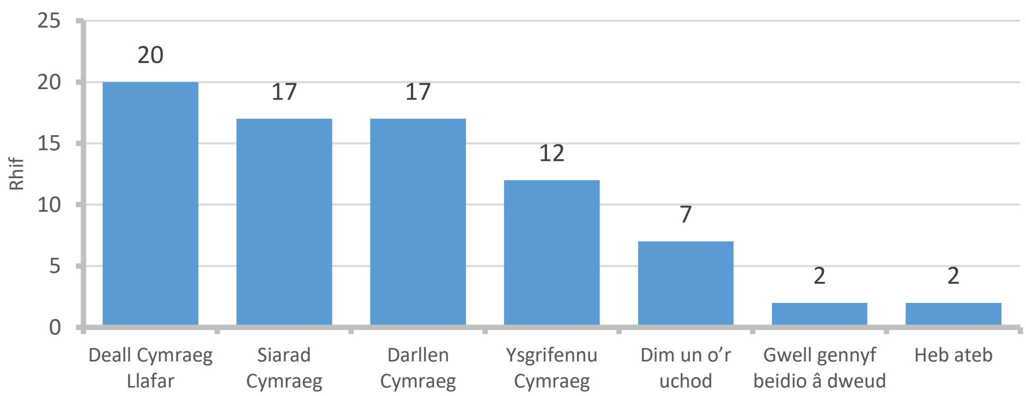

24. Anabledd – A oes gennych gyflwr iechyd corfforol neu feddyliol neu salwch tymor hir sy'n lleihau eich gallu i gyflawni gweithgareddau o ddydd i ddydd?

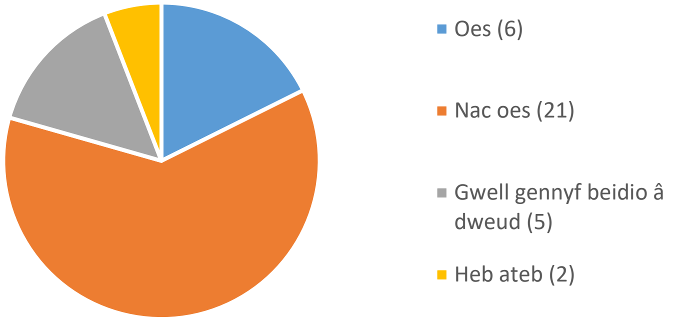

25. Anabledd – Os ydych wedi ateb 'oes', nodwch yr hyn sy'n berthnasol i chi?

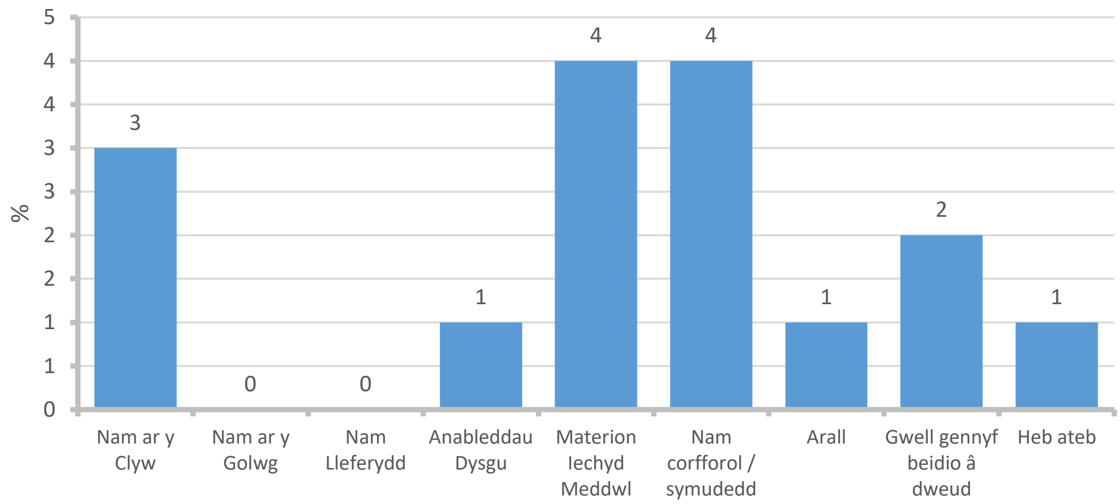

26. Cyfrifoldebau Gofalu – Ydych chi'n gofalu am rywun neu'n darparu cymorth neu gefnogaeth i aelodau'r teulu, ffrindiau, cymdogion neu eraill oherwydd: Cyflwr iechyd / anabledd corfforol neu feddyliol hirdymor; neu Problemau yn ymwneud â henaint

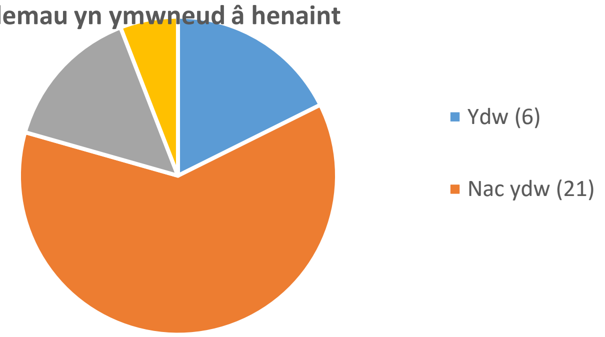

27. Crefydd neu Gred – Beth yw eich crefydd?

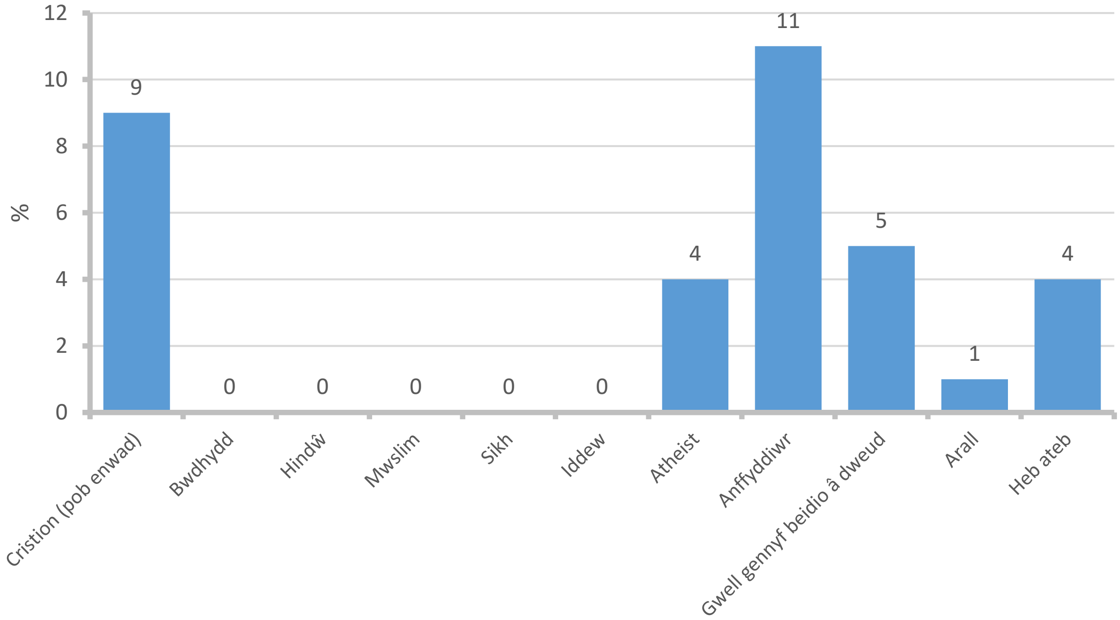

Atodiad 1a:
Ymateb Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru
Future Generations Commissioner for Wales

Ymgynghoriad cyhoeddus ar gynllun llesiant drafft Ceredigion

Cyngor Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Annwyl BGC Ceredigion a swyddogion sy'n eu cefnogi

Diolch i chi unwaith eto am gyfarfod â'n swyddfa yn ystod y cyfnod cynghori statudol er mwyn helpu i addysgu eich cynllun llesiant drafft. Fel y byddwch chi'n ymwybodol, rhannwyd ein cyngor ysgrifenedig â'r BGC ar 9 Hydref 2022.

Mae eich cynllun llesiant drafft bellach yn agored i ymgynghoriad cyhoeddus. Er mwyn cyflawni dyletswydd statudol Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol o ran cynghori BGC ynghylch sut y gallen nhw gymryd camau i gyflawni'u nodau drafft, mae'r llythyr cryno hwn yn cynrychioli ein hymateb i'ch ymgynghoriad cyhoeddus.

Ymgynghori ar eich cynllun llesiant drafft
Mae'r ymgynghoriad cyhoeddus sydd wrthi'n digwydd ar hyn o bryd yn gyfle i sefydliadau, rhwydweithiau a phreswylwyr rannu'u barn ar yr hyn y credant y gall y BGC ei wneid i wella llesiant yn eich ardal. Mae hefyd yn gyfle i'ch BGC i sicrhau ei fod yn gweithredu'r pum dull o weithio wrth ddatblygu'r cynllun. Er enghraifft, cynnwys pobl mewn modd ystyrlon a chydweithio gyda phartneriaid a sefydliadau allweddol, ynghyd â defnyddio ein cyngor ac adborth pobl eraill (o'r ymgynghoriad) i amlygu cyfleoedd ar gyfer atal, integreiddio ac atebion mwy hirdymor.

Hoffem eich annog i ystyried yr adborth a dderbyniwch yn drylwyr, a myfyrio ar sut y gall helpu i ddylanwadu ar y gweithredoedd y gallai'r BGC eu cymryd i yrru newid yn eich ardal.

Ein cyngor ar eich cynllun llesiant drafft
Seiliwyd y cyngor a rannwyd gennym ym mis Hydref 2022 ar fersiwn o'r cynllun llesiant drafft a ddyddiwyd ar 14 Medi 2022. Fel y trafodwyd rhyngom, mae'r cynllun drafft yn glir, mae'n darllen yn dda ac mae'n uchelgeisiol o ran rhychwant a'r darpar weithredu a amlinellir ynddo.

Yn seiliedig ar y cynllun llesiant drafft sydd ar lein ar gyfer ymgynghoriad cyhoeddus ar hyn o bryd, ymddengys nad oes gwahaniaeth sylweddol rhwng y ddwy fersiwn, oni bai bod y cam i 'gryfhau gwaith Rhaglen Ddigidol Tyfu Canolbarth Cymru…' wedi cael ei symud o nod llesiant un i ddau, a bod cam i 'fwyhau'r cyfle i uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer adferiad gwyrdd' wedi'i gynnwys dan nod llesiant tri.

Am mai dim ond ychydig o newidiadau a wnaed, yn ôl pob golwg, atodir ein cyngor unwaith yn rhagor law yn llaw â'r llythyr hwn er gwybodaeth i chi, a hoffem eich annog i fyfyrio arno eto wrth i chi barhau i fireinio'r cynllun drafft a datblygu eich cynllun cyflawni.

Er enghraifft, fe rannon ni ein barn fod rhai o'r camau a amlinellir yn y cynllun drafft yn eang eu rhychwant, ac anogwyd eich BGC gennym i sicrhau bod y gweithgareddau a argymhellir yn glir a chyflawnadwy. I dynnu sylw at un enghraifft, mae'n dda gweld y cam i 'ddarparu gweithgarwch datgarboneiddio i gefnogi uchelgais Llywodraeth Cymru o sector gyhoeddus sero net erbyn 2030', ond nid yw'n glir oddi wrth yr wybodaeth a amlinellir yn y cynllun drafft beth fyddai'r 'gweithgarwch datgarboneiddio' hwn, neu beth allai fod.

Er ein bod ni'n nodi bod y cynllun drafft yn dweud "Ein cam nesaf fydd datblygu a gweithredu cynllun cyflawni gyda chamau a gweithredoedd manwl i'w cwblhau…" ein cyngor i bob BGC yw sicrhau bod y gweithgarwch sy'n cael ei gynnig yn eu cynlluniau llesiant yn gyraeddadwy, yn amserol, yn fesuradwy, penodol, uchelgeisiol a synhwyrol

(CAMPUS). Mae cynnwys y bobl gywir yn ystod cyfnod ymgynghoriad cyhoeddus eich cynllun drafft yn gyfle da i helpu eich BGC i gyflawni hyn.

Yn ein cyngor cynharach, bu i ni hefyd annog y BGC i ystyried ymhellach y rhyng-gysylltiadau rhwng y blaenoriaethau sy'n dod i'r amlwg i helpu i wneud yn fawr o'ch cyfraniad i holl nodau llesiant Cymru. Yn hyn o beth, mae cynnwys Atodiad Un o gymorth, am ei fod yn amlinellu hyn yn glir.

Gan adeiladu ar wybodaeth a gynhwysir yn atodiad un, ceir cyfleoedd i'r BGC ystyried ymhellach sut y gall y gweithgarwch sy'n cael ei gynnig gyfrannu'n ehangach. Er enghraifft, disgwyliem weld camau 4.1 a 4.2 yn cael eu cynnwys yn erbyn nod llesiant 'Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu' yn yr atodiad, gall y gweithgarwch a gynigir o ran camau fel 2.1.2 (Rhagnodi cymdeithasol a gwyrdd), 2.2 (lle bwyd cynaliadwy) a 2.3 (cysylltu pobl â natur) gael ei gynllunio a'i ddarparu mewn ffordd a fyddai hefyd yn gwneud cyfraniad sylweddol i lesiant diwylliannol Ceredigion.

Y camau nesaf

Er bod heriau sylweddol ar hyn o bryd, hoffem eich annog i fod yn eofn o ran y gweithredoedd rydych chi'n eu cynllunio i gymryd ar ran eich cymunedau dros y pum mlynedd nesaf. Byddwn ni'n parhau i weithio gyda'n partneriaid allweddol i ddarparu cefnogaeth barhaus i BGC a hoffem eich calonogi na fyddwn ni'n ceisio cosbi BGC am fentro a rhoi cynnig ar bethau sy'n ceisio gyrru newid.

Wrth i chi barhau i dderbyn adborth drwy gyfrwng yr ymgynghoriad cyhoeddus, a gweithio'n gydweithredol i roi ffurf ar eich cynllun terfynol, byddem ni'n falch o barhau i roi ein cyngor a'n cymorth i chi. Cysylltwch â Jenny McConnel (eich arweinydd rhanbarthol) a Christian Servini yn y lle cyntaf pe bai hyn o gymorth.

Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru
30 Ionawr 2023

Adnoddau

Cynhwysir isod restr o'n hadnoddau y gallwch gyfeirio atynt. Rhennir y rhain er mwyn i'r BGC a'i grwpiau cyflenwi eu hystyried wrth i'ch gwaith ar themâu a phynciau penodol ddod i'w lle:

Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol	**Crynodeb argymhellion**	Rhannwyd â'r BGC eisoes, o gymorth wrth ddeall y math o weithredu y gall PSBau ei wneud o ran pynciau a themâu.
	Gosod amcanion llesiant da	Pennod 4 o Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol.
	Fersiynau Byr	Tynnwyd o Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol, mae'r fersiynau byr wedi'u teilwra i feysydd gwaith fel cynllunio, trafnidiaeth ac ati, gan gynnwys y syniadau a'r argymhellion mwyaf perthnasol.
Gweithredu	**Matrics Aeddfedrwydd Adolygiad Adran 20**	Offeryn defnyddiol sy'n manylu ar y camau y gall sefydliadau'u cymryd i wreiddio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ymhellach, a'n helpu ni i gyflawni nodau llesiant cenedlaethol Cymru.

	Fframwaith Cenedlaethau'r Dyfodol ar gyfer Prosiectau	Fframwaith ar gyfer sicrhau fod cyrff cyhoeddus (ac eraill) yn defnyddio'r Ddeddf fel fframwaith ar gyfer meddwl.
Hirdymor	Pecyn Cymorth Tri Gorwel	Canllaw hawdd ei ddefnyddio er mwyn helpu cyrff cyhoeddus i feddwl a chynllunio'n well ar gyfer yr hirdymor, drwy gynnal gweledigaeth glir ac ystyried tueddiadau'r dyfodol.
Costau byw	Costau Byw: Nawr ac yn y Dyfodol	Er nad yw rhai o'r penderfyniadau polisi hyn yn rhan o orchwyl y BGC, hoffem eich annog i ystyried beth sy'n bosib a grym y BGC i eiriol gerbron Llywodraeth Cymru (ac eraill) o ran newid polisi a fyddai o fudd i'ch cymunedau.
Caffael	Caffael llesiant yng Nghymru	Adolygiad i'r modd y mae'r Ddeddf yn addysgu caffael yng Nghymru, yn ogystal ag argymhellion ar gyfer cyrff cyhoeddus.
Newid hinsawdd ac anghydraddoldeb	Anghydraddoldeb yng Nghymru'r Dyfodol	Ein hadroddiad gydag Iechyd Cyhoeddus Cymru sy'n tynnu sylw at ddyfodol gwaith, newidiadau mewn demograffeg, a sut y gallai newid hinsawdd gynyddu'r anghydraddoldebau sy'n bodoli eisoes pe na ystyrid yr effeithiau ar grwpiau gwahanol mewn cymdeithas.
	Anghydraddoldeb yng Nghymru'r Dyfodol, Rhan Dau: Cymunedau a Newid Hinsawdd yng Nghymru'r Dyfodol	Mae'n canolbwyntio ar ymwneud ac mae'n cynnwys adnoddau ar gyfer llunwyr polisi i weithredu technegau creadigol ar gyfer dyfodoli er mwyn cynnwys cymunedau mewn meddwl hirdymor.
Sgiliau	Sgiliau drwy Argyfwng: Uwchsgilio ac (Ail)Hyfforddi ar gyfer Adferiad Gwyrdd yng Nghymru	Dadansoddiad sy'n dangos y potensial a geir mewn buddsoddi mewn swyddi a sgiliau gwyrdd ar gyfer adferiad ffyniannus, gwyrdd a chyfartal.
Datgarboneiddio cartrefi	Cartrefi addas ar gyfer y Dyfodol: Yr Her Ôl-osod	Anelir at lywodraethau Cymru a'r DU, gan amcanu'r cyllid fyddai angen ei gael ar gyfer datgarboneiddio cartrefi yng Nghymru, amlygu'r bylchau mewn cyllid a'r dulliau o fynd i'r afael â nhw.
Arfer dda	Astudiaethau achos	Esiamplau da o'r modd y mae'r Ddeddf yn cael ei gweithredu ar lawr gwlad ledled Cymru.

Atodiad 1b:

Ymateb Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol

Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru
Future Generations Commissioner for Wales

Cynllun llesiant drafft BGC Ceredigion

Cyngor gan Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol
11 Hydref 2022

Diolch am rannu eich cynllun llesiant drafft gyda ni ar 13eg Gorffennaf. Wrth i'ch gwaith ddatblygu dros yr haf, fe wnaethoch chi hefyd rannu fersiwn wedi'i ddiweddaru o'ch cynllun gyda ni ar 14 Medi i ni ei ystyried.

Mewn ymateb, rydym wedi darparu dwy set o gyngor i chi: ar 22 Awst a 20 Medi. Ar gyfer eich cofnodion, nodir y cyngor hwn isod mewn un ddogfen.

Cyngor wedi'i rannu â BGC Ceredigion ar 20 Medi 2022

Diolch am rannu eich cynllun llesiant drafft diweddaraf gyda ni ar 14eg Medi 2022. Rydym yn ddiolchgar am weld eich cynllun drafft diweddaraf. Mae'n darllen yn dda ac mae'n uchelgeisiol o ran ei chwmpas a'r camau gweithredu posibl y mae'n eu hamlinellu.

Fel y gwyddoch, fe wnaethom rannu ein cyngor cynnar ar eich cynllun drafft cyntaf gyda chi ar 22 Awst 2022.
Nid yw'r cyngor a nodir isod yn disodli ein cyngor cynharach. Yn hytrach, bwriedir iddo fod yn ddefnyddiol wrth i chi barhau i fireinio'r cynllun, a dylid darllen y ddwy set o gyngor ar y cyd.

Er ein bod wedi cael amser cyfyngedig i fyfyrio ar eich cynllun diweddaraf, rydym yn gobeithio y bydd y cyngor isod yn ddefnyddiol.

Amcan trawsbynciol

- Mae'n amlwg bod y meddylfryd ar eich amcan trawsbynciol ar fynd i'r afael â chaledi a thlodi wedi datblygu o'r drafft cyntaf, yn enwedig gan gynnwys 3 cham.
- Bydd llwyddiant yr amcan trawsbynciol hwn yn dibynnu i raddau helaeth ar ansawdd y sgyrsiau yr ydych yn eu cael gyda'ch cymunedau, yn yr achos hwn, Aberteifi. Rydym yn eich cyfeirio at ein sylwadau ymhellach isod ar gyfranogiad a phwysigrwydd gwreiddio cydgynhyrchu.

Amcan llesiant 1

- 1.1.Yn croesawu ychwanegu'r testun sy'n dweud 'gan gynnwys uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer economi werdd.' Rydym yn gwerthfawrogi efallai nad yw union eglurder y cam hwn yn glir eto, ond mae dealltwriaeth, cynnydd a llwyddiant ar gyfer y cam hwn (ynghyd â llawer o rai eraill) yn dibynnu i raddau helaeth ar bwy rydych chi'n gweithio gyda nhw ac yn eu cynnwys. Felly rydym yn eich annog i wneud cysylltiadau clir â phwysigrwydd cydweithio a chynnwys yn y testun ategol.
- 1.1. parhad. Mae'n gadarnhaol gweld y cysylltiadau â'r Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol yn y testun uchelgeisiau, ond dylai'r berthynas hon weithio'r ddwy ffordd, lle mae'r Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol hefyd yn ystyried y data a'r wybodaeth helaeth yr ydych wedi'u cyflwyno yn eich asesiad llesiant. Mae hyn yn hanfodol ar gyfer eu meddwl a'u cynllunio.
- 1.2 Fel y gwyddoch, nid yw'r meini prawf ar gyfer gwneud cais i Gronfa Ffyniant Gyffredin y DU yn cynnwys nac yn cyfeirio at ofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Mae gan y BGC rôl bwysig i'w chwarae ac rydym yn atgoffa pob BGC i Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol ysgrifennu at bob awdurdod lleol yn

ailadrodd bod unrhyw brosiectau sy'n cael eu datblygu yn unol â'r dull polisi hirdymor blaengar yr ydym wedi'i sefydlu yng Nghymru drwy Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ("y Ddeddf"). Mae'r rhwymedigaethau hyn yn parhau i fod yn berthnasol i bopeth y mae cyrff cyhoeddus a BGCau yn ei wneud, gan gynnwys wrth wneud cais am gyllid o'r tu allan i Gymru. Mae hyn yn golygu bod yn rhaid i unrhyw gynigion ddangos sut y byddai'r cyllid yn eich galluogi i gymryd pob cam rhesymol i gyflawni eich amcanion llesiant a chydymffurfio â'r egwyddor datblygu cynaliadwy.

- 1.4 Rydym yn eich cyfeirio at ein cyngor cynharach lle gofynnwyd am sicrwydd eich bod wedi ystyried y darlun ehangach ar yr economi sylfaenol yng Nghymru, ac wedi rhannu cysylltiadau amrywiol. Roeddem yn rhagweld y gallai hyn fod wedi'i ymgorffori mewn geiriad wedi'i ddiweddaru ar gyfer y cam hwn ond nid yw'r geiriad wedi newid. Os yw'r ffocws ar adroddiad CLES yn unig, byddai'n ddefnyddiol gwybod pa argymhellion, yn benodol, yr ydych yn ceisio eu cyflawni.
- 1.5. Croesawu ymrwymiad y BGC i waith teg hefyd. Mae gan Iechyd Cyhoeddus Cymru adnoddau ar waith teg yma a allai fod yn ddefnyddiol i chi.
- Cyffredinol: A oes unrhyw gyfleoedd i wneud y cysylltiadau yma â phwynt 4d ym mhapur ategol CNC, sy'n nodi sut y gall Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus helpu i gymell economi leol adfywiol lle caiff effeithiau amgylcheddol cynhyrchu a defnyddio eu lleihau? Maent yn cynnwys enghreifftiau megis caffael lleol, caffis atgyweirio, systemau bwyd lleol, cyrchu ynni o wastraff ac ynni adnewyddadwy, lleihau deunydd pacio, taliadau am wasanaethau ecosystem, cymell rhwydweithiau teithio llesol integredig. Mae hyn yn berthnasol i bob un o'ch pedwar amcan.

Amcan llesiant 2

- 2.1.2. Croesawu'r cyfeiriad ychwanegol at bresgripsiynu cymdeithasol, gwyrdd a glas.
- 2.3 Yn ailadrodd ein sylw cynharach, er ei bod yn gadarnhaol iawn gweld cam sy'n canolbwyntio ar fwyd, mae'r cam drafft fel y mae wedi'i eirio (h.y. 'archwiliwch y cyfleoedd…') o bosibl ychydig yn amwys ac efallai y bydd angen ei ystyried ymhellach i sicrhau bod y gweithgareddau yr ydych yn ceisio eu cyflawni yn glir ac yn gyraeddadwy.
- 2.4 Noder bod cam 2.4 wedi'i symud o amcan llesiant 3 (drafft cyntaf) i amcan llesiant 2, sy'n cyd-fynd yn well ac a ddylai ategu'r camau eraill a nodir yn amcan 2.

Amcan llesiant 3

Yn y drafft diweddaraf, mae'r camau'n gliriach ac yn gryfach na'r drafft gwreiddiol. Yn unol â'n cyngor cynharach, bydd cydweithio rhwng partneriaid y BGC a phartneriaid pwysig eraill yn hollbwysig er mwyn gwneud cynnydd yn y maes hwn. Byddai'n cryfhau'r cynllun drafft pe gallai hyn ddod ar draws mwy, naill ai yng ngeiriad y camau neu'r testun ategol.

Rydym wedi trafod pwysigrwydd hyblygrwydd o fewn y cynllun a chanfod cydbwysedd yn eich camau rhwng dyhead a manylion. Mae'n heriol cael y cydbwysedd hwn yn iawn, ac rydym yn gwerthfawrogi eich ystyriaeth o hyn. Os ydych chi'n ei chael hi'n anodd cael mwy o fanylion mewn cam, rydyn ni'n argymell ceisio gwneud y dolenni a'r cysylltiadau o fewn y testun ategol. Mae hyn yn hanfodol ar gyfer darparu'r cyd-destun cywir o fewn y cynllun.

- 3.1 Fel y'i geir, dim ond at 'weithgarwch datgarboneiddio' y mae'r cam yn cyfeirio. A all hyn fynd ymhellach a chynnwys rhai o'r meysydd y bydd y BGC o bosibl yn canolbwyntio arnynt? Er enghraifft, fflyd, adeiladau, caffael ac ati?
- 3.2 Croesewir ychwanegu cam 3.2 ond efallai ei bod yn aneglur i ddarllenwyr ac aelodau'r cyhoedd beth yn union yw ystyr 'mesurau atal llygredd ategol' ac ymddengys nad oes llawer o gysylltiad rhwng y cam ei hun a'r testun ategol o dan amcan 3. Fel uchod, byddai'n ddefnyddiol pe gellid ehangu hyn ychydig fel ei fod yn haws ei ddeall, neu roi cyd-destun pellach yn y testun ategol.
- 3.3 Croesawu ychwanegu'r cam hwn a'ch cyfeirio at gam 4b ar 'Gwella iechyd ein hecosystemau' ym mhapur ategol CNC er mwyn rhoi ystyriaeth bellach i rai o'r meysydd y mae'n eu hamlygu sy'n berthnasol yma, yn ogystal ag ystyried cysondeb iaith.
- 3.4 Croesawu cynnwys y cam hwn a'i uchelgais. Mae cysylltiadau cryf yma â'r camau gweithredu a amlygwyd gan CNC yn eu papur, yn enwedig 4a, 4c i a ii a 4d. Fel uchod, rydym yn gwerthfawrogi y bydd hyblygrwydd yn bwysig ond argymhellwn y dylid rhoi ystyriaeth bellach i feysydd 4a, 4c a 4d o bapur CNC i helpu i roi rhywfaint o eglurder ar y cam(au) penodol y byddwch yn edrych arnynt.

Amcan llesiant 4

Gan nad oes unrhyw newidiadau sylweddol i'r amcan na'i gamau ategol, rydym yn eich cyfeirio at ein cyngor cynharach.

Ar gam 4.2, mae Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg wedi cynghori y dylai eich cynllun llesiant gyd-fynd â’ch Strategaeth Hybu’r Gymraeg a gallai hyn fod yn ddefnyddiol i chi wrth nodi pa bartneriaid lleol i ymgysylltu â nhw. Ynghlwm mae adnoddau Comisiynydd y Gymraeg ‘Ystyried y Gymraeg yn y Cynlluniau Llesiant Lleol’ a gobeithiwn y byddant yn ddefnyddiol i chi.
Gan adeiladu ar gynnwys cam 4.6, byddai'n ddefnyddiol pe gellid darparu cyd-destun pellach yn y testun ategol. Er enghraifft, gwybodaeth am ba bartneriaethau y mae’r BGC yn bwriadu eu ffurfio a’r hyn y maent yn bwriadu ei gyflawni.

Cyngor pellach ar gynnwys a chydgynhyrchu
Fel yr ydym wedi’i drafod, bydd llwyddiant eich cynllun yn dibynnu i raddau helaeth ar y graddau y mae’r BGC a’i grwpiau ategol yn cymhwyso’r 5 ffordd o weithio.

Mae’n wych gweld y ffocws y mae eich cynllun drafft yn ei roi ar ddefnyddio dull seiliedig ar le, a’r bwriad o weithio gyda’ch cymunedau i helpu i ysgogi newid a gwella llesiant. Gyda hyn mewn golwg, rydym yn atgoffa BGCau y dylai cyfranogiad cymunedau ddigwydd drwy gydol y pum mlynedd nesaf o gyflawni’r Cynllun Llesiant, nid yn unig yn ystod ei ddatblygiad, a bod symud tuag at ffordd fwy cydgynhyrchiol o weithio yn cael ei ystyried yn arfer da. Bydd y gefnogaeth a gewch fel clwstwr rhanbarthol gan Rwydwaith Cydgynhyrchu Cymru yn amhrisiadwy yma.

Mae arfer cynnwys a chydgynhyrchu yn ffyrdd penodol o weithio ac mae sefydlu’r ffyrdd hyn o weithio’n llwyddiannus yn gofyn am fuddsoddiad o amser ac adnoddau i staff ddatblygu’r sgiliau hyn. Mae cael mynediad at yr hyfforddiant a'r cymorth angenrheidiol ar y cyd yn fuddiol o ran ymrwymiad a chost.

Mae darparu hyfforddiant rheolaidd trwy fforymau rhanbarthol a chenedlaethol yn ffordd bwysig o barhau i ddarparu gwerth i aelodau'r fforymau hyn, ac i gynyddu aelodaeth. Rydym yn annog BGCau i fuddsoddi mewn ymuno â’r mecanweithiau hyn i rannu arfer, gweithio drwy heriau mewn partneriaeth â BGCau eraill a dysgu oddi wrth ei gilydd. Mae cyfranogiad a chyd-gynhyrchu ystyrlon yn cymryd pobl sy'n wirioneddol angerddol am ei roi ar waith.

Ar lefel gwneud penderfyniadau, rydym hefyd yn annog BGCau i gynnal ymarfer i nodi lle mae cyfleoedd ystyrlon a chyraeddadwy i newid ffyrdd o weithio, a manteision amlwg gwneud hynny, yn ogystal ag edrych ar yr heriau. Mae hyn yn arbennig o berthnasol o ystyried eich camau i fabwysiadu dull gweithredu seiliedig ar le.

<u>Grwpiau a phlant a phobl ifanc ‘anodd eu cyrraedd’</u>
Gyda’ch ffocws ar le yn Aberteifi, bydd yn hollbwysig cynnwys a chydgynhyrchu gwell gyda grwpiau ‘anodd eu cyrraedd’ a phlant a phobl ifanc yn y broses cynllunio llesiant. Fe’ch anogir i wneud ymarferiad i nodi’r unigolion a’r grwpiau sydd yn y sefyllfa orau i gynnwys cymunedau penodol yn y broses cynllunio llesiant. Defnyddio sianeli cynnwys sydd eisoes yn gwneud y gwaith hwn yn llwyddiannus, fel staff rheng flaen a phrosiectau trydydd sector. Dylai BGCau hefyd gynnwys eu sefydliadau trydydd sector lleol yn y gwaith hwn, lle mae enghreifftiau gwych o berthnasoedd ymroddedig rhwng cymunedau ‘anodd eu cyrraedd’ a’r gwasanaethau y maent yn cael mynediad iddynt wedi’u hwyluso. Dylai gwaith o'r natur hwn fod yn barhaus.

Nid yw llesiant a gwaith y BGC bob amser yn bynciau trafod diriaethol. Nid yw’r sgyrsiau mwyaf llwyddiannus i ddysgu am sut mae unigolion a chymunedau’n teimlo am lesiant o reidrwydd yn ymwneud â llesiant. Dylai BGCau geisio siarad â chymunedau am yr hyn y maent am siarad amdano a thynnu’r negeseuon llesiant allan, nid y ffordd arall.

2 Cyngor wedi’i rannu â BGC Ceredigion ar 22 Awst 2022

Rydym yn ddiolchgar am weld eich 4 amcan a cham llesiant drafft yn gynnar, a rannwyd gyda ni ar 13 Gorffennaf 2022. Fel y dywedasoch, mae’r amcanion yn rhai lefel uchel, gyda phob un yn eistedd o dan un o ddimensiynau

llesiant. Fe wnaethoch chi hefyd dynnu sylw at 'Mynd i'r afael â chaledi a thlodi' yn thema drawsbynciol.

Fe wnaethom nodi eich sylwadau ar gwmpas posibl y gwaith, a phwysigrwydd canolbwyntio ar ble y gall y BGC ychwanegu gwerth cyfunol orau. Yn ein cyfarfod cychwynnol, roedd yn galonogol eich clywed yn dweud y gallai ac y byddai eich camau drafft yn adlewyrchu'r ymgysylltu yr oeddech yn ei wneud, ac y byddai hyblygrwydd.

Ar y cyfan, mae'n wych gweld y ffordd yr ydych wedi fframio'r ddogfen ddrafft: defnyddio pedwar dimensiwn llesiant; ystyried canfyddiadau eich asesiad llesiant; deall beth sydd angen ei gyflawni (yn strategol) ac yna edrych ar yr hyn y gall y BGC ei wneud yn ei gylch.

Amcan llesiant drafft 1: llesiant economaidd
Yn y testun ategol, mae'n gadarnhaol gweld cyfeiriad at y ddemograffeg sy'n newid, newidiadau i batrymau gwaith a phwysigrwydd seilwaith/cysylltedd digidol. Mae hefyd yn dda eich gweld yn tynnu sylw at eich uchelgais i gefnogi gwaith y Bartneriaeth Sgiliau Ranbarthol i helpu i sicrhau bod anghenion lleol a bylchau sgiliau yn cael sylw.

<u>Amcan 1, cam 1.1</u>

- Gwych gweld ffocws cydweithredol y cam.
- Er ei fod yn cyfeirio at nodi bylchau, rydym yn eich annog i sicrhau eich bod yn edrych yn y tymor hwy ar y sgiliau a'r hyfforddiant sydd eu hangen i helpu i fynd i'r afael â rhai o'r heriau sy'n wynebu Ceredigion a Chymru. Er enghraifft, mae ymchwil yn dweud wrthym fod gan y sector amgylcheddol y potensial ar gyfer creu swyddi sylweddol i helpu i fynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur, ond nid oes gennym y bobl na'r sgiliau ar waith yng Nghymru ar hyn o bryd i lenwi'r swyddi hynny. Mae ein hadroddiad ar uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer adferiad gwyrdd yng Nghymru yma.
- Gan fynd ymhellach, a ellid ystyried a allai uchelgais y cam fynd y tu hwnt i fynd i'r afael â bylchau ac o bosibl geisio arwain y ffordd mewn maes penodol? Bydd manylion y cam hwn yn bwysig, ac yn debygol o gael eu llunio trwy gynnwys sefydliadau eraill ac aelodau'r cyhoedd. Beth all pob sefydliad ei wneud eu hunain? Sut y gallant chwarae rhan fel 'sefydliadau angori' allweddol yn y sector cyhoeddus wrth annog hyfforddiant a chyflogaeth mewn sectorau eraill?
- Dylid ystyried pa gamau gweithredu wedi'u targedu a pharhaus y gallai fod eu hangen i sicrhau mynediad i'r rhai sydd bellaf o'r farchnad lafur yn eich ardal, e.e. pobl anabl, menywod a phobl Dduon, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig.
- Os mai'r uchelgais yw helpu i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau presennol yn yr ardal, gellid gwneud hyn yn fwy eglur yn y cam neu'r testun ategol.

<u>Amcan 1, cam 1.2</u>

- Fel uchod, mae'n gadarnhaol gweld ffocws cydweithredol y cam hwn.
- Rhaid i unrhyw gynigion a gyflwynir i Gronfa Ffyniant Gyffredin y DU ddangos sut y byddai'r cyllid yn eich galluogi i gymryd pob cam rhesymol i gyflawni eich amcanion llesiant a chydymffurfio â'r egwyddor datblygu cynaliadwy.

<u>Amcan 1, cam 1.3</u>

- Wrth ystyried pedwar dimensiwn llesiant yn yr ardaloedd, mae gan Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus rôl unigryw ac arwyddocaol i'w chwarae yn eu rhanbarthau a'r dirwedd bartneriaeth ehangach. Yn hytrach na bod yn 'ymwybodol o', rydym yn argymell bod y geiriad yn cael ei gryfhau i adlewyrchu'r rôl bwysig y gall BGCau ei chwarae wrth ddylanwadu ar y dirwedd ehangach hon (e.e. bargeinion twf rhanbarthol, CJCs ac ati).
- I roi enghraifft, mae CNC yn argymell bod Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn gwneud cysylltiadau cliriach â'u twf priodol a'u fframweithiau economaidd rhanbarthol ar draws ystod o feysydd fel ynni, yr economi a sgiliau, ac yn ceisio dylanwadu ar y partneriaethau hyn i fabwysiadu ymagwedd fwy 'cynhwysol' at fesur llwyddiant economaidd i helpu i leihau'r pwysau economaidd-gymdeithasol cynyddol ar fioamrywiaeth.

<u>Amcan 1, cam 1.4</u>
Rydym yn croesawu'r cam ar yr economi sylfaenol. O ystyried y ffocws penodol ar CLES, sy'n ffurfio un rhan (pwysig) o dirwedd yr economi sylfaenol yng Nghymru, byddem yn ceisio sicrwydd eich bod wedi ystyried y darlun ehangach. Er enghraifft:

- Cynllun Cyflawni'r Economi Sylfaenol Llywodraeth Cymru (Ebrill 2021), sy'n amlinellu ymyriadau polisi i gryfhau'r economi sylfaenol. Mae hyn yn cyfeirio at waith CLES fel un o'r meysydd cyflawnadwy.
- Adroddiad 2020 'Caffael yn yr Economi Sylfaenol'
- Busnes Cymru
- Cynllun Gweithredu Economaidd Cymru
- Gwaith Bwrdd Cynghori Gweinidogol yr Economi Sylfaenol.

Amcan llesiant drafft 2

Sylwadau cyffredinol
Mae'n wych gweld cydnabyddiaeth o benderfynyddion ehangach iechyd a bydd yn bwysig blaenoriaethu cyfleoedd i weithio mewn partneriaeth ar weithgareddau ataliol sylfaenol ac eilaidd. Mae Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020 yn argymell bod cyrff cyhoeddus a BGCau yn ceisio cydweithredu y tu hwnt i bartneriaid traddodiadol i fynd i'r afael â phenderfynyddion ehangach iechyd. Er bod cydweithio wedi dod ar draws fel cryfder yn ein trafodaethau hyd yn hyn, a'ch asesiad llesiant, gellid pwysleisio'r ffordd hon o weithio yn fwy o fewn yr amcan hwn.

Croesawu'r ffocws cryf, clir ar gymryd ymyriad seiliedig ar le yn Aberteifi i helpu i leihau anghydraddoldebau a rhannu'r hyn sy'n gweithio y tu hwnt. Er eglurder, byddai'n ddefnyddiol pe gallai'r testun ategol ar gyfer amcan drafft 2 gynnwys esboniad o beth yw 'ymyriadau seiliedig ar le', sut olwg fydd arnynt ar gyfer eich ardal a sut y gallent fod yn wahanol i ddulliau blaenorol.

Yn seiliedig ar eiriad presennol amcan drafft 2, mae'n bosibl y gellid rhoi ystyriaeth bellach i adlewyrchu'r cryfderau a'r enghreifftiau presennol yn y maes a sut y gallai'r rhain fod yn sail i ddysgu a symud ymlaen. Er enghraifft, trwy 'Datblygu Cymunedol yn Seiliedig ar Asedau'.

Mae Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020 yn argymell buddsoddi mewn a gwerthfawrogi'r rôl bwysig y mae mannau gwyrdd a glas bioamrywiol yn ei chwarae wrth gefnogi iechyd a llesiant cymunedol pobl. Mae'n gadarnhaol felly gweld yr uchelgais ar bresgripsiynu cymdeithasol, gwyrdd a glas. Er bod ffocws hyn yn gryf o fewn y testun ategol, mae'n cael ei golli rhywfaint yng ngeiriad presennol y camau. A oes cysylltiadau i'w gwneud â datblygiadau cenedlaethol yn y maes hwn, megis fframwaith cenedlaethol arfaethedig Llywodraeth Cymru ar gyfer rhagnodi cymdeithasol?

Amcan 2, cam 2.1
- Byddai'n ddefnyddiol deall pa ystyriaeth a roddwyd i waith a gweithgaredd a fydd eisoes wedi digwydd i fapio asedau ac adnoddau yn yr ardal. Er enghraifft, bydd CNC eisoes yn cadw gwybodaeth helaeth am ardal Aberteifi.
- Mae 'ymyriadau seiliedig ar le' yn cael eu harchwilio gan Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus eraill, a gall hwn fod yn faes lle gellir rhannu dysgu a chynnydd trwy gydweithio. Er enghraifft, rydym yn ymwybodol bod Cwm Taf Morgannwg yn defnyddio GIS i fapio eu hasedau cymunedol.
- Mae Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020 yn argymell integreiddio iechyd a llesiant i'ch amcanion llesiant eraill. Gyda hyn mewn golwg, a ellir gwneud cysylltiadau rhwng y cam hwn a'ch cam yn amcan 3 i 'Weithio gyda chymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol a'u cefnogi'? Mae Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol yn argymell blaenoriaethu creu lleoedd a dylunio iechyd a llesiant cymunedol – galluogi lleoedd i gefnogi iechyd a llesiant pobl a chymunedau.
- Rydym yn eich annog i nodi a nodi unrhyw rwystrau neu densiynau a all fodoli gyda'r amcan hwn, ac unrhyw gamau posibl y gallwch chi (neu eraill) eu cymryd i gael gwared arnynt.
- Yn unol â'r sylwadau isod ar y cysylltiadau rhwng amcanion drafft 2 a 4, a ellir ystyried helpu i integreiddio diwylliant i'r amcan hwn gymaint â phosibl hefyd, o ystyried y pwyslais ar y dull seiliedig ar le?

Amcan 2, cam 2.2
- Er ei bod yn gadarnhaol gweld cam sy'n canolbwyntio ar fwyd, fel y nodir, mae'r cam drafft yn eang ac efallai y bydd angen ei ystyried ymhellach i sicrhau bod y gweithgareddau a nodir yn realistig ac yn gyraeddadwy.
- A ellir gwneud cysylltiadau ehangach â chyflwyno prydau ysgol am ddim i blant ysgolion cynradd yng Nghymru (o fis Medi 2022), cynnydd lleol a chenedlaethol allweddol arall yn y maes hwn yn ogystal â'ch

caffaeliad eich hun? Er enghraifft, rydym yn deall bod Ceredigion yn caffael Pecynnu a Chynhyrchion Arlwyo fel rhan o'r broses gaffael a bod hyn ar fin cael ei adnewyddu ym mis Medi 2022. Gallai hyn fod yn amserol ac yn ddefnyddiol wrth ystyried lleihau allyriadau carbon – gweler cefnogaeth WRAP yma.

- Bydd cynnwys pobl sy'n angerddol am gydraddoldeb bwyd a ffyniant cymunedol yn hanfodol ar gyfer datblygu'r cam hwn ymhellach ac efallai y bydd potensial i ddefnyddio ac integreiddio'r cymorth y byddwch yn ei gael gan Rwydwaith Cydgynhyrchu Cymru yn y maes hwn, gan sicrhau eich bod yn 'gweithio gyda' eich cymunedau lleol i helpu i wireddu eich uchelgais o ddod yn lle bwyd cynaliadwy i Geredigion. Er enghraifft, tra nad yw Planna Fwyd! yn rhedeg mwyach ac roedd wedi'i leoli ychydig y tu allan i ffin swyddogol Ceredigion, mae llawer o'r mentrau bach llwyddiannus y gwnaeth helpu i'w sefydlu yn dal i redeg ac maent yn helpu cymunedau lleol, fel y pecynnau hadau teulu, byddin y tir a blychau llysiau undod.
- Rydym mewn trafodaethau rheolaidd ag Iechyd Cyhoeddus Cymru ar BGCau ac mae gwaith sy'n canolbwyntio ar iechyd, anghydraddoldebau a chostau byw. Byddem yn hapus i'ch cyfeirio at gymorth posibl a/neu ddolenni i BGCau eraill pe byddai hyn o gymorth.

Amcan llesiant drafft 3

Mae'n galonogol gweld y ffocws ar fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd a gweld cyfeiriad at eich Asesiad llesiant o ran dangos y gwerth y mae pobl leol yn ei roi ar eu hamgylchedd lleol a'r rôl hanfodol y mae'n ei chwarae yn eu llesiant.

Mae'r wybodaeth a gyflwynir yn y ddogfen ddrafft yn canolbwyntio ar gynlluniau ynni adnewyddadwy, Aberystwyth yn cyflawni statws sero net erbyn 2030 a chefnogi cymunedau sydd am reoli a gwella eu hamgylchedd lleol. Fel y dywedwch: "bydd datgarboneiddio yn heriol ac mae angen ystyried yn ofalus sut y caiff ei weithredu." Gyda hyn mewn golwg, byddai'n ddefnyddiol gwybod:

- Os yw'r BGC yn glir beth allai wneud y cyfraniad mwyaf at ddatgarboneiddio yn yr ardal?
- Pa grwpiau/sefydliadau ydych chi wedi'u nodi sy'n gweithio tuag at nodau tebyg yn yr ardal/rhanbarth? Er enghraifft, a yw'r BGC yn cynnwys cynrychiolwyr o addysg uwch yr ardal i'w waith, megis Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant, Prifysgol Aberystwyth a'r Ganolfan Dechnoleg Amgen (CAT) sydd wedi'i lleoli ym Machynlleth, Powys gerllaw? Bydd yr amcan hwn yn ei gwneud yn ofynnol i ystod eang o bobl gymryd rhan ac weithiau bydd gan y 'rhai anarferol' yr atebion gorau i broblemau hirsefydlog.
- Mae Ceredigion wedi'i bendithio ag amgylchedd naturiol eithriadol a threftadaeth ddiwylliannol gref. A all yr asedau hyn helpu i ysgogi rhywfaint o'r meddylfryd y tu ôl i'r amcanion a'r camau drafft? Er enghraifft, beth yw rôl bosibl yr arfordir a/neu amaethyddiaeth o fewn yr amcan hwn? A oes cysylltiadau ag amcan 2 ynghylch hybu iechyd a datrysiadau gwyrdd? A oes cysylltiadau posibl ag amcan 1 gyda chyfleoedd hyfforddi?
- A allai'r camau ystyried cyfleoedd traws-genhedlaeth o fewn cymunedau, yn ogystal â gweithgaredd sy'n canolbwyntio ar bobl ifanc?

Ynghlwm wrth y sylwadau hyn mae dogfen 3 tudalen ddefnyddiol a gynhyrchwyd gan CNC i'n swyddfa ei rhannu â Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus. Mae'n canolbwyntio ar gamau posibl y gall BGCau eu cymryd i helpu i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a natur.

Er ein bod yn argymell eich bod yn ystyried y pedwar maes a nodir yn y papur, yn seiliedig ar yr amcanion drafft a'r camau yr ydych wedi'u rhannu, argymhellwn y dylid rhoi sylw arbennig i '2 Sicrhau Pontio Cyfiawn' (gyda'ch cam ar Aberystwyth yn cyflawni sero-net mewn meddwl), a '4 Darparu ymyriadau cydweithredol' y gallech eu hystyried gyda'r Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus eraill yn eich rhanbarth (yn ogystal â sefydliadau/academaidd eraill), gan adeiladu ar y perthnasoedd cryf sydd eisoes yn bodoli.

Sylwch, cyfeiriwyd uchod at eu cyngor ynghylch '3 Dylanwadu ar newid yn y mesurau o lwyddiant economaidd' mewn perthynas ag amcan 1, cam 1.3.

Amcan llesiant drafft 4

Mae hwn yn amcan eang sy'n cwmpasu llesiant cymunedol, diogelwch, amrywiaeth ddiwylliannol a'r iaith Gymraeg. O ystyried maint ac ehangder y gweithgareddau o fewn yr amcan hwn, ein cyngor yw eich bod yn archwilio ac yn nodi cyfleoedd i integreiddio rhai o'r gweithgareddau a amlinellir yn eich amcanion a'ch camau eraill. Er enghraifft:

- A oes cysylltiadau posibl rhwng cefnogi strategaeth ddiwylliannol ar gyfer yr ardal (cam 4.1) a'r cam o fewn amcan 1 i gefnogi'r economi sylfaenol a'r camau o fewn amcan 2 lle'r ydych yn ceisio mabwysiadu dull seiliedig ar le?
- A oes cyfleoedd i fynd ar drywydd ac integreiddio eich uchelgeisiau ar gyfer y Gymraeg drwy weithgareddau eraill, megis eich camau sy'n canolbwyntio ar sgiliau, ymyriadau seiliedig ar le, yr economi sylfaenol a/neu strategaeth ddiwylliannol, a thrwy hynny gryfhau eu heffaith y tu hwnt i ddyletswydd statudol?
- Byddai'n ddefnyddiol deall sut mae menter gymunedol yn cael ei hystyried o fewn yr amcan hwn? Mae cysylltiadau clir â cham 1.4 ar yr economi sylfaenol a'r uchelgeisiau o fewn amcan 2 ar ymyriadau seiliedig ar le. Ac yn gysylltiedig ag amcan 1, a oes ymyriadau cydweithredol y gallai'r BGC eu hystyried i gymell economi leol adfywiol lle mae effeithiau amgylcheddol cynhyrchu a defnyddio yn cael eu lleihau? Fel y mae CNC wedi'i nodi yn ei bapur atodedig, gallai enghreifftiau o hyn gynnwys caffael lleol (cam 1.4), caffis atgyweirio, systemau bwyd lleol (amcan 2), cyrchu ynni o wastraff ac ynni adnewyddadwy (amcan 3), lleihau pecynnu, taliadau am ecosystemau gwasanaethau, gan gymell rhwydweithiau teithio llesol integredig.
- O'r geiriad drafft, nid yw'n ymddangos bod llawer o gyfeiriadau penodol at chwaraeon neu gelfyddyd (gyda chysylltiadau posibl ag amcan drafft 2). Er efallai nad yw'r rhain yn flaenoriaethau i'r BGC ar hyn o bryd, efallai y bydd cyfleoedd i archwilio'r meysydd hyn ymhellach gyda Chwaraeon Cymru, Cyngor Celfyddydau Cymru a Llyfrgell Genedlaethol Cymru (a leolir yn Aberystwyth).

Rydym yn eich annog i ystyried y rhyng-gysylltiadau rhwng eich blaenoriaethau sy'n dod i'r amlwg er mwyn helpu i lywio eich penderfyniadau am y camau mwyaf effeithiol a phwy fydd angen eu cynnwys. Bydd hyn yn eich helpu i wneud y cyfraniad mwyaf posibl ar draws 7 nod llesiant Cymru.

O ran cyfranogiad, rydym yn deall y bydd Rhwydwaith Cydgynhyrchu Cymru nawr yn cefnogi Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion, Sir Gaerfyrddin a Sir Benfro. Wrth i chi ddatblygu eich amcanion a'ch camau dros yr haf, byddai'n ddefnyddiol deall:

- Sut mae'r gwaith hwn yn cael ei lywio gan randdeiliaid allweddol dros gyfnod yr haf, ac yn enwedig eu hanghenion a'u heriau?
- Sut y gall y rhanddeiliaid allweddol yr effeithir arnynt gan yr amcanion a'r camau barhau i ddylanwadu ar y prosiect drwy gydol ei oes?

Crynodeb o weithgarwch rhwng BGC Ceredigion a Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol yn ystod y cyfnod ymgynghori 14 wythnos

Isod mae cofnod o ohebiaeth yn ystod y cyfnod ymgynghori:

Date	Activity	Comments
1 Gorffennaf 2022	E-bost yn sbarduno ymgynghoriad 14 wythnos.	• Rhannu 4 amcan drafft.
13 Gorffennaf 2022	Cyfarfod cyntaf rhwng Ceredigion ac OFGC	• Cyfarfod rhagarweiniol cadarnhaol. • Graddfeydd amser 14 wythnos y cytunwyd arnynt. • Diweddariad gan Geredigion ar y cyfnod rhwng yr asesiad llesiant a drafftio amcanion a chamau. • Cytunodd Ceredigion i rannu amcanion a chamau drafft ar gyfer syniadau cynnar OFGC. • Croesawyd y ddeialog barhaus a chytunwyd i gyfarfod eto ddiwedd mis Awst.
13 Gorffennaf 2022	E-bost o Geredigion i OFGC	• Rhannu amcanion a chamau drafft ag OFGC.

17 Awst 2022	Ail gyfarfod rhwng Ceredigion ac OFGC	• Diweddariadau gan Geredigion ac OFGC • Cytunodd OFGC i rannu sylwadau cychwynnol ar ddydd Llun 22 Awst. • Cytunwyd i gyfarfod ar 1 Medi cyn cyfarfod y BGC ar 20 Medi i barhau i drafod cynnydd a chyngor.
22 Awst 2022	E-bost OFGC i Geredigion	• Cyngor a sylwadau cychwynnol i Geredigion, yn seiliedig ar y cynllun drafft a rannwyd ar 13eg Gorffennaf.
24 Awst 2022	Ceredigion e-bost i OFGC	• Matrics synergedd a rennir yn cael ei ddefnyddio i ddangos synergedd rhwng cynlluniau a strategaethau allweddol eraill.
1 Medi 2022	Trydydd cyfarfod rhwng Ceredigion ac OFGC	• Trafod diweddariadau, cynnydd ac amserlenni.
2 Medi 2022	Gohebiaeth e-bost rhwng OFGC a Cheredigion	• Gofynnodd Ceredigion am ragor o wybodaeth ar sut y gallai'r BGC fynd i'r afael â bylchau sgiliau yng Ngheredigion – ymateb lleol i'r economi werdd yn tyfu. • Ymatebodd OFGC, gan ddarparu adnoddau, gwybodaeth a chynnig cyfarfod.
14 Medi 2022	E-bost o Geredigion i OFGC	• Cynllun llesiant drafft wedi'i ddiweddaru wedi'i rannu ag OFGC i gael cyngor a sylwadau. • Wedi gofyn am sylwadau erbyn 20 Medi i hysbysu cyfarfod y BGC.
20 Medi 2022	E-bost oddi wrth OFGC i Geredigion	• Rhannu ail set o gyngor gan OFGC i Geredigion, yn seiliedig ar y cynllun drafft wedi'i ddiweddaru.
28 Medi 2022	E-bost oddi wrth OFGC i Geredigion	• Crynodeb a rennir o argymhellion Adroddiad FG.
11 Hydref 2022	E-bost oddi wrth OFGC i Geredigion	• Llythyr terfynol oddi wrth OFGC yn cael ei rannu â Cheredigion.

Atodiad 2:

Ymateb Llywodraeth Cymru

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ymateb Llywodraeth Cymru i'r ymgynghoriad ar y cynllun llesiant lleol drafft ar gyfer Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion, sy'n ofynnol o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru).

Diolch ichi am gael gweld Cynllun Llesiant Lleol drafft Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion fel partner, ymysg ystod eang yn amlwg o randdeiliaid yr ymgynghorwyd â nhw.

Mae Llywodraeth Cymru yn sylweddoli bod paratoi cynllun llesiant lleol yn ymrwymiad sylweddol, ac rydym yn cydnabod faint o waith sydd wedi cael ei wneud. Dyma'r ail rownd o gynlluniau, a'r gobaith yw y bydd gwersi wedi cael eu dysgu o'r fersiwn gyntaf, gan adeiladu ar yr hyn a ddigwyddodd o'r blaen.
Rydym wedi strwythuro ein hymateb i'r ymgynghoriad mewn ffordd debyg i 2018, sef fel hyn:

- Sylwadau cyffredinol sy'n crynhoi'r farn am y cynllun;
- Sylwadau mwy penodol ar y ffordd y mae'r cynllun wedi cael ei baratoi, fel sylwadau ar y ffordd y mae'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wedi dewis yr amcanion;
- Tabl cryno terfynol sy'n enwi'r elfennau y byddem ni'n awgrymu a allai elwa o gael eu datblygu ymhellach. Rydym yn mabwysiadu dull cyson o ymdrin â'r materion hyn, yn debyg i'r asesiadau llesiant lleol, sydd wedi cael eu categoreiddio fel hyn:
    - Categori A – materion pwysig rydym ni'n gobeithio a fyddai'n cael sylw cyn i'r cynllun terfynol gael ei gyhoeddi. Gallent ymwneud, er enghraifft, â chydymffurfio â'r gofynion statudol neu bryderon mawr gydag elfennau allweddol o'r cynllun
    - Categori B – materion a fyddai'n cryfhau'r cynllun terfynol os byddent yn cael sylw cyn i'r cynllun gael ei gyhoeddi. Er ein bod yn cydnabod efallai na fydd hynny'n bosibl yn yr amser sydd ar ôl, rydym yn meddwl y bydd y materion pwysig hyn yn ychwanegu gwerth at y cynllun ac yn eu blaenoriaethu ochr yn ochr â'r gwaith datblygu cynnar.
    - Categori C – materion a fyddai'n cryfhau'r cynllun ond y gellid rhoi sylw iddynt wrth i'r cynllun barhau i ddatblygu ac esblygu.

Byddwn yn defnyddio'r un dull i ymateb i bob un o'r cynlluniau. Y tro hwn, rydym hefyd wedi ychwanegu atodiad cysylltiedig sy'n tynnu sylw at rywfaint o'r adborth rydym ni wedi'i gael gan arweinwyr polisi yn Llywodraeth Cymru ar y camau penodol rydych chi wedi'u dewis.

Barn Gyffredinol

Mae hwn yn gynllun drafft sydd wedi cael ei bwyso a'i fesur yn ofalus, ac mae hi'n amlwg bod llawer o waith wedi'i wneud i ystyried y prif flaenoriaethau sy'n deillio o'r asesiad llesiant. Edrychwn ymlaen at glywed mwy am sut byddwch yn gweithredu eich uchelgeisiau fel rhan o'r cynllun cyflawni.

Sylwadau ar elfennau penodol o'r cynllun drafft

Strwythur a Fformat

Mae strwythur da i'r cynllun drafft ac mae wedi cael ei ysgrifennu a'i gyflwyno'n glir. Mae'r cyflwyniad yn egluro'r cyd-destun i'r darllenwyr hynny sydd o bosibl yn anghyfarwydd â gwaith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Mae'r cynllun yn egluro'n glir sut mae'r dystiolaeth a gasglwyd o'r asesiad wedi cael ei defnyddio i lywio'r cynllun. Mae'r adran ar yr amcanion llesiant wedi'i gosod yn dda ac yn llifo'n dda gyda'r tri phennawd – 'Pam yr amcan hwn', 'Ein huchelgeisiau', a 'Beth fyddwn ni'n ei wneud'; mae hyn yn egluro'r broses yn dda ac yn glir.

Amserlenni

At ei gilydd mae'r uchelgeisiau'n delio â'r hyn a fydd yn cael ei wneud dros oes y cynllun pum mlynedd, gyda gweledigaeth o sut le fydd Ceredigion ymhen deng mlynedd. Er ei bod yn arferol datblygu cynlluniau sy'n cyd-fynd â thymhorau etholiadol, byddem yn awgrymu bod angen mynd ati i ystyried yn fwy trwyadl y tymor hirach hy tua phum mlynedd ar hugain. Byddem yn croesawu gweld sut mae meddwl am y tymor hirach (hy, ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol) wedi cael ei ymgorffori yn y cynllun. Mae'r cyflwyniad yn cydnabod bod yr asesiad yn tynnu sylw at dueddiadau ac amcanestyniadau hirdymor o ran y boblogaeth, yr economi a'r amgylchedd ac yn helpu i sefydlu'r amcanion llesiant sy'n sail i'r cynllun. Byddem yn awgrymu y gallai'r cynllun adlewyrchu'r ystyriaeth hon am y tymor hirach yn gliriach, er enghraifft mae'n cael ei awgrymu mewn rhai uchelgeisiau fel newid yn yr hinsawdd, y Gymraeg, addysg a sgiliau, iechyd a lles corfforol a meddyliol, ond byddai modd rhoi rhagor o fanylion ym mhob un o'r penodau.

Mae'n werth nodi bod ystyr hirdymor yn amrywio mewn perthynas â gwahanol faterion. Mae nifer o adnoddau ar gael i'ch helpu i wneud penderfyniadau gwell ar gyfer yr hirdymor, gan gynnwys Adroddiad Tueddiadau'r Dyfodol 2021.

Cynnwys

Byddai'n ddefnyddiol petai modd i'r cynllun ddarparu rhagor o wybodaeth benodol am sut rydych chi wedi defnyddio neu sut rydych chi'n bwriadu cynnwys cymunedau yn y gwaith o ddylunio a chyflawni'r amcanion. Mae'r cynllun yn sôn am gynnwys cymunedau yn ystod y gwaith o baratoi'r asesiad – a oedd yn seiliedig ar ddata, tystiolaeth a gwrando ar bobl – ond dim ond ychydig o wybodaeth sy'n cael ei rhoi am y gwaith cynnwys a gafodd ei wneud wrth ddatblygu'r cynllun ('ymgysylltwyd â busnesau, cymunedau, ac aelodau'r cyhoedd i gasglu barn...'). Nid oes unrhyw fanylion go iawn y tu hwnt i'r trosolwg byr hwn, felly mae hi'n anodd cyflwyno sylwadau llawn ar yr agwedd hon. Er enghraifft, byddai'n ddiddorol dysgu rhagor am unrhyw heriau a/neu gyfleoedd rydych chi wedi'u cael yn y broses hon.

Mae rhai o'r camau gweithredu a gymerir i gyrraedd uchelgeisiau yn sôn am gynnwys cymunedau a phartneriaid, ond eto nid oes llawer o fanylion ynghylch pwy yw'r cymunedau a'r partneriaid hyn a fydd yn cael eu cynnwys ac yn cymryd rhan. Byddai'n ddefnyddiol gwybod, er enghraifft, sut rydych chi wedi gweithio gyda phlant a grwpiau 'nas clywir yn aml', os ydych chi wedi gwneud hynny. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i gydnabod, i barchu ac i gyflawni hawliau plant a chefnogi cyrff cyhoeddus i feddwl am realiti hyn yn ymarferol. Os hoffech chi gael rhagor o gymorth ymarferol ar weithredu dull gweithredu hawliau plant, ewch i Y Ffordd Gywir – Dull Gweithredu Seiliedig ar Hawliau Plant - Comisiynydd Plant Cymru (complantcymru.org.uk).

Bydd eich gwaith gyda Rhwydwaith Cyd-gynhyrchu Cymru, ynghyd â Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus Sir Benfro a Sir Gaerfyrddin, yn helpu i ymgysylltu'n llwyddiannus â dinasyddion a dod â grwpiau amrywiol o unigolion at ei gilydd i gydgynhyrchu atebion i broblemau lleol, gan helpu i gyflawni rhai o'r gweithgareddau rydych chi wedi'u hamlinellu. Rydym yn edrych ymlaen at glywed rhagor am hyn wrth i'r prosiect fynd rhagddo.

Cydweithredu

Mae hi’n braf gweld bod y cynllun yn cydnabod bod gan sefydliadau partner y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus raglenni a strategaethau unigol, ac y bydd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn ceisio gwella’r rhain pan fo hynny’n bosibl. Byddem yn eich annog i roi rhagor o fanylion am beth fydd hyn yn ei olygu. Mae rhai enghreifftiau penodol yn cael eu nodi, ac mae’r cynllun yn sôn am waith a throsolwg traws-sefydliadol, ond nid oes llawer o fanylion y tu hwnt i hynny. Fodd bynnag, mae’n ymddangos bod y bwriad yno.

Mewn rhai achosion, byddai’n dda deall rhagor am bwy fydd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn eu cynnwys o ran cyflawni ei uchelgeisiau. Byddem yn annog y bwrdd i feddwl yn greadigol ynghylch pwy allai gyfrannu at bob cam gweithredu wrth benderfynu pwy sydd yn y sefyllfa orau i fwrw ymlaen â’r camau gweithredu arfaethedig, neu gydweithio i’w cyflawni. Mae’n bwysig bod y bobl y mae’r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn ymgysylltu â nhw yn gallu cynnig yr ystod ehangaf bosibl o wybodaeth, heriau adeiladol, data ac atebion i’r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus.

I’r perwyl hwnnw, byddem yn awgrymu estyn allan at bartneriaid sydd â diddordeb yn yr ymyriadau a roddir ger bron, fel rhwydweithiau cydraddoldeb, fforymau ieuenctid, gwasanaethau cymorth ar gyfer cyflogadwyedd a Chynghorau Gwirfoddol Sirol.

Yn olaf, byddai’n fuddiol petai modd i’r cynllun gynnwys y rôl y bydd cynghorau cymuned a thref yr ardal yn ei chwarae yn y broses o gyflawni’r amcanion, yn enwedig y cynghorau hynny sydd â dyletswydd i wneud hynny. Nodwn fod cynrychiolydd o Un Llais Cymru yn eistedd ar y Bwrdd, felly gobeithio bod rhywfaint o ymgysylltu ar y gweill.

Integreiddio ac Atal

Gobeithio bydd y penderfyniad i gael amcan trawsbynciol trosfwaol yn gallu cyfrannu at effeithiau ar draws y pedwar piler llesiant; mae’r amcanion unigol hefyd yn cydnabod bod gorgyffwrdd a’i bod yn bosibl y cyflawnir yn erbyn nifer o nodau.

Byddai’r cynllun yn well byth petai’n dangos sut mae newid yn yr hinsawdd hefyd yn gallu effeithio ar gyflawni ar draws nifer o’r amcanion llesiant a nodwyd ac ystyried hyn wrth gynllunio camau gweithredu ar draws y gwahanol amcanion. Er enghraifft:

- Mae newid yn yr hinsawdd yn gallu gwaethygu anghydraddoldebau sydd eisoes yn bodoli. Gallai effeithio ar seilwaith digidol o ganlyniad i ddigwyddiadau tywydd eithafol fel gwres eithafol a llifogydd. Ar ben hynny, mae’n debygol y bydd angen addasu’r stoc dai ar gyfer datgarboneiddio ac i liniaru effeithiau newid yn yr hinsawdd (fel mwy o wres eithafol a llifogydd) – efallai y bydd hyn yn anoddach i gartrefi incwm isel.
- Gallai waethygu anghydraddoldebau iechyd, sy’n gysylltiedig â thai sydd wedi’u haddasu’n wael er enghraifft. Gallai hefyd effeithio ar fynediad at fwyd iach oherwydd bod newid yn yr hinsawdd yn gallu effeithio ar gynhyrchu bwyd yn lleol ac yn fyd-eang (gan effeithio ar gadwyni cyflenwi).
- Wrth gynnal yr astudiaeth waelodlin gychwynnol arfaethedig sy’n canolbwyntio ar fynd i’r afael â chaledi, efallai y byddai’n ddefnyddiol ystyried effeithiau newid yn yr hinsawdd, yr angen i ddatgarboneiddio, a’r angen i addasu.

Nid yw’n amlwg yn y cynllun a yw’r amcanion rydych chi wedi’u dewis yn debyg i amcanion llesiant aelodau statudol y bwrdd. Byddai’n dda cael syniad o faint o waith integreiddio y bwriedir ei wneud rhwng y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a sefydliadau eraill. Yn yr un modd, gallai’r cynllun fod yn gryfach lle mae’n dangos gwerth ychwanegol i’r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn wahanol i gyrff ar wahân sy’n cyflawni eu camau gweithredu eu hunain.

Mae lle i fod yn fwy penodol ac ymhelaethu ar y thema atal. Yn fwy penodol, byddai’n ddefnyddiol archwilio sut gallai’r camau gweithredu a gynigir atal problemau/blaenoriaethau allweddol rhag gwaethygu, a beth yw goblygiadau dulliau ataliol o ran y ffordd y bydd y bwrdd yn gweithredu ac yn defnyddio adnoddau.

Balans ac Ehangder

Mae'r cynllun yn gytbwys, gydag amcan trawsbynciol trosfwaol (mynd i'r afael â thlodi a chaledi), ac amcan penodol ar gyfer llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol. Roedd ein cydweithwyr sy'n arwain polisi diwylliant yn Llywodraeth Cymru yn credu bod yr amcan diwylliannol wedi cael ei lastwreiddio rhywfaint drwy ei gyfuno â chymunedau diogel ac wedi'u cysylltu, oherwydd gellid ystyried bod hwn yn fwy o amcan cymdeithasol. Byddai'n werthfawr egluro'n fwy penodol sut mae llesiant diwylliannol yn cael ei gefnogi, neu sut bydd diwylliant yn helpu i wella cymunedau diogel sydd wedi'u cysylltu. Mae gan bob un o'r amcanion gyfiawnhad clir ynghylch pam cafodd ei ddewis (ar sail tystiolaeth o'r asesiad) a set o uchelgeisiau, gyda chamau gweithredu a fydd yn cael eu cymryd.

Mae'n gryfder eich bod wedi cyfeirio at y strategaethau corfforaethol, y cynlluniau a'r rhaglenni gwaith eraill sydd eisoes ar waith yn y sir (gan gynnwys Datganiad Ardal Canolbarth Cymru Cyfoeth Naturiol Cymru, cynlluniau Seilwaith Gwyrdd, Model Cymdeithasol Llesiant, Strategaeth Economaidd, Cynaliadwyedd a Strategaeth Amgylcheddol Cyngor Sir Ceredigion (Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru). Mae'n amlwg y bydd y cynlluniau a'r rhaglenni eraill hyn yn cael eu hystyried, lle bo hynny'n briodol, a bod cysylltiadau perthnasol yn cael eu gwneud i sicrhau bod y cynllun yn gallu cyfrannu at y gwaith a wneir.

Dull Gweithredu Myfyriol a Chritigol

Mae'r asesiad llesiant wedi cael ei ddefnyddio'n effeithiol i helpu i nodi'r blaenoriaethau y dylid rhoi sylw iddynt yn y cynllun ac mae'n nodi'n glir y cyfiawnhad dros bob un o'r amcanion. Byddai modd ei gryfhau drwy roi rhagor o ystyriaeth i gryfderau a gwendidau datblygu'r cynllun, er enghraifft, ymgysylltu â gwahanol gymunedau a phartneriaid cyflenwi.

Mae'r bwlch tystiolaeth ers Covid-19 mewn data am nodweddion gwarchodedig yn cael ei grybwyll, ond ychydig iawn o fanylion sydd ar gael am hyn ac nid oes unrhyw gyfeiriad at fylchau eraill yn y dystiolaeth a allai fod wedi effeithio ar ddatblygiad y cynllun.

Defnydd o dystiolaeth

Er bod y dystiolaeth o'r asesiad wedi cael ei defnyddio'n effeithiol wrth ddewis yr amcanion ac wrth ddatblygu'r cynllun, rydym yn meddwl y gellid cryfhau'r cynllun drwy:

- Ystyried y sylfaen dystiolaeth 'beth sy'n gweithio' i egluro pam mae rhai camau gweithredu penodol wedi cael eu dewis a datblygu damcaniaeth newid i egluro sut mae disgwyl i'r camau gweithredu hyn arwain at yr uchelgeisiau a nodwyd (mae rhywfaint o arwydd yn y cynllun eich bod wedi dechrau gweithredu damcaniaeth newid ee, drwy'r drafodaeth ar fanteision therapi syrffio, ond gellid adeiladu ar hyn).
- Dangos cynlluniau ar gyfer gwerthuso gweithrediad yr uchelgeisiau a'u heffaith. Gallai'r dull damcaniaeth newid a grybwyllir uchod fod yn fframwaith defnyddiol ar gyfer datblygu dulliau gwerthuso.

<u>Yr elfennau i'w datblygu</u>

Categori A Rhagor o ystyriaeth i'r camau gweithredu tymor byr, canolig a hir (gweler 'Amserlenni')
Categori B Rhagor o fanylion am ymgysylltu a chynnwys (gweler 'Cynnwys') Mwy o bwyslais ar atal (gweler 'Integreiddio ac Atal') Rhoi mwy o ystyriaeth i fylchau yn y dystiolaeth (gweler 'Dull Gweithredu Myfyriol a Chritigol')
Category C

ATODIAD

Amcan		**Cyngor gan arweinwyr polisi**
Mynd i’r afael â chaledi a thlodi: cydweithio i gyflawni uchelgeisiau cyffredin ar gyfer mynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldebau yng Ngheredigion oherwydd gall y rhain gael effaith ar draws y pedwar piler llesiant – llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.		Rydym yn croesawu’r syniad o gael amcan trawsbynciol a fydd yn bwydo i mewn i’r holl amcanion eraill, yn enwedig ar fater mor bwysig. Cyn bo hir bydd Llywodraeth Cymru yn ymgynghori ar ei Strategaeth Tlodi Plant newydd a byddem yn eich annog i gyfrannu at hynny o ran sut gallai Llywodraeth Cymru helpu’r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus i gyflawni’r amcan hwn.
Amcan	**Uchelgais**	**Cyngor gan arweinwyr polisi**
Cydweithio i sicrhau economi gynaliadwy sydd o fudd i bobl leol ac sy'n adeiladu ar gryfderau Ceredigion.	Cefnogi gwaith y Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol i sicrhau bod anghenion lleol a bylchau sgiliau yn cael eu nodi ac yn cael sylw.	Roedd y Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol wedi lansio ei Chynllun Cyflogaeth a Sgiliau yn ddiweddar. Bydd yn bwysig gweithio’n agos gyda’r Bartneriaeth ar yr uchelgais hwn i sicrhau nad oes dyblygu.
	Manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd ariannu yn y dyfodol i gyflawni amcanion y BGC	Mae Llywodraeth Cymru wrthi’n adolygu sut mae gwaith Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn cael ei ariannu ar hyn o bryd. Nod yr adolygiad yw edrych ar y cyllid y gall Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ei ddefnyddio i gyflawni eu blaenoriaethau a’u hamcanion drwy; • Archwilio sut mae Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn cael eu hariannu gan aelodau statudol. • Archwilio pa adnoddau cyllido eraill sydd ar gael i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus eu defnyddio i gyflawni eu blaenoriaethau a’u hamcanion. • Nodi arferion da o ran darparu adnoddau i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus drwy gronni cyllid ac adnoddau eraill ac ystyried a fyddai’n ddefnyddiol datblygu dull gweithredu cyffredin. Gobeithio y bydd canlyniadau’r adolygiad, ar ôl ei gwblhau, o ddefnydd ichi.
	Ystyried ffyrdd arloesol o wneud cadwyni cyflenwi yn fwy	Hoffem ddeall rhagor am y cynllun i gyflawni argymhellion y Ganolfan Strategaethau Economaidd Lleol ac os

	effeithlon gan gefnogi'r economi leol yr un pryd.	yw'r rhain yn cyd-fynd â blaenoriaethau'r Economi Sylfaenol ac yn cefnogi busnesau lleol, byddem yn fodlon ystyried y potensial ar gyfer darparu cymorth ariannol. Sut bydd mwy o effeithlonrwydd mewn cadwyni cyflenwi yn cael ei fesur ac a oes sectorau penodol yn y sylfaen gyflenwi leol y byddwch chi'n canolbwyntio arnynt?
	Sefydliadau'r BGC yn ysgogi cyfranogiad mwy cynhwysol mewn gwaith teg, cynaliadwy fel rhan o'r ymdrechion i ddatblygu economi llesiant.	O safbwynt gwaith teg, rydym yn croesawu'r manylion sy'n nodi sut bydd yr uchelgais yn cael ei gyflawni, yn enwedig yr addewid: *"Bydd holl sefydliadau'r BGC yn ymrwymo i ddatblygu meddylfryd gwaith teg, rhoi gwaith teg wrth galon polisïau a chynlluniau, creu gwaith teg a bod yn esiamplau o waith teg yng Ngheredigion gan ddangos gwerth dull gweithredu o'r fath i fusnes a'r gymuned a hyrwyddo mynediad i waith teg i bawb."* Mae hyn yn cyfleu dull y byddem yn gwbl gefnogol iddo – gyda sefydliadau unigol y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn chwarae eu rhan i arwain drwy esiampl ar waith teg fel cyflogwyr yn eu rhinwedd eu hunain, fel llunwyr polisïau, fel cyllidwyr partneriaid allanol ac wrth hyrwyddo gwaith teg a'i fanteision i fusnesau ac i'r gymuned drwyddi draw. Yn sicr, byddai'n bosibl i Lywodraeth Cymru ymgysylltu â sefydliadau'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar y materion hyn. Mae pryder ynghylch diffyg mesurau y gellir eu defnyddio i feincnodi cynnydd yn erbyn yr uchelgais a'r cam gweithredu a nodir. Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru wedi cynhyrchu briff ar waith teg a allai fod yn ddefnyddiol ac mae hwn ynghlwm.
Cydweithio i leihau anghydraddoldebau yn ein cymunedau a defnyddio atebion cymdeithasol a gwyrdd i wella	Gwella mynediad anghyfartal at fwyd iach a gweithio i wella cynaliadwyedd y system fwyd yng Ngheredigion	Mae rhai pethau difyr eisoes yn digwydd yng Ngheredigion y gellid adeiladu arnynt gyda phlatfform "Cysylltu Ceredigion" Cysylltu Ceredigion - Rhowch hwb i'ch lles – Gallai fod yn ddefnyddiol i chi ystyried hwn.

iechyd corfforol a meddyliol.		Nodwn eich bod yn bwriadu archwilio'r cyfleoedd i fod yn Lle Bwyd Cynaliadwy. Ar hyn o bryd mae gan Gaerdydd statws arian fel Lle Bwyd Cynaliadwy ac efallai yr hoffech gysylltu â nhw i'w holi am eu profiadau. Wrth ddatblygu Ceredigion fel Lle Bwyd Cynaliadwy, sut bydd hyn yn cysylltu â/yn elwa o'r gwaith o ddatblygu'r Strategaeth Bwyd Cymunedol?
	Presgripsiynu cymdeithasol, gwyrdd a glas, a ddarperir gan wasanaethau sydd wedi'u cydgysylltu'n dda, yw'r dull atgyfeirio arferol a derbyniol ar gyfer gwella iechyd.	Mae hwn yn uchelgais blaengar iawn sy'n ceisio elwa o'r manteision a ddaw yn sgil lleoliad daearyddol Ceredigion. Rydym yn edrych ymlaen at glywed rhagor am sut caiff yr uchelgais hwn ei gyflawni. Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru yn datblygu model ar gyfer presgripsiynu cymdeithasol a chynhaliwyd ymgynghoriad y llynedd. Rydym yn argymell eich bod yn cael yr wybodaeth ddiweddaraf am ddatblygiadau yn y maes hwn. Datblygu fframwaith cenedlaethol ar gyfer presgripsiynu cymdeithasol | LLYW.CYMRU
Cydweithio i gyflawni mentrau datgarboneiddio yng Ngheredigion i ddiogelu a gwella ein hadnoddau naturiol.	• Ceisio cyflawni gweithgarwch datgarboneiddio o fewn cymunedau. • Cyrraedd statws Sero Net erbyn 2030 • Uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer adferiad gwyrdd • Paratoi ar gyfer effeithiau newid hinsawdd.	Mae'r amcan hwn yn ymwneud yn benodol â gwarchod yr amgylchedd a lliniaru'r effeithiau ar yr amgylchedd a bioamrywiaeth, ond gellid ystyried hyn yn ehangach drwy hefyd ystyried yr effeithiau ar iechyd, anghydraddoldeb a seilwaith. Efallai y byddai'n ddefnyddiol cynnwys rhagor o fanylion yn yr amcan hwn ynghylch beth fydd rôl y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wrth i fanylion mwy penodol gael eu rhoi ar gyfer yr amcanion llesiant eraill wrth gymharu â'r amcan hwn. Er enghraifft, sut bydd y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus yn helpu i gyflawni gweithgareddau datgarboneiddio? Beth fydd ei rôl? Sut bydd yn helpu i ddatblygu cymunedau cryf – ac yw'n gallu edrych ar draws yr amcanion llesiant gwahanol i addasu a gwrthsefyll newid yn yr hinsawdd? Mae'n dda gweld bod y cynllun yn amlinellu camau ar gyfer uwchsgilio ac ailhyfforddi ar gyfer economi werdd.
Cydweithio er mwyn i gymunedau	Ceredigion yn fan lle mae amrywiaeth	Mae'n dda gweld diwylliant yn cael ei adlewyrchu ar lefel uchaf y cynllun fel piler

deimlo'n ddiogel a'u bod wedi'u cysylltu, gan hyrwyddo amrywiaeth ddiwylliannol a chynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg	ddiwylliannol a'r Gymraeg yn cael eu dathlu	pedwar – Llesiant Diwylliannol. Fodd bynnag, nid yw'r amcanion o dan llesiant diwylliannol yn cyd-fynd yn union â'r nod o Gymru â diwylliant bywiog (a'r Gymraeg yn ffynnu). Mae diwylliant yn cyfrannu at gydlyniant cymdeithasol os yw'r cynnig yn 'fywiog' ond nid yw hyn wedi cael ei ddatblygu digon ac mae'n cael ei gysylltu (yn wan) â 'diogelwch cymunedol'. Gellid dweud llawer am sut mae diwylliant yn cyfrannu at lesiant cymdeithasol a synnwyr o berthyn, ond nid yw'n amlwg. Mae Ceredigion – Aberystwyth yn benodol, yn chwaraewr cenedlaethol a phwysig iawn o ran arlwy diwylliannol Cymru – er enghraifft, y Llyfrgell Genedlaethol, y Comisiwn Brenhinol, y Cyngor Llyfrau, Canolfan y Celfyddydau, Arad Goch, yr Hen Goleg a'r Brifysgol, a llyfrgelloedd ac amgueddfeydd rhagorol. Gallai'r uchelgeisiau lefel uchaf adlewyrchu Ceredigion fel canolfan o bwysigrwydd diwylliannol cenedlaethol. Er bod y camau gweithredu rydych yn bwriadu eu cymryd mewn perthynas â'r Gymraeg i'w croesawu, byddem yn eich annog i adolygu geiriad yr uchelgais, o ystyried canlyniadau'r cyfrifiad diweddar.
	Y gymuned yn cael ei chynnwys er mwyn i bobl deimlo eu bod wedi'u grymuso ac yn wybodus er mwyn sicrhau diogelwch cymunedol lleol	Croesewir yn bendant eich bod wedi creu'r gwahaniaeth rhwng realiti ffigurau troseddu a chanfyddiadau pobl o'r ffigurau, yn ogystal â'r cysylltiad rhwng teimlo'n ddiogel a hunaniaeth gymunedol yn fwy cyffredinol. Mae cysylltu eich asesiad strategol â'ch Partneriaeth Diogelwch Cymunedol yn gam synhwyrol. Nid yw'n glir o'r fersiwn drafft yn union beth fydd yr Asesiad Strategol yn canolbwyntio arno a sut bydd yn cael ei gynnal. Byddem yn eich annog i wneud y canlynol: • Meddyliwch am y ffactorau ehangach sy'n sbarduno troseddu – sut gall partneriaid weithio gyda'i gilydd i fynd i'r afael â thlodi, trawma sy'n pontio'r cenedlaethau,

		camddefnyddio sylweddau ac ati? Bydd llawer o'r amcanion a'r camau gweithredu llesiant eraill yma'n cyfrannu at leihau troseddu hefyd, a byddem yn eich annog i feddwl am droseddu fel mater cymdeithasol neu iechyd y cyhoedd (mae'r fersiwn drafft yn awgrymu hynny i raddau) • Ymgorffori dull gwrth-hiliol, yn unol â chynllun gweithredu Gwrth-hiliaeth Cyfiawnder Troseddol yng Nghymru – byddem yn gobeithio y byddai unrhyw asesiad strategol yn cynnwys camau gweithredu i leihau gor-gynrychiolaeth pobl o gefndiroedd Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yn y system gyfiawnder

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
Ceredigion
Public Services Board

Cyngor Sir Ceredigion – Asesiad Effaith Integredig (AEI)

Offeryn integredig sy'n sylfaen ar gyfer proses benderfynu effeithiol

Mae'r **Asesiad Effaith Integredig** hwn yn cynnwys egwyddorion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ac egwyddorion Datblygu Cynaliadwy, Deddf Cydraddoldeb 2010, Mesur y Gymraeg 2011 (gofynion Safonau'r Gymraeg), ac ystyriaethau Rheoli Risg, i osod sylfaen ar gyfer proses benderfynu effeithiol ac i sicrhau ein bod yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth berthnasol.

1. MANYLION Y CYNNIG: (Polisi / Newid amcan / Arbed arian)	
Teitl y Cynnig	Cynllun Llesiant Lleol Ceredigion

Maes Gwasanaeth	Partneriaethau a Pherfformiad	Swyddog Arweiniol Corfforaethol	Alun Williams	Cyfarwyddwr Corfforaethol	Barry Rees

Enw'r swyddog sy'n cwblhau'r AEI	Naomi McDonagh	E-bost	Naomi.mcdonagh2@ceredigion.gov.uk	Ffôn	01545 572661

Rhowch ddisgrifiad cryno o bwrpas y cynnig

Mae Cynllun Llesiant Lleol 2023-2028 y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) ar gyfer Ceredigion yn ceisio cyflawni Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015; cyfrannu at y saith Nod Llesiant Cenedlaethol a chymhwyso pum Ffordd o Weithio yr 'Egwyddor Datblygu Cynaliadwy'. Mae'r cynllun yn nodi'r amcanion canlynol, ac mae pob un ohonynt wedi'u datblygu mewn ymateb i Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion ac ymgysylltiad ac ymgynghoriad â dinasyddion, i wella cyflwr llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol pobl y sir. Yr Amcanion Llesiant yn y cynllun yw:

1. Cydweithio i sicrhau economi gynaliadwy sydd o fudd i bobl leol ac sy'n adeiladu ar gryfderau Ceredigion.
2. Cydweithio i leihau anghydraddoldebau yn ein cymunedau a defnyddio atebion cymdeithasol a gwyrdd i wella iechyd corfforol a meddyliol.
3. Cydweithio i gyflawni mentrau datgarboneiddio yng Ngheredigion i ddiogelu a gwella ein hadnoddau naturiol.
4. Cydweithio er mwyn i gymunedau deimlo'n ddiogel ac wedi'u cysylltu, gan hyrwyddo amrywiaeth ddiwylliannol a chynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg

Mae amcan trawsbleidiol i fynd i'r afael â chaledi a thlodi hefyd wedi cael ei ymgorffori yn y cynllun i adlewyrchu goblygiadau'r argyfwng costau byw yn awr ac yn y dyfodol. Cydnabyddir y bydd gan hyn y potensial i gael effaith ar draws y pedwar piler lles – lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol, a bydd gweithio gyda'n gilydd ar draws sefydliadau'r BGC yn helpu i gynnal ffocws ar y maes gwaith hwn.

Ar bwy fydd y cynnig hwn yn effeithio'n uniongyrchol? (e.e. y cyhoedd, grwpiau penodol fel grwpiau ieuenctid, gofalwyr, pobl sy'n defnyddio'r ffyrdd, pobl sy'n defnyddio parciau gwledig, pobl sy'n cael budd-daliadau, aelodau staff, neu bobl sy'n meddu ar y nodweddion gwarchodedig a nodir yn y Ddeddf Cydraddoldeb ac y mae'n rhaid i'r awdurdod roi sylw dyledus iddyn nhw).

Tudalen 265

Bydd y cynllun yn effeithio'n uniongyrchol ar holl boblogaeth Ceredigion drwy bob cyfnod bywyd, er y bydd rhai agweddau o'r cynllun yn effeithio ar rai grwpiau allweddol yn fwy nag eraill.

RHEOLI'R DDOGFEN: Dylid defnyddio'r AEI yn ystod camau cyntaf y broses benderfynu, ac yna dylid ei mireinio drwy gydol y broses benderfynu. Mae'n bwysig cadw cofnod o'r broses hon er mwyn i ni allu dangos sut rydyn ni wedi trin a thrafod datblygu cynaliadwy, y Gymraeg a chydraddoldeb, lle bynnag y bo modd.

Awdur	Cam yn y broses benderfynu	Rhif y fersiwn	Dyddiad trafod	Disgrifiad cryno o unrhyw newidiadau a wnaed ar ôl trafod
Naomi McDonagh	*Drafft terfynol Cynllun Llesiant Lleol 2023-2028*	1	22 Mawrth 2023 – Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu	
			4 Ebrill 2023 - Cabinet	
			20 Ebrill 2023 - Cyngor	

AMCANION STRATEGOL Y CYNGOR: Pa un o amcanion strategol y Cyngor y mae'r cynnig yn mynd i'r afael ag ef, a sut?	
Hybu'r Economi, cefnogi busnesau a galluogi cyflogaeth.	Mae ystod o gamau wedi'u datblygu i fynd i'r afael ag amcan 1 yn y cynllun Llesiant Lleol sy'n ceisio rhoi hwb i'r economi, cefnogi busnesau a galluogi cyflogaeth drwy ddileu rhwystrau a galluogi cyfleoedd i unigolion, cymunedau a sefydliadau. Mae nodau eraill o fewn y cynllun wedi'u hintegreiddio fel y byddant hwythau yn cefnogi Amcan 1 a'r Amcan Strategol i hybu'r economi, cefnogi busnesau a galluogi cyflogaeth.
Creu cymunedau gofalgar ac iach	Mae ystod o gamau wedi'u datblygu i fynd i'r afael ag amcan 2 yn y cynllun Llesiant Lleol sy'n ceisio creu cymunedau gofalgar ac iach drwy weithio gyda nhw a cheisio deall yr angen o fewn y cymunedau hynny, gan weithio mewn ffordd sy'n pontio'r cenedlaethau ac adeiladu ar gydnerthedd. Mae nodau eraill yn y cynllun wedi'u hintegreiddio fel y byddant hwythau hefyd yn cefnogi Amcan 2.
Darparu'r dechrau gorau mewn bywyd a galluogi pobl o bob oed i ddysgu	Mae ystod o gamau gweithredu wedi'u datblygu i fynd i'r afael ag amcanion 1, 2, 3 a 4 yn y cynllun sy'n ceisio cyfrannu at ddarparu'r dechrau gorau mewn bywyd yn ogystal â galluogi dysgu, megis edrych ar sgiliau a bylchau yn ogystal â phrentisiaethau a sgiliau ar gyfer cyflogaeth.

Creu cymunedau cynaliadwy a gwyrdd sydd wedi'u cysylltu'n dda â'i gilydd	Mae ystod o gamau wedi'u datblygu i fynd i'r afael ag amcan 2 a 3 yn y cynllun sy'n ceisio cyfrannu at greu cymunedau cynaliadwy, gwyrdd sydd wedi'u cysylltu'n dda â'i gilydd, ond mae nodau eraill yn y cynllun wedi'u hintegreiddio fel y byddant hwythau hefyd yn cefnogi ac yn cyfrannu at greu cymunedau cynaliadwy, gwyrdd sydd wedi'u cysylltu'n dda â'i gilydd

SYLWCH: Wrth i chi lenwi'r ffurflen hon, bydd gofyn i chi ddarparu **tystiolaeth i ategu'ch safbwyntiau**. Bydd angen i chi gynnwys eich safbwynt cychwynnol, y mesurau a'r astudiaethau sydd wedi llywio'ch ffordd o feddwl, a'r farn rydych chi wedi dod iddi. O wneud hyn, bydd modd i chi nodi a fydd unrhyw newidiadau a fydd yn deillio o roi'r argymhelliad ar waith yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol. Ymhlith y ffynonellau data mae:

- *Data meintiol – data sy'n darparu gwybodaeth rifyddol e.e. ffigurau poblogaeth, nifer y defnyddwyr, nifer y bobl nad ydynt yn ddefnyddwyr*
- *Data ansoddol - data sy'n darparu tystiolaeth o argraffiadau pobl o'r gwasanaeth/polisi a'u barn amdano e.e. dadansoddiad o gwynion, canlyniadau grwpiau ffocws, arolygon*
- *Data am y boblogaeth leol, gan gynnwys ffigurau'r cyfrifiad (Proffil Iaith Ceredigion a Data Cydraddoldeb Ceredigion)*
- *Data o'r Arolwg Cenedlaethol o Aelwydydd*
- *Data am ddefnyddwyr gwasanaeth*
- *Adborth o ymgynghoriadau ac ymgyrchoedd ymgysylltu*
- *Argymhellion pwyllgor craffu*
- *Cymariaethau â pholisïau tebyg awdurdodau eraill*
- *Cyhoeddiadau academaidd, adroddiadau ymchwil, adroddiadau ymgynghorwyr ac adroddiadau am unrhyw ymgynghoriad ag e.e. undebau llafur neu'r sectorau gwirfoddol a chymunedol, gan gynnwys y ddogfen 'A Yw Cymru'n Decach?'*
- *Data Sgiliau Iaith Gymraeg staff y Cyngor*

2. EGWYDDORION DATBLYGU CYNALIADWY: Ym mha ffordd mae'r pum egwyddor datblygu cynaliadwy, fel y'u nodir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, wedi'u hymgorffori a'u blaenoriaethu yn natblygiad eich cynnig?

Egwyddor Datblygu Cynaliadwy	Ydy'r cynnig yn dangos eich bod wedi bodloni'r egwyddor hon? Os yw'n gwneud hynny, disgrifiwch sut. Os nad yw'n gwneud hynny, eglurwch pam.	Pa dystiolaeth sydd gennych i ategu'r farn hon?	Pa gamau allwch chi eu cymryd i liniaru unrhyw effeithiau negyddol neu i gyfrannu'n well at yr egwyddor hon?
Hirdymor Sicrhau cydbwysedd rhwng anghenion tymor byr ac anghenion tymor hir a'r angen i gynllunio ar gyfer y dyfodol	• Ydy. Mae cynllunio hirdymor wedi ei wreiddio trwy ddatblygiad y cynllun. Datblygwyd y nodau a'r camau gweithredu yn y cynllun i ymateb yn uniongyrchol i'r materion hirdymor a nodwyd yn Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion.	Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion	Wrth gyflwyno'r cynllun bydd y BGC yn parhau i ddysgu drwy herio'n gadarnhaol ac anelu at wella dealltwriaeth. Bydd pwyslais pellach yn cael ei roi ar edrych ar dueddiadau hirdymor er mwyn llywio'r gwaith cynllunio a chyflawni.

Cydweithio Cydweithio â phartneriaid eraill i gyflawni canlyniadau	Ydy. Mae holl bartneriaid y BGC wedi cydweithio ar bob cam o ddatblygiad y cynllun. Bydd y cynllun yn cael ei gyflawni ar y cyd gan bartneriaid y BGC.	Bu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ceredigion yn cydweithio ar ddatblygiad Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2023-28.	Bydd y gwaith o gyflawni'r cynllun yn cael ei wneud ar y cyd gan bartneriaid y BGC er mwyn darparu gwasanaethau integredig er budd gorau'r bobl sy'n defnyddio'r gwasanaethau.
Cynnwys Cynnwys pobl sydd â diddordeb a gofyn am eu barn	Ydy. Mae rhanddeiliaid allweddol wedi bod yn rhan o bob cam o ddatblygiad y cynllun. Mae'r BGC wedi hyrwyddo cyfranogiad, ymgysylltu a chyd-gynhyrchu. Cynhaliwyd ymarferion ymgysylltu a gweithdai dros y flwyddyn a hanner diwethaf er mwyn sicrhau bod dinasyddion wedi bod yn rhan o'r gwaith o nodi'r nodau a'r camau gweithredu yn y cynllun. Mae'r rhain wedi cynnwys sesiynau gyda grwpiau o bobl â nodweddion gwarchodedig (fel y'u diffinnir gan Ddeddf Cydraddoldeb 2010).	Adroddiad Adborth yr ymgynghoriad ar y Cynllun Llesiant Lleol	Mae'r BGC wedi ymrwymo'n llwyr i gynnwys ei randdeiliaid ac yn deall bod sgwrs barhaus yn hanfodol wrth bennu blaenoriaethau a darparu gwasanaethau. Wrth symud ymlaen, bydd y BGC yn parhau gyda'r gwaith hwn drwy sicrhau y bydd cyfleoedd i ddinasyddion fynegi eu barn, yn enwedig i'r rheini a allai fel arall ei chael hi'n anodd gwneud hynny.
Atal Darparu adnoddau i atal problemau rhag codi neu waethygu	Ydy. Rhoddodd Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion gyfle i'r BGC nodi achosion sylfaenol y materion y mae angen mynd i'r afael â nhw. Mae'r nodau a'r camau gweithredu'n canolbwyntio ar bobl yn gweithredu drostynt eu hunain, ac yn rhoi ffocws cryf ar atal problemau rhag digwydd neu waethygu. Mae'r camau'n ymdrechu i ostwng lefel yr ymyrraeth ym mywydau pobl dros amser lle bynnag y bo modd, gyda'r hyblygrwydd i addasu i amgylchiadau sy'n newid.	Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion	Wrth gyflawni'r cynllun bydd y BGC yn parhau i ganolbwyntio ar yr agenda ataliol gan ymdrechu i sicrhau bod pobl yn gallu cael mynediad at y gwasanaeth sydd ei angen arnynt, pan fydd ei angen arnynt, a dim ond cyhyd ag y maen nhw ei angen.
Integreiddio Effeithio'n gadarnhaol ar bobl, yr economi, yr amgylchedd a	Ydy. Mae'r BGC wedi ystyried sut mae'r nodau a'r camau gweithredu sydd wedi'u cynnwys yn y cynllun yn effeithio	Mae'r cynllun ei hun yn darparu tystiolaeth ar integreiddio. Mae	Wrth gyflawni'r cynllun bydd y BGC yn monitro'n agos sut mae'r camau a

Tudalen 268

diwylliant, a cheisio sicrhau bod pob un ohonynt ar ei ennill	ar gyrff cyhoeddus yn y sir. Mae'r nodau a'r camau gweithredu wedi'u datblygu gyda dealltwriaeth o gydgyfrifoldeb am ganlyniadau ar draws gwasanaethau a sefydliadau. Gall sefydliadau'r sector cyhoeddus gydweithio ar draws y sir i ychwanegu gwerth at yr hyn sydd eisoes yn cael ei wneud. Mae'r cynllun yn mynegi sut mae pob nod a cham gweithredu yn cyd-fynd ag amcanion llesiant sefydliadau'r BGC.	integreiddio'r Nodau Llesiant Cenedlaethol, ac amcanion llesiant sefydliadau statudol y BGC wedi'u dangos yn y cynllun. Mae'r cynllun yn ymateb sy'n integreiddio llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol.	gymerwyd yn hyrwyddo'r integreiddiad mwyaf posib ar draws wasanaethau.

3. NODAU LLESIANT: Ydy'r cynnig yn cyflawni unrhyw rai o'r saith nod llesiant cenedlaethol a amlinellwyd yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015? Eglurwch yr effaith (gadarnhaol a negyddol) yr ydych yn ei disgwyl, ac awgrymwch sut i liniaru unrhyw effaith negyddol neu i gyfrannu'n well at y nod. Mae angen i ni sicrhau nad yw'r camau rydyn ni'n eu cymryd i gyflawni un o'r nodau'n niweidio'r camau i gyflawni nod arall.			
Nod llesiant	Ydy'r cynnig yn cyfrannu at y nod hwn? Disgrifiwch yr effeithiau cadarnhaol neu negyddol.	Pa dystiolaeth sydd gennych i ategu'r farn hon?	Pa gamau allwch chi ei eu cymryd i liniaru unrhyw effeithiau negyddol neu i gyfrannu'n well at yr egwyddor hon?
3.1. Cymru lewyrchus Defnyddio adnoddau mewn modd effeithlon, datblygu poblogaeth fedrus ac addysgedig, creu cyfoeth, darparu swyddi	Ydy – effaith gadarnhaol. Er bod llawer o elfennau'r cynllun yn ceisio mynd i'r afael â'r nod llesiant hwn, y prif amcan canlynol sydd fwyaf perthnasol yn yr achos hwn: Amcan 1: Cydweithio i sicrhau economi gynaliadwy sydd o fudd i bobl leol ac sy'n adeiladu ar gryfderau Ceredigion.	Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022.	Ddim yn berthnasol
3.2. Cymru gydnerth Cynnal a gwella bioamrywiaeth ac ecosystemau sy'n ategu cydnerthedd ac sy'n gallu addasu i newid (e.e. newid hinsawdd)	Ydy – effaith gadarnhaol. Er bod llawer o elfennau'r cynllun yn ceisio mynd i'r afael â'r nod llesiant hwn, y prif amcan canlynol sydd fwyaf perthnasol yn yr achos hwn: Amcan 3: Cydweithio i gyflawni mentrau datgarboneiddio yng Ngheredigion i ddiogelu a gwella ein hadnoddau naturiol.	Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022.	Ddim yn berthnasol
3.3. Cymru iachach Mae llesiant corfforol a meddyliol pobl cystal â phosibl ac mae pobl yn deall yr hyn sy'n effeithio ar iechyd	Ydy – effaith gadarnhaol. Er bod llawer o elfennau'r cynllun yn ceisio mynd i'r afael â'r nod llesiant hwn, y prif amcan canlynol sydd fwyaf perthnasol yn yr achos hwn:	Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022.	Ddim yn berthnasol

	Amcan 2: Cydweithio i leihau anghydraddoldebau yn ein cymunedau a defnyddio atebion cymdeithasol a gwyrdd i wella iechyd corfforol a meddyliol.		
3.4. Cymru o gymunedau cydlynus Cymunedau atyniadol, hyfyw a diogel sydd â chysylltiadau da	Ydy – effaith gadarnhaol. Er bod llawer o elfennau'r cynllun yn ceisio mynd i'r afael â'r nod llesiant hwn, y prif amcan canlynol sydd fwyaf perthnasol yn yr achos hwn: Amcan 4: Cydweithio er mwyn i gymunedau deimlo'n ddiogel ac wedi'u cysylltu, gan hyrwyddo amrywiaeth ddiwylliannol a chynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg	Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022.	Ddim yn berthnasol
3.5. Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang Rhoi sylw i'r effaith ar lesiant byd-eang wrth ystyried llesiant cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol lleol	Ydy – effaith gadarnhaol. Er bod llawer o elfennau'r cynllun yn ceisio mynd i'r afael â'r nod llesiant hwn, y prif amcanion canlynol sydd fwyaf perthnasol yn yr achos hwn: Amcan 3 a 4 Cydweithio i gyflawni mentrau datgarboneiddio yng Ngheredigion i ddiogelu a gwella ein hadnoddau naturiol. Cydweithio er mwyn i gymunedau deimlo'n ddiogel ac wedi'u cysylltu, gan hyrwyddo amrywiaeth ddiwylliannol a chynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg	Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022.	Ddim yn berthnasol

<table>
<tr>
<td colspan="4">3.6. Cymru sy'n fwy cyfartal
Mae pobl yn gallu cyflawni eu potensial ni waeth beth fo'u cefndir neu'u hamgylchiadau

Yn yr adran hon mae angen i chi ystyried yr effaith ar grwpiau cydraddoldeb, y dystiolaeth ac unrhyw gamau yr ydych yn eu cymryd ar gyfer gwella.
Ydych chi wedi ystyried sut allai'r cynnig effeithio ar grwpiau cydraddoldeb fel y'u diffinnir yn Neddf Cydraddoldeb 2010?
Mae'r rhain yn cynnwys y nodweddion gwarchodedig canlynol: oedran, anabledd, ailbennu rhywedd, hil, crefydd neu gred, rhyw, cyfeiriadedd rhywiol, priodas neu bartneriaeth sifil, beichiogrwydd neu famolaeth.

Ystyriwch y canllaw a ganlyn hefyd:
Comisiwn Cydraddoldeb - Asesu Effaith a Dyletswydd Cydraddoldeb</td>
<td>Disgrifiwch pam y bydd yn cael effaith gadarnhaol/negyddol neu fawr ddim effaith o gwbl.

Gan ddefnyddio eich tystiolaeth, ystyriwch yr effaith ar bob un o'r grwpiau gwarchodedig. Bydd angen i chi ystyried a yw'r grwpiau hyn yn cael mynediad cyfartal at y gwasanaeth, neu a oes angen iddyn nhw gael y gwasanaeth mewn ffordd wahanol i bobl eraill oherwydd eu nodweddion gwarchodedig? Nid yw'n dderbyniol dweud yn syml y bydd y cynnig yn fanteisiol/anfanteisiol i bawb. Dylech ddangos eich bod wedi ystyried yr holl dystiolaeth sydd ar gael a rhoi sylw i unrhyw fylchau neu anghyfartaledd a ddaeth i'r amlwg.</td>
<td>Pa dystiolaeth sydd gennych i ategu'r farn hon?

Mae'n hollbwysig casglu data a thystiolaeth cydraddoldeb ar gyfer AEI. Dylech ystyried pwy sy'n defnyddio'r gwasanaeth neu bwy sy'n debygol o'i ddefnyddio. Os na fyddwch yn defnyddio <u>data</u> nac yn <u>ymgysylltu</u> os ydych yn bwriadu cyflwyno newid, gallai penderfyniadau wynebu her gyfreithiol. Dylech gyplysu hyn â'r blwch cynnwys yn y templed hwn. Dylech hefyd ystyried y canllawiau cyffredinol.</td>
<td>Pa gamau allwch chi eu cymryd i liniaru unrhyw effeithiau negyddol neu i gyfrannu'n well at yr egwyddor hon?

Gall y camau hyn gynnwys amryw o gamau cadarnhaol a fydd yn sicrhau bod modd i'r sefydliad drin unigolion yn unol â'u hanghenion, hyd yn oed os bydd hynny'n golygu ei fod yn trin rhai pobl yn fwy ffafriol nag eraill er mwyn iddyn nhw gael canlyniad da. Gallech hefyd gymryd camau i bennu unrhyw fylchau yn y data neu gamau i ymgysylltu â'r rheini y bydd y cynnig yn effeithio arnynt neu y mae'n debygol o effeithio arnynt. Mae angen cyplysu'r camau hyn ag adran 4 yn y templed hwn.</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="4">Oedran
Ydych chi'n credu y bydd y cynnig hwn yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol ar bobl oherwydd eu hoedran? (Ticiwch ✓)</td>
<td rowspan="7">Mae'r cynllun yn diffinio canlyniadau llesiant i bawb yng Ngheredigion. Datblygwyd y cynllun gyda mewnbwn gan bobl o bob grŵp oedran, a bydd y blaenoriaethau a nodwyd yn anelu at wella ansawdd bywyd ar gyfer pob grŵp oedran.</td>
<td rowspan="7">Defnyddiwyd data o'r Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a llawer o ffynonellau eraill yn yr Asesiad o Lesiant Lleol, a gwnaed gwaith ymgysylltu helaeth. Fe wnaeth y wybodaeth yn yr Asesiad a'r gwaith ymgysylltu â phob oedran lywio'r amcanion a'r camau i'w cyflawni.

Rhoddodd yr Ymgynghoriad 12 wythnos ar y Cynllun</td>
<td rowspan="7">Bydd gwaith pellach yn cael ei wneud i geisio cynnwys grwpiau bregus sydd heb gynrychiolaeth ddigonol.</td>
</tr>
<tr><td rowspan="2">Plant a phobl ifanc hyd at 18 oed</td><td>Cadarnhaol</td><td>Negyddol</td><td>Dim/Fawr ddim</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pobl 18-50</td><td>Cadarnhaol</td><td>Negyddol</td><td>Dim/Fawr ddim</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Pobl hŷn 50+</td><td>Cadarnhaol</td><td>Negyddol</td><td>Dim/Fawr ddim</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td></tr>
</table>

					wybodaeth allweddol ychwanegol a ddefnyddiwyd gennym i sicrhau bod y nodau a'r camau gweithredu yn cael effaith gadarnhaol ar bob oedran.	

Anabledd Ydych chi'n credu y bydd y cynnig hwn yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol ar bobl oherwydd eu hanabledd? (Ticiwch ✓)				Mae'r cynllun yn diffinio canlyniadau llesiant i bawb yng Ngheredigion ac felly bydd yn effeithio'n gadarnhaol ar y rhai sydd ag anableddau. Mae sawl agwedd ar y cynllun a fydd yn annog cyfranogiad mewn cymunedau a gwell ymwybyddiaeth o faterion hygyrchedd.	Defnyddiwyd data o'r Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a llawer o ffynonellau eraill yn yr Asesiad o Lesiant Lleol, a gwnaed gwaith ymgysylltu helaeth. Fe wnaeth y wybodaeth yn yr Asesiad a'r gwaith ymgysylltu â phob oedran lywio'r amcanion a'r camau i'w cyflawni. Rhoddodd yr Ymgynghoriad 12 wythnos ar y Cynllun wybodaeth allweddol ychwanegol a ddefnyddiwyd gennym i sicrhau bod y nodau a'r camau gweithredu yn cael effaith gadarnhaol ar bob oedran.	
Nam ar y clyw	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					
Nam corfforol	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					
Nam ar y golwg	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					
Anabledd dysgu	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					
Salwch hirdymor	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					
Iechyd meddwl	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					
Arall	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			

Trawsrywiol		Defnyddiwyd data o'r	Bydd gwaith pellach yn cael

Ydych chi’n credu y bydd y cynnig hwn yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol ar bobl drawsrywiol? (Ticiwch ✓)				Mae'r cynllun yn diffinio canlyniadau llesiant i bawb yng Ngheredigion. Datblygwyd y cynllun gyda mewnbwn gan ystod o grwpiau diddordeb arbennig. Bydd y blaenoriaethau a nodwyd yn anelu at wella ansawdd bywyd pawb yng Ngheredigion. Mae cyfleoedd trwy’r cynllun ar gyfer cyd-gynhyrchu.	Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a llawer o ffynonellau eraill yn yr Asesiad o Lesiant Lleol, a gwnaed gwaith ymgysylltu helaeth. Fe wnaeth y wybodaeth yn yr Asesiad a’r gwaith ymgysylltu â phob oedran lywio’r amcanion a’r camau i’w cyflawni. Rhoddodd yr Ymgynghoriad 12 wythnos ar y Cynllun wybodaeth allweddol ychwanegol a ddefnyddiwyd gennym i sicrhau bod y nodau a'r camau gweithredu yn cael effaith gadarnhaol ar bob oedran.	ei wneud i geisio cynnwys grwpiau bregus sydd heb gynrychiolaeth ddigonol.
Trawsrywiol	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
			✓			

Priodas neu bartneriaeth sifil Ydych chi’n credu y bydd y cynnig hwn yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol ar briodas neu bartneriaeth sifil? (Ticiwch ✓)				Mae'r cynllun yn diffinio canlyniadau llesiant i bawb yng Ngheredigion. Datblygwyd y cynllun gyda mewnbwn gan ystod o grwpiau diddordeb arbennig. Bydd y blaenoriaethau a nodwyd yn anelu at wella ansawdd bywyd pawb yng Ngheredigion. Mae cyfleoedd trwy’r cynllun ar gyfer cyd-gynhyrchu	Defnyddiwyd data o’r Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a llawer o ffynonellau eraill yn yr Asesiad o Lesiant Lleol, a gwnaed gwaith ymgysylltu helaeth. Fe wnaeth y wybodaeth yn yr Asesiad a’r gwaith ymgysylltu â phob oedran lywio’r amcanion a’r camau i’w cyflawni. Rhoddodd yr Ymgynghoriad 12 wythnos ar y Cynllun	
Priodas	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
			✓			
Partneriaeth sifil	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
			✓			

					wybodaeth allweddol ychwanegol a ddefnyddiwyd gennym i sicrhau bod y nodau a'r camau gweithredu yn cael effaith gadarnhaol ar bob oedran.	

Beichiogrwydd neu famolaeth Ydych chi'n credu y bydd y cynnig hwn yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol ar feichiogrwydd neu famolaeth? (Ticiwch ✓)				Mae'r cynllun yn diffinio canlyniadau llesiant i bawb yng Ngheredigion. Datblygwyd y cynllun gyda mewnbwn gan ystod o grwpiau diddordeb arbennig. Bydd y blaenoriaethau a nodwyd yn anelu at wella ansawdd bywyd pawb yng Ngheredigion.	Defnyddiwyd data o'r Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a llawer o ffynonellau eraill yn yr Asesiad o Lesiant Lleol, a gwnaed gwaith ymgysylltu helaeth. Fe wnaeth y wybodaeth yn yr Asesiad a'r gwaith ymgysylltu â phob oedran lywio'r amcanion a'r camau i'w cyflawni. Rhoddodd yr Ymgynghoriad 12 wythnos ar y Cynllun wybodaeth allweddol ychwanegol a ddefnyddiwyd gennym i sicrhau bod y nodau a'r camau gweithredu yn cael effaith gadarnhaol ar bob oedran.	
Beichiogrwydd	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					
Mamolaeth	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					

Hil Ydych chi'n credu y bydd y cynnig hwn yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol ar hil? (Ticiwch ✓)				Mae'r cynllun yn diffinio canlyniadau llesiant i bawb yng Ngheredigion. Datblygwyd y cynllun gyda mewnbwn gan ystod o grwpiau diddordeb arbennig.	Defnyddiwyd data o'r Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a llawer o ffynonellau eraill yn yr Asesiad o Lesiant Lleol, a gwnaed gwaith ymgysylltu	
Gwyn	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					

<table>
<tr><td rowspan="2">Grwpiau ethnig cymysg / aml-ethnig</td><td>Cadarnhaol</td><td>Negyddol</td><td>Dim/Fawr ddim</td><td rowspan="8">Bydd y blaenoriaethau a nodwyd yn anelu at wella ansawdd bywyd pawb yng Ngheredigion.

Mae cyfleoedd yn y cynllun ar gyfer cyd-gynhyrchu ac mae'r cynllun yn nodi'r angen i chwilio am ystod eang o leisiau i sicrhau cynhwysiant ac amrywiaeth ar draws cymunedau.

Mae cyfle cyfartal yn un o brif egwyddorion y cynllun a chyfeirir yn benodol at weithredu'r Cynllun Cydraddoldeb Hiliol - Cymru Wrth-hiliol</td><td rowspan="8">helaeth. Fe wnaeth y wybodaeth yn yr Asesiad a'r gwaith ymgysylltu â phob oedran lywio'r amcanion a'r camau i'w cyflawni.

Rhoddodd yr Ymgynghoriad 12 wythnos ar y Cynllun wybodaeth allweddol ychwanegol a ddefnyddiwyd gennym i sicrhau bod y nodau a'r camau gweithredu yn cael effaith gadarnhaol ar bob oedran.</td><td rowspan="8"></td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Asiaidd / Asiaidd Prydeinig</td><td>Cadarnhaol</td><td>Negyddol</td><td>Dim/Fawr ddim</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Du / Affricanaidd / Caribïaidd / Du Prydeinig</td><td>Cadarnhaol</td><td>Negyddol</td><td>Dim/Fawr ddim</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Grwpiau ethnig eraill</td><td>Cadarnhaol</td><td>Negyddol</td><td>Dim/Fawr ddim</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="4">Crefydd neu ddim cred
Ydych chi'n credu y bydd y cynnig hwn yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol ar bobl â gwahanol grefyddau, credoau neu ddim cred? (Ticiwch ✓)</td><td rowspan="7">Mae'r cynllun yn diffinio canlyniadau llesiant i bawb yng Ngheredigion. Datblygwyd y cynllun gyda mewnbwn gan ystod o grwpiau diddordeb arbennig. Bydd y blaenoriaethau a nodwyd yn anelu at wella ansawdd bywyd pawb yng Ngheredigion.</td><td rowspan="7">Defnyddiwyd data o'r Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a llawer o ffynonellau eraill yn yr Asesiad o Lesiant Lleol, a gwnaed gwaith ymgysylltu helaeth. Fe wnaeth y wybodaeth yn yr Asesiad a'r gwaith ymgysylltu â phob oedran lywio'r amcanion a'r camau i'w cyflawni.

Rhoddodd yr Ymgynghoriad 12 wythnos ar y Cynllun</td><td rowspan="7"></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Cristnogion</td><td>Cadarnhaol</td><td>Negyddol</td><td>Dim/Fawr ddim</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Bwdhyddion</td><td>Cadarnhaol</td><td>Negyddol</td><td>Dim/Fawr ddim</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Hindŵiaid</td><td>Cadarnhaol</td><td>Negyddol</td><td>Dim/Fawr ddim</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td></tr>
</table>

Dyneiddwyr	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim		wybodaeth allweddol ychwanegol a ddefnyddiwyd gennym i sicrhau bod y nodau a'r camau gweithredu yn cael effaith gadarnhaol ar bob oedran.	
	✓					
Iddewon	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					
Mwslimiaid	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					
Sikhiaid	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					
Pobl heb gred	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					
Eraill	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
	✓					

Rhyw Ydych chi’n credu y bydd y cynnig hwn yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol ar ddynion a/neu fenywod? (Ticiwch ✓)				Mae'r cynllun yn diffinio canlyniadau llesiant i bawb yng Ngheredigion. Datblygwyd y cynllun gyda mewnbwn gan ystod o grwpiau diddordeb arbennig. Bydd y blaenoriaethau a nodwyd yn anelu at wella ansawdd bywyd pawb yng Ngheredigion gan gynnwys datblygu gwell cyfathrebu gyda grwpiau cymunedol a rhanddeiliaid, gan sicrhau y	Defnyddiwyd data o’r Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a llawer o ffynonellau eraill yn yr Asesiad o Lesiant Lleol, a gwnaed gwaith ymgysylltu helaeth. Fe wnaeth y wybodaeth yn yr Asesiad a’r gwaith ymgysylltu â phob oedran lywio’r amcanion a’r camau i’w cyflawni. Rhoddodd yr Ymgynghoriad 12 wythnos ar y Cynllun wybodaeth allweddol	
Dynion	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
			✓			
Menywod	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
			✓			

Tudalen 277

				bydd gan bob grŵp cynrychioladol lais wrth lywio dyfodol Ceredigion.	ychwanegol a ddefnyddiwyd gennym i sicrhau bod y nodau a'r camau gweithredu yn cael effaith gadarnhaol ar bob oedran.	

Cyfeiriadedd rhywiol Ydych chi'n credu y bydd y cynnig hwn yn cael effaith gadarnhaol neu negyddol ar bobl â gwahanol gyfeiriadedd rhywiol? (Ticiwch ✓)				Mae'r cynllun yn diffinio canlyniadau llesiant i bawb yng Ngheredigion. Datblygwyd y cynllun gyda mewnbwn gan ystod o grwpiau diddordeb arbennig. Bydd y blaenoriaethau a nodwyd yn anelu at wella ansawdd bywyd pawb yng Ngheredigion gan gynnwys datblygu gwell cyfathrebu gyda grwpiau cymunedol a rhanddeiliaid, gan sicrhau y bydd gan bob grŵp cynrychioladol lais wrth lywio dyfodol Ceredigion.	Defnyddiwyd data o'r Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a llawer o ffynonellau eraill yn yr Asesiad o Lesiant Lleol, a gwnaed gwaith ymgysylltu helaeth. Fe wnaeth y wybodaeth yn yr Asesiad a'r gwaith ymgysylltu â phob oedran lywio'r amcanion a'r camau i'w cyflawni. Rhoddodd yr Ymgynghoriad 12 wythnos ar y Cynllun wybodaeth allweddol ychwanegol a ddefnyddiwyd gennym i sicrhau bod y nodau a'r camau gweithredu yn cael effaith gadarnhaol ar bob oedran.	
Pobl ddeurywiol	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
			✓			
Dynion hoyw	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
			✓			
Menywod hoyw / lesbiaid	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
			✓			
Pobl heterorywiol	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim			
			✓			

Rhoi sylw dyledus i dri nod y Ddyletswydd Cydraddoldeb – penderfynu a fydd y cynnig yn eich cynorthwyo i roi terfyn ar wahaniaethu, i hybu cydraddoldeb ac i feithrin cysylltiadau da, neu'n eich rhwystro rhag gwneud hynny.
3.6.2. Sut allai/mae'r cynnig yn helpu i hybu/hyrwyddo cyfle cyfartal? Dylech ystyried a fydd y cynnig yn eich helpu chi i wneud y pethau a ganlyn: ● dileu neu leihau anfantais ● diwallu anghenion pobl â nodweddion penodol ● annog pobl â nodweddion penodol i gymryd mwy o ran
Nod y cynllun yw hyrwyddo cyfle cyfartal drwy sicrhau gwell mynediad at wybodaeth a gwasanaethau cyhoeddus; a meithrin diwylliant o gynwysoldeb yng Ngheredigion. Bydd y cynllun hefyd yn cynyddu cyfranogiad trwy gyd-gynhyrchu mentrau a gwasanaethau.

3.6.3. Sut allai/mae'r cynnig/penderfyniad yn helpu i roi terfyn ar wahaniaethu, aflonyddu neu erledigaeth anghyfreithlon? *Dylech ystyried a oes tystiolaeth ar gael sy'n dangos: ● y gall y cynnig beri i bobl â nodweddion penodol gael eu trin yn llai ffafriol ● y gallai'r cynnig arwain at wahaniaethu anuniongyrchol ● bod y cynnig yn fwy tebygol o'ch cynorthwyo i wneud addasiadau rhesymol neu'ch rhwystro rhag gwneud hynny*
Mae'r cynllun yn cynnwys mwy o gyfranogiad, a fydd yn ceisio sicrhau nad yw grwpiau bregus yn cael eu tangynrychioli.
3.6.4. Sut allai/mae'r cynnig yn effeithio ar hybu/hyrwyddo cysylltiadau da a chydlyniant cymunedol ehangach? *Dylech ystyried a fydd y cynnig yn eich helpu chi i wneud y pethau a ganlyn: ● Mynd i'r afael â rhagfarn ● Hybu dealltwriaeth*
Bydd y cynllun yn cyfrannu tuag at hybu dealltwriaeth o gysylltiadau da a chydlyniant cymunedol ehangach, drwy ddod â grwpiau cymunedol ynghyd wrth gyd-gynhyrchu mentrau a gwasanaethau gan ddefnyddio dull sy'n seiliedig ar le, gan gymhwyso'r gwersi cadarnhaol a ddysgwyd drwy weithio yn y ffordd honno.

Rhoi sylw dyledus i Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol Deddf Cydraddoldeb 2010. **Byw mewn amgylchiadau cymdeithasol ac economaidd llai ffafriol nag eraill yn yr un gymdeithas yw ystyr anfantais economaidd-gymdeithasol.** *Fel corff cyhoeddus rhestredig, mae'n ofynnol i Geredigion roi sylw dyledus i Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol Deddf Cydraddoldeb 2010. I bob pwrpas, mae hyn yn golygu cynnal asesiad o'r effaith ar dlodi. Mae'r ddyletswydd yn cynnwys pawb sy'n dioddef anfantais economaidd-gymdeithasol, gan gynnwys pobl sydd â nodweddion gwarchodedig.*
3.6.5 Pa dystiolaeth sydd gennych am anfantais economaidd-gymdeithasol ac anghydraddoldeb o ran disgwyliadau parthed y cynnig hwn? Disgrifiwch pam y bydd yn cael effaith gadarnhaol/negyddol neu bron dim effaith o gwbl.
Defnyddiwyd data o'r Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a llawer o ffynonellau eraill yn yr Asesiad o Lesiant Lleol, a gwnaed gwaith ymgysylltu helaeth. Fe wnaeth y wybodaeth yn yr Asesiad a'r gwaith ymgysylltu â phob oedran lywio'r amcanion a'r camau i'w cyflawni. Mae elfen bwrpasol a thrawsbynciol o'r cynllun sy'n ceisio sicrhau bod mynd i'r afael â chaledi a thlodi yn cael ei ystyried ar bob cam, p'un a yw ymyriadau a ffrydiau gwaith o fewn y pileri llesiant economaidd, llesiant cymdeithasol, llesiant amgylcheddol a/neu lesiant diwylliannol, ac ystyrir a gweithredir ar y rhain.

Pa dystiolaeth sydd gennych i gefnogi'r farn hon?
Defnyddiwyd data o'r Cyfrifiad, y Swyddfa Ystadegau Gwladol, a llawer o ffynonellau eraill yn yr Asesiad o Lesiant Lleol, a gwnaed gwaith ymgysylltu helaeth. Fe wnaeth y wybodaeth yn yr Asesiad a'r gwaith ymgysylltu â phob oedran lywio'r amcanion a'r camau i'w cyflawni.
Pa gam neu gamau y gallwch eu cymryd i leihau effeithiau negyddol neu i gyfrannu'n well at effeithiau cadarnhaol?
Gweithio ar draws pob un o'r 4 piler llesiant ac edrych ar fynd i'r afael â chaledi a thlodi fel blaenoriaeth yn sgil y pwysau costau byw sy'n effeithio ar drigolion Ceredigion.

3.7. Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu Mae diwylliant a threftadaeth Cymru a'r Gymraeg yn cael eu hybu a'u gwarchod. *Yn yr adran hon, mae angen i chi ystyried yr effaith, y dystiolaeth ac unrhyw gamau yr ydych yn eu cymryd i wella. Dylech wneud hyn i sicrhau nad yw'r cyfleoedd sydd ar gael i bobl sy'n dewis byw eu bywydau a defnyddio gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg yn waeth na'r cyfleoedd sydd ar gael i'r rheini sy'n dewis gwneud hynny drwy gyfrwng y Saesneg, a hynny yn unol â Mesur y Gymraeg 2011.*				Disgrifiwch pam y bydd yn cael effaith gadarnhaol/negyddol neu fawr ddim effaith o gwbl.	Pa dystiolaeth sydd gennych i ategu'r farn hon?	Pa gamau allwch chi eu cymryd i liniaru unrhyw effeithiau negyddol neu i gyfrannu'n well at yr egwyddor hon?
A fydd y cynnig yn cael ei roi ar waith yn ddwyieithog (Cymraeg a Saesneg)?	Cadarnhaol ✓	Negyddol	Dim/Fawr ddim	Mae'r cynllun ar gael i'r cyhoedd yn Gymraeg ac yn Saesneg. Bydd disgwyl i bob Grŵp Prosiect a sefydlwyd i gyflawni'r cynllun adrodd ar y canlynol: • Sut mae'r camau wedi'u cyflawni'n ddwyieithog • Sut mae'r camau wedi cynnig cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg • Sut mae'r camau wedi hyrwyddo argaeledd gwasanaethau cyfrwng Cymraeg?		
A fydd y cynnig yn effeithio ar y cyfleoedd i	Cadarnhaol	Negyddol	Dim/Fawr ddim	Mae'r Gymraeg yn werth	Data cyfrifiad 2021 y Swyddfa Ystadegau	

bobl ddefnyddio'r Gymraeg?	✓			craidd sy'n sail i bob agwedd ar y cynllun.	Gwladol Asesiad o Lesiant Lleol Ceredigion 2022.	
A fydd y cynnig yn cynyddu neu'n lleihau'r cyfleoedd i bobl gael gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg?	Cadarn haol ✓	Negydd ol	Dim/Fawr ddim	Bydd y cynllun yn cynyddu'r cyfle i bobl dderbyn neu gael mynediad at wybodaeth yn Gymraeg neu'n ddwyieithog yn ôl eu dewis iaith. Yn ogystal, bydd yr holl gamau yn cael eu cyflawni yn ddwyieithog. Bydd holl gyfarfodydd y Bwrdd yn ddwyieithog sy'n golygu y bydd modd i bobl gyfrannu yn Gymraeg.		
Sut fydd y cynnig yn sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg?	Cadarn haol ✓	Negydd ol	Dim/Fawr ddim	Bydd gofyn i wasanaethau ofyn am ddewis iaith Cymraeg neu Saesneg, a darparu gwasanaethau yn unol â'u dewis. Felly bydd angen i wasanaethau sicrhau bod ganddynt ddigon o staff sy'n siarad		

				Cymraeg i ddarparu eu gwasanaethau yn yr iaith ddewis. Mae'r Gymraeg yn werth craidd drwy'r cynllun, ac felly bydd yn rhan annatod o'r mentrau a'r camau gweithredu sy'n dod o'r cynllun. Bydd holl gyfarfodydd y Bwrdd yn ddwyieithog sy’n golygu y bydd modd i bobl gyfrannu yn Gymraeg.		
A fydd yn gwarchod, yn hybu ac yn cyfoethogi diwylliant a threftadaeth lleol?	Cadarnhaol ✓	Negyddol	Dim/Fawr ddim	Bydd yr Amcan canlynol yn y cynllun yn hyrwyddo ymhellach y nod llesiant o Gymru â diwylliant bywiog lle mae’r Gymraeg yn ffynnu: Amcan 4: Cydweithio i alluogi cymunedau i deimlo’n ddiogel a chysylltiedig a hyrwyddo amrywiaeth ddiwylliannol a chynyddu		

				cyfleoedd i ddefnyddio’r Gymraeg. Bydd holl gyfarfodydd y Bwrdd yn ddwyieithog sy’n golygu y bydd modd i bobl gyfrannu yn Gymraeg.		

4. ATGYFNERTHU'R CYNNIG: Os yw'r cynnig yn debygol o effeithio'n negyddol ar unrhyw rai o'r materion uchod (gan gynnwys unrhyw rai o'r nodweddion gwarchodedig), pa gamau ymarferol/newidiadau allai helpu i liniaru neu i ddileu unrhyw effeithiau negyddol a nodwyd yn adrannau 2 a 3?

4.1 Camau

Beth fyddwch chi'n ei wneud?	Pryd fyddwch chi'n ei wneud?	Pwy sy'n gyfrifol?	Cynnydd

4.2. Os na fyddwch yn cymryd unrhyw gamau i ddileu neu i liniaru'r effeithiau negyddol, rhowch gyfiawnhad.
(Cofiwch: os ydych chi wedi nodi gwahaniaethu anghyfreithiol uniongyrchol a phosibl o ganlyniad i'r cynnig hwn, rhaid i chi newid neu ddiwygio'r cynnig.)

Ni nodwyd unrhyw effeithiau negyddol

4.3. Monitro, gwerthuso ac adolygu
Sut fyddwch chi'n monitro effaith ac effeithiolrwydd y cynnig?

Trwy gynlluniau cyflawni manwl ac adroddiadau rheolaidd i BGC Ceredigion, Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu Cyngor Sir Ceredigion a Chabinet Cyngor Sir Ceredigion.

5. RISG: Beth yw'r risg sydd ynghlwm wrth y cynnig hwn?

Meini prawf asesu effaith	1 – Isel iawn	2 – Isel	3 – Canolig	4 - Uchel	5 – Uchel iawn
Meini prawf asesu tebygolrwydd	1 – Annhebygol o ddigwydd	2 - Llai tebygol o ddigwydd	3 - Yr un mor debygol o ddigwydd ac o beidio digwydd	4 - Mwy tebygol o ddigwydd	5 - Tebygol o ddigwydd

Disgrifiad o'r risg	Effaith (difrifoldeb)	Tebygolrwydd (y gallu i gyflawni)	Sgôr risg

Methiant i gyflawni'r gyd-ddyletswydd o fewn Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, i weithredu ar y cyd drwy gyfrwng Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus er mwyn gwella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yr ardal.	4	2	8

Allai eich cynnig chi effeithio ar faes gwasanaeth arall?
Gallai. Cafodd y cynllun ei ddatblygu i'w integreiddio ac i ychwanegu gwerth at holl wasanaethau'r Cyngor a Gwasanaethau Cyhoeddus eraill ar draws Ceredigion.

6. CYMERADWYO			
Swydd	Enw	Llofnod	Dyddiad
Rheolwr y Gwasanaeth	Diana Davies	Diana Davies	3.3.23
Swyddog Arweiniol Corfforaethol	Alun Williams	Alun Williams	3.3.23
Cyfarwyddwr Corfforaethol	Barry Rees	J Barry Rees	3.3.23
Deiliad y Portffolio	Y Cynghorydd Bryan Davies	Bryan Davies	3.3.23

CYNGOR SIR CEREDIGION COUNTY COUNCIL

Adroddiad i'r:	**Cyngor**
Dyddiad y Cyfarfod:	**20fed Ebrill 2023**
Teitl:	**Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol i'r Aelodau ar gyfer 2023-2024**
Pwrpas yr Adroddiad:	**Ystyried Adroddiad Blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol ar gyfer 2023-2024 a chymeradwyo Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol i'r Aelodau ar gyfer 2023-2024.**
Er	**Penderfyniad**
Portffolio Cabinet ac Aelod Cabinet:	**Y Cynghorydd Bryan Davies Arweinydd y Cyngor ac Aelod Cabinet dros y Gwasanaethau Democrataidd, Polisi a Pherfformiad, a Phobl a Threfniadaeth.**

1. CYFLWYNIAD

Cyhoeddwyd Adroddiad Blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol ym mis Chwefror 2023, ac mae'n pennu lefel y gydnabyddiaeth ariannol sy'n daladwy i'r Aelodau yn 2023-2024. Mae copi o'r adroddiad ynghlwm er gwybodaeth (Atodiad B).

Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys y cyfnod bwrdeistrefol o ddyddiad Cyfarfod Cyffredinol Blynyddol y Cyngor, h.y. 19eg Mai 2023.

2. MATERION A GODWYD YN ADRODDIAD PANEL ANNIBYNNOL CYMRU AR GYDNABYDDIAETH ARIANNOL

Ychydig o benderfyniadau a wnaed gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol yn Adroddiad Blynyddol eleni; nodir pob penderfyniad arall yn Adroddiad Blynyddol 2022 Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol ac maent yn parhau'n ddilys a dylid eu cymhwyso.

Mae crynodeb o'r cyflogau a'r lwfansau perthnasol, yn unol â phenderfyniadau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol, wedi'i gynnwys yn y Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol i'r Aelodau sydd ynghlwm - Atodiad A (gweler Atodlen 1).

3. CYFLOGAU SYLFAENOL AC UWCH GYFLOGAU

Mae'r symiau sy'n daladwy fel Cyflogau Sylfaenol ac Uwch Gyflogau wedi'u nodi ac mae Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol wedi penderfynu y dylai'r Cyflogau Sylfaenol sy'n daladwy ar gyfer 2023/2024 gynyddu i £17,600. Felly, y ffigurau a nodir yn Atodlen 1, Atodiad A fydd y symiau taladwy ar gyfer 2023/2024.

Mae Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol wedi penderfynu y dylid cynyddu Uwch Gyflogau, fel a ganlyn:

- Cynnydd yn yr uwch-gyflogau Band 1 a Band 2 ar gyfer Arweinwyr, Dirprwy Arweinwyr ac Aelodau o'r Weithrediaeth;
- Cynnydd yn y cyflogau Band 3 ar gyfer Cadeiryddion y Pwyllgorau ac Arweinydd yr Wrthblaid.

Nid oes unrhyw newid yn y nifer uchaf o aelodau sy'n gymwys i gael Uwch Gyflog, h.y. 17 yw'r ffigwr o hyd.

4. CADEIRYDD AC IS-GADEIRYDD Y CYNGOR
Mae Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol wedi penderfynu ar gyfer 2023-2024 bod yn rhaid talu cyflog Band 3 o £26,400 i bennaeth dinesig h.y. Cadeirydd y Cyngor (pan fo'n cael ei dalu), a rhaid talu cyflog Band 5 o £21,340 i ddirprwy bennaeth dinesig h.y. Is-gadeirydd.

Bydd y Cadeirydd a'r Is-gadeirydd yn gymwys i hawlio costau teithio wrth gyflawni eu dyletswyddau dinesig.

5. AD-DALU COSTAU GOFAL A CHYMORTH PERSONOL
Atgoffir Aelodau eu bod yn gymwys i hawlio ad-daliad am gostau gofal a chymorth personol.

Mae Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol wedi penderfynu na fydd newid yn yr hyn y gellir ei ad-dalu o ran costau gofal a chymorth personol yn 2023-2024 – gweler Atodlen 1 am ragor o fanylion ar yr hyn y gellir hawlio amdano.

O ran y broses o gyhoeddi'r costau gofal a ad-dalwyd, mae'r Panel yn caniatáu i'r awdurdodau benderfynu sut mae'n cyhoeddi'r wybodaeth hon, hynny yw:
1. Cyhoeddi manylion y symiau a ad-dalwyd i Aelodau a enwyd; neu
2. Cyhoeddi cyfanswm y swm a ad-dalwyd gan yr awdurdod yn ystod y flwyddyn heb ei bennu'n benodol i unrhyw Aelod a enwyd.

Cytunodd y Cyngor yn 2017/18 ac yn y blynyddoedd wedi hynny i gyhoeddi cyfanswm y swm a ad-dalwyd gan yr awdurdod yn ystod y flwyddyn heb ei bennu'n benodol i unrhyw Aelod a enwyd **ac felly argymhellir y dylid parhau â'r un drefn ar gyfer 2023-2024.**

6. FFIOEDD AELODAU CYFETHOLEDIG
Mae Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol wedi penderfynu na fydd newid yn y symiau sy'n daladwy i aelodau cyfetholedig yn 2023-2024 – gweler Atodiad B am ragor o fanylion.

Gall y Cyngor benderfynu ar uchafswm y diwrnodau y gellir talu Aelodau Cyfetholedig amdanynt mewn blwyddyn. Ar gyfer y cyfnod rhwng 2014/15 a 2022/23 penderfynodd y Cyngor y byddai cyfyngiad yn cael ei gyflwyno a oedd yn cyfateb i uchafswm o 10 diwrnod llawn y flwyddyn ar gyfer pob pwyllgor y mae unigolyn wedi'i gyfethol iddo. **Argymhellir felly y dylid gosod yr un uchafswm o ddiwrnodau ar gyfer 2023-2024.**

7. DARPARIAETH BENSIYNAU

Mae Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol wedi penderfynu y dylai'r hawl i ymuno â Chynllun Pensiwn Llywodraeth Leol fod yn berthnasol i holl Aelodau etholedig y Cyngor fel ag yr oedd yn flaenorol. Mae'r Cyngor eisoes yn caniatáu i'r Aelodau ymuno â'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol.

8. LWFANSAU TEITHIO, CYNHALIAETH A LLETY DROS NOS

Nid oes newidiadau arfaethedig o ran lwfansau neu drefniadau hawlio ar gyfer teithio, cynhaliaeth a llety dros nos.

9. RHESTR CYDNABYDDIAETH ARIANNOL I'R AELODAU

Rhaid i'r Awdurdod gadw Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol flynyddol i'r Aelodau, ac mae'r Rhestr arfaethedig ar gyfer 2023-2024 yn amgaeedig - Atodiad A.

Bydd unrhyw newidiadau a wneir yn dilyn cyfarfod y Cyngor a'r Cyfarfod Cyffredinol Blynyddol ar 19eg Mai 2023 yn cael eu nodi cyn cyhoeddi a chyflwyno'r rhestr i Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol.

10. CEFNOGAETH I AELODAU

Mae'r Panel wedi penderfynu y dylai pob awdurdod sicrhau, trwy ei Bwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, bod ei holl aelodau'n cael cymaint o gymorth ag sy'n angenrheidiol i'w galluogi i gyflawni eu dyletswyddau'n effeithiol. Dylai pob aelod etholedig gael cyfleusterau ffôn, e-bost a rhyngrwyd digonol i'w galluogi i gael mynediad electronig at wybodaeth briodol. Mae'r Panel wedi penderfynu y dylid rhoi cymorth o'r fath heb gostau i'r aelod unigol. Ni ddylai'r priod awdurdod ddidynnu symiau o gyflogau aelodau fel cyfraniad at y costau cymorth y mae'r awdurdod wedi penderfynu eu bod yn angenrheidiol ar gyfer effeithlonrwydd a/neu effeithiolrwydd aelodau.

Yn 2018/19, cymeradwyodd y Cyngor gynnig i gyflwyno cynllun lwfans misol o £10 y gellir optio i mewn iddo i dalu am gostau ffôn, band eang a phostio ar gyfer yr Aelodau. **Argymhellir bod y cynllun hwn - y gellir optio i mewn iddo - yn parhau yn 2023-2024.**

Dylid nodi hefyd fod Gwasanaeth Cwnsela'r Cyngor ar gael i'r Aelodau ers 2018/19.

12. RHESTR O'R TALIADAU A WNEIR I'R AELODAU A'R AELODAU CYFETHOLEDIG A ENWIR YN 2023-2024

Rhaid i'r Cyngor baratoi rhestr flynyddol o'r taliadau y mae'n bwriadu eu gwneud i'r Aelodau a'r Aelodau Cyfetholedig a enwir. Rhaid paratoi'r rhestr ddim hwyrach na phedair wythnos ar ôl Cyfarfod Blynyddol yr Awdurdod. Mae'r rhestr berthnasol ar gyfer 2023-2024 i'w gweld yn Atodlen 1, a bydd angen ei diweddaru yn dilyn y Cyfarfod Blynyddol ar 19ain Mai 2023. Bydd y symiau a nodir yn y rhestr daliadau ar gyfer 2023-2024 yn adlewyrchu'r cyfraddau y cyfeirir atynt uchod.

13. DISGRESIWN

Pan gyhoeddir adroddiad blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol, rhaid i brif gynghorau gydymffurfio â'r gofynion statudol a gweithredu'r holl benderfyniadau perthnasol. Ar hyn o bryd nid oes opsiynau ar gael o ran lefelau cydnabyddiaeth prif gynghorau sy'n gofyn am benderfyniad gan y Cyngor. Ni ellir amrywio lefelau'r taliadau y mae gan Aelodau hawl iddynt drwy bleidlais prif gyngor.

Dim ond Aelod unigol all gyfathrebu'n ysgrifenedig â'r Swyddog Priodol (Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd) os yw'n dymuno, fel unigolyn, gwrthod y cyfan neu ran o'r taliad y mae ganddo hawl i'w gael.

14. PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD

Ystyriwyd yr adroddiad drafft gan y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn ei gyfarfod ar 24 Mawrth 2023 ac fe gytunwyd i argymell y cynigion i'r Cyngor.

Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol:	**A gwblhawyd Asesiad Effaith Integredig? Os na, nodwch pam** **Crynodeb:** **Hirdymor:** Amherthnasol **Integreiddio:** Amherthnasol **Cydweithio:** Amherthnasol **Cynnwys:** Amherthnasol **Atal:** Amherthnasol	Nid oes angen un – nid yw'r adroddiad ynglŷn â newid mewn gwasanaeth.

Argymhelliad/Argymhellion: **Argymhellir bod y Cyngor yn <u>nodi'r</u> canlynol:**

1. **Talu'r Cyflogau Sylfaenol a'r Uwch Gyflogau yn unol â'r hyn a bennwyd gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol, fel y nodir yn Atodlen 1, Atodiad A;**

2. **Talu'r Cyflogau Dinesig sy'n daladwy i Gadeirydd ac Is-gadeirydd y Cyngor, fel y nodir yn Atodlen 1, Atodiad A;**

3. **Y Rhestr sy'n dangos y taliadau eraill, fel y nodir yn Atodlen 1;**

Argymhellir bod y Cyngor yn <u>cymeradwyo'r</u> canlynol:

1. **Parhau â'r arfer presennol o beidio â thalu costau teithio wrth gyflawni dyletswyddau yn yr etholaeth;**

2. **Cymeradwyo bod y lwfansau teithio, cynhaliaeth, llety dros nos a pharcio ceir yn**

2023/24 yn parhau ar yr un lefelau ag yr oeddent yn 2022/23;

3. **Parhau â'r cynllun lwfans misol y gellir optio i mewn iddo gydag uchafswm o £10 i dalu am gostau ffôn, band eang a phostio;**

4. **Adlewyrchu talu'r lwfans hwn yn y Datganiad Taliadau blynyddol a wneir i Aelodau;**

5. **Talu ffioedd i Aelodau Cyfetholedig yn amodol ar uchafswm cyfwerth â 10 diwrnod llawn ar gyfer pob pwyllgor y cafodd unigolyn ei gyfethol iddo ar sail taliad hanner diwrnod neu ddiwrnod llawn;**

6. **Parhau i gyhoeddi cyfanswm y swm a ad-dalwyd gan yr awdurdod yn ystod y flwyddyn heb ei bennu'n benodol i unrhyw Aelod a enwyd o ran y costau gofal a ad-dalwyd;**

7. **Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol i'r Aelodau ar gyfer 2023-2024, yn amodol ar gynnwys unrhyw newidiadau y penderfyna'r Cyngor arnynt yn y cyfarfod hwn; ac**

8. **Awdurdodi'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd i gynnwys unrhyw newidiadau cyn cyhoeddi'r ddogfen ar ôl y Cyfarfod Blynyddol sydd i'w gynnal ar 19ain Mai 2023.**

Rheswm dros y penderfyniad:	**Er mwyn cymeradwyo Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol i'r Aelodau ar gyfer 2023-2024 fel sy'n ofynnol yn ôl deddfwriaeth.**
Trosolwg a Chraffu:	Amherthnasol
Fframwaith Polisi:	Penderfyniadau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol; Cyfansoddiad y Cyngor
Blaenoriaethau Corfforaethol:	Amherthnasol
Goblygiadau Cyllid a Chaffael:	Goblygiadau ychwanegol ar y Gyllideb ar gyfer 2023-2024 o ganlyniad i gynnydd yn y cyflogau sylfaenol a'r uwch-gyflogau. Mae'r cynnydd wedi'i gynnwys yn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor, 2il Mawrth 2023.

Goblygiadau Cyfreithiol:	Dim
Goblygiadau Staffio:	Dim
Goblygiadau Eiddo/Asedau:	Dim
Risg/Risgiau:	Dim
Pwerau Statudol:	Mesur Llywodraeth Leol Cymru 2011 fel y'i diwygiwyd gan Adrannau 62 hyd 67, Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013; Rheoliadau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol; Adroddiad Blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol dyddiedig Chwefror 2021; Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau 2021.
Papurau Cefndir:	Adroddiad Blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol dyddiedig Chwefror 2022.
Atodiadau:	Atodiad A - Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol i'r Aelodau 2023-2024; Atodiad B – Adroddiad Blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol dyddiedig Chwefror 2023.
Swyddog Arweiniol Corfforaethol:	Lowri Edwards Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd (Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd)
Swyddog Adrodd:	Lowri Edwards
Dyddiad:	27 Mawrth 2023

Cyngor Sir CEREDIGION County Council

RHESTR CYDNABYDDIAETH ARIANNOL I'R AELODAU

BLWYDDYN FWRDEISTREFOL 2023-2024
(o xxx Mai 2023 ymlaen; fel y cymeradwywyd gan y Cyngor XXX 2023)

Mae'r Cynllun hwn yn cael ei greu o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 mewn perthynas â Rheoliadau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol (IRPW) sy'n ymwneud â'r taliadau a wneir i aelodau ac aelodau cyfetholedig awdurdodau lleol.

1. Cyflog Sylfaenol

1.1 Bydd Cyflog Sylfaenol yn cael ei dalu i bob Aelod etholedig o'r Awdurdod.

1.2 Yn unol â'r Rheoliadau, bydd cyfradd y Cyflog Sylfaenol yn cael ei hadolygu bob blwyddyn fel y pennir gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol.

1.3 Lle mae cyfnod swydd Aelod yn dechrau neu'n gorffen, heblaw am ar ddechrau neu ddiwedd blwyddyn, bydd ei hawl ef/hi i gael y Cyflog Sylfaenol ar sail pro-rata.

1.4 Nid oes mwy nag un Cyflog Sylfaenol yn daladwy i Aelod o'r Awdurdod.

2. Uwch Gyflogau a Chyflogau Dinesig

2.1 Bydd Aelodau mewn swyddi penodol yn cael Uwch Gyflog fel y nodir yn **Atodlen 1**.

2.2 Yn unol â'r Rheoliadau, bydd cyfraddau'r Uwch Gyflogau a Chyflogau Dinesig yn cael eu hadolygu'n flynyddol fel y pennir gan Adroddiad Blynyddol neu Adroddiad Atodol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol.

2.3 Dim ond un Uwch Gyflog neu Gyflog Dinesig sy'n daladwy i Aelod o'r Awdurdod.

2.4 Ni all Uwch Gyflog a Chyflog Dinesig gael eu talu i Aelod o'r Awdurdod.

2.5 Mae pob Uwch Gyflog a Chyflog Dinesig yn cynnwys y Cyflog Sylfaenol.

2.6 Ni chaiff Uwch Gyflog ei dalu i fwy na nifer yr aelodau a bennir gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol yn ei Adroddiad Blynyddol ac ni all fod yn fwy na hanner cant y cant o gyfanswm aelodaeth yr awdurdod, ac eithrio i gynnwys Deiliad Swydd dros dro sy'n derbyn Uwch Gyflog ac sy'n cyflenwi i'r teulu yn absenoldeb y deiliad swydd a benodwyd.

2.7 Caniateir i Aelodau o'r Cabinet 'rannu swydd'. Bydd pob "rhannwr" yn cael cyfran briodol o'r cyflog fel y nodir yn Atodlen 1. Serch hynny, ni ellir mynd y tu hwnt i'r uchafswm statudol ar gyfer cabinetau felly bydd y ddau rannwr swydd yn cyfrif tuag at yr uchafswm.

2.8 **Ni all** Aelod o'r Awdurdod sy'n derbyn Uwch Gyflog Band 1 neu Fand 2 dderbyn cyflog gan unrhyw Awdurdod Parc Cenedlaethol (APC) neu Awdurdod Tân ac Achub (ATA) y mae ef / hi wedi cael ei enwebu iddynt.

2.9 Lle mae tymor Aelod sy'n derbyn Uwch Gyflog neu Gyflog Dinesig yn dechrau neu'n gorffen ar adeg wahanol i ddechrau neu ddiwedd y flwyddyn arferol, bydd ei hawl ef/hi i'r Cyflog yn un pro-rata.

3. Penderfyniad i Beidio â Derbyn y Lwfans

3.1 Gall Aelod, drwy hysbysiad ysgrifenedig a gyflwynir i Swyddog Priodol[1] yr awdurdod, ddewis, yn bersonol, i beidio â derbyn unrhyw ran o'i hawl i unrhyw gyflog, lwfans neu ffi sy'n daladwy o dan y Cynllun hwn o'r dyddiad a nodir yn yr hysbysiad.

4. Atal Aelod

4.1 Pan fydd Aelod o'r Awdurdod yn cael ei atal, yn llwyr neu'n rhannol, o'i gyfrifoldebau neu ddyletswyddau fel Aelod o'r Awdurdod yn unol â Rhan III Deddf Llywodraeth Leol 2000 (Ymddygiad Aelodau), neu reoliadau a wnaed o dan y Ddeddf, bydd rhan o'r Cyflog Sylfaenol sy'n daladwy iddo/iddi mewn perthynas â'r cyfnod y mae ef neu hi wedi cael ei atal/ei hatal yn cael ei ymatal gan yr Awdurdod (Adran 155 (1) y Mesur).

4.2 Pan fydd Aelod sy'n derbyn Uwch Gyflog yn cael ei atal, yn llwyr neu'n rhannol, rhag bod yn Aelod o'r Awdurdod yn unol â Rhan III Deddf Llywodraeth Leol 2000 (Ymddygiad Aelodau), neu reoliadau a wnaed o dan y Ddeddf, rhaid i'r Awdurdod beidio â gwneud taliadau Uwch Gyflog i'r Aelod drwy gydol cyfnod yr atal (Adran 155 (1) y Mesur). Os yw'r atal rhannol yn ymwneud ag elfen gyfrifoldeb benodol y taliad yn unig, gall yr aelod gadw'r Cyflog Sylfaenol.

5. Ad-dalu cyflogau, lwfansau neu ffioedd

5.1 Pan fydd taliad unrhyw gyflog, lwfans neu ffi wedi cael ei wneud i Aelod o'r Awdurdod neu i Aelod Cyfetholedig mewn perthynas ag unrhyw gyfnod pan fydd yr Aelod dan sylw:

(a) wedi'i atal/hatal neu wedi'i atal/hatal yn rhannol o ddyletswyddau neu gyfrifoldebau'r Aelod / Aelod Cyfetholedig yn unol â Rhan 3 Deddf 2000 neu reoliadau a wnaed o dan y Ddeddf honno;
(b) wedi rhoi'r gorau i fod yn Aelod neu Aelod Cyfetholedig o'r Awdurdod; neu
(c) mewn unrhyw ffordd arall heb yr hawl i dderbyn cyflog, lwfans neu ffi mewn perthynas â'r cyfnod hwnnw,

bydd yr Awdurdod yn ei wneud yn ofynnol bod y cyfryw ran o'r lwfans sy'n ymwneud ag unrhyw gyfnod o'r fath yn cael ei ad-dalu.

[1] Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd

6. Taliadau

6.1 Bydd taliadau'r holl lwfansau yn cael eu gwneud trwy *gredyd banc uniongyrchol* mewn rhandaliadau o un rhan o ddeuddeg o hawl blynyddol yr Aelod ar y diwrnod gwaith olaf bob mis.

6.2 Pan fydd y taliad wedi arwain at Aelod yn derbyn mwy na'i hawl ef/hi i gyflogau, lwfansau neu ffioedd, bydd yr Awdurdod yn gofyn bod y rhan honno sy'n ordaliad yn cael ei had-dalu.

6.3 Mae'r holl daliadau yn ddarostyngedig i'r didyniadau treth ac Yswiriant Gwladol priodol.

7. Cyfraniad tuag at Costau Gofal a Chymorth Personol

7.1 Dylai aelodau, gan gynnwys aelodau cyfetholedig, gael yr hawl i ad-daliad o'u costau gofal, ar gyfer gweithgareddau y mae'r cyngor unigol wedi'u dynodi'n fusnes swyddogol neu'n ddyletswydd gymeradwy a allai gynnwys amser priodol a rhesymol ar gyfer paratoi a theithio. Mater i'r awdurdodau unigol yw penderfynu ar drefniadau penodol i roi hyn ar waith; rhaid i bob awdurdod sicrhau bod unrhyw daliadau a wneir â chysylltiad priodol â busnes swyddogol neu ddyletswydd gymeradwy.

7.2 Rhaid i'r cyfraniad fod am y **costau ychwanegol** a ysgwyddwyd gan yr Aelodau i'w galluogi i gyflawni eu dyletswyddau cymeradwy.

7.3 Gellir gwneud hawliad mewn perthynas â dibynnydd o dan 16 mlwydd oed neu berson ifanc dan oed neu oedolyn sydd fel arfer yn byw gyda'r aelod fel rhan o'i deulu ac na ellir ei adael heb oruchwyliaeth.

7.4 Gellir hawlio ad-daliad pan am gofal neu gymorth yr Aelod eu hyn ble nad yw'r cymorth a/neu gost unrhyw anghenion ychwanegol ar gael gan yr awdurdod, neu pan nad yw'r awdurdod yn talu'n uniongyrchol amdanynt (megis Mynediad i Waith, Taliadau Personol, yswiriant).

7.5 Gellir hawlio cyfraniadau ar gyfer gofal ffurfiol neu anffurfiol fel a ganlyn:

- Costau gofal ffurfiol (wedi cofrestru ag Arolygiaeth Gofal Cymru) i'w talu yn unol â thystiolaeth.
- Costau gofal anffurfiol (heb gofrestru) i'w talu hyd at gyfradd uchaf sy'n gyfwerth â Chyflog Byw Gwirioneddol y DU ar yr adeg pan aethpwyd i'r costau.

Ni ellir talu costau gofal i rywun sy'n rhan o aelwyd yr aelod.

7.6 Dylid gwneud yr holl hawliadau am gyfraniad tuag at costau gofal a chymorth personol yn ysgrifenedig i'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd gan roi manylion yr amserau, y dyddiadau a'r rhesymau dros hawlio. Mae'n ofynnol i gyflwyno derbynebau ar gyfer trefniadau gofal ffurfiol ac anffurfiol.

8. Absenoldeb Teuluol

8.1 Mae gan Aelodau hawl o dan ddarpariaethau'r Rheoliadau Absenoldeb Teuluol ar gyfer Aelodau Awdurdodau Lleol (Cymru) 2013 i gyfnod o absenoldeb teuluol, lle os ydynt yn bodloni'r amodau a ragnodir, y mae ganddynt hawl i fod yn absennol o gyfarfodydd yr awdurdod.

8.2 Mae Absenoldeb Teuluol yn cynnwys absenoldebau mamolaeth, newydd-anedig, mabwysiadu ac absenoldeb rhiant o fusnes swyddogol.

8.3 Wrth gymryd absenoldeb teuluol mae gan Aelodau’r hawl i gadw cyflog sylfaenol beth bynnag yw eu cofnod presenoldeb yn union cyn cychwyn yr absenoldeb teuluol.

8.4 Petai deiliad uwch gyflog yn gymwys i gael absenoldeb teuluol bydd yn gallu parhau i dderbyn ei uwch gyflog drwy gydol yr absenoldeb.

8.5 Os bydd yr awdurdod yn cytuno ei bod yn angenrheidiol i benodi eilydd i ddirprwyo yn ystod absenoldeb teuluol y deiliad ar uwch gyflog, bydd yr Aelod sy’n dirprwyo yn gymwys i dderbyn uwch gyflog hefyd os yw'r awdurdod yn penderfynu felly.

8.6 Os bydd y taliad i’r eilydd a benodir yn achosi i’r awdurdod gael mwy na’r nifer uchaf o Uwch Gyflogau a bennwyd ar ei gyfer, bydd hyn yn cael ei ganiatáu am gyfnod penodiad yr eilydd.

8.7 Os bydd y Cyngor yn cytuno i benodi eilydd gyda thâl ar gyfer absenoldeb teuluol, rhaid hysbysu’r Panel o’r manylion o fewn 14 diwrnod o’r penderfyniad, gan gynnwys y swydd dan sylw a hyd y penodiad. Rhaid diwygio Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol i’r Aelodau hefyd i adlewyrchu goblygiadau’r absenoldeb teuluol.

9. Absenoldeb Salwch Rhai sydd ar Uwch Gyflogau

9.1 Mae’r Rheoliadau Absenoldeb Teuluol (a gymeradwywyd gan y Cynulliad Cenedlaethol yn 2014) yn benodol iawn mewn perthynas â hawliau, ac ar gael i aelodau etholedig prif gynghorau’n unig. Nid yw absenoldeb oherwydd afiechyd wedi’i gynnwys.

9.2 Mae’r Panel wedi ystyried pryderon a godwyd ynghylch y trefniadau o’u cymharu â rhai absenoldeb teuluol ac felly mae wedi diwygio’r Fframwaith i ddarparu trefniadau penodol ar gyfer salwch hirdymor fel y nodir isod:

a) Diffinnir salwch hirdymor fel absenoldeb ardystiedig o dros 4 wythnos.

b) Y cyfnod absenoldeb salwch hiraf a ganiateir o fewn y cynigion hyn yw 26 wythnos neu nes bod cyfnod mewn swydd yr unigolyn yn dod i ben, pa un bynnag a ddaw gyntaf (ond os caiff yr unigolyn ei ail-benodi, bydd unrhyw gyfnod sy’n weddill o’r 26 wythnos yn cael ei gynnwys).

c) O fewn y paramedrau hyn, gall rhywun sydd ar gyflog uwch sydd ar absenoldeb salwch hirdymor, yn ôl disgresiwn yr awdurdod, barhau i dderbyn tâl am y swydd.

d) Yr awdurdod fydd yn penderfynu p'un ai i benodi eilydd ai peidio, ond bydd yr eilydd yn gymwys i dderbyn y cyflog uwch priodol ar gyfer y swydd.

e) Os bydd cyflog yr eilydd yn golygu bod yr awdurdod yn talu mwy o uwch gyflogau na'r hyn a ganiateir ar gyfer yr awdurdod hwnnw yn yr Adroddiad Blynyddol, caniateir ychwanegiad dros gyfnod talu'r eilydd.

f) Pan fydd awdurdod yn cytuno i gael eilydd gyda thâl, rhaid hysbysu'r Panel o'r manylion o fewn 14 diwrnod o'r penderfyniad, gan gynnwys y swydd dan sylw ac amcangyfrif o hyd penodiad yr eilydd. Rhaid diwygio Rhestr Cydnabyddiaeth Ariannol yr awdurdod fel y bo angen hefyd.

g) Nid yw hyn yn berthnasol i aelodau etholedig prif gynghorau nad ydynt ar uwch gyflogau, am eu bod yn parhau i dderbyn cyflog sylfaenol am o leiaf chwe mis, p'un ai ydyn nhw'n mynychu ai peidio, ac mae unrhyw estyniad y tu hwnt i'r cyfnod hwnnw'n fater ar gyfer yr awdurdod.

9.3 Nid yw'r trefniant hwn yn berthnasol i aelodau cyfetholedig.

9.4 Mae'r Rheoliadau Absenoldeb Teuluol yn berthnasol i aelodau etholedig mewn achosion o absenoldeb mamolaeth, absenoldeb newydd-anedig, absenoldeb mabwysiadu ac absenoldeb rhiant, o fusnes swyddogol (gweler uchod).

10. Gwasanaeth Cwnsela

10.1 Gall yr Aelodau ddefnyddio Gwasanaeth Cwnsela'r Cyngor. Mae'r gwasanaeth yn gyfrinachol ac ni chedwir cofnodion ynglŷn â'r sawl sydd wedi cysylltu â'r gwasanaeth.

11. Taliadau Aelodau Cyfetholedig

Rhaid i ffi ddyddiol Aelodau Cyfetholedig (gyda darpariaeth ar gyfer taliadau hanner diwrnod) gael ei thalu i aelodau cyfetholedig, ar yr amod eu bod yn Aelodau Cyfetholedig statudol gyda hawliau pleidleisio.

11.2 Bydd taliadau Aelodau Cyfetholedig yn cael eu capio ar uchafswm sy'n cyfateb i 10 diwrnod llawn y flwyddyn ar gyfer pob pwyllgor y gall unigolyn gael ei gyfethol iddo.

11.3 Mae'r Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd wedi'i ddynodi fel y "swyddog priodol" a bydd yn pennu amser paratoi, amser teithio a hyd y cyfarfod. Telir y ffi ar sail y penderfyniad hwn.

11.4 Gall y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd benderfynu ymlaen llaw a yw'r cyfarfod wedi'i raglennu ar gyfer diwrnod llawn, a thelir y ffi ar sail y penderfyniad hwn, hyd yn oed os bydd y cyfarfod yn dod i ben cyn bod pedair awr wedi mynd heibio.

11.5 Mae cyfarfod hanner diwrnod yn cael ei ddiffinio fel un hyd at 4 awr.

11.6 Mae cyfarfod diwrnod llawn yn cael ei ddiffinio fel un dros 4 awr.

11.7 Gall y taliadau fod ar gyfer cyfnodau mynychu cyfarfodydd priodol, digwyddiadau hyfforddi awdurdodedig, cynadleddau, a chwrdd â swyddogion ymlaen llaw.

11.8 Mae’r amser a dreulir yn paratoi ac yn teithio i/o gyfarfodydd yn cael ei ystyried wrth asesu lefel y ffi sy’n daladwy. Gellir ystyried yr amser paratoi a theithio hefyd felly wrth benderfynu a yw’r cyfnod dros 4 awr ai peidio.

11.9 Mae’r ffi ddyddiol a’r ffi hanner diwrnod ar gyfer Cadeiryddion y Pwyllgor Safonau a’r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, fel y’u pennir gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol, yn cael eu nodi yn **Atodlen 1**.

11.10 Mae’r ffi ddyddiol a’r ffi hanner diwrnod ar gyfer Aelodau Cyfetholedig statudol eraill sydd â hawliau pleidleisio, fel y’u pennir gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol, yn cael eu nodi yn **Atodlen 1**.

12. Lwfansau Teithio a Chynhaliaeth

12.1 Egwyddorion Cyffredinol

12.2 Gall Aelodau ac Aelodau Cyfetholedig hawlio costau teithio wrth deithio ar fusnes yr Awdurdod ar gyfer 'dyletswyddau cymeradwy' fel y nodir yn **Atodlen 2**. Lle bo aelodau'n teithio ar fusnes yr Awdurdod, disgwylir iddynt deithio gan ddefnyddio'r dull mwyaf cost-effeithiol. Wrth asesu cost-effeithiolrwydd bydd ystyriaeth yn cael ei rhoi i amser teithio. Gall cais costau gan Aelod nad yw'n teithio gan ddefnyddio'r dull mwyaf cost-effeithiol gael ei leihau gan y swm priodol.

12.3 Os yw Cynghorydd yn bwriadu hawlio costau teithio a threuliau, rhaid i bresenoldeb wyneb yn wyneb mewn cynadleddau, seminarau, cyfarfodydd allanol a digwyddiadau hyfforddi tu allan i’r Sir, gysylltu â’r Swyddog Arweiniol Corfforaethol y Gwasanaethau Democrataidd er mwyn sicrhau bod darpariaeth yn y gyllideb a bod angen mynychu'n bersonol.

12.4 Lle’n bosibl dylai Aelodau rannu cludiant.

12.5 Dylai'r pellter a hawlir am filltiroedd fod am y daith fyrraf resymol ar y ffordd o'r man ymadael hyd at y pwynt lle mae’r ddyletswydd yn digwydd, ac yn yr un modd o'r man lle y mae’r ddyletswydd yn digwydd i'r man dychwelyd.

12.6 Mae cyfraddau Lwfansau Teithio a Chynhaliaeth Aelodau wedi'u nodi yn **Atodlen 3** ac maent yn destun adolygiad blynyddol gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol.

12.7 Pan fydd Aelod yn cael ei atal/hatal yn llwyr neu’n rhannol o'i gyfrifoldebau/chyfrifoldebau neu ddyletswyddau fel Aelod o'r Awdurdod yn unol â Rhan III Deddf Llywodraeth Leol 2000 (Ymddygiad Aelodau), neu reoliadau a wnaed o dan y Ddeddf, rhaid i unrhyw lwfansau teithio a chynhaliaeth sy’n daladwy iddo/iddi mewn perthynas â'r cyfnod y mae ef neu hi yn cael ei atal/hatal gael eu hymatal gan yr Awdurdod.

13. Teithio mewn Cerbyd Personol

13.1 Mae Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol wedi penderfynu mai'r cyfraddau teithio uchaf sy'n daladwy fydd y cyfraddau a nodir gan Gyllid a Thollau Ei Mawrhydi (CThEM) ar gyfer y defnydd o geir preifat, beiciau modur a beiciau pedal yn ogystal â thâl ychwanegol am deithwyr eraill.

13.2 Mae'r cyfraddau milltiredd ar gyfer cerbydau preifat fel y'u pennir gan Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol wedi'u nodi yn **Atodlen 3**.

13.3 Pan fydd Aelod yn defnyddio ei g/cherbyd preifat ar gyfer dibenion dyletswydd gymeradwy, rhaid i'r cerbyd gael ei yswirio at ddefnydd busnes. Rhaid darparu prawf o yswiriant priodol i'r Awdurdod ar gais.

14. Teithio ar Gludiant Cyhoeddus

14.1 **Taith Trên / Bws**

Oni bai bod caniatâd arbennig wedi'i roi, bydd pob tocyn a brynir yn docyn ail-ddosbarth.

Bydd y Gwasanaethau Democrataidd yn prynu tocynnau bws a rheilffyrdd gofynnol i Aelodau cyn y teithiau. Yn yr achos annhebygol bod angen i Aelod brynu tocyn yn uniongyrchol, bydd y taliad yn cael ei ad-dalu ar ôl cyflwyno'r tocyn a ddefnyddiwyd a / neu dderbynneb.

14.2 **Costau Tacsi**

Bydd costau tacsi ond yn cael eu had-dalu lle mae eu defnydd wedi eu caniatáu ar gyfer achosion brys, lle nad oes cludiant cyhoeddus ar gael yn rhesymol, neu fod gan Aelod angen personol penodol. Bydd ad-daliad ar sail derbynneb yn unig.

14.3 **Costau Teithio Eraill**

Bydd hawl gan Aelodau i gael ad-daliad o ran ffioedd tollau, ffioedd parcio, garejis dros nos a chostau eraill sy'n gysylltiedig â theithio angenrheidiol. Bydd ad-daliad ar sail derbynneb yn unig.

15. Llety Dros Nos

15.1 Bydd aros dros nos yn cael ei ganiatáu lle mae busnes yr Awdurdod yn ymestyn i ddau ddiwrnod neu fwy yn unig, neu os yw'r lleoliad mor bell y byddai teithio'n gynnar yn y bore neu'n hwyr y nos yn afresymol. Rhaid i bob arhosiad dros nos gael ei ganiatáu ymlaen llaw gan y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd.

15.2 Bydd llety dros nos yn cael ei archebu gan y Gwasanaethau Democrataidd. Lle bynnag y bo modd, bydd y llety dros nos yn cael ei ragdalu neu ei anfonebu.

15.3 Bydd llety dros nos a archebwyd yn uniongyrchol gan Aelod yn cael ei ganiatáu mewn achos o argyfwng yn unig. Bydd ad-dalu ond yn digwydd pan fydd derbynneb yn cael ei chyflwyno ac ystyrir bod y lefel yn rhesymol ac nad yw'n fwy na'r cyfraddau a nodir yn **Atodlen 3**.

16. Lwfans Cynhaliaeth

16.1 Mae'r gyfradd gynhaliaeth am ddiwrnod er mwyn cwrdd â chostau prydau bwyd a lluniaeth mewn cysylltiad â dyletswyddau cymeradwy (gan gynnwys brecwast pan nad yw'n cael ei ddarparu fel rhan o lety dros nos) yn cael ei nodi yn **Atodlen 3**. Mae'r gyfradd ddyddiol uchaf yn cwmpasu cyfnod o 24 awr a gellir ei hawlio ar gyfer unrhyw bryd sy'n berthnasol, ar yr amod fod cais o'r fath yn cael ei gefnogi gan dderbynneb/dderbynebau.

16.2 Nid oes darpariaeth ar gyfer hawlio cynhaliaeth o fewn y Sir.

17. Ceisiadau a Thaliadau

17.1 Rhaid i gais am lwfansau teithio a chynhaliaeth gael ei wneud yn ysgrifenedig o fewn un mis i ddiwedd y mis calendr y mae'r cais yn perthyn iddo a rhaid anfon y derbynebau perthnasol.

17.2 Cyflwynir ceisiadau drwy'r system Hunan-wasanaeth Ceri.

17.3 Bydd lwfansau yn cael eu talu gan y Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd drwy *gredyd banc uniongyrchol.*

17.4 Ni fydd lwfansau'n cael eu talu ar gyfer hawliadau a wneir tri mis (92 diwrnod) ar ôl i'r dyddiad y mae'r hawl i'r lwfans yn perthyn iddo.

18. Lwfans Cymorth i Aelodau

18.1 Bydd lwfans o £10 y mis y gellir optio i mewn iddo ar gael i Aelodau i dalu am gostau ffôn, band eang a phostio.

18.2 Gall Aelod, drwy hysbysiad ysgrifenedig a gyflwynir i Swyddog Priodol[2] yr awdurdod, optio i mewn i'r Lwfans Cymorth i Aelodau, o'r dyddiad a nodir yn yr hysbysiad.

19. Pensiynau

19.1 Bydd yr Awdurdod yn galluogi ei aelodau sy'n gymwys i ymuno â Chynllun Pensiwn y Llywodraeth Leol.

[2] Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd

20. Cefnogi gwaith yr Aelodau

20.1 Bydd yr Aelodau yn derbyn offer TGCh a chyfeiriad e-bost gan y Cyngor er mwyn cyflawni eu dyletswyddau wyneb yn wyneb neu o bell.

20.2 Bydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn adolygu lefel y cymorth a roddir i Aelodau i gyflawni eu dyletswyddau yn rheolaidd.

21. Cydymffurfio

21.1 Yn unol â'r Rheoliadau, rhaid i'r Awdurdod gydymffurfio â gofynion y Panel mewn perthynas â monitro a chyhoeddi taliadau a wnaed i aelodau ac aelodau cyfetholedig fel y nodir yn **Atodlen 4**.

Atgoffir yr Aelodau bod ceisiadau am dreuliau yn destun archwilio mewnol ac allanol.

ATODLEN 1

RHESTR CYDNABYDDIAETH ARIANNOL 2023/2024

	AELODAU SYDD Â'R HAWL I GYFLOG SYLFAENOL	SWM BLYNYDDOL Y CYFLOG SYLFAENOL
	Aelodau etholedig canlynol yr awdurdod a enwir: 1. Cynghorydd 2. Cynghorydd 3. Cynghorydd 4. Cynghorydd 5. Cynghorydd 6. Cynghorydd 7. Cynghorydd 8. Cynghorydd 9. Cynghorydd 10. Cynghorydd 11. Cynghorydd 12. Cynghorydd 13. Cynghorydd 14. Cynghorydd 15. Cynghorydd 16. Cynghorydd 17. Cynghorydd 18. Cynghorydd 19. Cynghorydd	£17,600

	HAWL I UWCH GYFLOGAU (yn cynnwys cyflog sylfaenol)		SWM BLYNYDDOL YR UWCH GYFLOG	BAND
	RÔL	**AELOD**		
1.	Arweinydd	Cynghorydd	£56,100	1
2.	Dirprwy Arweinydd	Cynghorydd	£39,270	1
3.	Aelod Cabinet	Cynghorydd	£33,660	2
4.	Aelod Cabinet	Cynghorydd	£33,660	2
5.	Aelod Cabinet	Cynghorydd	£33,660	2
6.	Aelod Cabinet	Cynghorydd	£33,660	2
7.	Aelod Cabinet	Cynghorydd	£33,660	2
8.	Aelod Cabinet	Cynghorydd	£33,660	2

	HAWL I UWCH GYFLOGAU (yn cynnwys cyflog sylfaenol)		SWM BLYNYDDOL YR UWCH GYFLOG	BAND
	RÔL	**AELOD**		
9.	Cadeirydd y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Adnoddau Corfforaethol	Cynghorydd	£26,400	3
10.	Cadeirydd y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau Iachach	Cynghorydd	£26,400	3
11.	Cadeirydd y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu	Cynghorydd	£26,400	3
12.	Cadeirydd y Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau Ffyniannus	Cynghorydd	£26,400	3
13.	Cadeirydd y Pwyllgor Cydlynu Trosolwg a Chraffu	Cynghorydd	£26,400	3
14.	Cadeirydd y Pwyllgor Rheoli Datblygu	Cynghorydd	£26,400	3
15.	Cadeirydd y Pwyllgor Trwyddedu	Cynghorydd	£26,400	3
16.	Cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd	Cynghorydd	£26,400	3
17.	Arweinydd Grŵp yr Wrthblaid Fwyaf	Cynghorydd	£26,400	4
Gall uchafswm o 17 o uwch gyflogau gael eu talu ar gyfer Cyngor Sir Ceredigion ac nid yw hyn wedi'i dorri.				

HAWL I GYFLOGAU DINESIG		SWM BLYNYDDOL Y CYFLOG DINESIG
RÔL	**AELOD**	
Arweinydd Dinesig (Cadeirydd y Cyngor)	Cynghorydd	£26,400
Dirprwy Arweinydd Dinesig (Is-gadeirydd y Cyngor)	Cynghorydd	£21,340

HAWL FEL AELODAU CYFETHOLEDIG STATUDOL		SWM LWFANS AELOD CYFETHOLEDIG
RÔL	**AELOD**	
Cadeirydd y Pwyllgor Safonau		£268 (4 awr a mwy) £134 (hyd at 4 awr)

HAWL FEL AELODAU CYFETHOLEDIG STATUDOL		SWM LWFANS AELOD CYFETHOLEDIG
RÔL	**AELOD**	
Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio		£268 (4 awr a mwy) £134 (hyd at 4 awr)
Cadeirydd y Pwyllgor Moeseg a Safonau		£268 (4 awr a mwy) £134 (hyd at 4 awr)
Aelodau Cyffredin - Pwyllgor Safonau - Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Cymunedau sy'n Dysgu - Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.	Safonau: Craffu Llywodraethu ac Archwilio	£210 (4 awr a mwy) £105 (hyd at 4 awr)
Cynghorwyr Cymuned a Thref sy'n eistedd ar y Pwyllgor Safonau	Cynghorydd Cynghorydd	£210 (4 awr a mwy) £105 (hyd at 4 awr)

AELODAU SY'N GYMWYS I DDERBYN CYFRANIAD TUAG AT COSTAU GOFAL NEU CHYMORTH PERSONOL	
Pob Aelod Rhaid i ofalwyr gyflwyno derbynebau gyda phob hawliad.	• Costau gofal ffurfiol (wedi cofrestru ag Arolygiaeth Gofal Cymru) i'w talu yn unol â thystiolaeth. • Costau gofal anffurfiol (heb gofrestru) i'w talu hyd at gyfradd uchaf sy'n gyfwerth â Chyflog Byw Gwirioneddol y DU ar yr adeg pan aethpwyd i'r costau. Ni ellir talu costau gofal i rywun sy'n rhan o aelwyd yr aelod.

ATODLEN 2

Mae gan aelodau, gan gynnwys aelodau cyfetholedig, hawl i hawlio ad-daliad ar gyfer costau teithio, ar gyfer gweithgareddau sydd wedi'u dynodi'n fusnes swyddogol neu'n ddyletswydd gymeradwy gan Gyngor Sir Ceredigion. Yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021, gall aelodau fynychu holl gyfarfodydd swyddogol y Cyngor o bell neu wyneb yn wyneb.

Oni bai y gofynnir yn benodol iddynt fod yn bresennol wyneb yn wyneb, disgwylir i aelodau fynychu o bell, gan gyfrannu at y manteision economaidd a'r manteision amgylcheddol i'r Cyngor.

Mae Aelodau, gan gynnwys aelodau cyfetholedig, hefyd yn gymwys i hawlio tuag at y costau angenrheidiol ar gyfer gofalu am blant ac oedolion dibynnol ac ar gyfer anghenion cymorth personol, yn unol â manylebau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol, fel y'i mabwysiadwyd gan Gyngor Sir Ceredigion. Rhaid i hyn fod ar gyfer y **costau ychwanegol** a ysgwyddir gan aelodau i'w galluogi i gyflawni busnes swyddogol neu ddyletswyddau cymeradwy, ar ôl iddynt gyflwyno derbynebau gan y darparwr gofal.

Dyletswyddau cymeradwy:

Dylai cynghorwyr gysylltu â Swyddog Arweiniol Corfforaethol y Gwasanaethau Democrataidd os ydynt yn bwriadu hawlio costau teithio a threuliau ar gyfer presenoldeb wyneb yn wyneb mewn cynadleddau, seminarau, cyfarfodydd y tu allan i'r sir a digwyddiadau hyfforddi, er mwyn sicrhau bod darpariaeth yn y gyllideb a bod angen presenoldeb wyneb yn wyneb.

- bod yn bresennol mewn cyfarfod o'r Awdurdod neu unrhyw bwyllgor o'r Awdurdod neu unrhyw gorff y mae'r Awdurdod yn gwneud penodiadau neu enwebiadau iddo neu unrhyw bwyllgor o'r fath gorff;

- bod yn bresennol mewn cyfarfod o unrhyw gymdeithas o awdurdodau y mae'r Awdurdod yn aelod ohoni;

- bod yn bresennol mewn unrhyw gyfarfod arall y mae ei gynnal wedi cael ei awdurdodi gan yr Awdurdod neu gan bwyllgor o'r Awdurdod neu gan bwyllgor ar y cyd o'r Awdurdod ac un neu fwy o Awdurdodau eraill;

- dyletswydd a ymgymerir at y diben o gyflawni swyddogaethau'r Cabinet neu mewn cysylltiad â'u cyflawni;

- bod yn bresennol mewn unrhyw ddigwyddiad hyfforddi neu ddatblygu a gymeradwywyd gan yr Awdurdod neu ei Gabinet;

- unrhyw ddyletswydd arall a gymeradwywyd gan yr Awdurdod, neu unrhyw ddyletswydd o ddosbarth a gymeradwywyd felly, a ymgymerir at y diben o gyflawni neu mewn cysylltiad â chyflawni swyddogaethau'r Awdurdod neu unrhyw un o'i bwyllgorau;

- mynychu cynadleddau, seminarau a chyfarfodydd eraill y mae Aelodau wedi'u hawdurdodi i'w mynychu;

- mynychu cyfarfodydd fforymau ymgynghori, partneriaethau, paneli neu weithgorau;

- mynychu cyfarfodydd cyrff allanol y mae Aelodau wedi'u hawdurdodi i'w mynychu, neu pan na ellir eu cynnal o bell;

- mynychu cyfarfodydd dilys gyda swyddogion y Cyngor a chyrff eraill er mwyn cyflawni'u swyddogaethau fel aelodau;

- aelodau anweithredol i fynychu cyfarfodydd y Cabinet trwy wahoddiad, neu fel arsylwyr, pan na allant fod yn bresennol o bell.

  Sylwer: Ni chaiff yr Aelodau hawlio costau teithio, costau cynhaliaeth na chostau sy'n ymwneud â pharcio ceir pan fyddant yn ymgymryd â dyletswyddau etholaethol.

ATODLEN 3

Cyfraddau Milltiredd

Cerbydau modur o bob maint Hyd at 10,000 milltir Dros 10,000 milltir	 45 ceiniog y filltir 25 ceiniog y filltir
Beiciau modur preifat Beiciau pedal	24 ceiniog y filltir 20 ceiniog y filltir
Tâl ychwanegol am deithwyr eraill h.y. am bob teithiwr sydd ar fusnes yr awdurdod	5 ceiniog y filltir

Lwfans Cynhaliaeth

Uchafswm y gyfradd gynhaliaeth am ddiwrnod yw £28 ac mae'n cwmpasu cyfnod o 24 awr a gellir ei hawlio ar gyfer unrhyw bryd bwyd, os yw'n berthnasol, ar yr amod ei fod yn cael ei gefnogi gan dderbynebau (gan gynnwys brecwast os nad yw hwnnw wedi'i gynnwys yn y tâl dros nos).

Yr uchafsymiau ar gyfer y lwfansau cynhaliaeth yw:

Uchafsymiau'r Lwfansau Cynhaliaeth Nid yw hyn ond yn berthnasol i gyfarfodydd, ac ati, a gynhelir y tu allan i Geredigion	
Brecwast: am absenoldeb o 4 awr neu fwy cyn 11.00am a phan na ddarperir brecwast yn rhan o lety dros nos	£6.30
Cinio: am absenoldeb o 4 awr neu fwy sy'n cwmpasu'r cyfnod rhwng 12.00 canol dydd a 2.00pm	£8.65
Te: am absenoldeb o 4 awr neu fwy sy'n cwmpasu'r cyfnod rhwng 3.00pm a 6.00pm	£3.45
Swper: am absenoldeb o 4 awr neu fwy sy'n dod i ben ar ôl 7.00pm	£11.55
YN AMODOL ar uchafswm dyddiol o:	**£28.00**
Sylwer: • £28 y dydd yw'r uchafswm y gellir ei hawlio os arhosir dros nos (felly os na arhosir dros nos, byddai'r uchafswm yn llai na £28); • Os bydd y Cynghorydd wedi aros dros nos a bod y llety'n cynnwys brecwast, ni ddylai'r £28 gynnwys cost brecwast.	

Ni chaniateir ad-daliad ar gyfer diodydd alcoholig.

Ni ellir hawlio lwfansau cynhaliaeth ar gyfer dyletswyddau a wneir ar ran y Cyngor o fewn y Sir.

Llety dros nos

Uchafswm y lwfansau ar gyfer aros dros nos yw £200 ar gyfer Llundain a £95 ar gyfer mannau eraill (llety yn unig). Mae uchafswm o £30 ar gael ar gyfer aros dros nos gyda ffrindiau neu berthnasau tra ar ddyletswydd gymeradwy.

Lwfans Cymorth i Aelodau y gellir optio i mewn iddo

Gall yr Aelodau optio i mewn i dderbyn lwfans o £10 y mis i dalu am gostau ffôn, band eang a phostio.

Parcio Ceir

Gall yr Aelodau hawlio am y costau sy'n ymwneud â pharcio ceir ar yr amod eu bod yn cyflwyno derbynneb. Ni thelir y costau am barcio ceir os bydd y cais am ad-daliad yn cael ei wneud mwy na 3 mis (92 diwrnod) o'r diwrnod y talwyd y gost.

Rhaid i'r holl hawliadau, gan gynnwys derbynebau i'w cefnogi, gael eu cyflwyno o fewn 3 mis (92 diwrnod) i'r diwrnod y talwyd y gost.

ATODLEN 4

Cydymffurfio

- Bydd yr awdurdod yn trefnu i gyhoeddi, ar wefan y cyngor, y cyfanswm a dalwyd ganddo i bob Aelod ac aelod cyfetholedig o ran cyflogau, lwfansau, ffioedd ac ad-daliadau ddim hwyrach na 30 Medi yn dilyn diwedd y flwyddyn y mae'n ymwneud ag ef. Er budd tryloywder bydd hyn yn cynnwys cydnabyddiaeth yn sgil bob penodiad o ran gwasanaethau cyhoeddus a ddelir gan aelodau etholedig.

- Bydd yr awdurdod yn cyhoeddi, ar wefan y Cyngor, ddatganiad o gyfrifoldeb sylfaenol cynghorydd a disgrifiadau rôl ar gyfer deiliaid swyddi uwch gyflog, sy'n nodi'n glir y dyletswyddau disgwyliedig.

- Bydd yr awdurdod yn cyhoeddi yn flynyddol, ar wefan y Cyngor, Restr o Gydnabyddiaeth Ariannol i'r Aelodau ddim hwyrach na 31 Gorffennaf yn y flwyddyn y mae'r Rhestr yn cyfeirio ati.

- Bydd yr awdurdod yn anfon copi o'r Rhestr i'r Panel Annibynnol ar Gydnabyddiaeth Ariannol ddim hwyrach na 31 Gorffennaf yn y flwyddyn y mae'r Rhestr yn cyfeirio ati.

- Bydd yr awdurdod yn cadw cofnodion o bresenoldeb Aelodau / aelodau cyfetholedig mewn cyfarfodydd o'r Cyngor, y Cabinet a Phwyllgorau ac yn cadw cofnodion o ddyletswyddau cymeradwy eraill y mae aelod / aelodau cyfetholedig yn cyflwyno cais am ad-daliad amdanynt.

- Bydd yr awdurdod yn trefnu i gyhoeddi'r adroddiadau blynyddol a baratoir gan yr aelodau ar wefan y Cyngor.

- Pan fydd yr awdurdod yn cytuno i dalu dirprwy am gyfnod absenoldeb teuluol, bydd yn rhoi gwybod i Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol o fewn 14 diwrnod o'r penderfyniad gyda'r manylion gan gynnwys y swydd benodol a hyd y dirprwyad.

- Mae'r Cyngor wedi cadw o fewn yr uchafswm o Uwch Gyflogau (h.y. 17) a osodwyd ar ei gyfer.

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

ADRODDIAD

Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol: adroddiad blynyddol 2023 i 2024

Mae'r adroddiad yn pennu amrediad a lefel y taliadau ym mlwyddyn ariannol 2023 i 2024.

Cyhoeddwyd gyntaf: 27 Chwefror 2023

Diweddarwyd ddiwethaf: 27 Chwefror 2023

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.

Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.

Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Cynnwys

Cyflwyniad

Rôl a chyfrifoldebau'r Panel

Crynodeb o Drafodaethau a Phenderfyniadau

Ymgynghori: crynodeb o’r ymatebion

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.

Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.

Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Cyflwyniad

Dyma Adroddiad Blynyddol terfynol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol, sy’n pennu’r Penderfyniadau ar gyflogau, treuliau a buddiannau ar gyfer aelodau etholedig prif gynghorau, cynghorau cymuned a thref, Awdurdodau Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub i'w gweithredu o fis Ebrill 2023 ymlaen.

Dyma fy Adroddiad cyntaf fel Cadeirydd y Panel, ar ôl cael fy mhenodi ym mis Mehefin 2022. Hoffwn fanteisio ar y cyfle hwn i ddiolch i John Bader, y cyn-gadeirydd, am ei wasanaeth dros nifer o flynyddoedd. Fe arweiniodd y Panel drwy 2 ddarn pwysig o waith y llynedd, **Adolygiad Annibynnol 10 Mlynedd o'r Panel**, a’r gwaith o adfer y cysylltiad rhwng cyflogau aelodau etholedig ac enillion cyfartalog yng Nghymru. Diolch hefyd i Joe Stockley am ei wasanaeth ac mae'n bleser gen i gyhoeddi bod Bev Smith wedi’i phenodi ym mis Mehefin eleni. Mae Saz Willey, yr Is-Gadeirydd, a Ruth Glazzard wedi parhau i arwain gwaith y Panel yn ystod y cyfnod hwn o newid ac rwy'n diolch iddyn nhw am y gefnogaeth maen nhw wedi rhoi i Bev a minnau, fel aelodau newydd. Gadawodd Ruth Glazzard y Panel ar ddiwedd 2022, pan ymgymerodd â phenodiad cyhoeddus newydd. Mae’r Uned Cyrff Cyhoeddus wrthi’n recriwtio aelod newydd i’r Panel.

Eleni, mae'r Panel wedi parhau i ganolbwyntio ar argymhellion yr **Adolygiad Deng Mlynedd** a'u gweithredu. Mae 4 elfen allweddol i'r gwaith hwn adolygu'r ffordd rydym ni'n gweithio, gosod strategaeth 3 blynedd i'r panel, gwella sut rydym ni'n cyfathrebu ac yn ymgysylltu â rhanddeiliaid ac adeiladu sylfaen dystiolaeth gadarn i lywio penderfyniadau.

Rydym wedi dechrau ar yr Adolygiad Effeithiolrwydd a argymhellir o'r ffordd rydym yn gweithio ac wedi dechrau datblygu ein strategaeth tymor hwy gyda diwrnodau datblygu Panel ym mis Awst a mis Chwefror. Rydym wedi cytuno mai ein cenhadaeth yw cyflwyno fframwaith gwobrwyo teg ac atebol i Gymru, i

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

gefnogi cymunedau fel bod eu lleisiau’n cael eu clywed o fewn ein cyrff democrataidd lleol. Byddwn yn defnyddio'n harbenigedd a'n proffesiynoldeb i feithrin partneriaethau cynaliadwy, dibynadwy, i lywio'n gwaith a gwneud y newidiadau sydd eu hangen ar Gymru.

Ein nod yw gwella'r ffordd rydym yn cyfathrebu ac yn ymgysylltu â'n rhanddeiliaid uniongyrchol a'r cyhoedd. Fel cam cyntaf rydym nawr yn cyhoeddi crynodeb o'n cyfarfodydd misol ar ein **gwefan**, ond yn cydnabod bod llawer mwy i'w wneud. Ein nod yw gwella hygyrchedd a rhwyddineb ein gwefan a'i datblygu'n adnodd mwy defnyddiol i bobl. Rydym yn bwriadu iddi fod yn storfa hawdd ei defnyddio o wybodaeth am ein Penderfyniadau, a, gan adeiladu ar ein tudalen **cwestiynau cyffredin** cyfredol, datblygu ein canllawiau ar sut y dylid cymhwyso pob penderfyniad.

Er mai corff annibynnol ydym ni, byddwn yn parhau i gydweithio â rhanddeiliaid allweddol sy’n ymwneud â hyrwyddo cyfranogiad mewn democratiaeth leol. Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru waith ymchwil yn edrych ar y rhwystrau i sefyll ar gyfer swyddi etholedig a rôl newidiol y cynghorydd, a chynhaliwyd cyfres o ddigwyddiadau ar draws Cymru i dynnu sylw at y canfyddiadau a’u trafod.

Fe wnaethom gymryd rhan weithredol yn y digwyddiadau hyn, gan gynnal seminarau ar gydnabyddiaeth ariannol a rôl newidiol cynghorwyr lleol. Croesawyd y cyfle i rannu gwybodaeth, profiad, ac arfer gorau ar draws ystod o bynciau ac yn arbennig i ganolbwyntio ar ddatblygu dealltwriaeth gyffredin o sut y gallwn weithredu ar y cyd i gynyddu amrywiaeth mewn democratiaeth leol.

Mae'r Panel wedi penderfynu y bydd eleni’n flwyddyn o atgyfnerthu. Cafodd newidiadau mawr eu rhoi ar waith y llynedd, a chytunwyd ar godiad sylweddol yn lefelau cyflog. Hoffem ganiatáu amser i Benderfyniadau'r llynedd ymwreiddio ac i ganiatáu i'r Panel barhau i ddatblygu sylfaen ymchwil a thystiolaeth i lywio penderfyniadau'r dyfodol a symud i gylch cynllunio mwy hirdymor. Mae'r adroddiad hwn yn adlewyrchu'r penderfyniad hwnnw.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Yn ystod yr ychydig flynyddoedd diwethaf, rydym wedi bod yn ystyried strwythur ein hadroddiadau a sut y gallwn eu gwneud yn fwy hygyrch i bawb. Daethom i'r casgliad bod llawer o'r wybodaeth a gyhoeddwyd yn efelychu blynyddoedd blaenorol, yn aml heb newid sylweddol. Ar gyfer yr adroddiad hwn penderfynom ganolbwyntio ar y newidiadau a wnaed o ganlyniad i'r cynigion. Rydym felly wedi penderfynu y bydd mwyafrif y cynnwys a nodir mewn adroddiadau blaenorol yn cael ei ddileu o'r adroddiad a'i osod ar wefan y Panel. Byddwn yn gwneud trefniadau ar gyfer pobl nad ydynt yn gallu mynd ar y wefan.

Mae'r newid hwn wedi lleihau maint yr adroddiad yn sylweddol a'i wneud yn fwy hylaw i lywio drwyddo. Mae'r dull hwn hefyd yn cyd-fynd â'n hymdrechion i barchu'r heriau sy'n ein hwynebu wrth ddiogelu ein planed.

Fe wnaethom gynnwys arolwg ar-lein am y tro cyntaf yn yr adroddiad blynyddol drafft eleni a hoffem ddiolch i bawb wnaeth dreulio amser yn ei lenwi, neu'n anfon ymatebion ysgrifenedig i'n cwestiynau ymgynghori a sylwadau ar yr adroddiad Drafft.

Aelodau'r Panel

- Frances Duffy, Cadeirydd
- Saz Willey, Is-gadeirydd
- Bev Smith

Ceir gwybodaeth fanwl am yr aelodau ar y wefan **Gwefan y Panel**.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.

Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.

Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Rôl a chyfrifoldebau'r Panel

Rôl y Panel

Mae'r Panel yn gyfrifol am bennu'r lefelau a'r trefniadau ar gyfer tâl aelodau'r sefydliadau canlynol.

- Prif gynghorau, cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol
- Cynghorau cymuned a thref
- Awdurdodau Parciau Cenedlaethol
- Awdurdodau Tân ac Achub
- Cyd-bwyllgorau Corfforedig

Mae'r Panel yn gorff annibynnol ac mae'n gallu gwneud penderfyniadau am y canlynol:

- y strwythur cyflog sy’n pennu tâl yr aelodau
- y math o lwfansau a natur y lwfansau hynny sydd i'w talu i aelodau
- p'un a yw'r taliadau'n orfodol neu'n caniatáu lefel o hyblygrwydd lleol
- trefniadau o ran absenoldeb teuluol
- trefniadau ar gyfer monitro cydymffurfiaeth â phenderfyniadau'r Panel

Mae'r Panel yn sefydliad annibynnol ac mae'n ofynnol, yn ôl y gyfraith, i'r sefydliadau a restrir uchod weithredu'r penderfyniadau a wnânt. Nid yw’n ofynnol gan y Panel bod prif gynghorau yn pleidleisio ar y Penderfyniadau. Mae’r panel hefyd yn rhoi canllawiau ar sut y dylid cymhwyso ei Benderfyniadau, a rhaid i’r holl gynghorau ystyried y Canllawiau hyn. Mae’r canllawiau presennol wedi’u cynnwys yn **Adroddiad Blynyddol 2022 i 2023**, Atodiad 2 “Y Rheoliadau”. Mae’r canllawiau hyn yn berthnasol o hyd.

Mae’r Panel hefyd yn ymgynghorai ar gyfer newidiadau arfaethedig i dâl Prif Weithredwyr prif gynghorau.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Egwyddorion

Yn sail i waith y Panel mae set o egwyddorion sy'n llywio ei ddull gweithredu, ei fethodoleg a sut y mae'n gwneud penderfyniadau, sef:

- cynnal ymddiriedaeth a hyder: mae dinasyddion yn iawn i ddisgwyl bod pawb sy'n dewis gwasanaethu mewn awdurdodau lleol yn cynnal yr ymddiriedaeth gyhoeddus drwy gofleidio'r gwerthoedd a'r foeseg ymhlyg mewn gwasanaeth cyhoeddus o'r fath
- symlrwydd: mae'r Fframwaith yn glir ac yn ddealladwy
- tâl Cydnabyddiaeth: mae'r Fframwaith yn darparu ar gyfer taliad i aelodau awdurdodau sy'n gyfrifol am wasanaethu eu cymunedau. Ni ddylai lefel y taliad fod yn rhwystr i ymgymryd â'r swydd neu barhau yn y swydd
- amrywiaeth: mae democratiaeth yn cael ei chryfhau pan fydd aelodau'r awdurdodau yn adlewyrchu'n ddigonol gyfansoddiad demograffig a diwylliannol y cymunedau y mae awdurdodau o'r fath yn eu gwasanaethu
- atebolrwydd: mae gan drethdalwyr a dinasyddion yr hawl i dderbyn gwerth am arian o arian cyhoeddus sydd wedi'i ymrwymo i fod yn dâl i'r bobl sy'n cael eu hethol, eu penodi neu eu cyfethol i wasanaethu er budd y cyhoedd
- tegwch: bydd modd cymhwyso'r Fframwaith yn gyson i aelodau o bob awdurdod o fewn cylch gwaith y Panel fel modd o sicrhau bod lefelau tâl yn deg, yn fforddiadwy ac yn dderbyniol ar y cyfan
- ansawdd: mae'r Panel yn cydnabod bod y cyfuniad cymhleth o lywodraethu, craffu a dyletswyddau rheoleiddio sy'n ddyletswydd ar aelodau yn ei gwneud yn ofynnol iddynt gymryd rhan mewn proses o wella ansawdd yn barhaus
- tryloywder: mae bod yn dryloyw ynghylch tâl aelodau er budd y cyhoedd

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.

Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.

Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Crynodeb o Drafodaethau a Phenderfyniadau

Methodoleg

Bob blwyddyn mae'r Panel yn ymgysylltu ag aelodau'r cyrff y mae'n pennu lefelau tâl ar eu cyfer, swyddogion o fewn y sefydliadau hynny, a chlercod. Mae'r Panel hefyd yn ymgysylltu â chyrff aelodaeth perthnasol gan gynnwys Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, Un Llais Cymru a Chymdeithas Clercod Cynghorau Lleol. Mae'n gwneud hyn trwy ystod o gyfarfodydd sydd, ar hyn o bryd, yn parhau i gael eu cynnal ar-lein yn bennaf. Mae'r Panel wedi parhau â'r trafodaethau hyn. Maent yn rhoi cyfle i'r Panel archwilio barn am y trefniadau presennol, yr effaith y mae penderfyniadau'n eu cael ar unigolion, sut mae'r trefniadau'n gweithredu'n ymarferol ac unrhyw faterion neu bryderon y mae unigolion am eu codi. Maent hefyd wedi rhoi cyfle i drafod sefyllfaoedd sy'n dod i'r amlwg y mae'r Panel wedi eu hystyried wrth wneud penderfyniadau.

Cafodd yr adroddiad drafft ei gyhoeddi'n eang ac anogwyd aelodau'r cyhoedd i ddarparu adborth gwerthfawr, ac maent wedi gwneud hyn ac rydym yn ei groesawu. Eleni, cafodd y Panel gyfle i feithrin cysylltiadau â grŵp ehangach o randdeiliaid mewn 3 digwyddiad a gweithdy "Amrywiaeth mewn Democratiaeth" gan Lywodraeth Cymru.

Mae'r Panel hefyd yn ystyried adborth ar ôl cyhoeddi'r Adroddiad Blynyddol yn y flwyddyn flaenorol. Mae'n ymddangos bod y newidiadau a wnaed yn Adroddiad y llynedd, yn enwedig y codiad yn y cyflog sylfaenol, wedi cael derbyniad da gan randdeiliaid. Mae'r materion a godwyd gyda'r Panel i gyd yn canolbwyntio ar fanylion y Penderfyniadau, gan ofyn am arweiniad ar sut y dylid eu cymhwyso neu'n gofyn am eglurhad lle roedd testun yr Adroddiad yn aneglur.

Felly, mae'r Panel wedi cytuno i adolygu fformat a strwythur y prif Adroddiad ac i wneud gwell defnydd o wefan y Panel er mwyn darparu gwybodaeth a chanllawiau.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Mae gan y Panel ddyletswydd i osod taliadau sy'n deg ac sy'n annog a galluogi cyfranogiad democrataidd. Rhaid iddo hefyd ystyried a ydynt yn fforddiadwy ac yn dderbyniol.

Wrth wneud ei benderfyniadau ar gyfer yr Adroddiad hwn, ystyriodd y Panel ystod o feincnodau, gan gynnwys mynegeion blaenorol, cyfredol a rhagamcanol a ffigurau gwirioneddol a'r graddau a'r effaith hysbys ac a ragwelir o nifer o ffactorau economaidd a chymdeithasol. Roedd y rhain yn cynnwys amgylcheddau gwaith ar ôl Brexit a COVID a chostau byw, ynni ac argyfyngau hinsawdd.

Ymgynghoriad ar yr Adroddiad Blynyddol drafft

Lluniodd y Panel adroddiad drafft a'i gyhoeddi ar 6 Hydref 2022 ar gyfer ymgynghoriad 8 wythnos a ddaeth i ben ar 1 Rhagfyr 2022.

Yn ogystal, fel rhan o'r broses ymgynghori, gwahoddwyd rhanddeiliaid i ateb 5 cwestiwn gan ddefnyddio arolwg ar-lein neu drwy ateb e-bost. Cafwyd cyfanswm o 89 o ymatebion ar-lein, a chyflwynwyd 44 ar e-bost i flwch e-bost y Panel Annibynnol ar Gydnabyddiaeth Ariannol. Hoffai'r Panel ddiolch i bawb a gyfrannodd at yr ymgynghoriad. Ceir crynodeb o'r ymatebion yn adran 4.

Ar y cyfan, roedd yr ymatebion yn cefnogi penderfyniadau'r Panel ac felly nid oes unrhyw newidiadau wedi'u gwneud i'r Penderfyniadau terfynol. Mewn rhai mannau, cryfhawyd geiriad y Penderfyniadau i egluro meysydd ansicrwydd a godwyd yn yr ymgynghoriad. Roedd hyn yn bennaf yn ymwneud â nodi gallu'r aelodau, ar sail unigol, i optio allan o'u tâl neu ran ohono.

Yn ogystal, amlygodd yr ymatebion i'r ymgynghoriad ambell faes y bydd y Panel yn eu hystyried yn eu blaenraglen waith ar gyfer y flwyddyn hon. Bydd y blaenraglen waith yn cael ei chyhoeddi ar wefan y Panel ddiwedd mis Mawrth.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Ar ôl ystyried y safbwyntiau a gafwyd mewn ymateb i'w ymgynghoriad, mae'r Panel nawr yn gwneud ei benderfyniadau terfynol.

Penderfyniadau’r Panel ar gyfer 2023 i 2024

Cyflog sylfaenol i aelodau etholedig prif gynghorau: Penderfyniad 1

Mae'r cyflog sylfaenol, sy'n cael ei dalu i bob aelod etholedig, yn dâl am y cyfrifoldeb o gynrychioli’r gymuned a chymryd rhan yn y gwaith craffu, rheoleiddio a swyddogaethau cysylltiedig llywodraethu lleol. Mae'n seiliedig ar swm sydd gyfwerth â thri diwrnod llawn yr wythnos. Mae'r Panel yn adolygu'r ymrwymiad amser hwn yn rheolaidd, ac ni chynigir unrhyw newidiadau ar gyfer 2023 i 2024.

Y llynedd, ailbennodd y Panel y cyflog sylfaenol i gyd-fynd ag **Arolwg Blynyddol o Oriau ac Enillion (ASHE) 2020** a gyhoeddwyd gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol. Roedd hyn yn lleihau'r anghydbwysedd oedd wedi codi rhwng cyflog sylfaenol aelodau o brif gynghorau a chyflogau cyfartalog eu hetholwyr. Daeth y newid i rym o etholiadau lleol Mai 2022 ymlaen. Mae'r rhesymeg dros y cam arwyddocaol hwn i'w weld yn Adroddiad Blynyddol y llynedd ac mae papur esboniadol manwl yn nodi'r cyd-destun hanesyddol a'r dadansoddiad ar gael ar wefan y Panel.

Gan adeiladu ar y penderfyniad hwn, mae'r Panel wedi penderfynu, ar gyfer blwyddyn ariannol 1 Ebrill 2023 i 31 Mawrth 2024, ei fod yn iawn i gadw cysylltiad rhwng cyflog sylfaenol cynghorwyr a chyflogau cyfartalog eu hetholwyr. Bydd y cyflog sylfaenol yn cyd-fynd gyda thair rhan o bump o **ASHE Cymru gyfan 2021**, y ffigur diweddaraf sydd ar gael wrth ddrafftio. Y cyflog fydd £17,600. Bydd hyn yn gynnydd o 4.76% yn y cyflog sylfaenol.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Cyflogau a delir i aelodau Uwch, Dinesig a Llywyddol y prif gynghorau: Penderfyniad 2

Bydd y cyfyngiad ar nifer y cyflogau uwch sy'n daladwy (“y cap”) yn aros yn ei le. Yn etholiadau lleol 2022 fe wnaeth adolygiadau ffiniau newid nifer yr aelodau i rai cynghorau. Addasodd y Panel y cap cyflog uwch ar gyfer y cynghorau hyn yn ei Adroddiad Blynyddol 2022 i 2023. Gan nad oes newidiadau pellach ar gyfer 2023 i 2024, mae'r uchafswm o gyflogau uwch sy'n daladwy o fewn pob cyngor yn parhau fel y nodir yn **Adroddiad** 2022 i 2023.

Mae’r holl gyflogau uwch yn cynnwys y taliad cyflog sylfaenol. Mae'r gwahanol lefelau o gyfrifoldeb ychwanegol rhwng pob rôl yn cael ei gydnabod mewn fframwaith bandiau. Cafodd y fframwaith ei ddiwygio'r llynedd ar ôl adolygiad o wahaniaethau a chymaryddion marchnad. Does dim newidiadau i fandiau yn cael eu cynnig eleni. Yn gynnar y flwyddyn nesaf bydd y Panel yn casglu tystiolaeth gan y prif gynghorau i archwilio a yw'r llwyth gwaith aelodau etholedig wedi newid a sut y mae wedi newid.

Mae'r cynnydd sy’n gysylltiedig ag **ASHE 2021** yn berthnasol i elfen rôl cyflogau Band 1 a Band 2, arweinydd, dirprwy arweinydd ac aelodau gweithredol.

Er mwyn cwblhau gwaith y llynedd o ailalinio’r fframwaith, bydd y rheini sy’n derbyn cyflog Band 3 a Band 4 yn derbyn cynnydd bach i elfen rôl eu tâl a bydd elfen rôl taliad Band 5 yn parhau wedi’i rewi. Ni fydd y cynnydd mewn cyflog sylfaenol yn gymwys.

Felly, £66,000 fydd cyflog arweinydd y cyngor mwyaf (Grŵp A). Mae'r holl daliadau eraill wedi'u penderfynu wrth gyfeirio at hyn ac maent wedi'u nodi yn Nhabl 1.

Tabl 1: Cyflogau sy'n daladwy i aelodau Sylfaenol, Uwch,

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Dinesig a Llywyddol y prif gynghorau

Grŵp A

- Caerdydd
- Rhondda Cynon Taf
- Abertawe

Disgrifiad

	Tâl Cydnabyddiaeth
Cyflog sylfaenol (yn daladwy i bob aelod etholedig)	£17,600
Band 1: arweinydd	£66,000
Band 1: dirprwy arweinydd	£46,200
Band 2: aelodau gweithredol	£39,600
Band 3: cadeiryddion pwyllgorau, pennaeth dinesig ac aelod llywyddol (os ydynt yn cael tâl cydnabyddiaeth)	£26,400
Band 4: arweinydd grŵp yr wrthblaid fwyaf	£26,400
Band 5: arweinwyr grwpiau gwleidyddol eraill a dirprwy bennaeth dinesig	£21,340

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

	Tâl Cydnabyddiaeth
Band 5: dirprwy aelod llywyddol (dim taliad rôl)	£17,600

Grŵp B

- Pen-y-bont ar Ogwr
- Caerffili
- Sir Gaerfyrddin
- Conwy
- Sir y Fflint
- Gwynedd
- Casnewydd
- Castell-nedd Port Talbot
- Sir Benfro
- Powys
- Bro Morgannwg
- Wrecsam

Disgrifiad

	Tâl Cydnabyddiaeth
Cyflog sylfaenol (yn daladwy i bob aelod etholedig)	£17,600
Band 1: arweinydd	£59,400

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

	Tâl Cydnabyddiaeth
Band 1: dirprwy arweinydd	£41,580
Band 2: aelodau gweithredol	£35,640
Band 3: cadeiryddion pwyllgorau, pennaeth dinesig ac aelod llywyddol (os ydynt yn cael tâl cydnabyddiaeth)	£26,400
Band 4: arweinydd grŵp yr wrthblaid fwyaf	£26,400
Band 5: arweinwyr grwpiau gwleidyddol eraill a dirprwy bennaeth dinesig	£21,340
Band 5: dirprwy aelod llywyddol (dim taliad rôl)	£17,600

Grŵp C

- Blaenau Gwent
- Ceredigion
- Sir Ddinbych
- Merthyr Tudful
- Sir Fynwy
- Torfaen
- Ynys Môn

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.

Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.

Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Disgrifiad

	Tâl Cydnabyddiaeth
Cyflog sylfaenol (yn daladwy i bob aelod etholedig)	£17,600
Band 1: arweinydd	£56,100
Band 1: dirprwy arweinydd	£39,270
Band 2: aelodau gweithredol	£33,660
Band 3: cadeiryddion pwyllgorau, pennaeth dinesig ac aelod llywyddol (os ydynt yn cael tâl cydnabyddiaeth)	£26,400
Band 4: arweinydd grŵp yr wrthblaid fwyaf	£26,400
Band 5: arweinwyr grwpiau gwleidyddol eraill a dirprwy bennaeth dinesig	£21,340
Band 5: dirprwy aelod llywyddol (dim taliad rôl)	£17,600

Nid oes unrhyw newidiadau pellach i'r taliadau a'r buddiannau a dalwyd i aelodau etholedig ac felly mae pob Penderfyniad arall o 2022 i 2023 yn dal i sefyll a dylid eu cymhwyso yn 2023 i 24, gan gynnwys y rhai sy'n cwmpasu:

- teithio a chynhaliaeth
- gofal a chynhorthwy personol
- absenoldeb salwch
- cyd-bwyllgorau Corfforedig

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

- cynorthwywyr i'r Weithrediaeth
- cyflogau ychwanegol a threfniadau rhannu swyddi
- aelodau cyfetholedig

Cyflogau ar gyfer Cyd-bwyllgorau Trosolwg a Chraffu: Penderfyniad 3

Bydd cyflog cadeirydd Cyd-bwyllgor Trosolwg a Chraffu yn £8,800.

Bydd cyflog Is-Gadeirydd yn £4,400.

Ni cheir unrhyw newidiadau eraill.

Taliadau tuag at gostau a threuliau aelodau Cynghorau Cymuned a Thref: Penderfyniad 4

Y llynedd fe wnaeth y Panel gynnal adolygiad mawr o'r fframwaith taliadau ar gyfer cynghorau cymuned a thref gan gynnal ymarfer ymgynghori cynhwysfawr gyda'r sector. Diweddarwyd y Fframwaith bryd hynny ac eleni mae'r Panel wedi penderfynu gwneud newidiadau cyfyngedig ond pwysig.

Mae’r Panel yn cydnabod bod pob aelod o gynghorau cymuned a thref o reidrwydd yn treulio amser yn gweithio o adref ar fusnes y cyngor. Roedd hyn yn wir cyn ac yn ystod COVID ac mae'n parhau. O ganlyniad, mae gan aelodau gostau domestig ychwanegol ac mae angen nwyddau traul swyddfa arnynt hefyd.

Mae'r Panel o'r farn na ddylai aelodau fod allan o boced am gyflawni eu dyletswyddau. Fodd bynnag, gall unigolyn wrthod derbyn y taliadau, neu ran o’r taliadau os ydynt yn dymuno hynny. Mae'n rhaid gwneud hyn yn ysgrifenedig ac mae'n fater i’r unigolyn. Mae'n rhaid i aelod o'r cyngor cymuned neu gyngor tref

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

sy'n dymuno gwrthod taliadau ysgrifennu at ei swyddog priodol i wneud hynny. Rhaid i bob cyngor cymuned a thref sicrhau nad yw'n creu hinsawdd sy'n atal pobl rhag cael mynediad at unrhyw arian y mae ganddynt hawl iddo i'w cefnogi i gymryd rhan mewn democratiaeth leol. Dylai'r taliadau gael eu gwneud yn effeithlon ac yn brydlon.

Ad-daliad ar gyfer y costau ychwanegol o weithio gartref

Rhaid i bob cyngor dalu £156 y flwyddyn i'w haelodau (sy'n cyfateb i £3 yr wythnos) tuag at dreuliau ychwanegol (yn cynnwys gwresogi, goleuadau, pŵer a band eang) sy’n gysylltiedig â gweithio gartref.

Ad-daliad am nwyddau traul

Rhaid i gynghorau naill ai dalu £52 y flwyddyn i'w haelodau am gost nwyddau traul swyddfa sydd eu hangen i gyflawni eu rôl, neu fel arall rhaid i gynghorau alluogi aelodau i hawlio ad-daliad llawn am gost eu nwyddau traul swyddfa. Mae'n fater i bob cyngor wneud a chofnodi penderfyniad polisi mewn perthynas â phryd a sut y gwneir y taliadau a ph’un a ydynt yn cael eu talu'n fisol, bob blwyddyn neu fel arall. Dylai'r polisi hefyd ddatgan a ddylid adennill unrhyw daliadau a wneir i aelod sy'n gadael neu newid ei rôl yn ystod y flwyddyn ariannol, a sut i adennill.

Canllawiau ar drethu

Nid yw o fewn cylch gwaith nac awdurdod y Panel i ddarparu cyngor penodol ar faterion trethu. Mae modd cael cyngor gan Un Llais Cymru ac mae canllawiau ar gael ar wefan Cyllid a Thollau Ei Fawrhydi.

Dylai'r £156 ddod o dan ddarpariaethau statudol adran 316A ITEPA: **Deddf**

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Treth Incwm (Enillion a Phensiynau) 2003) a'r swm presennol y gellir ei dalu heb ddenu rhwymedigaeth treth yw £6 yr wythnos: **Treuliau a buddion: Gweithio o adref: Treuliau a budd-daliadau gweithio gartref sydd wedi'u heithrio rhag treth GOV.UK**.

Mae lefel y taliadau wedi'u nodi yn Nhabl 2.

Tabl 2: Taliadau i Gynghorau Cymuned a Thref

Math o daliad	Grŵp	Gofyniad
Taliad costau ychwanegol	1 (Etholaeth dros 14,000)	Gorfodol ar gyfer pob Aelod
Uwch rôl	1 (Etholaeth dros 14,000)	Gorfodol: £500 ar gyfer 1 aelod; dewisol ar gyfer hyd at 7
Maer neu Gadeirydd	1 (Etholaeth dros 14,000)	Dewisol: hyd at uchafswm o £1,500
Dirprwy faer neu ddirprwy gadeirydd	1 (Etholaeth dros 14,000)	Dewisol: hyd at uchafswm o £500
Lwfans presenoldeb	1 (Etholaeth dros 14,000)	Dewisol
Colled ariannol	1 (Etholaeth dros 14,000)	Dewisol
Teithio a chynhaliaeth	1 (Etholaeth dros 14,000)	Dewisol

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Math o daliad	Grŵp	Gofyniad
Costau gofal neu gynhorthwy personol	1 (Etholaeth dros 14,000)	Gorfodol
Taliad costau ychwanegol	2 (Etholaeth 10,000 i 13,999)	Gorfodol ar gyfer pob aelod
Uwch rôl	2 (Etholaeth 10,000 i 13,999)	Gorfodol ar gyfer 1 aelod; dewisol ar gyfer hyd at 5
Maer neu gadeirydd	2 (Etholaeth 10,000 i 13,999)	Dewisol: hyd at uchafswm o £1,500
Dirprwy faer neu ddirprwy gadeirydd	2 (Etholaeth 10,000 i 13,999)	Dewisol: hyd at uchafswm o £500
Lwfans presenoldeb	2 (Etholaeth 10,000 i 13,999)	Dewisol
Colled ariannol	2 (Etholaeth 10,000 i 13,999)	Dewisol
Teithio a chynhaliaeth	2 (Etholaeth 10,000 i 13,999)	Dewisol
Costau cofal neu gynhorthwy personol	2 (Etholaeth 10,000 i 13,999)	Gorfodol
Taliad costau ychwanegol	3 (Etholaeth 5,000 i 9,999)	Gorfodol ar gyfer pob aelod

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.

Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.

Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Math o daliad	Grŵp	Gofyniad
Uwch rôl	3 (Etholaeth 5,000 i 9,999)	Dewisol hyd at 3 aelod
Maer neu gadeirydd	3 (Etholaeth 5,000 i 9,999)	Dewisol: hyd at uchafswm o £1,500
Diprwy faer neu ddirprwy gadeirydd	3 (Etholaeth 5,000 i 9,999)	Dewisol: hyd at uchafswm o £500
Lwfans presenoldeb	3 (Etholaeth 5,000 i 9,999)	Dewisol
Colled ariannol	3 (Etholaeth 5,000 i 9,999)	Dewisol
Teithio a chynhaliaeth	3 (Etholaeth 5,000 i 9,999)	Dewisol
Costau gofal neu gynhorthwy personol	3 (Etholaeth 5,000 i 9,999)	Gorfodol
Taliad costau ychwanegol	4 (Etholaeth 1,000 i 4,999)	Gorfodol ar gyfer pob aelod
Uwch rôl	4 (Etholaeth 1,000 i 4,999)	Dewisol hyd at 3 aelod
Maer neu gadeirydd	4 (Etholaeth 1,000 i 4,999)	Dewisol: hyd at uchafswm o £1,500

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.

Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.

Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Math o daliad	Grŵp	Gofyniad
Dirprwy faer neu ddirprwy gadeirydd	4 (Etholaeth 1,000 i 4,999)	Dewisol: hyd at uchafswm o £500
Lwfans presenoldeb	4 (Etholaeth 1,000 i 4,999)	Dewisol
Colled ariannol	4 (Etholaeth 1,000 i 4,999)	Dewisol
Teithio a chynhaliaeth	4 (Etholaeth 1,000 i 4,999)	Dewisol
Costau gofal neu gynhorthwy personol	4 (Etholaeth 1,000 i 4,999)	Gorfodol
Taliad costau ychwanegol	5 (Etholaeth llai na 1,000)	Gorfodol ar gyfer pob aelod
Uwch rôl	5 (Etholaeth llai na 1,000)	Dewisol hyd at 3 aelod
Maer neu gadeirydd	5 (Etholaeth llai na 1,000)	Dewisol: hyd at uchafswm o £1,500
Dirprwy faer neu ddirprwy gadeirydd	5 (Etholaeth llai na 1,000)	Dewisol: hyd at uchafswm o £500
Lwfans presenoldeb	5 (Etholaeth llai na 1,000)	Dewisol

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.

Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.

Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Math o daliad	Grŵp	Gofyniad
Colled ariannol	5 (Etholaeth llai na 1,000)	Dewisol
Teithio a chynhaliaeth	5 (Etholaeth llai na 1,000)	Dewisol
Costau gofal neu gynhorthwy personol	5 (Etholaeth llai na 1,000)	Gorfodol

Nid oes unrhyw newidiadau pellach i'r taliadau a'r buddiannau a delir i aelodau etholedig ac felly mae pob Penderfyniad arall o 2022 i 2023 yn dal yn berthnasol, a dylid eu cymhwyso yn 2023 i 2024, gan gynnwys y rhai sy'n cynnwys:

- taliadau am gyflawni uwch rolau
- cyfraniadau tuag at gostau gofal a chynhorthwy personol
- ad-daliadau am gostau teithio a chynhaliaeth
- iawndal am golled ariannol
- iwfans presenoldeb
- aelodau cyfetholedig

Taliadau i Awdurdodau Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub: Penderfyniad 5

Cafodd y 3 pharc cenedlaethol yng Nghymru Bannau Brycheiniog, Arfordir Sir Benfro ac Eryri eu ffurfio i warchod tirweddau ysblennydd a darparu cyfleoedd hamdden i'r cyhoedd. Arweiniodd Deddf yr Amgylchedd 1995 at greu Awdurdod Parc Cenedlaethol ar gyfer pob parc.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Mae awdurdodau'r Parc Cenedlaethol yn cynnwys aelodau sydd naill ai'n aelodau etholedig a enwebwyd gan y prif gynghorau yn ardal y parc cenedlaethol neu'n aelodau a benodir gan Lywodraeth Cymru drwy'r broses Penodiadau Cyhoeddus. Caiff aelodau a benodir gan Lywodraeth Cymru ac aelodau sydd wedi'u henwebu gan y Cyngor eu trin yn gyfartal mewn perthynas â thaliadau.

Ffurfiwyd y 3 gwasanaeth tân ac achub yng Nghymru: Canolbarth a Gorllewin Cymru, Gogledd Cymru a De Cymru fel rhan o ad-drefnu Llywodraeth Leol yn 1996. Mae’r gwasanaethau hyn yn cynnwys aelodau etholedig sy'n cael eu henwebu gan y prif gynghorau o fewn pob ardal gwasanaeth tân ac achub.

Bydd y taliadau'n cynyddu o ganlyniad i'r codiad sy'n cael ei gynnig ar gyfer aelodau etholedig prif gynghorau. Felly, bydd codiad o 4.76% hefyd yn yr elfen cyflog sylfaenol.

Bydd y tâl i Gadeiryddion yn parhau i fod yn gysylltiedig ag uwch-gyflog Band 3 prif gynghorau. Felly ceir cynnydd bach yn elfen rôl eu taliad. Bydd Dirprwy Gyfarwyddwyr, Cadeiryddion Pwyllgorau a phobl mewn uwch-swyddi eraill yn parhau ar Fand 5. Felly, bydd elfen rôl eu taliad yn parhau wedi’i rewi. Bydd y cynnydd mewn cyflog sylfaenol yn gymwys. Mae manylion llawn am lefelau tâl i aelodau Awdurdodau Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub, wedi'u nodi yn Nhabl 3.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.

Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.

Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Tabl 3: Taliadau i Awdurdodau Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub

Awdurdodau Parciau Cenedlaethol

	Tâl Cydnabyddiaeth
Y cyflog sylfaenol ar gyfer aelod cyffredin	£4,964
Cadeirydd	£4,964
Dirprwy Gadeirydd (os penodir un)	£8,704
Cadeirydd Pwyllgor neu uwch-swydd arall	£8,704

Awdurdodau Tân ac Achub

	Tâl Cydnabyddiaeth
Y cyflog sylfaenol ar gyfer aelod cyffredin	£2,482
Cadeirydd	£11,282
Dirprwy Gadeirydd (os penodir un)	£6,222
Cadeirydd Pwyllgor neu uwch-swydd arall	£6,222

Bydd pob Penderfyniad arall ar gyfer 2022 i 2023 yn dal yn berthnasol a dylid ei

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

gymhwyso yn 2023 i 2024, gan gynnwys y rheini sy'n cwmpasu:

- cyfraniadau tuag at gostau gofal a chynhorthwy personol
- ad-daliadau am gostau teithio a chynhaliaeth
- iawndal am golled ariannol
- aelodau cyfetholedig
- cyfyngiadau ar dderbyn ad-daliadau dwbl pan fo aelod yn dal mwy nag 1 swydd

Ymgynghori: crynodeb o'r ymatebion

Lluniodd y Panel adroddiad drafft a'i gyhoeddi ar 6 Hydref 2022 ar gyfer cyfnod ymgynghori o 8 wythnos, a ddaeth i ben ar 1 Rhagfyr 2022.

Anfonwyd y ddolen i'r wefan a fersiwn pdf o'r adroddiad drafft at:

- Un Llais Cymru
- Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
- Cymdeithas Clercod Cynghorau Lleol
- Prif gynghorau
- Awdurdodau Tân ac Achub
- Awdurdodau'r Parciau Cenedlaethol
- Cynghorau Cymuned a Thref

Penderfyniad 1: cynnydd cyflog sylfaenol

Nid oedd pob Cyngor wedi rhoi sylwadau. Gofynnodd tri a oedd hi'n iawn codi cyflog aelodau yn ystod yr argyfwng costau byw presennol. Fodd bynnag, roedd y rhain yn derbyn bod angen ystyried amgylchiadau personol aelodau ac felly y dylai fod yn fater personol i aelodau benderfynu drostynt eu hunain a ydyn nhw'n

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

derbyn y codiad cyflog ai peidio neu'n dewis peidio. Ystyriodd y Panel yr adborth hwn, ac er ei fod yn ymwybodol o'r effaith gyffredinol ar gyllidebau cynghorau, cytunodd fod y cynnydd mewn cyflog sylfaenol yn ffactor pwysig o ran annog a chefnogi grŵp amrywiol o bobl i sefyll etholiad.

Penderfyniad 2: uwch gyflogau

Codwyd 2 fater allweddol gan randdeiliaid; yn gyntaf a yw lefel y tâl yn cydnabod yn ddigonol gyfrifoldebau cynyddol aelodau prif gynghorau ac yn ail a ddylid adolygu'r uchafswm presennol o gyflogau uwch. Nododd y Panel y pwyntiau hyn a bydd yn ystyried a ddylai'r maes hwn fod yn ganolbwynt i'r cynllun gwaith yn y dyfodol.

Penderfyniad 3: cyflogau Cyd-bwyllgorau Trosolwg a Chraffu

Ni chafwyd sylwadau mewn perthynas â chyflogau Cyd-bwyllgorau Trosolwg a Chraffu.

Penderfyniad 4: taliadau tuag at gostau a threuliau aelodau Cynghorau Cymuned a Thref

Fe wnaeth dros hanner yr ymatebion amlygu pryder fod y taliadau'n orfodol ac nad oedd eu Cyngor am gynyddu eu praesept i dalu'r costau hyn. Doedd y ffaith nad oedd yr Adroddiad yn ailddatgan y gall aelodau ddewis gwrthod eu hawl i daliadau ddim o gymorth. Fodd bynnag, roedd ymatebion eraill yn cefnogi'r taliadau.

Roedd deg y cant o'r ymatebion a dderbyniwyd yn mynegi pryder ynghylch

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

costau gweinyddu ac roedd 15 o'r ymatebion yn codi cwestiynau am y driniaeth gywir at ddibenion treth. Gofynnodd un clerc hefyd a fyddai'r taliadau y mae aelodau yn eu derbyn yn cael eu cyhoeddi'n gyffredinol, yn debyg i'r modd y rhoddir cyhoeddusrwydd i'r cyfraniad at gostau gofal a chymorth personol.

Roedd sylwadau eraill yn nodi'r angen i annog teithio "gwyrdd" a holodd 1 a oedd angen taliadau ar gyfer swyddi uwch.

Ystyriodd y Panel yr ymatebion hyn a chytunodd i bwysleisio'r polisi ar optio allan fel unigolyn yn yr Adroddiad Terfynol ac i ddarparu dolen i wefannau defnyddiol Cyllid a Thollau Ei Fawrhydi. Bydd y Panel yn parhau i weithio gyda rhanddeiliaid i wella cymorth a chyngor i Gynghorau Cymuned a Thref.

Penderfyniad 5: Taliadau i Awdurdodau'r Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub

Ni wnaed sylwadau mewn perthynas â thaliadau i aelodau o Awdurdodau'r Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub.

Yn ogystal, fel rhan o'r broses ymgynghori, gwahoddwyd rhanddeiliaid i ateb 5 cwestiwn drwy arolwg ar-lein neu drwy e-bost. Derbyniwyd cyfanswm o 89 ymateb ar-lein, a chyflwynwyd 48 drwy e-bost i flwch e-bost y Panel Annibynnol ar Gydnabyddiaeth Ariannol.

Cwestiwn 1

Mae'r Panel wedi parhau i ddefnyddio'r Arolwg Blynyddol o Oriau ac Enillion (ASHE) a gyhoeddir gan y Swyddfa Ystadegau Cenedlaethol fel y meincnod ar gyfer pennu cyflog sylfaenol aelodau etholedig prif gynghorau. Mae cynnydd cymesur cyfatebol wedi'i gynnig i aelodau'r Awdurdodau Parciau Cenedlaethol a'r Awdurdodau Tân ac Achub. Mae'r Panel wedi parhau i gyfeirio at yr Arolwg

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

ASHE diweddaraf a gyhoeddwyd yn 2021. Ydych chi'n cytuno y dylai'r elfen cyflog sylfaenol fod yn gysylltiedig â data **ASHE 2021**?

Ymatebion

Roedd 90% o'r rhai a atebodd y cwestiwn hwn yn cytuno y dylai'r Panel gyfeirio at yr elfen cyflog sylfaenol yn nata ASHE 2021. Roedd 3% yn anghytuno ac roedd 7% heb farn am y cwestiwn hwn

Cwestiwn 2

Mae'r Panel wedi gwneud newidiadau i sut y caiff costau a threuliau eu talu i aelodau cynghorau cymuned a thref. Ydych chi'n cytuno ag ychwanegu'r elfen "nwyddau traul"?

Ymatebion

Roedd 72% yn cytuno gydag ychwanegu'r elfen 'nwyddau traul', ac roedd 25% yn anghytuno gyda'r taliad ychwanegol hwn.

Y thema fwyaf cyffredin yn yr atebion a roddwyd i gwestiwn dau oedd a oedd y taliad hwn bellach yn orfodol neu a oedd y taliad yn ddewisol a bod gan Gynghorwyr y dewis i'w wrthod. Gofynnwyd yr un cwestiwn am y taliad o £156.

Cwestiwn 3

Bydd y Panel yn casglu tystiolaeth gan brif gynghorau i edrych ar p'un a yw llwyth gwaith aelodau etholedig wedi newid, a sut y mae wedi newid, i lywio Penderfyniadau'n y dyfodol. Ydych chi'n fodlon y dylai'r Panel gynnwys yr

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

adolygiad hwn yn ei gynllun gwaith ar gyfer y dyfodol ac adeiladu sylfaen dystiolaeth i gefnogi penderfyniadau?

Ymatebion

Roedd 97% o'r rhai a atebodd y cwestiwn hwn yn cytuno.

Roedd mwyafrif yr atebion yn tynnu sylw at y gwaith ychwanegol yr oedd aelodau etholedig nawr yn ei wneud yn eu rôl.

Croesawodd cynghorau cymuned a thref hyn gan y byddai'n cydnabod faint o waith y mae'r sector yn ei wneud.

Cwestiwn 4

Rydym wedi lleihau maint yr adroddiad yn sylweddol eleni er mwyn canolbwyntio ar benderfyniadau allweddol a wnaed, ac yn bwriadu gwneud mwy o ddefnydd o'r wefan i roi arweiniad hawdd i ddefnyddwyr. Mae'r dull hwn hefyd yn cyd-fynd â'n hymdrechion i barchu'r heriau sy'n ein hwynebu wrth ddiogelu ein planed.

Sut y byddech chi’n dymuno cael gafael ar wybodaeth ac arweiniad gan y Panel? (dewiswch bob un sy’n berthnasol)

Ymatebion

- adroddiad cryno gyda dolenni at ganllawiau manwl: 84
- canllawiau hawdd eu defnyddio: 71
- cwestiynau cyffredin: 49
- gwefan: 54
- y cyfryngau cymdeithasol: 16

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.

Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.

Gwybdaeth am **hawlfraint**.

- digwyddiadau gwybodaeth: 25
- arall: 14

Os arall, rhowch fanylion:

Croesawyd yr adroddiad cryno arfaethedig, y canllawiau manwl a'r cwestiynau cyffredin. Roedd atebion eraill yn cynnwys seminarau, cyfarfodydd ar-lein a digwyddiad gwybodaeth.

Ydych chi wedi profi unrhyw heriau wrth gael gafael ar ein canllawiau a'n gwybodaeth ar ein gwefan neu wrth geisio eu deall? Rhowch wybod i ni sut y gallwn wneud pethau'n haws i chi.

Bydd adroddiad symlach a dogfen ganllawiau ar wahân yn helpu rhanddeiliaid i ddod o hyd i'r wybodaeth sydd ei hangen arnynt.

Ni wnaeth y rhanddeiliaid brofi unrhyw heriau wrth gael gafael ar y canllawiau a'r wybodaeth ar y wefan, nac wrth geisio eu deall.

Cwestiwn 5

Mae'r panel yn bwriadu cynnal cyfres o ddigwyddiadau ymgysylltu â'r holl randdeiliaid perthnasol dros y flwyddyn nesaf fel rhan o'r gwaith o ddatblygu ei gynlluniau ar gyfer y dyfodol ac adeiladu ei dystiolaeth a'i strategaeth ymchwil.

Oes gennych chi unrhyw sylwadau a fyddai'n helpu'r Panel i gynnal y digwyddiadau ymgysylltu hyn?

Er enghraifft, a ydych chi'n ffafrio polau ar-lein, cynnal digwyddiadau ymgysylltu, yn rhithiol neu wyneb yn wyneb, pa grwpiau ddylai gymryd rhan, sut allwn ni ymgysylltu ag ymgeiswyr posibl ac ati.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Ymatebion

Yr atebion mwyaf poblogaidd a roddwyd i'r cwestiwn hwn oedd:

- polau ar-lein
- cyfarfodydd rhithiol
- cyfarfodydd wyneb yn wyneb

Roedd cymysgedd o gefnogaeth i ddigwyddiadau ar-lein ac wyneb yn wyneb. Atebodd rhai gan gynnig y dylai'r Panel gynnal digwyddiadau ymgysylltu rhanbarthol fel y gallai sawl Cyngor fynychu ar yr un pryd. Awgrymodd sylwadau eraill a ddaeth i law y byddai'r digwyddiadau hyn yn helpu i drafod unrhyw faterion mewn manylder gyda'r Panel ac y byddai'r Panel yn cael safbwyntiau ehangach ac adborth mwy cynhwysfawr ar unrhyw gynigion.

Fe wnaeth Un Llais Cymru gynnig cefnogaeth i'r Panel gyda'r gwaith o drefnu unrhyw ddigwyddiadau yn y sector Cyngor Cymuned a Thref.

Crynodeb o benderfyniadau

Penderfyniad 1

Bydd lefel sylfaenol cyflog aelodau etholedig prif gynghorau yn cael ei osod ar £17,600.

Penderfyniad 2

Bydd cyflog arweinydd y cyngor mwyaf (Grŵp A) yn £66,000. Mae'r holl daliadau eraill wedi'u penderfynu gan ystyried hyn ac maent wedi'u nodi yn Nhabl 1.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Penderfyniad 3

Bydd cyflog cadeirydd Cyd-bwyllgor Trosolwg a Chraffu yn £8,800.

Bydd cyflog is-gadeirydd yn £4,400.

Penderfyniad 4

Bydd aelodau Cynghorau Cymuned a Thref yn cael taliad o £156 y flwyddyn (sydd gyfystyr â £3 yr wythnos) tuag at gostau ychwanegol (gan gynnwys gwresogi, goleuadau, pŵer a band eang) sy’n gysylltiedig â gweithio gartref. Rhaid i gynghorau hefyd naill ai dalu £52 y flwyddyn am gost nwyddau traul y swyddfa sydd eu hangen er mwyn gwneud eu swydd, neu fel arall, rhaid i gynghorau alluogi aelodau i hawlio ad-daliad llawn am gostau eu nwyddau traul swyddfa.

Penderfyniad 5

Mae tâl sylfaenol aelodau Awdurdodau Parciau Cenedlaethol ac Awdurdodau Tân ac Achub wedi cynyddu 4.76%. Caiff yr holl daliadau eu nodi yn Nhabl 3.

Penderfyniad 6

Mae’r holl Benderfyniadau eraill a nodir yn **Adroddiad Blynyddol** 2022 i 2023 y Panel yn parhau’n ddilys a dylid eu cymhwyso.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.

Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.

Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Efallai na fydd y ddogfen hon yn hollol hygyrch.
Drllenwch ein **datganiad hygyrchedd** i gael rhagor o wybodaeth.

Cafodd y ddogfen hon ei lawrlwytho o LLYW.CYMRU, efallai nad dyma'r fersiwn mwyaf diweddar.
Ewch i **https://www.llyw.cymru/panel-annibynnol-cymru-ar-gydnabyddiaeth-ariannol-adroddiad-blynyddol-2023-i-2024-html-0** i weld y fersiwn ddiweddaraf.
Gwybdaeth am **hawlfraint**.

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

CYNGOR SIR CEREDIGION COUNTY COUNCIL

Adroddiad i'r:	**Cyngor**
Dyddiad y cyfarfod:	**20 Ebrill 2023**
Teitl:	**Arolwg Aelodau o ran amseru cyfarfodydd y Cyngor a'i Bwyllgorau**
Pwrpas yr adroddiad:	**Ystyried arolwg yr Aelodau a gynhaliwyd mewn perthynas ag amseriad cyfarfodydd y Cyngor a'i Bwyllgorau**
Er:	**Penderfyniad**
Portffolio'r Cabinet ac Aelod Cabinet:	**Y Cynghorydd Bryan Davies** **Arweinydd y Cyngor ac Aelod Portffolio'r Cabinet dros Wasanaethau Democrataidd, Polisi, Perfformiad a Phobl a Threfniadaeth**

CYFLWYNIAD
O dan Adran 6 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) mae'n ofynnol bod y Cyngor yn ystyried y Canllawiau Statudol o ran amserau cyfarfodydd a pha mor aml y dylid eu cynnal. Mae'r canllawiau'n berthnasol i gyfarfodydd y Cyngor llawn a'r Pwyllgorau.

Y Canllawiau Statudol
Dyma'r Canllawiau Statudol:

Adolygu trefniadau presennol
Adolygu'r trefniadau presennol
1.5 Dim ond aelodau o weithrediaeth y cyngor a ystyrir yn gynghorwyr "amser llawn", ac adlewyrchir hynny yn lefelau'r taliadau y mae hawl ganddynt i'w derbyn am eu cyfrifoldebau arbennig. Ar y llaw arall, ystyrir bod aelodau nad ydynt yn aelodau o'r weithrediaeth yn cyflawni'r hyn sy'n cyfateb i rôl "ran-amser" ac mewn llawer o achosion, bydd angen gwneud lle iddi ochr yn ochr ag ymrwymiadau eraill cynghorwyr.

1.6 Er bod llawer o gynghorwyr wedi ymddeol, canfu'r Panel Arbenigol fod eraill yn cael anhawster i gyfuno eu hymrwymiadau gwaith a dyletswyddau'r cyngor, neu, mewn achosion eraill, llwyddent i wneud hynny drwy aberthu unrhyw amser personol o werth.

1.7 I lawer o ddarpar gynghorwyr mewn gwaith amser llawn, mae i ba raddau mae eu cyflogwyr yn cefnogi eu hymrwymiad newydd yn fater allweddol. Er bod deddfwriaeth cyflogaeth yn rhoi hawl i gynghorwyr gael amser o'r gwaith i gyflawni dyletswyddau cyhoeddus, gall gweithredu hynny'n ymarferol fod yn dipyn mwy o her.

1.8 Pa bryd a pha mor aml y cynhelir cyfarfodydd yw'r broblem fwyaf yn hyn o beth. Mae modd cyflawni dyletswyddau eraill ar adegau sy'n gyfleus i'r

unigolyn ond cynhelir cyfarfod ar amser penodol ac (oni bai bod trefniadau wedi'u gwneud ar gyfer mynychu cyfarfod o bell) mewn man penodol.

1.9 Nid yw'n ymarferol nac yn ddymunol i Lywodraeth Cymru ragnodi pryd a pha mor aml y dylid cynnal cyfarfodydd cyngor llawn, pwyllgorau ac is-bwyllgorau gan mai materion i bob awdurdod lleol eu hystyried yn unigol yw'r rhain.
Fodd bynnag, mae'n bwysig nad yw awdurdodau lleol yn parhau i gynnal eu cyfarfodydd ar yr un amser ag erioed, a hynny oherwydd diffyg ysgogiad i newid. Ni fydd trefniant traddodiadol neu gyfleus i genhedlaeth flaenorol o gynghorwyr o anghenraid yn gyfleus i do newydd o gynghorwyr.

1.10 Dylai pob awdurdod lleol adolygu'r amserau y cynhelir y cyfarfodydd o leiaf unwaith bob tymor, yn fuan ar ôl ethol y cyngor newydd os yn bosibl. Fel arfer, dylid cynnal cyfarfodydd ar amserau o'r dydd, mewn lleoliadau ac mor aml ag sy'n gyfleus i'w haelodau a, chyn belled ag y bo'n ymarferol, dylent roi sylw i faterion cydraddoldeb ac amrywiaeth. Dylai cynghorau ddod o hyd i ffyrdd o gynnal arolwg o'r hyn fyddai orau gan eu haelodau, ar ôl pob etholiad o leiaf, a dylent ymrwymo i weithredu ar sail y canlyniadau. Dylid cynnal yr arolwg o fewn tri mis i etholiadau cyffredin. Mater i bob awdurdod yn unigol fydd penderfynu pa mor aml y dylid cynnal arolygon o'r fath.

1.11 Er y gallai'r broses hon olygu newid i batrymau gwaith rhai cynghorwyr a fu'n gwasanaethu ers amser maith, byddai'n werth ei wneud pe bai'n golygu fod y cyngor yn llwyddo'n well i gadw cynghorwyr newydd sydd â dyletswyddau allanol.

1.12 Gallai materion sydd i'w hystyried wrth gynnal arolwg gynnwys y canlynol:
- *Ai cyfarfodydd a gynhelir yn ystod y dydd neu gyda'r nos fyddai orau gan y cynghorydd?*
- *A oes adegau penodol sy'n peri anhawster i gynghorwyr â nodweddion penodol, fel oed, rhyw, crefydd, cynghorwyr â dyletswyddau gofal, cynghorwyr sy'n gweithio?*

1.13 O ganlyniad i'r arolwg hefyd, dylai awdurdodau lleol ystyried y manteision posibl o gylchdroi amserau cyfarfodydd am nad oes modd plesio pawb o'u haelodau bob amser. Wrth gwrs, byddai'n rhaid rhoi cyhoeddusrwydd amlwg i drefniadau o'r fath er budd aelodau'r cyhoedd.

Arolwg 2022/23
Cytunodd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn ei gyfarfod ym mis Rhagfyr 2022 i gynnal arolwg Aelodau mewn perthynas ag amseriad cyfarfodydd a holi'r Aelodau am y rhaglen Ymsefydlu ddiweddar. Mae canfyddiadau llawn yr arolwg i'w gweld yn Atodiad B.

Fe wnaeth 25 Aelod ymateb i'r arolwg (66% o'r holl Aelodau).

Dyma brif gasgliadau'r arolwg:

Amseru'r cyfarfodydd

- O'r rhai a ymatebodd, dywedodd 96% eu bod yn gallu mynychu ar ddydd Iau, 84% ar ddydd Mawrth, 80% ddydd Mercher, 68% ar ddydd Gwener a 60% ar ddydd Llun;
- Rhestrodd 5 o'r ymatebwyr ddydd Llun fel y dyddiad a ffefrir ganddynt, gydag 8 yn rhestru dydd Llun fel y dyddiad lleiaf dewisol; Rhestrodd 13 ddydd Mawrth fel y dyddiad a ffefrir ganddynt, gyda 2 yn rhestru dydd Mawrth fel y dyddiad lleiaf dewisol; Rhestrodd 11 ddydd Mercher fel y dyddiad a ffefrir ganddynt gyda 2 yn rhestru dydd Mercher fel y dyddiad lleiaf dewisol; Rhestrodd 13 ddydd Iau fel y dyddiad lleiaf dewisol gyda 0 rhestru dydd Iau fel y dyddiad lleiaf dewisol; a 4 ddydd Gwener rhestredig fel eu dyddiad dewisol gydag 11 yn rhestru dydd Gwener fel eu dyddiad lleiaf dewisol (sylwer, dewisodd sawl Aelod fwy nag 1 diwrnod fel dyddiad a ffefrir, a gadawodd rhai sawl diwrnod yn wag);
- Dywedodd 52% o'r ymatebwyr y byddai'n well ganddyn nhw weld cyfarfodydd y Cyngor yn dechrau am 10.00am; Dywedodd 32% y byddai'n well ganddyn nhw ddechrau am 9.30am;
- Dywedodd 52% o'r ymatebwyr y byddai'n well ganddyn nhw weld cyfarfodydd Pwyllgor yn dechrau am 10.00am; Dywedodd 32% y byddai'n well ganddyn nhw ddechrau am 9.30am;

Sylwadau

Dywedodd yr aelodau fod y rhesymau dros eu dewisiadau yn cynnwys cyfrifoldebau gofal plant a gofalu, gwaith a hunangyflogaeth, cyfrifoldebau o fewn eu Wardiau, a chyfarfodydd eraill sydd fel arfer yn cael eu cynnal ar ddyddiau Llun a Gwener. Er bod yn well gan rai gyfnod cynharach, roedd yn well gan y mwyafrif ddechrau am 10am i ganiatáu amser teithio.

PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD

Ystyriodd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd ailsylffidau'r ymgynghoriad yn ei gyfarfod ar 24 Mawrth 2023 a chytunwyd i argymell i'r Cyngor:

- Dylai cyfarfodydd barhau i gael eu cynnal yn bennaf ar ddydd Mawrth, dydd Mercher a dydd Iau;
- Yr amseroedd cychwyn i'r Cyngor a'r Pwyllgorau fod am 10.00am;
- Fod cyfarfodydd prynhawn, gweithdai a digwyddiadau hyfforddi yn dechrau am 1.30pm.

	A oes Asesiad Effaith Integredig wedi'i gwblhau? Os, nad oes, dywedwch pam		Ddim yn ofynnol – nid oes newid i'r gwasanaeth.
Lles cenedlaethau'r dyfodol:	***Crynodeb:***		
	Hirdymor:	AMH	
	Cydweithio:	AMH	
	Cynnwys:	AMH	
	Atal:	AMH	
	Integreiddio:	AMH	

Argymhelliad(au):	**Argymhellir y Cyngor i gymeradwyo'r canlynol:** **1. Cynhelir cyfarfodydd yn bennaf ar ddydd Mawrth, dydd Mercher a dydd Iau** **2. Bod holl gyfarfodydd y Cyngor a'r Pwyllgorau yn dechrau am 10.00am** **3. Bod cyfarfodydd prynhawn, gweithdai a digwyddiadau hyfforddi yn dechrau am 1.30pm.**
Rhesymau dros y penderfyniad:	**Cymeradwyo'r argymhellion sy'n deillio o'r Arolwg o amseru cyfarfodydd, fel sy'n ofynnol yn ôl deddfwriaeth.**
Trosolwg a Chraffu:	AMH
Fframwaith Polisi:	Adran 6 Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011
Blaenoriaethau Corfforaethol:	AMH
Goblygiadau Cyllid a Chaffael:	Dim
Goblygiadau Cyfreithiol:	Dim
Goblygiadau staffio:	Dim
Goblygiadau eiddo / asedau:	Dim
Risg(au):	Dim
Pwerau Statudol:	Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011
Papurau Cefndir:	Adroddiad Blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol dyddiedig Chwefror 2022.
Atodiadau:	Atodiad A – Y canfyddiadau o Arolwg Aelodau 2022/23
Swyddog Arweiniol Corfforaethol:	Lowri Edwards Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd (Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd)
Swyddog Adrodd:	Lowri Edwards
Dyddiad:	27 Mawrth 2023

Holiadur Amseru Cyfarfodydd

1. **Ar ba ddiwrnodau ydych chi'n gallu mynychu cyfarfodydd?**

Dydd Llun	15
Dydd Mawrth	21
Dydd Mercher	20
Dydd Iau	24
Dydd Gwener	17

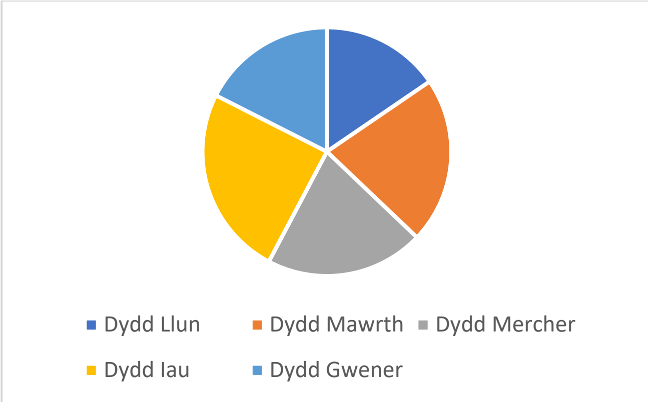

2. **Os nad ydych yn gallu mynychu ar un neu fwy o'r dyddiadau uchod, a wnewch chi plis nodi'r rheswm pam (e.e. ymrwymiadau swydd, cyfrifoldebau gofal, oedran, rhyw, anabledd, credoau crefydd ac ati**

- Cyfrifoldeb gofal
- Rwy'n ceisio trefnu gwaith hunan-gyflogedig o gwmpas y cyfarfodydd, ond ddim bob amser yn gallu gnweud hyn
- Mae Dydd Llun yn hynod brysur, ac mae cyfarfodydd y Bwrdd Iechyd ar ddydd Llun, a'r Heddlu fel arfer ar ddydd Gwener
- Dwi'n gweithio'n rhan amser. Mae'n caniatai gweithio hyblyg sy'n helpu ar gyfer y diwrnodau eraill
- Haws i drefnu gweithgaredd arall
- Ymrwymiadau swydd ac argaeledd darpariaeth gofal plant
- Ymrwymiadau gwaith a chyfrifoldeb gofal ar gyfer yr wyrion
- Fel cynrychiolydd y Cyngor ar Awdurdod Tân, mae rhan fwyaf o'u cyfarfodydd ar ddydd Llun (ond nid bob Llun)
- Ymrwymiadau gwaith. Bosib mynychu ar ddiwrnodau eraill ond mae cleifion yn cael ei bwcio fewn oleiaf 4 wythnos ymlaen llaw felly methu gwneud rhai fyr rybudd
- amh
- Ymrwymiadau swydd - rwy'n gweithio'n llawn amser ar hyn o bryd, ac yn rhan-amser (Llun - Mercher) o 6 Chwefror 2023 ymlaen. Mae'r ateb yn fwyaf perthnasol i'r sefyllfa pan fyddaf a swydd rhan-amser
- Cyfarfodydd eraill/busnes o fewn y ward
- Yn gallu dod ar ddydd Gwener ond yn ceisio ei gadw'n rhydd
- Gwaith yn y ward
- Ymrwymiadau swydd

3. Nodwch yn nhrefn dewis gydag 1 yr uchaf a 5 yr isaf pa ddyddiadau sydd orau gennych ar gyfer mynychu cyfarfodydd

	Llun	Mawrth	Mercher	Iau	Gwener
Dewis 1	5	13	11	13	4
Dewis 2	2	2	5	3	3
Dewis 3	2	4	6	7	2
Dewis 4	7	4	1	1	4
Dewis 5	8	2	2	0	11

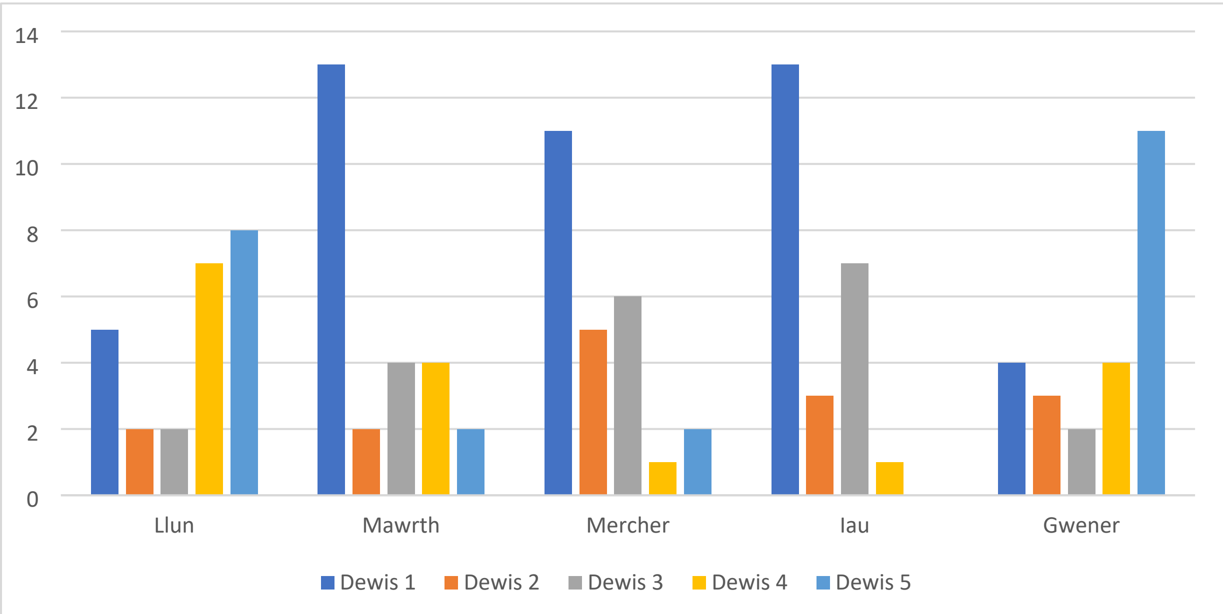

4. Ar ba adeg o'r dydd y byddai'n well gennych gychwyn cyfarfod y Cyngor

9:30am	8
10:00am	13
2:00pm	1
2:30pm	0
3:00pm	1
5:00pm	2
5:30pm	0
6:00pm	0
6:30pm	0
7:00pm	0

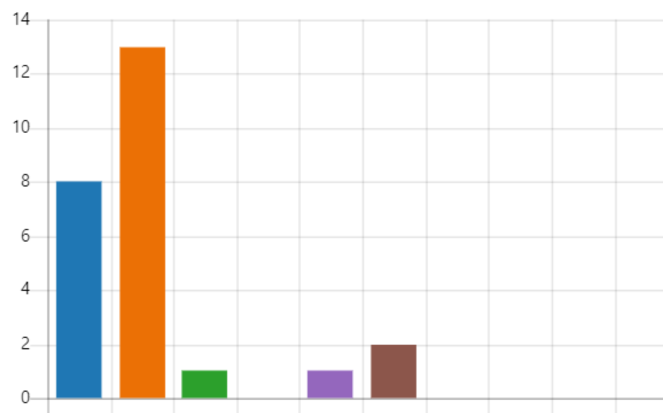

5. **Ar ba adeg o'r dydd y byddai'n well gennych gychwyn cyfarfodydd Trosolwg a Chraffu, Rheoli Datblygu, Trwyddedu, Llywodraethu ac Archwilio**

9:30am	8
10:00am	13
2:00pm	1
2:30pm	0
3:00pm	1
5:00pm	2
5:30pm	0
6:00pm	0
6:30pm	0
7:00pm	0

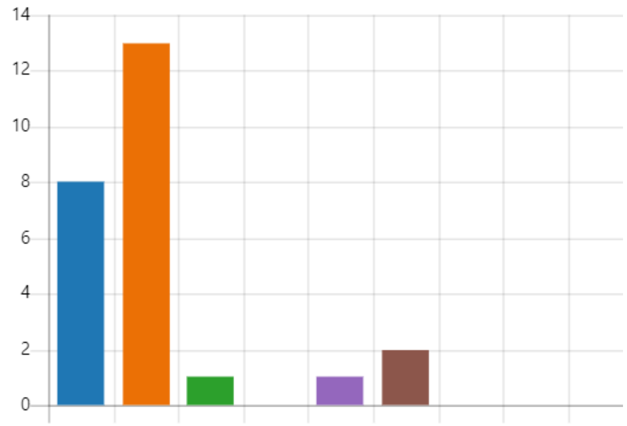

6. **Eglurwch pam eich bod wedi dewis eich hoffterau uchod ac os nad yw amseroedd penodol yn gyfleus i chi (e.e. oherwydd unrhyw ymrwymiadau cyflogaeth, cyfrifoldebau gofal, oedran, rhyw, anabledd, credoau crefydd ac ati)**

- Mae gen i gyfrifoldeb casglu plant o'r Ysgol felly byddai'n haws cychwyn cyfarfodydd yn gynt fel fy mod id dim yn colli diwedd unrhyw gyfarfodydd, Diolch
- Mae'r rhan fwyaf o gyrff allanol yn cychwyn am 10am ac yn caniatai mwy o hyblygrwydd ar gyfer rhieni ifanc sy'n Gynghorwyr ac i deithio tu allan i adeg prysur ar yr A487
- Gwaith a dyletswydd yn y Ward
- Gwaith
- Bore bua hi
- Dyletswyddau eraill/gwaith arall
- Dwi ar gael ar unrhyw adeg ar y cyfan (heblaw pan fo nhw'n gwrthdarro, sydd yn digywdd). Byddai'n well osgoi cyfarfodydd fin nos oherwydd gall fod gan Gynghorwyr ddyletswyddau eraill y neu cymunedau
- Cychwyn mor gynnar a phosib fel bod gweddill y diwrnod ar gael i fynd nôl i'r gwaith
- Dim yn benodol mwy na fod 10.00 yn ddelfrydol gan fod cyfle i "glirio'r ddesg" cyn trafeilio a bod yn bresennol yn y Siambar
- Ymrwymiadau gwaith - byddai cael y cyfarfodydd yn hwyrach yn y dydd yn meddwl fyddai angen i mi gymryd llai o oriau bant o'r gwaith gyfer mynychu.

Byddai gofal plant yn haws yn y nos hefyd gan fyddai fy mhartner adre o'r gwaith hefyd.

- My rydwyf wedi ymddeol o'r gwaith ac felly dwi'n hyblyg o ran amseroedd a dyddiau cyfarfodydd
- Nid yw fy ngwraid yn gweithio ar ddydd Gwener, a dwi'n ceisio cadw'r dyddiad yn glr. Ar ddydd Llun rwy'n hoffi cysylltu gyda phobl sydd wedi bod mewn cysylltiad dros y penwythnos. Felly Dydd Mawrth/Mercher/Iau sydd orau gen i ar gyfer cyfarfodydd. Mae 10am yn amser rhesymol i gyrraedd Aberaeron o Ogledd Aberystwyth gan osgoi traffig Aberystwyth.
- Mae gwaith arall a cyfrifoldebau mynd a plant i'r ysgol yn meddwl bod dachrau am 10 yn meddwl gallai wneud rhein cyn dachre cyfarfodydd. Mae cyfarfodydd yn y prynhawn hefyd yn iawn gyda fi. ni byddem yn gefnogol o cael cyfarfodydd yn y nos gan bod cyfrifoldebau arall bod yn gynghorydd (cyfarfodydd llywodraethol, pwyllgorau neuadd, cynghorau cymuned a mudiadau arall) yn meddwl nid oes nosweithiau rhydd ar gael i fynychu mwy o gyfarfodydd Cyngor/craffu ayb.
- Mae ange i fi fod yn y gwaith yn y pnawniau
- Mae'r atebion oherwydd ymrwymiadau cyflogaeth, sydd wedi tyfu yn y flwyddyn diwethaf. Mae'n llawer haws mynychu cyfarfodydd Cyngor os yw cyfarfodydd ar ol oriau swydd.
- Os taw dim ond un cyfarfodd sydd mewn diwrnod er mwyn ei gwblhau cyn cinio gan nad oes Ffreutur yn Aberaeron
- Rhwyddach i cyflawni gwaith eraill ar ol y cyfarfodydd ac er mwyn cwrdd a preswylwyr yn y ward.
- Mae'r amserau a nodwyd uchod yn ffitio mewn gyda dyletswyddau gwaith arall
- 10.00 yn amser addas i gael cyfarfod
- Mae deg o'r gloch yn gyfleus.
- Mae f'argaeledd i fynychu cyfarfodydd am amrywio o wythnos i wythnos (o ran amser a diwrnodau) oherwydd gofynion y busnes
- I beidio cychwyn yn y bore a chael cyfarfodydd yn y pnawn sy'n gwastraffu'r bore. Gallwch drefnu cyfrifoldebau eraill yn y bore oherwydd fod ffenest amser cyn cyfarfod yn y pnawn
- Er mwyn cael digon o amser i deithio i Aberaeron

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r:	**Cyngor**
Dyddiad y cyfarfod:	**20 Ebrill 2023**
Teitl:	**Adolygiad o Gymunedau a Threfniadau Etholiadol – Polisi Maint y Cyngor**
Pwrpas yr adroddiad:	**Cael cymeradwyaeth i'r Polisi ynghylch Maint y Cyngor er mwyn bwrw ati i Adolygu Cymunedau a Threfniadau Etholiadol**
Er:	**Penderfyniad**
Portffolio'r Cabinet ac Aelod y Cabinet:	**Ddim yn berthnasol**

Cyflwyniad
Adroddwyd i'r Cyngor ar 2 Mawrth 2023 y byddai Cymunedau a Threfniadau Etholiadol yn cael eu hadolygu dros y 15-18 mis nesaf. Mae gan y Cyngor ddyletswydd o dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 i gadw ei gymunedau dan arolwg a rhoi adroddiad i Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru (y Comisiwn) ynglŷn â sut mae'n cadw ei gymunedau dan arolwg.

Bydd yr adolygiad yn cynnwys:
- Adolygiad Adran 25 - Adolygiad o ffiniau cymunedau. Dylai sicrhau bod cymunedau yn parhau i adlewyrchu hunaniaethau lleol a hwyluso llywodraeth leol effeithiol a chyfleus. Byddai'r adolygiad hwn yn caniatáu i'r cyngor wneud mân ddiwygiadau i ffiniau a allai fod wedi dyddio o ganlyniad i ddatblygiadau tai, newidiadau yn y boblogaeth ac ati. Bydd yr adolygiad hwn yn ystyried unrhyw newidiadau canlyniadol sydd eu hangen i'r trefniadau etholiadol oherwydd unrhyw newidiadau i'r ffiniau a dyma'r elfen y bydd y Comisiwn yn ymgymryd â hi.
- Adolygiad Adran 31 - Adolygiad o'r trefniadau etholiadol. Nodi problemau gyda threfniadau etholiadol cynghorau cymuned/tref yn annibynnol ar unrhyw broblemau o ran ffiniau.

Cytunodd y Cyngor i sefydlu Grŵp Trawsbleidiol o 7 Cynghorydd, sef y Cynghorwyr Clive Davies, Elizabeth Evans, Eryl Evans, Rhodri Evans, Gwyn Wigley Evans, Paul Hinge ac Alun Williams.

Polisi Maint y Cyngor
Gorchwyl cyntaf y Grŵp Trawsbleidiol oedd datblygu Polisi Maint y Cyngor.

Dywed canllawiau Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru,
"Mae'r Polisi Maint Cyngor yn creu dull o bennu, ar gyfer cynghorau cymuned a thref y brif ardal, nifer briodol y cynghorwyr cymuned ar gyfer tref neu gymuned benodol yn seiliedig ar nifer yr etholwyr yn y gymuned. Yn ddelfrydol, fe ddylai sicrhau bod y

gynrychiolaeth ar gyngor cymuned neu dref yr un fath, cyn belled ag y bo'n ymarferol, ar draws yr holl gynghorau cymuned yn y brif ardal."

Ystyriwyd nifer o ffactorau wrth greu'r Polisi Maint y Cyngor, gan gynnwys:

- Dyraniad bras o gynghorwyr yn seiliedig ar nifer yr etholwyr
- Y gwahaniaeth rhwng cynghorau trefol a gwledig
- Sicrhau'r clymau cymunedol a'r darn o dir (hynny yw, maint daearyddol unrhyw Gyngor Cymuned arfaethedig)
- Darparu isafswm ac uchafswm cyffredinol o ran nifer y cynghorwyr cymuned ar gyfer cyngor cymuned. Yn hanesyddol, isafswm nifer y cynghorwyr ar gyfer cyngor cymuned fu 7, ond mae rhai cynghorau wedi defnyddio 6. 24 sydd ar y cyngor cymuned mwyaf yng Nghymru ar hyn o bryd. Gallai'r uchafswm fod yn ddibynnol ar y ffactorau canlynol (isod) yn y rhestr hon.
    - Maint y cynghorau cymuned presennol
    - Graddfa gweithgarwch y cynghorau cymuned mewn ardal prif gyngor
    - Daearyddiaeth ardal y prif gyngor
    - Dwysedd poblogaeth ardal y prif gyngor.

Mae'r Polisi drafft ynghylch Maint y Cyngor i'w weld ar ffurf Atodiad A i'r adroddiad hwn.

Camau nesaf
Bydd y Polisi ynghylch Maint y Cyngor yn cael ei rannu gyda Chomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru. Cynhelir cyfarfodydd yn fuan gyda chynrychiolwyr o'r Comisiwn i gytuno ar amserlen ar gyfer yr Adolygiad.

Wedyn bydd y Comisiwn yn trefnu cyfarfodydd gyda chynrychiolwyr y Cynghorau Tref a Chymuned.

	A oes Asesiad Effaith Integredig wedi'i gwblhau? Os nad oes, dywedwch pam	Ddim yn berthnasol – nid yw'n newid gwasanaeth
Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol:	***Crynodeb:***	
	Hirdymor:	Ddim yn berthnasol
	Cydweithio:	Ddim yn berthnasol
	Cynnwys:	Ddim yn berthnasol
	Atal:	Ddim yn berthnasol
	Integreiddio:	Ddim yn berthnasol
Argymhelliad:	**Bod y Cyngor yn cymeradwyo'r Polisi Maint y Cyngor (fel y'i cyflwynwyd yn Atodiad A o'r adroddiad).**	
Rhesymau dros y penderfyniad:	**Galluogi'r Adolygiad o Gymunedau a Threfniadau Etholiadol i gael ei gynnal yn unol ag Adrannau 25 a 31 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013.**	
Trosolwg a Chraffu:	Ddim yn berthnasol	

Fframwaith Polisi:	• Adrannau 25 a 31 Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013; • Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru – Canllawiau i Brif Gynghorau ynglŷn â'r Adolygiad o Gymunedau; • Cyfansoddiad y Cyngor.
Amcanion Llesiant Corfforaethol:	Ddim yn berthnasol
Goblygiadau Cyllid a Chaffael:	Telir yr holl gostau sy'n gysylltiedig ag Adolygiad y Cymunedau o gyllideb bresennol y Gwasanaethau Etholiadol. £13,500 yw ffi'r Comisiwn am gynnal yr adolygiad.
Goblygiadau Cyfreithiol:	Sicrhau y cydymffurfir â Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013
Goblygiadau Staffio:	O fewn y gwasanaeth
Goblygiadau eiddo /asedau:	Dim
Risg(iau):	Risg sylweddol i'r Cyngor o beidio â chynnal yr Adolygiad.
Pwerau Statudol:	Adrannau 25 a 31 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013
Papurau Cefndirol:	• Adroddiad a gyflwynwyd i'r Cyngor, 2 Mawrth 2023; • Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru – Arweiniad i Brif Gynghorau Ar Gynnal Arolygon Cymunedol
Atodiadau:	Atodiad A – Polisi drafft Maint y Cyngor
	Eifion Evans Prif Weithredwr (Swyddog Cofrestru Etholiadol a Swyddog Canlyniadau)
Swyddog Adrodd:	Lowri Edwards Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd (Dirprwy Swyddog Cofrestru Etholiadol a Dirprwy Swyddog Canlyniadau)
Dyddiad:	12 Ebrill 2023

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

ATODIAD A

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adolygiad o Gymunedau a Threfniadau Etholiadol
Polisi Maint y Cyngor

Cyn bod Cyngor Sir Ceredigion yn adolygu ffiniau ei gymunedau, mae'r ddogfen hon yn ceisio pennu ein Polisi Maint y Cyngor. Mae wedi cael ei ddrafftio gan ystyried adrannau 3.11 i 3.14 o Arweiniad i Brif Gynghorau Ar Gynnal Arolygon Cymunedol – Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru, a gyhoeddwyd yn 2022. Hefyd rhoddwyd ystyriaeth i brofiadau Awdurdodau Lleol eraill Cymru, a'r gwersi a ddysgwyd.

Bydd yr adolygiad yn seiliedig ar ddull trefol a gwledig:

Trefol

Yn y Cynllun Datblygu Lleol nodwyd bod y trefi canlynol yn Ganolfannau Gwasanaethau Trefol: Aberaeron, Aberteifi, Aberystwyth, Llanbedr Pont Steffan, Llandysul a Thregaron.

- Sicrhau fod pob ardal a grëir ar gyfer cyngor tref yn cael ei chynrychioli gan ddim mwy na 21 cynghorydd a dim llai na 7 cynghorydd.
- Sicrhau fod y gymhareb o gynghorwyr i etholwyr yn ddim llai na 1 : 600.

Gwledig

- Sicrhau fod dim llai na 400 o etholwyr mewn ward gymunedol;
- Sicrhau fod dim llai na 800 o etholwyr mewn ardal cyngor cymuned (hynny yw, cyfanswm wardiau'r gymuned o fewn ardal y cyngor tref/cymuned);
- Ystyried dadleuon cryf, ar sail tystiolaeth, ar gyfer creu ward gymunedol sydd â llai na 400 o etholwyr;
- Lle bo'n bosib, cael gwared ar wardiau cymunedol a bod cynrychiolaeth y cynghorwyr yn seiliedig ar ardal gyfan y cyngor cymuned; a bod y praesept a gesglir o bentrefi llai ar gael i bob ward gymunedol.

Cyffredinol

Mae'r Cyngor yn derbyn na fydd yn medru gweithredu un ateb sy'n addas i bawb wrth bennu ardaloedd cyngor tref/cymuned a wardiau cymunedol yng Ngheredigion. Serch hynny, mae'r Cyngor yn credu bod angen gweithredu dull cyson o ran y gynrychiolaeth y bydd cymunedau a wardiau cymunedol yn eu darparu.

Dylai'r Polisi Maint y Cyngor sicrhau'r clymau cymunedol a'r darn o dir (hynny yw, maint daearyddol unrhyw Gyngor Cymuned arfaethedig).

Dylid nodi **nad** yw'r cymarebau a nodir uchod yn gyfarwyddyd a'u bod yn destun ymgynghoriad. Defnyddir y cymarebau yn y polisi hwn fel cyfeirbwynt. Dylid ystyried pob ardal yn ôl ei theilyngdod ei hun gan roi sylw i'r boblogaeth, daearyddiaeth a phatrwm y cymunedau.

Wrth benderfynu a oes angen cynrychiolaeth ychwanegol ar gymuned, bydd y cyngor yn ystyried nifer y seddi diwrthwynebiad ar lefel gymunedol. Dylid nodi hefyd mai ffiniau'r cymunedau fydd yn llywio'r adolygiad, nid y trefniadau etholiadol.

Mae'r Cyngor yn cydnabod y bydd y cymarebau hyn yn dal i ddarparu cynrychiolaeth amrywiol ledled Ceredigion, ond bydd yn sicrhau fod lefel y gynrychiolaeth a dderbynnir yn gyson mewn cymunedau sydd â nodweddion tebyg. Ar yr un pryd bydd y Cyngor yn sicrhau fod cymunedau llai a gwledig yn cael cynrychiolaeth ddigonol ar lefel llywodraeth leol.

DRAFFT

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r:	**Cyngor**
Dyddiad y cyfarfod:	**20 Ebrill 2023**
Teitl:	**Newidiadau i Aelodaeth y Cyngor Iechyd Cymunedol**
Pwrpas yr adroddiad:	**Rhoi gwybod i Aelodau am y newidiadau i'r Cyngor Iechyd Cymunedol ac effaith ar Aelodaeth o Gyrff Allanol**
Er:	**Hysbysiad**
Portffolio'r Cabinet ac Aelod Cabinet:	**Y Cynghorydd Bryan Davies Arweinydd y Cyngor ac Aelod Portffolio'r Cabinet dros Wasanaethau Democrataidd, Polisi, Perfformiad a Phobl a Threfniadaeth**

1. <u>CEFNDIR</u>

Ar 3 Ebrill 2023, bydd 'Llais' sef eich llais mewn iechyd a gofal cymdeithasol yn cymryd lle y Cyngor Iechyd Cymunedol (CIC),. Bydd y corff newydd yn adlewyrchu barn ac yn cynrychioli diddordeb pobl sy'n byw yng Nghymru yn eu gwasanaethau iechyd a gwasanaethau cymdeithasol.

Ar gais y Cyngor Iechyd Cymuned, enwebwyd 3 Aelod i gynrychioli Cyngor Sir Ceredigion ar Fwrdd y CIC. Cafodd y canlynol eu cymeradwyo gan y Cyngor yn ystod ei gyfarfod a gynhaliwyd ar 20 Mai 2022:

- Cynghorydd Amanda Edwards
- Y Cynghorydd Wyn Evans
- Y Cynghorydd Elizabeth Evans

Cafodd y Cynghorydd Wyn Evans ei ddisodli gan y Cynghorydd Elaine Evans yn dilyn cais gan y Cynghorydd Wyn Evans i sefyll i lawr o'r rôl hon, ac fe gymeradwywyd y newid hwn gan y Cyngor yn ystod y cyfarfod a gynhaliwyd ar 15 Rhagfyr 2022.

O ganlyniad i'r newidiadau i'r Cyngor Iechyd Cymuned, daeth aelodaeth o'r corff allanol i ben ar 2 Ebrill 2023.

Ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn, nid yw'n hysbys ar hyn o bryd beth fydd Cylch Gorchwyl ac aelodaeth 'Llais'. Bydd adroddiad pellach yn cael ei gyflwyno i'r Cyngor os oes angen cynrychiolaeth o'r Cyngor.

Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol:	**A gwblhawyd Asesiad Effaith Integredig? Os na, nodwch pam**	Dim angen
	Crynodeb:	
	Hirdymor:	AMH
	Integreiddio:	AMH

Cydweithio:	AMH
Cynnwys:	AMH
Atal:	AMH

Argymhelliad/Argymhellion:	**I nodi bod aelodaeth y Cyngor Iechyd Cymuned wedi dod i ben ar 2 Ebrill 2023.**
Rhesymau dros y penderfyniad:	**Rhoi gwybod i Aelodau am y newid i'r Cyngor Iechyd Cymuned a chynrychiolaeth yr Awdurdod Lleol.**
Trosolwg a Chraffu:	AMH
Fframwaith Polisi:	AMH
Blaenoriaethau Corfforaethol:	AMH
Goblygiadau Cyllid a Chaffael:	Dim
Goblygiadau Cyfreithiol:	Dim
Goblygiadau staffio:	Dim
Goblygiadau eiddo / asedau:	Dim
Risg / Risgiau:	Dim
Pwerau Statudol:	AMH
Papurau Cefndir:	Dim
Atodiadau:	Dim
Swyddog Arweiniol Corfforaethol:	Lowri Edwards Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Gwasanaethau Democrataidd
Swyddog Adrodd:	Lowri Edwards
Dyddiad:	27 Mawrth 2023

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r:	**Cyngor**
Dyddiad y cyfarfod:	**20 Ebrill 2023**
Teitl:	**Enwebu Ymddiriedolwr i'r elusen a elwir yn Parc Coffa Llandysul**
Pwrpas yr adroddiad:	**Cadarnhau penodiad cynrychiolydd ymddiriedolwyr Cyngor Sir Ceredigion i'r Pwyllgor Rheoli**
Er:	**Penderfyniad**
Portffolio'r Cabinet ac Aelod Cabinet:	**Y Cynghorydd Matthew Vaux, Aelod Cabinet ar Bartneriaethau, Tai, Cyfreithiol a Llywodraethu a Diogelu'r Cyhoedd**

1. CEFNDIR

Ar y 10fed Ionawr 1997, gwnaeth y Comisiwn Elusennau gynllun mewn perthynas â'r elusen a elwir yn Barc Coffa Llandysul, y mae copi ohono wedi'i atodi yn Atodiad 1 o'r adroddiad hwn.

Amcan yr elusen yw darparu gwaith cynnal a chadw tir hamdden er budd trigolion Trefgordd Llandysul (fel y'i cyfansoddwyd yn 1930) a'i chymdogaeth heb wahaniaethu o ran barn wleidyddol, grefyddol neu arall, gyda'r amcan o wella amodau bywyd y trigolion o nodwyd.

Mae'r Cynllun yn nodi mai Cyngor Sir Ceredigion yw Ymddiriedolwr cadw yr elusen. Mae hyn yn golygu bod y Cyngor yn dal y tir mewn ymddiriedaeth ar gyfer yr elusen yn unig, nid oes gan y Cyngor unrhyw bwerau gweinyddu na rheoli mewn perthynas â'r elusen.

Mae'r Cynllun yn gosod allan Pwyllgor Rheoli sy'n ymddiriedolwyr rheoli'r elusen ac sydd felly'n delio gyda gweinyddu a rheoli'r elusen o ddydd i ddydd.

Mae gofyn bod 12 aelod o'r Pwyllgor Rheoli sef:

a) 2 aelod a etholwyd yng nghyfarfod cyffredinol blynyddol y Pwyllgor;
b) 10 aelod o gynrychiolwyr, gyda Chyngor Cymuned Llandysul yn penodi tri ohonynt ac un aelod cynrychiadol a benodwyd o bob un o'r sefydliadau canlynol:

    Cyngor Sir Ceredigion
    Sefydliad y Merched, Cangen Llandysul
    Merched y Wawr, Cangen Llandysul
    Merched Glannau Teifi, Cangen Llandysul
    Cymdeithas Chwaraeon Llandysul
    Cylch Cinio, Llandysul
    Y Lleng Brydeinig Frenhinol, Cangen Llandysul

2. CAMAU NESAF

Tra bod y Cynghorydd Keith Evans fel Aelod Lleol Llandysul wedi bod yn mynychu'r Pwyllgor Cyfarfodydd Rheoli, nid yw'r Swyddogion wedi gallu dod o hyd i benderfyniad i benodi aelod yn ffurfiol i gynrychioli Cyngor Sir Ceredigion felly mae angen i'r Cyngor wneud hynny wrth symud ymlaen i ffurfioli'r gynrychiolaeth a chwrdd â gofynion y Cynllun. Bydd yr aelod sydd wedi'i enwebu yn cael ei benodi'n ymddiriedolwr am weddill y flwyddyn bresennol ac i'w ailbenodi am y blynyddoedd dilynol o fewn tymor gweinyddu'r Cyngor presennol (h.y. tan fis Mai 2027).

Er bod gan y Cyngor Bwyllgor Ymddiriedolwyr Elusennau sefydledig eisoes, dim ond gwneud penderfyniadau mewn perthynas ag elusennau y mae'r Cyngor ei hun yn unig Ymddiriedolwr y gall wneud ac felly nid yw'r elusen hon yn dod o fewn y cylch gwaith hwnnw.

Bydd yr Ymddiriedolwyr yn elwa o'r indemniad cyffredinol a roddwyd gan y Cyngor i Aelodau a Swyddogion, ar yr amod eu bod yn gweithredu'n onest, o fewn eu pwerau ac un yr elusen, ac mewn ffydd dda.

	A oes Asesiad Effaith Integredig wedi'i gwblhau? Os, ddim, nodwch pam	Ddim yn ofynnol
	Crynodeb:	
	Hirdymor:	I sicrhau penodiad priodol Ymddiriedolwr ar ran Cyngor Sir Ceredigion i elusen Parc Coffa Llandysul
Lles cenedlaethau'r dyfodol:	**Cydweithio:**	To gydweithio gyda chynrychiolwyr eraill er mwyn sicrhau bod yr ardal yn ei chyfanrwydd yn cael ei chynrychioli
	Cynnwys:	Mynd i gyfarfodydd a chyfrannu at benderfyniadau yn unol â chanllawiau'r Comisiwn Elusennau
	Atal:	Dim
	Integreiddiad:	Gweithio gydag eraill i sicrhau'r canlyniadau gorau i'n trigolion

Argymhelliad(au):	**I'r Cyngor enwebu Ymddiriedolwr i fod ar Bwyllgor Rheolaeth Parc Coffa Llandysul fel cynrychiolydd Cyngor Sir Ceredigion.**
Rhesymau dros benderfyniad:	**Er mwyn sicrhau cynrychiolaeth priodol yn unol â gofynion Cynllun Comisiwn Elusennau elusen Parc Coffa Llandysul dyddiedig 10/01/1997.**
Trosolwg a Chraffu:	AMH
Fframwaith Polisi:	AMH

Amcanion Llesiant Corfforaethol:	Yn cyfrannu at y blaenoriaethau Corfforaethol canlynol: • Darparu'r dechrau gorau mewn bywyd a galluogi dysgu o bob oedran
Goblygiadau Cyllid a Chaffael:	Dim
Goblygiadau Cyfreithiol:	Dim
Goblygiadau staffio:	Dim
Goblygiadau eiddo / asedau:	Dim
Risg(au):	Dim
Pwerau Statudol:	AMH
Papurau Cefndir:	Dim
Atodiadau:	Atodiad 1 – Cynllun 10/01/1997
Swyddog Arweiniol Corfforaethol:	Elin Prysor Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Y Gyfraith a Llywodraethu
Swyddog Adrodd:	Louise Harries
Dyddiad:	29/03/2023

Mae'r dudalen yn wag yn fwriadol

C

Sealed 10th January 1997

W 10(S)
97

County - Ceredigion
Parish - Llandysul
Charity - Llandysul Memorial Park (Parc Coffa Llandysul)

CD(T)
518,607

ADJUDGED NOT CHARGEABLE WITH ANY STAMP DUTY 3 2 97

Adjudged not chargeable with stamp duty

Scheme including appointment of Trustees

CHARITY COMMISSION

In the matter of the Charity known as Llandysul Memorial Park in the Parish of Llandysul in the County of Ceredigion, comprised in a Conveyance dated the 23rd January 1930; and

In the matter of the Charities Act 1993.

THE CHARITY COMMISSIONERS FOR ENGLAND AND WALES HEREBY ORDER that the following Scheme be approved and established as the Scheme for the regulation of the above-mentioned Charity:-

SCHEME

1. Administration of Charity. (1) The above-mentioned Charity and the property thereof specified in the schedule hereto and all other the property (if any) of the Charity shall be administered and managed subject to and in accordance with the provisions of this Scheme.

(2) The name of the Charity shall be Llandysul Memorial Park (Parc Coffa Llandysul) or such other name as the Committee of Management from time to time by resolution may decide with the prior approval of the Charity Commissioners.

TRUSTEES

2. Trustees and vesting. (1) Ceredigion County Council shall be the Custodian Trustee of the Charity.

(2) The land with the buildings thereon specified in the said schedule is hereby vested in the said council for all the estate and interest therein belonging to or held in trust for the Charity.

(3) Until the end of the first annual general meeting to be held as hereinafter provided the existing Trustees of the Charity at the date of this Scheme shall be the Managing Trustees of the Charity as the charity trustees thereof, but from and after the date of that meeting the Committee of Management hereinafter constituted shall be the Managing Trustees of the Charity as the charity trustees thereof as aforesaid.

OBJECT

3. Object of Charity. (1) The object of the Charity shall be the provision and maintenance of a recreation ground for the benefit of the inhabitants of the Township of Llandysul (as constituted in 1930) and its neighbourhood (the area of benefit) without distinction of political, religious or other opinions, with the object of improving the conditions of life for the said inhabitants.

(2) The said land shall be held upon trust for use for the object of the Charity.

COMMITTEE OF MANAGEMENT

4. Constitution. Subject as hereinafter provided, the Committee of Management (the Committee) shall consist when complete of 12 persons (the Members), being

2 Elected Members and
10 Representative Members.

5. Elected Members. Subject as hereinafter provided for casual vacancies, the Elected Members shall be appointed at the annual general meeting to be held as hereinafter provided and shall hold office from the end of the annual general meeting at which they are appointed.

6. Representative Members. (1) Three Representative Members shall be appointed by Llandysul Community Council.

(2) One Representative Member shall be appointed by each of the following organisations:

Ceredigion County Council
Women's Institute, Llandysul Branch
Merched y Wawr, Cangen Llandysul
Merched Glannau Teifi, Cangen Llandysul
Cymdeithas Chwaraeon Llandysul
Cylch Cinio, Llandysul
The Royal British Legion, Llandysul Branch

(3) Each organisation shall notify the name of each person appointed by it to the secretary of the Committee.

(4) The appointment of a Representative Member may be made not more than one month before the annual general meeting and the term of office of a Representative Member so appointed shall commence at the end of that meeting.

(5) If an organisation entitled to appoint a Representative Member fails to do so within the said period of one month before the annual general meeting the appointment shall be made as soon as practicable after that meeting. The term of office of a Representative Member so appointed and of a Representative Member appointed to fill a casual vacancy shall commence on the day on which notification is received by the said secretary.

7. Co-opted Members. The Committee may appoint if they think fit not more than two Co-opted Members. Each appointment of a Co-opted Member shall be made at a meeting of the Committee to take effect from the date of that meeting.

8. Termination of membership. (1) Any member who is adjudged bankrupt or makes a composition or arrangement with his or her creditors or who is incapacitated from acting or who communicates in writing to the Committee a wish to resign shall thereupon cease to be a member.

(2) All the Members shall retire from office together at the end of the annual general meeting next after the date on which they came into office but they may be re-elected or re-appointed.

9. Additional Representative Members. The Committee shall have power by a resolution passed at a duly constituted meeting by the votes of not less than two-thirds of the Members for the time being to allow the appointment of an additional Representative Member by any organisation in the area of benefit not already named in this Scheme.

10. Casual vacancies. (1) Upon the occurrence of a casual vacancy the Committee shall cause a note thereof to be entered in their minute book at their next meeting and in the case of a vacancy in the office of Representative Member shall cause notice thereof to be given as soon as possible to the organisation entitled to fill the vacancy.

(2) A casual vacancy in the office of Elected Member may be filled at a meeting of the Committee to take effect from the date of that meeting.

11. Failure to appoint. The proceedings of the Committee shall not be invalidated by any vacancy among its Members or by any failure to appoint or any defect in the appointment or qualification of a Member.

12. Declaration by Members. No person shall be entitled to act as a Member whether on a first or on any subsequent entry into office until after signing in the minute book of the Committee a declaration of acceptance and of willingness to act in the trusts of this Scheme.

13. Members not to be personally interested. Except in special circumstances with the approval in writing of the Commissioners no Member shall take or hold any interest in any property belonging to the Charity otherwise than as a trustee for the purposes thereof, or

receive any remuneration, or be interested in the supply of work or goods, at the cost of the Charity.

MEETINGS AND PROCEEDINGS OF THE COMMITTEE

14. Meetings of the Committee. The Committee shall hold at least two ordinary meetings in each year. A special meeting may be summoned at any time by the chairman or by any two Members upon seven clear days' notice being given to all the other Members of the matters to be discussed.

15. Chairman. (1) At the first meeting in each year after the annual general meeting the Committee shall elect one of their number to be chairman of their meetings until the commencement of the first meeting after the annual general meeting in the following year and may also elect one of their number to be vice-chairman. The chairman and vice-chairman shall always be eligible for re-election.

(2) If the chairman and vice-chairman (if any) are absent from any meeting of the committee the Members present shall choose one of their number to be chairman of the meeting before any other business is transacted.

16. Voting. Except as hereinbefore provided every matter shall be determined by the majority of votes of the Members present and voting on the question but in the case of equality of votes the chairman of the meeting shall have a second or casting vote.

17. Minutes. The Trustees shall keep, in books maintained for the purpose, minutes of the proceedings of their meetings.

18. Accounts and annual report. The Trustees shall comply with their obligations under Part VI of the Charities Act 1993 with regard to:

(1) the keeping of accounting records for the Charity;

(2) the preparation of annual accounts for the Charity;

(3) the preparation of an annual report;

(4) where applicable, the auditing or independent examination of the statements of account of the Charity; and

(5) where applicable, the transmission of the statements of account and the annual report to the Commissioners.

19. Annual return. The Trustees shall where applicable comply with their obligations under the Charities Act 1993 with regard to the preparation of an annual return and its transmission to the Commissioners.

20. Rules. Within the limits prescribed by this Scheme the Committee may from time to time make and alter rules for the conduct of their business and for the summoning and conduct of their meetings and in particular with reference to -

(1) the terms and conditions upon which the said land may be used for the purposes specified in the Scheme by persons or bodies other than the Committee and the sum (if any) to be paid for such use;

(2) the appointment of an auditor, treasurer and such other unpaid officers as the Committee may consider necessary and the fixing of their respective terms of office.

(3) the engagement and dismissal of such paid officers and servants as the Committee may consider necessary; and

(4) the number of Members who shall form a quorum at meetings of the Committee, provided that the number of Members who shall form a quorum shall not be less than one-third of the total number of Members for the time being.

INSURANCE

21. Insurance. The Committee shall insure any buildings and effects from time to time belonging to the Charity to the full value thereof against fire and other usual risks arising out of the ownership of property and the employment of persons.

APPLICATION OF INCOME

22. Receipts and expenditure. (1) The income of the Charity including all payments for the use of the said land and all donations for the benefit thereof shall be paid into a trust account at such bank as the Committee shall from time to time prescribe.

(2) The moneys standing to the credit of the said account shall be applied as the Committee shall decide in maintaining the property of the Charity (including the repair and insurance of any building thereon and any furniture and effects therein) and in paying all rent (if any), rates taxes, salaries of paid officers and servants and other outgoings and in otherwise furthering the object of the Charity.

23. Surplus cash. Sums of cash at any time belonging to the Charity not needed for immediate working purposes shall be invested in trust for the Charity.

ANNUAL GENERAL MEETING

24. Annual general meeting. (1) There shall be an annual general meeting in connection with the Charity which shall be held except as hereinafter provided for the first annual general meeting in the month of October in each year or as soon as practicable thereafter.

(2) All inhabitants of the area of benefit of 18 years of age and upward shall be entitled to attend and vote at the annual general meeting.

(3) The first annual general meeting shall be convened by the existing Trustees of the Charity as soon as practicable after the date of this Scheme and every subsequent annual general meeting shall be convened by the Committee.

(4) Public notice of every annual general meeting shall be given in the area of benefit at least 14 days before the date thereof.

(5) Before any other business is transacted at the first annual general meeting after the date of this Scheme, the persons present thereat shall appoint a chairman of the meeting. The chairman of subsequent annual general meetings shall be the chairman for the time being of the Committee, but if he or she is not present, before any other business is transacted, the persons present shall appoint a chairman of the meeting.

(6) The Committee shall present to each annual general meeting the report and accounts of the Charity for the preceding year.

LETTING AND SALE

25. Letting. (1) Subject to the provisions of this clause, the Committee may let any part of the land belonging to the Charity which is not required for use for the object of the Charity.

(2) The letting must not unduly interfere with the use of the remaining land for the object of the Charity.

(3) The Committee must comply with the restrictions on disposal imposed by section 36 of the Charities Act 1993, unless the disposal is excepted from these restrictions by section 36(9)(b) or (c) or section 36(10) of that Act.

26. Sale. (1) Subject to the provisions of this clause, the Committee may sell any part of the said land and buildings, and may do and execute all proper acts and assurances for carrying any such sale into effect.

(2) The Committee may only sell the land if -

(a) The Committee decides that, on grounds of expense or otherwise, it is necessary or advisable to discontinue the use of the land for the object of the Charity; and

(b) the decision to sell is confirmed by a resolution passed at a meeting of the inhabitants of the area of benefit of 18 years and upward. At least 14 days notice of the meeting, setting out the terms of the resolution proposed, must be given.

(3) The Committee must comply with the restrictions on disposal imposed by section 36 of the Charities Act 1993, unless the sale is excepted from these restrictions by section 36(9)(b) or (c) or section 36(10) of that Act.

27. Proceeds of sale. (1) Unless the Commissioners otherwise direct the clear proceeds of any such sale as aforesaid shall be invested in trust for the Charity.

(2) Thereafter, the Committee shall apply the clear income and subject to the approval of the Commissioners the property of the Charity in furthering the object of the Charity or for such other charitable purposes for the general benefit of the inhabitants of the area of benefit as the Committee think fit.

GENERAL PROVISIONS

28. Donations. The Committee may accept any donations or property for the general purposes of the Charity and they may also accept donations or property for any special objects connected with the Charity not inconsistent with the provisions of this Scheme.

29. Power of amendment. (1) Subject to the provisions of this clause, the Committee may amend the provisions of this Scheme.

(2) Any amendment must be made under the authority of a resolution passed at the annual general meeting. The notice of the meeting must include notice of the resolution, setting out the terms of the amendment proposed.

(3) The Committee must not make any amendment which would:

(a) vary this clause;

(b) vary clauses 3 (objects), 25 (power of letting), 26 (power of sale) and 27 (proceeds of sale);

(c) confer a power to dissolve the Charity;

(d) enable them to spend the permanent endowment of the Charity.

(4) The Committee must obtain the prior written approval of the Commissioners to any amendment which would:

(a) vary the power for the remuneration of Members in clause 13 of this Scheme;

(b) vary the Committee's power of investment.

(5) The Committee must:

(i) promptly send to the Commissioners a copy of any amendment made under this clause; and

(ii) keep a copy of any such amendment with this Scheme.

30. Questions under Scheme. Any question as to the construction of this Scheme or as to the regularity or the validity of any acts done or about to be done under this Scheme shall be determined by the Commissioners upon such application made to them for the purpose as they think sufficient.

SCHEDULE

Land situate in the parish of Llandysul in the County of Ceredigion being the land comprised in a conveyance made the 23rd January 1930 between Edward Crawford Lloyd Fitzwilliams of the one part and Thomas Davies and three others of the other part excluding the land sold under the authority of an Order of the Commissioners dated the 15th February 1983.

Sealed by Order of the Commissioners this 10th day of January 1997.

S. Torley.

ASSISTANT COMMISSIONER

L.S.

CDT186.96(x1) 29.08.96 JA

Ebrill / April 2023

CYNGOR SIR CEREDIGION COUNTY COUNCIL 2022/2023

CYNGHORWYR BLAENLLAW / PROMINENT COUNCILLORS

Arweinydd y Cyngor / Leader of the Council	**Cyng./** Cllr. Bryan Davies
Dirprwy Arweinydd y Cyngor / Deputy Leader of the Council	**Cyng./** Cllr. Alun Williams
Cadeirydd y Cyngor / Chairman of the Council	**Cyng./** Cllr. Ifan Davies
Is-Gadeirydd y Cyngor / Vice-Chairman of the Council	**Cyng./** Cllr. Maldwyn Lewis

GRWP Y WEITHREDIAETH / EXECUTIVE GROUP:

Plaid Cymru / The Party of Wales (**20 Aelod** / Members)

GRWPIAU ANWEITHREDOL / NON EXECUTIVE GROUPS:

Aelodau Annibynnol / Independents (**9 Aelod** / Members)

Democratiaid Rhyddfrydol / Welsh Liberal Democrats (**7 Aelod** / Members)

Heb-Grŵp / Un-Grouped (2 **Aelod** / Member)

AELODAETH Y CABINET A PHWYLLGORAU'R CYNGOR / MEMBERSHIP OF THE CABINET AND COMMITTEES OF THE COUNCIL

Y CABINET / THE CABINET

Y Cynghorwyr / Councillors	**Portffolio** / Portfolio
Cyng./Cllr. Bryan Davies	**Gwasanaethau Democrataidd, Polisi, Perfformiad a Phobl a Threfniadaeth** Democratic Services, Policy, Performance and People and Organisation
Cyng./Cllr. Alun Williams	**Gydol Oes a Llesiant** Through Age and Wellbeing
Cyng./Cllr. Catrin M.S. Davies	**Diwylliant, Hamdden a Gwasanaethau Cwsmeriaid** Culture, Leisure and Customer Services
Cyng./Cllr. Clive Davies	**Yr Economi ac Adfywio** Economy and Regeneration
Cyng./Cllr. Gareth Davies	**Gwasanaethau Cyllid a Chaffael** Finance and Procurement Services
Cyng./Cllr. Keith Henson	**Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol a Rheoli Carbon** Highways and Environmental Services and Carbon Management
Cyng./Cllr. Wyn Thomas	**Ysgolion, Dysgu Gydol Oes a Sgiliau** Schools, Lifelong Learning and Skills
Cyng./Cllr. Matthew Vaux	**Partneriaethau, Gwasanaethau Tai, Cyfreithiol a Llywodraethu a Diogelu'r Cyhoedd** Partnerships, Housing, Legal and Governance and Public Protection

PWYLLGORAU / COMMITTEES

PWYLLGOR RHEOLI DATBLYGU / DEVELOPMENT CONTROL COMMITTEE (15)

Cadeirydd / Chairman: **Cyngh./**Cllr. Rhodri Davies
Is Gadeirydd / Vice Chairman: **Cyngh./**Cllr. Ifan Davies

Plaid Cymru / The Party of Wales (7)
Gethin Davies, Rhodri Davies, Chris James, Ceris Jones, Maldwyn Lewis, Mark Strong, Carl Worrall.

Aelodau Annibynnol / Independents (4)
Ifan Davies, Marc Davies, Rhodri Evans, Gareth Lloyd.

Democratiaid Rhyddfrydol / Welsh Liberal Democrats (3)
Meirion Davies, Geraint Hughes, Sian Maehrlein.

Aelod Ddi-Grŵp / Un-Grouped Member (1)
Hugh Hughes

PWYLLGOR TRWYDDEDU / LICENSING COMMITTEE (11)

Cadeirydd / Chairman: **Cyngh./Cllr.** Paul Hinge
Is Gadeirydd / Vice Chairman: **Cyngh./**Cllr. Gwyn James

Plaid Cymru / The Party of Wales (6)
Amanda Edwards, Endaf Edwards, Eryl Evans, Ann Bowen Morgan, Caryl Roberts, 1 sedd wag/vacant seat.

Aelodau Annibynnol / Independents (3)
Keith Evans, Wyn Evans, Gwyn James.

Democratiaid Rhyddfrydol / Welsh Liberal Democrats (2)
Paul Hinge, John Roberts.

PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO / GOVERNANCE AND AUDIT COMMITTEE (6)

Cadeirydd / Chairman: Alan Davies
Is Gadeirydd / Vice Chairman: Andrew Blakemore

Plaid Cymru / The Party of Wales (3)
Endaf Edwards, Maldwyn Lewis, Mark Strong.

Aelodau Annibynnol / Independents (2)
Gareth Lloyd, Wyn Evans.

Democratiaid Rhyddfrydol / Welsh Liberal Democrats (1)
Elizabeth Evans.

Aelod Lleyg / Lay Member
Alan Davies, Andrew Blackmore, Caroline Whitby.

PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD / DEMOCRATIC SERVICES COMMITTEE (6)

Cadeirydd / Chairman: **Cyngh.** / Cllr. Elizabeth Evans
Is Gadeirydd / Vice Chairman: **Cyngh.** / Cllr. Gareth Lloyd

Plaid Cymru / The Party of Wales (3)
Endaf Edwards, Caryl Roberts, Mark Strong.

Aelodau Annibynnol / Independents (2)
Gwyn James, Gareth Lloyd.

Democratiaid Rhyddfrydol / Welsh Liberal Democrats (1)
Elizabeth Evans.

<u>PWYLLGOR IAITH /</u> <u>LANGUAGE COMMITTEE (7)</u>

Cadeirydd/ Chairman: **Cyngh./**Cllr. Catrin M.S. Davies
Is Gadeirydd / Vice Chairman: **Cyngh./**Cllr. Chris James

<u>Plaid Cymru /</u> <u>The Party of Wales (3)</u>
Catrin M.S. Davies, Rhodri Davies, Chris James.

<u>Aelodau Annibynnol /</u> <u>Independents (2)</u>
Gwyn Wigley Evans, Gareth Lloyd.

<u>Democratiaid Rhyddfrydol /</u> <u>Welsh Liberal Democrats (2)</u>
John Roberts, 1 sedd wag/vacant seat.

<u>PWYLLGOR RHESTR FER /</u> <u>SHORTLISTING COMMITTEE (8)</u>
<u>(AD HOC)</u>

<u>PWYLLGOR MOESEG & SAFONAU /</u> <u>ETHICS & STANDARDS COMMITTEE (9)</u>
Cadeirydd / Chairman: Caroline White
Is-Gadeirydd/ Vice Chairman: John Weston

<u>Aelodau Annibynnol /</u> <u>Independent Members (5):</u>
Alan Davies, Caryl Davies, Carol Edwards, John Weston, Caroline White.

<u>Aelodau Etholedig /</u> <u>Elected Members (2):</u>
Y Cynghorwyr / Councillors Gwyn Wigley Evans, Caryl Roberts.

<u>Aelodau Etholedig (Cynrychiolwyr y Cynghorau Cymuned)</u> <u>/ Elected Members (Community Council Representatives) (2):</u>
Y Cynghorwyr / Councillors Delyth James, Jan Culley.

PWYLLGORAU TROSOLWG A CHRAFFU / OVERVIEW and SCRUTINY COMMITTEES

PWYLLGOR CYMUNEDAU FFYNIANNUS / THRIVING COMMUNITIES COMMITTEE (13)

Cadeirydd / Chairman: **Cyngh./**Cllr. Gwyn Wigley Evans
Is Gadeirydd / Vice Chairman: **Cyngh./**Cllr. Marc Davies

Plaid Cymru / The Party of Wales (7)
Gethin Davies, Rhodri Davies, Steve Davies, Chris James, Maldwyn Lewis, Ann Bowen Morgan, Carl Worrall.

Aelodau Annibynnol / Independents (3)
Marc Davies, Gwyn Wigley Evans, Rhodri Evans.

Democratiaid Rhyddfrydol / Welsh Liberal Democrats (3).
Meirion Davies, Sian Maehrlein, John Roberts.

PWYLLGOR CYMUNEDAU IACHACH / HEALTHIER COMMUNITIES COMMITTEE (13)

Cadeirydd/ Chairman: **Cyngh/**Cllr. Caryl Roberts
Is-Gadeirydd/ Vice-Chairman: **Cyngh/**Cllr. Ceris Jones

Plaid Cymru / The Party of Wales (7)
Amanda Edwards, Eryl Evans, Ceris Jones, Maldwyn Lewis, Ann Bowen Morgan, Caryl Roberts, Carl Worrall.

Aelodau Annibynnol / Independents (3)
Keith Evans, Gwyn James, Wyn Evans.

Democratiaid Rhyddfrydol / Welsh Liberal Democrats (3)
Elaine Evans, Sian Maehrlein, John Roberts.

PWYLLGOR CYMUNEDAU SY'N DYSGU / LEARNING COMMUNITIES COMMITTEE (13)

Cadeirydd/ Chairman: **Cyngh./**Cllr. Endaf Edwards
Is Gadeirydd/Vice Chairman: **Cyngh./**Cllr. Chris James

Plaid Cymru / The Party of Wales (7)
Rhodri Davies, Amanda Edwards, Endaf Edwards, Eryl Evans, Chris James, Ann Bowen Morgan, Mark Strong.

Aelodau Annibynnol / Independents (3)
Euros Davies, Marc Davies, Gareth Lloyd.

Democratiaid Rhyddfrydol / Welsh Liberal Democrats (3)
Meirion Davies, Paul Hinge, Elizabeth Evans.

PWYLLGOR ADNODDAU CORFFORAETHOL / CORPORATE RESOURCES COMMITTEE (13)

Cadeirydd / Chairman: **Cyngh./**Cllr. Rhodri Evans
Is-Gadeirydd / Vice Chairman: **Cyngh./**Cllr. Geraint Hughes

Plaid Cymru / The Party of Wales (6)
Endaf Edwards, Eryl Evans, Ceris Jones, Ann Bowen Morgan, Caryl Roberts, Carl Worrall.

Aelodau Annibynnol / Independents (3)
Euros Davies, Ifan Davies, Rhodri Evans.

Democratiaid Rhyddfrydol / Welsh Liberal Democrats (3)
Elaine Evans, Paul Hinge, Geraint Hughes.

Aelod Ddi-Grŵp / Un-Grouped Member (1)
Hugh Hughes

<u>PWYLLGOR CYDLYNU TROSOLWG A CHRAFFU /</u> <u>OVERVIEW AND SCRUTINY COORDINATING COMMITTEE (10)</u>

Cadeirydd /Chairman: **Cyngh/**Cllr. Keith Evans
Is Gadeirydd / Vice Chair: **Cyngh/**Cllr. Wyn Evans

Ynghyd â / together with:
Marc Davies, Endaf Edwards, Gwyn Evans, Rhodri Evans, Geraint Hughes, Chris James, Ceris Jones, Caryl Roberts,

(Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion y Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu
Chairmen and Vice-Chairmen of the Overview and Scrutiny Committees)

Mae'r Cynghorwyr uchod hefyd yn aelodau o'r Pwyllgor Ymddiriedolwyr Elusennau / The Councillors above are also members of the Charity Trustee Committee.